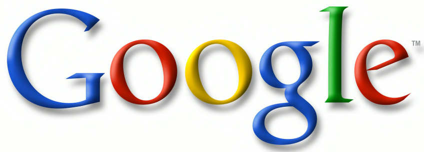

Het Leeskabinet

Johan Gram, David François van Heyst, D. A. van Waalwijk

HET

LEESKABINE

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERK

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Juli 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Juni 1895.

De gebiedende goedheid, naar J. H. Rossy, vertaald door Titia van der Tuuk. Arnhem, P. Gouda Quint.

Uit de Indo-Chineesche samenleving, door J. W. Young. Utrecht, H. Honig.

Een herlevend volk, door H. S. M. van Wickevoort Crommelin. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Rijke meisjes, naar het Zweedsch van Mevr. Elkan, door Ph. Wijsman. Utrecht, H. Honig.

In Oranje's Lusthof. Wandelingen in het Koninklijk Park van het Loo, door J. W. H. Cordes. Apeldoorn, firma T. D. H. Pull.

Binnenskamers en Buitenshuis, door F. A. Buis. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

La France en Hollande, par Mr. W. C. J. A. Peperkamp. La Haye, W. P. van Stockum & Zn.

De Natuur. Afl. 5. Utrecht, J. G. Broese.

Reizen en Pleisteren, door A. N. J. Fabius en Ed. van Biema. Amsterdam, N. J. Boon.

De Lapekoer fen Gabe-Skroar Trochskadoe bij W. P. de Vries, Deventer, 1895.

Ovdt-Hollant, weghwyser met printverbeeldinghen.

Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

HET LEESKABINET.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

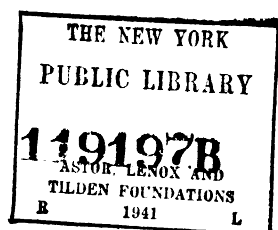
ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

VOOR 1895.

DERDE DEEL.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1895.

INHOUD.

Beethoven's onsterfelijke geliefde. Persoonlijke herinneringen va
Mariam Tenger, door JACOMINA. (*Met Portret*) . . . . .

Geschokt, door VIRGINIE LOVELING . . . .

Li Hung Chang, de Chineesche onderkoning, door J. v. R. (*M*
Portret) . . . .

Liesje, door NORMAN—HANSEN . . . .

De kleine pen. Een sprookje van H. A. BRANDS . . . . .

Uit mijn Walhalla, door JULIUS DE GEYTER . . . .

De vrouw in Amerika. Een hoofdstuk uit PAUL BOURGET's nieu
boek »Outre mer". (*Met Portret*) . . . .

Ik heb honger. Naar het Italiaansch van ENRICO CASTELNUOVO

De »chef" van Erkeloo, door S. HERMINA CROISET . . . .

Het toenemen van den zelfmoord, naar C. BARAVALLE . . .

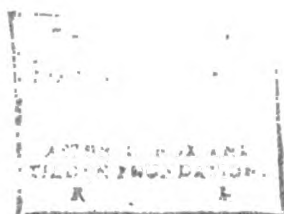
Trier. Reisschets door JOHAN GRAM. (*Met Plaat*) . . . . .

La Petite Paroisse, door ANONYMUS . . . .

	Bladz.
Eene slavenmarkt te Baso, door PELLEGRINO MATTEUCCI . . .	143
De Schoentjes. Naar het Italiaansch van G. DE CASTRO	149
Een vergeten Staatsman, door J. CH. BLOK. (*Met Portret*) . . .	161
De porseleinen schotel. Een Limburgsch volksverhaal, door HENK	168
Villa Berg bij Stuttgart, door JOHAN GRAM. (*Met Plaat*). . . .	201
De woordenstrijd. Een sprookje van H. A. BRANDS	211
Zelfopoffering, door J. W. v. W.	220
Na jaren, door CARRY	229
Wachtend, naar het Italiaansch van MATHILDE SERAO	236

DE PLATEN ALDUS TE PLAATSEN:

Therese Brunswick	tegenover	bladzijde	1
Li Hung Chang	„	„	44
Paul Bourget	„	„	81
Porta Nigra te Trier	„	„	129
J. Kappeyne van de Coppello	„	„	161
Villa Berg bij Stuttgart	„	„	201

TILDEN FOUNDATIONS

THERESE BRUNSWICK.

BEETHOVEN'S ONSTERFELIJKE GELIEFDE.

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN VAN MARIAM TENGER.

DOOR

JACOMINA.

(*Met Portret.*)

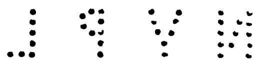
EEN WOORD VOORAF.

> Das Genie hat keine Nationalität; es gehört der Menschheit aller kommende Zeiten.

Het genie verbreekt de grenzen van alle landen; het verheft zich ver boven verschil van taal, zeden en richting; het spreekt van mensch tot mensch en stempelt zijn uitverkorene tot wereldburger in den hoogsten zin. Van wien kan dit meer erkend worden dan van een genie als Lodewijk van Beethoven, wiens naam alleen den in zijn scheppingen ingewijde in verrukking brengt en ook den niet muzikaal begaafde innigen eerbied afdwingt. Wie meegesleept wordt door de aangrijpende werken van den genialen kunstenaar, vraagt zich af, welke wilde stormen het gemoed in beroering moeten gebracht hebben van den man, die aan zulke machtige scheppingen het aanzijn heeft gegeven. Elke bijzonderheid uit zijn leven is voor ons van waarde, omdat wij den sleutel er in willen zoeken van zijn scheppingskracht. Wat ons de levens-

beschrijvingen van Beethoven meedeelen verhoogt onze bewondering voor zijn kunst, maar vraagt ook van ons diep medelijden met hem als mensch. Een sombere jeugd, vergald door de uitspattingen van een lichtzinnigen vader, die eerst, als hij voordeel uit zijn buitengewoon begaafden zoon kan trekken, hem zijn aandacht schenkt, om later misbruik van zijn jonge krachten te maken. De teedere liefde zijner zwakke moeder, die vroeg moest sterven, kon hem niet voor verdriet behoeden: zij ging immers zelf gebukt onder de lichtzinnigheid van haar man. Nauwelijks zestien jaar, gevoelt hij den kunstenaar reeds in zich ontwaken, en zich losmakend uit zijn omgeving, vertrekt hij naar Weenen, om de hulp en leiding bij zijn muzikale ontwikkeling van Mozart en later van Haydn in te roepen. Zijn oorspronkelijkheid wijst hem weldra zijn eigen weg. Reeds zijn eerste composities stempelen hem tot kunstenaar, maar zijn scheppingen zijn te ernstig, te diep voor den wuften smaak van het muzikale Weenen; hij heeft te strijden tegen miskenning en ook tegen de zorgen voor het dagelijksch bestaan. Dubbel hard valt dat voor zijn tot wantrouwen en bitterheid geneigd karakter. Dikwijls geeft hij in uitbarstingen van wilde drift lucht aan zijn verontwaardiging en teleurstelling. Die wilde, ontembare drift, die hij nooit had leeren beheerschen, doet hem op zulke oogenblikken in zijn trouwste vrienden zijn vijanden zien, maar even snel als hij veroordeelt, even eerlijk is hij in het bekennen van schuld, en door dubbele hartelijkheid tracht hij zijn onrecht te herstellen.

Zijn hartstochtelijk, voor elken indruk ontvankelijk gemoed, dat gloeide van geestdrift voor al wat edel en schoon is, telde geen opoffering te zwaar, waar het gold vrienden te helpen of ongelukkigen te steunen. Diep is hij zich bewust van zijn hooge roeping, en ondanks tegenwerking en miskenning breekt zijn genie zich baan; door de overweldigende kracht zijner scheppingen weet hij alle vooroordeel te overwinnen en bewondering af te dwingen. Een glorierijke tijd volgt: hij ziet zich gevierd door vorsten en toonkunstenaars; uit alle landen ontvangt hij eerbewijzen; zijn naam is op aller lippen.... maar terwijl hij als kunstenaar hooger en hooger klimt op de ladder van roem en eer, nadert hem als mensch met vasten tred een onzichtbare vijand. Het is een

vijand, tegen wien met geen wapens te strijden valt, een vijand, die hem onherroepelijk tot prooi heeft uitgekozen, die eerst slechts langzaam voortwoekert, maar ten laatste een der edelste organen van het menschelijk lichaam in Lodewijk van Beethoven voor altijd vernietigt. Is er tragischer lot denkbaar, dan dat van den man, wiens hooge muzikale begaafdheid hem boven alle stervelingen verheft, door wien de kleinste schakeering der tonen wordt verstaan en gevoeld, en die nu langzamerhand zijn gehoor voelt verminderen en ten laatste zelfs geen klank meer kan opvangen van zijn eigen onsterfelijken arbeid? Wat hij moet geleden hebben, eer hij zich zelf zijn ongeluk wilde bekennen, en hoeveel meer nog, eer hij het aan de wereld wilde toonen, — het moet onbeschrijfelijk zijn geweest. En altijd, altijd werd het erger; eerst kon hij de fouten in 't orkest niet onderscheiden; later was geen piano zwaar genoeg van toon om tot hem door te dringen. Geen wonder, dat zijn wantrouwende aard nog achterdochtiger werd; hij zag de lippen bewegen, maar verstond de woorden niet, die tot hem gesproken werden; misverstand was het gevolg, toomeloozer werd zijn drift, verbitterder zijn gemoed, hij zag overal tegenwerking en vijandschap — en in zijn wanhoop kwam zelfs de gedachte aan zelfmoord bij hem op, zooals blijkt uit een zijner nagelaten brieven. Eenzaam gevoelde hij zich te midden der gezelschappen, waarvan hij de ziel had kunnen zijn; geen gesprek kon hij volgen en eindelijk trok hij zich geheel terug. In zijn kunst echter zocht en vond hij altijd troost; nooit heeft ze hem verlaten; tot op zijn sterfbed behield hij zijn scheppingskracht. Hoe oneindig groot moet echter de macht van zijn genie zijn geweest, dat het onder zulk lichaams- en zielelijden nog de schoonste, verhevenste werken voortbracht! Helaas, dat geldzorgen hem tot in zijn laatste levensjaren nog belemmerden in het ongestoord scheppen, hem zelfs dwongen tot arbeid, waarvan zijn ziel niet afwist. Geldzorgen, veroorzaakt door het misbruik, dat zijn naaste familie van zijn vrijgevigheid en zijn opofferend gemoed maakte, terwijl ook zijn composities niet betaald werden naar haar groote waarde! Bovendien was zijn onhandelbaarheid in den dagelijkschen omgang oorzaak, dat geen bediende het bij hem uit kon houden, en dat hij bedrogen werd van alle kanten. Huiselijk

geluk heeft hij nooit gekend. Geen liefhebbende vrouw heeft hem den last der dagelijksche zorgen van de schouders genomen, geen zachte hand streek de rimpels glad van het hooge denkende voorhoofd, geen opofferende liefde heeft de wilde stormen in zijn binnenste tot rust gebracht. Hij bleef alleen.

Toch heeft de groote meester, van wiens persoonlijkheid een betoovering uitging, waar men zich geen rekenschap van kon geven, vele schoone vrouwen gehuldigd en is hij ook door vele harer als een afgod vergood. Was er dan niet éene onder die allen, wier liefde groot genoeg was, om alle bezwaren te overwinnen en den man, die duizenden en duizenden tót in de hoogste vervoering deed en doet genieten door de heerlijke voortbrengselen van zijn genie, een weinig zonneschijn te geven op zijn dikwijls zoo donkeren weg; was er niet eene, die zich sterk genoeg heeft gevoeld, om de wilde drift van zijn toch zoo edelen aard te temmen door haar verzoenende liefde; was er niet eene, die den van zijn gehoor beroofde het ondragelijk gemis dragelijk maakte? Hoe dikwijls is die vraag niet bij ons opgekomen, wanneer wij in zijn levensbeschrijving vruchteloos zochten naar den naam van haar, die in zijn hart de groote, machtige, alles overheerschende liefde heeft opgewekt, welke hij op de aangrijpendste wijze in zijn werken weergeeft. Een zinspeling hier of daar — meer vinden wij niet. Een sluier bleef rusten over de diepste roerselen van zijn gemoedsleven.

Maar wij leven in een tijd, die van geen geheimen wil weten; naarmate de groote werken van den genialen meester meer en meer worden begrepen, treedt ook sterker de wensch op den voorgrond naar gebeurtenissen uit zijn leven, die hem tot zulk scheppen bezielen konden. Toen dus een bevriende hand mij opmerkzaam maakte op het werkje eener schrijfster, wier persoonlijke herinneringen licht werpen over een gebeurtenis uit Beethoven's leven, welke van den grootsten invloed is geweest op zijn arbeid, meende ik mijn landgenooten geen ondienst te doen, door hun aandacht te vragen voor de mededeeling daarvan. Op de meest welwillende wijze verkreeg ik verlof tot de vertaling, waarvoor ik openlijk mijn erkentelijkheid betuig. Zeker zullen velen na het lezen met mij betreuren, dat de zwaar beproefde kunstenaar van het geluk verstoken bleef, dat waarschijnlijk zijn deel zou geweest zijn aan

de zijde eener vrouw, die, hoe ook slechts in enkele trekken hier geschilderd, in de hoogste mate sympathie opwekt. Zoo eene, dan zeker zou zij de vrouw zijn geweest, die, zijn geestesleven deelend, zijn genie in zijn hooge vlucht volgend, de harde beproevingen, welke lichaamslijden, miskenning en teleurstelling hem oplegden, zou verzacht hebben door haar innige, reine liefde en den eenzame het huiselijk geluk geschonken zou hebben, dat hij nu nimmer heeft gekend! Of echter, indien zijn levenszee meer effen ware geweest, indien niet zulke wilde stormen van wanhoop en ontbering in zijn binnenste hadden gewoed, even machtige scheppingen door zijn genie zouden zijn voortgebracht — wie zal dat zeggen?

J.

In een oude kast — wat was niet oud in Beethoven's woning in het Schwarzpanierhuis te Weenen! — bevond zich onder andere gewichtige papieren een brief van zijn hand, gedateerd den zesden Juli, de brief aan de „onsterfelijke geliefde". Plaatsnaam en jaartal ontbraken, zooals in zoovele brieven van Beethoven.

Ook bevond zich in die kast het portret eener vrouw, met een opdracht van haar eigen hand: „Aan het zeldzame genie, aan den grooten kunstenaar, aan den edelen mensch — van T. B." Het was met dit portret in de hand, dat baron Spaun, een zijner vurigste vereerders, den grooten meester in zijn laatste levensjaar aantrof, tot tranen bewogen in zich zelf mompelend. Door velen is vermoed, maar ook door velen bestreden, dat gravin Therese Brunswick de onsterfelijke geliefde was, aan wie Beethoven den brief van zes Juli had gericht. Ik kan uit persoonlijke ervaring de waarheid van dat feit getuigen. Die brief is zes Juli 1806 aan gravin Therese Brunswick geschreven van uit het kleine Hongaarsche badplaatsje Türed, aan het Plattenmeer, welk plaatsje zij in latere jaren — na Beethoven's dood — nog eenmaal bezocht, om de woning te zien, waarin hij toen verblijf heeft gehouden. De groote kunstenaar was daarheen vertrokken van Martonvazar, het landgoed der familie Brunswick, waar hij

dikwijls als gast vertoefde en waar hij, vóór zijn badreis, in Mei 1806 in het geheim verloofd werd met gravin Therese. Ik heb die mededeeling uit haar eigen mond. Alleen haar broeder, graaf Frans, een der meest vertrouwde vrienden van Beethoven, was in het geheim. Hij was ook de bemiddelaar der briefwisseling tusschen de geliefden gedurende hun jarenlange verloving. Beethoven's brief van zes en zeven Juli aan de „onsterfelijke geliefde" is dus afkomstig uit den eersten tijd zijner verloving. Wij laten hem hier woordelijk volgen, in drie gedeelten geschreven, volgens het oorspronkelijk handschrift, dat zich in de koninklijke bibliotheek te Berlijn bevindt. Eenige mededeelingen omtrent gravin Therese willen wij er aan vastknoopen.

6 Juli des morgens.

Mijn engel, mijn alles, mijn ik. — Slechts eenige woorden heden en wel met potlood (met het uwe) — Eerst morgen heb ik zekerheid omtrent mijn woning; welk een onnoodig tijdverlies — waarom deze diepe smart, waar de noodzakelijkheid spreekt — Kan onze liefde anders bestaan dan door opofferingen, door niet alles te verlangen, kunt gij het veranderen, dat ge niet geheel de mijne, ik niet geheel de uwe ben. — Och God, zie in de schoone natuur en berust in het onveranderlijke — de liefde eischt alles en met recht, zoo is het voor mij met U, voor U met mij — gij vergeet slechts te spoedig, dat ik voor mij en voor U leven moet — waren wij niet geheel een, gij zoudt dit pijnlijke evenmin als ik ondervinden. — Mijn reis was verschrikkelijk — ik kwam hier eerst gisteren morgen vier uur aan, daar wegens gebrek aan paarden de post een anderen weg koos, maar welk een weg! Op de voorlaatste pleisterplaats waarschuwde men mij ervoor bij nacht te rijden; men maakte mij angstig voor een bosch, maar dat prikkelde mij slechts te meer — en ik had ongelijk: de wagen moest bij den ellendigen weg wel breken, want het was een mulle, diepe weg; zonder zulk een goeden postillon zou ik zijn blijven steken.

Esterhazij ondervond op de gewone route hetzelfde met acht paarden zoo als ik met vier — toch had ik er ook weer genot in, zooals altijd wanneer ik iets met goed gevolg heb doorstaan. —

Nu spoedig van het uitwendige naar het innerlijke: wij zullen elkaar weldra zien, ook heden kan ik u mijn beschouwingen niet meedeelen, die ik in deze dagen omtrent mijn leven heb gemaakt — waren wij altijd bij elkaar, ze zouden niet bij mij zijn opgekomen — mijn gemoed is vol, ik heb u zooveel te zeggen — ach — er zijn oogenblikken waarin ik vind, dat woorden toch niets zijn! — Blijf opgewekt, blijf mijn trouw, eenig kleinood, mijn alles, zooals ik van u; het overige moeten de goden beschikken, hoe ons lot zal en moet zijn.

Uw getrouwe Lodewijk.

De brief kwam te laat op de post; Beethoven ontving hem terug, en vervolgde op hetzelfde blaadje:

Maandagavond 6 Juli.

Gij lijdt, mijn liefste — Juist verneem ik dat de brieven 's morgens vroeg bezorgd moeten worden. 's Maandags en Donderdags zijn de eenige dagen waarop de post van hier naar K. gaat — gij lijdt — ach, waar ik ben, zijt gij met mij; om uwent- en om mijnentwil zal ik maken, dat ik met u leven kan, welk een leven!!!! zoo!!!! zoo zonder u — achtervolgd door de goedheid der menschen hier en daar, die ik — naar mijn meening — even weinig wil verdienen als ik ze verdien — onderdanigheid van den mensch tegenover den mensch — ze doet mij zeer — en als ik mij zelf in betrekking tot het heelal beschouw, wat ben ik en wat is degene — dien men het grootste noemt — en toch — is hierin weder het goddelijke van den mensch — ik ween, als ik denk dat gij waarschijnlijk eerst Zaterdag de eerste tijding van mij ontvangt — hoe ge mij ook liefhebt — vuriger bemin ik u toch — maar wees altijd open met mij — goeden nacht — als badgast moet ik gaan slapen. O God — zoo nabij en zoo verre! Is het niet een waar hemelsch gebouw, onze liefde — maar ook zoo hecht als de vesting des hemels?

Goeden morgen 7 Juli.

Reeds in het bed gingen mijn gedachten naar u, mijn onsterfelijke geliefde, soms blijde, dan weer droevig, van het lot afwachtend of het onze wenschen zal verhooren — leven kan ik alleen

of geheel met u of in 't geheel niet; ja ik heb besloten in den vreemde zoolang rond te dwalen, tot ik in uw armen kan snellen en mij geheel de uwe kan noemen, mijn ziel, door u omzweefd, in het rijk der geesten kan zenden — ja het moet helaas zijn — gij zult er u in schikken, te meer daar gij mijn trouw kent; nooit kan een ander mijn hart bezitten, nooit — nooit! o God! waarom ver van elkaar te moeten zijn, als men elkaar zoo lief heeft en toch is mijn leven zooals nu in W. een zorgvol leven — Uwe liefde maakt mij tot een der gelukkigste en tevens tot een der ongelukkigste stervelingen — op mijn jaren had ik nu behoefte aan eentonige gelijkmatigheid van het bestaan — is die mogelijk bij onze verhouding? — Engel, juist verneem ik dat de post alle dagen vertrekt — ik moet dus eindigen, opdat gij den brief terstond ontvangt — wees geduldig — alleen door een kalme levensbeschouwing kunnen wij ons doel om altijd te zamen te zijn bereiken — wees geduldig — heb mij lief — van daag — gisteren — welk een verlangen naar u — naar u — naar u — mijn leven — mijn alles — vaarwel — o heb mij altijd lief — misken nooit het trouwste hart

van uw geliefden L.

eeuwig de uwe
eeuwig de mijne
eeuwig te zamen

Aan *wie* was deze brief van zes Juli gericht, die later weder in het bezit van Beethoven is gekomen? En *wanneer* heeft hij dien terugontvangen? — Deze vragen werden dikwijls opgeworpen, maar tot nu toe nog niet met zekerheid beantwoord, evenmin als de naam der „onsterfelijke geliefde" ooit zeker is genoemd. Aan den eenen kant ligt hierin een bewijs, hoe streng het geheim door beide partijen bewaard is geworden (nog tot in den laatsten tijd hebben enkele leden der familie Brunswick het feit der verloving niet willen erkennen.) Aan den anderen kant heeft men zeker geen zeer hooge waarde gehecht aan het onderzoeken dier zaak, terwijl er door de omstandigheden te Weenen van den beginne af een sluier over is geworpen.

Vorst Nicolaus Esterhazy heeft zich eens een woord laten ont-

vallen, dat den geest kenmerkt, die toen ter tijd in de vrool keizerstad heerschte en dat ook op Beethoven van toepassing geweest zijn: „Die muzikanten en comedianten, ze betwisten ; aan ons en aan de officieren der Hongaarsche garde de ha der dames!" — Die muzikanten en comedianten!

In Beethoven's levensbeschrijvingen zijn zorgvuldig al de na der schoone vrouwen genoemd, op wie het oog van den gro kunstenaar eenmaal met bewondering heeft gerust. Hij was imı een hartstochtelijk mensch, wiens borst door menigen storm wogen is geworden en het vleide de ijdelheid van vele vrou zich door dezen koning in het rijk der tonen gehuldigd te ; Zeker hebben velen, zooals de bekoorlijke Guilietta Guiciardi, niet aan tegemoetkomingen van haar kant laten ontbreken. M dit staat vast: bemind — met die de aarde tot een hemel mak liefde, waarin niet alleen oog in oog, maar geest in geest opg waarin erkenning van zielsgrootheid een aan aanbidding gren: gevoel opwekt, — zóó heeft hij alleen h a a r bemind, aan deze brief gericht is, haar die hij in een van zijn grootste sc pingen (Fidelio) persoonlijk verheerlijkt, en die hem tot m ander onsterfelijk werk bezield heeft.

Na de geheime verloving heeft Beethoven gravin Therese ı der dikwijls ontmoet, om het geheim des te beter te kuı bewaren. Gravin Therese vreesde namelijk voor den indruk, een ontijdige openbaarmaking op haar moeder zou maken, trotsche vrouw, die zich veel liet voorstaan op den hoogen r welken de familie Brunswick innam. Ook na het verbreken verloving werd het geheim nog zorgvuldig bewaard en zijn brieven vernietigd, ook die van haar broer graaf Frans, welk betrekking op hadden. Vandaar, dat zelfs een nauwkeurig na scher als Alex W. Thäger er zoo weinig sporen van heeft nen ontdekken. De wederzijdsche terugzending der brieven plaats in 1810, toen de verloving, na vier jaar geduurd te heb plotseling werd verbroken.

Beethoven had alle pogingen in het werk gesteld om te nen een met zijn talent overeenkomende aanstelling te verkri maar het mocht hem niet gelukken. Graaf Frans Brunswick hem op de noodzakelijkheid gewezen van zulk een betrekl

daar anders een verbintenis met zijn zuster, die niet vermogend was, onmogelijk zou zijn. Het was daarom dat Beethoven zijn oog richtte op Pruisen en Engeland. De toespelingen in het laatste gedeelte van den brief van zes en zeven Juli 1806 op het ver verwijderd zijn van de geliefde en op het moeitevolle leven in Weenen, hebben daarop betrekking. Ook in 1810 was in zijn onzekeren toestand nog geen verandering gekomen, toen het tot een breuk kwam tusschen de verloofden. Beethoven schijnt hierdoor zoo terneergeslagen te zijn geweest, dat zijn scheppingskracht voor het oogenblik verlamd was. Inderdaad, in het jaar 1810 heeft zijn genie niets voortgebracht.

Waardoor had toch gravin Therese zulk een grooten invloed op het gemoed van Beethoven?...

Ongetwijfeld onderscheidde zij zich van honderd andere vrouwen door haar geest en door haar schoonheid. Zij kon in de gezelschappen schitteren — wat zij echter niet wilde — maar zij was ook daarbuiten een bijzondere verschijning, een edele, denkende natuur, even ernstig als schoon. Haar geheele wezen betooverde Beethoven en boeide zijn hart voor altijd.

Wij kunnen haar niet beter beschrijven, dan wanneer wij den indruk weergeven, dien zij op een anderen grooten kunstenaar heeft gemaakt, die nog op hoogen ouderdom vol geestdrift over haar sprak. Het zijn zijn eigen woorden die wij hier laten volgen.

Peter van Cornelius stond aan zijn schildersezel en arbeidde. Het was een jaar voor zijn dood. Hij had reeds zoo geheel met de wereld afgerekend, dat hij dikwijls dagen lang voortwerkte, zonder met iemand een woord te spreken. Zulk een dag troffen wij, toen mijn vrienden, van vroeger bekend met den kunstenaar, mij bij hem binnenleidden. Hij begroette ons met een nauwelijks zichtbaren hoofdknik en sloeg verder geen acht op ons.

Tegen mijn wil — ik had mij terstond teruggetrokken — zeide men tot hem: „Onze vriendin kent gravin Therese Brunswick."

Die naam werkte als een tooverslag op den ouden kunstenaar. Met jeugdige haast legde hij zijn teekenpen neer en snelde naar mij toe.

„Therese Brunswick!" herhaalde hij op een toon, waaruit innige eerbied sprak. Daarna bood hij mij den arm, verzocht mijn

vrienden hem te volgen en bracht mij naar de woonkamer.

Hier vonden wij zijn vrouw. Hij stelde mij voor als een bekende van de gravin, maar wachtte nauwelijks onze begroeting af.

„Gravin Therese Brunswick," riep hij uit, „is de merkwaardigste vrouw, die ik in mijn leven heb ontmoet. Laten wij nu eens over haar spreken. Luister naar mij, want — dit zeg ik u — hoeveel beroemde, door de geheele wereld bewonderde, in alle couranten opgehemelde vrouwen ik ook gekend heb, met gravin Therese Brunswick, die bijna onbekend is gebleven, die zelfs in haar vaderland slechts door enkelen werd gewaardeerd, zou ik niemand kunnen vergelijken. — Zij is voor mij, hetgeen men onder een verheven vrouw verstaat.... Ook haar familie onderscheidde zich; ja, ik geloof dat zulk een vrouw slechts van een edelgezind geslacht kan afstammen. Martonvazar, het voorvaderlijk kasteel der Brunswick's in Hongarije, was door den broeder van gravin Therese, graaf Frans, in een muzentempel herschapen. Hij leefde daar evenals zijn vader met zijn gezin, zich slechts aan kunsten en wetenschappen wijdend, terwijl hij zijn kinderen leerde daarin het hoogste genot te vinden. Gravin Therese had met hem de oude talen bestudeerd, wat haar echter niet belet had ook de nieuwere te beoefenen.

„In de muziek waren Mozart en Beethoven haar leermeesters geweest. Hoe deze leerlinge der twee grootste meesters de piano bespeelde, kan ik u niet beschrijven....

„Ik heb het dikwijls betreurd, dat het mij niet vergund was haar in haar jeugd te ontmoeten, toen ik, nadat ik haar broeder op mijn eerste Italiaansche reis had leeren kennen, door hem bij mijn terugkomst op Martonvazar werd genoodigd.

„Het was een waar tooverpaleis, gelegen te midden van een schoon park, waarvan enkele deelen naar beschaafde landen van Europa werden genoemd. Graaf Frans, de eenige stamhouder, had vele kostbare kunstwerken uit Italië meegenomen en de zalen van het kasteel daarmee getooid. Bij mijn bezoek trof ik zijn lievelingszuster, gravin Therese, echter tot mijn spijt niet aan. Zij was met haar moeder na den dood van haar vader naar Ofen vertrokken — een gewichtige episode uit haar leven was toen reeds voorbij....

„Eerst vele jaren later zou ik haar persoonlijk leeren kennen. Het is nu reeds lang, zeer lang geleden; ik was nog in mijn beste jaren; een kunstenaar, die zich gaarne liet bezielen door ideale vrouwen. — Gravin Therese vergezelde haar nicht, die zich bij mij in de schilderskunst wilde oefenen, naar München. Die nicht, de later in de jaren 1848/49 bekend geworden gravin Blanka Teleki, was een van die strenge schoonheden, die als een moeilijk op te lossen raadsel onze aandacht trekken. Terstond trof mij de gelijkenis tusschen die twee vrouwen. Zóo moet gravin Therese in haar jeugd er hebben uitgezien: het waren dezelfde edele lijnen van het klassieke gelaat, het was hetzelfde hooge voorhoofd, dat nog niet door den ouderdom was gerimpeld. Haar groote, donkere oogen hadden echter een zachteren blik, den blik van een rein gemoed. Wanneer zij glimlachte — maar dat gebeurde slechts zelden — werden haar trekken als verhelderd door een hemelschen glans. Zulke gezichten worden eigenlijk nooit oud. Als men met haar had gesproken, gevoelde men zich hooger, beter gestemd; zij sprak zoo helder en zoo schoon, omdat in haar binnenste alles een harmonisch geheel was, als bij een bovenaardschen geest."

De kunstenaar zweeg. Zijn vrouw fluisterde mij in: „Ik heb hem sedert weken niet zooveel tegelijk hooren zeggen, ik hoop maar, dat het hem geen kwaad zal doen."

Zonder veel acht op deze woorden te slaan, want ik was geheel met mijn gedachten bij het gehoorde, zeide ik tot den schilder: „Hoezeer zal zij zich verheugen, als ik haar schrijf, dat gij de herinnering aan haar zoo getrouw hebt bewaard."

„Ja — ja — schrijf haar dat," antwoordde hij. „Wanneer hebt ge haar het laatst gezien?"

„In Mei 1857 kwam zij te Weenen en bracht een dag, een dag die daardoor voor mij onvergetelijk is geworden, bij ons door. Het gesprek, dat ik met gravin Therese had, is vastgeprent in mijn geheugen. Ook herinner ik mij nog, dat ons dien avond twee zeer jonge meisjes bezochten. Ik vreesde dat haar bezoek na ons ernstig gesprek haar onwelkom zou zijn. „Kinderen zijn mij nooit onwelkom," antwoordde zij.

„Hoe wist zij den juisten toon te vinden om de verlegen kinde-

ren tot zich te trekken en aan het spreken te krijgen! Hoe onvergelijkelijk schoon reciteerde zij uit het geheugen, zonder een enkelen keer te aarzelen, „de Abt van St. Gallen", dat zij in haar jeugd van buiten had geleerd."

„In haar jeugd" — herhaalde Cornelius peinzend. Ik kreeg den indruk, dat hij vermoeid was en wilde vertrekken. Hij hield mij echter tegen, hief het gebogen hoofd weer op en vroeg met nieuw ontwaakte belangstelling: „Kent gij ook verhalen uit haar kindertijd?"

„Ja, vele! Ik heb ze van haar zelf en ook van haar zuster, gravin Emmerich Teleki, de moeder van Blanka."

„Kent ge dan ook het voorval met Beethoven in de pianoles?" vroeg Cornelius haastig.

„Ja, zou ik dat niet kennen?"

„Vertel het dan! Men hoort zoo gaarne verhalen uit de jeugd; en dit was, geloof ik, het voorspel van een levensdrama."

Ik knikte toestemmend en vertelde daarop: Gravin Therese had haar vijftiende jaar bereikt, zij zat bij de piano; de deur naar de kamer, waar zich haar moeder bevond, stond half open. Het was een bar koude winterdag in het jaar 1794. Geheel Weenen was in sneeuw gehuld en nog altijd viel ze in dichte vlokken neer. De paarden konden hun last niet voorttrekken; voetgangers moesten met moeite door de sneeuwmassa waden. De leermeester, dien gravin Therese verwachtte, was echter wel gewend alle weer te trotseeren. Op de stormen daarbuiten sloeg hij nauwelijks acht; hij had genoeg te doen met de stormen, die in zijn binnenste woedden en welke niet eerder tot rust kwamen, voor hij ze in tonen had overgebracht. Die stormen waren het meest gevreesd door hem zelf en door zijn vrienden, die hij in zulk een stemming niet zelden als vijanden behandelde.

Therese Brunswick, bijna nog een kind in jaren, maar in kunst en wetenschap reeds ver ontwikkeld en ernstig boven haar leeftijd, zag tot haar leermeester met eerbied en vrees op. Met eerbied, omdat zij ondanks haar jeugd het genie begreep, dat (Mozart was dood) door niemand ter wereld geëvenaard werd. Met vrees, omdat het haar zoo moeilijk viel zijn dikwijls ruwe drift en gebrek aan vormen te verdragen.

In de familie Brunswick heerschte een fijn beschaafde toon. Beleefdheid en voorkomendheid werden in den huiselijken omgang door allen in acht genomen, ook tegenover het dienstpersoneel. Geen wanklank mocht de harmonie verstoren. De moeder van gravin Therese was een trotsche aristocrate, die uit de hoogte wist te bevelen en zich te doen gehoorzamen. Een ruw woord hadden haar kinderen of haar bedienden, n o o i t van haar gehoord. Niet van haar en nog veel minder van den vriendelijken geleerden vader.

En Beethoven?... Hij had als kind de dagen in het jaar kunnen tellen, waarop hij een vriendelijk woord van zijn norschen vader ontving! In welk een omgeving is hij opgegroeid! Hoe dikwijls, wanneer het leed te zwaar werd voor zijn jong hart, heeft de tot onsterfelijkheid uitverkorene naar den dood verlangd, voordat nog het leven aan den k u n s t e n a a r den onverwelkbaren lauwerkrans van roem en grootheid, aan den m e n s c h den bitteren beker van leed en zorgen gaf. Wij weten, hoe de groote meester, in oogenblikken, waarin zijn genie moest onderdoen voor den strijd om het bestaan, zich overgaf aan de wildste, vreeselijkste uitbarstingen van drift. Hartstocht was de grondtoon van zijn karakter. Zonder dezen zouden zeker zijn grootsche scheppingen nooit ontstaan zijn — in het dagelijksch leven echter kende hij te weinig zelfbeheersching en bij zijn heftige uitvallen liet zijn gebrekkige opvoeding zich maar al te zeer gelden.

Ook op dien dag, toen Therese Brunswick haar leermeester verwachtte, woedde een storm in Beethoven's gemoed. Zij bemerkte het terstond, toen hij binnentrad en nauwelijks met een hoofdknik groette. Zij wist nu, dat het moeilijk zou zijn hem heden tevreden te stellen.

„Sonates bestudeeren?" vroeg hij, zonder haar aan te zien. De haren stonden rechter dan ooit, de oogen — die prachtige oogen — waren half open, om den mond lag een booze trek. Op verlegen toon antwoordde zij:

„Ik heb wel gestudeerd — maar —"

„Dat zullen wij zien!"

„Zij nam voor de piano plaats; hij stond achter haar. Zij dacht:

„Als ik hem nu maar het genoegen kon doen, eens heel goed te spelen."

Maar — de hemel weet hoe het kwam — de noten dwarrelden haar voor de oogen en haar handen trilden. Zij zette te haastig in — hij zeide een paar maal: „Tempo!" — het hielp niets. Ze gevoelde, dat hij steeds ongeduldiger werd en zij zelve meer verlegen. En nu zelfs — een valsche toon! Deze deed haar eigen fijn gehoor zóó zeer, dat zij wel een kreet had willen uiten van pijn. Haar meester beging toen echter zelf een fout, die haar uit- en inwendig pijn deed.... Hij sloeg namelijk niet op de toetsen, maar hard en toornig op haar hand, snelde daarna het salon uit, als razend de vestibule door, de voordeur uit, die hij achter zich dichtsloeg.

„Zonder mantel! Zonder hoed. Groote God!" riep gravin Therese onwillekeurig luide uit en snelde hem na, terwijl haar moeder uit de zijkamer in het salon trad, om te zien wat dit alarm te beteekenen had. Het salon was leeg, de deur naar de vestibule stond open, half open ook de voordeur — en de bediende — waar was de bediende? De gravin ontstelde, maar haar schrik maakte nog voor een geheel ander gevoel plaats, toen eindelijk haar dochter binnentrad en zij vernam wat zij gedaan had en waar zij geweest was. Haar dochter, gravin Therese Brunswick — was den muzikant — met zijn mantel, hoed en stok — op straat nageloopen! Wel was ze nauwelijks tien pas ver geweest, toen de onoplettende bediende haar inhaalde en naar Beethoven snelde, die op den hoek der straat was blijven stilstaan, aarzelend wat te doen om zijn hoed en mantel terug te krijgen. Hij nam ze van den bediende aan, terwijl zijn leerlinge ongezien het huis weer binnensloop.

Haar moeder zond haar naar haar kamer, met het strenge bevel, den geheelen dag over het onbetamelijke van haar gedrag na te denken. Maar hoelang Therese ook nadacht, zij kwam altijd weer tot deze slotsom: „Hij had kou kunnen vatten en den dood oploopen!" Haar goedhartige vader gaf de schuld aan den bediende, die zijn post in de vestibule had verlaten. Hij stelde zijn gemalin gerust met te zeggen, dat Therese nog een kind was en als kind had gehandeld. „Na ons en haar broer en zusters bekleeden haar leermeesters de eerste plaats in haar dankbaar hart en dat verontschuldigt haar onnadenkendheid."

Het was echter niet geheel juist, zooals de graaf haar innige genegenheid voor Beethoven opvatte. In het in het Fransch geschreven dagboek van gravin Therese uit dien tijd (1794) stond bijna op elke bladzijde iets van „Mon maître — mon maître chéri! Hiermee was nooit een ander dan Beethoven bedoeld.

Het was haar eigen zuster, gravin Emmerich Teleki, die mij dit vertelde.

Mijn verhaal was lang geworden; ik zag in dat het hoog tijd was het bezoek bij Peter van Cornelius te eindigen. Hij liet ons echter niet gaan, dan na ons de belofte te hebben afgevraagd, zeer spoedig terug te komen. Tot mij voegde hij er op dringenden toon bij: „Dan moet ge mij echter ook alles vertellen, wat ge van Therese Brunswick weet. Vooral wat betreft haar verhouding tot Beethoven en of ge daaromtrent evenzeer op de hoogte zijt — als ik."

De laatste woorden sprak hij bij den uitgang met bijzonderen nadruk en ik knikte hem bevestigend toe.

Wat ik aan Peter van Cornelius te vertellen had zijn de volgende herinneringen.

Ik was een kind, toen ik door een familielid, dat een academievriend van haar broeder en bijgevolg ook haar vriend was, voor enkele weken aan de goede zorgen van gravin Therese werd toevertrouwd. Op haar vraag: „Waarom ik haar met zulke groote oogen zoo verwonderd aanzag?" wist ik niets te antwoorden. Ik kon haar niet zeggen, dat zij in mijn oogen geleek op een goede fee uit mijn tooversprookjes of op een heilige uit de geschiedenissen, die men ons in de kloosterschool had verteld. Mijn verdere opvoeding zou nu op een instituut voor jonge dames voltooid worden. Gravin Therese had op zich genomen een geschikte inrichting voor mij te zoeken, tot zoolang mocht ik bij haar blijven. Ik zou bladzijden kunnen vullen over de heerlijke Meimaand, die ik met haar doorleefde. Hoe weldadig was de blik van haar schoone

ernstige oogen, de klank van haar zachte stem, hoe leerzaam was alles wat zij zeide!

Zij was juist bezig met het oprichten van een bewaarschool voor kleine kinderen. Het zou niet alleen de eerste zijn te Weenen, maar de eerste in het geheele rijk. Keizerin Carolina, die een helder inzicht en een open hart had voor alles wat tot het algemeen welzijn bijdroeg, had haar instemming betuigd. De geldelijke opofferingen van de edele stichtster, hoewel ze haar krachten bijna te boven gingen, — zij moest van een matige lijfrente leven — waren echter niet toereikend; zelfs de bijdragen van eenige vrienden bleken nauwelijks voldoende voor het eerste begin. Toch werden haar pogingen met goed gevolg bekroond en tegenwoordig bestaan in alle steden van Oostenrijk dergelijke inrichtingen, geheel naar het model van de door gravin Therese gestichte bewaarschool. Ook is voor eenige jaren de buste van gravin Therese Brunswick in het nationale museum te Pest geplaatst als erkenning van haar groote verdiensten ten opzichte van de verpleging van kinderen.

Dikwijls, wanneer haar tijd door beraadslagingen in beslag werd genomen, zat ik aan haar voeten. Ook al ging het onderwerp van het gesprek mijn begrip te boven, toch boeide mij altijd de wijze waarop zij sprak.

Eens had ik mij op mijn bankje te dicht bij haar geschoven. „Ge zit op mijn japon, kind!" zeide zij met een vriendelijk lachje. Ik schikte al te haastig op en barstte in tranen uit, toen ik zag, dat ik door mijn onhandigheid haar japon had gescheurd. Nooit vergeet ik hoe zij toen mijn hoofd tusschen haar beide handen nam, mij op het voorhoofd kuste en geruststellend zeide: „Een winkelhaak in een japon is geen tranen waard, kindlief. Mijn goede kamenier zal dit wel maken, als gij het haar vriendelijk vraagt. Spaar uw tranen voor de winkelhaken in uw leven, waarvan ge, vrees ik, evenmin als ieder ander, vrij zult blijven."

Wij deden ook uitstapjes naar den Kahlenberg, naar Brühl, naar het Helenadal en andere mooie punten in den omtrek van Weenen. Gravin Therese wekte gevoel van natuurschoon en belangstelling voor geschiedkundige herinneringen op in mijn jong hart. Van boomen en bloemen, van kasteelen en kloosters wist zij

zooveel te vertellen, dat de tijd mij nog spoediger voorbij ging met haar alleen, dan in het gezelschap van jonge meisjes.

Bij de gravin had ik ook een speelgenoot gevonden, een jonge wees, Louise D. genaamd, die voor eenige jaren onder treffende omstandigheden door haar als kind was aangenomen. Gravin Therese was van een groote reis teruggekeerd; ze was het reizen moede en leefde eenzaam in Pest. In de adellijke kringen aldaar kende men slechts zucht naar weelde en genot; geen wonder, dat gravin Therese ze zooveel mogelijk ontweek. Een eenzame gevoelt zich echter spoedig alleen. Een van haar zusters was in Zevenbergen, de andere in Rusland gehuwd; haar vurig beminde broeder woonde op het familiegoed. Toen heeft zeker de gedachte, een arme wees tot zich te nemen, haar toegelachen. In die Meimaand, die voor mij zulke heerlijke herinneringen heeft, was Louise omstreeks veertien jaar oud; ik gevoelde mij echter in 't geheel niet tot haar aangetrokken: zij bleef in mijn herinnering altijd de donkere plek dier onvergetelijke dagen, zooals zij ook een donkere plek was op den levensweg van haar weldoenster tot aan haar huwelijk toe.

Een geestige Franschman heeft eenmaal gezegd, toen er over opvoeding werd gesproken: „Ah si — l'éducation est une bonne chose et peut beaucoup, mais rien — absolument rien contre le naturel." — „Chassez le naturel, il revient au galop!"

Die uitspraak werd helaas! bevestigd bij de vruchtelooze pogingen der edele vrouw, om haar pleegdochter harer waardig te maken. Eindelijk zocht ze haar toevlucht bij een instituut voor jonge meisjes, hetzelfde, waar ik ook op kwam. De gravin kende de directrice, een waardige vrouw, die haar taak zeer ernstig opnam. Ik heb later veel van deze leeren houden; op het oogenblik echter, toen ik van gravin Therese zou scheiden, klemde ik mij onder hartstochtelijk snikken aan haar vast.

„Kind, kind, hebt ge mij dan zóó lief?" vroeg ze met haar zachte stem.

„Zoo lief, dat ik wel voor u zou willen sterven!" Ik breng dit kinderlijk gedrag van mij slechts in herinnering, omdat het antwoord van gravin Therese, dat ik eerst na vele jaren goed begreep, mede kan bijdragen tot oplossing van het raadsel in het

leven van haar en van Beethoven. Zij boog zich over mij heen en zeide langzaam en met dringenden ernst:

„Als ge vele jaren ouder en veel verstandiger zult zijn, mijn kind, dan eerst zult ge begrijpen wat ik er mee bedoel, als ik zeg, dat, voor de menschen te leven die men lief heeft, oneindig grooter liefde toont, dan voor hen te sterven, omdat er dikwijls veel, veel meer moed toe behoort."

Zij streek mij daarop liefderijk met de hand over het haar en vroeg op dien hartelijken toon, die haar elk kinderhart deed winnen: „Ge kunt mij echter, zoolang gij hier op school zijt, den zeven en twinstigsten Maart van ieder jaar een kleinen dienst bewijzen, die voor mij van groote waarde zal zijn."

Toen ik op den bepaalden dag voor het eerst, door onze directrice vergezeld, naar het kleine Whäringer kerkhof ging om een immortellenkrans op Beethoven's graf te leggen, bevond zich daar een heer van middelbaren leeftijd, die er ook zijn bloemen had gebracht. De directrice, die hem kende, fluisterde hem in: „Dit kleine ding brengt hier een krans op verzoek van Therese Brunswick."

„Dat had ik wel kunnen denken!" antwoordde hij. „Immortellen passen immers alleen voor haar!"

Baron Spaun was reeds een grijsaard, toen ik hem in 1859 in Traunkirchen, waar hij met zijn gezin een villa bewoonde, weer ontmoette. Hij nam geen deel aan het gezellig verkeer der badgasten in het bekoorlijke dorpje en gold algemeen voor een ouden zonderling. Zijn naam was mij echter in herinnering gebleven en bij een toevallige ontmoeting nam ik de gelegenheid waar, hem te herinneren aan het kleine meisje met den immortellenkrans bij het graf van Beethoven.

„Dat heb ik nooit kunnen vergeten!" zeide hij op levendigen toon. „Het trof mij diep, zooals alles wat betrekking heeft op dien grooten man!"

Uit het verdere gesprek, dat eerder dan mij lief was, gestoord werd, vernam ik dat baron Spaun meer van Beethoven wist dan velen dergenen, die in zijn levensbeschrijvingen worden genoemd. Hij had in zijne jeugd met al de kunstenaars omgegaan, die den aanhang van den grooten meester vormden.

„Hebt ge zijn bekwaamste leerlinge, gravin Therese Brunswick, gekend?" vroeg ik.

„Zijn leerlinge...." herhaalde de oude heer veelbeteekenend en ging na een oogenblik zwijgens voort: „Niet lang voor zijn dood kwam ik eens op een ongewoon uur bij Beethoven. Hij kon mij natuurlijk niet hooren binnenkomen en ook niet zien, daar hij met den rug naar mij toe op zijn stoel zat. Het licht viel op een portret, dat hij in de hand hield en weenend kuste. Hij sprak in zich zelf, zooals zoo dikwijls, wanneer hij alleen was. Ik wilde niet voor luistervink spelen en trok mij ongemerkt terug, terwijl ik hem hoorde zeggen: „Gij waart te groot — te goed voor mij!" Later op dien dag weder bij hem komend, vond ik hem aan de piano, heerlijk fantaseerend. „Vandaag is er niets demonisch in uw spel?" schreef ik in het gesprekboek en zijn antwoord luidde: „Dat komt omdat mijn goede engel mij verschenen is!"

„Datzelfde portret met een opdracht van de hand van gravin Therese vond men met den brief aan de onsterfelijke geliefde tusschen Beethoven's nalatenschap. Ik herkende het terstond en na alles wat ik van de gravin heb gehoord, is er voor mij geen twijfel aan, dat met de „onsterfelijke" geliefde zij en zij alleen bedoeld kan wezen." Zoo sprak baron Spaun.

In 1860 leerde ik in Gmunden een oudere dame, Hebenstreit genaamd, kennen, die wegens haar meesterlijk pianospel bij de voornaamste families werd uitgenoodigd. Chuppanzich was haar leermeester geweest; zij had Beethoven dikwijls bij hem ontmoet en eens zelfs voor den grooten meester gespeeld. Op zekeren avond, nadat mevrouw Hebenstreit voor een groot gezelschap de ouverture van de Fidelio (Leonore) had voorgedragen, zeide zij in haar oostenrijkschen tongval: „Ziet, dames en heeren, zooals iemand voor een schilder zit, wanneer zijn portret wordt gemaakt, zoo was gravin Therese Brunswick het model van de Leonore voor Beethoven. De geheele wereld mag er haar dankbaar voor zijn! Maar — voor het huwelijk deugde Beethoven niet, daarbij — een gravin zonder geld — en zoo fijn en teer om weg te blazen! En hij — goede hemel — een engel en een duivel — het een zoowel als het ander! Ze zouden beiden er door te gronde zijn gegaan — en zijn genie ook!"

Zooals baron Spaun, mevrouw Hebenstreit en Peter van Cornelius, zoo heeft ook zeker nog menig ander de innige betrekking vermoed van Beethoven tot gravin Therese. De eenvoudige woorden van mevrouw Hebenstreit hadden echter een diepere strekking.

Zij toonden haar juist oordeel over den aard der verhouding en over de tegenstrijdigheid in Beethoven's hartstochtelijk karakter, terwijl die korte verklaring tevens de voornaamste oorzaak aangeeft, die tot het verbreken der verloving leidde. Beethoven was zelf niet blind voor zijn gebreken en na langdurigen tweestrijd kwam hij tot de overtuiging, dat de vrees maar al te gegrond was, dat hij háar ongelukkig zou maken, die hij boven allen lief had en vereerde. Toespelingen, die gravin Therese zelve tegen mij heeft gemaakt, laten hieromtrent geen twijfel. Ik kom er later op terug.

Gedurende mijn verblijf in het jongedamesinstituut zag ik gravin Therese dikwijls. Eens, in 1837, liet ze mij naar Weenen komen om den dag bij haar door te brengen. Een heerlijke dag! Die genotvolle uren verliepen echter maar al te spoedig. Bij het weggaan vroeg gravin Therese: „Houdt ge nog altijd zooveel van mij?"

„O ja, heel, heel veel! En ook van onze directrice! En van mijn drie vriendinnen en mijn leermeesters —"

„En van de geheele wereld!" viel ze mij lachend in de rede. „Gelukkig kind!"

Ik placht haar geregeld op haar verjaardag en met nieuwjaar te schrijven en haar antwoorden als een kostbaren schat te bewaren.

Toen mijn moeder mij in 1838 uit het instituut afhaalde, bevond gravin Therese zich weder op een groote reis. Ik zag haar in vele, vele jaren niet, ook de geregelde briefwisseling hield op. Toch werd daardoor onze betrekking niet verbroken, daar ik te Zevenbergen dikwijls in aanraking kwam met de familie van haar zuster, gravin Emmerich Teleki, die mij omtrent haar getrouw op de hoogte hield. In het gezin der Teleki's wijdde men zich, evenals bij de familie Brunswick, met voorliefde aan kunsten en wetenschappen. Blanka Teleki, de oudste dochter, de leerlinge van

Peter van Cornelius, paste geheel in deze omgeving. Het was een buitengewone familie en buitengewoon en tragisch waren ook haar lotgevallen, waarin Blanka een groote rol zou spelen. Haar gelijkenis met haar tante, gravin Therese, trok mij sterk tot haar aan, terwijl haar vernuft, haar belezenheid en haar groote talenten mij met bewondering vervulden. Zij wijdde haar tijd aan studie en schilderkunst — menige schilderij van haar hand versierde hun kasteel. Zij bezocht geen gezelschappen, versmaadde elken opschik, juist zooals gravin Therese in haar jeugd. Toch zag ieder haar na, wanneer zij over de straat ging. Het glanzend zwarte haar was in een Griekschen wrong opgemaakt, de groote zwarte oogen, door lange wimpers beschaduwd, hadden een kalme, bijna koude uitdrukking en den mond had men gaarne willen vragen: „Lach eens, maar niet schamper!" De edele houding van de fraai geevenredigde gestalte paste bij haar gelaat.

Die buitengewone verschijning moest wel in het oog vallen en aantrekken, temeer, daar ze zich zoo weinig in het openbaar vertoonde. Het gezin der Teleki's leefde teruggetrokken, te midden van het druk verkeer van den Hongaarschen adel. De altijd ziekelijke moeder ontving slechts zelden bezoek. Op zekeren dag, toen ik met haar alleen was — Blanka verliet juist de kamer — maakte ik onwillekeurig de opmerking: „Wat gelijkt Blanka toch sprekend op haar tante, ik denk altijd gravin Therese verjongd voor mij te zien. —" „Ja, zoo sprekend," antwoordde de gravin, „dat ik haar eens werkelijk voor mijn zuster hield, toen zij zich, terwijl ik ziek lag, over mij heen boog...." Na eenige oogenblikken voegde ze er bij: „Zulk een sprekende gelijkenis en toch zulk een groot verschil."

In het stille huis werd het spoedig nog stiller. De ouders stierven. De jongere dochter was in Frankrijk gehuwd; de zoon had zich op een ander landgoed gevestigd en Blanka was naar Pest vertrokken, om daar een instituut op te richten voor de dochters van de Hongaarsche adellijke familiën. Na jarenlang stilzwijgen zond ze mij daarvan bericht met de vraag, of ik aan haar vaderlandslievend streven deel wilde nemen.

In het voorjaar van 1848 zag ik haar te Pest weer. Ik bezocht haar, voor dat ik bij haar tante kwam, daar gravin Therese schrif-

telijk een dag had bepaald, waarop zij zich uitsluitend aan mij wilde wijden. Blanka Teleki was toen omstreeks veertig jaar; zij was nog een in het oog vallende schoonheid. Wie zou ook aan dit gelaat den adel hebben kunnen ontnemen, waarmee de natuur het had gestempeld? Maar — de terugwijzende hoogheid, de koele waardigheid waren uit haar trekken verdwenen, om plaats te maken voor een bijna te vriendelijke voorkomendheid. Zij, die daar nu voor mij stond, in het lichte morgengewaad, een sierlijk mutsje met een hemelsch blauw lint vastgemaakt op het donker haar, dat was de trotsche Blanka van vroeger niet meer! Zij sprak luider en levendiger; zij schertste zelfs. Ik moest haar in 't schoolvertrek volgen. Zij stelde mij voor aan haar leerlingen en leeraren en zeide bij het afscheid met bijzonderen nadruk: „De grootste waarde stellen wij in vaderlandsliefde! Onze eerste gedachte bij het ontwaken, onze laatste wanneer wij ons ter ruste begeven, is: — het vaderland! Niet waar, kinderen? Niet waar, mijne heeren? Wij zijn voor alles Hongaren!"

Welk een verandering hadden tijd en omstandigheden bij haar teweeggebracht!

Den volgenden dag begaf ik mij met een eenigszins bezwaard hart naar Gravin Therese. Aarzelend trad ik haar studeerkamer binnen, waarheen het dienstmeisje mij had gebracht. Een fraai bewerkte schrijftafel, waarop het licht van het met bloemen ge tooide venster viel, trok terstond mijn aandacht. Twee portretten in gesneden eikenhouten lijsten hingen er aan den wand — Mozart en Beethoven. Een boekenkast met prachtuitgaven van klassieke werken, een tafel met portefeuilles en papieren bedekt, eenige stoelen — alles was even bescheiden en eenvoudig in het kleine vertrek, maar alles getuigde van den denkenden geest der bewoonster.

De reeds zeventigjarige gravin leunde achterover in den hoek eener sofa. Zou ik haar ook veranderd vinden, zouden wij ook van elkaar vervreemd zijn? Sedert het weerzien van haar nicht Blanka, had die vraag mij geen oogenblik met rust gelaten, maar nauwelijks ontmoette ik haar vriendelijk belangstellenden blik, nauwelijks zag ik dat lief, eerbiedwaardig gelaat, of ik gevoelde mij volkomen gerustgesteld en de stille wensch kwam op in mijn

hart, dat ik nog een kind mocht zijn, om weer aan haar voeten te kunnen zitten als vroeger.

Zij las mijn gedachten van mijn gelaat, zag mij nog lang aan met hartelijke belangstelling, terwijl ze mijn hand in de hare hield.

Ik kuste haar hand en vroeg, of ze nog een weinig genegenheid voor mij had bewaard?

„Ik heb in de wereld niets meer te doen, dan van alle menschen een weinig en van mijn vrienden zeer veel te houden."

„Er zijn meer dan tien jaren verloopen, sedert ik u gezien heb, lieve gravin!"

„Laten wij zeggen — er zijn meer dan tien jaren verloopen, sedert gij den laatsten immortellenkrans op het graf hebt gelegd, dat mij het dierbaarst is."

Ik zag haar verwonderd aan, want ik begreep haar niet terstond. Ik dacht in het eerste oogenblik alleen aan het graf van haar ouders en van haar zoo vurig beminden broeder en herhaalde vragend:

„Het graf, dat u het dierbaarst is?"

„Het graf van den man, dien ik inniger en geheel anders heb lief gehad, dan al mijn bloedverwanten.... Sedert den dag — ik was bijna nog een kind — waarop ik hem met hoed en mantel in den sneeuwstorm achterna snelde, gevoelde ik dat ik hem toebehoorde. Naarmate ik ouder werd, werd ook mijn liefde grooter en inniger; maar helaas, zij ging vergezeld van de onuitsprekelijke martelingen der ijverzucht, die mij nooit met rust lieten.... Wanneer men in de salons over de veroveringen van den „grooten muzikant" sprak, trilde elke zenuw in mijn binnenste. De twee oudste dochters uit het Brunswicksche gezin schitterden in de wereld — de derde speelde piano, schilderde, las en — droomde! Mijn moeder zeide: ‚Onze Therese is als geknipt voor het klooster!' — Wat echter in mijn hartstochtelijk jong hart omging, wat ik leed, vermoedde niemand! Zelfs niet mijn geliefde broeder, mijn trouwe kameraad en Beethoven's vriend.... Ik werd soms zwaar, zeer zwaar beproefd! — — Op zekeren dag kwam mijn nicht, de bekoorlijke Guilietta Guicciardi mijn kamer binnenstormen, wierp zich als een comediante aan mijn voeten en riep

snikkend uit: ,Raad mij, gij koele geleerde! Ik zou Gallenberg, mijn verloofde, zoo innig graag zijn afscheid willen geven en den heerlijken, onverdragelijken Beethoven huwen — als — als ik maar niet zoo diep tot hem moest afdalen!' Gravin Therese hield op.

„Afdalen?" herhaalde ik verontwaardigd, „o gravin, wat hebt gij daarop geantwoord?"

„Wat ik Guilietta antwoordde? — Niets! — ik zweeg. Wat ik haar over haar ingebeelde ijdele liefde en over den grooten man had moeten zeggen, tot wien zij „niet afdalen wilde", dat zou zij niet begrepen hebben. Ik nam zwijgend een glas water en bood haar dat aan.... God heeft Beethoven voor Guilietta gespaard. Zij werd gravin Gallenberg en verdween van het schouwtooneel van zijn leven."

Gravin Therese bleef een oogenblik zwijgen. Haar gedachten schenen zoozeer in het verre verleden verzonken, dat zij mijn bijzijn vergat. Ik had niet den moed haar te storen. Eindelijk nam zij den draad harer mededeelingen weer op.

„Ik wist maar al te goed, hoeveel moed hij noodig had in den strijd om het bestaan, die de vlucht van zijn genie dreigde te belemmeren. Daarom wilde ook ik moedig zijn, wilde in den geest hem volgen, waarheen ook! — Geheel Europa was toen geschokt; Oostenrijk beefde bij den naam van Napoleon Bonaparte. Beethoven was vol geestdrift voor hem; hij zag in hem den door God gezonden bevrijder van Duitschland. In zijn heerlijke heroica, ten deele bij ons in Martonvazar ontstaan, bracht hij die edele geestdrift in tonen. Hoe trotsch was ik op die schoone schepping, hoe trotsch op haar maker, dien ik in het diepst van mijn hart zoo innig lief had. Toen kwam het jaar 1804. Mijn broeder bracht ons uit Weenen de eerste tijding van Napoleons aanstaande kroning tot keizer. — ,Wat zei Beethoven ervan?' vroeg ik hem.

„,Lichnowsky vertelde mij in vertrouwen, dat Beethoven de muziek verscheurd, op den grond geworpen en er met de voeten op getrapt had,"' antwoordde Frans. „Hij had daarbij de woorden uitgestooten: ,Dus ook maar een eerzuchtig mensch en niets meer!' Mijn broeder had de uitbarsting van zijn toorn niet bijgewoond, maar zijn vrienden zeiden, dat het vreeselijk moet geweest zijn."

Gravin Therese zag bij die woorden zwijgend op naar het portret van den geliefden man en vouwde de handen, alsof zij hem vergeving wilde vragen. Later vernam ik, hoe zij nooit had opgehouden zich zelf te verwijten, dat zij de vrees voor zijn hartstochtelijkheid niet had kunnen overwinnen, dat zij, hoe gelukkig ook in zijn bijzijn, toch altijd in angst was geweest voor een mogelijke uitbarsting van zijn wilde drift.

De pauze, die nu volgde, wilde geen einde nemen. Daar werd aan de voordeur gescheld.

„Schrik maar niet, kindlief; ik heb u immers gezegd, dat deze dag u toebehoort. Er wordt niemand ontvangen."

„Maar als het Blanka is?"

„Blanka weet, dat ook zij heden geen uitzondering maakt. Gij zijt bij haar geweest; welken indruk maakte zij op u?"

„Het scheen wel, alsof een andere geest in haar was gevaren."

„Een verandering zou goed zijn geweest, wanneer ze maar niet zoo droevig was als deze."

„Zoo droevig?"

„Zij heeft zich met roemrijken ijver op een vaderlandslievenden werkkring toegelegd, dat is waar; maar zij heeft sedert kort een jongen man liefgekregen, die haar onwaardig is. Zij is geheel verblind door zijn schoone gestalte en dicht hem de edelste vaderlandsliefde toe en alle mogelijke verheven eigenschappen — het liefst zou zij hem tot een revolutieheld maken. Ach, hoezeer wenschte ik, dat zij nog den trots bezat van vroeger! Die zou haar voor deze dwaling bespaard hebben! De revolutie is reeds in aantocht — vreeselijke tooneelen zullen plaats hebben; maar die man zal in de groote menigte opgaan van hen, die slechts gedachteloos meedoen, terwijl mijn Blanka, mijn begaafde, edelmoedig dwalende Blanka, God weet wat op zich zal nemen — en ondervinden! — Maar, kindlief, wij gaan nu wat rijden en zullen van avond ons gesprek van straks hervatten. Terwijl ik mij aankleed, kunt gij in die albums bladeren en een enkelen blik slaan in het laadje, dat de juweelen van de hooggeboren gravin Therese Brunswick bevat."

Zij sloot een laadje van haar schrijftafel voor mij open en begaf zich daarop naar haar slaapkamer. Ik zag in het laadje een

geel geworden blad papier, waarop met een nu verkleurd roze-lint immortellen waren vastgemaakt. Daaronder stonden de woorden:

L'immortelle à son immortelle.
LUIGI.

Verder zag ik nog een groote verzameling losse en aaneengebonden immortellen, die Beethoven bij zijn brieven placht in te sluiten. Ik waagde het niet iets aan te raken, het was mij, alsof ik daardoor heiligschennis zou plegen. Nog stond ik in gedachten verdiept, toen de kamenier mij hoed en mantel bracht en ik de gravin volgde in het rijtuig.

Bijzondere drukte heerschte in de straten. Ons gesprek richtte zich dan ook terstond op hetgeen alle gemoederen vervulde. De Hongaar Kossuth speelde de hoofdrol in de geschiedenis van den dag. Zijn wachtwoord was: de bevrijding van Hongarije van het juk der Oostenrijksche dwingelandij. Ik begreep zeer weinig van die toestanden, maar ik had in Zevenburgen reeds zoovele, deels belachelijke, deels vreeselijke uitspattingen van het heldendom der vrijheid gezien, dat ik, ondanks mijn Hongaarsch bloed, maar al te zeer geneigd was er mij niet mee in te laten. Ook gravin Therese's sympathiën waren niet op de hand der opstandelingen. Dikwijls heb ik in later jaren teruggedacht aan haar heldere en juiste oordeelvellingen over den toestand in Hongarije op dien rit door het Pesterbosch.

Daar het nog niet het wandeluur der groote wereld was, konden wij ongestoord genieten van de schoone natuur en van ons vertrouwelijk samenzijn. Toen wij echter langzaam door de laan van het stadspark reden, kwam zich een ruiter bij ons voegen. Ik maak er melding van, omdat het graaf Lodewijk Batthyanye was. Kossuth had voor enkele dagen zijn vurige rede tegen de troepenzending naar Italië gehouden en hij was geëindigd met de woorden: „Hongarije mag niet een man leveren voor de onderdrukking van Italie's vrijheid!" De rede was op alle hoeken der straten aangeplakt, zelfs aan de boomen in het park.

„Zijt gij het er mee eens, graaf," vroeg gravin Therese.

„*Cum grano salis*, gravin!" antwoordde de lachende ruiter. „Kossuth's rede is voor ons op dit oogenblik van groot nut.

Hij verstaat de kunst, de Aziaten —" (zoo noemde toen de hooge adel van Hongarije de landedellieden) — „bij elkaar te houden, zooals de Czékos de wilde veulens. Wanneer echter de Moor zijn plicht heeft gedaan — zenden wij hem naar huis." Hij groette en zette zijn paard in den draf.

Gravin Therese zag hem hoofdschuddend na. „G ij — h e m?" zeide ze bij zich zelf. „Maar zoo zijn ze altijd geweest en zullen zij altijd blijven: beheerscht door den hoogmoedigen waan, dat zij, de hooge adel, alleen geheel Hongarije vertegenwoordigen. O, ik voorzie, dat de les vreeselijk zal zijn! Kossuth zal h e n dwingen met hem te gaan, en wie het niet doet — dien zal h ij wegzenden, tot hun ongeluk!.... Ja, wij zullen ontzettende dingen beleven, ontzettend! Mijn arme Blanka —" Een oogenblik bleef zij zwijgen; ik waagde het niet haar gedachtengang te storen. Daarna beval zij naar huis terug te keeren.

Hoe dikwijls heb ik echter aan haar voorspellende woorden terug gedacht, toen graaf Batthyanye tot de galg veroordeeld werd en slechts als een gunst toestemming verkreeg den dood door den kogel te mogen sterven.

Ook haar droevig voorgevoel met betrekking tot haar beminde nicht werd maar al te zeer bewaarheid! Blanka Teleki was in de staatkundige samenzwering van 1848/49 ernstig betrokken. Zij stond in briefwisseling met Mazzini. Voor den opstand in Hongarije nam zij het oprichten van een compagnie Honveds voor haar rekening, terwijl zij ook nog andere groote offers bracht. Zij werd gevangen genomen en voor het gerecht gevoerd. Men wilde echter gaarne haar zooveel mogelijk ontzien; maar haar houding verijdelde dit; zij versmaadde het, gebruik te maken van de uitvluchten, die haar bij het verhoor in den mond werden gegeven en verklaarde voor de rechters met haar oude fierheid dat zij: „Wanneer het weer voorkwam, juist weer zoo zou handelen!" Hierdoor maakte zij het onmogelijk, dat verzachtende omstandigheden in aanmerking konden worden genomen. Zij werd ter dood veroordeeld, welk vonnis door den keizer in levenslange gevangenisstraf werd veranderd. Nadat zij op Kufstein negen jaar had gevangen gezeten, werd zij in 1858 weer in vrijheid gesteld. Onder het strengste incognito kwam zij daarna te Pest, om haar tante nog eenmaal voor

het laatst te zien, en daarna vestigde zij zich in Dresden, waar zij in 1860 stierf....

Na de terugkomst van onzen rit en ook aan tafel was de gravin stil en in gedachten verzonken; ik vreesde reeds, dat zij niet weer terug zou komen op de geschiedenis van haar groote liefde en van haar groote smart.

Nadat zij echter een uurtje gerust had, begaven wij ons weer naar haar heiligdom en werd het vertrouwelijk gesprek hervat.

Zij kende mijn leven en mijn droevige ondervindingen; zonder twijfel lag aan haar bekentenissen de vriendelijke bedoeling ten grondslag, troostend en verzoenend op mijn gemoed te werken. Ook deed het haar goed, uit haar jeugd tot de jeugd te spreken.

„Het spijt me, dat ge niet muzikaal zijt, dat gij niet volkomen kunt begrijpen, hoe Beethoven niets in tonen kon brengen, wat hij niet in zijn hart had gevoeld. Smart tot wanhoop toe, geluk tot in de hoogste vervoering, stoute, alles trotseerende moed en diepe deemoed, vrome geestdrift en innige aanbidding — ja, geheel zijn veelbewogen zieleleven kwam in volle kracht in zijn scheppingen uit en klonk door in zijn aangrijpend spel.

„O, hoe goed begreep ik hem! Hoe leefde ik met hem mee, hoe volkomen kon ik de vlucht zijner gedachten volgen!

„Het zeer muzikale Weenen bleef echter lang, al te lang bij haar dwaling volharden en in hem alleen den grootsten virtuoos waardeeren en bewonderen. Voor zijn onsterfelijke scheppingen betaalden de uitgevers ellendige prijzen. Er was ook geen uitzicht op een verbetering van zijn ongelukkigen toestand, die hem des te dieper terneer drukte, omdat hij een levendig bewustzijn van zijn hooge roeping had en gevoelde wat hij beteekende. De adel van Oostenrijk was toen ter tijd wellicht de meest muzikale van de geheele wereld. Lichtnowsky, Bazumowsky, mijn broeder en anderen gingen met Beethoven als vrienden op den meest vertrouwelijken voet om. Maar zij waren niet in staat hem het onbezorgd bestaan te verschaffen, dat hij zoo zeer noodig had. De oorlog had een deel der groote vermogens verslonden, terwijl de meerderheid van den kunstlievenden adel, zoowel als het keizerlijk hof, nog altijd groote voorkeur voor de Italiaansche muziek

toonde. Beethoven had nog geen opera en geen mis gecomponeerd. Ik drong er bij mijn broeder op aan, hem daartoe op te wekken. Frans deed het, zooals hij niets onbeproefd liet om den genialen meester tot steun te zijn in de ongelukkige omstandigheden, die zijn gemoed verbitterden en zijn geest somber stemden. Op zekeren dag vond hij hem weer, zooals zoo dikwijls, driftig en ontstemd. De wereld was hem een poel van laster, alle menschen waren huichelaars....

„Frans trachtte hem te kalmeeren. ‚Arme vriend! ik wenschte, dat gij altijd iemand bij u hadt, die uw gemoed tot kalmte wist te brengen en u met de menschen trachtte te verzoenen, als ge tegen hen raast en tiert. Een zuster, zooals de lieve God mij een heeft geschonken, zoo oprecht, zoo trouw, zoo opofferend in haar liefde. Aan zulk een wezen heeft men een onuitputtelijke bron van geloof en vertrouwen, door haar leert men de wereld liefhebben en achten, omdat men immers geen recht heeft tot de onderstelling, dat zoo iemand een uitzondering maakt'. Die geestdrift van mijn broeder, die mij vergoodde, zult gij vergeeflijk vinden. Frans vermoedde, toen hij zich gedachteloos door zijn vervoering liet meeslepen, natuurlijk volstrekt niet, welken indruk zijn woorden op Beethoven zouden maken. Deze was nu terstond geheel aandacht. Hij wilde steeds meer van mij weten, terwijl hij tot nu op Martonvazar weinig of geen acht op mij had geslagen. Mijn broeder moest hem menige herinnering uit onze jeugd vertellen. Twee gebeurtenissen maakten een bijzonderen indruk op hem.

„De eene heeft mijn vader door eene teekening voor onze familie vereeuwigd. Zij was meer tragisch dan vroolijk en had plaats op de „Middellandsche Zee", den grooten vijver van ons park, waarvan, zooals ge weet, eenige gedeelten naar Europeesche staten waren genoemd. Ik was toen elf jaar oud en bijzonder bang voor het water, waarom ik een roeitochtje met mijn broer Frans weigerde, zoodat hij zich alleen inscheepte met mijn zuster Caroline. Van een prieel uit, waar ik met de gouvernante zat, konden wij den vijver overzien. Plotseling uitte deze een luiden kreet en snelde, om hulp roepend naar den nabij gelegen moestuin. Ik zag op — ik zag de omgeslagen boot, waaraan mijn broeder zich met de eene hand vastklemde, met de andere krampachtig de jurk

van Caroline grijpend, die ik niet meer kon zien.... Wat toen in mij omging, weet ik niet; maar ik vloog oogenblikkelijk de hoogte af en den vijver in.... Wij kwamen ten slotte allen met den schrik — ik met een weinig koorts — gelukkig vrij. Op de vraag van mijn vader, of ik dan niet bang was geweest voor het water, moet ik geantwoord hebben: „O neen, mijn engel ging immers mee!”

„Het andere verhaal is dat van de pianoles, waaruit Beethoven in hooge drift wegliep en ik hem met hoed en mantel, die hij had achtergelaten, nasnelde.

„De bediende haalde mij dicht bij ons huis in — maar gij kent die geschiedenis! Beethoven had ze tot nu toe nog nooit vernomen. Mijn broeder beging echter die onbescheidenheid en zeker nog menige andere erbij. Och, hij geraakte nooit uitgepraat, als hij van zijn zuster Therese aan het vertellen kwam. Ook door anderen hoorde Beethoven veel van mij. Wie vraagt, verneemt. Onze onderhoorigen hadden mij lief; ik had meer tijd voor hen over dan mijn zusters, die door den maalstroom van vermaken werden meegesleept. Soms trad ik als adsistent van onzen dokter op, of ik hield mij bezig met de kinderen. Kortom — toen Beethoven weer bij ons kwam, zag hij mij met geheel andere oogen aan: terwijl hij vroeger, in zijn muzikale gedachten verdiept, de eenzaamste wegen zocht, wist hij het nu altijd zoo in te richten, dat hij mij ontmoette.

„Op zekeren avond zaten wij in het salon, Beethoven voor de piano. Er waren geen gasten, behalve de pastoor, die iederen Zondag bij ons at en 's avonds bleef. De maan scheen zoo heerlijk — het was juist een avond voor Beethoven. Frans, die naast mij zat, fluisterde mij in: ‚Geef acht, nu gaat hij fantaseeren!’ Of ik acht gaf! Zijn somber gelaat verhelderde.... hij streek met de vlakke hand over alle toetsen.... wij kenden dat. Ik bedoel: Frans en ik, wij wisten dat hij door zulk een wanklank als het ware de hoogste harmoniën der tonen placht in te leiden. Nu volgden eenige grepen in de lage tonen van het instrument en daarop langzaam, geheimzinnig, plechtig: Het lied van Sebastiaan Bach, het eenig wereldsche lied, dat de groote meester der Protestantsche kerkmuziek heeft gedicht en gezet:

Willst Du Dein Herz mir schenken,
So fang es heimlich an;
Dasz unser Beider Denken
Niemand errathen kann.
Die Liebe musz bei Beiden
Allzeit verschwiegen sein,
D'rum schliesz die gröszten Freuden
In Deinem Herzen ein.

„Mijn moeder en de pastoor waren ingesluimerd; mijn broeder zag ernstig voor zich uit — ik echter, diep getroffen door het beteekenisvolle lied en den innigen blik, waarmee Beethoven mij aanzag, ik was ontwaakt tot een nieuw leven....

„Den volgenden morgen ontmoetten wij elkaar in het park.

„Ik schrijf nu een opera!" riep hij vol geestdrift uit. „Ik zie de hoofdpersoon in en voor mij, waar ik ga of sta. Nog nooit was ik op zulk een hoogte. Alles is licht in mijn binnenste — alles even rein! Tot nu toe geleek ik den dommen knaap in het sprookje, die steenen verzamelt en geen acht slaat op de heerlijke bloemen, welke bloeien op zijn weg."

„Zoo hebben wij elkaar gevonden. Maar Beethoven moest helaas, spoedig vertrekken. Ik hoorde maanden lang alleen uit zijn brieven aan mijn broeder van hem en van zijn werken; ik hoorde, dat hij met de opera ijverig bezig was, daarna, dat zij gereed was en eindelijk — o bittere spot van het noodlot en onuitsprekelijke marteling voor Beethoven's grooten geest! — dat zij laat in den herfst van 1805 te Weenen werd opgevoerd voor een publiek van Fransche officiers, die inderdaad het beschaafde Frankrijk al zeer slecht vertegenwoordigden. — De toejuichingen waren matig; de bijval, zelfs in den kring van vrienden en kenners, (!) gering. Beethoven moest doorhalen en verkorten. Daarvan wilde hij echter niets weten en schreef in zijn wanhoop aan mijn broeder: ‚Ik word liedjeszanger, harpspeler of orgeldraaier!'

„Doch spoedig vatte hij weer moed. Zijn genie gaf hem de eerste

mis
leve
een
hov
in
zeer
woo
was
dat
verv

„
ond
jare
ond
kon
vers
dool
mer
ken
de
slecl
stor
was
zich
door
dree
zem

„
Hij
insp
was
verl
eeni

„
twe
volg
kreg
18

ziekelijke moeder worden gevraagd. Ik durfde ternauwernood aan dien stap denken; want haar vastgewortelde adellijke trots was haar gevoeligste zwak en zij had in haar vooroordeel den geheelen adel op haar zijde. Had ik mijn moeder niet moeten ontzien, ik zou mijn verloofde terstond onvoorwaardelijk in alle levensomstandigheden zijn gevolgd. Want in het eerst was ik de ongeduldige. Beethoven daarentegen stemde met alle besluiten en beschikkingen in, en terwijl hij onvermoeid naar een geschikte betrekking zocht, trachtte hij mij te troosten en tot geduld aan te manen. Welk een beproeving voor zijn hartstochtelijk gemoed dat voortdurend uitstel echter moet geweest zijn, bleek eerst later maar al te zeer! Den eersten tijd verhief de gedachte, dat ik zijn verloofde was, dat ik nooit een ander had liefgehad, hem „in hooger sfeeren". Dat verzekerde hij mij, dat schreef hij mij. Hij hoopte voor ons beiden — hij werkte voor ons beiden, hij was vol moed en geestkracht, ofschoon zijn gehoor slechter werd en hij herhaaldelijk naar een badplaats moest gaan om zijn overprikkelde zenuwen te versterken. Ook ik gevoelde mij zalig in zijn liefde. Alleen de geheimhouding hinderde mij; ik zag daarin een verraad jegens mijn moeder, een verongelijking van mijn geliefde. Ik had het immers wel tot ieder willen uitroepen: al moest ik ook met hem gaan bedelen, ik zou er toch trotsch op wezen zijn vrouw te zijn! — — — Later veranderde bij Beethoven de stemming. Afwachten ligt niet in den aard van den man. Hoe zou hij, met zijn opbruisend karakter, dan zoolang geduldig kunnen zijn? Weldra gevoelde hij zich gegriefd, dat ik aan onze scheiding gewende, dat ik niet meer klaagde, maar ook hem geduld wilde inspreken. Storm en zonneschijn wisselden elkaar af in zijn brieven en ook in de uren van ons samenzijn. Door zijn hartstochtelijkheid verschrikt, door zijn liefde tot in het diepst van mijn hart geroerd, smeekte ik God om raad en hulp. Dat in de vier jaren onzer verloving de heerlijkste scheppingen van zijn genie tot stand kwamen, dat zij in 't geheim allen aan mij waren gewijd, daarin kon ik eerst veel, veel later troost vinden. In de vreeselijkste dagen van mijn leven — die oneindig lange ledige dagen, die volgden op het uur, waarin wij — voor altijd — van elkaar scheidden, was ik troosteloos!"

Omtrent de nadere bijzonderheden en de eigenlijke oorzaak van het verbreken der verloving, bewaarde gravin Therese altijd het diepste stilzwijgen. Het is echter maar al te waarschijnlijk, dat een plotseling heftig aandringen van Beethoven op een spoedig huwelijk de aanleiding is geweest. Hij had tot dit doel toen (1810) in alle stilte de benoodigde papieren uit Bonn laten komen.

Uit toespelingen der gravin kon ik opmaken, dat haar broeder na het verbreken der verloving een tijdlang den omgang met Beethoven vermeed, die hem persoonlijk beleedigd scheen te hebben. Eindelijk echter kwam het toch tot een volkomen verzoening tusschen hen, waartoe de toovermacht, die Beethoven door zijn spel en door zijn edel gemoed op zijn vrienden uitoefende, zeker het hare heeft bijgedragen. Het was immers die toovermacht, die ook vorst Lichnowsky, wien de groote meester zoo dikwijls beleedigde, altijd weer tot hem deed terugkeeren. De verzoening van Beethoven met graaf Frans Brunswick en het voortduren hunner innige vriendschap was de eenige troost voor gravin Therese, die nu omtrent Beethoven's leven en werken nauwkeurig werd onderricht en dus voortdurend in betrekking bleef met zijn geestelijk leven. In ons verder gesprek, dat ik hier meedeel, werd echter niet meer over die vriendschap gesproken.

„Het is toch zonderling," zeide gravin Therese na een lange pauze met matte stem, „dat het mij zoo inspant van hem te *spreken*, aan wien ik toch altijd *denk*! Het is zeker de ongewoonte, die gedachten in woorden te brengen. Sedert den dood van mijn broeder rust immers dit deel van mijn leven in de diepste schuilhoeken van mijn hart.... van dit oude hart, dat *daarvoor* een eeuwige jeugd heeft bewaard!"

Zij zweeg nu geruimen tijd, daarna zeide zij, mij de hand reikend: „Lief kind, op mijn leeftijd wordt men door de natuur met geweld beheerscht. Ik zal ook nu wel weer aan haar moeten gehoorzamen en een weinig gaan rusten.... maar *dit* moet ge ten slotte nog weten — dat niet *ik* het woord van scheiden sprak, maar *hij*. Nooit vergeet ik, hoe vreeselijk ik ontstelde — ik werd doodsbleek en beefde over al mijn leden —"

De laatste woorden waren nauwelijks verstaanbaar meer — gravin Therese was plotseling bewusteloos achterover gezonken.

Ik snelde verschrikt weg om haar kamenier te hulp te roepen.

„De gravin heeft zeker te veel gesproken," zeide deze. „Morgen moet ze rustig te bed blijven, dan komt alles weer terecht."

Toen ik den volgenden dag naar haar toestand kwam vragen, ontmoette ik den dokter, met wien ik goed bekend was.

„De oude hartkwaal wil ons weer eens toonen, dat ze nog altijd een woordje heeft mee te spreken. Ik moet volstrekte rust voorschrijven. De gravin behoort tot mijn gehoorzaamste zieken en gij zult zeker mijn gebod ook wel niet overtreden."

Het duurde een week. Ik ging dagelijks naar de zieke vernemen. Toen echter was mijn tijd om en ook was mijn vertrek geraden, daar de toestanden in de provincie steeds dreigender werden. Het meest betreurde ik het echter, dat ik naar Weenen moest terugkeeren, zonder de gravin te hebben weergezien. De goede dokter bracht mij echter een verzegeld briefje van haar. „Lieve kind," schreef ze mij, „het spreekt van zelf dat ge voor u houdt, wat ge hebt gehoord en gezien; de wereld heeft voor zulke gevoelszaken slechts een schouderophalen en een geheimzinnig lachje. Als God mij nog eenige jaren levens schenkt, zal het wel steeds lichter in mijn binnenste worden. Ik weet nu reeds, dat ik de meeste schuld heb. De echte groote moed, die alles overwint, heeft mij toch ontbroken! Zijn Leonore maakt mij beschaamd. Vernietig alle brieven, die ge van Blanka hebt, ook die van mij, als ge er nog bezit, en dezen terstond. De booze dagen komen aan! Bij mijn nicht in Weenen kunt ge altijd van mij hooren — God bescherme u, lief kind!"

Ja — de kwade dagen kwamen. Voor deze herinneringen behoef ik ze slechts ter loops aan te stippen. In 1851, nadat de opstand in Hongarije geheel bedwongen was, vertoefde ik in Pest. Nog waren op vele groote pleinen de plakkaten aangeplakt met de namen der ter dood veroordeelden, waaronder die van Blanka Teleki mij terstond in het oog viel. Een droevig einde voor zooveel geestdrift!

Gravin Therese trof ik niet tehuis. Zij vertoefde in hetzelfde badplaatsje Türed aan het Plattenmeer, waarheen Beethoven zich in 1806, kort na zijn verloving met haar, had begeven. Ik schreef aan haar, terwijl zij zich daar bevond. Zij antwoordde mij met

enkele regelen, waarin onder anderen stond: „Ik heb de kamer gezien, die toen door hem werd bewoond — gij weet wien ik meen. Als ik te Weenen kom, zal ik u ervan vertellen."

Er verliep echter een geruime tijd, voordat ik haar weerzag. Zij kwam in Mei 1857 te Weenen, toen zij mij weer een dag bij zich vroeg en ik het voorrecht had nog eenige uren ongestoord met haar te kunnen spreken.

Eerst sprak ze over den opstand en over haar arme Blanka, wier invrijheidstelling zij nog hoopte te beleven. Eindelijk ging ze over tot haar lievelingsonderwerp, de muziek. Ze sprak over beschaafde en onbeschaafde, over zangrijke en niet zangrijke stemmen en welk een aangenamen indruk een welluidende stem maakte. Groote muzikale begaafdheid achtte zij het hoogste Godsgeschenk aan een klein getal uitverkorenen, die altijd en overal de klanken der natuur verstaan. „De groote musicus," zeide zij, „kent ten laatste die stemmen van buiten, zooals wij een gedicht. Hoe zou het anders mogelijk geweest zijn, dat Beethoven het ritselen van de bladeren, het huilen van den wind, het liefelijk gezang der vogels en het donderen van den storm in het water en in de lucht met zulk een aangrijpende duidelijkheid wist weer te geven, ook toen hem het gehoor reeds lang ontnomen was?"

Zoo kwam gravin Therese weer op den geliefden meester. Ik ontstelde toen ze hem noemde. Zij zag dat en glimlachte.

„Wees maar inet bezorgd, het zal mij nu niet meer hinderen. Ik heb in deze laatste jaren zooveel leed van anderen bijgewoond, dat mij geen tijd overbleef, mij al te zeer in mijn eigen leven te verdiepen. Ik heb daardoor beter leeren berusten. — Mijn juweelen — ge weet immers die immortellen uit zijn brieven, die ik hem niet terugzond — heb ik in een klein kussentje genaaid. Dat kussentje zal mij onder het hoofd worden gelegd, wanneer ze mij in de kist leggen. Wat het bevat, zal zeker niemand vermoeden... Ik kan het nu beschouwen als een wijze beschikking van God in Beethoven's leven, dat wij van elkaar gescheiden zijn. Wat zou er anders van zijn genie geworden zijn en wat van mijne liefde, als ik bang voor hem had moeten wezen? Zoo als het nu is, zijn wij voor elkaar, de eene in 't hart van den andere, het hoogste ideaal gebleven te allen tijde. Wij hebben elkaar nooit

weergezien, maar mijn broeder bezocht Beethoven kort voor zijn dood, dien hij blijkbaar voelde naderen.

„Wilt ge uw zuster een groet van mij overbrengen?" vroeg hij hem en daarna zijn vriend de hand drukkend, voegde hij er met tranen in de oogen bij: „Zij was te goed voor mij!"

„Onder zijn nalatenschap heeft men een portret gevonden — niemand weet, dat het het mijne is en ook dien eersten brief, dien hij mij in Juli 1806 kort na onze verloving schreef. Dezen had hij dus niet vernietigd. Ook ik — schreef hem af, voordat ik hem alle andere brieven terugzond. Ik heb hem zóó dikwijls gelezen, dat ik hem van buiten ken als een gedicht — en was het ook niet een schoon gedicht? Haydn, Mozart en Beethoven zijn zoowel als Lessing, Goethe en Schiller weldoeners der menschheid. Wie de Missa Solemnis van Beethoven hoort, vouwt onwillekeurig de handen en voelt zijn hart meegetrokken ten hemel. Ik zeg slechts in deemoed: die man had mij lief en ik dank God daarvoor... Amen, kind! Wij spreken er niet meer over. Ik nader mijn tachtigste jaar — zij die ik het meest heb liefgehad, zijn mij allen voorgegaan. Ik tel de dagen die mij nog van hen scheiden."

Gravin Therese stierf in 1861. Waar zij het liefst heeft gewoond, waar zij het vurigst bemind is geworden, daar rust zij onder de groene zoden.

Heeft een onzichtbare hand daarop niet een immortellenkrans gelegd?

GESCHOKT.

DOOR

VIRGINIE LOVELING.

I.

Dat was iets nieuws in huis: de electriseermachine. Hij had ze van zijn ouders gekregen tot belooning, omdat hij zoo getrouw de vrije lessen van scheikunde en physica gevolgd had aan de Hoogeschool, dien winter.

En hij was in verrukking, de zestienjarige knaap, een held, omdat hij zooveel wist, waar zijn onmiddellijke omgeving geen denkbeeld van had.

En hij verklaarde het aan vader en moeder, waarom die glazen schijf zich tusschen twee met paardenhaar gevulde kussens moest bevinden; hoe het ommedraaien dezer wrijving electriciteit voortbracht; hij sprak van positieve en negatieve electriciteit; hij toonde de cylinders, die hij conductors noemde, en zei waarom zij op glazen pooten moeten staan ter isoleering en deelde allerlei bijzonderheden mede.

Geen mensch verstond er iets van en verlangde het ook; maar het wonder trok de aandacht en wekte steeds vernieuwde verbazing. Dat bestendig draaien van het glazen wiel, dat onzichtbaar laden met vloeistof, dat ontzagwekkend voortbrengen van sprankels, gevaarlijk en toch vertrouwvol onder de kundige leiding

van den knaap, wat was het aardig en onbegrijpelijk voor huisgenooten en bekenden; want allen waren er mede gemoeid, er kon niemand meer binnenkomen, of hij moest, na behoorlijke voorbereiding, even den vinger aan den conductor steken. Een vonk sprong er uit en hij kreeg een schok en al de reeds ingewijden schaterden van de pret.

Een jonge meisjesgroep, vriendinnen van de zusters. Allen staan in groep, wachtend met bang verlangen, terwijl de knaap de glazen schijf omdraait, in fiere zelfbewustheid van oppermacht.

„Niet te sterk," fluistert de bij hem gekomen moeder.

„Neen, neen, even een kleine schok."

Zij lachen en schertsen, stoeiend elkander voortduwend. Wie zal de stoute zijn en de lading afdoopen? Geen enkele durft. De zijden japonnen en de lichte, witte lijfjes wemelen door elkander.

De knaap wacht ongeduldig en toch verheugd, dat zijn toestel zooveel indruk maakt. Hij voelt zich groot geworden, een jongen van belang.

„Ja, gij!" zeggen de meisjes ondereen.

„Toe, toe!"

„Neen, neen, gij?"

„Och, wees niet verlegen, het is niets, ge zult hét nauwelijks voelen," verzekert hij.

Zij willen wel, zij durven niet.

Thans treedt zijn oudste zuster vooruit, zij is reeds een veteraan in het afladen, maar wilde het pleizier aan een nieuwelinge gunnen.

Onverschrokken houdt zij den wijsvinger gereed, terwijl zij met de vrije hand eene andere hand vat en door een stout gebod al de handen dwingt elkaar vast te grijpen.

In eene rij staan ze, al de meisjes, als op een keurtooneel, dingend om een prijs van jeugd, schoonheid en vroolijkheid.

„Dáar!" en de vonk spat sprenkelend uit de punt en de schok — een kleine plotse zenuwschok — doortintelt de leden.

„Ha! hé, och, ach!, oei!" weerklinkt het luide.

Elk vertelt dooreen babbelend, wat ze gevoeld heeft, hoe ze schrikte, hoe ze opsprong, hoe bang ze was, hoe gansch haar persoon als een schok kreeg. En de jongste, de tengerste, degene

die de laatste in de reeks, slechts een verzwakten stoot heeft kunnen voelen, wankelt als duizelig met de handen steun zoekend vooruit; zij zal in zwijm vallen, zegt ze, half luimig, half oprecht, in haar overgevoelig zenuwstelsel, diep geschud door de electrische kracht, die een reeks van vreemde tintelingen in hare leden nalaat.

Dat is een bijval, een zege voor den knaap. Hij glimlacht zoo tevreden.

„Nogmaals," stelt hij onder luide, welgemeende en gehuichelde weigeringen voor.

Zijn vader ook is tevreden, zijn commerciëele, berekenende vader: hij heeft als een voorsmaak van de beduidende rol, welke zijn zoon later in de samenleving zou kunnen innemen, iets zoetbekoorlijks van bijval en bewondering, van kunde en aanzien; en overwegingen schieten door zijn brein: „Ziet ge, men moet de kinderen iets tot tijdverdrijf gunnen, muziek kan men niet altijd maken; in gezelschap zingen verveelt op den duur — ten minste degenen, die 't aanhooren; — gauw is men uitgepraat, als er geen kwaad gesproken wordt; daarom... hij heeft den tijd noch de gelegenheid om al die van elk gekende alledaagschheden als vindingen van hem zelven uit te brengen, de jonge meisjes luisteren immers niet, als men iets verstandigs zegt; maar hij is tevreden; het spijt hem niet van zijn geld.... Mama ook is content.

Wat den jongen betreft, hij heeft slechts éene spijt, namelijk deze, dat hij, bloohartig door zijne moeder geïnfluenceerd, de electrische dosis niet dubbel zoo sterk heeft gemaakt, dan zou het eens oprecht pleizierig zijn geweest!....

II.

Papa leest het dagblad, mama borduurt, de grootere zusters zijn uit.

Er wordt gebeld.

„Wie is 't?" aan de meid.

„Een boer,” en zij noemt zijn naam, zij woont er reeds sinds jaren.

Hun pachter.

„Laat hem binnenkomen.”

En hij verschijnt in de opengehouden kamerdeur.

Een kloeke kerel, reeds van jaren, reeds half vergrijsd, herinneringen van veel lucht en zonneschijn op zijn grof gelaat, van veel arbeid en ruw leven in zijn groote, eeltige handen en zijn gekromden rug met zich omdragend.

Hij zegt zijn groet hol en luid naar landelijk gebruik, waar de afstanden tusschen de te zamen sprekenden soms beduidend zijn en geen muur of welkdanige hinderpaal de tonen verrassend tegenhoudt.

„Welkom, man,” — een man met geld is altijd welgekomen.

Hij haalt de grauwe linnen beurs uit en begint die, niet zonder moeite te ontknoopen.

Maar de machien staat reeds klaar. De glazen schijf wordt gedraaid en terwijl mama de quitantie schrijft en papa naar de vruchten en het vee vraagt, komt de jongen, die elken dag meer en meer zijn zelfstandigheid voelt, gewichtig nader:

„Baas, wilt gij eens iets zien?...”

„Ja,” spreekt de vader, hem het woord afnemend, „mijn zoon zal vuur teweegbrengen zonder er aan te steken en u doen gevoelen, wat gij nog nooit hebt gevoeld.”

De landman kijkt onbenieuwd op, met de verachtende, ongeloovige onverschilligheid van den onwetenden dwaze.

Intusschen schiet eene helsche gedachte door 't hoofd van den zoon: indien hij dien boer eens een duchtigen schok gaf, een zooals nog niemand er hier een gekregen heeft, een dien hij lang onthouden zou?.... 't is waar ook, mama maakt hem altijd schuw met hare voorzichtigheid.

Hij is nog zoo jong ondanks zijn voorbarige geleerdheid, het kind komt in hem op, het guitig, stout straatkind, dat onverschrokken, spijt gevaar en te wachten straf, onbeteugelbaar in zijn drift naar schending en kwaadverrichten alles op het spel zet.

Heimelijk lachend, terwijl papa verklaringen aflegt en mama, met de weggeschoven quitantie voor zich en de pen nog in de

hand, toehoort, laadt hij zijn machien tot een bedrag is bereikt, waaraan hij niet durft denken, inwendig giegelend, niet juist berekenend het geduchte uitwerksel, maar verwachtend iets koddigs vreeselijks, met intense spanning.

En de oude landman nadert, vertrouwvol, onbekend met het hem dreigend noodlot.

„Hier uw vinger," wijst de knaap.

En hij gehoorzaamt, den duim op de aangeduide plaats van den conducteur leggend.

Een hevige, sprankelende flits, een verbazend groote blauwe vonk ontploft.

Papa verschrikt, mama springt toe.

De boer staat met open mond, sprakeloos, en deinst eene schrede achterwaarts.

En nu begrijpt de wildzang, wat hij heeft gedaan. Het koud angstzweet breekt langs zijn rug uit; het komt hem voor dat de man wankelt, dat hij bleek wordt, dat hij achterover of voorover gaat storten, dood, gedood door hem! — en in een vluchtig visioen van akeligheden ziet hij gendarmen, koorden, eene inhechtenisneming; hij naar de gevangenis geleid voor moord bij onvoorzichtigheid!....

„Roekelooze," verwijt hem zijn vader.

Maar de man beweegt niet, strak staat hij daar nog, stijf, schrikverwekkend recht.

„Welnu?" vraagt hem de moeder onthutst, ontsteld, in onrustvolle afwachting.

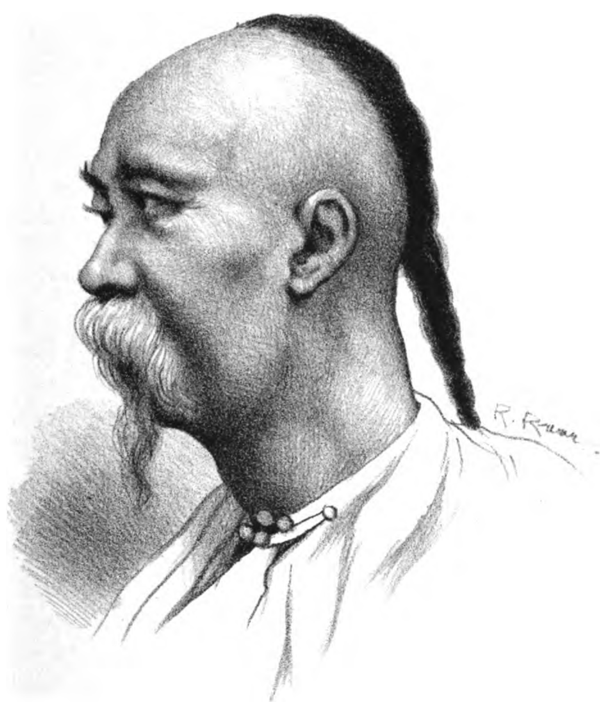
En hij antwoordt eenvoudig, dwaas, trachtend zijn gewaarwordingen te ontleden, bevreemd over de hem omgevende, ontroerde aangezichten: „Mij dunkt, dat ik toch iets gevoeld heb."

LI HUNG CHANG.

DE CHINEESCHE ONDERKONING.

(*Met Portret*).

Li Hung Chang is, na vele wederwaardigheden, wederom de groote man in China. In die ontzaglijk groote, geelgetinte menschenmassa, tusschen die honderden millioenen stervelingen, die voor ons oog bijna even weinig van elkander te onderscheiden zijn, als de gele zandkorreltjes aan het strand, zijn er twee figuren, die ver boven de anderen uitsteken: eene vrouw, de keizerinweduwe, en een man, Li Hung Chang. Van deze twee wekt de vrouw in nog hoogere mate de belangstelling dan de man. Velen zijn met de voornaamste bijzonderheden uit haar leven niet onbekend en weten dat zij uit behoeftige ouders geboren, als kind door een Chineesch generaal gekocht en later als een dochter door hem behandeld werd; dat zij met haar pleegvader te Peking vertoevende, door den keizer tot zijne echtgenoote verheven werd, hem een zoon, den tegenwoordigen keizer, schonk en na den dood van haar gemaal een zeer verstandig en begaafd vorstin bleek te zijn. Niettemin ontbreekt de stof om eene volledige karakterstudie van deze zeldzame vrouw samen te stellen. De sluier toch, die het keizerlijk paleis te Peking omhult, wordt daarvoor te zelden opgeheven en der buitenwereld wordt slechts nu en dan een kijkje op deze gewoonlijk zoo verborgen majesteit gegund. Toch is het

LI HUNG CHANG.

nog niet lang geleden voorgekomen, en wel op den 12den November jl., dat de Britsche gezant en de minister van Staat aan de keizerin-weduwe, uit naam van de tienduizend Christenvrouwen die in China verblijf houden, het Nieuwe Testament aanboden. De keizerin zette er zich weldra toe het boek te lezen, met dit gevolg dat de keizer eveneens een exemplaar voor zich verlangde. Ziende dat het boekdeel slechts het Nieuwe Testament bevatte, wenschte hij ook het Oude te ontvangen, zoodat den volgenden morgen te tien uur de bode van het paleis zich in allerijl naar het Bijbeldepot begaf met een eigenhandig geschreven brief van den keizer, waarin hij om het Oude en Nieuwe Testament verzocht. Natuurlijk voldeed het bijbelgenootschap gaarne aan dit verzoek, al konden zij hem niet zulk een prachtuitgave bezorgen als die, welke der keizerin was aangeboden en die met het étui £ 1200 gekost had. En dat de keizer met aandacht in de lectuur verdiept was geweest, bleek, toen hij haar te twaalf uur staakte, uit het feit, dat hij bij enkele typographische vergissingen een teeken gemaakt had.

Doch onze blikken van het paleis en zijne doorluchtige bewoners afwendende, keeren wij tot Li Hung Chang terug, den man, die, na zijn gansche leven zijne beste krachten gewijd te hebben aan het denkbeeld: China sterk te maken, thans tot de ontdekking is gekomen dat al zijn streven gedwarsboomd is, dat de Kolossus van het Oosten onmachtig is gebleken aan het zooveel kleinere Japan het hoofd te bieden. Het moet een moeilijk oogenblik voor Li Hung Chang geweest zijn, toen hij de zee overstak om den vrede aan te nemen van eene natie, waarvan hij nog slechts weinige jaren te voren geloofd had dat hij haar met het grootste gemak van de aarde zou kunnen wegvagen, zoo zij China een stroobreed in den weg legde. Maar prettig of niet, de taak moest volbracht worden en Li Hung Chang volbracht haar dan ook met die onverstoorbare, philosophische berusting, die een kenmerk is van zijn ras.

„Toen ik hem voor het eerst zag," deelt John Russell Young, aan wiens studie over den Chineeschen onderkoning deze mededeelingen ontleend zijn, mede, „was hij in volle activiteit, had eene hooge, kranige, eenigszins militaire gestalte en iets van de

bezieling des dichters in zijn schitterend oog. Hij gaf steeds op Engelsche wijze de hand en liet, als hij afscheid van iemand nam, zijn hand altijd eenigszins vleiend op diens arm rusten. Die passieve manieren, welke anders aan Oostersche staatslieden gewoonlijk zoo eigen zijn, bezit hij in veel mindere mate, wat waarschijnlijk toe te schrijven is aan zijn herhaaldelijk in aanraking komen met vreemdelingen." Toch is hij op end op Chinees gebleven en om diezelfde reden is het niet gemakkelijk aan Westerlingen eene beschrijving te geven van deze persoonlijkheid, welke generaal Grant, na gedurende zijn reis om de wereld met Li Hung Chang in kennis te zijn gekomen, op één lijn stelde met de grootste staatslieden van zijn tijd. „Ik heb vier groote mannen ontmoet," zeide hij bij zijne terugkomst, „Bismarck, Gambetta, Beaconsfield en Li Hung Chang. En ik weet niet of ik Li niet de grootste vind van allen."

In hoever deze meening gerechtvaardigd is zal blijken als zijn loopbaan geheel is geëindigd. Maar in ieder geval is hij een der merkwaardigste mannen van zijn eeuw, en was het een geluk voor China dat in deze moeilijke tijden het bewind in handen was van zulk een bekwaam en krachtig heerscher.

Toch, al is hij geleerder dan alle mannen van zijn soort, is zijn kennis van dien aard dat hij hier herhaaldelijk den indruk van onwetend zou maken. Hij kent eenige weinige woorden Engelsch, die hij verlegen lachend uitspreekt, zooals een kind een versje opzegt, waar het niets van begrijpt. Hij vond het beneden zijn waardigheid zulke barbaarsche talen als Fransch en Engelsch te leeren. Hij zou dit nooit zeggen omdat hij hiervoor te beleefd is, maar innerlijk is dit toch zijne overtuiging.

Tegenover de zendelingen is hij steeds zeer inschikkelijk en verdraagzaam, om de eenvoudige reden dat zij hem volkomen onverschillig laten. Hij spreekt over hen zooals een groot landeigenaar spreekt over zigeuners, die op zijne bezitting hunne tenten hebben opgeslagen. Het feit dat zoovele mannen en vrouwen de zee oversteken en in een vreemd land zich allerlei moeilijkheden en ontberingen getroosten, voor het heil van anderen, was iets dat het verstand van een Chinees, zelfs dat van Li Hung Chang te boven ging. Zij moesten eene nevenbedoeling hebben, dacht hij.

En hij bleef het Evangelie op een lijn stellen met het zwaard, de geestelijken, die op de openbare wegen het woord van Christus verkondigen, met de lieden die de poorten van Takoe beschoten en het opium, de grootste kwelling van zijn leven, in China hadden ingevoerd. Dat dit verkeerde denkbeeld bij hem post heeft gevat is niet zoozeer een bewijs van kortzichtigheid of bekrompenheid, maar veeleer een gevolg van een ongelukkigen samenloop van omstandigheden, waardoor het geloof der christenen bij hem onafscheidelijk is van het zwaard.

Ofschoon Li Hung Chang eene kalme, vreedzame natuur heeft, had hij toch oogenblikken dat hij op kon stuiven en zijn geduld verliezen, vooral ten opzichte van Japan. Dat Japan zich langzamerhand allerlei Westersche gebruiken ging eigen maken, de moeite, die het zich voor zijn leger en vloot gaf, het invoeren van Westersche systemen van onderwijs, — het was voor hem een bron van ergernis. Waarom toch wilden de Japanners Europeanen worden? Waarom waren zij met hun dichterlijken aanleg, hun gevoel voor kunst, hun oog voor kleuren, hun geloof, hunne geschiedenis, hunne legenden die zich verloren in hun eeuwenoud verleden, er niet trotsch op Japanners te mogen blijven? „Hoe zou ik er uitzien," placht hij te zeggen, „in een Fransch costuum, Fransch pratende en Fransche gerechten etende?" Hij zag er het bewijs in van zwakte en ongedurigheid in het karakter der Japanners.

Hij zelf was een onbuigzaam, conservatief Chinees. Hij zou nooit een knoop van zijn jas verzetten, geen haartje uit zijn vlecht trekken: het was eeuwenlang zoo geweest. Zijn vaderen hadden aangegeven dat het zoo zijn moest, en zoo zou het ook moeten blijven tot in lengte van dagen.

Dezen trek in het karakter van den machtigen onderkoning in aanmerking nemende, zouden wij haast gaan gelooven dat zij die meenen, dat er groote en ingrijpende hervormingen in het groote, conservatieve rijk van het oosten op til zouden zijn, zich vergissen. Want hoe groot zijn invloed en hoe onmisbaar zijn persoonlijkheid is, bleek uit hetgeen hem overkwam na den dood zijner moeder. Het is een gewoonte en tevens een bewijs van vereering voor vader en moeder, welke de Chineezen meer dan eenig ander volk kenschetst, dat als een zoon een zijner ouders verliest, hij zijn

betrekking of waardigheid neerlegt om zich naar het ouderlijk graf te begeven en daar geruimen tijd in met asch bestrooid zakkenlinnen gekleed, treurende door te brengen. Toen de moeder van den onderkoning kwam te sterven was zij reeds in de negentig, zoodat haar dood lang te voorzien was geweest, en men zich reeds herhaaldelijk had afgevraagd welke wending de zaken zouden nemen als Li van het tooneel verdwijnen zou. De lang verwachte gebeurtenis had eindelijk plaats en onverwijld begaf hij zich naar het graf zijner moeder om deel te nemen aan de gebruikelijke ceremoniën. Zijn broeder, die in Wuchang onderkoning was, vergezelde hem. Li Hung Chang was vertrokken, wat nu? De oppositie had vrij spel en voordat de rouwtijd verstreken, was zou zijn plaats ingenomen zijn en zijn macht tot het verleden behooren. Plotseling verscheen, als een bliksemstraal aan een blauwen hemel, een keizerlijk dekreet, met de onderteekening in rood schrift, waarin aan Li Hung Chang bevel werd gegeven, zijn rouw af te leggen en zijn ambt weer te komen waarnemen. Zulk een dekreet was nog nimmer uitgevaardigd. Den rouw binnen den gewonen termijn te staken, is voor den Chinees iets ongehoords. Maar de keizer was geheiligd en zijn wil was wet. Li Hung Chang keerde naar Tientsin terug. Zijn broeder, Li Hang Chang, mocht de plichten die de rouw hem oplegde, blijven waarnemen.

Dat Li Hung Chang zulk een hooggeplaatst en onmisbaar persoon is, heeft hij geheel en al zichzelven te danken. Hij was de jongste zoon uit een eenvoudig gezin dat in een aan den Yangtse Kiang gelegen provincie gevestigd was. Na eene vrij zorgvuldige opvoeding genoten te hebben, werd hij op het Hanlin College te Peking toegelaten, waar hij zich zeer onderscheidde. Hij kende zijn Mencius en de woorden van Confucius door en door, en ook het noodige aantal van de veertigduizend verzen, waarvan ieder welopgevoed Chinees een gedeelte van buiten moet kennen.

In 1880 kreeg Li Hung Chang een bezoek van generaal Gordon, met wien hij vroeger reeds in aanraking was gekomen. Er dreigde toen een oorlog met Rusland en Li was verlangend den raad van zulk een resoluut man als generaal Gordon in te winnen. Het gerucht liep dat generaal Gordon Li den raad gaf, zijne troepen naar Peking te brengen en de dynastie omver te werpen, terwijl

hij hem zijn hulp toezegde. Het was een verleidelijk aanbod. Met de troepen waarover hij beschikken kon en met de hulp van zulk een wakker krijgsman als generaal Gordon, zou hij Peking zeker hebben kunnen nemen. China zou onder de nieuwe dynastie een geheel andere plaats hebben ingenomen dan het tot dusver gedaan had. In de geschiedenis van het land zou er een nieuw hoofdstuk zijn aangevangen. Maar Li Hung Chang was niet jong meer; zijn geest was niet avontuurlijk genoeg. De regeerende dynastie had hem en zijne familie met eerbewijzen overladen, en had ook zijn broeder den rang van onderkoning gegeven. Al was zijn gevoel van eerzucht niet uitgebluscht, zijn gevoel van dankbaarheid was sterker. Misschien had hij nóg een andere reden om het aanbod af te slaan. Een dynastie, door het zwaard van Gordon in het leven geroepen, zou onder zijn invloed gebleven zijn en Li zou geregeerd hebben als de leerling van een Engelsch resident, gelijk de Radja van Hindostan. Niet lang daarna werd Gordon naar Engeland teruggeroepen.

Om ten slotte nog eens terug te komen op generaal Grant's bewering dat Li Hung Chang met Bismarck, Gambetta en Beaconsfield gelijk staat, het verdient opmerking dat generaal Grant niet de gewoonte van overdrijven had en dat hij Li van zeer nabij gekend heeft. Het is niet gemakkelijk om hem met zijn Westersche collega's te vergelijken. Deze laatsten traden op in landen waar beschaving en ontwikkeling reeds op hooge trap stonden; zij voltooiden het werk, dat door anderen was aangevangen. Bismarck was de opvolger van Frederik den Groote, Gambetta van Mirabeau, terwijl Lord Beaconsfield zijn ideaal zag in den heldhaftigen Chatham. Maar Li Hing Chang staat alleen. In de geschiedenis vindt hij geen voorganger, bij de politieke krachten van China geen aanmoediging, bij de buitenwereld geen sympathie. Hij handhaafde het Chineesche conservatisme, maar trachtte tevens dit conservatisme in synchronistisch verband met andere landen te brengen. Hij zag in dat de mensch moet leven in daden, niet in droomen, en aangezien de jonge Chineesche edelen de militaire scholen van het Westen niet konden bezoeken, zorgde hij dat er in zijn eigen land betere scholen gesticht werden. Daar China jaarlijks ongeveer vijftig millioen aan Manchester voor

katoenen goederen betaalde, liet hij in zijn eigen land spinnerijen oprichten. Hij stichtte de Chineesche Handelscompagnie, zoodat de handel van zijn land voortaan onder zijn eigen vlag gevoerd werd. Hij trachtte volgens zijn eigen systeem een bank op te richten en faalde slechts door de dwaasheid zijner agenten. Hij zorgde er voor dat zijn land winst trok uit iedere industriëele of commerciëele onderneming, welke in China op touw werd gezet. Kortom, Li Hung Chang is een staatsman die zijn land ontzaglijk groote diensten bewezen heeft en die getoond heeft ten volle berekend te zijn voor de taak, tot welke hij geroepen is.

J. v. R.

LIESJE.

DOOR

NORMAN—HANSEN.

I.

„Otto moe — Otto slapen!"

De kleine Otto leunde met zijn hoofdje tegen moeders kni
Liesje nam hem op haar schoot, sloeg den arm om zijn hals
hem 't mutsje over de oogen en ging achterover tegen de
leunen waarop ze zat, terwijl ze den kleine in slaap neuried

„Bye, bye, baby,
Bye, bye, my Mäusle."

Zij zaten aan den oever van het meertje in het Humboldt-
Aan de overzij achter de boomen scheen de zon nog, en e
stralen vielen door het blårendak en speelden op de zacht g
pelde watervlakte midden op 't meertje, daar, waar de zw
met hunne jongen zwommen. Op de bank naast Liesje z
kleine Kathinka met bloote voetjes en vlocht kransen uit
bloemen, die zij ginds op 't weiland geplukt had. Op struik
achter de bank waren hare kousjes en schoentjes te droge
hangen, want ze was natuurlijk dichter bij den waterkant ge
dan ze mocht.

Het was een heete zomerdag geweest en nu de lucht een

afgekoeld was, deed het goed, heel stil op de bank te zitten en zijne gedachten te laten gaan. De kleine Otto was vandaag twee jaar geworden. Er waren twee jaar verloopen sedert dien tijd, toen Liesje gemeend had, dat haar ongeluk zóo groot was, dat zij het niet te boven zou komen.

Geheel alleen stond zij toen in de wereld, en ziek en overspannen was ze. Alle vrienden had ze verloren, haar broeder en hem aan wien ze zich overgegeven had, op wien zij zich verlaten had — zij had zelfs den moed niet, aan dien tijd te denken, toen zij zoo gelukkig geweest was, want zij schaamde zich nu zelve. Toen had zij Katja gevonden — de moeder van de kleine Kathinka — Katja, die zij voor de eerste maal gezien had, toen zij haar broer in 't gasthuis bezocht, en tot haar nam ze hare toevlucht in haar ongeluk, omdat zij de eenige was, die zij kende. Gemeenschappelijke smart had ze bij elkaar gebracht. Katja was weduwe; haar man, haar Zaroslaw, was agent van politie geweest en had zich onder de zwaar verwonden op Haymarket bevonden; en toen was hij verminkt weggevoerd, totdat hij eindelijk in dezelfde lente stierf als Liesjes broer. En in het portaal van het gasthuis was de vriendschap gesloten, waaraan Liesje alles te danken had. Nu woonden zij in het zelfde huisje. Katja had aan de straatzij haar winkeltje, Liesje bewoonde twee kamertjes aan den achterkant. Behalve haar beidjes woonde er niemand in huis, want het was een van die kleine houten hutjes op het spoorwegterrein, die daar staan en wachten, totdat de grond in waarde stijgt, zoodat het de moeite waard wordt, ze af te breken. Intusschen staan ze daar zonder eenig toezicht of herstel — het allernoodzakelijkste moeten de toevallige huurders voor eigen rekening er maar aan doen.

„Tante Lizzie," zei de kleine Kathinka, „nu kan ik ze wel weer aantrekken, hé? Ze zijn nu heelemaal droog." Zij was op de teenen naar 't struikgewas getrippeld, om haar kousjes te bevoelen.

„Ja, doe dat, Kathinka, want we moeten nu ook naar huis," antwoordde Liesje. „De kleine Otto slaapt zeker vast door."

„Och!" zei Kathinka, „wat is dat 'n mooi dagje geweest!"

De kleine Otto sliep wezenlijk den heelen weg in de tram van

't park totdat zij thuis waren. Hoe verder zij kwamen, hoe heeter en drukkender de lucht werd. Op een hoek, waar vier kroegen tegenover elkaar stonden, hielden ze op en gingen een zijsteeg met hobbelige keien en groote populieren af, totdat ze aan een klein, laag woninkje kwamen. Het raampje aan den straatkant stond open, en van binnen zagen zij een zwak lichtje flikkeren. De kleine Kathinka liep vooruit en deed de deur van haar moeders winkeltje open.

„Och, moe! we hebben toch zoo'n prettigen verjaardag gehad, en de kleine Otto is zoo lief geweest — we zijn allebei zoo lief geweest!" voegde ze er bij, want de geschiedenis met de schoenen had ze geheel vergeten.

Eerst toen ze binnenkwamen, en Katja ze verwelkomde, werd kleine Otto wakker en begon hij te weenen. Toen hij echter goed in 't rond gekeken had en bespeurde waar hij was, werd hij weder rustig en vergenoegd. Hij voelde zich thuis in deze zonderlinge omgeving, en de prenten met de sprekende kleuren, even als de groote gesneden en bont beschilderde beelden waren allen zijn goede vrienden, zoowel de helderblauwe maagd Maria als de rooskleurige, vergulde heiligen, en hij strekte de handjes naar hen uit en babbelde met hen, zooals het zijne gewoonte was.

Katja had namelijk een magazijntje van heiligenbeelden, van de eenvoudigste bordpapieren beeldjes van een paar centen tot levensgroote kerkbeelden toe, die natuurlijk hoofdzakelijk slechts als uithangborden dienden, want niemand in de buurt verkeerde in zulke omstandigheden, om zich een dergelijke weelde te veroorloven. Hoofdzakelijk waren het kleine houten Mariabeeldjes, die in een nis in de kamer geplaatst konden worden, en waskaarsen en rozenkranzen en dergelijke gangbare waren. Daar was de heilige Ausgarius met de pauselijke kroon, de lieveling der Polen, en daar was St. Patrick met de slangen, de beschermheilige der Ieren, en daar waren groote Christusfiguren met karmijnroode wangen en starende glazen oogen, daar waren apostelen met opengeslagen boeken, dat symbool van al het hooge en onbegrijpelijke — een gedrukt boek! En daar waren vóór alles Madonna's, bleek met roode oogleden en een bloedend hart in de rechterhand, mooi gesneden door handige Siciliaansche beeldhouwers, en Katja,

tooide ze zelve met geborduurde kleeren en ringen en parelkransen op, waaraan zij en hare kleine Kathinka zoo trouw in 't kamertje achter den winkel arbeidden.

En Katja zelve zat daar in haar Poolsche weduwendracht, als een levend Madonnabeeld, bleek en treurig, steeds zacht en vriendelijk; met hare trouwe bruine oogen zag zij een ieder, met wien zij sprak, zoo deelnemend aan en had steeds zulk een hartelijk woord voor hare klanten, want de meesten kwamen in uren van smarte en bedruktheid tot haar, wanneer zij bedroefd en wanhopend waren en een heiligenbeeld of eene Madonna zochten om hulp in den nood. En de armen en de zieken en de bedroefden kwamen tot haar, want Katja wist, wat lijden en treuren te beteekenen heeft, en zij had veel betere troost voor hen dan hunne priesters, zoodat het dan ook geen wonder was, dat Katja's heiligen grootere kracht bezaten dan de gewijde beelden der geestelijken. En het gebeurde wel, dat menschen, die in hun wanhoop alle geloof beschimpten en met God spotten, in Katja's winkeltje stil en deemoedig werden, en daarom glimlachte ook de moeder Gods haar uit den hemel toe en schonk zegen op haar werk.

In dit huis was Liesje twee jaar geleden gekomen, met wanhoop in 't harte, vol haat tegen allen, die zij eenmaal had lief gehad en in wie zij eenmaal vertrouwen had gesteld. Zij haatte haar kind voor het geboren was. Zij wilde zich zelve en haar kind om het leven brengen, vóor het te laat was. Toen had echter Katja, wiens eigen smart nog versch was, met haar gesproken, zij had haar hare kleine Kathinka voorgehouden en van de heilige maagd, de goede en barmhartige verteld. Doch Liesje was schuw geweest. Zij had geen vertrouwen in die verkoopster van heiligenbeelden. Zij, die tot haat en verachting van alle geloof was groot gebracht! Hoe dikwijls hadden niet haar vader en haar broeder Otto thuis tegen den godsdienst geijverd, die de menschen slecht en hatelijk tegen elkaar maakt! En die was als anarchist gestorven, en zij zelve, Liesje, was ook anarchiste! Ja, dat was ze, totdat alle onrecht uit de wereld verdelgd was! Want dat kon de godsdienst niet bewerken, de godsdienst was er maar alleen om diegenen te honen, die leden, en wat was dit dan voor een godsdienst, — de Moedermaagd met het kind! en zoo iets zou

haar helpen, háár, Liesje! — — Maar toen was ze ziek geworden, zij herinnerde zich dat zij daar in 't kamertje, dat op de binnenplaats uitzag, ziek lag, en Katja verpleegde en verzorgde haar, en de kleine Kathinka zat aan haar bed en reeg parelen voor hare heiligen. En toen Liesje weder gezond was, had zij haar zoontje, voor wien zij zorgen moest.

Toen werd zij weder het stille, deemoedige Liesje, met de zachte, grijze oogen, en den vroegeren, rustigen moed, waarmee zij het leven kalm tegemoet zag. En zij en Katja leerden elkander verstaan. Vlijtige menschen waren zij beiden en door haar samenzijn werden zij goede vriendinnen. Liesje zat rustig met haar eigen naaimachine, dat Katja haar bezorgd had, aan de wieg. Zij kon nu niet meer in het kleermakersmagazijn werken, waar zij vroeger geweest was, maar kreeg hetzelfde werk thuis. De dag verliep met naaien van 's morgens tot 's avonds, en tweemaal in de week liep zij, terwijl de kleine sliep, naar 't magazijn, beladen met vesten en jassen. Maar ze was nu niet meer ongelukkig, het was haar, alsof die heele vijandelijke wereld, allen die het beter hadden dan zij en haars gelijken, verdwenen waren; zij had een gevoel, alsof allen haar genegen waren — zij had immers haar zoontje in de wieg! En zij dacht aan den tijd, als hij zoo groot zou wezen, dat hij haar voltooide werk weg zou kunnen brengen, wanneer hij naar school ging. Want hij moest een vlijtige jongen worden en wat leeren, hij moest een en ander van al 't wonderbaarlijke in de wereld leeren, waarvan Liesjes niemendal wist.

„Je zult broer Otto's naam hebben, maar je zult zoo opgevoed worden, dat je niet met allen in strijd leeft zooals hij deed; je zult niet gelooven, dat er alleen slechtheid en boosheid in de wereld is, en je zult vlijtig en flink worden en vooruit komen, opdat het je in 't leven goed ga."

En nu was de kleine Otto al twee jaar oud, een beeld van een jongen, die bijna alles praten kon; een wonderlijk koeterwaalsch uit Poolsch en Duitsch was zijn taaltje, zooals men het in die achterbuurt sprak. En ook Liesje sloofde zich niet meer zoo af als vroeger: zij had het grove werk met de vesten en manskleeren er aan gegeven, want bij Katja had zij het fijne borduren geleerd.

In den aanvang had zij haar bij haar werk geholpen, had altaarkleedjes en gewaden voor de heiligen geborduurd, later kreeg zij fijner werk uit het magazijn, en nu had zij volop besteld borduurwerk, en dit werd thuisgebracht en weder gehaald, maar de betaling was uiterst matig en slechts met zorg en moeite bracht zij het zoover om steeds fatsoenlijk gekleed te zijn en voor het dagelijksch brood te zorgen. Aan sparen was vooreerst nog geen denken.

Nu was de kleine Otto weder geheel wakker na zijn langen dut in de tram en hij wilde maar niet naar bed. Maar het was te drukkend in den winkel en daarom gingen zij allen buiten op de bank zitten. Het is een stille, warme zomeravond met opkomende maan. Het steegje ligt in de duisternis, maar in de hoofdstraat glanst een electrische lichtstraal. Katja en Liesje zitten in een luchtig katoenen kleedje op de bank, aan hare voeten spelen de kinderen en eten bananen die van 't uitstapje nog overgebleven zijn. Alles is stil, van 't spoorwegstation achter het huisje dringt 't geluid der klokken tot hen door. Enkele daglooners stappen stil voorbij, op de banken voor de andere huisjes zitten vermoeide lieden met hun huisgenooten. Voor het huis naast hen staan een paar mannen in hemdsmouwen bij een schaafbank, zij zijn stil, want in dit land zingen de vogels niet in de boomen en fluiten de mannen niet bij 't werk. Verder opwaarts spelen eene harp en eene mandoline te zamen: het droefgeestige instrument van het noorden en het levensvolle van het zuiden — het klinkt zwaarmoedig, alsof iemand in de verte danste en daarbij weende. En Liesje greep Katja's hand; was zij niet gelukkig? Zat zij hier niet met een beeld van een jongen? Had zij niet al het ellendige vergeten, dat haar weervaren was? — Ja, zij had Hartwieg vergeten, zij had alle kommer en leed vergeten en zat hier nu zoo gelukkig met haar kind als de Maagd Maria zelve.

II.

Het binnenplaatsje was smal, de planken heining reikte tot vlak aan Liesje's raam, en tusschen dat en het spoorwegterrein lag een breede gracht. Uit al de huisjes werd de afval in de gracht geworpen, totdat ze vol asch en allerlei onreinheid was; daar lagen afgekloven beenderen, leege blikken bussen, doode katten en wat dies meer zij. Gedurende den zomer torent zich die vuile boel op, en eene droge laag van stof en asch bedekt het geheel. Wanneer echter de herfst komt, woelen de hevige regenbuien die massa op en wordt die sloot een stinkend moeras. En wanneer dan de warme herfstdagen die wekenlange regenbuien aflossen en de zon op den gistenden poel schijnt en brandt, dan stijgen er koortsen en aanstekelijke ziekten uit omhoog en dringen door de slecht gesloten vensters en de vochtige muren in de armoedige woningen. Iederen herfst herhaalt zich dat: typhus en diphteritis heerschen in de achterwoningen en veroveren van daaruit de groote stad. Telken male wordt er eene oproeping gedaan, om ten minste een gasthuis voor besmettelijke zieken op te richten, en telken male berust men weder bij de oude methode, om het huis af te zonderen, waarin de zieke en zijn familie woont.

En zoo gebeurde het dan ook op zekeren dag, dat op Liesje's achterdeurtje een groot papier geplakt werd met het opschrift:

DIPHTERITIS.

Niemand mag dit huis verlaten of betreden,
voor deze waarschuwing weder verwijderd is."

Daar binnen zat Liesje met vermoeide oogen, rood van 't weenen, aan het bed van haar zieke jongetje en lette angstig op zijne ademhaling. Het liep ten einde met het ventje, en Liesje wist het. De kleine Otto lag daar onbewegelijk, hij roggelde zwaar en kende haar niet; er was niets aan te doen, de dokter was heengegaan en zou niet terugkomen. En er waren nog slechts weinig

dagen verloopen sedert zij hem voor de eerste maal in dit bed gelegd had, en hij had zich toen zoo lekker uitgerekt, het ventje, en met zijn vroolijk bakkesje zoo hartelijk gelachen. Op den grond in een hoek stond het houten paardje dat hij op zijn jaardag gekregen had; op de naai-machine lag een fijn geborduurd nachthemdje, zoo als de kinderen van rijke lui dragen: daar had Liesje dezen heelen tijd aan genaaid; zij had elk stukje met de hand genaaid en geborduurd, terwijl zij aan de sponde van haar kind zat, want zij kon 't naaimachine niet gebruiken, daar het te veel leven maakte.

Buiten werd het donker, en Liesje stak de lamp aan en ging toen weer aan 't bedje zitten. De kleine Otto lag daar zoo bleek, zoo bleek, en zij kon hem niet helpen, zij kon niets doen als hem 't koude zweet van 't voorhoofd vegen. Ten slotte wrong zich een roggelend geluid uit zijne borst, hij sloeg den blik naar haar op, en toen werden de oogappels plotseling heel groot, de oogen rolden heen en weer, langzaam en mat sloten zich de oogleden en toen was alles voorbij. — — —

Zij had het kind den heelen tijd door alleen verpleegd, want Katja mocht er om de kleine Kathinka niet binnenkomen; zij had nacht op nacht gewaakt en was ten slotte, dof van vermoeidheid, te uitgeput om te kunnen slapen, en te stomp om het gebeurde in zijn geheelen omvang te begrijpen. Zij had een gevoel, alsof er nog iets te doen was, en zij nam het kleine nachthemdje, dat op de naai-machine lag, en zette zich neer om het af te borduren, zat uren lang te werken en zag het nauwkeurig na, het eene puntje na het andere, al 't bezetsel en al de knoopsgaten, totdat het 't mooiste stuk werk was, dat zij ooit had voltooid, — want hiermee zou haar kind in zijn kistje gelegd worden. De lamp was aan 't uitgaan, werktuigelijk stak ze een licht aan en vulde den bak met petroleum, daarop ging ze naar 't bed, om haar kind het fijne hemdje aan te trekken. De kleine Otto was al heelemaal stijf, zij kon zijne armpjes niet in de armsgaten steken en daarom trok ze het hem over 't hoofd, knoopte het aan den hals toe, streek het glad en ging toen op het bed zitten, het lijkje aanstarend, dat daar voor haar lag, alsof het haar toelachte, in het mooie lange hemd met het fijn borduursel. Het was, alsof

bij dezen aanblik de vrede weder in Liesje's ziel drong. Daarop sliep ze op haar bed in. Zij ontwaakte des morgens door luid geklop aan hare deur. Het was klaarlichte dag, maar de lamp brandde nog en verspreidde een roodachtig licht in het vertrek. Zij keek heel verward in 't rond, en toen voelde zij een prikkelen en branden in den vinger der rechterhand, waarmee zij genaaid had, want zij had, zonder het te weten, den heelen nacht zonder vingerhoed genaaid. Toen hoorde zij opnieuw tikken en kloppen tegen het raam; zij wist nu waar ze was, streek het haar uit het voorhoofd, stond op, schoof het gordijn op zijde en opende het raampje op een kier. Het was de knecht uit het magazijn, die het kinderhemdje halen moest. Liesje rilde van het hoofd tot de voeten toen de koude herfstlucht het vertrek binnendrong, toen herstelde zij zich en zei den knecht, dat hij het kleedje niet krijgen kon, hij had immers gezien, dat er diphtheritis in huis was, en dan wist hij toch, dat zij geen werk mocht afleveren.

„Malligheid!" zei de knecht, „wat gaat ons dat aan, wij moeten het vandaag in den winkel afleveren, anders krijgen we onaangenaamheden. Geef het me maar mee en laat me hier niet langer in de kou staan bibberen."

„Neen, neen," hernam Liesje met eene in tranen stikkende stem, „ik geef het niet mee." Dit zeggende sloot ze 't raampje weder. Toen zij zich nu omwendde en den blik door haar koud, armoedig kamertje liet gaan, waar de glans der lamp met het grauwe morgenlicht streed, toen haar kleine jongen met het grijsbleeke gezicht daar lag, toen was zij niet meer het stille, zwaar beproefde, onderworpen Liesje, maar toen kwam al de haat en nijd, al de bitterheid uit vroegere tijden weder in haar op, hare grijze oogen vlamden, en alsof zij het zelve niet was, die het deed, en alsof eene onweerstaanbare macht haar daartoe aanzette, keerde zij zich plotseling weder om, liep naar het raam en riep den knecht terug.

„Kleine Otto! Arme, kleine Otto! Zij hebben jou mij ontrukt, ze hebben je in nood en armoe laten sterven, maar nu zullen we ons wreken!"

En terwijl de knecht buiten voor 't venster wachtte, ging zij heen en ontdeed voorzichtig het lijkje van zijn fijn nachthemdje. —

Hoe koud waren die stijve ledematen. Daarop lei ze een laken over het lijkje, vouwde het hemdje netjes op en wikkelde het in eene oude courant. De knecht nam het pakje in ontvangst.

„Nou, dat is verstandig! Je neemt het warempel al te angstvallig op! — Ik zou wel eens willen weten, wie om zoo'n beetje ziekte de vijf dollars zou laten glippen!"

Liesje kwam de kamer weer in, blies de lamp uit, nam een van de grove hemdjes van 't ventje uit de schuiflade en trok het hem aan. Het was precies, alsof zij zijne armen nu makkelijker kon buigen en hem beter kon aankleeden.

„Ja, wij wreken ons, kleine Otto, wij wreken ons!"

Daarop ging ze in 't aangrenzend vertrekje, waschte zich, kleedde zich aan en liep naar Katja.

In 't kamertje achter den winkel zat Kathinka en reeg parelen.

„Nu is de kleine Otto dood," zei Liesje haar, doch het klonk verwonderlijk onverschillig! Kathinka zag haar aan en begreep het ternauwernood.

Katja stond in den winkel met eene vrouw te praten, die een heilige koopen wilde, die tegen kiespijn helpen kon. Maar noch zij, noch Katja konden er op komen, wat dat voor een heilige was, „Maar mijn man loopt in de kamer op en neer, en dat lieve leventje heeft den heelen nacht geduurd. En hij vloekt en scheldt dat het verschrikkelijk is. Als ik nu maar den waren heilige kon krijgen, dan zou hij 'm er wel van af helpen!" En zij keek Katja's kleine heiligenbeelden na, of er daar niet een met een nijptang bij was, want dat zou dan wel de rechte zijn. Maar neen, daar was er geen enkele, dien zij gebruiken kon, — — dan bleef er ten slotte niets over, dan de kies te laten trekken.

En toen slofte de vrouw weg en kwam Katja bij Liesje binnen. Zij behoefde niets te vragen, ze had menigmaal genoeg het verdriet van moeders bijgewoond. Maar wat zag Liesje's gelaat er hardvochtig uit, er waren geene tranen op hare wangen en hare oogen staarden zoo vol haat voor zich heen, alsof zij het haar weervaren onrecht slechts met haat en trots wilde beantwoorden. En Katja nam hare hand zoo zacht en teer in de hare. Niemand sprak er Liesje over, dat geen musch zonder Gods wil van het dak valt, en dat wij ons voor Hem buigen en troost in onder-

werping zullen vinden. Niemand vermaande haar, dat de do loon der zonde is, en dat wij voor onze fouten moeten Niemand troostte er haar mee, dat zij haar kind in eene m en betere wereld zou weerzien, — alsof men er iets aan he dergelijke troostredenen in het uur van smarte en wanho hooren! —

Alleen Katja kwam naar haar toe, nam haar zacht en bij de hand en leidde ze stil in den hoek, waar een klei Kathinka's ringen gesierd Maria-beeld in eene nis stond.

Met Katja's godsdienst was het maar heel zwakjes gestel had heel onduidelijke begrippen omtrent de drieëenheid, de menten en de vergeving der zonden; zij wist alleen, dat de m Gods ons verhoort, wanneer wij haar om hulp in den no om troost in het ongeluk smeeken, — en heeft de mensch meer godsdienst noodig om hier op aarde te leven? En trok Liesje voor het Madonna-beeld op de knieën, en zij we en baden samen, — niet tot eene verre Godheid hoog bov den hemel, die zij niet begrepen, neen, het kleine, versierde h beeldje daar aan den muur was immers zelf eene ongelul aardsche moeder, die evenals Liesje over haar verloren kind w en weende.

III.

De kleine Otto lag in een hoek op een kerkhof, vele van de stad verwijderd, het was een lange spoorwegreis daa zoodat Lizzie er slechts des Zondags naar toe kon. En de week door zat zij in haar verlaten kamer en naaide en gi de keuken en kookte hetzelfde eten als vroeger, en elke doorleefde zij voor zich de dagen, gelijk ze in die week ge waren toen de kleine Otto haar ontnomen werd. Elke week ze weder dezelfde gedachten en werd niet moede, ze te de De Zondag was helder geweest, en ook de Maandag; op die had de kleine Otto als gewoonlijk gespeeld; des Dinsdags w

eerste bezorgdheid ontstaan, des Woensdags was hij zoo ziek geweest, zoo ziek, en Liesje had zoo wanhopend geweend; des Donderdags was hij haar wat beter voorgekomen, hij had haar gekend en een beetje melk verlangd, en hare hoop was zoo licht geweest, zoo licht; en toen was de Vrijdag gekomen, en de Vrijdag-nacht met den dood, en de Zaterdag, waarop zij 't lijkje gehaald en weggedragen hadden, — en toen was haar kamertje met zwavel uitgebrand — foei! die akelige zwavelzucht! Die rook ze nog overal en in alles! — —

En de herfst schreed voort, gelijk hij begonnen was, met hevige regenbuien en daaropvolgende warme, drukkende dagen, en de sloot achter de huizen ging voort met uit te wasemen, en de smetstof verbreidde zich over de stad, van de achterhuizen drong ze in de grootere woningen, van de hutten in de villa's der rijken. En iederen dag zag men kleine, witte doodkisten, die een man alleen dragen kon, vervoeren, nu eens uit smalle huisdeuren, dan weder uit hooge portalen, nu eens uit afgelegen stegen, dan weder uit deftige buurten. De kinderen der armen werden in lijkwagens bij dozijnen per spoortrein naar het kerkhof overgebracht, en de kinderen der rijken, wier middelen het veroorloofden, of die opzien wilden wekken, werden op Zondag ter aarde besteld, in een met rouwfloers omwonden lijkwagen en met vele prachtige volgkoetsen. En op een zonnigen Zondagmorgen stonden Liesje en Katja op den hoek der hoofdstraat en zagen ze voorbij rijden, stoet voor stoet, al de kleine, witte kinderdoodkistjes met vergulde lijsten en met versche kransen. Toen werd Liesje plotseling zoo bleek, dat Katja haar naar huis moest brengen — zij begreep het immers zoo goed, dat het Liesje zeer moest doen om dat aan te zien.

En in dien nacht droomde Liesje, dat haar kleine Otto in zijn grof hemdje voor haar stond en het fijne nachtkleedje van haar verlangde. En in den volgenden nacht droomde zij, dat Otto weer in hetzelfde hemdje voor haar stond, dat zoo kort was, en aan de hand leidde hij een ander kind, in het fijne nachthemdje, dat Liesje maar al te goed kende. En hij wees op het andere kind en zei: „Kijk, moeder, nu heb ik den kleinen jongen meegebracht, die mijn nachthemdje gekregen heeft,"

En zoo droomde Liesje elken nacht van kleine doode kinderen.

Zij zag ze met bleeke gezichten in de wieg liggen of getooid in kleine witte kisten, altijd in een geborduurd kleedje, en dan werd ze wakker, badende in 't zweet en vol angst, en ten slotte dorst ze des avonds bijna niet naar bed te gaan, zoo bang was ze voor die droomen; vandaar, dat ze dan ook menigmaal halve nachten opzat en naaide, totdat haar oogen van vermoeidheid dicht vielen.

Ziekelijk en bleek zag Liesje er uit, schuw was ze ook geworden, zelfs met Katja kon ze niet over hare droomen spreken. Want dat, wat ze gedaan had, kwelde haar. Hare gedachten waren steeds slechts van dat eene vervuld — zij dacht aan hare wraak, — ach God, hare wraak! En in hare droomen kwam de kleine Otto bij haar en zei: „Ach moeder, ik had me in 't geheel niet willen wreken, ik voelde me zoo goed bij u! Waarom zouden we ons ook wreken?" — — Ach, lieve hemel! hoe vele van de kinderen die er stierven, hoe veel van hen zouden wel het offer harer wraak zijn, en in welke van die vele familiën had zij, Liesje, wel droefenis en leed gebracht?

En wanneer zij in het schemeruur stil en zwijgend in Katja's kamertje zat, om wat uit te rusten, dan had zij den moed niet, de Madonna aan te zien, die, met het kind in den arm, uit de nis naar beneden keek; het was haar, alsof het beeldje haar verwijtend aanzag: „Zie, ik ben eene van de moeders, die ge ongelukkig gemaakt hebt!"

Het kwam nooit in Katja op, dat Liesje achter haar zwaarmoedigheid een geheim verbergen kon, anders zou zij wel opnieuw hare hand zacht en mild gegrepen hebben en haar op een of anderen dag eens hebben laten opbiechten. Neen, iets anders dan hare droefenis kon ze niet bij haar ontdekken. Het trof haar ook niet, dat Liesje uren lang van huis was en verre wandeltochten in de stad deed. Katja kon het beseffen, hoe treurig voor Lizzie de woning nu zijn moest en de wandelingen zouden haar goed doen, maar Liesje's zwaarmoedige blik die als 't ware mijlen ver voortzweefde, bleef altijd dezelfde! Dan gaf ze haar de kleine Kathinka mee, en op winterochtenden, als de zon helder scheen, gingen zij samen, altijd de hoofdstraat af, het liefst de stad in, waar de groote modemagazijnen waren. En het eindigde dan gewoonlijk hiermede, dat Liesje voor de uitstallingen bleef staan,

waarin kindergoed te koop lag, en wanneer ze een heel fijn geborduurd linnen kinderhemdje gezien had, dan zei ze altijd tegen Kathinka: „Zoo een moest de kleine Otto aan hebben, in zoo een moest hij gekleed worden," en zij kon dan de hand der kleine Kathinka zoo hevig drukken, en haar zoo diep treurig aanzien, dat de kleine Kathinka de tranen in de oogen kwamen.

Het was op een dag kort voor Kerstmis. De groote winkels en magazijnen straalden helder verlicht in de schemering van den namiddag. Het was koud en nat op straat, de mannen hadden den kraag tot aan de ooren in de hoogte getrokken en de handen in den zak gestoken en liepen voorover gebogen, alsof zij groote haast hadden, en de dames wipten van de straat in de groote, warme, helder verlichte winkels. In een der groote magazijnen kwam men door een hoog voorportaal met mozaïken vloer en gepolijste granietzuilen; midden in de halle, tegenover de groote trap, klettert eene fontein in een ronde kom, waarin vroolijke goudvisschen tusschen kleine stralende gloeilampjes rondzwemmen. Rondom dit bassin zitten de dames te Chicago, sommige gepoederd, andere geblanket en enkele met een frisschen blos op de wangen, dien zij buiten in de koude lucht gehaald hebben. Ginds zitten zij en babbelen en drinken chocolade en doen kleine uitstapjes naar de uitstallingen in het rond, om in te koopen of om in de moderne damesbeurs eens te snuffelen.

Daar trad een bleek, net gekleed meisje binnen, keek schuw om zich heen, als iemand, die niet aan zulk een pracht gewend is, klampte daarop eenigszins schichtig een bediende aan en vroeg hem in slecht Engelsch met sterk Duitsch accent naar de afdeeling voor kindergoed.

„Tweede verdieping links."

Langzaam klom zij de trap op, alsof zij min of meer duizelig werd bij den glans der vele lichten en het eigenaardig gegons der vele stemmen en het ruischen der toiletten, die langs haar voorbij gleden. Boven op de tweede verdieping aangeland, liep ze zoo eigenaardig schuw rond, bijna als iemand, die stelen wil, dat men opmerkzaam op haar werd. Toen bleef zij voor een winkeltafel staan, waarop fijne kinderkleertjes uitgestald waren: kostbaar linnen met kant en borduurwerk, een verrukkelijke

uitzet voor pasgeboren kleinen en kleedjes voor kinderen, die kruipen kunnen, en voor kinderen, die loopen kunnen, geheele stapels van kinderkleertjes in de keurigste modellen. En het jonge meisje bleef daar staan en al deze schatten aanstaren, terwijl de smaakvol gekleede dames vóór de toonbank, het eene voorwerp na het andere in de hand namen, het om en om draaiden en keerden en het van alle kanten bekeken. En toen was ze plotseling met één sprong midden tusschen haar in, zei geen woord, maar rukte éénsklaps een der dames een kinderkleedje uit de handen, nam het en verscheurde het met een krachtigen ruk van boven tot onderen in twee stukken. De vreemde dame sprong achteruit en gilde van schrik, het jonge meisje zag er zoo wild uit, gelijk zij daar stond en riep: „Koopt dat niet, koopt dat niet voor uwe kinderen, 't is 't hemdje van den kleinen Otto, alle kinderen wien ge het aantrekt, moeten sterven!"

Maar er waren reeds een paar opzichters bij de hand, die het jonge meisje grepen, voor ze nog meer van het kindergoed machtig kon worden. Zij worstelde als een wanhopige, zij wilde al 't kindergoed vernielen, want het was toch beter om het te verscheuren, dan de onschuldige kinderen te laten sterven, riep ze.

Toen zij hare machteloosheid inzag, stiet ze een harden gil uit en viel snikkend op den grond.

* * *

Het is weder zomer geworden. Frisch en groen staat het woud daar, en ook in den tuin, die het fraaie, buiten Chicago gelegen krankzinnigengesticht omringt, groent en bloeit alles. Aan de bovenverdiepingen zijn groote balcons met sterke ijzeren tralies aangebracht, — zij gelijken ruime vogelkooien, — en daar, in de frissche warme lucht, zitten de patiënten.

Daar zit Liesje en breit, zij is stil en bedaard, een beetje krachtiger is ze geworden, maar de grijze oogen zijn mat, en hare vingers zijn niet zoo vlug als in vroeger tijden. Om den hals draagt zij een amulet, dat Katja haar gegeven heeft; — het is een stuk rozenhout, in Rome gewijd, dat is goed tegen zieke-

lijke gedachten! En Liesje zit daar dag in dag uit en naait kindergoed, soms heeft ze een stuk klaar en legt het dan zorgvuldig op zij. Zij duldt echter niet, dat iemand het aanraakt, en wil men het haar afnemen, dan wordt ze heel wild en razend:

„Laat dat liggen!" roept ze dan, „het is 't goed van kleine Otto, dat steekt jelui kinderen aan, hoor-je; raakt het niet aan, want het is giftig, giftig, giftig!"

DE KLEINE PEN.

Een Sprookje van H. A. BRANDS.

Op de schrijftafel van een geleerd man lag een ouderwetsche penhouder. Jaar in jaar uit was in dezen houder de eene pen de andere opgevolgd, — telkens na korte dagen versleten en in de papiermand geworpen.

Sedert eenigen tijd echter had de geleerde schrijver een nieuw soort pen in gebruik genomen, die veel langer bleek te duren dan al hare voorgangsters. Deze kleine pen gevoelde zich dan ook heel wat zekerder van hare positie, en bijgevolg heel wat voornamer, dan bij de anderen het geval was geweest; trouwens, de vele gedachten, die door haar op 't papier gezet waren, hadden haar eene gretig aangegrepen gelegenheid geboden, zich te ontwikkelen en haren gezichtskring te verruimen.

Daarom was het ook zeker, dat zij genade vond in de oogen van hare omgeving: de studeerlamp, de inktkoker, de schrijftafel, alle oud-ingezetenen, die zich anders nooit inlieten met zulk doortrekkend volkje als pennen en papier.

De kleine pen praatte graag en goed; en in de oogenblikken dat de gedachten haar niet ontvloeiden op het papier, knoopte zij dolgraag een gesprek aan met den een of ander uit hare omgeving, over al de onderwerpen die haar bezighielden.

Eén punt was er, waarop zij sedert korten tijd altijd terugkwam.

Op een avond, dat de studeerlamp weer was aangestoken, en het papier klaarlag, wachtende op de hand van den schrijver, — vatte de kleine pen haar geliefkoosd thema weer op:

„Ik zou toch wel eens willen weten, wat er met ons allemaal gebeuren zal, als wij eens dood zijn!"

„Wat er met jou gebeuren zal, weet ik niet; maar ik denk niet, dat ik ooit doodgaan zal," — antwoordde de lamp vol overtuiging. „Ik brand al zoo lang, daar zal ik wel nooit mede ophouden, onderstel ik."

„Dat hebt ge toch mis," merkte het papier wijsneuzig op. — „Toen ik nog geen schrijfpapier was, heb ik een tijdje doorgebracht in een hoop vodden en scherven. Onder deze laatsten waren ook stukken van eene lamp, net als gij; dus ge ziet wel, dat er aan jou evengoed een eind kan komen als aan ieder van ons!"

„Nu," viel de schrijftafel in, eene eerwaardige oude dame, — „aan mij dan toch zeker niet! Ik ben van stevig hout; ik zou niet weten, hoe er aan mij een eind kon komen!"

„O," riepen de lucifers, die naast de lamp stonden, „wij zijn ook van hout en wij verbranden toch wel!"

„Maar wij dan!" — praalden de inktkoker en de pennehouder tegelijk; „wij zijn van zilver, wij kunnen niet breken of verbranden, dus hoe zou er aan ons een einde kunnen komen?"

Op de schrijftafel lag een presse-papier, bestaande uit eenige, tot een grilligen klomp versmolten muntstukken, — eene herinnering aan een grooten brand, die vóór lange jaren de woonplaats van den geleerde geteisterd had.

„Kijk ons dan maar eens aan!" „riepen nu de versmolten muntstukken van den presse-papier. — „Wij waren een stapel mooie zilveren munten en wij zijn toch ook wel versmolten, tot er niets meer van ons te herkennen was dan deze vormlooze klomp. Zoo kan het jelui ook gaan."

Nu mengde zich het papier weer in den strijd, want het kon niet best velen, dat de presse-papier het laatste woord zou hebben.

„Wat komt dat er nu eigenlijk ook op aan?" zei het; — „het zal jelui allen zeker net zoo gaan als mij: al scheurt men mij aan nog zoo kleine stukken, ik word weer tot nieuw papier gemaakt en kom zoo telkens en telkens weer terug!"

„Zou dàt waar zijn? Zou het zóó met ons allen gaan?" sprak de kleine pen peinzend. — „Zou dàt de oplossing zijn van het raadsel, waarover ik al zóó veel heb nagedacht? O, hoe heerlijk zou dat zijn: nooit ophouden te bestaan, altijd vernieuwd weerkomen, altijd de zekerheid hebben, dat een nieuw leven je de gelegenheid bieden zal, goed te maken, wat je in een vorig bestaan mocht verzuimd hebben!"

Daar begon de inkt ook al een woordje mee te praten: „'t Is wel mogelijk, dat het papier gelijk heeft, voor zooverre het alleen zijn eigen lot betreft", — betoogde hij. „Voor ons allen echter kan dat onmogelijk doorgaan.

„Hoe zou ik bijvoorbeeld weer een galnoot kunnen worden? Dat kan immers niet. Neen, mij dunkt het waarschijnlijkste en tevens het beste lot, dat iemand kan te wachten staan, is, zooals het m ij gaat: ik vereeuwig mijzelf door mijn werk. Mij lezen de menschen; mijne gedachten nemen zij op, en zoo leef ik voort in hunnen geest, overgaand van den een op den ander, van ouder op kind, om nooit, nooit! van de aarde te verdwijnen!"

„Ge zijt nog al niet weinig met jezelf ingenomen," zei de lamp uit de hoogte. — „Doch je vergeet maar eventjes twee voorname dingen: ten eerste lezen de menschen jou niet, maar de gedachten, die je afdrukt; en ten tweede zijn dat niet jouw gedachten maar die van onzen meester, gedachten, die m ij n licht in hem wekt! Neen, mijn kind, ge zijt geen greintje beter of meer dan het papier; en ge deelt samen hetzelfde lot: als ge den dienst hebt gedaan, die van je beiden verlangd werd, verhuist ge samen naar de prullenmand, en dan is het uit met jelui."

Op den voet van de lamp had sedert geruimen tijd eene kleine mot gezeten. Ze had het gesprek en het gekibbel van het begin tot het eind aangehoord, en er zich innerlijk vroolijk over gemaakt. Nu begon ze hardop te lachen:

„Wat zijn jelui toch dwaas, te kibbelen over iets, waar niemand iets van weten kan! Ik kom overal, ik heb al heel wat gezien in de wereld; en weet je, wat i k denk? Dat je heelemaal niet denken m o e t, over niets en niemendal! Zorg maar, dat je zooveel geniet van je leven als je kunt, dàt is de hoofdzaak."

Meteen sloeg zij de vleugeltjes uit; en, vroolijk en onbezorgd

rondfladderend om het glas der studeerlamp, verzengde zij zich het kopje en viel stervend neer, zonder een klacht te hebben geuit.

„Zou dàt dan het rechte zijn?" — mijmerde de pen, — „over niets nadenken; het oogenblik genieten, zonder te vragen of er een ander oogenblik volgen zal? Zulk een heengaan als dat van de kleine mot moet heerlijk zijn: midden uit het geluk, zonder voorgevoel, zonder angst voor den dood. En 't is waar, toen ik nog nooit over iets nagedacht had, was ik kalmer, gelukkiger; — en toch!...."

Daar voelde zij zich opgevat en in den inkt gedoopt.

Met ernstige, denkende oogen in het licht der studeerlamp blikkend, — in de hand de pen vasthoudend, of ze telkens instippend zonder ze echter te gebruiken, — zat de geleerde man voor zijne schrijftafel.

Het was, of de gedachten niet komen wilden.

Nu begon hij te schrijven:

„Niets is vergeefsch, niets gaat verloren op aarde.

„In het ontbonden organisme van het loof, dat vroegtijdig geelt en dort en neervalt, — doet God's Liefde het jonge zaadje ontkiemen en opgroeien tot een nieuw leven. Zou dan een menschenleven verloren gaan, een kunstwerk, duizendmaal kunstiger dan een loovertje? — Zou God's hand zulk een kunstwerk scheppen, om het na een zoo kortstondig bestaan te vernietigen? O, wie kan nalaten, te gelooven...."

Hij kwam niet verder; moedeloos legde hij de pen neder.

„Wàt, ja wàt geloof ik zelf dan nog?" — zuchtte hij, „waar is mijn geloof gebleven, mijn blijmoedig geloof aan ons eeuwig voortbestaan! Toen ik mijn werk begon, hoe onwrikbaar stond toen mijn geloof; en nu!.... Ternauwernood tot de helft is mijn arbeid gevorderd, en ik kan ze niet meer voltooien!

„De duizenden vragen, die zich aan mij opdringen, ik kan ze niet meer beantwoorden. Twijfel, vreeselijke twijfel, waarom zijt gij mijn hart binnengeslopen! Hoe zal ik u ooit weer daar uit verdrijven!"

Hij haalde eene streep door het pas geschrevene.

„Ik kan niet verder," steunde hij; — „ik moet afwachten of ik ooit weer met mijzelf in het reine zal komen."

Zoo ging het vele avonden achtereen: als papier en pen klaar lagen, de studeerlamp aangestoken was, en alle bewoners van de schrijftafel dikwijls reeds geruimen tijd aan het redetwisten waren, — kwam de schrijver, zette zich neer, schreef, haalde door, en — eindigde met moedeloos op te staan en zijn onvoltooid werk, „Onsterfelijkheid", weg te bergen.

Daar kwam een avond, dat alles anders werd.

Vergeefs hadden de lucifers gewacht op de hand, die een hunner zou afstrijken, de lamp op die haar licht ontsteken zou. Op de schrijftafel heerschte diepe duisternis en doodsche stilte. Daar werd de deur der studeerkamer geopend, voetstappen klonken, maar zoo zacht mogelijk; eene mannenstem sprak op gedempten toon: „Leg het kind hier neer, op de canapé; — 't is hier rustiger dan ergens anders in huis. — Is er mogelijkheid, hier een bedje op te slaan?" — En de stem van den geleerde antwoordde in een half uitbarstenden snik: „Ja." — Nu werd de studeerlamp ontstoken; maar aan haar groenen kap werd nog een dicht scherm gehangen en men plaatste haar zoo, dat het haar onmogelijk was, haar licht naar de zijde van de kamer uit te stralen. De kleine pen echter lag in het volle licht, en dit wekte haar uit haren sluimer. — Wat gebeurde er toch om haar heen? — Zij spande zich in, elk woordje op te vangen, dat er gesproken werd. 't Was slechts fluisteren, wat zij hoorde, fluisteren, met stemmen waaruit droefenis en bezorgdheid klonken.

„Hoe is het gebeurd, mevrouw?" — vroeg eene mannenstem, dezelfde stem, die gezegd had: „Breng het kind hier!"

„Ik weet het niet, dokter," — antwoordde eene trillende vrouwenstem; „mijn arm ventje heeft zeker naar boven willen gaan, is toen misschien gestruikeld en de trap afgevallen. Toen ik op dien ontzettenden slag er heen vloog, lag hij achterover op de steenen."

„Arm kind," — prevelde de dokter; — „zoolang er leven is, is er hoop, maar ik mag u niet verbergen, dat mijne hoop heel gering is. De ruggegraat is gekwetst."

En iederen keer als de dokter terugkwam, klonk zijne stem bezorgder, stond zijn gelaat ernstiger. Bijna onafgebroken, dag en nacht, dikwijls ijlend, soms droomend, soms ook in wakenden

toestand, klonk de stem van het zieke kind en het kwam der kleine pen voor, alsof dat arme kinderhoofdje al de gedachten, al de vragen had overgenomen, die haarzelf sedert zoo langen tijd hadden bezig gehouden.

„Ik heb een mugje doodgedrukt, maatje," prevelde het kind; — „wat gebeurt er nu met dat mugje?

„Paatje zegt, dat er geen muschje doodgaat zonder dat onze lieve Heer het wil; maar de jongens hebben wel eens muschjes doodgemaakt; en wat gebeurt daar dan mee? Komen die ook in den hemel? Hebben die een anderen hemel dan wij?"

Soms wachtte de kinderstem op een antwoord, een altijd sussend, altijd vertroostend antwoord van degene, die bij hem zat; soms ook sprak hij door zonder poozen.

„Ik heb een' dooien hond zien drijven, Maatje! Waar drijft die naar toe? Hij zag er zoo akelig uit, Maatje!

„Zóó kan die hond toch niet in den hemel komen, want dan zou het in den hemel niets mooi kunnen zijn!

„Als menschen doodgaan, worden ze in den grond gestopt, maatje! en de hemel is boven ons, hoe kan een mensch dan in den hemel komen? Stop mij niet in den grond, maatje, want ik wou zoo graag in den hemel komen."

Soms, als de pijnen erger werden, riep het kinderstemmetje: „Paatje zegt, dat God lief is voor iedereen, maar hoe kan God lief voor mij zijn, als ik zoo'n pijn moet hebben. Of zou de hemel al vol zijn, maatje, en zou ik er niet meer in kunnen komen, en dáarom zoo vreeselijk veel pijn moeten lijden?"

„Ik ben boos op God," riep het kind eens; „ik heb God nooit wat gedaan, en God doet mij zooveel pijn!"

En 's avonds, als de geleerde zich tot zijne eenzame nachtwake nederzette bij de schrijftafel, vanwaar hij het bedje van zijn kind kon overzien, — dan steunde hij het hoofd op de hand; en met doffen blik voor zich neerziend op het papier, dat daar nog altijd lag met al de doorhalingen van de laatste maal, dat hij geschreven had, — herhaalde hij met diepe verbittering de klachten, de vragen van het ijlende kind, en het gefolterde vaderhart kon op de vragen geen antwoord, voor de klachten geen troost vinden.

Nu en dan, in zijne morrende gedachten verzonken, nam hij

de pen op, en hield ze in de hand of doopte ze in den inkt, en de kleine pen, overstelpt door de aandoeningen, die alles, wat zij doorleefde, in haar wekte, — wachtte ademloos af, of de hand haar tot haar werk zou voeren.

Tot schrijven bracht dit moedeloos peinzen hem niet; zijne gedachten echter doortrilden ook de kleine pen. Wat hadden al de jaren van studie, van denken hem gebracht? — Twijfel, onmacht om de raadselen op te lossen, die zich met looden last op zijn geloof wierpen, raadselen, die vroeger nooit bij hem opgekomen waren, waarvan hij zelfs niet de mogelijkheid vermoed had!

Wetenschap! waartoe diende wetenschap! Hoeveel boeken had hij gelezen, hoeveel vraagstukken opgelost! En nu wist hij niet eens, wat hij zijn stervend kind ten antwoord kon geven op zijne vragen! Hij las halfluid de woorden, die hij vóór weken geschreven en — doorgehaald had:

„Niet is vergeefsch, niets gaat verloren op aarde. In het ontbonden organisme van het loof, dat vroegtijdig geelt en dort en afvalt, doet God's Liefde het jonge zaadje ontkiemen tot een nieuw leven."

Hij glimlachte bitter: zijn kind was nu zulk loof, dat vroegtijdig dorde en stierf; en geloofde hij nu dat het g o e d was, en een bewijs van God's liefde, dat zijn kind heenging? — Neen, duizendmaal neen! Hij kon niet gelooven, hij w i l d e niet!

Zou dan een menschenleven verloren gaan, een kunstwerk, duizendmaal kunstiger dan een loovertje? — Zou God's hand zulk een kunstwerk scheppen, om het na een zoo kortstondig bestaan te vernietigen?

Dàt had hij geschreven, en nu kreet het in oproer gekomen gemoed: „Ja, ja, ja! hier vernietigt God zulk een kunstwerk, hier gaat het te gronde, en het zal, het k a n nooit weer worden, wat het geweest is. Daar sprak zijn eigen kind het immers uit, weer terugkeerend tot dien „dooden hond, die toch zóó niet in den hemel kon komen!"

De wetenschap had hem geleerd, welke ontbindings-processen het lichaam ondergaat; hij zag precies vóór zich de afgrijselijke veranderingen, die er in en met het lichaampje van zijn kind zouden plaats hebben, — hoe kon eene schepping, die zóó te niet

werd gedaan, nog eenigerlei voortbestaan hebben!.... Plotseling voelde de pen zich met een smak neergeworpen; de geleerde sprong op, en snelde naar het bedje van zijn kind, van waaruit een zacht stemmetje hem geroepen had.

„Paatje!" hoorde de pen het kinderstemmetje herhalen, zóó zwak, maar toch ook met zulk een rustigen klank, als de kleine pen in al deze dagen er niet in gehoord had.

„Waarover zit u daar zoo te denken? — Ik hoef nu niet meer te denken; ik heb in eens zoo'n heerlijk gevoel gekregen, of ik voor niets meer bang hoef te zijn.

„Waar ik heenga, als ik dood ben, dàt weet ik niet, maar het zal zeker prettig zijn, want ik heb zoo'n gevoel, alsof ik er erg naar verlang.

„Ik denk ook niet, dat het hindert, of een dood mensch in den grond gestopt wordt, want ik denk, als God zoo lief en zoo knap is geweest, om een klein jongentje van mij te maken en zulk een groot wonder met mij te tooveren, vóór ik hier op de wereld kwam, dan kan God zeker ook wel een even groot wonder met mij doen, als ik niet meer hier kan blijven, — denkt u ook niet, Paatje?

„En de dooie hond, en de muschjes en het mugje, daar zal God zeker ook wel voor zorgen, want hoe zouden ze er anders eerst gekomen zijn, is 't niet?"

Na eene korte pauze hoorde de kleine pen de kinderstem vervolgen:

„Bent u daar ook, maatje? — waarom huilt u dan? — geef me eens even uwe hand; — kunt u 't nu ook voelen, hoe heerlijk licht ik mij voel?"

En maar heel evén na deze woorden schrikte de kleine pen in haar luisteren op door een luiden snik en een kreet van smart, die uit twee monden bij het kinderbedje weerklonken.

Daarna scheen eene plechtige stilte zich door de kamer te verbreiden; ook op de schrijftafel zweeg alles. De kleine pen was te zeer ontroerd door alles, wat zij gehoord had, om lust tot spreken te gevoelen; daardoor dachten ook de lamp en de inktkoker en schrijftafel er niet over, een gesprek te beginnen. Nadenken over alles deed de kleine pen echter des te meer; — de woorden van

het arme ventje kwamen haar niet uit de herinnering; en hoe meer zij er over nadacht, des te meer deelde zich de vredige kalmte, die op het laatst uit het kinderstemmetje geklonken had, aan haar mede.

„Dàt was dus het ware: vertrouwen, gelooven, dat het met ieder gaan zal, zóó als dat het best voor ieder is; dat dezelfde hand, die elk wezen gemaakt heeft, het in stand zal houden, waar of op welke wijze dan ook, en door elke verandering, door elke ontbinding heen."

Vele, vele dagen later voelde de pen zich weer in den inkt gedoopt, en nu vloog ze in de hand van den schrijver over het papier.

Nog eens weer zette zij dezelfde woorden op, die ze reeds eenmaal geschreven, maar weer doorgehaald had; en aan den toen afgebroken zin knoopten zich woorden, zóó vol vertrouwen, geloof en overtuiging, dat het de kleine pen goeddeed, ze neer te schrijven.

En hoe gemakkelijk ontvloeiden haar de zinnen, hoe vol gloed waren de uitdrukkingen, toen de geleerde haar deed weergeven, wat zijn stervend kind had uitgesproken:

„God, die zulk een groot wonder aan mij heeft kunnen doen, vóór ik hier op de wereld kwam, zal zeker een even groot wonder aan mij verrichten, wanneer ik hier niet meer blijven kan...."

De lange rust had de kleine pen echter geen goed gedaan; ze was oud geworden en roestig; ze gevoelde zelf, dat ze het niet meer zou kunnen volhouden, tot de geleerde zijn boek ten einde kon hebben geschreven. En op zekeren avond, vóór de schrijver zijn werk ging hervatten, trok hij de pen uit den houder en wierp ze in de prullemand onder de schrijftafel.

Zonder morren, zonder angst ook, bleef de kleine pen daar liggen, tusschen papiersnippers en halfverbrande lucifers. Ze geloofde het, ze wist het immers nu: — er zou wel verder voor haar gezorgd worden; — hoe zou ze anders eerst op de wereld gekomen zijn!

UIT MYN WALHALLA.

DOOR

JULIUS DE GEYTER.

(Hulde aan Frans de Cort.)

I.

Ik heb zooveel, zoovele Vrienden
Zien vallen langs myn levensbaan
Als golven voor 't gezweep der winden
Zien tuimlen op den Oceaan.

Van menig Vriend is d'asch verstoven
Niet één verdween uit myn gemoed:
Daar kan de Tijd zelfs niet verdooven
Wat opgefrischt wordt door myn bloed.

Ik leef daarbinnen met myn Dooden
Gelyk een kluiznaar met zyn God.
Geen uur is ooit voor ons vervloden,
Of 't was een uur van rein genot.

't Is myn Walhalla; 't is de Tempel
Waarin m'elk wezen tegenlacht;
Waar één vooral van op den drempel
Met open armen naar my wacht.

Zyn leven lang heeft hy gezongen,
Als heel de Mei een nachtegaal;
Op eens is toen zyn hart gesprongen,
Gelyk een klok van fyn metaal.

Een Troebadoer was hy geboren:
Waar of hy kwam, daar klonk zyn lied;
En mee zong ieder die 't mocht hooren:
Aan zooveel ziel weerstond men niet.

Ach, niet de heerschers in den lande
Ontvlamden voor het Koningskind:
Die hebben nooit — o schande, schande! —
Hem meevereerd, hem meebemind.

De winden waaien door de boomen;
De roozlaar bloeit; hoe glanst de zon;
Ginds brult een leeuw; daar bruischen stroomen....
Zóó zong wie niets dan zingen kon.

De winden waaien door de boomen....
Vol snaren plots is heel het bosch.
Laat zóó den dichter alles droomen:
Voor allen ook eens breekt het los.

Hy zong van vryheid, liefde, leven;
Van Nederland in zuid en noord. —
Ik heb hem heel myn hart gegeven,
Zoodra ik 't zyne had gehoord.

Maar.... als een harpsnaar in een zale
Was dus gesprongen 't vroolyk hart;
Wat Vrienden leden, zegt geen tale:
Hun keel was toe, was toe van smart.

Zoolang gejuicht was by zyn zangen,
Had hem de Nyd scheel aangeblikt;
Nu liet de Nyd het voorhoofd hangen;
Hy scheen het diepst in rouw verstikt.

Wy droegen zwygend hem ten grave.
Gezucht, gesnik, 't werd àl gesmoord.
Ik .... sloot in myn gemoed den brave,
En dankbaar zingt hy daar nu voort.

Daar zingt hy voort. Noch paus noch koning
Kocht ooit voor goud zoo ryk een gunst.
Dat geven Dichters tot belooning
Aan wie ze lief heeft voor hun kunst.

In myn Walhalla staan er honderd
Rondom te luistren naar zyn stem;
Op aarde werden zy bewonderd;
Die Grooten, hier, bewondren h e m.

Toch roept hy uit, met vuur in d' oogen:
„Zingt gy nu, Meesters, eens voor my ....
„Ik leer zoo graag ....”; en opgetogen:
„Ho! kon ik zingen zooals gy!”

Wie klimt daar op dien heuvel?
Hy spreekt, en hoe hi boeit!
Hoort, godlyk is 't gekeuvel
Dat van zyn lippen vloeit:

„Wanneer ik, weeldedronken,
„Myn rozig kind beschouw,
„En die 't my heeft geschonken,
„Myn aangebeedne vrouw,
„Dan vraag niet wie van beiden
„Mijn hart het meest bemint ....

„Myn hart en kan niet scheiden
„De moeder van het kind.
„Ik doe myn armen open,
„En sluit z'erin byeen;
„En vreugdetranen loopen
„My langs de wangen heen....
„Ach, wist gy, spreek ik stille,
„Hoezeer gy wordt bemind,
„Gy, kind, om moeders wille,
„Gy, moeder, om uw kind!"

Daar neemt een grysaard, kalm en edel,
Zyn kroon van 't hoofd; hy drukt ze bly
Den gullen zanger op den schedel:
Heel myn Walhallah juicht daarby.

II.

. . . .
. . . .

III.

Wat is myn Walhalla toch heerlyk en ruim!
Men ziet er geen grens voor de wolkjes die dwalen,
De zonne die schittert, de sterren die stralen.
Wat bosschen en akkers, wat bergen en dalen!
En de zee, ho! de zee, in haar wellust en luim,
Is een vrouwe die zingt en zich wentelt in schuim.

Paleizen en torens en bogen en zuilen,
En hutjes van groen waar de vogels in schuilen;
Al het schoone dat boeit; al het goede dat loont;
Wat natuur en de menschen het prachtigste schonken,
Het praalt in zyn trots, het wil ryker nog pronken
Voor al wie myn hart, myn Walhalla, bewoont.

IV.

Vier poorten ryzen er om henen,
Betorend en betranst.
Wie of zy toegang leenen?
Vóór elke poorte glanst
Een vlammend zwærd, dat englen zwingen
Als, ongenood, er een wil binnendringen.
Niet velen in myn Eden, neen:
De Vrienden naar myn hart, de besten, maar alleen.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

Augustus 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Juli 1895.

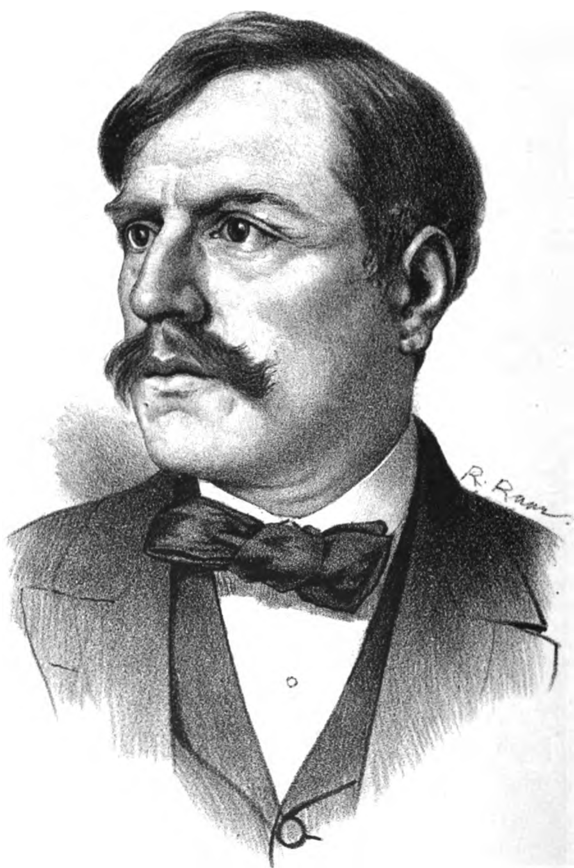
Een Heldin, naar het Duitsch van Ida Boy-Ed, door Ph. Wijsman, (2 dln.), Almelo, W. Hilarius Wnz.

De geschiedenis van Bessie Costrell, naar het Engelsch van Mrs. Humphry Ward, door Mevrouw Willeumier. Haarlem, de Erven F. Bohn.

☛ **Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.**

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

PAUL BOURGET.

DE VROUW IN AMERIKA.

Een hoofdstuk uit PAUL BOURGET's nieuw boek „Outre mer".

(*Met Portret*).

Een probleem, geheel van geschiedkundigen aard en welks oplossing althans duidelijk zou maken, hoe dit merkwaardig product dezer beschouwing te zamen gesteld is, doet zich voor: — hoe komt het, dat de mannen van dit land, zoo vol geestkracht en eigen wil, en zoo heerschzuchtig, toegelaten hebben, dat hunne vrouwen, meer dan elders, het mannelijk gezag geheel afschudden? Schijnbaar zouden deze ruwe overweldigers, gewoon om alles voor hunne stoutmoedigheid en onbeschaamdheid te zien buigen, het allerminst aan hun eigen haard een wil, een initiatief, eene persoonlijkheid dulden, die zich huns gelijke acht en die zich naast en tegenover hen plaatst. Het onbetwistbaar feit is echter daar, en zoo men het in de Amerikaansche wereld overal waarneemt, in de zeden openbaart het zich eveneens. Geen hotel, geen bank, geen openbaar gebouw, dat niet een toegang voor vrouwen heeft, waardoor deze even vrij en frank gaan en komen als de mannen.

Eene vrouw stapt in een electrischen- of kabel-tramwagen, zooals er in de Vereenigde Staten millioenen zijn. Al de plaatsen zijn bezet. Van de twintig keeren zal het negentienmaal gebeuren, dat een der heeren opstaat, om aan de binnenkomende zijne plaats

af te staan, die zij, zelfs zonder bedankje, aanneemt, zoo natuurlijk acht zij die voorkomendheid. Indien deze regel eenige uitzondering ondergaat, dan is het omdat sommige vrouwen het verkeerd en vernederend vinden om anders behandeld te worden dan de mannen. Dat de jonge meisjes uit de beste kringen alléén uitgaan, hetzij in rijtuig of te voet, is een zoo bekend feit, dat men zich schamen zou om het nog te vermelden, ware het niet om de beteekenis er van te doen uitkomen. Het is toch een bewijs van hare vrijheid van beweging en ook van den eerbied, dien de Amerikanen voor haar koesteren. Een man, die eene vrouw alléén met te groote aandacht zou aankijken, zou zoodanig in de algemeene achting dalen, dat zelfs de minst gezienen zich aan zoo iets niet wagen zouden. Zij denken er zelfs niet aan, zúlk een gewoonte is die gelijkheid tusschen beide geslachten reeds geworden. Gij bezoekt eene openbare school, en ziet er de meisjes met de jongens te zamen leeren, en het onderwijs door een man óf eene vrouw geven.

Ge treedt het laboratorium eener hoogeschool binnen, en vindt er jonge meisjes over een microscoop heengebogen, gezamenlijk met mannelijke studenten een anatomisch preparaat beziende. Ge krijgt bezoek van een reporter, die, zonder zich te noemen, van wege een groot blad komt: het is eene vrouw en die u wenscht te interviewen. Ge zoekt het adres van een dokter en ontdekt dat het aantal vrouwelijke dokters even groot als dat der mannelijke is. Ge treedt een rechtsgebouw binnen, en de griffier die de vonnissen overschrijft is eene vrouw. Vrouwen zijn advocaten. Vrouwen zijn geestelijken van zekere gemeenten. Op het titelblad van een boek, dat gewijd is aan eene kenschetsing der betrekkingen welke zij in de Vereenigde Staten bekleeden, heeft eene van haar, eene dichteresse van naam, Julia Ward Howe, den navolgenden fieren volzin geschreven, die, beter dan lange toelichtingen, den onverzadelijken werklust doet kennen, welke hier de vrouwelijke revindicatie onderscheidt: „De theorie, dat de vrouw niet werken moet, is eene verbastering van het oude aristocratische stelsel.... Eerbied voor den arbeid is de grondslag der ware democratie...."

Is het dan te verwonderen dat schepselen die zulk een stouten hoogmoed, zulk een besef harer individualiteit hebben en die be-

trekkingen bekleeden, welke vroeger haar geslacht het allervreemdst waren, een recht tot handelen hebben verworven; is het dan te verwonderen dat zij onbetwist heerschen in die positie, welke haar het allerbeste past: het zich bewegen in het maatschappelijk leven? Zelfs de oorsprong van dat maatschappelijk leven in Amerika eischt, dat het aldus zij. Hier heeft eene vrouw van de wereld, niet gelijk elders, eene andere opvoeding ontvangen dan eene vrouw die er niet toe behoort. Geboorte, familie en karakter verschillen niet. Zij brengen er allen dezelfde vastberadenheid, dezelfde wilskracht, dezelfde onafhankelijkheid in mede. De vraag blijft echter: waarom de man zulk eene onafhankelijkheid gedoogt.

Er zijn voor dit phenomeen tal van ingewikkelde redenen, welke uitmuntende waarnemers hebben uiteengezet. Vooreerst de democratie-koorts, het afgodisch streven naar gelijkheid, dat honderd jaren lang een der hartstochten en de trots van den Amerikaan was. Nog heden ten dage, al doemen ook in enkele steden van het Westen de oude Europeesche vooroordeelen weder op en vertoonen daar een en ander van hetgeen Stendhal flinkweg „de aristocratische virus" noemde, — nog heden ten dage is die afgodische liefde voor gelijkheid bij de middelklasse zeer sterk geworteld. Ik heb eene geheele schouwburgzaal als dollen zien opvliegen bij dit woord van een werkman die een herberg uitkomt: „I am a freeborn American citizen and I will go where I please." (Ik ben een vrijgeboren Amerikaan en ik zal gaan waar 't mij goeddunkt). Zulke theoriën hebben hunne logica. De gelijkheid van de vrouw en van den man kwam met gene overeen. Ook de godsdienstige gezindten hebben er toe bijgedragen, door aan de vrouw evenzeer het prediken toe te staan als aan den man, en zich derhalve te beschouwen en te doen beschouwen als zijn gelijke in kennis, in welsprekendheid en in macht. Telkens leest men in de dagbladen oproepingen van vrouwen, die toespraken en preken houden. Aldus in het openbaar bejegend, moesten de vrouwen in huis eene plaats innemen en behouden, die door het verleden nog hooger werd. In die pionniershutten waren de vrouwen weinig talrijk. Zij waren hoog noodig voor het behoud van dit half-wild bestaan, waarin de mensch zoowel te worstelen had tegen de natuur als tegen den mensch zelf. Hadde men ze mishandeld,

dan waren zij niet in 't leven gebleven, maar gestorven, gelijk de moeder van Lincoln gestorven is aan die geheimzinnige prairiekwaal „milk sickness", die niemand spaart. Men moest ze dus sparen en beschermen. Eene soort van zonderlinge ridderschap ontstond er aldus, wier kenteekenen nog terug gevonden worden in locale tooneelstukken, die de Amerikanen zoo goed weten te schrijven en te vertoonen. Zeker type komt daarin altijd voor, en wel dat van den buitenman uit het Westen, een ruwe, barsche doch ronde kerel, die spuwt en drinkt, en er een afschuwelijk taaltje op na houdt; maar als er eene vrouw in 't spel is, wordt hij romantisch en staat hij zoo op zijne eer als de beste. Nergens heb ik dezen zonderlingen held zoo goed vertoond gezien als te Boston in een tooneelstuk „In Mizzonra", door een tooneelspeler, Godwin geheeten. Deze cow-boy-Don Quichotte redt een van zijns gelijken, die op 't punt staat door eene woedende menigte vermoord te worden, het leven. Met zijn spotziek, leuk bakkes, zijn pruim in den mond, zijn links en rechts spuwen, den gemeenen toon zijner stem, zijn hoed op een oor en zijn onbewegelijkheid, scheen die tooneelspeler mij als 't ware de incarnatie van den sentimenteelen schoft. Voor mij, eënvoudig vreemdeling, lag er eene verbazende tegenstelling tusschen de toejuichingen, waarmede het publiek zijne edelmoedigheid beloonde en het gemak waarmede datzelfde publiek het begrip van „lynchen" aannam. Een en ander ligt in de zeden.

Door honderden dergelijke invloeden is de eigenaardige creatie van de Amerikaansche vrouw tot stand gekomen. Dat zijn de wortels waardoor de ijdele en grillige onafhankelijkheid eener millionnairsdochter zich in de bronnen van het nationale leven dompelt....

* * *

Deze verheerlijking der vrouw, die een kenmerkenden trek der Amerikaansche samenleving vormt, is bovenal de verheerlijking van het jonge meisje. Hetgeen al dadelijk den reiziger treft, die over Amerikaansche jonge meisjes zooveel heeft hooren spreken, is de volstrekte onmogelijkheid om ze van jonge vrouwen te onderscheiden. Het alombekende feit dat zij alléén gaan en komen,

is niet voldoende om deze verwarring te bevestigen. Zij dragen dezelfde juweelen en hebben dezelfde lectuur, dezelfde gebaren, dezelfde soort van ontloken schoonheid, en, dank zij de uitvinding van den „geleider", is er geen tooneelvertooning of theepartij, waar zij niet heen gaan, altijd alléén en op uitnoodiging van dezen of genen heer van hun kennis. Daarbij komt, dat het meisje, ter wier eere zulk een partijtje gegeven wordt, gewoonlijk haar chaperon zelve kiest. Hoe jonger deze geleider, hoe meer hij gewaardeerd wordt. De jonge weduwe en de grass widow — de jonge vrouw die of voor goed of tijdelijk van haar man gescheiden is — vervullen de ideale voorwaarden der rol. Dat wil zeggen dat deze jonge meisjes, in een voornamen restaurant in gezelschap van jongelui en van genoemden geleider gezeten, of die bij een ander jongman thee gaan drinken, even vrij zijn alsof zij niemand hadden om voor haar in te staan, als zij zelve. Deze gewoonte van zichzelve te besturen zonder contrôle, openbaart zich door eene eigenaardige onbeschroomdheid van haar uiterlijk.

Een der beminnelijkste mannen van New-York, tevens dichter van naam, is op het denkbeeld gekomen, om een album van portretten saam te stellen, waarin met hare toestemming al de bekende schoonheden dier stad voorkomen. Bij het bezien van die honderden mooie en fijne gezichtjes, trachtte ik de getrouwden van de ongetrouwden te onderscheiden, doch het was mij niet mogelijk. Wat zou het huwelijk haar ook nog meer brengen? Enkele plichten, een man met wien zij het voor lief moeten nemen, kinderen om te verzorgen en een huis om te onderhouden. Het jonge meisje heeft het gewicht van geen dier ketenen te torschen. Dat weet ze, en zij geniet zooveel mogelijk van dien tijd. Eenmaal gehuwd, zal zij er geene enkele vrijheid bij winnen, maar daarentegen minder gelegenheid hebben tot uitgaan. Voor het meerendeel trouwt zij dan ook heel laat. Zoo het al niet een eindbesluit van haar vroolijk leventje is, dan toch een klein begin er van. De meesten ontveinzen zich dat dan ook niet. „We moeten vóór het huwelijk veel pret maken," zei mij een van haar vroolijk, „want men weet niet wat er later kan komen!" De scheidingsprocessen, waarvan de bladen nu en dan de bijzonderheden vermelden, bewijzen dat

de jonge dame in quaestie evenveel gezond verstand als schoonheid bezat.

Wat mij betreft en na al hetgeen ik van de wereld gezien heb, geloof ik dat het voor een jongmensch van vijf en twintig jaar 't gelukkigst moet wezen, een Engelschman van goeden huize te zijn, die te Oxford zijne studiën voltooit, en voor een jong meisje: eene Amerikaansche te wezen, met een vader die in mijnen, spoorwegen of grondbezit schatrijk geworden is, en zich in goede kringen in de wereld te New-York of Washington te bewegen.

Daar het Amerikaansche jonge meisje al hare verbeelding niet om gevoelsquaestiën doet draaien, bevat haar karakter ook talrijker schakeeringen dan dat van haars gelijken in Europa. Deze laatsten wachten, om zich geheel te ontwikkelen, totdat haar hart gesproken heeft en de invloed van den man ze is begonnen te fatsoeneeren. De Amerikaansche daarentegen bestaat voor zichzelve. Dat weet ze en wil ze, ja, ze is er trotsch op. Zij heeft niets gemeen met de Galatée die alles van Pygmalion ontvangt, van de uitdrukking harer schoonheid tot de vlam harer ziel. Hare individualiteit is reeds voltooid, wanneer zij tot een huwelijk komt — liefst zoo laat mogelijk, tenzij hare ouders fortuin hebben. Zij geeft voor, dat ze een echtgenoot kiest om hare ouders te vervangen, die even toegevend als rijk zijn. Zij rekent maar half op haar vaders edelmoedigheid, die niet verplicht is, haar een bruidschat mee te geven. Eene dier jonge schoonen, eene blonde met groote, min of meer spotachtige blauwe oogen, van die oogen, waar teederheid en ironie in ligt, met een tegelijkertijd geestig, bewegelijk en onbeschaamd neusje, vertelde mij, tusschen twee glimlachjes harer bewonderenswaardige tanden: „Mama zegt, dat de liefde als kiespijn is. Tot heden heb ik echter nog nooit een tandmeester noodig gehad. Ik trouw alleen met een rijken, heel rijken man. De rest zal wel komen als 't kan, of zal niet komen. Op 't oogenblik doet er zich een voor met vijf millioen. Maar er er is geen haast bij...." En toen peinzend: „Ik zou zoo graag weduwe willen zijn. Ik heb altijd gedroomd dat ik mijn man op den dag van mijn trouwen verliezen zou. Dan zou ik des te minder leed gevoelen, omdat ik hem des te minder kende. Op den trouwdag, bij 't komen uit de kerk, zou hij dan plotseling dood

voor mij neer moeten vallen. 't Is toch zoo aardig een jong weeuwtje te zijn...."

Het negentienjarig spotvogeltje belasterde zichzelve met de bekoorlijkheid van een geestig meisje dat voor een Franschen schrijver poseert. Met hare paradoxe overdreef ze slechts hare wezenlijke bedoeling, dat ze namelijk tijd in overvloed had om haar lot tegen een ander te ruilen. Vele harer gezellinnen denken er als zij over. Daarom rekken zij gaarne haar celibaat tot haar vijf- of zes en twintigste jaar. In die jaren van volkomen onafhankelijkheid, geeft ieder van haar zich geheel over aan zijn smaak, zijne fantazieën, kortom aan zijn aard. Hierdoor ontstaan er eene menigte oorspronkelijke typen, die een toerist de pretensie niet mag hebben, zelfs in het algemeen, te kunnen schetsen. Die ik ga trachten te teekenen, zijn misschien niet eens de gelukkigst gekozenen, doch in elk geval hebben zij de verdienste van naar 't leven geschetst te zijn.

* * *

Het naiefste dezer jonge-meisjestypen en, mijns bedunkens, het aandoenlijkste, om redenen die ik zal ontvouwen, is de schoonheid. Daar zijn er twee of drie in elke stad, en hare koninklijke waardigheid wordt zoodanig erkend, dat men vlugweg uitnoodigingen van den volgenden inhoud ontvangt: „Kom overmorgen thee drinken, om Miss ***, the Richmond beauty te ontmoeten...." Ik heb zoo maar Richmond genomen, maar men kan er even goed deze of gene stad uit het Noorden of Zuiden naar believen voor in de plaats zetten. Om haar titel te verdienen, moet de schoonheid inderdaad schoon zijn, en wel schoon met dien stralenden glans, die op een bal, een diner of in een schouwburgzaal al de andere dames in het niet doet verdwijnen. Zij moet groot van postuur zijn, zeer welgemaakt, en de lijnen van gezicht en leest behooren zich vooral tot die beschrijvingen te leenen, waarop de dagbladen en hun lezers zoo gesteld zijn. Zij dient daarbij haar toilet met die prachtlievendheid te dragen, die hier onafscheidelijk van elegance is. Eenmaal als zoodanig erkend, wordt dit voor haar, die menigmaal niet ouder dan twintig jaar is, de intree in eene soort van officieel, bijna openbaar

leven. Haar naam komt in de kolommen der bladen voor. Zij maakt deel uit van de groote partijen en bals evenals de rozen van een dollar 't stuk en de fijne champagne. Hare woonplaats wordt haar te eng, of liever: zij zou hare zending niet vervullen, indien zij hare woonplaats niet ging vertegenwoordigen te New-York, Washington of Newport, op al de wedrennen en al de zeilwedstrijden, kortom overal waar de Amerikaansche wereld bijeenkomt. Zij is inderdaad eene actrice der groote wereld, en in deze orde der dingen even goed een champion als een meester op het biljart of het schaakbord. Wil haar succès volmaakt zijn, dan is het noodig, dat zij naar Europa trekke en te Parijs, Londen en Rome haar eerste salonrol ga vervullen. Eenmaal uit Europa met een oogst van lauweren teruggekeerd, legt zij daarom de wapenen nog niet neer. Er is record in hare triumfen, en op den dag dat zij onbetwistbaar door eene mededingster overtroffen wordt, is het met haar gesteld als met den bokser uit Boston, den armzaligen Sullivan, die van de baan geknikkerd is sedert hij eenmaal overwonnen werd, — evenals met den Teutonic of den Majestic sedert de Campania in 5 dagen, 12 uren en 7 minuten uit Europa aangekomen is. De anderen hadden er 5 dagen, 16 uren en eenige minuten voor noodig gehad. Doch nu is 't uit — en behooren zij tot het verledene. De schoonheid heeft achter zich, om de dolle uitgaven van een kostbaar bestaan te bestrijden, een vader, dien men meestal nooit ziet, die zijn leven tusschen zijn kantoor, zijn club, en soms, in enkele steden, den bar van het grootste hotel verdeelt. Aan zijne dochter, wie hij een inkomen geeft, dat voor eene prinses voldoende zoude zijn, is hij door zeer complexe gevoelens, waarin minder genegenheid dan trots zetelt, gehecht. Als zij aan gene zijde van den oceaan reist, gaan er maanden om zonder dat hij haar ziet. En zelfs als zij thuis is, kan men de keeren tellen, dat zij samen aan tafel zitten. Toch houdt hij van haar, maar op eene zeer eigenaardige wijze. Het kan gebeuren, dat de man van zaken, bezig over spoorwegplannen of fabriekinrichtingen te peinzen, in verbeelding even bij zijne dochter vertoeft. Het is zijn geld dat in omloop is, dit jonge meisje namelijk: zijn wil, zijn arbeid, kortom wat hij het intiemst in zich heeft. Hetzij dat hij haar uithuwelijkt aan

een adellijken Italiaan, Franschman of Engelschman, hetzij hij hare hand aan diezelfde edellui weigert — de ijdelheid van den Amerikaanschen vader kan zoowel den een als den anderen vorm aannemen — toch dient zij hem om zijne macht te toonen. Hij heeft deze dochter, zooals hij een huis van twintig verdiepingen heeft, dat op zijn naam staat, of een schilderijengalerij die in de gidsen vermeld wordt, zooals hij zijne zaken heeft.

„Ik ken mijne maatschappelijke waarde," zei mij een dezer meisjes. Zij sprak over zichzelve als over eene actie van den New-York-Central of Chicago. — Eene maatschappelijke waarde, dit is waarschijnlijk de beste definitie van dit zonderlinge schepsel, wier leven hierin bestaat, om, te midden dezer democratie, zich met evenveel hoofsche zwier en fijne étiquette te laten behandelen, alsof zij de hofdame eener prinses of wel de prinses zelve in eene steeds feestvierende hofhouding ware. Van eene dezer schoonheden, wier gezondheid onder die wereldsche zegetochten bezweek en die er van gestorven is, zei eene zeer scherpzinnige vrouw een woord, waar ik niets zal bijvoegen, omdat het mij al de droefgeestigheid schijnt weer te geven, die zulk een bestaan met zich meebrengt: „Altijd bekroop mij de lust, haar om die toiletten te beklagen...."

Een tweede type, minder zeldzaam dan de professioneele schoonheid, maar toch minder algemeen dan vele anderen, is het meisje met ideeën, dat wederom in twee groepen te verdeelen is: de overtuigde en de eerzuchtige. Evenals de schoonheid, beweegt dit meisje zich in de wereld, met die overdrijving, welke men in Amerika zoo moeielijk vermijden kan. Ook zij komt voor in het dagelijksch défilé van het deftige vastenavondfeest. Doch zij is geene aanvoerster als de schoonheid. Zij heeft dat onbetwistbaar succès niet behaald, waarnaar zij trouwens ook niet gestreefd heeft. Het is een meisje, dat zichzelve een bijzonder programma gesteld heeft, hetwelk zij bezig is met eene volharding ten uitvoer te brengen, waarin niets haar kan tegenhouden. Soms behoort dit programma tot eene geheel zedelijke orde en staat het zeer hoog. Zoo heeft zij b. v. bij zichzelve gezegd dat, daar het huwelijk een contract is, de man er ook dezelfde rechtschapenheid in toonen moet als de vrouw,

derhalve ook dezelfde reinheid van het verleden, en dezelfde onschuld, zoodat zij zich niet verloven wil dan met iemand, die niet meer herinneringen heeft dan zij zelve. Deze puriteinsche strengheid van geweten zou vreemd zijn op een dergelijk tooneel vol ijdelheid, zoo men er niet op bedacht was, dat een aanhoudend atavisme van godsdienstijver in die afstammelingen der uitgewekenen voortleeft.

Een andermaal heeft het meisje met ideeën zich voorgenomen, eene rol in de politiek te spelen. Er zijn daarvoor twee dingen noodig: dat iemand die haar van nabij aangaat, eene hooge betrekking bekleede, en dat zij zelve het talent bezitte om dien persoon voort te duwen. Dit is de echt Amerikaansche oorspronkelijkheid van haar karakter. Zij is eene realiste en zij wil de werkelijkheid der macht hebben, waarvan zij den schijn slechts bezit, hetzij door een vader, broeder of echtgenoot. Zij geeft zich alle moeite om de beide eersten senator, afgevaardigde of gezant te doen worden. Zij zal hemel en aarde bewegen, om den derde eene dergelijke positie te bezorgen, en zij geeft zich tegelijkertijd alle moeite, om, op een gegeven dag, een bewonderenswaardig handelend werktuig ten bate van dien senator, afgevaardigde, gezant of president te zijn, door zichzelve politiek en administratie eigen te maken, door de zittingen der Kamers bij te wonen, de verkiezingen na te gaan en al de complicatiën van het Europeesche schaakbord te volgen. Deze is zoowel overtuigde als eerzuchtige.

Nu weer een ander, die alleen eerzuchtig is. Zij is met zichzelve overeengekomen, dat haar naam in het gouden boek van het Engelsche pairschap zal worden ingeschreven, en dat zij een lord zal huwen. Zij bereidt zich daarop sinds jaren voor en laat geene enkele gelegenheid voorbijgaan om met de Engelsche groote wereld in aanraking te komen, in afwachting dat zij haars vaders tegenstand overwonnen heeft, die van een dergelijk huwelijk niets weten wil. En met reden, want tal van die huwelijken hebben een treurig einde gehad. Toch zal zij er ten slotte in slagen, de kleine phalanx der Amerikaansche pairsvrouwen te vergrooten — daarvoor is mij de zenuwachtige strakheid van haar blik evenzeer borg als de vaste plooi van haar mond en de wilskracht van haar kin —

en zoodra zij hare intree in den Britschen olymp gedaan heeft, zal zij niets meer behoeven te leeren omtrent gebruiken of gewoonten, zij, wier grootvader begonnen is in een herbergje te Chicago vóór den brand.

Wanneer de eerzuchtige middelmatiger is, en vooral wanneer zij minder rijk is, wordt zij heel licht de blufster — om opnieuw deze veelbeteekenende uitdrukking aan Amerika te ontleenen. Deze laatste is het afgeloopen jaar naar Europa vertrokken, met het plan, dat zij zich in haar lief bruin kopje gezet heeft, om een of ander jonkman de poets te spelen, die zoovele Europeesche avonturiers aan rijke jonge meisjes in Amerika gebakken hebben. Wat is billijker dan dit? Zij weet, dat haar vaders fortuin weinig om het lijf heeft. Ook weet zij dat de heele wereld rondom haar er van op de hoogte is, en dat de schitterende feesten in hun huis in de vijfde Avenue gegeven, niemand meer foppen. De blufster heeft bij zichzelve gezegd, dat in Londen en Parijs hare schoonheid opzien zou baren, dat ze een of ander naïef heertje het hoofd op hol zal jagen en dat de aanbidder hare weelde, hare toiletten, en vooral hare qualiteit van Amerikaansche op reis, wel als een kenteeken van tal van millioenen zal opvatten. Zij had prachtige voorbeelden van dergelijke blufjes, die gelukt zijn. Ongelukkigerwijze is zij bij een jong mensch terecht gekomen, die, evenals zij, geheel geruïneerd en tot allerlei redmiddelen gedwongen, al moge hij nóg zoo elegant zijn en in de hoogste kringen schitteren, zich heeft voorgenomen eene rijke vreemdelinge te nemen. De twee komedianten hebben elkaar gefopt, en de jonkman, die naar New-York getogen was om het huwelijksaanzoek te doen, is hals over kop vertrokken, na inlichtingen ingewonnen te hebben, die allervermakelijkst moeten geweest zijn. Bij dergelijke kluchtspelen laat men ongelukkigerwijze geen toeschouwers toe.

Een ander vaudeville-type, en dat meer voorkomt, is het meisje met jongensmanieren. Deze heeft gewoonlijk Europa bezocht. Dit is trouwens eene vraag, die men zich altijd moet stellen waar het een Amerikaansch meisje betreft. — Daar is zij tot het begrip van hare originaliteit gekomen. Zij weet, dat zij het Amerikaansche jonge meisje is, en zij wil het nóg meer zijn dan zij het is. Zij speelt u de komedie van haar eigen per-

soontje voor, door ze tot in het onwaarschijnlijke te overdrijven; zij vertelt u zelve, dat zij te Parijs, in de rue de la Paix wandelende, door een heer is aangezien voor hetgeen ze niet was, en dat hij haar gevolgd heeft. Zij heeft dat heel grappig gevonden — great fun. Gij acht u verplicht, de onbescheidenheid van dien heer te verontschuldigen. „Die botterik," antwoordt zij, „heeft me zelfs niet aangesproken." Deze zelfde jonge dame heeft ten haren huize een cursus geopend in high kicking, of de kunst om zijn voet zoo ver mogelijk in de hoogte te werpen. Zij behoudt het record van zes voet drie duim, dat nog geene harer vriendinnen geslagen heeft. „Hoe jammer, dat u me niet kan zien kicken!" zegt ze u, „en dan, ziet u, zonder de knie te buigen...." Ook zij zal, bij eene harer getrouwde vriendinnen zonder hare moeder dineerende, cigaretten vragen, er vier achter elkaar uitrooken en dan zeggen: „Verbeeld je nu, dat ik hier bij Jessie moet komen, om wat tabak te verdampen!...." Er is iets van den Amerikaanschen straatjongen in haar.

Naast dezen straatjongen staat het meisje, dat meer in geestelijken zin een jongen nabootst. Ofschoon zij zich kleedt bij de eerste kleermakers in de rue de la Paix, evenals al de anderen, is er geen boek van Darwin, Huxley, Spencer, Renan of Taine, dat zij niet gelezen heeft, geen schilder of beeldhouwer, van wiens werken zij geen catalogus zou kunnen opmaken, geen dichters- of schrijversschool, wier theoriën haar onbekend zijn. Zij is evenzeer geabonneerd op de Revue des deux Mondes als op de nieuwste couranten van het quartier latin of van Montmartre. Doch zij weet ze niet te onderscheiden. Zij heeft geene enkele notie die maar eenigszins nauwkeurig is en ge ondervindt dezen vreemden indruk: 't is alsof ze die niet had. Men zou haast zeggen, dat zij zich hier of daar haar verstand besteld had, zooals men een meubel bestelt, op maat en met zooveel laadjes als er menschelijke kundigheden zijn. Zij verzamelt die kennis slechts om er hare laadjes mee te vullen. Dit is het sprekendst geval van dit misbruik van inspanning, waaraan deze beschaving lijdt, en het bewijs dat dergelijke inspanning de natuur slechts tot op zekere hoogte vervangen kan.

Ik herinner me dat, uit een paleis van een der millionnairs te

Chicago komende, de teekenaar Forain mij zei — op een toon waaruit de toomelooze begeerte van een gevoelig artist sprak naar een hoekje, waar eenvoudige en behoeftige menschen huisden: „Hè! Een concierge-hokje! Wat gaf ik nu niet om een concierge-hokje!" Even gaarne zou men tegenover zulk een quasi verstandelijk schepseltje uitroepen: „Och! Eene domheid, één vergissing maar! Als ze maar ééns iets niet wist!...." Te vergeefs. Een knappe bol kón zich nog vergissen of eens iets niet weten; een denk-machine nooit.

Een nieuw type doet zich nu voor, en wel dat van de cokette, — want ook deze bestaat, — van de vrouwelijke en lenige cokette, die veel gelijkt op hetgeen wij in Europa kennen, alhoewel met verschillende schakeeringen. Vooreerst hebben wij de verzamelaarster, wier coketterie zich op verscheidene personen tegelijkertijd oefent, gemeenlijk vier, om de jalousie te verdeelen, twee aanbidders van leeftijd, en twee heel jonge. Een sprekende trek der Vereenigde Staten is, dat de leeftijd van den man voor het Amerikaansche meisje niet hetzelfde gewicht schijnt te hebben als voor het Fransche. Het bewijs hiervan vindt men in de gemakkelijkheid, waarmede zeer jonge meisjes met rijke grijsaards huwen, en in het geluk van dergelijke vereenigingen. Wat nu de Amerikaansche cokette betreft, zij wil vooral belangstelling opwekken en gaande houden. Zoo houdt zij veel van briefwisseling, op gevaar af van boos te worden als die zich tot eene declaratie mocht uitstrekken, tenzij de verzamelaarster tevens de belanghebbende mocht zijn. Want ook dit type bestaat in Amerika: het meisje dat, hoewel inderdaad fatsoenlijk, zich toch door aanbidders, die zij in het platonisme weet te handhaven, allerlei mooie dingen, edelgesteenten, tot zelfs een span paarden ten geschenke laat geven. Dikwijls gaat ze niet zoover, en vergenoegt ze zich met een zomer-flirtation aan te gaan met verliefde jongelui die fortuin genoeg hebben om haar gelegenheid te geven, den heelen zomer van hun rijtuig gebruik te maken. Deze zonderlinge verscheidenheid, het streven eener welberekende jonkvrouw om rein te blijven, terwijl zij hare schoonheid ten bate van hare fantasie exploiteert, schijnt hier minder ergerlijk dan elders. De geld-aangelegenheden tusschen man en vrouw zijn zoo vreemd in dit land,

waar de echtgenoote soms groote sommen verspilt in eene weelde, waarvan haar man menigmaal niets weet! Hij is er nooit, tenzij onder den vorm van wissels. — Deze soort is er gelukkig heel zeldzaam, zoo zeldzaam zelfs, dat ik haar slechts van hooren zeggen vermeld, terwijl ik herhaaldelijk de teergevoelige cokette ontmoet heb, die tot hare verontschuldiging kan aanvoeren, dat zij wanhopend verliefd is op dengene met wien zij flirt, „desperately in love". De overdrijving in de uitdrukking, zoo geheel eigen aan Amerika, gebruikt van die formules om hartstochtjes te kenschetsen, die ten minste deze oorsponkelijkheid hebben, dat romaneske lieden zich er met eene woede aan overgeven, waaraan men de geestkracht van het ras herkent. Wanneer een Amerikaansch meisje een jongmensch heeft opgemerkt, vergenoegt zij zich niet, evenals onze kostscholieren, met stil en bloode van hem te droomen. Zij heeft altijd eene voorkomende vriendin, die ze op hem afzendt: „Juffrouw N*** zou zoo graag eens met je in kennis komen. Laat me je eens aan haar voorstellen...." Gemeenlijk speelt een ander meisje deze rol van tusschenpersoon. Dan gaat ze nog wat verder: „Waarom maak je Nanine het hof niet? Zij is allerliefst, dat verzeker ik je. Wil ik je helpen? Ik denk wel, dat je haar bevallen zult...." Dat gelooft ze niet, maar ze weet het zeker, want Nanine heeft haar in het vertrouwen genomen en met deze boodschap belast. Doch Nanine is, ondanks hare romaneske stoutigheden, een meisje van verstand. Wie heeft toch ook beweerd, dat de Amerikaansche meisjes als de spelden zijn, die altijd door 't kopje worden teruggehouden? Na zekeren tijd zal zij inzien, dat zij zich omtrent de diepte harer gevoelens bedrogen heeft, vooral wanneer zich een huwelijk naar haar wensch voordoet. Eenmaal met een ander gelukkig gehuwd, zal zij, wanneer zij ooit het jongemensch in quaestie ontmoeten mocht, tot hem zeggen: „Wat was ik toch dwaas! Maar wat hield ik van je.... How foolish I was! But how I loved you!..." En er zal in die herinnering zulk eene vroolijke ongedwongenheid liggen, dat het denkbeeld om met de getrouwde vrouw den destijds met het meisje aangevangen, en later onderbroken roman te hervatten, geene seconde in het brein van dezen jonkman zal opkomen.

Tegenover deze typen, die bijna allen naar de satire overhellen, is het niet meer dan billijk, eene andere figuur te schetsen, die men ook in het land van het „altijd te veel" ontmoet, namelijk die van het juiste evenwicht.

Dit bekoorlijk geheel van juiste verhouding en harmonie behoort tot alle landen en tijden. Molière heeft er zijne Henriette van gemaakt, Dickens zijn Agnes, Balzac zijn Eugénie Grandet. Wat haar in Amerika onderscheidt, is de vroeg-rijpheid en de ervaring. Gewoonlijk is het in juist evenwicht gehouden meisje, zoo te Londen als te Parijs, vooral een kind, op 't welk zeer gelet is, welks leven zorgvuldig is geregeld en aan wier opvoeding niets hapert. Zij heeft zich òf in zeer moeilijke omstandigheden geschikt, òf wel onder strenge tucht gestaan. Hier daarentegen heeft zij haar natuurlijk evenwicht behouden te midden van het meest overladen, meest vrije en meest ingewikkelde bestaan.. Maar noch het fortuin haars vaders, noch de weelde waardoor ze omringd is, noch de koortsige gejaagdheid der wereld die haar meesleurt, hebben iets kunnen uitwerken op hare verstandelijke vermogens. Geheel in overeenstemming met hare positie in de maatschappij, heeft zij haar karakter gevormd. Voor zulk een meisje zal geenerlei beproeving gevaarlijk zijn en zal geen fortuin haar beneden datgene vinden wat behoorlijk en geschikt is. De volstrekte vrijheid in de vrouwelijke zeden van haar land heeft bij haar in geenerlei opzicht de gratie van haar geslacht verzaakt, en die gratie wordt verdubbeld door eene kracht, die haar man niet alleen de onberispelijkste trouw verzekert, maar ook een steun in alle omstandigheden. Evenals al de anderen, is zij een zeer volledig schepsel, dat zichzelve gevormd heeft en aan zichzelve genoeg heeft, maar met genoeg verstandige goedheid om een ander bij zich te dulden, dien te helpen en aan zich te verbinden. Dat dit jonge meisje niet te zeldzaam is in de Vereenigde Staten, is het bewijs, dat, indien het beginsel van het initiatief zonder contrôle ernstige fouten voortbrengt, het daarentegen ook nieuwe schakeeringen van zedelijke schoonheid en bekoorlijkheid oplevert. Dit schepsel, vol vrouwelijke teederheid en mannelijken wil, hecht, verwondert, verlokt en troost. Men eerbiedigt haar en zij maakt u weekhartig. Men verheugt zich over haar bestaan als over een

van de edelste dingen dezer wereld, en men zou al mijmerend wenschen, zoo volkomen is zij, haar in zijn leven te mogen bezitten, als vertrouwde, als raadgeefster, als vriendin, — bijna had ik gezegd, en het zou, dunkt mij, de vleiendste loftuiting zijn, als vriend....

* * *

In het juiste evenwicht of niet, coket of sentimenteel, geleerd of onwetend, intrigeerend of eenvoudig — vóor alles is dus het Amerikaansche meisje een klein volledig heelal, dat zich gevormd heeft en groot geworden is buiten allen mannelijken invloed. Dit verschil van geest en gewoonten, ja bijna van soort, tusschen haar en haar vader, dat ik terloops even aangestipt heb, zóó totaal dat het bijna onwaarschijnlijk is, zoude men meenen, dat vreeselijke drama's moest doen ontstaan. Zoo deze zeldzaam zijn, is dit omdat men nergens gelijk hier den verstandigen en menschelijken grondregel van „leven en laten leven" zoo gul toepast. Toch vermijdt deze buitengewone vrijheid tal van wrijvingen slechts door het wegnemen der toenaderingen, en, — zeer gewichtig gevolg voor het meisje, en nog gewichtiger voor de jonge vrouw — het resultaat er van is, dat het huwelijksleven in de Vereenigde Staten, althans in de welgestelde klassen, veel minder innig is dan elders. Duizenden kenteekens openbaren deze soort van verstrooiing van den Amerikaanschen huiselijken haard: vooreerst de groote gemakkelijkheid van het reizen, en dan het aantal rijken die een hotelleven leiden, dat voor Europeanen iets onverklaarbaars is. „Dat zijn nu al tien jaar dat we hier den winter doorbrengen, maar we heeten te Rochester te wonen...." zei mij eene jonge vrouw van de wereld. Daar tegenover deze tien winters te New-York tien zomers te Newport staan en vermoedelijk evenveel lenten te Parijs doorgebracht, blijkt daaruit welk eene plaats voor het wezenlijke tehuis in een dergelijk gezin overblijft. Deze zonderlinge en bewegelijke wijze van leven neemt toe naarmate men verder in het Westen komt. De reizigers beweren, dat ginds enkele steden slechts bestaan uit eenige houten loodsen rondom een of ander ontzaglijk hotel. In een dergelijke karavanserai, met overweldigende weelde ingericht, waarop de nieuwe rijken verzot

zijn, ontstaat het begin van dat maatschappelijk leven, dat later in de groote centra ontluikt. Men richt zich in een of ander hotel in en heeft daar een salon, waar men menschen ontvangt en dien men met gravures als anderzins versiert en dikwerf ook van eigen meubelen voorziet.

Om zich een denkbeeld te vormen van de wijze, waarop zulk eene familie gezamenlijk leeft, moet men zelf een dier hôtels bewoond en een hunner maaltijden bijgewoond hebben. Zij eten wel aan dezelfde tafel, maar zonder dat de een op den ander wacht. De dochter of de vrouw staat van tafel op, wanneer de vader of de man zich neerzet om zijn ontbijt, lunch of middagmaal te gebruiken. Het is het bescheiden maar sprekend uitvloeisel van hetgeen den grondslag van het Amerikaansch huisgezin uitmaakt: ieder voor zich, en ieder door zich. Deze waarheid staat ook voor het meisje in haar binnenste geschreven. Alles openbaart haar dit en zij zelve is er te zeer van overtuigd om, wanneer zij trouwen gaat, niet te weten, dat deze regel haar huishouden zal beheerschen, zooals die het vaderlijk huis beheerscht heeft. Ook verwacht zij geenszins in den man dien zij huwt, gelijk dat ten onzent het geval is, den innig vertrouwde harer gedachten en een vriend te vinden, die de opvoeding van haar geest en hart zal voltooien. Overigens kan men van haar niet zeggen wat men van een Fransch meisje zegt: dat zij vrouw geworden is. Dit toch was ze reeds lang vóór het huwelijk, door hare denkbeelden, haar karakter, haar vrijheid en gewoonten.

* * *

Waarom wordt aan de getrouwde vrouw minder het hof gemaakt dan aan het jonge meisje in de Vereenigde Staten? Dat is de eerste vraag, welke de vreemdeling zich na eenigen tijd stelt. Eerbiedigt de Amerikaan het huwelijk meer dan wij het doen? Hapert het aan tijd voor verleidingen, die langzaam en met overleg ondernomen moeten worden? Is het de weerzin van de leugen, die merkwaardige trek in het Angel-Saksisch karakter? Of is het integendeel overmaat van huichelarij? — Zeker is het, dat men in de samenleving bijna nooit hoort zinspelen op eene of

andere liaison, zooals Londen en Parijs er van overvloeiën. Deze afscheidingslijn tusschen de coketterie en de vertrouwelijkheid, tusschen de omgeving der fout en de fout zelve, vermijdt de Amerikaansche causerie altijd. „Dergelijke dingen bestaan niet in de Vereenigde Staten...." zoo iets heb ik hier herhaaldelijk hooren zeggen.

De eerste reden daarvoor vindt Bourget in een overblijfsel van het puritanisme, dat nog altijd in de Amerikaansche zeden te ontdekken is, en de tweede reden — in de groote gemakkelijkheid om van elkaar te scheiden. Men is daarbij uitgegaan van dit zeer eenvoudig denkbeeld, dat echtscheiding nooit een gevaar is voor goede huisgezinnen, en dat er een groot publiek en bijzonder belang in gelegen is, dat de slechte huisgezinnen zoo gauw en zoo gemakkelijk mogelijk verbroken worden. Van toen af is het een wedstrijd tusschen de verschillende staten geworden, om dit gemak te bevorderen. Men heeft menigmaal de grap verkocht, dat in de spoorwegstations te Chicago geroepen werd: „Twintig minuten oponthoud om zich te laten scheiden...." Dat is de overdrijving van eene waarheid, daar in sommige grondwetten van het Westen het verbreken van den echtelijken band niet veel ingewikkelder is dan de verkoop van een stuk grond. In de meeste staten is het verblijf van zes maanden voldoende om met de scheidingswet uw voordeel te doen. Bewezen dronkenschap, de veroordeeling van een der echtgenooten tot twee jaren gevangenis, zijne vrijwillige afwezigheid gedurende een jaar, zijn toetreden tot een kerkgenootschap, — ziedaar eenige motieven die men in die wetten vinden kan. Er verloopt dan ook geene week, waarin men niet in de bladen leest, dat M. X*** of Mevrouw Z*** naar dezen of genen staat vertrekken, om er eenigen tijd door te brengen, ten einde aan de gestelde voorwaarden te voldoen, waarna zij vrij zullen zijn om hun vroeger leven weder op te vatten en nieuwe banden aan te knoopen. Die uitstapjes met het oog op eene echtscheiding geven dan ook aanleiding tot allerlei grapjes: „Ik ben bijzonder goed met Mevrouw V*** bekend," zei mij een jong meisje te Washington, „toen wij onze loge in de opera te New-York hadden, ontmoetten we elkaar altijd in den trein. 't Waren juist de dagen waarop zij elke week eenigen tijd in het huis ging door-

brengen, dat zij in Delamare ten behoeve van hare echtscheiding gehuurd had...." Deze gemakkelijkheid in het losmaken der ongelukkige banden heeft tot resultaat, dat de huisgezinnen die blijven voortduren, er een grooten schijn van onberispelijkheid door verkrijgen, evenals de nieuwe paren, die zich na de losmaking vormen. Voor ongelukkige huwelijken bestaat geenerlei reden om den band niet te ontknoopen. Nu is dit wel niet het ideaal, maar toch erkent men op den langen weg, dat deze toegefelijkheid in de wetgeving geene ongezonde maatschappij doet ontstaan.

Hoe zou nu ook eene jonge vrouw, zoo geestkrachtig opgeleid om te willen en te handelen, zich aan de tucht van den medgezel onderwerpen, dien het huwelijk haar gegeven heeft? Onafhankelijk was zij vóor het huwelijk en onafhankelijk blijft zij daarna. Ik bedoel daarmede: denkende door zichzelve, haar leven besturende naar hare denkbeelden en haar persoon eigendunkelijk ontwikkelende, zonder zich te plooien naar de ideeën van haar associé. En dat is de ware kenschetsing van dit huwelijk, — niet altijd, maar heel dikwijls — het is eene wereldlijke associatie waarin de man als kapitaal zijn eerbied en zijn geld meebrengt, en de vrouw hare schoonheid, hare kunst om zich te kleeden en haar talent om menschen te ontvangen.

IK HEB HONGER.

Naar het Italiaansch van ENRICO CASTELNUOVO.

In den namiddag van een fraaien lentedag legde eene overdekte gondel, welker venstertjes zorgvuldig gesloten waren, in de onmiddellijke nabijheid der Publieke tuinen aan. Zoodra ze was vastgelegd traden drie personen er uit: eene nog jeugdige, zeer elegant gekleede dame, een meisje, dat het midden hield tusschen kamenier en bonne, en een bleek, ziekelijk uitziend, blondharig knaapje van omstreeks acht jaren. In weerwil van de koesterende warmte was hij ingebakerd, alsof het nog in het hartje van den winter was: hij droeg een blauw fluweelen buisje, waarover een jas van grijs laken, een dikken zijden doek om den hals, gelakte schoenen en gestreepte wollen kousen.

Aan de hand der dame besteeg hij langzaam de treden der steenen trap, terwijl het meisje zich door een der gondeliers in livrei eene lederen tasch en een mandje deed aanreiken.

„Wel, Giulietto," zei de dame zich tot het knaapje voorover buigend en het op het voorhoofd kussend, „ben je niet blij, dat wij naar de Tuinen zijn gegaan?"

Hij sloeg de groote droefgeestige oogen naar haar op en antwoordde met matte stem:

„Ja, mama."

„O, kijk daar ginds eens," hernam de moeder den blik naar de lagunen richtend, „zie eens, welke aardige visschersscheepjes!"

Zij tilde haar zoontje onder de armen op, om het over de gemetselde balustrade te laten heenzien.

„Hier ben ik al, mevrouw," zei de kamenier en wilde het knaapje van haar overnemen.

„Neen, laat het maar, ik kan hem wel houden. Je hebt de handen vol aan de tasch en het mandje, en Giulietto is bovendien zoo licht!"

De gravin zuchtte bij die woorden.

En inderdaad, Giulietto was zoo licht, dat zonder zijne kleederen men ternauwernood zou bemerkt hebben hem op den arm te houden.

„Die scheepjes," vervolgde de dame tot haar zoontje, „gaan nu allen naar zee om visch te vangen.... Willen wij er een aanroepen en ons ook naar zee laten brengen?"

Met een half angstigen, half verbaasden blik zag Giulietto zijne moeder aan.

„Ze letten niet op ons. Kijk eens hoe vlug ze zich verwijderen, hoe ze al kleiner en kleiner worden. Al riepen wij ze nu ook aan, ze zouden ons toch niet hooren."

Het knaapje bemerkte, dat zijne moeder had geschertst, en haar met zijn gewonen droefgeestigen glimlach aanziende gaf hij het verlangen te kennen naar den heuvel te gaan.

„Wil je niet liever alleen loopen?" vroeg de gravin.

Giulietto schudde ontkennend het hoofd en hield de hand zijner moeder nog steviger vast dan te voren.

Hoe schitterend stond de zon aan den helderen hemel, welk eene aangename verfrisschende koelte steeg uit de lagunen omhoog, welk een liefelijken geur verspreidden de bloeiende lindeboomen, hoe heerlijk schoon vertoonden boomen en weilanden zich in hun lentedos! De krachtig herboren natuur scheen den mensch tot opgeruimdheid te moeten stemmen, hem nieuwe levenskracht in de aderen te gieten; met gravin Laura was dit het geval niet, zij voelde eene namelooze smart haar boezem binnendringen. Hare oogen hadden geen blik voor de zon, voor de in het zonlicht schitterende lagunen, voor de groene weilanden en bloeiende boomen; zij was geheel verzonken in de aanschouwing van de teedere kasplant aan hare zijde, het lijdend voorkomen van haar kind viel

te midden der lachende natuur nog duidelijker in het oog. Arme Giulietto! Van het oogenblik zijner geboorte af had zijn leven steeds aan een draad gehangen. Nòoit had zijne moeder als andere vrouwen met trots op haar eeniggeborene kunnen wijzen. Toch had hij fraaie, regelmatig gevormde trekken, en geleken zijne oogen op de schoone oogen zijner moeder; maar het bloed van een uitgeput geslacht vloeide traag door zijne aderen, en mat hem met meedoogenlooze karigheid zijn aandeel in het leven toe. Als een levenslustig en bekoorlijk meisje was gravin Laura, ter wille van stand en eigenbelang, op zestienjarigen leeftijd aan den laatsten, uitgeputten telg van een aanzienlijk geslacht uitgehuwelijkt, en uit dat huwelijk zonder liefde, hetwelk tevens haar levensgeluk verwoestte, was Giulietto geboren. Welke treurige gedachten bestormden en beroerden het hart dier beklagenswaardige vrouw! Zij dacht aan een liefelijken, op wreedaardige wijze verstoorden meisjesdroom, zij herinnerde zich de tranen waarmede zij het harde, het onverbiddelijke vonnis had aangehoord, hetwelk haar in de armen van een onbekende wierp; nog vele andere zaken kwamen haar voor den geest: de verzoekingen waaraan zij, reeds echtgenoote zijnde, had blootgestaan, en welke zij alle had weerstaan. Waarom? Uit een gevoel van strenge plichtsbetrachting, om vóór alles eene deugdzame vrouw te blijven, terwijl zij zag hoe andere vrouwen, die zulks niet waren, meer gevierd en gevleid werden dan zij? Neen, zij wilde niet voor deugdzamer doorgaan, dan zij werkelijk was. Zij was niet voor de verleiding bezweken, omdat zij niets van hare liefde wilde ontnemen aan het zwakke wezentje, dat hare hulp zoozeer behoefde. Hoeveel angst en smart had zij ter wille van Giulietto niet uitgestaan! Hoe dikwijls had zij hem aan den rand des grafs gezien, hoevele nachten had zij wakend bij zijn bedje doorgebracht, hopend toen iedereen reeds wanhoopte, met haar adem het vonkje aanblazend, dat telkens op het punt was voor altijd uit te dooven. Zonder zijne moeder zou Giulietto reeds in de wieg bezweken zijn; aan haar alleen had hij het te danken, den leeftijd van acht jaren bereikt te hebben; maar hij was niet sterker geworden, men had de slechte sappen niet kunnen uitdrijven, welke zijn groei en ontwikkeling in den weg stonden. Wanneer zijne geneesheeren over hem spraken, zeiden zij met een

bedenkelijk hoofdschudden: „E
te sterven."

De geduldige, onvermoeide,
alles, wat in haar vermogen w
kind te behouden. Had de wet
geput, dan leende zij het oor
alles aan de natuur over, neem
nastiek, verandering van klim
natuur geene verbetering aanb
lietto noch tegen lichaamsoefe
noch tegen reizen bestand w
moeder in hare radeloosheid we

In zijne beste oogenblikken
knaapje niet meer dan een he
lende, die stoutmoedig tot he
als een recht van zijn leeftijd,
op nieuw weder in te storten.
luidde de uitspraak der genees
op zijn herstel te koesteren."

En Giulietto kreeg thans e
voren had gehad. Zijne moeder
te hebben zien eten met de gr
in strijd met de goede maniere
wordt door de vingers gezien.

Zooals doorgaans het geval
weinig wandelaars in de Tuin
heid, dat ze zeer fraai zijn aan
boomen en siergewassen bevat
tianen zijn lui, en rusten th
van hun beroemden voorvader
verre China reisde, konden zij
Het eene weegt op tegen het a

Toen zij op den heuvel geko
eene marmeren bank zitten,
knieën. Maria, het kindermeisje
en nam er eenig speelgoed uit:
eene locomotief, die opgewonde

beweging bleef, en een ruige beer met een paar vurige oogen, bloedroode lippen en scherpe witte tanden, een vreeselijk dier, dat onder het voorttrekken op de achterpooten ging staan, dreigende blikken in het rond wierp, den muil opensperde en een geluid voortbracht, dat voor gebrul moest doorgaan.

„Wil je met Maria wat balspelen?" vroeg gravin Laura.

Giulietto maakte een ontkennend gebaar.

„Met mama ook niet?" vroeg zij weder.

Om hem het voorbeeld te geven nam zij een bal en wierp dien in de hoogte. Zij deed alsof ze hem niet kon opvangen, zoodat de bal op den grond viel, eenige malen opsprong en een eind wegrolde.

„Grijp hem! grijp hem!" riep de gravin.

De knaap glimlachte flauwtjes, maar bewoog zich niet. Met de eigenzinnigheid van een vertroeteld kind verlangde hij toen de locomotief te zien rijden.

De door Maria opgewonden locomotief bewoog zich statig vooruit, als wilde ze tot aan de grenzen der bekende wereld voortgaan; maar helaas! in stede van op den gladden vloer, het gewone tooneel harer werkzaamheid, bewoog zij zich op een oneffen kiezelpad, en het duurde niet lang of ze begon te wankelen en viel ten laatste omver.

Daarna kwam de beer aan de beurt, die op de marmeren bank geplaatst zijne kunsten begon te vertoonen. Aanvankelijk scheen Giulietto zich met zijne koddige en wonderlijke grimassen te vermaken, maar nauwelijks sperde het dier den muil open, of de gevoelige zenuwen van den knaap begonnen te werken, hij kromp ineen als eene mimosa sensitiva en verborg weenend het gezicht in den schoot zijner moeder.

„Berg alles maar weer op, Maria," zeide de gravin met stille berusting.

Toen eenige kinderen, die op het gezicht van al die wonderen opgetogen van bewondering in de nabijheid waren blijven stilstaan, den dwazen angst van Giulietto bemerkten, konden zij niet nalaten elkander toe te fluisteren:

„Wat een flauwert!"

Zij hervatten hun afgebroken spel, liepen elkander over de kronkelpaden om den heuvel achterna, sprongen met aaneengesloten

beenen op de banken, verborgen zich achter boomen en struiken, en deden de lucht van hunne vroolijke kreten weergalmen, wanneer zij elkander vonden.

De gravin sloeg hun dartel spel met treurige blikken gade, terwijl zij gedachteloos met de weelderige blonde lokken van haar zoontje speelde.

„Kom, Giulietto," zeide zij na een poosje, „het leelijke beest is weder in zijn hok gesloten."

Het knaapje hief langzaam het hoofd op en zag vreesachtig om zich heen. Tranen parelden nog in zijne oogen.

„Wat ben je toch kinderachtig!" zei de moeder op teeder verwijtenden toon, terwijl zij de tranen droogde, die langs zijne wangen biggelden, en in haar onuitputtelijk geduld liet zij er op volgen: „Nu zullen wij eens iets krijgen, waarvoor je niet bang behoeft te zijn."

De kamenier reikte haar het mandje aan, en zij nam er een paar heerlijke versche broodjes en eenige fraaie goudkleurige peren uit, waarvan het gezicht alleen iemand reeds deed watertanden. De gravin schilde eene der vruchten en gaf ze aan Giulietto; deze bracht ze met zekere gretigheid naar den mond, maar nauwelijks had hij de tanden er in gezet, of hij legde ze naast zich neder.

„Wil je liever een broodje hebben?"

„Neen, mama, ik heb nergens trek in."

„Het is toch wat te zeggen!" riep gravin Laura met tranen in de stem. „Het is onmogelijk hem iets te doen eten!"

„Hij neemt te weinig beweging en zal daarom geen eetlust hebben," merkte Maria op.

Inmiddels was een jongetje naderbij getreden van omstreeks zes jaren, barvoets en in lompen gekleed, met diepliggende doch levendige, schitterende oogen, mager maar niet zwak, en zelfs breed van schouders, borst en heupen, een van die krachtige naturen, wier aangeboren levenskracht gebrek en ontbering niet verzwakken kunnen.

De gravin, die het hoofd moedeloos op de borst had laten zakken, zag op en vroeg het kind:

„Wat wil je hebben, jongetje?"

„Ik heb honger!" luidde het antwoord.

„Ach, lieve, beste mevrouw," klonk op dat oogenblik de stem eener vrouw, die zich tot dusverre op eenigen afstand had gehouden, „heb toch medelijden met mijn arm kind . . . ik heb tehuis nog drie andere kinderen in wier onderhoud ik moet voorzien."

„Ik heb honger!" herhaalde het knaapje.

De medelijdende gravin gaf de bedelares eenig geld en het kind een der broodjes, die zij te vergeefs voor haar Giulietto had medegebracht.

„God moge er u voor loonen!" zei de arme vrouw, terwijl haar zoontje het broodje in een ommezien deed verdwijnen.

„Mag ik hem het andere ook geven, mama?" vroeg Giulietto met zijne zwakke, klanklooze stem.

Gravin Laura kon van aandoening niet spreken. Zij antwoordde niet en gaf slechts met het hoofd een bevestigend teeken.

De handjes der twee knaapjes, het eene blank als marmer en zacht als fluweel, het andere bruin, gespierd en eeltig, ontmoetten elkander gedurende een enkel oogenblik, het eene om te geven, het andere om te ontvangen. Daarna drong Giulietto zich vreesachtig tegen zijne moeder aan, die hem met kussen bedekte.

„Wat zijn er toch ongelukkige menschen op de wereld!" merkte de kamenier op, zoodra de bedelares zich met haar kind verwijderd had.

„Zeker, Maria, dat is zoo," antwoordde de gravin de met tranen gevulde oogen tot haar opheffend, „maar de ongelukkigsten zijn niet zij, die gij bedoelt."

Op dat oogenblik zoude zij hare gravinnenkroon, haar prachtig paleis aan het Canal Grande, hare juweelen gegeven hebben, met de grootste blijdschap zoude zij alles gegeven hebben, zij zoude bereid geweest zijn de hand op te houden, alleen om haar zoo teeder bemind zoontje evenals het kind der bedelares te hooren zeggen: „I k h e b h o n g e r!"

DE „CHEF" VAN ERKELOO.

DOOR

S. HERMINA CROISET.

Er werd geseind. De trein naar het noorden was in aan Nog enkele minuten en hij zou het station Erkeloo voorbijstc want het was een sneltrein, die daar naderde, en die hou kleine plaatsen niet op. En Erkeloo was zeer klein en onbe nend: een Drentsch heidorp, waar slechts een paar trein dag stilhielden. Toch moest de stationchef iederen keer, d locomotief zich in de verte vertoonde, op het perron staa zich te overtuigen, dat alles in orde was.

Hij zette dus ook nu de roode dienstpet op en trad naar l Een vochtige, bolle wind streek hem langs het gelaat. Me behagen snoof hij de voorjaarslucht op en liet den blik d ruimte dwalen.

Van het dorp kon hij niets zien; dat lag op twintig m afstand achter het station. De rosbruine, vaalkleurige heide, afgewisseld door een enkele boerenhut of een dennenboschje, zich voor hem uit, grootsch in hare eentonigheid, onafzie onmetelijk.

In de verte kwam de trein aanrollen, een donkere st met iedere seconde scheen te groeien. De chef hoorde ree dreunen der machine, vermengd met den eigenaardigen ry der wentelende wielen. Bij de bocht van den weg klonk een

gefluit en daar kwam het zwarte monster met de vurige oogen en de ratelende staart aan, met verdubbelde snelheid voortijlend, als wilde hij in overmoed de kleine stations, waar hij langs stoof, tarten en tergen.

Brandt, de chef, scheen er ten minste zulk een indruk van te krijgen. Hij stond op den rand van het perron, zóó dicht, dat de tocht door den voortsnellenden trein veroorzaakt, hem de pet bijna van 't hoofd deed vliegen, en staarde de wagens na met eene toornige uitdrukking op het bleeke, vermoeide gelaat.

Jansen, zijn hulp en rechterhand, stond insgelijks op het perron. Hoofdschuddend keek hij naar Brandt: de chef kon somtijds zoo onvoorzichtig zijn. Jansen had hem wel willen waarschuwen, niet zoo dicht aan den rand te gaan staan, als er een trein voorbijging, maar de chef wist immers zelf ook wel, dat zoo iets noodelooze waaghalzerij is.

Waarom zou hij, Jansen, zich er dan mee bemoeien? Hij zou misschien maar een „compliment" krijgen over zijne bemoeizucht.

En zoo zeide Jansen niets en maakte hij, als naar gewoonte, zwijgend zijne opmerkingen over de wonderlijkheid van den chef.

„Komaan, die is alweer voorbij," zei Jansen eindelijk, toen Brandt bleef turen in de schemering, nadat de trein reeds lang uit het gezicht was. „Als we maar lang genoeg blijven staan, kunnen we den trein naar het zuiden hier wel afwachten, chef."

Brandt keerde het hoofd om. „Ja, die zal gauw genoeg komen, en dan passeert er weer een naar het noorden en zoo altijd door. Voortdurend treinen, die heen en weer trekken en menschen, die van de eene plaats naar de andere vliegen. Hield er hier maar eens een op!"

„Wel, om 8.23 komt de trein uit Groningen hier immers aan. Boer Japiks en de dochter van den dokter zouden van avond terugkomen, hebben ze gezegd."

„Ja, ja, dat zal wel zoo zijn," antwoordde de chef. Langzaam en met gebogen hoofd ging hij zijn bureau weer binnen.

Het was een ongezellig vertrekje met houten vloer, witte muren en bruingeverfde zoldering. De toestel voor de telegraaf, een roodbruine lessenaar, eene kast met loketten voor de plaatskaartjes, een kachel en een paar stoelen vormden het meubilair; een rooster

voor de dienstregeling en een paar spoorkaarten maakten de versiering uit van het ongeriefelijk kamertje. Aan de eene zijde had men door eene glazen deur toegang tot het perron, aan den anderen kant werd het vertrek door eene houten betimmering, waarin zich twee luikjes tot het afgeven der plaatskaartjes bevonden, afgescheiden van de ruimte, voor het publiek bestemd. De kachel stond roodgloeiend, het was benauwd in het bureau, en toch deed de tocht den chef vaak huiveren.

Hij zette zich aan den lessenaar en schreef verder aan den brief, waaraan hij bezig was, toen de nadering van den trein geseind was geworden. Maar weldra wierp hij de pen weg en begroef hij 't gelaat in de handen. Lang zat hij zoo ter neêr, zonder door iets of iemand in zijn gepeins gestoord te worden. Het eentonig tikken der klok en het fluiten van den wind in de telegraafdraden waren de eenige geluiden, die de stilte verbraken, behalve nu en dan de doordringende schreeuw van een of anderen roofvogel.

En juist die stilte was het, die diepe, onafgebroken stilte der heide, het levenlooze dier eenzaamheid, welke Brandt zóó overstelpte. Hij was te Amsterdam geboren en had zijne jeugd in de hoofdstad doorgebracht, waar zijn vader in den handel was.

Als alles naar wensch ware gegaan, zou Brandt eveneens in de zaken zijn gekomen en dan zou hij waarschijnlijk zijn geheele leven in zijne veelgeliefde geboorteplaats hebben gesleten. Maar financiëele rampen beletten de verwezenlijking van dit plan en Brandt had zich genoodzaakt gezien eene andere betrekking te zoeken. Hij was in dienst gekomen bij de staatssporen en was, na verscheiden jaren in ondergeschikte betrekkingen werkzaam te zijn geweest, benoemd tot stationchef te Erkeloo. Over het algemeen vond men, dat hij eene vrij goede promotie gemaakt had en er waren er zelfs onder zijne kameraden geweest, die hem om zijne benoeming benijd hadden. Hij zelf had zich echter geen groote illusies gemaakt. Sedert acht maanden bevond hij zich te Erkeloo; één herfst en één winter had hij daar doorgebracht, hopende, dat hij aan de eenzaamheid zou wennen en van lieverlede zijn betrekking en het dorpje, waar hij nu eenmaal geplaatst was, zou gaan liefkrijgen. Maar het gelukte hem niet.

Toen, kort na zijne komst te Erkeloo, de hei vaal werd en

bruin, had hij, als eene droefgeestige bui hem overviel, zich trachten voor te stellen, hoe mooi het zou zijn in den winter, als het sneeuwkleed de golvende vlakte zou overdekken. Hij had nooit een winter buiten doorgebracht, het zou voor hem dus al het bekoorlijke der nieuwheid hebben. Daarenboven zou de frissche lucht hem opwekken en alle heimwee naar gezelligen omgang en de drukte van groote steden verdrijven. De winter was gekomen met regenvlagen en stormen, met vorst en sneeuw, maar de grootsche eenzaamheid der besneeuwde ruimte was nog meer overweldigend dan die der bloeiende heide, en de stilte gedurende die lange nachten was huiveringwekkend. Nu was de winter voorbij, de lente kwam. Maar de arme stationchef voelde zich daardoor niet gelukkiger; integendeel, hij voelde zich meer verlaten dan ooit. Zijn gemoed was in opstand, voortdurend, tegen allen en alles. Het was, of de voorjaarslucht hem prikkelde, of het zich verjongende leven in de natuur ook zijn bloed deed gisten, maar niet tot vermeerdering van levenslust, niet tot verhooging zijner levenskracht. Lusteloos volbracht hij zijne dagelijksche taak, moedeloos zat hij in de tusschenpoozen in zijn bureau ter neer. Hij werd bleek en mager, at weinig en sprak hoe langer hoe minder met de weinige personen, die in 't station kwamen. Jansen merkte op, dat er soms dagen voorbijgingen, waarop de chef hem ternauwernood „goedenmorgen" of „goedenavond" wenschte. Maar Jansen trok zich daar niets van aan. Hij deed zijn werk en Brandt deed het zijne; als zij elkander maar niets in den weg legden, konden hem de nukken van den chef niets schelen. Wou deze niet praten, dan moest hij er het zwijgen maar toe doen. 't Was een grimbeer van een chef, daarmee was alles gezegd.

Maar Jansen wist niet, en kon niet weten, wat er omging in het gemoed van dien „grimbeer". Hij, die te Erkeloo geboren en getogen was en voor geen geld zijn dorpje zou verlaten, kon niet vermoeden, hoe eenzaam en verlaten de chef zich voelde in die hem zoo vreemde omgeving, in die doodsche stilte. Hij zag louter fratsen en luimen in het sombere zwijgen, het smachtend turen van den chef naast hem, en het was den onontwikkelden man niet kwalijk te nemen, dat hij van dergelijk zielelijden niets begreep. Maar dientengevolge miste Brandt dan ook den eenigen

steun, dien hij nog uit den omgang met zijn ondergeschikte had kunnen putten.

En nu zat hij daar, met het hoofd op den lessenaar, soezend over den brief van een zijner vrienden, dien hij moest, maar niet kon beantwoorden. Die vriend had hem bericht gezonden van zijne verloving. Hij deelde Brandt mede, dat hij gegronde hoop had op bevordering en verwachten mocht, dat er spoedig een einde zou komen aan zijn ongezellig leven als vrijgezel.

En de vriend had zijn opgewonden brief geëindigd met den welmeenenden raad: „Doe als ik, amice, engageer je ook en zie zoo gauw mogelijk te trouwen. Dan komt er een einde aan je eenzaamheid. Je zit daar te Erkeloo als een uil in doodsnood, naar de jammerklachten te oordeelen, die je aan je vrienden schrijft. Maak daar een einde aan, kerel, en je zult het leven net zoo prettig gaan vinden, als ik doe."

Hij had goed praten, die vrind! Stationchef op een welvarend dorp in eene aangename streek, hoop op verbetering van positie, een lief meisje met eenig fortuin als aanstaande vrouw! O, hij kon zich wel verhoovaardigen op zijn levenslust en levensmoed tegenover anderen, tegenover misdeelden! Maar hij, Brandt, wat had hij? Ja; hij zou niet eeuwig te Erkeloo blijven, hij zou wel eens verplaatst worden, maar wanneer? Hoe lang zou hij hier misschien nog blijven moeten? En, gesteld dat hij van standplaats verwisselde, hoevele nesten als Erkeloo zijn er niet in ons land! Hij had geen beschermers, geen invloedrijke vrienden, die zich eens zouden inspannen om hem een aangename betrekking te bezorgen. Hij zou altijd blijven sukkelen, van de eene negorij naar de andere gezonden worden, en zóó zijn leven moeten verkniezen. En trouwen? Kon hij aan eene beschaafde vrouw voorstellen met hem in de Erkeloo'sche hei te gaan wonen? En dat op zijn poover tractementje? 't Was waar, hij had eenmaal aan die mogelijkheid gedacht. Hij ook kende het meisje, waarmee zijn vriend Rode nu verloofd was. Hij had haar leeren kennen te Groningen, toen hij daar aan het station werkzaam was. En dat meisje was het eenige, dat ooit indruk op zijn hart had gemaakt. Als hij haar had kunnen krijgen, dan.... zou de Erkeloo'sche heide hem een paradijs toegeschenen hebben. Maar hij had haar niet eens

durven vragen, bang, als hij was, voor een weigerend antwoord, voor eene teleurstelling. Hij was vertrokken zonder het beslissende woord te spreken, hopend op betere tijden, en nu ging zij trouwen met Rode en was voor hem alle hoop vervlogen. O, zijn vriend kon makkelijk spotten over hem en zijn gejammer, en hem goeden raad geven ook! Nu ja, goede raad is niet zoo duur, als men wel beweert. Men moet maar in staat zijn, dien op te volgen!

O, die menschen, die zich nooit in anderer toestand verplaatsen en toch altijd klaar staan met hun malle, onuitvoerbare, ongevraagde raadgevingen!

En het bruiste weer op in het gemoed van den eenzame, en hij vloog overeind en liep het vertrekje door met groote, driftige passen, de vuisten ballend en knarsend met de tanden. Daar hoorde hij het bekende sein: de trein uit het noorden zou aankomen.

En wederom stond hij op het perron, met de roode uniformpet op, en keek hij uit naar de naderende locomotief.

De trein hield stil. Gedurende eenige oogenblikken was er wat beweging aan het kleine station. Vier of vijf reizigers stapten uit, brieven werden afgegeven, goederen afgeladen. Een enkele der dorpelingen nam een kaartje en stapte in een waggon 3de klasse. Daar luidde Jansen de bel, een scherp gefluit beantwoordde dit signaal, en weg rolde de trein in den donkeren avond.

Zwaar zonk de stilte neder over de heide van Erkeloo. Het was de laatste trein, die dien avond aldaar zou ophouden; Jansen ging dus naar huis en Brandt begaf zich naar zijne woonkamer, op de bovenverdieping van het station gelegen. Hij had daar twee kamers en een keukentje tot zijn gebruik.

De meid, eene boerendeerne uit Erkeloo, zat in de keuken, Brandt in de kamer, die al weinig geriefelijker of gezelliger was dan zijn bureau. Hij nam een boek van de boekenplank en trachtte zich door lezen wat afleiding te verschaffen, daar hij toch niet meer tot het schrijven van zijn felicitatiebrief kon komen. Vergeefsche moeite! De sombere gedachten bleven hem vervolgen; zwaar als lood drukte hem het troostelooze gevoel van de eenzaamheid, waarin hij leefde.

Om er zich aan te onttrekken, riep hij de meid en vroeg haar

een en ander van huishoudelijken aard. Was Marrechien ook maar eenigszins behaaglijk geweest om aan te zien of om mee te praten, dan zou Brandt zich dolgraag met haar gezelschap beholpen en nu en dan 's avonds een praatje met haar gemaakt hebben.

Maar Marrechien was eene plompe, stuursche meid, wier Drentsch dialect hij slecht verstond, terwijl zij van haar kant zijn Hollandsch maar half begreep. Van die conversatie was dus ook geen heil te verwachten, en hij liet haar naar de keuken teruggaan. En nu dacht hij weer aan zijn vriend Rode en aan diens vooruitzichten. Hij gunde hem zijn geluk wel: Rode was altijd een beste jongen en een goed kameraad geweest. Als Brandt iemand geluk toewenschte, dan was het dezen vriend.

Maar waarom moest nu juist deze zoo wreed zijn tegenover hem, wreed door zijne verloving met dat meisje onder alle anderen, die Brandt hem van harte gunde, wreed door zijn oppervlakkigen troost en ondoordachte raadgevingen?

Moedeloos zat Brandt ter neder, zonder iets uit te voeren, werktuiglijk wachtend op het oogenblik, dat hij weer naar het perron moest, om den sneltrein naar het noorden te zien voorbijstoomen.

Er waren een paar weken verloopen. De lente was gekomen. De heide, hoewel nog vaal, had een vroolijker tint gekregen, het akkermaalshout vertoonde dikke, bruine knopjes, berken en hazelaars ontplooiden de lichtgroene blaadjes. Frisch, nieuw leven doorstroomde zoowel de bezielde als de onbezielde natuur. Menschen met opgezette kleuren van de warmte vulden de waggons der voorbijsnellende treinen; de raampjes der portieren stonden open; daarbinnen hoorde men lachen en babbelen.

De boeren uit Erkeloo en omstreken kwamen met vlugger tred en opgewekter gezichten dan gewoonlijk aan het station, waar Jansen niet naliet hun een „mooi weertje" of iets dergelijks toe te roepen.

De „grimbeer" alleen was somberder dan ooit. Volgens Jansen was het meer dan erg met hem; hij sprak geen woord meer dan

hoogst noodig was en stond iederen trein na te staren, of zijne ziel er mee weggevoerd werd, om 't even of de locomotief naar het zuiden of naar het noorden gericht was. Somtijds, als hij zich onbespied waande, sloeg hij de armen uit; dan scheen het, of hij de treinen wilde navliegen.

Jansen meende zelfs, dat hij den chef eens had hooren mompelen: „als er maar eens een derailleerde". Maar zeker was hij er niet van, en dat was maar goed ook, want een stationchef, die zoo iets zei, moest gek of heel slecht zijn. En slecht was de „grimbeer" niet, och neen, maar wonderlijk! En Jansen schudde de linkerhand onheilspellend ter hoogte van zijn oor heen en weer.

Jansen's praatjes hadden tengevolge, dat de dorpelingen, die anders, wachtend op den trein, een woordje wisselden met den chef, dit nu begonnen na te laten. Ze maakten zich zoo spoedig mogelijk van hem af, als zij hem in zijne betrekking spreken moesten, en staarden hem op een afstand achterdochtig aan. Er mocht dan veel of weinig waar zijn van hetgeen Jansen vertelde, zonderling deed de chef, dat was niet te ontkennen.

En Brandt, verdiept als hij was in zijn somber gepeins, bemerkte wel, dat de stilte om hem heen nog toenam, maar gaf zich geen rekenschap van de oorzaak daarvan. Als men hem gevraagd had, of hij werkelijk de hem door Jansen toegekende woorden gesproken had, zou hij er niet op hebben kunnen antwoorden. Zooveel was zeker: de wensch, dat er eens een sneltrein ontsporen mocht in de buurt van Erkeloo kwam herhaaldelijk bij hem op.

Niet, omdat hij zich van een dergelijke ramp eenig nut voor zichzelf voorstelde, maar alleen, omdat hij het hoe langer hoe minder verdragen kon, dat die treinen hem zoo onophoudelijk voorbijvlogen, zonder ook maar één oogenblik voor zijn station stil te staan.

Hij begreep al het verschrikkelijke, dat de vervulling van dien wensch met zich zou brengen. In kalmer oogenblikken verfoeide hij zichzelf, omdat zulk eene gedachte ook maar even in zijn hoofd kon oprijzen; maar als hem dan weer een sneltrein voorbijsnorde, was het of hem een demon bezielde, die hem met verleidelijke kleuren de emotie voorspiegelde, door eene ontsporing veroorzaakt.

„Ik wil niet, ik wil niet," mompelde hij dan handenwringend. „God beware me voor de zonde."

Maar de afschuwelijke gedachte had zich eenmaal in zijn hoofd vastgezet en hoe meer hij er tegen streed, met des te meer aandrang keerde zij terug.

Somtijds liep hij op lange, zoele avonden uren lang op het perron heen en weer; dan gaf hij zich over aan de bekoring van zijn boozen geest, gelijk hij meende.

Hij stelde zich dan voor, hoe de trein zou komen aansnellen in overmoedige vaart, de trein, die naar Groningen ging en plotseling.... een bons, gekraak, gegil, wagens, die in splinters vliegen, de locomotief, die zich vastgraaft in het zand; mannen met lichten, loopende langs de rails, heel Erkeloo op de been, rumoer en verwarring aan alle kanten! En hij zelf, op het perron, de roode pet op het hoofd, genietend van het schouwspel, jubelend over de emotie, door allen gedeeld, door hem.... veroorzaakt.

Als hij dan ontwaakte uit zulk een visioen, huiverde hij, alsof hij een hevige koorts had. „Ik ben ziek," dacht hij dan, „ik moet den dokter raadplegen."

Maar als de reactie na de hevige spanning, waarin hij verkeerd had, voorbij was en hij naar het uiterlijk weder normaal was geworden, stelde hij het bezoek bij den geneesheer uit. Hij was immers wel, zoo maakte hij zichzelf diets, hij kon zijn werk doen als gewoonlijk. Waarom dan een ander zijne zondige visioenen mee te deelen, die hij immers nooit verwezenlijken zou? Daarenboven kende hij den dokter van Erkeloo maar weinig en was deze hem niet sympathiek. Daardoor kwam Brandt er nog minder toe, diens raad in te roepen.

Ook dacht hij er somtijds over, een kort verlof aan te vragen; maar vooreerst ging dat zoo gemakkelijk niet en ten anderen wist hij niet, wat hij met dien vrijen tijd, gesteld dat het verlof werd toegestaan, zou uitvoeren. O, als hij verloofd was geweest, zooals Rode, dan was het wat anders, dan.... Maar nu was hij immers alleen, altijd en overal! En het slot zijner overleggingen was, dat hij geen verlof vroeg en den dokter niet consulteerde.

En wederom gingen er een paar weken voorbij. Uiterlijk was

er aan Brandt geen verandering merkbaar, dan alleen dat hij nog bleeker en magerder werd en zijne oogen nog holler en droefgeestiger stonden dan te voren.

Innerlijk nam zijne ziekte hand over hand toe. Zijne zenuwen waren nu zóó geprikkeld, dat het hooren van de stoomfluit alleen reeds voldoende was, hem woedend te maken, zoodat hij de grootste moeite had, zijne gramschap voor anderen te verbergen. Eenmaal had Jansen hem met gebalde vuisten een wegsnellenden trein zien bedreigen.

Jansen begon den chef nu niet alleen wonderlijk te vinden maar zelfs angstwekkend. Hij begreep, dat het weinig baatte, of hij er al met andere menschen over babbelde; beter was het, den chef zelf te waarschuwen, dat zijn toestand bedenkelijk werd.

De man zat er echter danig mee in. Hoe moest hij zijne waarschuwing inkleeden, om den prikkelbaren chef niet te zeer op de teenen te trappen?

Toen hij Brandt weer eens in dreigende houding een sneltrein zag naoogen, sprak hij hem evenwel flinkweg aan: „Hoor eens, chef, ik bemoei me niet graag met andermans zaken, maar nu wordt het waarachtig al te gek. Zoudt u niet eens den dokter spreken? U is hard ziek, geloof ik."

Brandt keerde zich wrevelig om. „Och, man, je zanikt. Waarom zou ik ziek zijn? Ik ben zoo gezond als het maar zijn kan."

„Neen, chef, dat kan niet waar zijn. Een gewoon, gezond mensch staat niet met gebalde vuisten een trein achterna te dreigen, zooals u doet."

Brandt werd boos; hij bemerkte, dat Jansen zijne bewegingen had bespied.

„Kerel, je raaskalt," viel hij heftig uit. „Waarom zou ik een trein dreigen? Wat zou me dat helpen? Ik ben niet gek. Maar je staat altijd te loeren en te spieden. Houd je malle praatjes voor je en laat me met rust." — Driftig liep hij zijn bureau binnen. Jansen haalde de schouders op.

„Ik heb je gewaarschuwd," mompelde hij. „Wie niet hooren wil, moet voelen en zóó gaat het op den duur niet. Als er eens iets gebeurde, zou het te laat zijn. De chef is ziek of.... erger."

Toen ging hij naar huis — zijn diensttijd voor dien dag was

verstreken — vast voornemens bij de eerste gelegenheid de beste met den burgemeester of eene andere autoriteit over den toestand van den chef te spreken.

Deze intusschen liep rusteloos heen en weer door zijne kamers, zich opwindend tot een ongekenden graad van woede.

Jansen's woorden en meer nog diens argwanende blik hadden hem doen ontstellen. Wat zou die man wel van hem denken, dat hij, ongeroepen en zonder aanleiding, zijn superieur op de noodzakelijkheid van het inwinnen van geneeskundigen raad durfde wijzen? Was hij werkelijk ziek? Hoe was dan de naam zijner ziekte? Hij rilde en durfde zichzelf geen antwoord geven. En plotseling zag hij zijn moeder voor zich, zóó als hij haar eens gezien had in het gesticht te Utrecht. Dat was al lang geleden, — zijne moeder was gestorven, toen hij nog een kind was, — en hij had altijd zijn best gedaan dat beeld van jammer te vergeten. Maar, willens of onwillens, het was hem voor den geest gekomen iederen keer, dat hij koorts had gehad. En nu stond het weer voor hem, bijna tastbaar duidelijk. Afwerend strekte hij de armen uit. „Ga weg, ga weg, ik wil niet!", gilde hij. Hij wierp zich op zijn bed en verstopte zijn hoofd onder de dekens. Na eenige oogenblikken werd hij kalmer; hij richtte zich op, het beeld zijner moeder was verdwenen. Toen hervatte hij zijne wandeling door zijne kamers en den afgebroken draad zijner gedachten. En nu stond Jansen hem weer voor den geest, Jansen, die gezien had, dat hij de vuist balde tegen den trein. Als er eens een ongeluk gebeurde, zou dan die man er niet hem, Brandt, de schuld van geven? En als Jansen eens met anderen, met Brandt's superieuren, sprak over de zonderlinge wijze van doen van den chef? Wat zou er dan gebeuren? Jansen had hem bespied, Brandt voelde, dat hij alles van dien man te vreezen had. Angst overmeesterde hem. Hij hijgde naar lucht, alles scheen met hem rond te draaien.

Daar sloeg de klok. De sneltrein naar het noorden zou aanstonds voorbijkomen. Werktuigelijk zette Brandt de roode pet op en ging naar zijn bureau. Het sein werd gegeven; een oogenblik later stond hij op het perron.

Van verre zag hij in de schemering de roode lichten van de locomotief gloeien; hij hoorde het stampen en dreunen der ma-

chine, het ratelend rollen der wielen. Als een reuzenslang, zwart afstekend tegen den grijzen avondhemel, gleed de trein nader. Bij de bocht van den weg klonk het gewone scherpe gefluit.

Eene zinnelooze gramschap maakte zich van den chef meester.

„Ha, daar komt hij weer aan," gilde hij stampvoetend. „Kijk hem eens rijden! Of de duivel hem op de hielen zat! Maar de duivel staat hier, hier op het perron, en hij zal je afwachten en stuiten in je dolle vaart. Ha, ha, tot splinters zul je vermorzeld worden, zwart monster, dat mij iederen dag tergt. Je zult derailleeren, ja, derailleeren, hier te Erkeloo. Daar ga je!"

Hij was van het perron gesprongen en vloog naar den wissel. Een ruk — de trein kwam aanschieten. Zonder in 't minst aan eigen gevaar te denken, stond Brandt bij den wissel te trappelen en te springen, woeste kreten uitstootend en zwaaiend met de roode pet.

Nog een oogenblik; de trein was vlak bij .... Een krak, een bons; de ijzeren koppelkettingen sloegen met oorverdoovend geweld tegen elkaar; de waggons schokten en schudden op de rails; de locomotief werkte met alle kracht achteruit. Nog op het laatste oogenblik had de machinist het zwaaien met de roode pet opgemerkt en had hij het schreeuwen van den chef gehoord, zonder diens woorden te kunnen verstaan. Hij had begrepen, dat de weg onveilig was en dat de stationchef waarschuwde; met inspanning van alle kracht was hij er in geslaagd een ongeluk te voorkomen.

Nu stond de trein stil; de reizigers verlieten in allerijl de waggons, om te vernemen, wat er gebeurd was. Zij verdrongen elkander, maakten een oorverdoovend rumoer en riepen om den hoofdconducteur. Deze was met den machinist naar den wissel geloopen. Een oogenblik later zag men de beide mannen in het station verdwijnen; samen droegen zij een persoon, die zich scheen te willen verweren tegen hen en schreeuwde en kermde.

„Is er een ongeluk gebeurd?" werd er gevraagd. „Kijk, ze dragen iemand weg," riepen anderen. „Een dokter!. is er geen dokter bij de hand?" was de algemeene kreet.

Een paar geneesheeren, die tot de medereizigers behoorden, drongen door de menigte heen, die, grillig verlicht door het schijnsel der lantarens bij het station en den vuurgloed uit de locomotief,

ieder oogenblik scheen aan te groeien door het toeloopen der lieden, die in de buurt woonden en op het rumoer aankwamen.

Wat er in de kamer van den chef gebeurde, vernam het publiek niet; wel verdrong het zich voor alle ramen en deuren, maar de toegangen bleven gesloten. Alleen de burgemeester en de dokter van Erkeloo werden met de beide vreemde artsen bij Brant toegelaten.

Weldra kwamen de hoofdconducteur en de machinist terug. Zij verzochten den reizigers in te stappen: de reis moest zoo spoedig mogelijk worden voortgezet.

„Maar zeg toch, conducteur, wat is er eigenlijk gebeurd?" werd er van alle kanten gevraagd. Kort en ernstig luidde het antwoord: „De stationchef Brandt is krankzinnig geworden. Hij heeft getracht den trein te doen derailleeren." Toen sloot hij de waggons en met verdubbelden spoed gleed de sneltrein verder in de duisternis van den nacht. De toegeloopen boeren verspreidden zich, de lantarens bij het station werden uitgedaan, één flauw lichtje brandde in de slaapkamer van den chef, waar deze uitgeput te bed lag, door twee mannen bewaakt. De emotie was voorbij, de rust hersteld. Zwaar zonk de stilte neder over de heide van Erkeloo.

HET TOENEMEN VAN DEN ZELFMOORD.

NAAR

C. BARAVALLE.

De zelfmoord neemt toe. Elken dag, elk uur schier weerklinkt zijn onheilspellend doodgeklep door de lucht. Deze heeft zich onder de verpletterende raderen der locomotief geworpen, gene zich door de blauwe rookwolken van brandende houtskolen doen stikken, anderen hebben zich in vaart, rivier of afgrond gestort; de een heeft zich de revolver, een ander de koord, een derde het scheermes tot beul gekozen, en het leven verachtend en verwenschend zich den schedel verbrijzeld, zich aan een balk verhangen, zich eene slagader doorgesneden. Vandaag is het een onderwijzer, een bankier; morgen een scholier, een kunstenaar of een werkman.

Het is eene ijselijkheid. Te midden van de overstelpende drukte van tooneelspelen, van redevoeringen, van gastmalen, van feesten, van vertooningen van allerlei aard, waait tegenwoordig eene doodende koorts door de lucht, welke de verwanten der schuldigen en der slachtoffers met schaamte en schande overdekt, en hen, in hunne verlatenheid, van wanhoop doet wegkwijnen. De onnadenkende meerderheid gevoelt medelijden of schudt het hoofd, wanneer de noodlottige kreet weergalmt; daarna leidt het opvolgend gedruisch de aandacht af, en de dooden zijn aan de stilte en de vergetelheid prijs gegeven.

De zelfmoord is eene vlugge manier om schulden te betalen,

om te ontkomen aan de gevolgen van een bedriegelijk bankroet of van oneerlijke speculaties, om een einde te maken aan het nijpende gebrek, aan de schaamte over bedrogen of misplaatste liefde. Het is eene vlugge manier om zich den last van het denken en het lijden van den hals te werpen, zich te bevrijden van een leven van inspanning en arbeid, om zich te onttrekken aan het proza van een vergeten sterven op de bres van den plicht en den tegenspoed, of te midden van de walging en oververzadiging van den rijkdom en der uitspattingen.

De lijken der zelfmoordenaressen te Milete werden, volgens een decreet van den Senaat, naakt in het openbaar tentoongesteld, opdat de aan het leven wanhopende meisjes in die naaktheid de straf der zelfmoordenaressen zouden lezen, en tot inkeer komend, beven zouden voor de bedreigde eerbaarheid. In eene indrukwekkende dagorder verklaarde Napoleon de Eerste den soldaat-zelfmoordenaar voor eerloos, en stelde hem gelijk met een overlooper naar den vijand. Foscolo veroordeelde zijn vriend Jacopo Ortis met deze woorden:

„Misdadig is hij, die aan de jeugd den weg door het leven als doelloos en ontmoedigend voorstelt, den weg, dien zij, volgens de beschikking der natuur, moet afleggen met de hoop tot leidsvrouw."

En wij verschoonen den zelfmoord, evenals wij gebrek aan wilskracht, zwakheid van karakter, ruimheid van geweten en verbastering van hart verschoonen. Dante ketent de zelfmoordenaars als redelooze schepsels aan boomen, en wij bewierooken hen met de myrrhe onzer bekendmakingen, onzer grafredenen, onzer necrologiën; wij nemen deel aan hunne uitvaart, wij schrijven zelfs een lofdicht op de c a p i t u l a t i e van deze afgestreden zielen, die, al waren zij ook ongelukkig, door vrijwillig te sterven hunne onmacht bekenden om den roemrijken levensstrijd voort te zetten. Wij willen de karakters hervormen, aan hunne zenuwen en spieren de verloren veerkracht teruggeven, hen tot kalmte brengen in de atmospheer der grootsche gedachten en der edele aandriften, en telkenmale als die karakters en die wil met het gevaar en de vrees tot een vergelijk komen, juichen wij treurig toe, en aan het strenge intellect, dat in mistroostige verontwaardiging zich in

verwijten lucht geeft, bieden wij, in schitterende phraseologie ingekleed, het sophisme der verontschuldiging en der rechtvaardiging aan.

Wat is de opvatting van het leven somber geworden! Zelfmoord plegen is vluchten, is bang zijn voor den strijd, is de wapens wegwerpen, is zich verbergen in de struiken, achter een boom, in een sloot, opdat de vijandelijke kogel ons niet treffe en in ons vleesch de wond schrijve, welke getuigenis aflegt van onzen moed en onze deugd. Zelfmoord plegen is het bezitten van eene koortsachtige vermetelheid gedurende een ondeelbaar oogenblik, het is niet het tentoonspreiden van den standvastigen, onwrikbaren moed van elken dag, van elk uur, tegen de open of de nog meer te duchten verraderlijke aanvallen der menschelijke snoodheid, tegen de noodlottige zwaarmoedigheid van den geest, tegen de radeloosheid van het geweten en de tegenwerking der fortuin.

Zelfmoord plegen is bekennen, dat wij onmachtig zijn tot het doen van een goed werk, dat wij geen besef meer hebben noch van het vaderland, noch van het gezin, dat het liefelijke beeld, de teedere stem van echtgenoote, moeder of kind, welke ons te midden van tranen toelacht, ons tot het leven terugroept en daarmede verzoent, niet langer onze verbeelding treft, niet langer weerklank vindt in ons hart.

Jongelingen berooven zich van het leven, omdat zij niet in een examen zijn geslaagd; omdat de vader hen op strengen toon, hoewel met een bloedend hart, over hun gedrag heeft berispt; omdat de voor den tijd oud geworden moeder hen heeft bezworen, een ingetogen, rechtschapen en arbeidzaam leven te leiden; omdat zij, eenmaal gevallen, zich niet weten op te richten; omdat zij den tegenspoed niet stoutmoedig onder de oogen durven zien, en te ontzenuwd zijn om, evenals de ridders in vroegeren tijd, opnieuw de lans te grijpen en den strijd te hervatten.

Zij berooven zich van het leven, omdat de verkwistingen, de losbandigheid en de uitspattingen hen gevoerd hebben tot het teekenen van den noodlottigen wissel, die hen in staat stelt hunne ongebonden levenswijze nog eenige maanden of weken voort te zetten, en het uur der rampzalige ontknooping zoo lang te verschuiven; zij berooven zich van het leven, omdat de wissel als

een doodgraver die zijn doode eischt, aan hunne deur is komen kloppen, en zij, naar ziel en lichaam uitgeput door overmatig zinge not, de kracht niet hebben om een nieuw leven te beginnen om schuld te bekennen, om de vernedering als den doop der wedergeboorte te aanvaarden, om te herleven als nuttige en werkzame leden der maatschappij, zonder gemakken, zonder weelde, zonder overdaad.

Zij berooven zich van het leven, omdat hun levenspad werd gekruist door schandelijken laster, door een verstoorder van den huiselijken vrede, door een verraad van bloedverwanten, door de trouweloosheid van een vriend, door de beleediging van een superieur, en zij den moed niet hadden om te verachten, den moed om het uur van tot inkeer komen, van het berouw en de overwinning, af te wachten, hetwelk de verzachtende tijd vroeg of laat steeds op zijn noodlottigen uurwijzer slaat.

Zij berooven zich van het leven, omdat zij, op twintigjarigen leeftijd afgeleefd, niets meer in hoofd en hart hebben. Zij gevoelen zich eenzaam te midden der menigte, lusteloos te midden van den zwijmel der vermaken; te midden der grootste luidruchtigheid huiveren zij van de stilte om zich heen.

Beklagenswaardige eenzame jongeling! Schep u een gezin of schrijf een boek. In den huiselijken kring zult ge het verloren gemoedsleven, in het boek het leven van het intellect vinden. Heden zijt gij overwonnen, morgen zult gij overwinnaar zijn. Er zijn nederlagen, welke verheffen en eervol zijn, wanneer het vaandel niet verborgen, of erger nog, niet gebogen is geworden voor de hardheid van het lot en de vertwijfeling van den geest.

Zij hebben een korten weg afgelegd en zijn reeds moede. Het hooger stijgen, de lust der sterken, wijl het diepe afgronden, steilten, ruwe smalle paden, woeste bergstroomen, ondoordringbare wouden betreft heeft, die kleinmoedige zielen met angst en schrik vervuld. Zij hebben zich op weg begeven zonder knapzak, zonder leeftocht, slechts toegerust met laatdunkendheid, en zoodra de eerste opgewondenheid voorbij, de bergtop aan het gezicht onttrokken is, zijn zij naast den weg gaan zitten en hebben zij naar boven gezien. „Barmhartige God! welk een lange en gevaarlijke weg!" En zij hebben gezegd: „het is beter te rusten dan zich te

vermoeien, beter te slapen dan te waken: de slaap is de vergetelheid, de slaap is de rust." Zij lazen de werken van onderworpen en van wanhopende dichters, en schikten zich gewillig naar de kalme berusting der eersten of de koele verachting der anderen. En toen het uur kwam om op te staan en den weg te vervolgen, hadden zij geene wilskracht meer, en, óf zij knielden biddend neder om het wonder af te wachten, dat hun egoïsme verdere inspanning besparen zoude, óf zij wanhoopten en verlangden te sterven.

Niet aldus onze voorvaderen. Zonder vrees en zonder aarzeling schreden zij voort op den weg naar den kerker, naar het verbanningsoord, naar het schavot, op den weg van den plicht en het lijden. Zij hadden zich in hunne dagen van hopeloosheid, van het leven kunnen berooven, maar zij wilden niet. Zij waren doordrongen van het bewustzijn, hun plicht niet alleen strijdend, maar ook lijdend en stervend te moeten vervullen. Ook de dood heeft zijn wellust, wanneer hij de voorbereider of voortbrenger van groote dingen is. Calvi, de martelaar van Belfiore, verzocht den priester in zijn laatste onderhoud eene gunst. „Morgen vroeg," zeide hij, „zullen talrijke nieuwsgierigen om mijn schavot verzameld zijn. Meng u onder hen, ga op de teenen staan en zie mij strak aan. Ik zal uw blik zoeken; ik zal sterven terwijl ik in uwe ziel lees."

Zij berooven zich van het leven omdat in dezen maalstroom van menschen en van zaken, van hebzucht en van bedrog, van woest verzet en van grievende smart, die allen in zijne woeste vaart medesleept, in deze schipbreuk der oude philosophie, in dezen wellicht meer schrikwekkenden dan grootschen stroom van nieuwe denkbeelden en nieuwe leerstellingen, die zich over de wereld uitstort, zij niet, als aan eene reddingplank, aan het grondbegrip der zedenleer hebben weten vast te houden. Zij maken een eind aan 't leven omdat zij niet, als in eene schuilplaats gedurende den storm, binnen de grenzen van den plicht zijn weten te blijven, en zonder vertrouwen op deugd en rechtschapenheid, niet geloovend aan de veerkracht van den geest en van het gemoed, aan den wijn, aan de sterke dranken, aan de ontucht, aan de losbandigheid, het inslapen van den twijfel, den dood van het geweten,

de zinsbegoocheling en schijnbekoring van dronkenschap en wellust gewaagd hebben, en hun wil, hun verstand, hun gezin, hunne eer, hun geheele leven ten offer brachten aan het heillooze glas, aan hetwelk ten huidigen dage zooveel tempels zijn gewijd, en dat met zijne verscheidenheid van verleidingsmiddelen triumfeert in de huizen, op de pleinen, in de straten, in de stegen, 's avonds, 's nachts, 's morgens, altijd, en altijd met dezelfde onverbiddelijkheid.

Het zijn de wijn, de absint, de cognac, de brandewijn, de genever, de bitter. Het is de borrel van den patriciër, van den burger, van den landbouwer, van den werkman, van den letterkundige en van den artiest. Het is de borrel, groen als de hagedis, grijs als de adder, rood als het bloed, geel als de geelzucht, opaalkleurig als het waslicht bij de katafalk. Hij verteert de zenuwen, de spieren en de ingewanden met de onverbiddelijkheid der tering, hij vergiftigt het bloed met de wreedheid van den kanker, hij verwart de hersenen met de hardnekkigheid der moeraskoorts. Hij vermoordt en blijft vermoorden, meedoogenloos en zonder tranen. Even als het ascetisch vasten en de strenge afzondering in de cel, brengt hij de begoocheling der geestvervoering, en de veelvormige en veelkleurige visioenen der dronkenschap teweeg; hij doet sidderen als de schrikwekkende afgrond, als de plotselinge diepe duisternis, als het schijnsel van een doodskleurig phosphorisch licht. Hij vermoordt langzaam, maar voortdurend, met de philosophische koelbloedigheid der spin, welke de onvoorzichtige en onervaren vlieg betoovert en aantrekt, en in de kleverige mazen van haar grijsachtig web wikkelt. Hij vermoordt, kracht en vergetelheid belovend; hij vermoordt terwijl hij het geluk, hij vermoordt terwijl hij het leven belooft. De hersenen van het slachtoffer zijn een bajert van bespottelijke vermetelheid, van een verborgen ingekankerden menschenhaat, van plotselinge hevige opgewondenheid, van jammerlijke neerslachtigheid, van koortsachtige losbandigheid. Hij, die eenmaal het slachtoffer is geworden, denkt niet meer, hij raaskalt; hij herinnert zich niet meer, hij is verward in de schaduwen van het verledene zonder iets onder vormen te kunnen brengen; hij redeneert niet, hij bazelt als een beschonkene; hij bemint niet meer, hij heeft slechts vlagen van opbruisenden hartstocht of de uitputting en zwakheid des ouder-

doms. Hij ziet en onderscheidt niet, hij hoort en verstaat niet. Eene schaduw is nedergedaald op den puinhoop zijner geestvermogens, en de zeldzame opflikkeringen strekken alleen om de voortdurend toenemende duisternis te duidelijker te doen uitkomen. En het slachtoffer met waggelend hoofd, bevende handen en starende oogen drinkt, drinkt elk uur, drinkt bij elke schrede, want bij elke schrede vertoont zich de verleiding in de gedaante van verlokkelijke drankwinkels; hij drinkt; uit het glas met parelenden, schuimenden, fraai of helder gekleurden inhoud drinkt hij de dronkenschap, de zinsbegoocheling, het delirium. En het noodlottige uur komt, dat hij naar de revolver grijpt, dat hij met den verdwaasden lach van den stompzinnige, met de nietszeggende tranen van den idioot het wapen laadt en tegen zich zelf losbrandt; het uur komt, dat hij als een wanhopende naar het water snelt, zich in de diepte stort, en als een lang verwachte vriend den dood begroet. In het graf rustend treffen hen de vermaningen en verwijten der grijsaards niet meer, weten zij niet hoe hunne moeders zich blind weenen over hunne zoons, hoe de vaders de lange nachtelijke uren slapeloos doorbrengen, te vergeefs op de voor altijd heengegane zoons wachtend.

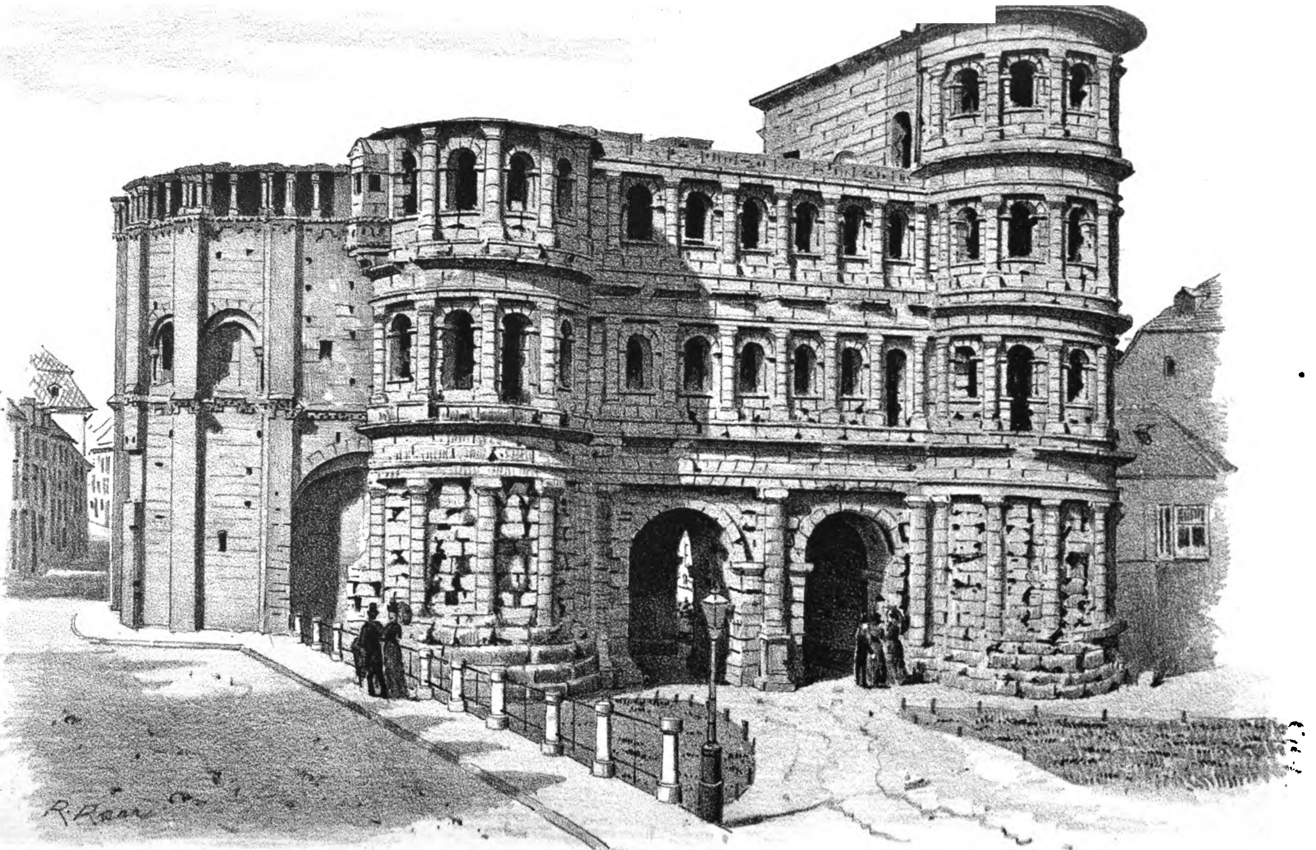
Onze volkswijsheid leerde: „*Men moet niet verder springen, dan zijn pols lang is; men moet de tering naar de nering zetten; men moet geen stuivertje uitgeven voor men het in de beurs heeft; men moet iets overleggen voor den ouden dag.*" Gulden spreuken, welke als vermaningen eener vooruitziende liefde op alle kamermuren moesten geschreven zijn. En daarentegen ziet men allerwegen lichtvaardige uitgaven, onverantwoordelijke verkwisting, overdreven weelde. In huis en daarbuiten, wandelend en slapend, werkend en niets doend, etend en drinkend, voortdurend zijn wij omgeven door een talrijk, wreed, hardnekkig leger van duizenderlei behoeften, zorgen en grillen, welke slechts overwonnen worden door ze te voldoen, ons slechts met rust laten door ze te bevredigen. De ijdelheid voert de ongelukkigen, welke zij met haar klatergoud, hare aanlokselen, hare kunstgrepen en hare ijdele beloften heeft betooverd en in hare strikken gelokt, bij duizenden naar den afgrond. Eene eenvoudige

en ingetogen levenswijze in den huiselijken kring wordt als eene schande beschouwd. Men moet in pracht en weelde leven. Het leven is een tooneel, men moet daarop schitteren, of op den achtergrond blijven en voor altijd verdwijnen. Wanneer onze vaderen uit den dood opstonden en zagen, hoe wij voor de schier onbegrensde macht van zoovele behoeften voortdurend den rug krommen, zouden zij dan niet zeggen: „Zijn dit de vrije mannen van de tweede helft dezer eeuw?" En deze slavernij is het, welke oorzaak is van ons voortdurend geldgebrek; welke ons aandrijft tot allerlei laagheden om het te bekomen; welke ons de toevlucht doet nemen tot het verderfelijke leenen, tot hypotheken en hooge interesten, tot woeker en de bank van leening; welke ons aanzet tot bedriegelijke handelingen, waarin de wet niet voorzien of waarop zij geen vat heeft; welke steeds verder voert tot bedrog, tot verduistering, tot lichtschuwe speculaties, tot bankroeten, tot processen, tot de vlucht, tot het einde van den weg, en dààr wordt of een lichaam verpletterd door de raderen der locomotief, of ziet men het drijvend aan de oppervlakte van een water. Wie dood is, is dood. Aan de overlevenden rest de zorg om te midden van wanhoop en tranen het door ijdelheid en misdaad aangerichte kwaad weder te herstellen.

Wij zijn ziek van hoogmoed en levenszatheid, van zinnelijk genot en walging. Wij hebben het vooruitzicht op grootsche denkbeelden en edele gevoelens verloren. Wij zien niet meer naar omhoog, wij hebben slechts oogen voor de vluchtige belangen van het heden. De liefdadigheid wordt niet ingeboezemd door de liefde, maar door de vrees; want de philanthropie heeft weinig priesters, maar ze heeft vele impresario's en speculanten. De verborgen opoffering, de zelfverloochening zonder bijoogmerken trekken ons niet meer aan; het nadenken en tot ons zelven inkeeren jagen ons schrik aan; het gevaar doet ons sidderen; en vandaar de transacties, de kruideniersgeest, het hart koel geworden als een cijferaar, en berekenend als een woekeraar. Elke lust moet bevredigd, het eigen ik als eene toorts in de lucht gezwaaid, en voorafgegaan en vergezeld door trompetgeschal allerwegen vertoond worden, willen wij mannen van onzen tijd zijn. En toch bezielt een geest van diepe neerslachtigheid het tegenwoordige geslacht:

wij gevoelen, dat iets groots op het punt is van te sterven, en wij, zorgeloos als Dante's zieke, wij wentelen ons spottend op ons ziekbed heen en weder, en wanneer wij, uitgeput door zingenot en oververzadigd van de wereld zijn, dan schijnt het ons toe, dat het leven eigenlijk niet waard is geleefd te worden.

Laten wij al onze krachten inspannen om de moreele atmospheer te herstellen! Laten wij de versterkende, de leven gevende winden en onweders aanroepen, opdat zij, de sombere nevels wegvagend, ons weder een helder en bemoedigend verschiet toonen; en den zwoelen, drukkenden dampkring zuiverend, ons het genot der vrije ademhaling en jeugdige frischheid teruggeven. Laten wij de atmospheer in het gezin en in de school zuiveren, opdat het ideaal en de liefde daarin terugkeere; daarmede zullen wij tevens het leven doen terugkeeren.

PORTA NIGRA TE TRIER.

TRIER.

REISSCHETS

DOOR

JOHAN GRAM.

(*Met Plaat.*)

De oudste stad van heel Duitschland, het hoogbejaarde Trier, alom bekend om zijne romeinsche bouwwerken en zijn „heilige rok", was in het programma onzer reis opgenomen. Wij kwamen er om zoo te zeggen rakelings langs, en onze Bosboom had van Trier's hoofdkerk zulke aangrijpende kunstwerken geschonken, en vrienden van ons hadden den geurigen, parelenden Moezelwijn, dien men daar drinkt, zóó hoog geprezen, dat wij ons dat geestelijk en lichamelijk genot niet wilden ontzeggen.

Trier heeft zich met bijzonder goeden smaak aan de oevers der Moezel gelegerd, en als men in 't midden der oude brug staat, is het gezicht aan beide zijden zoo ruim en bevallig van lijnen, dat de meeste steden aan den Rijn alle reden hebben om naijverig te zijn op zulk eene bekoorlijke ligging. Wat de bergen aan hoogte missen, vergoeden zij door hunne fraai golvende lijnen, en de zacht stroomende Moezel kabbelt met ingenomenheid langs de door haar bevoorrechte veste.

Toen ons rijtuig ons langs eene breede laan, aan weerszijden met in het groen liggende villa's prijkende, bracht, lag weldra het

voornaamste der romeinsche oudheden, de zoogenaamde Porta nigra, voor ons, eene ontzagwekkende poort, door den ouderdom zwart-grijs van kleur geworden, en te midden dier lage moderne woninkjes een effect makende als een reusachtige olifant bij kalveren en pluimgedierte, of liever: als eene hooge onoverwinbare rotsvesting tusschen beschilderde bordpapieren huisjes en cubussen. Cijfers zijn hier 't welsprekendst, om een dunk van den omvang te geven. De sombere steenmassa met hare tallooze gaten voor vensters en doorgangen, waaruit zich van lieverlede slanke varens en struikgewas liefelijk naar omhoog zijn gaan slingeren, is niet minder dan 36 meter lang, in 't midden 16 en in de beide voorspringende deelen 21 meter diep en 29 meter hoog. In 1035 liet de aartsbisschop Poppo dit alles tot eene kerk inrichten, doch later is al dat maakwerk er weder van verwijderd, en zoo staat de ontzagwekkende steenmassa, die 14 eeuwen getrotseerd heeft, als een merkwaardig monument van romeinsche bouwkracht daar.

Het zoogenaamde „Rothes Haus" op de markt, dat vroeger het raadhuis was en sinds jaren in een bekend logement herschapen is, begroeten wij in het voorbijrijden als een typisch gothisch product uit de 15de eeuw. Het zalmkleurige gebouw met zijne spitsbogen en beschilderingen ziet er heel curieus en eerbiedwaardig uit, en wij zouden er ook stellig afstappen, indien men ons niet met zulk eene warmte het hotel „Trierscher Hof" aanbevolen had. Derhalve rijden wij nog een paar smalle straten verder, waarin de Triersche tram-maatschappij het halsbrekend wonder verricht, hare wagens zoo strijkelings langs het allersmalste trottoir te laten rijden, dat het leven van dikbuikige bierdrinkers, gelijk men er in Duitschland overal ontmoet, daar ieder oogenblik gevaar loopt. Dienstplicht èn bierdrinken is in Germanië algemeen!

Den goeden naam van „Trierscher Hof" hebben wij ten volle erkend, en al rekent het ook flinke prijzen, de verzorging van ons lichamelijk omhulsel neemt het zeer ter harte. Tafel en kelder zijn tegen de kritiek van Nurks bestand.... ofschoon er tweemaal een logeergast tegenover ons aan tafel zat, die op zulk eene onmeedoogende wijze den deemoedigen kellner over het aangebodene toesnauwde, als Huet inderdaad Klaasje Zevenster in 't slijk wierp. Doch brompotten vindt men overal, zelfs aan eene

zeer smakelijke open tafel, en al smaalde de grimmige, bittere eter tegenover ons ook nog zoo onverdiend op de schotels, het nam niet weg, dat hij twee lamscoteletten in plaats van één nam, en die nijdig in zijne kaken deed verdwijnen.

Na het eten begaven wij ons naar den dom, het kerkgebouw, waar de „heilige rok" bewaard wordt. Een roomsch geestelijke, met wien wij den volgenden avond een poosje in een coupé zaten, vertelde ons, dat hij „het heerlijke voorrecht genoten had, bij de jongste tentoonstelling van het heilige voorwerp, de rok twintigmaal, zegge twintigmaal, te aanschouwen, en dat hij daarvoor nog altijd met innige dankbaarheid vervuld was." Heel Trier was toen één logement; bijna alle huizen stonden open voor de bedevaartgangers en de Moezelstad keerde het spreekwoord om en getuigde: de rok is nader dan het hemd.

De dom te Trier heeft dit groote voordeel, dat hij inwendig niet door moderne polychromie ontsierd is. De gewelven en kapiteelen zijn grauw en hier en daar in donkeren ombertoon, gelijk Bosboom de verheerlijking van het grijs in het stadige bedehuis verkondigde. Bij den dom van Keulen, Straatsburg en Metz staat Trier echter zeer achter, en de Onze-Lieve-Vrouwekerk daarnaast, welke met haar oudere buur door een kruisgang verbonden is, zal met hare levendige kleuren en fraaie gothische motieven vermoedelijk den meesten warmer toespreken.

Als men nog aan het sterk roomsche karakter van Trier twijfelen mocht, zullen deze twee groote kerken, onmiddellijk naast elkaar, een ieder wel overtuigen, dat de kerkgang der Trierenaars al zeer menigvuldig is; dat zij vermoedelijk de eene kerk uit en de andere ingaan.

Toen wij den ontzagwekkenden dom met zijne twee zijbeuken en koren hadden doorgewandeld, en voor een Maria-altaar stonden, waar de vereerde moedermaagd in dien eigenaardigen vorm pronkt, welke het onderkleed van het middel af er als een omgekeerde uitgespreide waaier doet uitzien, hooren wij zacht gegiegel achter ons. Onwillekeurig keerde ik mij om en ontwaarde twee leden van het teedere geslacht, die zich ongeveer als een paar Markensche visschers toegetakeld hadden. De kleinste, eene wandelende vetklomp op een paar omvangrijke korte vleeschzuilen, zag er in

hare slordig afhangende blouse, uiterst breeden, korten broek, die onder de knie voor een paar gestreepte kousen plaats maakte, nog dwazer uit, dan hare gezellin, wier ranke leest en slanker figuur het vrouwelijk velocipedisten-toilet niet zoo erbarmelijk in discrediet bracht als de waggelende boterton naast zich. Twee heeren, in het welbekende wielrijderspak, veroorzaakten een minder grooten wanklank in dezen harmonieusen tempel, doordien de toon hunner kleeren stil en dus niet in 't oogvallend was.

Hoe was 't mogelijk, dat dames in zulk een toilet het waagden, een dom als Trier te ontheiligen!

„Regardez donc cette toilette!" fluisterde de boterton, met het hoofd naar het stijve, traditioneele moedergodsbeeldje wijzende.

Blijkbaar waren het Belgen of Franschen, die per fiets een uitstapje maakten en in dit modernste aller kleedijen den drempel van den eeuwenouden dom overschreden hadden.

Onwillekeurig ging mijn blik van de waaiervormige rok der Madonna, wier satijnen, met diamanten versierd toilet door tal van brandende waskaarsen fonkelde en glinsterde in de halfduistere omgeving, naar de dwaze Markensche toiletten der glimlachende wielrijdsters.... en ik dacht aan den splinter en den balk....

Het viertal snelrijders verdween gelukkig spoedig, en weldra kwamen er zoovele geloovigen binnen — het was zondagnamiddag —, dat er stellig eene godsdienstoefening plaats zoude hebben. Het middenschip vulde zich al meer en meer, en onder die bezoekers zagen wij ook een 250tal seminaristen van het groote seminarie te Trier achtereenvolgens het statige kerkgebouw binnenstappen. En inderdaad, nog trilde de torenklok van den laatsten slag van vier uur, of met duitsche nauwgezetheid hief het koor een psalm aan en bracht de suisse een geestelijke naar den prachtig gebeeldhouwden preekstoel. Een oogenblik later werd door den geestelijke het evangelie van den dag voorgelezen en koos hij uit den tekst de verzekering van den Heiland, dat er in den Hemel meer vreugde zal zijn over de bekeering van één zondaar dan over 99 rechtvaardigen, om daaruit voor de gemeente eenige lessen te putten. De man sprak duidelijk, helder en met overtuiging.

Intusschen verlieten wij den dom, want toeristen moeten met

hun tijd
menigen
hoorde
zondagn
meesten
zaglijke
wirthscl
publiek
als burg
Hoofd
heden l
Ook of
aardig
plicht
daar zij
hem vr
zetten.
teer een
wisselen
heel aa
gaf stof
Wij l
ken mi
elke mi
Op stra
dan ter
Nederla
Duitsch
Den
ouden
het goe
men no
bewaard
in door
sche ga
van vro
enthusia

met de gladiatoren luide toejuichten, heerscht nu stille rust en bieden de begroeide heuvelen slechts een beeld van vrede en welvaart.

Van daar reden wij naar de romeinsche baden: een uitgestrekte tuin, met hier en daar uitgravingen, die de oorspronkelijke bestemming voor het meerendeel duidelijk aangeven. Men stelle zich echter geene baden van Caracalla voor, gelijk wij die in 1886 op de Via Appia te Rome bewenderden. Burckhardt vertelt het uitvoerig in zijn voortreffelijk boek „Der Cicerone", dat in groote plaatsen de thermen of baden tot uitspanning van het volk gebouwd werden. Derhalve bevatten zij niet alleen de omvangrijkste en prachtigste badzalen, maar ook lokalen voor alles wat geest en lichaam ontspanning kan schenken: portieken om te wandelen, hallen voor allerlei spelen en lichaamsoefeningen, bibliotheken, schilderijenverzamelingen en beeldhouwwerk van de grootste waarde.

Zulk eene weelde zal nu wel niet in déze thermen geheerscht hebben, maar de uitgebreidheid van het heuvelachtig terrein en de omvang van de verschillende hallen geven toch duidelijk aan, dat hier de Romeinen zochten wat onze moderne samenleving aan het zeestrand, in het gemengde bad en in casino's vindt.

Het oude koetsiertje, dat zijn veertigjarig jubileum aan het Triersch Hof gevierd had, stond er op, ons nu over de Moezelbrug naar de Maria-zuil en Bellevue op gindsche bergen te brengen, ten einde ons het mooiste panorama van de oude stad te kunnen voorzetten. Wij gaven hem volmacht om de honneurs van Trier waar te nemen, en terwijl wij, langzaam stijgend, een uitgestrekt landgoed voor ons zagen liggen, vertelde het spraakzame koetsiertje, dat alles rondom ons vroeger aan Prins Hendrik der Nederlanden had behoord. De prins kwam menigmaal uit Luxemburg naar Trier, en het koetsiertje had hem dikwijls gereden. Na des prinsen dood was het uitgebreide landgoed aan de rijke stad Trier verkocht, die er gedeeltelijk een park van had laten maken ten bate van het algemeen.

Bellevue — de naam geeft het aan — biedt een ruim en pittoresk uitzicht op de oude Moezelstad aan. Men zet er zich gemakkelijk onder de veranda der uitspanning of in den tuin neder,

vergeet daarbij de onmisbare „Schoppe Weiss-wein" niet, en verbaast zich over de welwillendheid van een toeristenmaag, die klokke half tien 's morgens al Moezelwijn als water blieft te drinken.

Over de stad welft zich eene onweersluoht en dank zij der voorzichtigheid van ons koetsiertje komen wij ongedeerd thuis en zetten ons daarna in het lommerrijk stadspark neer, waar even als in heel Europa kindermeisjes met spelende kinderen op dit uur van den dag de eenige stoffage uitmaken.

LA PETITE PAROISSE.

DOOR

ANONYMUS.

Aan den straatweg van Draveil naar Corbeil staat eene kleine dorpskerk, aan wier stichting de geschiedenis van haar eersten parochiepriester op eigenaardige wijze verbonden is. Pater Merivet, aldus heet deze priester, heeft haar doen bouwen tot eene blijvende herinnering aan zijne bekeering van wereldschen bruidegom tot maagdelijk dienaar der orde, die hem tot een harer leden heeft gewijd. In vroeger jaren had Pater Merivet eene schoone vrouw hartstochtelijk bemind, maar zij was haren vriend ontrouw geworden in die mate, dat de bedrogen jonkman wraak nemen wilde door haar te dooden. Nochtans kwam dit voornemen niet tot eene daad, daar de genade vaardig werd over zijn jaloersch gemoed en hij den priesterstand koos ten einde voortaan buiten de wereldsche liefde om te leven. Eenmaal aldus tot zachtmoedigheid gestemd, ging hij nog éénе schrede verder: hij vergaf aan de ontrouwe schoone hare meineeden, en deed La petite Paroisse verrijzen ter plaatse, waar hij aan de stem der genade had gehoor gegeven. Natuurlijk heeft pater Merivet zich aldus het goed recht verzekerd om, waar dit gevorderd wordt, een kalmeerend woordje mede te spreken tot bedrogen echtgenooten en troost te brengen over hunne nooden. Welhaast blijkt het, hoe spoedig hij als trooster in de aangeduide richting verdienste verwerft. Want tot de kleine

parochie behoorde o. a. ook de heer Richard Fenigan, een hartstochtelijk jager en een zeer geoefend visscher, die land en water van Seine en Oise tot zijn arbeidsveld had verkoren. Zijne ouders waren in Draveil gaan wonen; maar papa Feningan, die notaris was geweest en zich uit de zaken had teruggetrokken, was niet oud geworden, zoodat de weduwe voor de opvoeding van haar zoon weldra alleen moest zorgen. Gelijk alle teedere moeders had zij zich voor dien zoon slechts ééne soort van geluk kunnen denken, nl. de soort, die hare moederlijke liefde voor hem wist te verwerven. Natuurlijk had ze ook de huwelijkszaken van haren Richard geregeld, en bij hare keuze van eene vrouw voor den beminden zoon was haar oog gevallen op de schoone Lydia, eene arme vondelinge, die in het naburige klooster eene ingetogene opvoeding had ontvangen. Ze is zoo mooi, en zoo bekoorlijk, dat Richard de keuze zijner moeder heerlijk vindt en zijne Lydia met vurigen hartstocht aanvaardt. De oude mevrouw Fenigan is innig gelukkig met hare schoondochter, en hare becijferingen voor de toekomst kunnen niet falen: haar weeskind zal immers in de onderdanigste erkentelijkheid voor het groote voorrecht, door Richard en diens familie onderscheiden te zijn, de blijvende waarborgen bezitten voor onafgebroken huwelijkstrouw en schoondochterlijke aanhankelijkheid. Aanvankelijk gaat ook alles goed, maar helaas.... het naburige kasteel Grosbourg, het riddergoed van den Hertog van Alcantara! Van daar uit komt de beproeving en straks het leed. De oude hertog, die met eene rijke Israëlietische dame gehuwd is, wordt zoo door de jicht gekweld, dat hij maar zelden meer los kan komen van zijnen leunstoel, wat echter niet wegneemt, dat hij nog steeds zeer ontvankelijk is voor het vrouwelijke schoon op aarde. Hij heeft ook een zoon, een achttienjarigen jongeling, wat beter ter been dan papa, maar die voor 't overige de zinnelijke natuur van geen vreemde heeft. En niet van hooren zeggen ook, want heel zijn doen en laten, denken en mijmeren, is aan den dienst van zondige avonturen besteed. Uit zijne brieven — die Daudet tusschen het verhaal invoegt — blijkt wel, dat hij ter militaire school, waar papa, die zelf generaal is, hem geplaatst heeft, niet veel anders uitvoert dan liefdegevalletjes bestudeeren en in practijk brengen. Op zekeren dag, als de jichtige

generaal nog eens gelegenheid heeft gevonden om met de hertogin een uitstapje te doen, is zoonlief, — Charlexis heet hij, — op het kasteel gekomen; en aldra heeft hij de schoone mevrouw Feningan tot een roeitochtje weten over te halen aan boord van zijn gehuurd hertogelijk jacht „Blauw-Wit-en-Rood".

Bedoeld pleiziertochtje neemt natuurlijk een noodlottig verloop. Het is zomermorgen, in de vroegte; Richard is uit visschen gegaan met eene kleine boot op de Seine. Hij staat juist met het vischtuig in de hand, maar hoort met verbazing, dat de bel zijner woning heftig en langdurig geluid wordt.

Het is nog te vroeg voor het tweede ontbijt; dat kan dus de aanleiding tot het eindeloos luiden niet wezen. Het is daarom beter, dat hij het visschen maar staakt en eens gaat zien, wat er gaande is. In een oogenblik is hij op het pad naar huis. Vroeg genoeg helaas om 't nieuws te vernemen, dat zijne vrouw de echtelijke woning ontvlucht is. En nogmaals helaas, er valt aan het feit harer ontvluchting niet te twijfelen, want het is Richard's eigene moeder, de verontwaardigde oude mevrouw Feningan zelve, die haren zoon en ons op de hoogte der zaken brengt.

„Uwe vrouw is weggeloopen, mijn kind! Maar laat haar; het is misschien het eenige genoegen, dat ze ons gedaan heeft," spreekt ze op ontnuchterenden, bijna triumfeerenden toon. Maar Richard neemt de zaak zoo licht niet op; hij is woedend, troosteloos en ontroostbaar. Zelfs pater Merivet, die hem met de geschiedenis van eigen ondervonden ontrouw tot kalmte vermaant, vindt geen ingang tot zijn hart. Hij wil Lydia opsporen en haar dooden, niets minder. Het woord vergiffenis, hem door pater Merivet voorgebeden, wil over zijne lippen niet. De pater ziet het nu immers zelf, dat alle vrouwen bedriegsters zijn, en dat ook hij veel te goed is geweest ten opzichte der meineedige. Maar waar is Lydia?

Verleiders zijn allen ontrouwe minnaars, maar voor Charlexis heeft de liefderoes al zeer kort geduurd. Na korte weken heeft hij de arme Lydia in Bretagne achtergelaten, en daar zit deze nu met wanhopigen angst haren verleider, den vader van haar kind, vruchteloos terug te wachten. Maar Charlexis komt niet opdagen en de arme vrouw is radeloos. Goddank, eindelijk komt er hulp, en wel van eene zijde, die ons verbaast en verrast.

Het is de schoonmoeder der verlaten Lydia, de oude mevrouw Feningan, die uitkomst brengt. Want wat is er gebeurd? Eerst heeft de verontwaardigde moeder van den bedrogen zoon alle mogelijke moeite gedaan om haren Richard de ontrouwe Lydia te doen vergeten. Ze heeft zelfs een jong en mooi nichtje te logeeren genomen, een meisje, dat Richard's eerste liefde was geweest, dat hij veeleer zelfs tot zijne vrouw had uitverkoren; maar alles was vruchteloos geweest. Geene macht ter wereld kon den bedroefden jongen man afleiding schenken.

Juist in deze dagen was het gebeurd, dat mevrouw Fenigan in La petite Paroisse met droeve stem het „Onze Vader" had gebeden: „vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren!" Al biddende was de genade vaardig over haar geworden; de tranen hadden langs hare wangen gevloeid; het was licht geworden in hare ziel; zij had haar eigen ongelijk ingezien en eene gelofte gedaan om het geluk voor haren zoon weder te vinden. Toen was ze op reis gegaan om hare schoondochter op te zoeken; en vindt weldra de bedroefde verlatene. Terstond treedt zij krachtdadig op om de zaken ten beste te schikken. Lydia's kind, het kind des verleiders Charlexis, is overleden en wordt ter aarde besteld, en nu gaan schoonmoeder en schoondochter naar den wachtenden zoon en echtgenoot terug. Op een Novembermorgen, vijf weken na haar vertrek, is mevrouw Feningan tot haar zoon wedergekeerd, en dadelijk worden allerlei maatregelen getroffen om voor de zondaresse vergiffenis te verwerven en de verzoening der gescheiden echtelieden te doen plaats grijpen. Het schijnt alles naar wensch te zullen afloopen, doch in 't eigen oogenblik, dat de weder samengebrachte gehuwden hunne appartementen zullen binnengaan, wordt Richard, zich herinnerende, wat hij eigenlijk te vergeven heeft, in die mate door zenuwachtigen weerzin aangegrepen, dat hij de bruid alleen laat staan en henenvlucht om in Algiers verstrooiing en vergetelheid te zoeken. Maar ook nu laat moeders hulp zich niet ontmoedigen en pater Merivet reist den vluchteling na. Het komt tot eene beslissende verandering in Richard's gemoed, en weldra keert hij met den goeden priester te Marseille terug. Haastig reist men op huis aan. Doch ook het noodlot heeft iets te zeggen in de wereld. Want aan den

rand van het bosch is juist heden een lijk gevonden, het lijk van Charlexis, die het slachtoffer is geworden van een moordaanslag uit wraak. Wie de moordenaar is, men weet het niet; maar er zijn er, die Richard verdenken. Anderen houden het er voor, dat Lydia zelve de daad zal hebben gepleegd om haren vroegeren verleider tot een eeuwig zwijgen te nopen. Reeds is Richard op bevel des rechters, nog wel een familielid van den verdachte, gearresteerd, en alles loopt samen om de hereeniging der gescheiden echtgenooten voorgoed te beletten. Doch ziet, er komt licht in de duisternis. Want de ware schuldige heeft zich vrijwillig bij den rechter aangemeld. Het is een oude boschwachter, de vader van een meisje, nu onlangs weer door wijlen Charlexis verleid. De gansche moordgeschiedenis is thans duidelijk en Richard keert als een vrij man huiswaarts. In zulke gemoedsstemming verzoent hij zich thans inderdaad met zijne vrouw, en gaan alzoo de echtelieden een nieuw en gelukkig leven beginnen. Er is voortaan maar ééne reden van zorg voor Richard en zijne moeder. Want nog altijd weet men niet van welke afkomst Lydia, de vondelinge, eigenlijk is. En indien ze eens eene koningsdochter ware, en dit kwam uit, zou ze zich dan nog wel langer in haar kleinen kring gelukkig gevoelen? Wie weet, of dan niet de grootheidswaanzin haar aangrijpen zal. Gelukkig wordt ook dit vraagstuk naar behooren opgelost. Lydia is de dochter van een paar zwervende lieden, die hun kind te ongelegener tijd achtergelaten, en alleen een ouden oom mededeeling van zaken gedaan hebben. Die oude was juist in deze dagen stervende en heeft op zijn doodbed alles naar behooren uitgebracht. En aldus mag het verder verloop van Richard's en Lydia's levensgeschiedenis beschreven worden met de slotwoorden van alle sprookjeshistoriën: ze zijn en ze waren gelukkig, en ze kregen nog vele kinderen en de grootmoeder was nog lang getuige van al hun geluk!....

Het boek van Daudet, waarin bovenstaande geschiedenis wordt verhaald, is boeiend van het eerste tot het laatste tooneel. Er zijn gebeurtenissen, er is ontwikkeling, er is actie en dramatische kracht. De beroemde schrijver heeft zelfs het talent om het ongeloofbare geloofwaardig te maken, en onder zijne hand zien we de karakters der handelende personen zich wijzigen en veranderen,

als deze reeds op leeftijden komen, waarin de menschen gemeenlijk niet meer uit hunne vergroeide eigenaardigheden komen kunnen. Maar La petite Paroisse is ook een zedenroman, die aan onzen tijd een spiegel voorhouden wil of wellicht zelf de spiegel is, waarin het jongste heden zijne denkbeelden en wenschen weerkaatst. Zijne denkbeelden en wenschen omtrent huwelijksonheil en terugkeerend huwelijksgeluk! En dan is Daudet's boek een teeken des tijds. Voor niet vele jaren waren de gehuwde mannen der tooneelstukken en der lectuur van den dag òf lage wezens òf domme dwazen. George Sand heeft al haar talent besteed om de onvervreemdbare rechten van den hartstocht tot geloofsleer te verheffen, en een echtgenoot, die deze rechten wilde verkorten, werd bespottelijk gemaakt of uit den weg geruimd. Maar er kwam een beetje kentering in zulke opvatting en men vond het noodig bij de overwinningen van den hartstocht toch ook van „schuld" te spreken en van „de schuldigen", al besteedde men alle vlijt aan het pleiten op „verzachtende omstandigheden". Zoo voortgaande is langzamerhand de wettige echtgenoot weder een belangrijker personage geworden dan de ongeoorloofde minnaar, en thans staat hij daar, na de rampen der echtelijke schipbreuk, als de redder, met open armen, waarbinnen de afgedwaalde vrouw schuts vindt, nu zij den kus des grootmoedigen mans op het voorhoofd voelt en de woorden: „ik vergeef u!" haar het kleed der onschuld bijna wedergeven. „Wat is dit voor een soort van moraal?" zullen de lieden vragen, die La petite Paroisse voor iets meer dan een vertelsel houden. Kan zoo'n verzoening als van Richard en Lydia in waarachtigheid blijvend zijn. Is Richard, de vergiffenis schenkende echtgenoot, morgen of overmorgen nog altijd dezelfde grootmoedigheid in persoon? En indien hem morgen of over eene maand, en dan elken dag opnieuw, de herinneringen aan de afwezigheid zijner vrouw en den tijd harer afdwaling komen hinderen? Als vrouwlief eens in gepeins verzonken is, denkt ze dan niet misschien aan Charlexis? Zijn er niet honderden kleinigheden, die beide echtgenooten telkens van dien zomermorgen vertellen, toen Lydia ging roeien en Richard zijn hengeltochtje ondernam? Hoe moet het, als de bel luidt van zijne woning, en Richard door haar klank wordt opgeschrikt uit zijne verdooving? „Allemaal vragen van pessi-

misten," zou pater Merivet waarschijnlijk antwoorden, indien hij getuige was van onzen twijfel aan de bestendigheid des geluks der opnieuw gepaarde echtelieden Richard en Lydia. Het huwelijk is een sacrament der levenden, een onverbreekbaar sacrament, en indien er afdwalingen voorkomen van man of vrouw, dan is de heiligheid der kerkelijke inzegening machtig genoeg om, na berouw van de zijde der schuldige en vergiffenis van den kant des tijdelijk bedrogenen, de weder vereenigde echtelieden opnieuw tot een vruchtbaar huwelijksgeluk te leiden. Het is te allen tijde het streven der Kerk geweest den echt heilig te houden; en, waar overspeligen berouw toonden, was haar advies „vergiffenis". De „schuldige" minnaar van Lydia heeft zijne gerechte straf hier op aarde reeds ontvangen; de hemel geve hem voor het hiernamaals genade, en indien Lydia haren Richard voortaan door hare nu waarlijk onverbreekbare trouw gelukkig maakt, zal het haar en haar echtgenoot in alle eeuwigheid goed zijn. Het is een teeken des tijds, dat deze moraal uit het mooie boek van Alphonse Daudet den nadenkenden lezer in de stemming brengen kan van den geest der Kerk. La petite Paroisse is het bewijs, dat de meeningen der menschen omtrent het sacrament des huwelijks een anderen, een meer kerkelijken weg inslaan!

EENE SLAVENMARKT TE BASO[1]).

DOOR

PELLEGRINO MATTEUCCI.

Volgt mij en stort tranen. Ik heb talrijke reisverhalen gelezen met beschrijvingen van slavenjachten en slavenmarkten; ik heb Centraal-Afrika doorreisd van Khartoem tot het afgelegen Fadasi, doch nooit heb ik afkeerwekkender schouwspel bijgewoond, dan dat hetwelk de slavenmarkt te Baso mij aanbood.

In de door de Shangulla's en Galla's bewoonde streken worden de slaven op tweeërlei wijze verkregen: of in den strijd, wijl het barbaarsche gebruik meebrengt, dat de overwonnelingen slaven van den overwinnaar worden, òf door nachtelijke strooptochten, als wanneer gewapende benden plotseling een dorp binnendringén, de armoedige hutten aanvallen en zich van mannen en vrouwen, grijsaards en kinderen meester maken. Deze ongelukkige wezens worden naar een dorp gevoerd, en daar aan handen en voeten gebonden in afzichtelijke krotten, den naam van

---

1) Legt ge de kaart voor u, dan zult ge in Oostelijk Afrika, een weinig beneden 10° noorderbreedte en tusschen 35° en 36° oosterlengte, den naam Baso vinden. De plaats ligt aan de uiterste grens der landstreek Goggiam tusschen Abessinië en het land der Galla's, en wordt ingesloten door den Nijl en een laag gebergte, hetwelk de koorde van den door genoemde rivier gemaakten grooten cirkelboog vormt.

woning onwaardig, opgesloten, om hun de gelegenheid tot ontvluchten te benemen.

Voor de Galla's is de slaaf een rijkdom; hij bebouwt de velden, draagt zorg voor de kudden, verricht het huiswerk, maalt de doerrha of tarwe, bouwt de woningen, zoekt goud, houdt de wapens in orde, gaat op de olifantenjacht en oogst de koffie; wordt hun aantal evenwel te groot, zoodat er geen genoegzaam werk voor hen is, dan worden ze verkocht, of liever tegen klipzout ingeruild.

Er worden talrijke karavanen van deze beklagenswaardige wezens gevormd; gedurende den tocht worden de slaven twee aan twee aan elkander bevestigd door middel van een balk, die aan de uiteinden in eene vork eindigt, en waartusschen de hoofden dier ongelukkigen stevig worden vastgebonden; blootsvoets trekken zij door de brandend heete woestijnen van Gingiro (Kaffa); naakt en slecht gevoed reizen zij dag en nacht verder, voortgedreven door de onbarmhartige slagen, welke steeds gereed zijn bij 't geringste teeken van vermoeidheid op hunne bloote lichamen neder te dalen; storten zij uitgeput neder dan worden zij nog een korten tijd door den aan het andere einde van den paal overlevenden lotgenoot voortgesleept, en dikwijls, om toch vooral geen tijd met het losmaken der touwen te verliezen, waarmede de ongelukkige aan den balk is vastgebonden, wordt het hoofd met een zwaardslag van het lichaam gescheiden, en nog geruimen tijd tusschen de tanden der vork medegesleept.

Te Baro betalen de Galla's bij aankomst voor alle handelswaren een inkomend recht, waarbij de slaaf wordt aangegeven als „zwart ivoor". Opeengehoopt in morsige hutten, mannen, vrouwen, grijsaards en kinderen door elkander, overgelaten aan zichzelven, uitgeput door de doorstane vermoeienis, met misvormde gelaatstrekken, vermagerd door langdurig gebrek en ellende, met bloedige schouders ten gevolge van de ontvangen stok- en zweepslagen, wachten zij het oogenblik af, dat zij verkocht zullen worden, bevreesd voor de verandering van meester, in voortdurenden angst, dat nog ellendiger lot hun ten deel zal vallen.

Een slaaf wordt verkocht als een stuk vee, de verkooper prijst zijne waar aan, zegt dat ze gezond en zonder gebreken is, en af-

komstig uit streken, welker bewoners door zachtheid van karakter en eerlijkheid uitmunten; de kooper onderzoekt de bevend voor hem staande koopwaar van het hoofd tot de voeten, hij betast het geheele lichaam om den lichaamsbouw te beoordeelen, hij kijkt den slaaf in den mond, zooals men 't bij ons de paarden doet, men looft en biedt om 't over den prijs eens te worden, die afhankelijk is van aanvoer, tijdsomstandigheden, geslacht en leeftijd.

Een krachtige man wordt gekocht voor eene hoeveelheid klipzout, welke eene waarde vertegenwoordigt van *f* 100.—, eene vrouw voor *f* 150.—, een grijsaard voor *f* 25.—, een knaap voor *f* 50.— en een meisje voor *f* 250.—.

Te Baso wilde ik toekoel voor toekoel nauwkeurig onderzoeken om mij een juist denkbeeld van die afschuwelijke markt te vormen. Dien dag, nog lang zal mij de herinnering bijblijven, heb ik geweend als een kind bij 't aanschouwen der vreeselijke martelingen, welke die rampzalige wezens verduren moesten. De handelaars in menschenvleesch zijn de incarnatie van het verfoeilijkste, wat men zich op aarde kan voorstellen.

Ik deelde mijn dragoman mede, dat ik voornemens was een knaap te koopen.

In elke toekoel, die ik binnentrad, vertoonde zich het onheilspellende gelaat van den slavenhandelaar, wien ik mijn verlangen om een knaap te koopen mededeelde. Hij riep een aantal namen, en evenals de winkeliers ten onzent doen, die iemand waren voorleggen, welke men volstrekt niet voornemens is te koopen en waarnaar men ook niet gevraagd heeft, zoo liet hij vrouwen vooruittreden met zuigelingen aan de borst, meisjes, uitgeteerd tengevolge van gebrek en ellende, die mij tusschen hoop en vrees aanzagen, grijsaards, die zich nauwelijks konden staande houden, en uitgemergelde knapen; en bij elk dier slaven trad hij in ééne wijdloopige beschouwing over de smarten, die zij verduurd, de ongelukken die hen getroffen hadden.

Mijne aandacht viel op een blonden knaap met blauwe oogen en eene blanke kleur. Hij telde omstreeks twaalf jaren en was, naar mij gezegd werd, afkomstig van de S i d a m i 's, een volksstam, die ten zuidoosten van Kaffa verblijf houdt. De handelaar be-

merkte, dat ik belang in den knaap stelde, wijl ik hem eenige liefkoozingen bewees om hem een glimlach te ontlokken, zoozeer deed 't mij aan, hem zoo treurig en moedeloos te zien; ik vroeg naar den prijs, en de handelaar verklaarde hem voor niet minder dan honderd en twintig stukken zout te willen afstaan (tien kilogram of wel vijftig gulden in geld). Ik gaf mijn dragoman een teeken om de koopsom te betalen, maar terwijl hij zich daartoe gereed maakte, scheen 't mij toe, dat ik mij zelf aan een misdrijf schuldig maakte; de gedachte rees in mij op of 't niet waar was dat ik door het aangaan van dien koop zelf dien menschonteerenden handel begunstigde, door die verworpelingen het bewijs te leveren, dat ook wij blanken het zwarte vleesch kochten; ik gaf daarom mijn dienaar een wenk de betaling op te schorten. De knaap staarde mij aan, ik drukte hem een kus op het voorhoofd en zeide hem in het Arabisch: „Allah neme u in zijne bescherming." Ongelukkige knaap! hij had gehoopt in de goede ster, welke mij tot hem voerde, hij meende reeds eene gelukkiger toekomst voor zich te zien aanbreken, en begon, toen hij bemerkte dat ik hem aan zijn lot overliet, hartstochtelijk te weenen.

Ontroerd verliet ik de toekoel, weenend trad ik buiten het afzichtelijke verblijf van den ongelukkigen knaap, en nog maar enkele schreden had ik gedaan, toen ik mij tegenover een nog ontzettender tooneel bevond.

Op een hoop aarde, aan handen en voeten gebonden, het ontbloote lichaam aan de felle stralen eener Afrikaansche zon blootgesteld, lag een meer dan zeventigjarig grijsaard. Hij had dunne sneeuwwitte haren, eene zwarte huidkleur, ingezonken oogen en eene vermagerde, dorre gestalte: hij geleek een doode; in zijne nabijheid zat een man met een terugstootend gelaat, wien ik naar de reden van den ellendigen toestand des grijsaards vroeg. Hij was een handelaar in — zwart ivoor, — en deelde mij met de grootste bereidwilligheid mede, dat de oude man uit de landstreek Seko-Moka, ten zuiden van het koninkrijk Kaffa, eene onderhoorigheid van den Sultan van Affilò, afkomstig was; hij was een krijgsgevangene en door hem te Baro gebracht om hem te verkoopen. Ik vroeg hem of de hooge leeftijd van den ongelukkige en de slechte staat zijner gezondheid zelfs het ongevoeligste hart

geen medelijden moesten inboezemen, doch hij gaf mij te verstaan, dat de grijsaard had trachten te ontvluchten en hij daardoor genoodzaakt was hem geboeid te houden.

Terwijl wij hierover in gesprek waren had zich van lieverlede eene talrijke groep lieden om ons verzameld, nieuwsgierig om de reden mijner belangstelling in dien ongelukkige te kennen; sommigen hielden mij misschien voor een slavenkoopman, anderen, hoop ik, voor een apostel dezer ongelukkigen. Naar den prijs gevraagd, waarvoor hij den grijsaard wilde verkoopen, noemde hij eene hoeveelheid klipzout ter waarde van zeven en een halve gulden, en gaf ik mijn dragoman een teeken den prijs voor de vrijkooping te betalen; de boeien werden den grijsaard ontnomen, hij ontwaakte uit zijn toestand van verdooving en liet zijne doffe oogen over de omstanders weiden, om te weten wie hem als slaaf gekocht had. Ik nam zijne magere hand in de mijne, bracht ze aan mijne lippen en zeide hem: „Abbatié (vader), bewogen met uw ongeluk geef ik u de vrijheid weder, keer terug naar uw vaderland om in vrede te midden uwer bloedverwanten te sterven; ik verzoek u slechts eene enkele gunst: wanneer ge het moede hoofd weder in het land uwer vaderen zult laten rusten, zeg dan aan iedereen, dat een blanke van Italië u de vrijheid heeft terug gegeven.

De ongelukkige grijsaard had mijn Arabisch niet begrepen, hij stortte tranen, onbewust van het geluk, dat hem ten deel viel; mijn dragoman herhaalde mijne woorden, waarop hij een zucht van verlichting slaakte en met trillende lippen zeide: „Dat ons aller God u het geluk schenke, hetwelk gij waardig zijt."

Ik had geldige redenen om niet al te veel vertrouwen te stellen in de vrijheid, welke den ongelukkigen grijsaard was terug gegeven; ik bracht hem daarom bij den Moedir, wien ik het voorgevallene mededeelde, en verzocht hem onder zijne bescherming te nemen, tot zich eene gunstige gelegenheid opdeed hem met eene karavaan van vertrouwde personen naar zijn vaderland te doen terugkeeren. Om zijne belangstelling op te wekken deelde ik hem mede, dat de koning en de broeder van Ras Adal, wien ik het voorgevallene zoude berichten, hem erkentelijk zouden zijn voor de hulp, welke hij den grijsaard verleenen zoude.

Vóór ik Baso verliet, bezocht ik nog het kwartier der kooplieden uit Gondar, om de hoeveelheid der aldaar bijeengebrachte koopwaren te leeren kennen. Op die markt vond men koffie, ivoor, goud en muskus, maar wat meer dan dit alles de aandacht trof was het verbazend groote aantal geboeide slaven.

Op de markt gekocht waren de kooplieden bevreesd, dat zij zouden trachten te ontvluchten; bijna bewust van de nieuwe kwellingen, welke hun te wachten stonden, staarden die rampzalige wezens naar de zon, welke ter kimme daalde, en de kruinen hunner bergen in een gouden gloed hulde, en God alleen is 't bekend welke gedachte aan het vaderland waaraan zij ontrukt waren, aan de gezinnen, welke zij nimmer zouden wederzien, hen in dat uur vol droefheid vervulden!

DE SCHOENTJES.

Naar het Italiaansch van G. DE CASTRO.

Een langzaam nederritselend blad en een grijsaard die het met weemoedigen blik nastaart!

En steeds was het dezelfde grijsaard, die op hetzelfde uur op dezelfde bank zat.

Het was zeer levendig op den breeden met schaduwrijke boomen beplanten wandelweg, maar de oude man scheen niets daarvan te bemerken. Hij was een allesbehalve oplettend toehoorder van de flaneurs, die gewoon zijn hun nieuwtjes onder het lommerrijke geboomte der openbare wandelplaatsen aan den man te brengen. Hij groette afgetrokken en antwoordde met enkele woorden, zonder de oogen van het nieuwsblad te wenden, dat hij doorgaans in de hand hield; evenmin bekommerde hij zich om de hem omringende jeugd, met geen blik verwaardigde hij de lieve, vroolijke, dartele, gelukkige knaapjes en meisjes, die zich als de meesters van het terrein beschouwen, en al naar 't valt, lastig, onbescheiden, vriendelijk of aanhalig zijn; die zich daar volkomen op hun gemak en thuis gevoelen, die tusschen de kindermeisjes rondspringen, met elkander schertsen, stoeien en ravotten, en met de hen omringende bloemen als 't ware tot eene zelfde familie schijnen te behooren.

Te midden dier vroolijke, net gekleede kinderschaar bewoog zich

op dat uur gewoonlijk eene nog jeugdige bedelares, met een bleek doch lief meisje op den arm.

Elken dag vroeg deze bedelares den grijsaard eene aalmoes, en nimmer werd deze door hem geweigerd. Van lieverlede was zulks als 't ware eene stilzwijgende overeenkomst geworden, zoodat de behoeftige moeder niet meer vroeg, maar eenvoudig de hand uitstak, waarop de aalmoes haar terstond gegeven werd.

Het ontvangen geldstuk ging dan aanstonds over in de tengere handjes van haar kind, en dit beschouwde het met oogen, die nog onbekend waren met het nijpende gebrek en de bittere ellende op dit ondermaansche, het meisje klemde het tusschen de zwakke vingertjes en liet het in haar handje op en neer springen; het kind was gewoon met enkele geldstukken te spelen, die aan hare moeder gegeven werden, en vervolgens dienden om hun beider honger te stillen.

Nooit was het den grijsaard in de gedachten gekomen, zijne luttele gift met een medelijdenden blik te doen gepaard gaan, en dit was verkeerd van hem gehandeld, want menigmaal wordt een blijk van mededoogen op hoogeren prijs gesteld dan een koperen en zelfs een gouden muntstuk.

Dien dag scheen de grijsaard evenwel in eene andere gemoedsstemming te verkeeren.

Het nederritselende verdorde blad had hem veel gezegd, wat door niemand anders was gehoord.

Hij gaf de arme niet alleen het gewone geldstuk, maar zag haar bovendien ook aan. Het was wel is waar slechts een vluchtige blik, maar de ongelukkige moeder werd daardoor in de gelegenheid gesteld, hem haren dank te betuigen, en de grijsaard zag haar bleek en lijdend gelaat en het in een gescheurden doek gewikkelde kind, dat in weerwil daarvan er tevreden en opgeruimd uitzag en tegen hem glimlachte, als ware het een kind van welgestelde ouders. Hij stond een oogenblik in beraad om het kleine meisje een tweede geldstuk te geven; maar eensklaps van zijne zitplaats oprijzend verwijderde hij zich met haastige schreden.

De arme bleef hem eenige oogenblikken met de oogen volgen en bemerkte, dat hij zijne schreden hoe langer hoe meer versnelde, als wilde hij eene hem kwellende gedachte ontvluchten. De lezer

kan zich voorstellen wat het nietige verdorde blad den grijsaard zeide, voor het den vochtigen bodem bereikte; maar wat voor onaangenaams of grievends had de bedelares hem kunnen zeggen? Had zij voor de ontvangen aalmoes hem niet haren oprechten dank betuigd? En had het kind op haar arm niet tegen hem geglimlacht?

De zaak was misschien eenvoudiger en natuurlijker dan wij ze ons voorstellen. Wellicht versnelde de heer Andrea zijne schreden, omdat hij gewoon was de bevelen van een heerschzuchtig meester, de klok, met de meeste nauwgezetheid op te volgen. Op zekeren leeftijd en in zekere gemoedsgesteldheid neemt de klok eene voorname plaats in ons leven in. Men raadpleegt haar ieder oogenblik, en wat meer zegt, men luistert stipt naar haar. De pendule op den schoorsteenmantel fluistert goede woorden, de kerkklokken in de omgeving geven goeden raad. Men wordt ontheven van de moeite van het doen eener keuze en het nemen van een besluit, men doet eenvoudig opnieuw wat men ook gisteren heeft gedaan, men herhaalt zichzelven, en dit is een groot gemak en eene groote geruststelling voor lieden met weinig verbeeldingskracht, als ook voor hen aan wie het leven zijne ontgoochelingen niet gespaard heeft.

Het uur van het diner naderde. De grijsaard dineerde niet ten zijnent, maar in eene restauratie, en wel, voor wie het nog nauwkeuriger wil weten, in den Scudo d'oro[1]), en, zooals van zelf spreekt, steeds aan dezelfde tafel; hij at weinig en sprak nog minder. Na afloop daarvan deed hij zijne gewone wandeling met eene slechte sigaar in den mond en vaak kwellende gedachten in het hoofd.

Dien avond was hij vroeger dan gewoonlijk op straat, en wel terwijl de lantaarnopstekers nog druk met hun werk bezig waren.

Voor en na begonnen de zwakke lichten in den mist te flikkeren, en een rosachtig schijnsel in hunne onmiddellijke omgeving te verspreiden. De gedachten van den grijsaard namen van lieverlede eene zwaarmoedige en sombere tint aan. Hij dacht aan de lamp in de vestibule zijner woning, welke sedert lang niet meer

---

1) Het gouden schild.

aangestoken werd; hij dacht aan de ledige vertrekken daarin, aan zijn eenzaam en eenzelvig leven. Hij vermeed de drukke straten en pleinen, zocht bij voorkeur de donkerste en eenzaamste plaatsen op, en verbeeldde zich herhaaldelijk in de eene of andere deuropening of op den hoek eener straat de bedelares met haar kind op den arm te zien. Hij maakte er zich een verwijt van hun niet meer gegeven te hebben.

Dikwijls bleef hij staan en vestigde hij den blik op het eene of andere verlichte venster, en dan drong de gedachte zich aan hem op: daar bevindt zich een gezin, en ik ben alleen, geheel alleen.

Onder de voorbijgangers waren ook bejaarde mannen, maar de meesten dezer bevonden zich in aangenaam gezelschap: zij liepen naast opgeruimde, schertsende vrouwen en vroolijk voorthuppelende kinderen en om hen heen heerschte eene levendige drukte en opgewekte stemming.

Die groepjes verwijderden zich, en uit de verte klonken hem nog lang hun schertsende kout en opgewekt gelach in de ooren.

Het was reeds laat toen hij in zijne woning terugkeerde. Zijn huisknecht, die reeds langer dan een uur op zijne thuiskomst wachtte, trad hem tegemoet; maar zonder van zijne diensten gebruik te maken zond hij hem terstond heen, en begaf zich naar zijne kamer. Hij verkeerde nog altijd in eene onrustige stemming.

Hij beproefde eene andere richting aan zijne gedachten te geven, maar het wilde hem niet gelukken.

De onbeduidendste herinnering was voldoende om weder dezelfde beelden voor zijn geest te doen verschijnen, en de meest onverwachte indrukken voerden hem tot dezelfde gedachten terug. Maar hij bezat moed. Wijl die smartelijke herinneringen uit het verledene met zooveel hardnekkigheid terug keerden, durfde hij ze in het aangezicht zien. Hij nam een licht en deed eene wandeling door de verschillende vertrekken. Het was een groot huis en voor hem alleen ongetwijfeld veel te groot. Het was kil in die groote verlaten kamers. Hij bezocht elke plek en liet zijne blikken over de meubels, schilderijen, gordijnen en tapijten weiden. De piano in het salon was met eene dikke laag stof bedekt; hij opende ze en sloeg eenige toetsen aan, en weder meende hij de smeekend om eene aalmoes vragende stem der bedelares te hooren. In de

eetzaal hing een levensgroot portret in olieverf: het was het portret eener vrouw; hij bleef daarvoor staan en hield geruimen tijd den blik daarop gevestigd. Sprak hij in zichzelf of bad hij? Na nog eenige andere kamers bezocht te hebben, opende hij opnieuw een deur, en bevond hij zich in een klein slaapvertrek. Niemand sliep meer daarin, maar de witte gordijnen, de eenvoudige doch sierlijke meubels en het fraaie werktafeltje bij het venster lieten dienaangaande niet den minsten twijfel over: het was de kamer van een meisje geweest. Schier werktuigelijk opende hij de laden der commode; ze waren ledig. Een luchtstroom deed de vlam der kaars beven, en de ongelukkige grijsaard beefde eveneens.

* * *

Den volgenden dag was het weder regenachtig. Het was de tiende November, de verjaardag van den heer Andrea. Geen zonnestraaltje zelfs verhelderde de treurige, troostelooze eenzaamheid van den beklagenswaardigen grijsaard. Zijn huisknecht trad reeds vroeg in den morgen zijne kamer binnen, en bood hem op eenvoudigen doch hartelijken toon zijne gelukwenschen aan. Hij was een braaf en trouw dienaar, die reeds jaren in die woning had doorgebracht en zijn meester eene oprechte genegenheid toedroeg. Bij het binnentreden bemerkte hij aanstonds, dat de heer Andrea zeer bleek was.

„Is er iemand hier geweest, Pietro?"

„Niemand, mijnheer, en wie zou er ook komen?"

Eene droefgeestige uitdrukking verscheen op het gelaat des grijsaards, en hij zond zijn dienaar heen.

Wie verwachtte hij? Hij zoude het in waarheid zelf niet hebben kunnen zeggen, hij wilde zelfs niet toegeven, dat hij iemand verwachtte of naar iemand verlangde. Toch was het zijn verjaardag, en onwillekeurig dacht hij aan het verledene, aan de jaren toen.... Maar waartoe aan die voor altijd vervlogen dagen te denken, waartoe zich het geluk en de genoegens weder voor den geest te roepen, welke niet weder terugkeeren, en even ver van hem verwijderd zijn als de in de donkere diepten van het firmament schitterende sterren?

De heer Andrea kleedde zich haastig aan. Hij wilde zoo spoedig mogelijk zijne woning verlaten om zoo laat mogelijk daarin weder te keeren; hij gevoelde behoefte aan lucht, aan beweging en aan andere aandoeningen dan op dat oogenblik zijn binnenste beroerden.

Maar met eene eigenaardige, iets goeds belovende uitdrukking op het gelaat, verscheen de huisknecht weder op den drempel.

„Een brief, mijnheer," zeide hij, en had er gaarne willen bijvoegen: „U ziet, dat men toch nog aan u denkt!"

Het was, om aan de waarheid niet te kort te doen, geen eigenlijke brief; maar dien dag was er ook geen brief noodig om den heer Andrea het bewijs te leveren, dat men zich zijn verjaardag herinnerde en nog aan hem dacht. Het was een felicitatie-kaartje, een van die geperforeerde met geborduurde zijden bloempjes keurig versierde blaadjes, zooals kinderen gewoon zijn als blijk van genegenheid en liefde met hunne oprechte wenschen aan hunne naaste betrekkingen te zenden. Het gaf slechts een enkelen regel te lezen, maar deze drukte meer uit dan eene lange toespraak. Die onvaste, beschroomde letters, als 't ware, waren den heer Andrea maar al te goed bekend. Wie dien beknopten maar welsprekenden heilwensch had geschreven, had zulks uit den grond van het hart gedaan, had daarin de ziel uitgestort; die ongelijke letters verrieden het beven der hand en eene ontroering, welke men niet had kunnen meester blijven. O! wanneer die hand alles had kunnen schrijven, wanneer dat hart zich geheel had kunnen uitstorten! Die regel was, om het zoo uit te drukken, een onsamenhangende, onder hevig snikken uitgesproken volzin, maar waarvan de uit het hart opgewelde woorden de onzekere hoop voedden den weg naar het hart te vinden.

De grijsaard hield het kaartje in de hand, maar zijn gelaat vertoonde geen spoor van de aandoeningen, welke zijn binnenste beroerden.

De trouwe bediende koesterde groote verwachtingen van dat briefje; wellicht kende hij de herkomst er van, en op zijn gelaat teekende zich de ernstige uitdrukking van iemand, die eene belangrijke beraadslaging tegemoet ziet, waarin hij veronderstelt eene voorname rol te zullen vervullen. Hij wendde de blikken niet van

zijn meester af, die nochtans geen enkel blijk gaf noch van zijne aanwezigheid te bemerken, noch van ontroerd te zijn, noch van voornemens te wezen eenig besluit te nemen.

Hoe groot en grievend was de teleurstelling van den braven Pietro!

Zijn meester verwaardigde hem met geen enkel woord, met geen blik zelfs; zonder eenige notitie van hem te nemen verliet hij, gehuld in zijn mantel en verdiept in zijne gedachten, het huis, alsof hij, Pietro, hem niets had overhandigd.

De grijsaard snelde een poosje in den dichten motregen voort; maar eensklaps bemerkend dat hij zijn regenscherm vergeten had, riep hij het eerste huurrijtuig aan, dat hem tegenkwam.

Hij noemde den koetsier den naam eener straat in eene achterbuurt, welke in een slechten reuk stond bij lieden, die aan breede zindelijke straten de voorkeur geven; dicht opeengehoopt woonden in die afgelegen buurt slechts armen, die een zwaren strijd tegen het bestaan voerden, terwijl hunne meer met aardsche goederen gezegende stadgenooten zorgvuldig vermeden zich daar te vertoonen.

Pietro was inmiddels met het regenscherm naar de deur gesneld om het zijn meester ter hand te stellen, maar hij kwam nog juist bij tijds om hem in het rijtuig te zien stappen en heenrijden; in gedachten verzonken bleef hij hem nastaren.

„Dat is iets buitengewoons," mompelde hij, „zulk een haast en dan in een huurrijtuig!"

Het was inderdaad iets buitengewoons: het was een gelukkig en, wat meer zegt, een goed besluit, een van die besluiten, die zich als 't ware eensklaps opdringen en geene aarzeling toelaten. Het was Andrea alsof hij nimmer het doel van zijn tocht zoude bereiken, en telkens spoorde hij den koetsier tot grooter spoed aan. In snellen draf vervolgde het rijtuig in den steeds dichter neervallenden motregen zijn weg, behendig gleed het tusschen andere rij- en voertuigen door, en deed de met paraplu's gewapende voetgangers verschrikt op zijde springen.

Met de oogen op het portier gevestigd staarde de grijsaard naar de voorbijsnellende huizen en telde de minuten.

Eindelijk hield het rijtuig stil. De heer Andrea stijgt uit en

treedt op een armoedig huisje toe, waar zijne komst een troepje voor de deur spelende havelooze kinderen op de vlucht jaagt, en de opmerkzaamheid van eenige oude vrouwen gaande maakt, die hem voor een weldoener houden, die onbekend wenscht te blijven; maar na verloop van enkele minuten komt hij met gebogen hoofd en eene moedelooze uitdrukking op het gelaat weder naar buiten. De door hem gezochte persoon woonde sedert een aantal maanden niet meer in dat huis, en omtrent hare tegenwoordige verblijfplaats had men hem slechts zeer vage inlichtingen kunnen geven. Het rijtuig stelt zich opnieuw in beweging en houdt herhaaldelijk stil; maar steeds te vergeefs! Waar hij komt noemt hij een naam, maar niemand die hem op het goede spoor kan brengen, niemand die hem de gewenschte inlichting kan geven. Hij zou wie weet hoeveel voor eenig nauwkeurig bericht gegeven hebben; maar wie bekommert zich om eene ongelukkige verlatene, die te midden van de zorgeloosheid van onverschilligen en de minachting van verdorvenen wie weet hoeveel malen 's jaars van woning verandert?

Nog eene laatste hoop restte hem. Bij den burgerlijken stand weet men alles of moest men althans alles weten. Hij begeeft zich derwaarts, maar ook daar kan men hem geene voldoende inlichting geven. Met langzame schreden, gebogen hoofd en wezenlooze blikken keert hij moedeloos huiswaarts, terwijl martelende gedachten zijn geest bezig houden en knagend zelfverwijt zijne ziel vervult. De koude motregen drong als 't ware tot in zijn hart door; het was hem alsof de aarde met hem medeweende, alsof die onbeschrijfelijke treurigheid om hem heen hem beschuldigde, alsof die sombere zwaarmoedige dag aan de wereld het lijden der ongelukkige verlatene verkondigde. Dicht in zijn mantel gehuld schreed hij in voorover gebogen houding rakelings langs de huizen voort als een groot misdadiger, als een onnatuurlijk vader, die aan zijne dochter den terugkeer in de ouderlijke woning verboden, die haar den weg der verzoening en der liefde had afgesneden.

* * *

Nogmaals zij, de gewone bedelares, met de bekende doorzichtige,

uitgeteerde hand, en de zwakke om eene aalmoes vragende stem. Nogmaals zij, op dat oogenblik, ineengehurkt naast de deur zijner woning, met haar slapend dochtertje in de armen. Het gezicht dier vrouw vermeerderde nog het grievende hartzeer van den grijsaard. Hij had haar willen ontwijken, had haar willen te hulp komen zonder haar aan te zien, maar die tengere hand werd uitgestoken als wilde ze hem weerhouden. De grijsaard ledigde zijne beurs in haar schoot en besteeg haastig de stoep zijner woning.

„Mijne Adele," dacht hij, „houdt misschien ook de hand op even als deze ongelukkige, en misschien lijdt ook haar kind koude en gebrek!"

Het was eene verschrikkelijke gedachte, en de grijsaard kon ze niet meer van zich afzetten. Om ze minder smartelijk te doen zijn bracht hij zich alle hem door zijne dochter aangedane verongelijkingen weder voor den geest: hare onberaden keus, hare noodlottige ongehoorzaamheid, haar onverstandige hartstocht, de plotselinge eenzaamheid waarin zij hem had achtergelaten, en alles wat hij door hare schuld geleden had; maar de handjes van een onschuldig wezentje strekten zich naar hem uit, en de smeekende blik der berouwhebbende ontwapende hem.

„Zij beminde hem zoo innig," sprak hij tot zichzelven; „hij was hare eerste liefde en zij gaf zich geheel daaraan over; zij trouwden wel is waar buiten mijne toestemming, maar ben ik niet te streng, te onverzettelijk geweest? Ja, zij had eene betere keuze kunnen doen, en wie weet hoeveel malen zij mij te dezer stonde gelijk gegeven heeft; maar van het oogenblik af, dat zij hare keuze had gedaan, stond deze ook onherroepelijk vast, en wijl al mijne vermaningen en tegenkanting toch vruchteloos zouden blijven, waartoe konden dan mijne hard- en wreedheid nog dienen?

Bij het binnentreden zijner woning hoorde de heer Andrea een haastig openen en sluiten van deuren, en kwam Pietro hem met ontsteld gelaat te gemoet.

„Wat is er?" vroeg de grijsaard hem op norschen toon. „Is er iemand?"

„Neen, mijnheer," antwoordde de huisknecht met bevende, nauw verstaanbare stem, „er is niemand.... maar uw souper staat gereed...."

De heer Andrea begaf zich naar de eetzaal en nam aan de gedekte tafel plaats; maar hij deed zulks schier werktuigelijk en terwijl hij bleef voortgaan zich allerlei beelden en voorvallen uit het verledene voor den geest te roepen, zich zelven te beschuldigen en zelfverwijten te doen.

„Waar zou mijne Adele thans zijn? Wat zou ze op dit oogenblik doen? In vroegere jaren was zij op mijn geboortedag altijd de eerste om mij te begroeten en geluk te wenschen, steeds had zij mij de eene of andere verrassing bereid en dan vloog zij mij om den hals en omhelsde mij zoo innig, zoo vol liefde! En nu, hoe haar te vinden? hoe hare verblijfplaats te ontdekken, groote God? Als ze eens naar eene verwijderde plaats vertrokken was! Als ze hem eens gevolgd was! Hij is heengegaan, wie weet waarheen, en heeft haar aan haar lot overgelaten, zonder geld misschien.... aan armoede en gebrek ter prooi wellicht? Misschien is zij wel ziek en door medelijdende buren naar het gasthuis gebracht!"

Bij deze op half fluisterenden, half luiden toon gesproken woorden vestigden zijne oogen zich onwillekeurig op de strenge blikken van het portret, dat tegenover hem aan den muur hing. Het was het portret van Adele's moeder, van zijne innig geliefde vrouw, die jaren geleden van zijne zijde gescheurd en nog steeds door hem betreurd werd; het was hem alsof zij op dat oogenblik de vraag tot hem richtte: „Wat hebt gij met mijne dochter gedaan?"

Dat portret nam de verdediging der dochter op zich, die door hartstocht verblind, door onervarenheid op een dwaalspoor gebracht, en wier goed vertrouwen op snoode wijze verraden werd; die het eerste kloppen van het jonge, vurige hart niet had weten te bedwingen, maar die lang geleden en gestreden, lang gebeden en geboet had, en zoo ten volle waardig was vergeving te erlangen.

Dat portret sprak op luiden en overredenden toon ten gunste van de verlaten echtgenoote en van haar kind, dat bij het aanschouwen van het eerste levenslicht zelfs de bescherming van een vader en den steun van een liefhebbend bloedverwant had moeten derven. Die strenge en toch weemoedige blikken schenen te zeggen: „Ach! wanneer ik er nog geweest was, dan zou dit alles niet gebeurd zijn, en in elk geval zou ik de ongelukkige niet aan

de verlatenheid, aan de wanhoop en wellicht aan de schande hebben prijsgegeven."

De heer Andrea trachtte zich tegenover dat portret te rechtvaardigen, hij voerde een vertrouwelijk en geheimzinnig gesprek daarmede, hetwelk alleen door het beangste geweten van den grijsaard werd verstaan en zachtere en liefelijker gevoelens in hem opwekte: „Ga, ga," voerde het portret hem herhaaldelijk te gemoet, „ga en zoek haar die u wacht, die u tot zich roept, zoek haar overal, en houd uwe taak niet voor volbracht voor ge de armen voor haar geopend en haar in hare meisjeskamer hebt teruggevoerd."

De grijsaard verhief zich eensklaps van zijne zitplaats alsof hij een bevel ontvangen had; maar op hetzelfde oogenblik ontwaarde hij tot zijne onuitsprekelijke verbazing een paar schoentjes op den armstoel naast het venster, den stoel die zijne dierbare afgestorvene gedurende zoovele jaren tot zitplaats had gestrekt; hij nam de schoentjes in de hand om ze van nabij te bezien, als vreesde hij zich nog te vergissen. Maar neen, het kon niet anders, het moesten de hare zijn; zijn kleindochtertje, dat betooverende engeltje was daar geweest; zijne Adele had kort te voren in die kamer vertoefd; hij was er zeker van.

„Pietro! Pietro!" riep de grijsaard, en in de grootste ontsteltenis snelde deze de eetzaal binnen. „Gij hebt haar gezien, niet waar? Is zij hier geweest? Is zij nog hier?"

De brave dienaar had den moed niet hem de waarheid te zeggen, en zonder verder te vragen snelde de grijsaard naar de aangrenzende vertrekken. Pietro beefde en was bleek als een op heeter daad betrapt misdadiger.

* * *

Ja, over het geheele lichaam bevend was Adele haars vaders huis binnengetreden, om het gedurende zijne afwezigheid een groet te brengen, om de vele dierbare voorwerpen terug te zien, om eenige tijding van den ongelukkigen grijsaard te hebben. Bij de onverwachte thuiskomst haars vaders had zij haastig naar het door haar als meisje bewoonde kamertje de vlucht genomen, en

thans hield zij haar kind in de armen en drukte het tegen de borst, alsof zij bij dat zwakke wezentje bescherming zocht.

Daar was het dat de heer Andrea haar weder terugzag en liefdevol de armen voor haar uitbreidde. De brave Pietro wischte een paar groote tranen weg, die langzaam langs zijn wangen biggelden; maar hoeveel tranen vergoot Adele niet! De grijsaard knielde voor zijn kleindochtertje neder, hij kuste hare voetjes, en wilde haar zelf de schoentjes weder aantrekken en vastrijgen. Gelukkig kind! Op hetzelfde oogenblik vond het zijne schoentjes en zijn grootvader weder.... die lieve, die verschrikkelijke grootvader, zonder wien het geluk eens gezins niet volmaakt schijnt.

HET

LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

September 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 Augustus 1895.

De geschiedenis van Bessie Costrell, door Mrs. Humphry Ward. Haarlem, de Erven F. Bohn.

De natuur, Aflev. 7 en 8. Utrecht, J. G. Broese.

Liefde overwint, door Silas K. Hocking. Almelo, W. Hilarius Wzn.

Liefde of Hartstocht, door A. Ch. Leffler, naar het Zweedsch door Ph. Wijsman. Dordrecht, J. P. Revers.

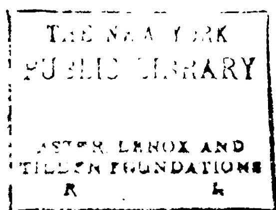
La Vieille Hollande, traduit par Eduard van Biema.

Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

Mr. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO.

EEN VERGETEN STAATSMAN

DOOR

J. Ch. BLOK.

Met Portret.

Weemoedwekkend was het schouwspel der laatste verschijning van nu wijlen mr. J. Kappeyne van de Coppello, den in Juli te 's-Gravenhage overleden staatsman en oud-minister, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Moeielijk strompelend, al zijne laatste krachten inspannend, was hij de zaal binnengetreden. Dadelijk richtten aller blikken zich op hem. In de Kamer; op de tribunes; van de „pers". Daar was Kappeyne weer, de op den achtergrond geraakte man, de groote figuur van gisteren; de strijder, die zwaard en schild had afgelegd, was als eene plotseling herleefde herinnering aan een toch betrekkelijk zoo kort van ons af liggend verleden, in den snellen stroom onzer dagen reeds nevelachtig geworden.... Daar zat hij, Jan Kappeyne, het „enfant terrible" der liberale partij, de man der Schoolwet van '78, de onruststoker, de kampioen zonder genade, de talentvolle jurist, wiens naam nog zoo kort geleden op aller lippen was geweest, het onderwerp van aller beschouwingen, een der hoofdfiguren van onze binnenlandsche politiek: daar zat hij, bleek en lijdend, gebroken en zwijgend, slechts een voorwerp der algemeene nieuwsgierige belangstelling nog eens.

Toen zag ieder, dat 't met Kappeyne weldra zou gedaan zijn. Nog droeg het breede gelaat die geestige, wat spottende, wat speelsche uitdrukking van vroeger. Maar 't was, alsof de zoo scherpe trekken half waren uitgewischt; alsof een hevig lijden dat andere bijna had verdrongen. De trek van pijn, van teleurstelling, van weemoed was overheerschend geworden op 't bleeke gelaat. Nu en dan fluisterde hij met zijn buurman even en dan kwam er voor een oogenblik wat leven in die vermoeide trekken. Maar het vuur was geweken. Kappeyne hield den breeden, ruw gehouwen kop een weinig ter zijde en liet den blik met vage en droevige uitdrukking langzaam rondgaan. En dan werd die scherpe lijn van pijnlijkheid weer in eens heviger gegroefd en de matte tint werd nog bleeker. Hij gevoelde 't, de zeventigjarige, dat nog slechts een korte poos van afzondering in zijn studeerkamer, te midden van zijn chaotisch dooreengestapelde en verspreid over vloer, tafels en taboeretten liggende boeken en papieren, hem gegund was. Kappeyne woonde die zitting niet tot het einde bij. Op zeker oogenblik, toen men weer den blik richtte op het bankje aan de rechterzijde des Voorzitters — in den Senaat geen indicium voor politieke kleur — toen was Kappeyne weg. Steunend op zijn krukje, de hand klemmend om den knop ervan, gebogen en strompelend, was hij vertrokken, voetje voor voetje, voor het laatst den rug wendend naar hen, die nog zijne ambtgenooten waren; hij was heengegaan om nooit terug te komen, de van het tooneel getreden staatsman.

* * *

Zie, wanneer de generatie, die Kappeyne in zijne dagen van kracht en strijdvaardigheid, in zijn vollen bloei van tintelend vernuft en onweerstaanbare zucht naar schalksch spelen met de vonkjes van oratorisch talent, die hij deed knetteren als een kleurig vuurwerk, niet gekend heeft; wanneer zij die mr. Kappeyne slechts van „hooren zeggen" weet te waardeeren en te begrijpen, naar hem terugdenkt, dan zal zij in dit treurig beeld van zijn laatste komst ter Eerste Kamer iets weervinden van de gevoelens, die bij haar oprijzen wanneer zij Kappeyne's politieke beteekenis zou willen weergeven.

Hij heeft, als politieke figuur, in zekeren zin zijn roem overleefd. Waar geen groote en onweerstaanbare drang hem, Kappeyne, ertoe riep om zijn land als volksvertegenwoordiger of als minister te dienen, moest zijn arbeid den stempel dragen van vergankelijkheid, hoeveel voortreffelijks en geniaals er ook in gevonden werd.

„Met zijn onmiskenbare genialiteit en zijn grondige kennis," zegt de heer Ising in zijn bekend werkje In de Kamers der Staten Generaal „overkwam 't hem meer dan eens de zaken te doen verwarren. Zijn zucht om paradoxen vol te houden, dreef hem van het spoor. Het was alsof er evenwicht in hem faalde, of hij geen weerstand bieden wou aan de parten, die zijn spottende geest hem speelde."

Deze eigenaardigheid en die naam van „spotvogel", als onscheidbaar aan dien van mr. Kappeyne verbonden, mogen echter niets verminderen aan den eerbied, door het nageslacht aan zijne schitterende verdiensten verschuldigd.

Men hoore slechts wat een zoo streng en onpartijdig en veeleischend beoordeelaar als die van het Weekblad van het Recht over den jurist Kappeyne schreef.

„Wie hem noemt," las men in dat blad in eene hulde na Kappeyne's overlijden „spreekt den naam uit van een onzer grootste juristen, van een onzer weinige romanisten; van een advocaat, die in geleerdheid, scherpzinnigheid en welsprekendheid door geen zijner tijdgenooten werd overtroffen. Als zoodanig heeft hij meer dan dertig jaren geschitterd bij de Haagsche balie. In November 1877 opgetreden als Minister van Binnenlandsche Zaken, hing hij zijne toga voorgoed aan den kapstok; want in Augustus 1874 tot het ambteloos leven teruggekeerd, liet hij zijn naam niet weder inschrijven op het tableau der advocaten. De laatste 15 à 16 jaren van zijn leven waren hoofdzakelijk gewijd aan de lievelingsstudie zijner jeugd: het Romeinsche recht. Daarvan getuigen de laatste in druk verschenen vruchten zijner meesterlijke pen: twee uitnemende bijdragen in de werken der Koninklijke Academie van Wetenschappen, waarvan hem reeds in 1860, op betrekkelijk zeer jeugdigen leeftijd, het lidmaatschap was opgedragen. Een jeugdiger geslacht van juristen moge van Kappeyne weinig meer hebben

vernomen, — zij, die hem in zijn kracht hebben gekend, zullen den genialen geleerde, den edelaardigen man, den trouwen vriend nooit vergeten."

Hij, die tracht te compileeren wat er na Kappeyne's overlijden omtrent dezen staatsman alzoo is geschreven, behoort de hier geciteerde, diepgevoelde woorden van hulde, aan de beteekenis van deze merkwaardige verschijning gebracht, voorop te stellen. Want tezeer misschien hebben de biografen onzer dagbladpers den nadruk gelegd op het typische van Kappeyne's voorkomen: Dat hij weinig zorg aan zijn uiterlijk besteedde; hoe zijn das dikwijls scheef zat en zijne haren verward over zijn voorhoofd zwierden. Hoe 't gebeurd is, dat men hem op een dag van heeten partijstrijd in de Kamer, te elfder ure uit zijn bed moest halen en in allerijl naar de vergaderzaal trekken. Hoe Kappeyne ervan hield om door guitige paradoxen en spitsvondigheden vriend en vijand in het nauw te brengen. Zeer zeker is van weinigen de indruk, dien hun optreden wekte, meer „apart" geweest dan van mr. Kappeyne. Doch zij, die uit deze anecdoten en uien de gevolgtrekking willen maken dat het hem au fond aan ernst, aan rijp talent of aan toewijding mangelde, zullen eene grove en ondankbare onbillijkheid plegen tegenover Kappeyne's nagedachtenis.

* * *

Het is in waarheid wat moeielijk om zich van de politieke beteekenis van den staatsman Kappeyne een juist en zuiver denkbeeld te vormen.

Is het waar, dat zijn exuberante geest en zijn spelend vernuft en zijn tot spotten geneigde natuur hem de politiek weleens deden beschouwen als een schoone kans om slachtoffers te maken van zijn steeds vaardigen geest, zonder aanzien des persoons en zonder overweging van het belang zijner partij? Eigenaardig is 't zeker, dat Kappeyne, die meer dan eenig ander uit de parlementaire periode van '60—'80 strijd heeft gewekt, de Tweede Kamer is binnengebracht als een schier neutraal man. Het was zonder strijd, dat hij in 1862 in Den Haag tot lid der Tweede Kamer werd gekozen. Men had hem gecandideerd als een talentvol advocaat,

een vriend der belangen van industrie vooral, en geen argument van eenige beteekenis kon door eenige partij tegen zijne candidatuur worden aangevoerd. Was Kappeyne liberaal? Was hij conservatief? Vermoedelijk wist men 't toen niet recht. Onverkwikkelijke leuzen als van „Eigen Hulp", pro en contra, die ten huidigen dage door de moderne agents provocateurs en duistere figuren als de verkiezingsagenten zijn, worden verschacherd, had men nog niet. Mèt de verdere ontwikkeling van het moderne parlementarisme heeft de „verkiezingslitteratuur", met al den aankleve van dien en hare bende van huurlingen, ook gaandeweg het weerzinwekkend karakter aangenomen, dat haar thans kenmerkt.

Kappeyne was dus in 1862 eene der onschuldigste figuren in de Kamer. Doch enkele jaren later — in 1865 — staat hij aan de zijde van Fransen van de Putte contra Thorbecke.

In 1877 wist hij het kabinet-Heemskerk, — nadat de Schoolwet was verschenen — ten val te brengen.

Doch zijn eigene Schoolwet van '78, toen Kappeyne aan de groene tafel had plaats genomen, was de Nemesis voor het kwaad, tegenover de reeds schier verbroken eenheid der liberale partij bedreven. Zij legde de kiem voor de geheele vernietiging van de liberale partij als regeerende partij. Aan de ontwrichting van haar verband had Kappeyne reeds in 1865 geholpen, toen hij aan de zijde stond van Van de Putte, bij diens overwinning op Thorbecke, waarvan de overwinnaar toch niet meer dan een drietal maanden heeft kunnen genieten.

Na 1878 is voor den staatsman Kappeyne slechts teleurstelling geweest. Het échec bij de Kanaalwet van den jeugdigen minister Tak van Poortvliet was de voorbode van den val.

Nog ontwierp mr. Kappeyne met eene haast en eene nonchalance, die inderdaad aan de wanhoop van den drenkeling deden denken, die zich aan een strohalm vastgrijpt, een plan tot herziening der Grondwet. Maar de koning steunde dat voornemen niet.

Het is trouwens wellicht niet te veel gezegd, wanneer men de figuren van koning Willem III en van den minister Kappeyne van de Coppello naast elkander plaatst, te gewagen van een „incomptabilité d'humeur et de caractère", die naar de scheiding

deden smachten, althans stellig aan den eenen en hoogsten kant. Zich mr. Kappeyne te denken als iemand, die zich schikken en plooien kon naar de weleens moeilijke en veel fijnen tact en zelfbedwang vorderende zwenkingen, aan den omgang met een vorst als wijlen onze laatste Oranje-koning verbonden, is iets, dat al aanstonds een hoogen eisch stelt aan iemands verbeeldingskracht!

* * *

In 1891, bij het verzet tegen de provinciale kiestabel-Mackay, heeft Kappeyne nog eens in de Eerste Kamer gesproken, — zich nog eenmaal „de oude" getoond in geestdrift en in oratorisch talent.

Daarna heeft men niets meer van hem gehoord tot zijn overlijden. Zijn rol was afgespeeld. De ondeugende spellebreker had het terrein moeten ruimen en zij, die voor nieuwe troebelen beducht waren, wenschten hem in zijn „otium cum dignitate" allerminst te storen.

Over het algemeen ontwaart men dat de hulde, die aan Kappeyne's gedachtenis werd gebracht als eminent lid van den Haagschen Raad van 1862 (quantum mutatus ab illo! — mag men wel uitroepen bij eene vergelijking van den tegenwoordigen bij het college van een goede dertig jaren her!), vooral van voortreffelijk jurist, veel meer onverdeeld en warm is dan die, aan den staatsman gewijd.

Voor eene strijdlustige figuur als Kappeyne was misschien het parlementaire kamp een ál te schoone gelegenheid om zijn vernuft bot te vieren. Wellicht dat de aanvechting om te midden van het politiek gescharrel en geschacher de lui in het labyrinth van zijn scherts te voeren en zich dan te vermaken om hun angstig zoeken en tasten en voelen en kijken temidden van al die tooverspiegels en schijngestalten, — dat, zeggen we, die aanvechting hem te sterk werd. En wanneer men dit eenmaal aanneemt, kan zeker niet anders worden getuigd, dan dat Kappeyne's ondoorgrondelijk spelen met vernuft onheilen heeft teweeggebracht, waarvan, althans van liberaal standpunt gezien, de beteekenis niet licht te overschatten is.

Wij, die slechts een eerbiedig en bescheiden bijschrift tot het

portret van den overleden staatsman hebben te leveren; niets dan eene waardelooze compilatie van enkele korte artikelen, na Kappeyne's verscheiden door tot oordeelen bevoegden geschreven; wij zullen ons wel wachten om over dit alles eene zelfstandige meening te uiten.

Eigenlijk hadden we kunnen volstaan met het schetsje, dat wij bij den aanvang van dit bijschrift gaven, — van den lijdenden, afgeleefden, gebroken man, aan het laatst nog even neerzittend in den kring der nederlandsche senatoren.

Want dit gaf, gelijk we zeiden, eene zoo zuivere voorstelling van hetgeen voor de jongere generatie mr. Kappeyne van de Coppello in Juli 1895 was: — een vergeten staatsman.

DE PORSELEINEN SCHOTEL.

(EEN LIMBURGSCH VOLKSVERHAAL)

DOOR

HENK.

Op het geroep van eene knappe boerendeern kwamen een paar koppel eenden, eenige kippen en kalkoenen naar de binnenplaats gewaggeld en gevlogen van eene kleine nette hofstede in een dorpje van Zuid-Limburg.

In de deur vertoonde zich de slanke figuur der brunette, die, de mouwen van het jak tot aan de ellebogen opgestroopt, in een grooten schotel 't voer door elkander mengde. Zij plaatste den schotel op den grond, in den fellen zonneschijn, die het geheele landschap in een trillende beweging bracht, terwijl het pluimgedierte, zich aan geen warmte storende, zijn middagmaal met gulzigheid opslokte.

„God almachtig!" riep een man aamechtig uit, die zich, het hoofd afdrogende, op de bank voor het huis liet vallen, „God almachtig! we zullen het bij den duivel niet warmer hebben!"

„Maak je rekening maar niet verkeerd, Joseph!" antwoordde het meisje, „want op deze wereld doet ge zulke goede zaken, dat zij je in de andere wereld wel dubbel zullen betaald worden."

„Ik goede zaken maken? Zijt ge gek, Marieke? Het baantje van venter en opkooper is tegenwoordig niets meer waard! Wij

kunnen niet meer koopen of verkoopen, men spaart tegenwoordig, men" ....

„Wacht even tot ik je beklaag," hernam Marieke, terwijl ze een handvol graan in den schotel wierp, waarop een groote kalkoensche haan met veel vertoon en uitgespreide vleugels de eenden en kippen verjoeg, die midden in den schotel hun aandeel kwamen vragen. De kalkoen zag nu Joseph met een uitdagende houding aan, terwijl hij nu en dan door eenige houwen en slagen den aftocht deed blazen aan de bewoners van het hoenderhok, en de eenden met gerekten hals en versuften blik de heldendaden van den kalkoen aanschouwden. Daarbij pikte de haan woedend en gulzig in den schotel, die ook reeds geruimen tijd de aandacht van den koopman had getrokken.

Zijn donker, schitterend oog was steeds waakzaam en loerend, terwijl een slimme, nieuwsgierige uitdrukking altijd elk van zijn blikken vergezelde; een paar volle wenkbrauwen overschaduwden deze semitsche oogen. De manier waarop hij plaats had genomen, deed vermoeden dat hij vooreerst niet aan heengaan dacht.

En waarlijk, Joseph Wolf, die steeds een inventaris van allerlei koopwaren bij zich had, kon uren zoek brengen bij de een of andere hofstede, wanneer er slechts eenige hoop op gewin in het verschiet was.

Niets ontging hem dan ook. Terwijl hij het voorwerp dat hij verkoopen wilde, tot den hoogsten prijs van de hand wilde zetten, trachtte hij de voorwerpen die hem bevielen, voor den kleinst mogelijken prijs te veroveren. En als bij instinkt schatte hij de door hem verlangde voorwerpen op de juiste waarde. Bijgenaamd de „Ekster", had hij, boven en behalve diens springenden gang, een spitsen neus, en was steeds in het zwart gekleed. Zijn winkel in Meerssen was dan ook een wezenlijk eksternest, waarin door, op en over elkander meubelen, blik, tin, aardewerk en prullen van allerlei soort, werkelijke of vermeende oudheden waren opeengestapeld.

Marieke was naar binnen gegaan, om konijnenvellen, lompen en oude kleêren bij elkander te zoeken, want alhoewel 't bezoek voorzien was, zoo kwam de opkooper toch eenige dagen te vroeg.

Toen hij alleen was, sprong Wolf met de voorzichtigheid van

een kat op zijn prooi toe, verjoeg het pluimvolkje, nam den schotel in beide handen en onderzocht dien van alle kanten.

Het was een groote diepe schotel in den vorm van een waschbekken; hier en daar op den rand zag men een weerschijn van glazuur, maar voor het overige was het onmogelijk er iets anders op te ontdekken, zóo dik was de laag vuil, die kippen en eenden er op hadden achter gelaten. Zijn ekstergezicht naar de voordeur wendende, waaruit hem de stem van Marieke tegenklonk: „dat ze zoo klaar was", nam hij voorzichtig een mes uit den zak en krabde een schoon plaatsje in den bodem van den schotel. Een hartige vloek was 't antwoord op zijn ontdekking.... Een adder lag op een prachtig nagebootst mosbed en kleine kikvorschen en schelpen omgaven het geheel.

„Sapristi!" riep de ekster, „ik wed dat Mijnheer Panden mij er een grooten prijs voor geven zal, te meer daar hij iemand is, die alle zaken, die maar iets ouderwetsch aan zich hebben, wil koopen."

Onderwijl riep Marieke: „ik kom, ik kom, je paard zal zijn vracht wel hebben."

Joseph liep naar de put, nam wat modder, die in ruime mate door het overgeloopen water aldaar aanwezig was, smeerde de schoongemaakte plek op den schotel weder aan, zette hem op zijn plaats, terwijl hij onverschillig naar een paar grijze wolken zag, die aan den horizon kwamen opzetten.

„Ik denk niet dat wij het er vandaag zonder regen zullen afbrengen," zeide hij tegen het meisje, dat thans terug kwam.

„Ik hoop dat de goede God je verhooren moge, want de oogst heeft het noodig; mijn vader is dezen morgen er al op uitgegaan om eens naar den bouw te gaan zien."

„En hoe gaat het met vader?"

„Hij is tegenwoordig goed gezond," zeide Marieke, terwijl zij meteen een pak lompen, vellen en oude kleêren voor Joseph uitspreidde.

„Mijn God!" zeide hij met kluchtige verbazing, „wat wilt gij dat ik met dien rommel doe?"

Lang werd er gehandeld; de stem van Marieke verhief zich hoog en scherp, terwijl de koopman met een weeghaak met veel

overleg woog en zooveel mogelijk ten zijnen profijt zocht te verkrijgen. Maar alhoewel hij een geoefende hand had, was zij daarentegen wantrouwend en verdedigde zich dapper.

Honderden verwenschingen vlogen over zijn lippen, die rood als de bast van Spaansche peper waren; haar lachend gezicht echter bleef vreemd aan alles wat ruw of grof was, haar oog bleef waakzaam, en zoo kwam na eindelooze twist de koop tot stand.

Joseph trok den zak van het grijze paard, dat met hangenden kop en een paar droomende oogen getuige van den koop geweest was.

Arme rossinant, het gebeurde hem niet dikwijls dat hij onder de schaduw van een noteboom de dagelijksche werkzaamheden van zijn meester kon beschouwen.

In den eenen kant van den zak stopte de opkooper zijn gekochte waar, uit den anderen kant liet hij naalden, messen, scharen, linten, potjes pomade enz. te voorschijn komen, die op de bank voor het huis netjes werden uitgestald.

Hij was zoowel colporteur en lompenhandelaar als opkooper en betaalde liefst de gekochte zaken in natura.

Een gele doek trok de bewondering van Marieke. Zij was een kunstenares in het coquet omslaan van den hoofddoek, die, in de zuidelijke streken van Limburg en over de grenzen in gebruik, op zoo verschillende wijze kan worden omgeslagen, geknoopt, gestrikt of gespeld en die veel van een bekoorlijk gezichtje verbergen kan, zoo niet gepaste behaagzucht aanleiding gaf om van een levendig profiel, als dat van Marieke, al het schoone te doen uitkomen.

„Wat mooie kleur en wat fijne stof hè! Wat zou dat doekje mooi uitkomen op je bruine vlechten, niet waar Marieke?"

De bekoring was sterk, maar dadelijk geweken.

„Het is te duur, Joseph, ik moet zuinig zijn!"

En meteen koos ze wat strengetjes wol, sajet, een pakje naalden en wat lint uit.

„Nu, nu!" zei de Ekster, „koop den doek maar; je vader heeft je nog nooit iets geweigerd."

„Daarom," hernam Marieke zeer wijs, „daarom wil ik geen misbruik maken; ik ben meester van de geldlade en ik ben er op gesteld daarover baas te blijven."

„Wat! hebt ge geen eergevoel? Wilt gij op jouw leeftijd je gierig toonen?.... Als Vledders uit Atjeh terug komt, zal hij je met dien doek nog veel mooier vinden!"

„Vledders moet me maar nemen zoo als hij me vindt; allons, laten wij afrekenen!"

En opnieuw begon de handel. De prijs van naalden, wol, sajet en linnen, door Marieke uit de heele massa koopwaar afgezonderd, bedroeg volgens den „Ekster" een grootere waarde dan de vodden die zij aanbood, terwijl zij maar steeds het tegendeel bleef volhouden.

„Als ik overal zoo slagvaardig moet zijn als hier, zal ik in een week niet veel zaken doen.... maar laat eens zien, hebt gij niet wat anders te koop, want ik geloof dat je dien doek ter harte gaat?.... Nu, ik zal gemakkelijk over te halen zijn."

„Neen, Wolf, ik heb niets meer te verkoopen."

„Kom, kom, Marieke, als je eens wildet zoeken!" En langzaam met voorbedachten rade zijn loerende oogen overal heenwendende, deed de Ekster zijn best om haar blik gevestigd te krijgen op den grond.

„Kijk, die schotel, Marieke?"

„Wat!" riep zij ongeloovig, „die schotel van de kippen en eenden?"

„Het is waar, hij is gekrast, maar toch, je komt soms rare menschen tegen, die voor oude prullen iets geven willen; misschien kan ik hem verkoopen, ik waag het er ten minste op."

„Dus zoudt gij mij dien gelen doek voor den schotel willen geven?" vroeg zij wantrouwend.

„Wel als je mij nu eens erg lief aanzag, God weet wat ik dan nog zou doen. — Ik verplicht zoo gaarne jonge lieve meisjes."

„Jawel," zeide Marieke in een gullen lach uitbarstende, „je zoudt je voordeel er mede doen. — Maar hoor eens, Joseph, die schotel is al zoo lang op de hofsteê als ik mij herinner, ik durf hem zonder vaders toestemming toch niet van de hand doen. — Zie, daar komt hij juist het hek door."

„Zoo Trijens, hoe gaat het?"

Jan Trijens kwam aangeslenterd, voor den disselboom loopende, terwijl de ossen een zwaren wagen met hooi voortsjorden. Zijn

bizondere magerheid, zijn donkere tint en groote mond: alles toonde aan, dat hij uit Zuid-Limburg geboortig was; zooals hij daar met den stok in de hand de ossen voorging geleek hij op Don Quichotte die zijn lans drilt.

„Ik heb duivelschen honger en brutalen dorst, de koffie zal wel klaar zijn; kom ga meê binnen, Wolf.”

„Neen, dankje Trijens, ik neem een glas water en dan vertrek ik,” zei Wolf, terwijl hij den schotel in 't voorbijgaan in zijn zak wilde stoppen, die over het paard hing.

Te gelijkertijd met haar vader een blik van verstandhouding wisselende, riep zij luide tegen den Ekster: „nu Joseph, we zijn nog niet accoord!”

„Als ik je nou zeg, dat ik je 'n mooien nieuwen steenen bak meê zal brengen voor je kippen en eenden!”

„Een nieuwen schotel voor een oud gekrast stuk?” hernam de vader, terwijl hij zich nadenkend het hoofd krabde.

„En een nieuwen gelen doek nog daarenboven!” hernam de dochter, terwijl ze daardoor haar vader voor den opkooper trachtte te waarschuwen.

Jan Trijens dacht lang na over deze buitengewone aanbieding.... en de verwondering benam hem de spraak.

Na eenigen tijd zeide hij tot Wolf: „Hoor eens, Joseph, ik moet je zeggen dat de schotel wel leelijk is, maar ik heb hem van mijn vader en daarom moet Marieke hem ook van mij erven.”

„Laten wij er dan maar niet meer over spreken,” en meteen plaatste Joseph den schotel weêr op den grond.

Vader Trijens kreeg al spoedig berouw dat hij zoo gauw geweigerd had, maar zijne dochter, die het betrokken gelaat van den vader zag, fluisterde hem in het oor:

„Wees maar stil, vader, hij komt terug.”

Waarop Trijens, als bij zich zelven sprekende, hafluid zeide: „Als men mij nu nog een goeden prijs bood!”

„Dien goeden prijs zal ik geven, Jan, maar heeft men ooit zooveel voor dat vuile ding geboden?” hernam Wolf.

„Ja, maar niemand heeft ooit den schotel gezien, en dan daarbij: iedereen weet dat jij nooit slechte zaken doet!”

De opkooper antwoordde niet, gooide zijn zak met koopwaren,

vellen en vodden over den rug van het paard en nam den terugweg aan.

„Bonjour samen!"

„Bonjour Wolf!"

Half weifelende verliet Joseph het erf, steeds hopende, dat men hem terug zou roepen, maar Trijens en zijne dochter namen geen de minste notitie meer van den opkooper, terwijl Marieke den schotel voorzichtig opnam en binnen bracht.

„Weet gij wat, vader, wij hebben maar te wachten tot hij de heeren in de stad gesproken heeft en dan komt hij terug."

„En komen zien is een vijffranc stuk waard!" hernam de vader op overtuigenden toon.

„Een vijffranc stuk," zeide Marieke, „zou weinig zijn, misschien geeft hij tweemaal zooveel."

Daarop gingen zij naar binnen, aten hun brood en dronken hun koffie....

II.

„En," zei vader Trijens, „de brief dien de bode je gisteren bracht, mag zeker niet gelezen worden, hé?"

„Gij waart hooien, vader, hier is hij."

En terwijl Jan Trijens uitrustte van den morgenarbeid, begon Marieke op den dreunenden leestoon, der dorpschool eigen, een langen brief voor te lezen die uit Indië was gekomen.

Vledders schreef een goede hand; hij vertelde met veel overdrijving; maar als men hem nu wilde gelooven, dan had hij wonderen van dapperheid verricht; hij had een klewanghouw gekregen, die hem eenige dagen in het hospitaal had doen blijven.... Verder.... maar basta.... het overige zou hij bij thuiskomst wel vertellen.... De inlandsche vrouwen, ja, ze waren wel aardig tegen hem, maar hij dacht aan niemand anders dan aan Marieke!

En Marieke lachte, en lachte nog eens, terwijl zij den brief vermakelijk vond; verteederd echter was zij niet door de laatste ontboezeming en het slot van den brief.

Zij dacht steeds aan Vledders, hetgeen haar echter niet belette om 's Zondags met veel genoegen in het „Witte Schaap" te gaan dansen.

In gedachte verzonken volgde Marieke haren vader naar het hooiland, want brief en schotel hielden haar voortdurend bezig. Toch werkte zij voor twee en vóór den avond was de laatste kar hooi binnen.

Regen en het onweêr konden nu komen; maar het kwam niet, niettegenstaande de voorspelling van Wolf en de gebeden van den pastoor.

De kleine donderwolkjes waren bij het ondergaan der zon verdwenen en de opgekomen maan bescheen het stille zomerlandschap met een licht, dat de bewoners der hofstede zich ten nutte maakten om zonder kunstlicht naar bed te gaan.

En terwijl de nachtegaal in het naburige eikenboschje zat te tureluren, kon Marieke niet in slaap komen van al de zorg over den schotel, dien zij in zeepwater had gezet om af te weken, terwijl zij bedacht dat de liefhebbers van dusdanige oudheden liever bekraste en vuile schotels zagen. Nadat zij daarover lag na te denken en zich in haar bed om en om wierp, kwam eindelijk de slaap zijn aandeel vragen en zij droomde dat de „Ekster" drie gouden tientjes in haar schoot wierp en de schotel heel voorzichtig door hem op het paard werd geladen.

Maar ook nog andere personen waren met den schotel bezig, den schotel, die daags te voren nog onbekend en ongeacht op de binnenplaats van de hofstede in een hoekje stond.

Het toeval was tusschenbeide gekomen om een onderhoud tusschen Wolf en een zijner beste cliënten te verhaasten; de laatste was mijnheer Panders. Mijnheer Panders, rechter aan de rechtbank in de naburige stad, bewoonde meestal zijn buitengoed te Meerssen, waar hij zich omringd had met alles wat een hartstochtelijk verzamelaar al zoo bijeenbrengt. Men wordt geboren verzamelaar, zooals men geboren poëet wordt. Mijnheer Panders, die, zooals zulks meer bij oudheidsverzamelaars gaat, was door een onrustig voorgevoel gedreven bij Wolf aangeloopen, om eens te hooren of hij hier of daar ook wat had opgeschommeld. En de Ekster kon zich niet bedwingen uit te roepen: „Hé, hé, Mijnheer Panders,

U hier? Zoo zoo, u zoudt mij morgen bij u gezien hebben; ik heb een kleinigheid gevonden."

„Papieren?... Zeker papieren over het klooster te Wittem?... Misschien een monographie?"....

„Neen, neen, iets mooiers, dat in uw salon veel effect zal doen."

„Oud porselein?... och in deze streken is niets moois meer, daarenboven, ik zou niet weten, waar het te laten, mijn rekken en kasten zijn vol en overladen, mijn muren er mede bedekt, ik heb werkelijk geen plaats meer voor oud porselein!"

„Ja maar, zoo iets als ik thans bedoel, is niet in uw bezit en misschien in geen uren in den omtrek; zelfs te Luik en Brussel zoudt gij een tweede exemplaar te vergeefs zoeken!" En op vertrouwelijk fluisterenden toon vertelde hij Mijnheer Panders hoe prachtig de door hem ontdekte schotel wàs, zoo natuurlijk gekleurd en de adder, die er zoo mooi op lag.

Volgens de beschrijving, die hoe langer hoe meer de aandacht van den rechter trok, riep deze op eens uit: „Maar Wolf, dan is het een Palissy!... zeg, waar hebt gij den schotel ontdekt? hoe is het mogelijk!.. Laten wij eens gaan zien, Wolf."

„Een Palissy?" hernam de Ekster, „dat is de naam van een landstreek bij Luik.... en...."

„En het is ook de naam van een grooten kunstenaar, wiens werken zóo zijn geacht.... dat.... en.. dat.... Maar velen hebben hem nagevolgd en dus kan het wel een valsch product zijn," zeide mijnheer Panders heel onverschillig, want hij begon waarlijk al zin in den schotel te krijgen en daarom was hij bevreesd de groote waarde er van aan den opkooper te verraden.

„Nu, wanneer gaan wij naar de hofstede, Mijnheer? En ge zult zien dat uw bewondering nog grooter zal zijn dan de mijne."

„Welke hofstede?"

„Naar de hofstede waar ik ze gevonden heb," zeide de Ekster. Den naam wilde hij niet zeggen, omdat hij niet kon uitstaan dat de rechter er allééén heen zou gaan.

„Morgen dus, mijn vriend."

Morgen....! zijn vriend!.... o jé! hij koopt hem zeker! zoo dacht de opkooper.

„Mijnheer Panders, u kan mij een grooten dienst bewijzen,"

zei Wolf zeer schijnheilig; „want ziet u, mijnheer, de koop is reeds gesloten, de schotel behoort mij; ik behoef hem maar in ontvang te nemen en u zal mij dan wel willen zeggen of ik hem te duur betaald heb. Maar ziet u, mijnheer Panders, laten wij het uitstellen tot Maandag, morgen moet ik te Sittard op een verkooping zijn."

Hij vreesde doodeenvoudig dat hij Trijens te veel haast zou toonen, wanneer hij zoo gauw terug kwam, want och de boeren zijn zoo sluw: als men hun vijf gulden biedt, dan vragen zij het vijf dubbele; het beste is, een onverschillig gezicht te zetten en kalm aan te doen. Aldus filosofeerde de opkooper bij zich zelven.

En Mijnheer Panders, die eveneens wat te verbergen had, kon niet nalaten zich zelven voorzichtigheid aan te raden, zich niet bloot te geven, want die brave Joseph zal heel wat commissieloon op zak willen steken. „Laat ik trachten niet te veel te geven maar toch, wanneer het eens een Palissy ware?.... en waarom ook niet?"

III.

Den volgenden Maandag tegen den middag zag Marieke voor de tiende maal den weg op, met een telkens verhoogde teleurstelling, maar eindelijk gaf een vroolijk gebaar te kennen dat zij iets ontdekt had, wat ze reeds drie dagen lang had verwacht.

Een panier kwam stapvoets op de hofstede aangereden, waarin een heer met den Ekster. Dit riep de dochter den vader toe. — Beiden waren reeds op den weg, voordat het rijtuig voor de deur stilhield.

„Mijnheer Panders, dien ik onderweg tegenkwam, heeft mij een plaats in zijn rijtuig aangeboden; ik heb hem onderwijl verteld dat gij zoo'n aardige hofstede hadt en daarom komt hij hier eens aanrijden, om vee en bouwland te zien."

„Jongen, jongen, wat ben je beleefd, Joseph!" zei Trijens, die wel zoo geslepen als de Ekster was.

Met een soort van guitigen ernst laten vader en dochter alles zien wat ze bezitten; alles wordt bewonderd: varkens, koeien, graanzolder, het gevogelte, zelfs de duiventil, verder de gaard, de bijenkorven, de rozen en leliën, en eindelijk het huis, tegen welks voordeur, als voorbehoedmiddel tegen de kwade hand, een houten kruisje is gespijkerd.

Het voorhuis bestond uit twee kamers: de eene woon- en huiskamer, waarin ook vader zijn slaapsteê had; de andere de slaapkamer van Marieke met een paar heldere gordijnen voor de bedstede en een paar platen van „Genoveva" en „de verloren Zoon" aan den wand.

In de woonkamer stond naast den schoorsteen een groot eikenhout kabinet met zware deuren.

„Nu," zeide Marieke, „hebt gij alles gezien, mijnheer."

„Neen," hernam de opkooper, „alles hebt gij ons niet laten zien; je hebt nog een ouden schotel"....

„Welken schotel?" vroeg Marieke en zag doodonschuldig haar vader aan.

„Wel den schotel, daar de kippen en eenden van hebben gegeten, die met die adder, dezelfde, dien ik je nu wil afkoopen!"

„O zoo," hernam Jan.... „nu, het koopcontract is nog niet geteekend. Wij zijn aan het stuk gehecht."

„Is het zoo erg, dat wij 'm niet eens te zien kunnen krijgen?"

„Neen, wij willen hem wel laten zien."

Meteen gaat zij naar het kabinet, neemt er zorgvuldig een voorwerp uit dat op bizondere wijze is ingepakt, en met kalm overleg wordt het van zijn windsels ontdaan.

De schotel zag er, na al zijn wederwaardigheden op den hoenderhof, nog goed uit; het émail was ongerept, alleen de reliefsgewijze aangebrachte takjes hadden veel geleden; daarentegen was het middenstuk in den schotel tamelijk wel bewaard gebleven.

„Alle duivels! dat is waarachtig een Palissy!" riep de rechter met bewondering uit.

En of hij al een oogenblik later beweerde, dat het jammer was dat het stuk niet beter bewaard was gebleven, — het hielp niet om de aandacht van het drie paar oogen van hem en van het onderwerp af te leiden, want zij bleven op hem gevestigd; te

meer, daar het gelaat al te waarheidlievend de onverholen bewondering voor den schotel weerkaatste.

„Een Palissy uit het beste tijdperk, uit den tijd toen men nog geen tentoonstellingen en medailles kende!" riep de rechter bij tusschenpoozen uit.

Fluisterend vroeg de Ekster om tot 25 francs te bieden; de rechter knikte goedkeurend en de opkooper nam Jan mede naar buiten, terwijl mijnheer Panders alleen bleef met Marieke, die met de handen op de heupen de zuchten en uitroepen vernam, welke den rechter ontsnapten, terwijl hij den schotel om en om draaide.

Eensklaps komt Jan Trijens binnen vallen, terwijl hij den Ekster uit handen tracht te komen, die hem aan de mouw blijft hangen

„Tien francs! tien francs geef ik je!"

„Ben je gek, dan geef ik hem weêr aan de kippen."

„Nu dan twintig francs!"

„Voor geen dertig, voor geen veertig francs!"

„Hoor eens hier," zei de rechter, „ik zal je een goed en waarachtig bod doen: ik ken de waarde, dus luister: ik geef veel geld!"

Jan, die wantrouwend nader komt en niets heeft gehoord dan: v e e l g e l d, staat in angstige verwachting.

„Ik geef je honderd francs, geen centime meer of minder!"

De eigenaar van den schotel kreeg bijna een beroerte.... Honderd francs voor zoo'n leelijk ding, daar nog geen vijf minuten het water in kon blijven staan!.... Hij vroeg bedenktijd; ja wel, nu herinnerde hij zich dat grootvader altijd gezegd had, dat de schotel een fortuin waard was.

„Ja wel," zeide Mijnheer Panders, „daarom hebt ge hem zeker zoo lang in weer en wind laten staan."

„Nu, als mijnheer den schotel zoo slecht vindt, dan kan ik wel andere laten zien, daar geen scheurtje in is!" En hij ging dadelijk een half dozijn borden opzoeken, waarop Napoleon I en Lodewijk XVI in bonte pracht waren geschilderd.

„Erg mooi," zei de rechter, maar zonder naar de voorwerpen te zien; „ik geef echter honderd francs voor den schotel en ik wil niets verder zien. Te Meerssen kunt gij mij bericht brengen; ik blijf nog acht dagen daar, dus haast je om mij het antwoord te komen brengen."

Hij kneep Marieke in de wangen, die voor belooning haar pareltjes van tanden liet zien, liep toen zoo vlug als zijn kleine beentjes en dik buikje zulks toelieten, op den panier toe, klom er in, terwijl de Ekster met gebogen hoofd op het achterbankje van het rijtuig huppelde.

„Hoor eens hier, mijnheer," zeide de Ekster onder het rijden, „gij hebt alles bedorven door uw onhandig bieden; gij hadt hem gulden voor gulden moeten laten zien of er mij alleen mede laten begaan, maar u verkoos zelf zaken te doen zonder het commissieloon, en nu zullen wij geen van beiden iets krijgen."

Trijens zeide aan zijne dochter: „Denkt hij dat ik gek ben? twee raadgevingen doen meer opgeld dan een honderd francs!"

„Honderd francs!" herhaalde Marieke, „wij zullen hem het dubbele laten geven, hij is al een heel eind op weg om er even hard naar te verlangen als naar het dagelijksch brood."

„Schrijf eens gauw den naam op van dien werkman die de schotel gemaakt heeft, want ik ben dien al lang vergeten. Morgen ga ik naar Luik, ik spreek er dan eens over met mijnheer Delbos, den kunstschilder, die 't vorig jaar zoo lang in deze streken heeft omgezworven. Die kent oudheden, hoor! En gij Marieke, babbel er niet over, want gij weet: Katten die muizen mauwen niet?" Marieke antwoordde terwijl zij een sierlijke pirouette maakte: „Ja vader, en wijze menschen praten weinig."

IV.

Mijnheer Delbos schreef op zijn naamkaartje „Kunstschilder" en daarenboven was hij wat men noemt een zonderling mensch.

Wel zeker, dacht Jan Tryens, die man met zijn groote boord en lange pijp kent er zeker zooveel van als mijnheer Panders.

Op den weg naar Meerssen had hij meermalen met hem gesproken en thans te Luik zijnde voor zaken betreffende zijn boerderij, kwam hij zoo maar eens eventjes oploopen, de groeten zijner dochter brengen en informeeren of mijnheer in den herfst weer als gewoonlijk in het dorp kwam?

De schilder groette hem zeer vriendschappelijk en Jan gaf hem vertrouwelijk de hand. Daarna bleef de vos in verrukking voor een pas geschilderd portret staan.

„En hoe gaat het je lieve dochter en wanneer is de bruiloft?"

Wanneer de bruidegom uit Atjeh komt, zal het zoo lang niet meer duren, maar wanneer dat zal zijn weet ik niet." En toen begon Jan zonder overgang in toon met te vragen:

„Mijnheer kent u iemand.... iemand die.... die.... Palissy heet?"

De man had den geheelen weg over, uit angst dat hij den naam vergeten zou, dien van boom tot boom herhaald.

„Palissy?.... ja, ik ken er maar een en dien zijt gij, geloof ik, nog nooit tegengekomen!"

„Het moet iemand uit den ouden tijd zijn, omdat mijn grootvader...." hier hield Jan eensklaps op, want hij achtte het uur van vertrouwelijkheid nog niet gekomen.

„Gij praat toch niet van Bernard Palissy, die voor twee honderd en vijftig jaar leefde?"

„Voor twee honderd en vijftig jaar? zegt gij en dat was iemand als u?"

Iedereen wist dat Delbos zich kunstschilder — peintre artiste — noemde.

„Ja", zeide hij, „maar met dit onderscheid dat ik landschappen en portretten maak en hij potten en pannen maakte."

„En schotels ook, niet waar?"

„Zeker en andere dingen ook, maar waarom vraag je mij dat?"

„Wel ik wilde eens weten of die dingen duur betaald worden?"

„Duur?... ik heb ze zien verkoopen voor fabelachtige prijzen; ik heb schotels van 25,000 fr. gezien."

„25,000 francs! Voor 25,000 frs. in mijn kabinet, op mijn hofstede de Noteboom!" In het kabinet waar de sleutel in het slot was blijven steken! Maar boven en behalve de vrees voor dieven, kwam een ongekende vreugde zich van zijn hart meester maken, alhoewel langzamerhand de vrees voor diefstal toch de overhand behield. — En gedaan was het nu met zijn rust.

„Wel zoo, Trijens, en gij hebt zoo'n schotel en wie heeft hem gezien?"

„Mijnheer Panders de rechter heeft mij geld geboden, 100 frs.; die opkooper Wolf wilde er een zijden doek voor geven; die schurk! Sapristi, 25,000 francs!"

„Maar zeg, Trijens, al de schotels hebben dezelfde waarde niet; daarenboven al is het er een...."

„Wat? mijnheer Panders heeft gezegd dat hij echt is...."

„Goed, goed, maar veel schotels zijn slechts 100 stuivers waard."

Delbos kwam niet gaarne op een gespannen voet met den rechter.

„Zoo", dacht Trijens, „dat is er ook al een die er zin in heeft; hij wil me ook al bedriegen!"

Trijens ging heen, kocht een groot hangslot voor het kabinet dat altijd open stond, een extra grendel op de voordeur en bestelde een luik voor het venster.

„Ja," zeide Trijens thuiskomende tegen zijn dochter, „men kan niet te voorzichtig zijn, zoo'n pakje is zoo maar meegenomen!"

Hij strekte zich in zijn stoel behagelijk uit en zei met welbehagen, als tegen zich zelven: „Ziedaar nu een der rijkste meisjes uit het dorp, 'n mooie partij, veel te goed voor dien ezel van een Vledders!"

En Marieke, na al het gehoorde overdacht te hebben, kon niet nalaten te mompelen: „Wat zal Willem tevreden zijn! Wat zal hij verwonderd zijn, wat zal hij wel zeggen?"

„Ge kunt thans een betere keus doen, Marieke; in plaats van een huurboer, zullen de rijkste jongens uit het dorp je komen vragen. Zie goed uit je oogen en tracht een eigen thuis te krijgen."

Niet alleen in de groote wereld worden huwelijken besproken en beraamd met een nuchtere opvatting aan bovenstaande ontboezeming van Trijens gelijk, al wordt het dan ook in meer beschaafden toon gezegd; ook de boerenstand kent meerendeels aan het eigenbelang de hoofdplaats toe. Geld of bezitting is nommer één: het gaat ermede als met den koop van paard of koe: men wikt en weegt of de koopwaarde in overeenstemming is met de waar.

De broeders van Willem Vledders hadden hem geschreven, dat Marieke een rijke partij geworden was en dat de vader overal rondbazuinde dat het huwelijk tusschen Vledders en zijn dochter een onmogelijkheid was geworden; dat een huwelijk toch nooit gesloten was vóor dat burgemeester en pastoor ja en amen gezegd hadden,

enz. — Zijn broeders voorspelden hem dus niet veel goeds uit al die praatjes; het was hoog tijd dat hij overkwam om zijn plaats te verdedigen tegen de rijke boerenzoons uit den omtrek. — Maar een soldaat kan niet naar huis als het hem schikt en van verlof krijgen was geen sprake.

V.

De omstandigheden en de menschen waren beide oorzaak dat Trijens gek werd door het bezit van den schotel.

Op den Notenhof gekomen, was Delbos met het ernstige voornemen bezield om het kwaad dat hij gesticht had door den schotel zoo op te hemelen, weder goed te maken, den schotel voor een geschikten prijs te koopen en aan Mijnheer Panders over te doen.

Hij bemerkte echter spoedig dat al zijn redeneeringen niet hielpen en afstuitten op de koppigheid en de overtuiging dat het kunststuk eene grootere waarde bezat.

Nu draaide Delbos het blaadje om en begon te overdrijven, Trijens wijs makende dat de waarde van den schotel wel 35, à 40,000 frs. waard was; eigenlijk durfde hij hem niet schatten, omdat hij waarschijnlijk ver beneden de werkelijke waárde zou blijven.

Met geopenden mond en uitpuilende oogen, en stomme verbazing over zijn geheele gelaat, zag Jan die cijfers, als in een droom, langzamerhand vormen aannemen, zoodat het hem duizelde en hij zich aan de tafel moest vast houden, want werkelijk scheen het hem toe als draaiden zolder, wand en kabinet in het rond. Marieke was verschrikt geworden door de wijze waarop haar vader zich aanstelde, terwijl zij mijnheer Delbos te kennen gaf, dat het zeer wel mogelijk kon zijn dat haar vader gek werd.

Desniettemin geloofde Trijens wat hem thans niet meer uit het hoofd te praten was: dat hij een grooten schat in den schotel bezat.

Mijnheer Delbos ging naar zijn vriend Panders en vertelde hem lachende de historie met Trijens, hem geruststellende en hem te-

vens troostende met de gedachte, dat, nu hij dien schotel voor de waarde toch niet krijgen kon, die evenmin in het bezit van een ander zou geraken; hij vertelde verder welk een lokaas hij Trijens had voorgehouden, waardoor hij voor altijd veroordeeld was als een jaloerschen Pacha op den schotel te waken.

De geschiedenis verspreidde zich in den omtrek en werd vergroot; men maakte er nieuwe bijzonderheden bij, die ook Trijens ter oore kwamen, waardoor hij hoe langer hoe meer overtuigd werd dat hij in den schotel een grooten schat bezat.

Hij was den geheelen dag in de weer, sliep des nachts bijna niet; de buren werden met wantrouwen ontvangen, hij hield hen in het oog, liet hen met weerzin in de kamer of in de nabijheid van het kabinet, dat thans, met drie dubbele sloten voorzien en met een geladen geweer er boven, er zeer versterkt en verdedigbaar uitzag. Al die voorzorgen en onaangename angstvalligheden deden hem met den dag nog magerder worden dan hij er reeds uitzag.

Meermalen daags stond hij aan de deur, starende over de velden en met zich zelven overleggende hoeveel land hij wel bij den verkoop van den schotel zou kunnen koopen. „O!" riep hij dan mistroostig uit, na zich in zijn toekomstigen rijkdom verlustigd te hebben, „had mijn vrouw mij toch een zoon geschonken, was ik nog maar zoo gelukkig, zelf een schoonzoon te kunnen kiezen; maar Marieke zal haar eigen hoofd wel volgen!"

Haar vader herhaalde de laatste dagen meermalen, dat hij spijt had van het aanstaand huwelijk met Vledders, nu soldaat, later knecht, terwijl zij van heden af een rijke erfdochter zou zijn. — Zonde en jammer toch!....

Reeds langen tijd hoorde Marieke die opmerkingen aan en eindelijk antwoordde zij hem, zooals zij zich reeds zoo dikwijls in het publiek had uitgelaten: „Zoolang burgemeester en pastoor geen Ja en Amen hadden gezegd, kon één woord van haar immers nog alles verbreken!"

Trijens kwam dien eigen avond er nog eens op terug en daarop werd besloten om Vledders te schrijven. Zonder de ware reden te melden, schreef hij dat zijn dochter van idee veranderd was; maar men zou daarom toch goede vrienden blijven. Daarop antwoordde

Vledders, dat hij geen spijt had, een vrouw te verliezen die geld boven alles stelde; daarenboven wilde hij van hun vriendschap niets meer weten; hij schreef voor het laatst, dat hij, rijk of arm, altijd hetzelfde zou gebleven zijn.

„Arme Vledders," zei de ondankbare Marieke; „hij beminde me toch wel!"

„Het is ook wat!" hernam Trijens, „om een knappe meid lief te hebben; dat is een heele kunst! Al de anderen zullen je ook wel lief hebben en die zullen je meer hebben aan te bieden dan een stroozak zonder dak."

„Maar vader, hij zal zooveel moeite hebben om boos te blijven."

„Wees maar stil, hij zal gauw getroost zijn en als hij het zelf niet doet, dan zullen er wel meisjes zijn die dat zullen ondernemen; hij is knap van postuur; geloof me, een ander meisje zal er zich wel mede belasten willen, hem zijn eerste liefde te doen vergeten."

Maar die verzekering scheen Marieke lang niet aangenaam; een traan, die verraderlijk een der oogleden ontsprong, was vader niet ontgaan en toen hij een opmerking wilde maken, ontvlood zij de huiskamer, ging naar haar kamer en sloot de deur met een smak.

Vader Trijens trok de schouders op, dacht over Marieke's verdriet in het geheel niet en zeide binnensmonds: „Zie zoo, dat is een hongerlijder opgeruimd, die ons niets aanbood; nu eens flink rond gekeken wien wij tot schoonzoon zullen aannemen!"

VI.

Het was herfst geworden, maar noch de molenaar, noch de wagenmaker waren verliefd geworden op Marieke; ten minste veel hadden zij geen van beiden aan de rijke erfgename doen blijken; alle twee wachtten op de verzilvering van dien kostbaren schotel, — en indien ze dus haar het hof maakten des Zondags op het bal, was zulks met heel veel omzichtigheid en terughouding, zonder zich daarbij te veel op den voorgrond te durven plaatsen.

De molenaar was niet jong meer en de wagenmaker geen

Adonis; de een noch de ander was geestig of aardig. — Wat een verschil met Vledders! Ter nauwernood kon zij tegenover hen behaagziek zijn, alhoewel coquetterie haar eene tweede natuur was. Zij doorzag te goed de plannen der concurrenten: de schotel eenmaal verkocht, dan.... en altijd onderhield men haar over den schotel. — Waarachtig, dacht ze meer dan eens, ze maken den schotel meer het hof dan mij.

Wat wenschte zij den tijd terug toen Vledders over niets anders sprak dan over háár; thans vergat hij haar natuurlijk, om die heidinnen het hof te maken en had hij geen gelijk?.... de jaloezie speelde haar nu en dan groote parten en alles droeg er toe bij om haar gedurig te vernederen.

Misschien had ze zich zooveel niet te verwijten gehad, wanneer de schotel reeds verkocht en de wagenmaker haar man geweest was; maar daar dit geen van beide plaats had, was er voortdurend allerlei reden tot ergernis.

Marieke dacht steeds aan de koopers die niet kwamen en over de altijd uitblijvende huwelijksaanvragers en zij kreeg zoo waarlijk nu en dan een heimelijke vrees, dat zij weldra onder het gild der oude vrijsters zou worden gerangschikt.

Vledders had in dien tusschentijd den dienst verlaten met pensioen, hij was al een maand in het dorp, en nog had zij hem niet van nabij gezien; ontliep hij haar? In de verte kon zij wel zien dat hij nog knapper was geworden en dat hij druk werk maakte van andere meisjes, die hem ook gaarne zagen. — Zou zij nu waarachtig nog de versterving ondervinden van hem vóór haar getrouwd te zien?

De Kerstdagen brachten hen echter, zonder dat zij het wilden, bij het uitgaan der kerk in elkanders gezelschap.

Zij liep hem achterop.... „Vledders!" riep ze, „gij behoeft mij niet te haten, al is de liefde verdwenen; laten wij vrede maken!"

Maar hij schudde treurig het hoofd, en zich toen eensklaps oprichtende, zeide hij:

„Wat hebt gij mij te zeggen?.... of komt gij mij het huwelijk met den molenaar aankondigen? Misschien hebben ze alle twee evenveel kans; mogelijk dat je den wagenmaker ook huwen wilt, om nog rijker te worden dan gij reeds zijt!"

Op de gevoeligste plaats getroffen antwoordde zij half spijtig, half zenuwachtig:

„Ik zal nog rijk genoeg zijn zonder die twee; neen, ik wilde je eigenlijk vragen of gij niet vergeten zult, mij op je bruiloft te noodigen."

„Cato is een goede meid, ze is beter dan veel meisjes die geld bezitten."

„Jammer dat zij niet mooi is."

„Ze is ook niet leelijk, trouwens geeft ze niet meer dan ze belooft. Spreek me in Godsnaam niet van mooie meisjes zonder hart."

De kerkgangers kwamen hun te veel in de nabijheid om de woordentwist voort te zetten en daar zij voor het publiek niet weten wilden dat zij elkander gesproken hadden, ging ieder dadelijk zijns weegs.

„Zou dat voor de laatste keer zijn dat wij elkander gesproken hebben? Ik hoop het toch niet. Wat zou ik gaarne anders tegen hem geweest zijn!" Zoo dacht Marieke onder het naar huis gaan.

Tot begin Februari keerden zij elkander den rug toe; maar met vastenavond kon men elkaâr niet uit den weg loopen.

Men danste bij „Knitel"; blinde Jan speelde de viool en al de jongelui uit den omtrek kwamen daar samen.

Marieke kwam er ook, omgeven door haar aanbidders, terwijl zij Vledders dadelijk in het oog kreeg, met den arm om de kleine Cato geslagen.

Drift en verdriet maakten zich van beide meester en eigenaardig was het op te merken, hoe bij ieder hunner op onderscheiden manier die drift en dat verdriet zich uitten.

Bij hem wild; bij haar coquet, en meer dan ze het ooit geweest was; en die schermutseling duurde den geheelen dag.... Op het oogenblik dat zij naar huis wenschte te gaan staat ze echter eensklaps voor Vledders.

Welke duivel had haar ingeblazen om zoo onbeschaamd te zijn? (Haar koortsachtig stralende oogen toch verrieden zoowel opgewondenheid als onbeschaamdheid). Evenwel kon ook wanhoop de oorzaak der ingeving zijn om zoo te handelen.

„Gij zult toch wel met mij dansen, Vledders, als ik het wil?" En meteen plaatste zij zich met de handen in de zij voor hem.

„Waarom niet!" antwoordde hij met een hatelijken blik.

En terwijl blinde Jan zijn viool stemde, vatte hij haar alreeds om het middel, met zeer woeste drift, als om haar te verpletteren.

Twee minuten te voren meenden zij elkander te haten; maar in de roes van den dans was het alsof hunne harten zich openden; hand in hand, hart aan hart, verdwenen als door een tooverslag hun haat en jaloerschheid; zij hadden geen behoefte meer om te spreken, hunne blikken hadden de taal der liefde weer gesproken. Zij vergaten waar zij waren: zaal, bal, herberg, niets bestond meer voor hen.

Na van de roes der vergetelheid genoten te hebben, kwam bij Vledders een gevoel, een behoefte op, om nog eens terug te komen op het gesprek dat zij met Kerstmis op den Kerkweg met elkander gewisseld hadden.

Hij begon met te vragen wat hij zoo gaarne wenschte en dacht.

„Marieke, was het misschien om je vader genoegen te doen dat je mij afschreef?"

Zij antwoordde niet, maar sloeg haar oogen neer.

„Dus is er geen sprake van den molenaar of wagenmaker? Zou je vader wel anders willen?"

„Ik geloof het niet, neen, zoolang hij rijk is, nooit!"

„Dan zijn wij voor elkander verloren?"

„Wie weet, Vledders; kom morgen in den voormiddag eens onder den noteboom praten."

„Als ik je eens naar huis bracht?"

„Wacht je daarvoor; laten wij voor het oog van de menschen kwaad blijven."

En terwijl zij met een spottende buiging afscheid van hem nam, sprak zij, luid genoeg om door allen verstaan te worden: „Zie zoo, het is nu genoeg, ik had gewed, dat ik met hem zou dansen, ik heb mijn zin gehad, goeden dag!"

Men geloofde nu dat Vledders dezer dagen op de een of andere manier schitterend wraak zou nemen. Van de bijeenkomst onder den noteboom lekte echter niets uit, en Marieke sprak veel en spottend over het geval met haar gewezen vrijer, die de wapens in tegenwoordigheid van het geheele dorp had moeten overgeven.

Ter zelfder tijd deelde zij haar vader mede dat de molenaar

haar bijna had gevraagd en dat het alleen van haar afhing om de rijkste molenaarsvrouw van den geheelen omtrek te worden.

Onder deze omstandigheden ging men de eerste Vastenweek in, die zich kenmerkte door een groot ongeluk dat den notenhof overkwam.

VII.

Nooit liet Trijens een dag voorbijgaan, of hij verzekerde zich dat de schotel in het diepste hoekje van het kabinet aanwezig was.

In de vaas die boven op het kabinet stond, zocht hij dan den sleutel, opende de deuren van het kabinet en beschouwde dan eerbiedig een vormloozen hoop wol en linnen, met eenige touwen er om, waarin de schotel was gepakt.

Aan alleenspraken was geen gebrek, wanneer hij zoo voor het kabinet stond. Hij wreef zich in de handen en zeide dan: „Hoeveel tijd zult gij daar nog blijven? Wanneer komen de guldens in je plaats? Ik wenschte maar dat ze je kwamen halen, want ik slaap geen oogenblik, ik moet je bijna altijd bewaken, want wat zijn er afgunstige kijkers, die je gaarne zouden medenemen zonder betalen." Somtijds vervloekte hij den schotel, omdat hij zooveel onrust in huis bracht, dan weer gaf hij hem allerlei zoete namen, dan beklaagde hij hem omdat hij zoo ingepakt zich vreeselijk lag te vervelen.

En zoo scheen het ook; want op een Zondagmorgen, toen Trijens zich gekleed had en nog eens in het kabinet wilde zien, was de schotel verdwenen. Het slot was niet verbroken, geen spoor van inbraak te bespeuren en toch was de schotel weg.

Het was juist of alles een droom, een gouden droom geweest was, die nu plotseling een einde nam. Trijens had dan ook een gezicht of hij plotseling wakker was geworden, hij wreef zich de oogen uit en voelde zich de onmacht nabij. Maar..... Hij kon den naam niet uitspreken, hij werd eerst rood, toen bleek, roeide

met de armen door de lucht, smeet stoelen om en eindigde met vreeselijk te vloeken.

Marieke die bezig was om zich te kleeden, daar zij ter kerke zou gaan, kwam verschrikt aangeloopen, terwijl haar vader met wanhopige gebaren op de ledige plaats in het kabinet wees.

„Hij is er niet meer! Hij is weg!”

„Wat, de schotel weg?”

En de uitroepen van Marieke, die op de bevestigde mededeeling volgden, waren van dien aard, dat de voorbijgangers bleven stil staan.

Onmogelijk! onmogelijk! niemand was in huis geweest; zij had het huis niet verlaten. Was het kabinet dan open of verbroken? Neen, de vaas was op hare plaats, de sleutel lag er in, alles was zoover in orde.... gauw de politie halen!

En onderwijl schreeuwde en huilde zij; zij trok zich de mooie haren uit en kreeg bijna een flauwte, dat het droevig was om aan te zièn.

„Wij zijn verloren, vader; wij zijn arm als voorheen; nu komt er niets van mijn huwelijk, geen huwelijksgift, dus zal ik voor altijd ongetrouwd blijven!”

De woedende vader riep en schold en zeide: „Voor mijn part blijf jij ongetrouwd, als ik mijn schotel maar terug heb.”

De kerkgangers kwamen verschrikt binnen loopen op het rumoer, zij begrepen, zonder dat het hun gezegd was, wat er was geschied; heimelijk lachende over het ongeluk van den buurman betuigden zij hem luid hunne deelneming.

Marieke kreeg onder al dat leven een flauwte, eenige vrouwen, die ook kerkwaarts gingen, hielpen haar bij, en Marieke onder de zorg van de vrouwen latende, liep Trijens naar burgemeester en veldwachter om te overleggen, hoe en op welke wijze hij het spoedigst den schotel weder in zijn bezit zou krijgen.

Hij was gisteren den heelen middag in den stal geweest, zeide hij aan den burgemeester, want de koe was ziek; Marieke was alleen in het voorhuis gebleven; de hond had niet aangeslagen; het ging zijn begrip te boven!

Maar zijn dochter verdacht hij niet.... Evenwel.... Marieke was gisteren avond, toen hij nog in den stal was, door al dat noodweer naar den zwager van Vledders geloopen, waar deze

laatste tot St. Jan zou blijven, op welken dag hij zich op een naburig dorp verhuurd had. Haar japon opgeschort, bloothoofds, vloog zij meer dan zij liep, naar genoemd huis, floot drie maal, waarop het licht aan het achterraam van het woonhuis verdween, om te verschijnen achter het kleine ruitje van het dakvenster, waar een leer stond die het venster bereikte. Zij was zoo op de leer en in het kamertje, waar zij zich onmiddellijk van een voorwerp ontdeed dat veel overeenkomst had met een dusdanig pak als in het kabinet op den notenhof lag.

„Je zwager en zuster hebben mij toch niet kunnen zien?"

„Wees gerust, alles is in orde; ze zijn in het voorhuis."

„Als vader het wist, dan sloeg hij mij dood."

„Wat zullen wij nu met dat leelijke ding aanvangen? Ik heb grooten zin om hem stuk te slaan, want jij steelt en ik heel; over een paar dagen zitten wij achter de tralies."

Maar zij vond toch de zaak zoo erg niet en dan zeide zij: „die het doel wil, moet ook de middelen willen." En meteen nam zij het voorwerp en verborg het in den stroozak der bedstede.

„Marieke," zei daarop Vledders, „weet gij zeker dat ons huwelijk, zonder de aanwezigheid van den schotel, niet zou zijn doorgegaan?"

„O, nooit! nooit!"

„En nu?"

„Nu wel, wees thans bedaard en wacht je tijd af."

„Ja, maar ik ben erg gehaast om den schotel weer op zijn plaats te brengen, en nog gehaaster om je vrouw te worden." Daarbij omhelsde hij haar en terwijl zij aanstalten maakte om uit het dakvenster te komen, zeide zij hem fluisterende:

„Laten wij de Vasten voorbij laten gaan en maken wij er in dien tusschentijd gebruik van, onzen lieven Heer op onze hand te krijgen . . . ."

Op den bewusten Zondagmiddag zeide zij eensklaps tot haar vader, dat zij naar de Vesper ging om den molenaar te ontmoeten, want zij wilde nu zekerheid hebben hoe het met hem stond.

„Ja," zeide Trijens, „hij kan met goed fatsoen niet meer terug", terwijl de oude man op een stoel voor het kabinet gezeten, de

handen onder het hoofd, nog steeds zat te mijmeren en weigerde te eten.

„Ik zal zien," antwoordde zij droog weg; „misschien doet hij met ons, zooals wij met Vledders gehandeld hebben."

Haar vader antwoordde met een zucht en zij meende daaruit op te maken, dat hij spijt had over het verledene.

Toen zij uit de kerk terug kwam, zat hij nog in dezelfde houding en op dezelfde plaats.

„Zoo ik hem nu eens gek had gemaakt?" dacht zij bij zich zelve.

„Vader!"

Een oogenblik afgeleid door het binnenkomen zijner dochter sprak hij den naam van den molenaar uit.

Zij lachte bitter, waarop Trijens weder zijn blikken naar het kabinet richtte en mompelde: „Als het de duivel maar niet gedaan heeft."

Die woorden met bijgeloovige vrees uitgesproken, waren door Marieke gehoord, en schoten wortel in het vindingrijke brein der dochter.

VIII.

Zeer tegenstrijdige gebeden deden den hemel gedurende den Vastentijd overlast aan.

De oude Trijens bad om zijne zaak te winnen met voorbeeldigen ijver, die alleen vergeleken kon worden met den ijver dien Marieke aan den dag legde, door hare liefde aan alle heiligen in het paradijs aan te bevelen. Paschen kwam en de zaak van Vledders was nog steeds op dezelfde hoogte.

Het ongeduld dat Marieke verteerde, om tusschen haar aanstaande en haar vader alles tot een goed einde te brengen, werd nu een idée fixe.

Ja Trijens was bedlegerig, hij kon bij de werkzaamheden op het veld niet tegenwoordig zijn; riep den geheelen dag om den verloren schotel en weeklaagde dat zijn dochter nu nooit trouwen

zou. Dat laatste gezegde scheen veel waarheid te bevatten, daar wagenmaker en molenaar, door een merkwaardige overeenstemming gedreven, wegbleven, hetgeen bewees dat liefde en belangloosheid aan hun vroegere aanzoeken geheel vreemd waren gebleven.

Toen nam Vledders de kans waar om zich edelmoedig te toonen en hij bood zijn diensten op het veld aan.

Op een morgen, nadat de werkzaamheden op het veld goed gevorderd waren, nam Marieke vader onderhanden, sprak over Vledders zijn aanzoek, en daar Trijens, nadat hij zoo den dagelijkschen omgang van zijn dochter en Vledders had aangezien, het als een noodzakelijkheid leerde beschouwen waaruit het aanzoek te eeniger tijd wel volgen moest, keurde hij het aanzoek thans goed, maar zeide niet te weten waar hij het geld vandaan zou halen om bruiloft te houden.

„O! als ik den schotel nog maar had, dan zou ik de noodige middelen wel zien te krijgen om die kosten te dekken."

„Ja," dacht Marieke, „als de schotel er nog was, zou ik Vledders niet krijgen."

Zoo'n bruiloft is duur, dat was waar: twee dagen feest, een uitzet, linnen lakens; ja, vader had wel gelijk.

„Wacht nog een weinig," zeide hij aan zijne dochter.

Marieke, ten einde raad, sprak er met Vledders over en als bij ingeving hadden zij hetzelfde plan.

Zoo de kerkelijke huwelijksplechtigheid met een bruiloft gevierd werd, de burgerlijke huwelijksvoltrekking daarentegen was zonder ceremonie of uitgaaf.

En om nu een waarborg voor de toekomst te hebben, want zei Vledders, de schotel mocht dan terecht komen vóor zij getrouwd waren, zoo was men overeengekomen dat de huwelijksplechtigheid op het gemeentehuis zou voltrokken worden, waarna men wachten zou, totdat er geld zou zijn voor de in hun schatting alléén geldige huwelijksvoltrekking in de kerk.

Trijens liet zich bepraten en gaf toe, en zoo stapte men op een morgen naar het gemeentehuis, na afloop waarvan man en vrouw ieder naar hun eigen woning gingen, hopende, dat hunne scheiding van geen te langen duur zou zijn.

Op een avond dat juffrouw Vledders op en neer liep onder den noteboom, denkende dat de comedie nu toch al lang genoeg geduurd had en dat zij zich reeds dagen lang gepijnigd had, om een middel te vinden om aan hun scheven toestand een einde te maken, kwam eensklaps een idée in haar op, waaraan zij dadelijk een begin van uitvoering trachtte te geven, want terstond liep zij den dorpsweg op en het toeval begunstigde haar, daar bij de woning die zij zocht, de persoon naar buiten kwam, die haar gedachte had bezig gehouden.

„Zoo Jooke, zijt ge daar!" sprak Marieke, „ik zocht naar je...." Jooke draaide zich links en rechts en was verbaasd zoo te worden aangesproken, want al in geen jaren was zij op dien toon door de dorpelingen toegesproken; zij was weinig geacht, bij velen gevreesd en daarom kon zij de reden niet veronderstellen waarom men haar naliep.

„Ja Jooke, door al het veldwerk had ik binnenshuis hulp noodig; komt gij mij morgen aan de wasch helpen?"

Nooit was Jooke bij Trijens geroepen om te werken; maar wat kon het haar schelen, als er geld te verdienen is, en daarom zou zij komen.

Marieke ging verheugd naar huis en begon langzamerhand de draden te spannen, die zij noodig oordeelde om haar plannen te helpen voltooien en zoodoende tot de bruiloft te geraken.

Des avonds aan den haard zei Marieke, het gesprek op den schotel brengende: „Vader, hebt gij alles wel in het werk gesteld om den schotel terug te krijgen?"

„Och," zei Trijens, „alles heb ik in het werk gesteld, maar noch God, noch de menschen kunnen mij meer helpen!"

„Maar hebt gij het wel eens met den duivel geprobeerd?" vroeg ze hem zeer moedig.

„Met den duivel?"

„Zeker, met den duivel moet ge het eens probeeren! Waartoe dienen de toovenaressen, dan om raad te vragen als men dien noodig heeft?"

„Toovenaressen! Er zijn er tegenwoordig geen meer die iets waard zijn; ge weet wel, laatst nog toen de veearts ons met de koe niet kon helpen en ik bij Gerrits vrouw te Linne een duur

toovermiddel ben gaan halen, is de koe toch kapot gegaan."

„Praat me niet van die nieuwe toovenaars; ik heb veel meer geloof in Jooke."

„In Jooke?" herhaalde de vader, „je weet toch wel, dat sedert Spijkers haar heeft durven slaan, zij in tien jaren niets meer heeft kunnen uithalen."

„Ja, men zegt dat, maar niemand weet het ware van die zaak.

„Ik heb toch nog gehoord dat zij in den omtrek nu en dan wordt geraadpleegd, maar ik zal er maar niets meer over zeggen, want gij spot er toch maar mede, vader."

IX.

Jooke was het ongelukkige lot beschoren om door de dorpelingen en omwonende menschen voor een toovenares te worden aangezien.

Toen zij 30 jaar oud was, bleef zij alleen met de geheimen en geneesmiddelen, haar door hare moeder vermaakt en nagelaten.

Zij trok zeer behendig partij van dat alles en door een gelukkige genezing kwam ook spoedig het praatje in de wereld dat zij tooveren kon.

Spijkers was haar na een mislukte genezing eens tegen gekomen; het had hem veel geld gekost, hij was er nijdig over, maakte ruzie met haar, sloeg haar, en van dien tijd af was de betoovering geweken en haar invloed was weg en armoede haar deel geworden.

„Het is toch dood jammer," zeide Marieke den volgenden morgen tot Jooke, „dat gij niet meer aan tooveren doet, ik wist zoo'n goede gelegenheid om geld te verdienen."

Jooke schudde het hoofd. Sinds Spijkers haar geslagen had, had zij in zich zelve noch in de tooverkunst meer geloof.

Evenwel toen haar eigenliefde door Marieke werd gestreeld, bekende zij, dat voor tien jaar men haar dikwijls raad kwam vragen over verloren zaken, ziekten of onbeantwoorde liefde.

„Wanneer men je nu eens voor veel geld vroeg om het nog eens te probeeren, zoudt gij het dan willen doen?"

Jooke maakte een weifelend gebaar, terwijl Marieke haar voorspiegelde hoeveel tijd zij voor vijf francs moest werken.

De oogen van Jooke verrieden nu reeds zooveel geldzucht, dat Marieke haar al dadelijk trachtte om te koopen door haar een gulden vooruit te geven en te beloven dat haar vader het restant zou schenken als de schotel gevonden was.

Zij nam den gulden aan, stak hem met koortsachtige haast in den zak en ging naar huis, zeggende dat zij den daalder ook hoopte te verdienen vóór de veertien dagen verloopen waren.

De koop was gesloten en Marieke kon vader zeggen, dat zij voor drie francs den koop gesloten had met Jooke.

„Nu, in Godsnaam dan!" zei de vader, „wanneer het niet meer kost kan het er nog door. Zeg niemand iets, want men zou ons bespotten dat we de kunst van Jooke hebben ingeroepen, waaraan niemand meer gelooft."

Op een stormachtigen avond met een onweerslucht in het Westen, kwam Jooke, daartoe zich zelve uitnoodigende, op den Notenhof, om de bezwering en de plaats waar de schotel verborgen was, aan te wijzen.

Vledders was ook van de partij.

Een geopend venster in de woonkamer liet het rommelend geluid van het onweder hortend en stootend binnendringen, terwijl de plotseling flikkerende bliksemstralen een geheimzinnigen gloed aan de vertooning bijzetten.

Jooke, eerst verlegen en twijfelachtig, begon toch langzamerhand te gevoelen dat, wilde zij het geld verdienen en haar reputatie ophouden, de handeling moest beginnen. Na het glaasje oud bier te hebben uitgedronken en zich nog eens te hebben laten inschenken, begon zij zich gereed te maken voor de bezwering.

Speelde zij komedie? Werkte de spreekwoordelijke overlevering van die geheimzinnige kracht, die van vader op zoon of dochter in hare familie erfelijk was? Voelde zij zich in staat tot alles dank zij het bier, het onweder en ook het opnieuw in haar gesteld vertrouwen?.... Wie zal het zeggen!

Zij stond op; oogenschijnlijk eenige handen grooter dan zij was,

en begon, deftig bevelend, korte uitgestooten volzinnen er uit te brengen.

Vledders moest droge braamstruiken van de houtmijt halen, Marieke deuren en vensters sluiten en Trijens den schoorsteen gaan toeleggen.

En elk harer bevelen was vergezeld van het rollen des donders, hetwelk, naar het scheen, een antwoord der onderaardsche geesten was, die aan hare bevelen schenen te gehoorzamen.

„Zie goed toe," zeide zij plechtig, „naar welken kant de rook trekt"....

De rook vulde het heele vertrek, zoo zelfs, dat niemand de oogen kon open houden en eensklaps vloog het eene venster open en zag men kerk en kerkhof tegen den donkeren hemel uitkomen, nu en dan door het weerlicht scherp afgeteekend tegen den achtergrond.... „De schotel is over den kerkhofmuur!" verklaarde Jooke.... „God weet," zeide Marieke met bevende stem, „of zij niet op het kerkhof begraven is?" Donderslagen onderbraken de verdere veronderstellingen en onder angstig beven werd het venster gesloten.

Jooke wilde gaan; zij stond Vledders toe om haar thuis te brengen, maar niet lang daarna kwam Vledders weder aangeloopen om op den hof te verklaren dat hij nooit meer met Jooke op weg wilde zijn, althans niet tegen den avond, want het kruis op het kerkhof had zich wel tweemaal bewogen en drie vleermuizen waren steeds om hen heen blijven vliegen. Daarenboven had Jooke den regen opgehouden, want bij al dat onweêr was geen droppel nat gevallen.

Jooke had op weg naar huis geen woord meer gesproken, dus alles bleef bepaald zooals reeds was afgesproken. Zij zou een watertje maken en den volgenden Woensdagnacht zou men bij elkander komen om den schotel op te graven. Maar wie zou op het kerkhof durven graven?....

X.

Nergens ter wereld was er een beter beschermd plekje denkbaar dan het kerkhof van ons dorpje; het is buiten den gewonen rijweg gelegen en niemand komt daar als om de dooden te begraven.

Op dat kerkhof nu komen op den bepaalden nacht Vledders, Trijens en Jooke bijeen; de twee eersten waren reeds daar, gewapend met spade en lantaarn, de harten vervuld met vrees. — Marieke had geweigerd mede te gaan.

Het was Woensdag en de dertiende, dus dubbel dienstig voor toovenaars en waarzeggers; de nacht was donker, zonder maan en sterren. Nabij het kruis komende, kreeg Trijens hoe langer hoe meer angst.

De gezegende grond, dien hij nooit betrad dan om te bidden; al de dooden, die hij bij hun leven gekend had; zouden zij hem niet verwijten dat hij hun rust kwam storen?

Een schrille stem deed hem beven....

„Zijt gij klaar? — Zijt gij onbevreesd?" vroeg die stem, die bij het schijnsel van een andere lantaarn op hen afkwam. Het was Jooke. — Zij plaatste zich op een steen met de hand onder het hoofd en was, niettegenstaande zij zich moedig toonde, veel vreesachtiger dan Vledders, die de moed zelf was.

Jooke vroeg zich zelve af, wat haar toch had doen besluiten, om het kerkhof aan te wijzen als de plaats waar de schotel verborgen gehouden werd. Het bier had haar dien avond zeker beneveld of het onweer haar gestel geschokt.... Maar eigenlijk wat waagde zij?... immers niets? Want de meest moedige zou op gewijden grond niet durven graven; ze zou haar cliënt wel zoo bang maken dat hij.... Zie maar eens hoe de woorden van daar even hem beangst hadden gemaakt, hij liet houweel en spade reeds vallen. Trijens bracht eindelijk met moeite de woorden er uit, die moesten beteekenen dat hij tot geen prijs in gewijden grond durfde graven...

Vledders integendeel nam houweel en spade en zeggende dat hij die zonde op zich nam, begon hij moedig te graven.

Jooke was ongerust opgestaan, nu zou haar leugen aan den dag komen. Trijens stond met de handen in den zak er bij, met een gezicht als wilde hij zeggen: „Ik wasch mijn handen in onschuld," in zijn hart echter blijde, zoo'n moedigen schoonzoon te hebben en zich geluk wenschende met zulk een beschermer voor Marieke en tevens blijde dat hij de zonde van heiligschennis op eens anders rug kon wentelen.

„Ja," dacht hij bij zich zelven, „die kolonialen, zij vreezen dooden noch levenden, God noch duivel!"

„De duivel!".... wat hoorde Jan? Het houweel was tegen iets hards gestooten en waarlijk, er kwam iets te voorschijn, een stuk van een doodsbaar. Trijens en Jooke kregen een zeer angstig gevoel over zich, maar Vledders noodzaakte beiden goed te lichten; daarop kwam een kist te voorschijn; maar ze had niets van een doodkist; in een oogenblik had Vledders den deksel van de kist en op den bodem kon men toen den verloren schotel, den beroemden schotel van Palissy zien liggen....

„Hij is het!" riep Tryens, terwijl hij den wedergevonden schat aan zijn borst drukte.

Trijens, die het wedervinden van den schotel zeer natuurlijk vond, omdat hij door onnatuurlijke middelen was opgezocht, was intusschen niets verwonderd, maar Jooke, de toovenares, begreep niets van de geheele zaak; zij liet zich met een vreugdekreet op den grond vallen, verbaasd over het groote geluk, haar macht, aanzien en broodwinning weergevonden te hebben. De eensklaps terugkeerende macht, door het weervinden des schotels geopenbaard, verbaasde en verschrikte haar tegelijkertijd.

Des morgens ging de gansche geschiedenis door het dorp, de zaak werd natuurlijk nog vergroot en de toovenares met onderscheiding behandeld.

Jooke, waardig om het ras harer voorvaderen te vertegenwoordigen, en doordrongen van het geloof, dat haar geen twijfel meer toestond, om wonderen te doen, bleef met waardigheid van stonde af aan de vraagbaak en helpster der menschen, die haar getrouw kwamen raadplegen. In haar werd het spreekwoord bewaarheid, dat, „om sterk te zijn men aan zich zelve gelooven moet."

Evenwel heeft het aan Trijens den prijs niet kunnen verzekeren

dien hij zoo gaarne voor den schotel zou gehad hebben. Wanneer een vreemdeling langs den Notenhof komt, wijzen de dorpelingen als bijzonderheid op de hofstede en noemen haar de „hofstede van den porseleinen schotel."

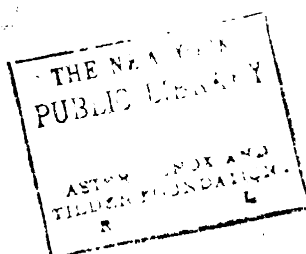
De pastoor heeft Vledders vergiffenis geschonken en dat wel op den dag dat de kerkelijke bruiloft (met St. Jan) gesloten is.

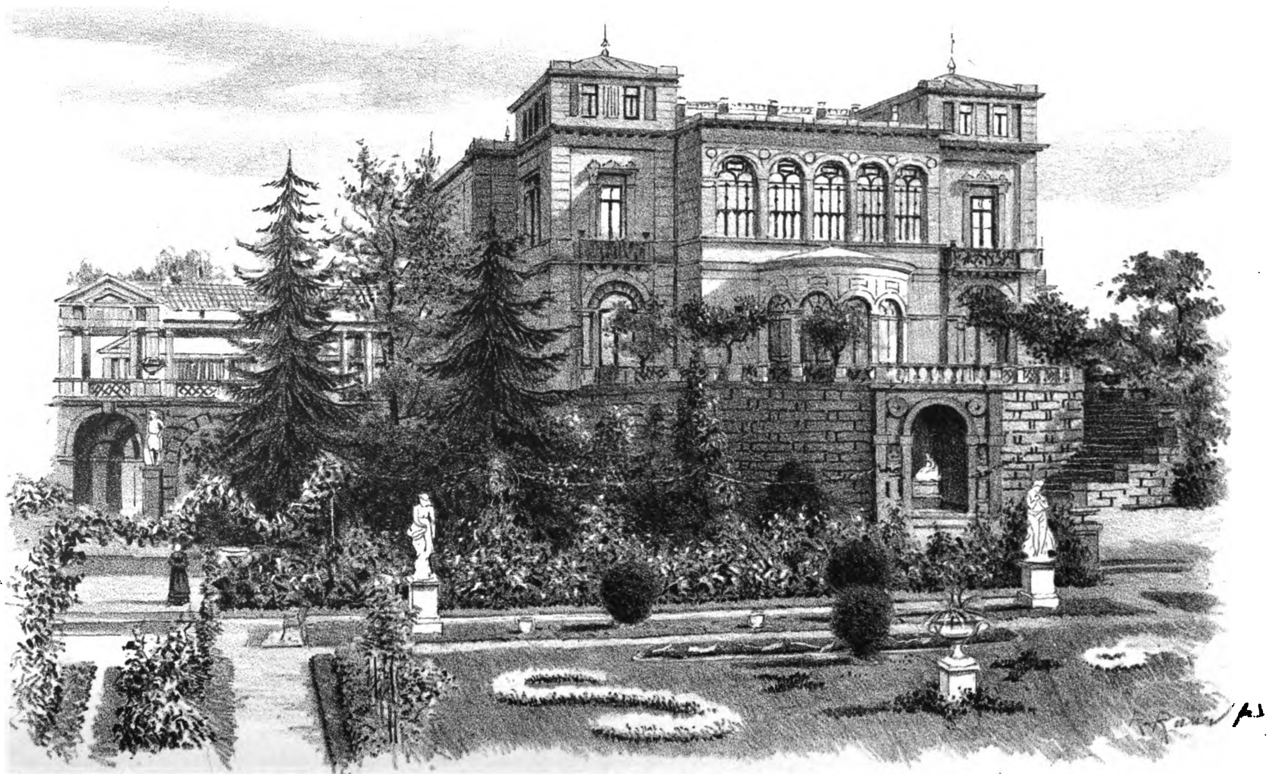
Mijnheer Panders heeft afgezien van den schotel; hij wil zelfs geen redelijk bod meer doen.

De Ekster draait nog altijd om Trijens heen, zonder de hoop op te geven nog eens een voordeelig koopje te doen.

Delbos-artiste-peintre heeft, om Trijens genoegen te doen, beloofd een schetsje van den schotel te zullen maken en aan alle porseleinfabrikanten mededeeling te doen van zijn bestaan.

Vledders en echtgenoote lachen nog dikwijls om de geheimzinnige vondst van den schotel. En ten slotte gelooft Trijens zijn droom verwezenlijkt te zien en al zal hij althans voor het kostbare stuk geen land koopen, zijn kleinkinderen zullen dan rijk zijn en genieten van de groote waarde van den „porseleinen schotel."

THE
PUBLIC
R L

VILLA BERG BIJ STUTTGART.

VILLA BERG BIJ STUTTGART

DOOR

JOHAN GRAM.

(*Met Plaat.*)

Wij zaten met ons vieren in het Hotel Victoria te Stuttgart, een fonkelnieuw, eerst sedert 1 Juli geopend logement, tegenover het station. In het kleine, liefelijke Oppenau had ons een reizend Stuttgarter gezegd: „Als u naar Wurtemberg's hoofdstad komt, neem dan uw intrek in Victoria, want het vereenigt al de voordeelen der glanzende en maagdelijke nieuwheid met die eener jarenlange ervaring van den ondernemenden kastelein."

„Mijne vrouw is verzot op alles wat nieuw is," zei een bejaarde dokter tegenover mij aan Victoria's open tafel; „u kan dus begrijpen, hoe zij zich hier in deze ongerepte, schitterende, van nieuwheid blinkende zaal-Louis XIV voelt."

Ik keek den ouden heer, een stevigen zestiger, op wien de levendige dame, volgens dien geopenbaarden smaak, dus wel niet verzot zoude wezen, eens aan, en stemde toe, dat Victoria ons niet minder beviel dan heel Stuttgart.

Voor een Nederlander, die van bloemen en planten houdt en zich verbeeldt, dat hem moeilijk in het buitenland iets te bewonderen kan gegeven worden, dat onze eigen bloementeelt overtreft, biedt de Duitsche Florastad menige verrassing. Minder de zeld-

zaamheid der bloemensoorten zelve, dan de smaakvolle tuinaanleg, de bekoorlijke verdeeling en groepeering der soorten, brengt iederen bezoeker hier in verrukking.

De Schloss-platz, eene ruimte, die den ervaren toerist plotseling het schoonste op dit gebied, de Place de la Concorde te Parijs, in herinnering brengt, geeft van dien bloemenschat, waarmee op zulk eene artistieke wijze gewoekerd wordt, een zeer hoogen dank.

Te midden van dit onmetelijke plein, door het Koninklijk paleis, den Koningsbouw en andere monumentale gebouwen begrensd, verheft zich, fier en slank, de Jubileumszuil, door twee klaterende fonteinen geflankeerd. Tal van perken en bloembedden, door breede wandelpaden doorsneden, vormen hier een lustgaard, die, hoewel met zekere meetkunstige gelijkvormigheid aangelegd, zulk een fijnen smaak in den aanleg verraadt en zóódanig afwijkt van de stijve kleursamenvoegingen, die men ten onzent „haringsla" noemt, dat het oog hier op buitengewone wijze te gast gaat.

De passer van den bouwmeester heeft zich hier met het penseel van den kunstenaar verbonden; de gelijkvormigheid der architectonische lijnen gaat met de losheid der artistieke opvatting van kleur en lijn samen, en uit deze associatie is een allerbekoorlijkst geheel ontstaan. Flora, uit den Godenhemel dalende, zou, dunkt mij, Stuttgart tot residentie kiezen, want nergens worden hare kinderen zoo verpleegd en hunne schoonheid door rangschikking en samenvoeging zóó in het licht gesteld.

Door heel Stuttgart heerscht deze bloemencultus; overal ontwaart men dezen verfijnden smaak, deze heerlijke gave, om bloemen en planten zoodanig bij elkaar te plaatsen, dat zij gezamenlijk een schoon, bekoorlijk geheel van kleur en lijnen vormen, zonder een aasje stijfheid. Van dit heerlijke slotplein, in een welriekend eden herschapen, is de wandeling naar den plantentuin, die weder aan den slottuin grenst, even kort als belangwekkend. In dezen plantentuin met zijne orchideeën en tallooze exotische planten, leert men de kweekschool voor al die prachtige aangelegde squares en tuinen in Stuttgart kennen; hier zetelt die fijne, keurige smaak en studie van tuinbouw, welke overal in Stuttgart treffen en telkens bewonderend doen fluisteren: „zoo iets heerlijks en artistiek gevoelds zag ik zelden!"

Stuttgart is de bloemenstad! verklaarden wij eenstemmig. En toen wij de koninklijke villa's Rosenstein, Wilhelma en Berg achtereenvolgens bezochten en bewonderden, steeg onze geestdrift voor den sierlijken tuinaanleg en het weergalooze bloemenkweeken al hooger en hooger.

De slottuin, die zich met zijne breede lommerrijke lanen tot beide eerstgenoemde villa's uitstrekt, wordt door tal van marmerbeelden en groepen verlevendigd, die geen heerlijker achtergrond dan het malsche groen zouden verlangen.

Rosenstein, in Griekschen stijl gebouwd, en ook inwendig hoofdzakelijk meubelen uit den tijd van het eerste keizerrijk bevattende, munt voornamelijk uit door eene groote verzameling marmeren beelden en schilderijen, welke laatsten met weinig overleg en geringen smaak geplaatst zijn. In stede van die allergelukkigste samenvoeging in kleur en lijn, welke ons de Stuttgartsche tuinieren voor artisten doen houden, schokken ons hier telkens allerlei vreemdsoortige, felle behangsels, die den moord van tal van schilderijen op hun geweten hebben. En de schilderijen? Voor het meerendeel zijn het producten uit het begin en de eerste helft dezer eeuw: voornamelijk kunstwerken, die men ouderwetsch en nog erger noemt. Enkele ouden, echte voortbrengsels uit de Italiaansche school, maken veel goed; ook verscheidene Nederlandsche doeken, vermoedelijk door het huwelijk van de Wurtembergsche vorstin Sophia met koning Willem III aldaar gekomen, maken er een goed figuur. Zoo b.v. De Groenmarkt te 's Gravenhage van Jan Weissenbruch, eene zee van Schotel, twee groote veestukken van den ouden heer Van de Sande Bakhuyzen, vader van Julius, zeeën van Louis Meijer en vele anderen.

De ligging van Rosenstein is heerlijk, en voor onze voeten ontrolt zich een panorama, dat koninklijk zou mogen heeten, indien niet een onderaardsch gerommel ons in die aanschouwing stoorde, en de cicerone dit ophelderde door de mededeeling, dat de spoorwegtunnel onder het lustslot loopt en iedere trein de grondvesten van het lustslot doet trillen en schudden. Koninklijke schrielheid schijnt de oorzaak van deze onwelkome tunnel te zijn, die ten slotte Villa Rosenstein van hare schoonheidskroon beroofd heeft. Zelden ziet zij nog koninklijke gasten binnen hare wanden.

Villa Wilhelma daarentegen brengt ons op eenmaal in het Oosten. Het behaagde der fantazie van den vorigen koning, een Moorsch paleis in zijne omgeving te bezitten. Een begaafd bouwmeester toog aan het werk, en ontleende schoone motieven aan het Alhambra te Grenada en aan andere overblijfselen van dien weelderigen, kleurrijken, fantastischen stijl, die uit goud en zilver, robijnen en smaragden schijnt samengesteld. En te midden van plassende fonteinen en klaterende watervallen, rondom welriekende loofgangen en bloemterrassen in den smaak van Le Nôtre, verrees een fantastisch Moorsch paleis, dat zoo in- als uitwendig even pittoresk is. Van binnen is de Moorsche stijl tot in het geringste stukje huisraad volgehouden. De kostbaarste meubelen zijn hier bijeengebracht, de eigenaardigste stoffen uit het weelderige Oosten gekozen, om hier eene Oostersche poëzie te scheppen, gelijk de dichter Bodenstedt ons als Mirza Schaffy Oostersche beelden en gedachten op Duitsch papier en in Europeeschen boekenvorm bracht.

De Stuttgartsche kunstnijverheid beijverde zich daarbij, om Moorsche vormen en kleuren zoo bedriegelijk na te bootsen, dat er een geheel ontstond, hetwelk in al de geheimzinnige, half donkere vertrekken met hun kleurige pracht, die door het gedempt licht, hetwelk slechts door gekleurde glazen wordt toegelaten, nog fantastischer schijnt, aan de Duizend-en-één-nacht-vertellingen herinnert. Welk een rijkdom, en welk een geheimzinnig geflonker! In de badkamer, waar het licht van boven neerdaalt, ritselt het water zoo stil, en de heerlijke rustbank noodigt daar tot zulk ongestoord rusten uit, dat men zich kan voorstellen, welk een éénig toevluchtsoord dit Moorsch lustslot voor een regeerder wezen moet, die zoo gaarne eens volkomen alleen wil zijn.

Uit het half licht dezer Oostersche pracht tredende, wordt men door het schitterende en fonkelende bloemenparadijs, dat zich daar omheen uitstrekt, nog sterker aangetrokken. Zoover het oog reikt, vormen de welriekendste, fijnste en edelste bloemen perken, arcades, bedden, kortom allerlei versieringen. Eén geest, één fijne edele smaak heeft bij het scheppen van dezen lustgaard voorgezeten, en opgetogen over zulk eene vereeniging van natuurschoon en kunst, wandelt men door deze bekoorlijke dreven en scheidt noode van dezen wondertuin.

Uit een architectonisch oogpunt spant Villa Berg, de derde der beroemde lustverblijven, de kroon. In schoonen Italiaanschen Renaissance-stijl gebouwd, maakt het door zijne fraaie evenredigheden en smaakvolle zuilengangen een heerlijken indruk. Al wat liefelijk is, heeft men hier bijeengebracht; de zon tintelt overal door, en in plaats van aan Mirza Schaffy's gloedvolle toovertaal, denkt men hier aan Goethe's: „Kennst du das Land wo die citronen blühen?"

Rijzig en bekoorlijk verheft zich de slanke villa op hare grondvesten, biedt op hare ruime terrassen verrassende vergezichten, onder hare lommerrijke, geurende zuilengangen rust en gezelligheid, en in haar prachtig interieur alles, wat de rijksten der aarde begeeren kunnen. Hier geen wansmaak als op Rosenstein, of uitsluitend Oostersche pracht en meubelen, gelijk op Wilhelma.

Alle landen en eeuwen hebben het hunne geleverd, om hier iets zeer schoons en bekoorlijks te samen te brengen, en enkele vertrekken hebben door dit eclectisme zulk eene volkomenheid in versiering bereikt, dat men de schatten niet verspild acht, die er aan besteed zijn. Zoo is de bibliotheek met hare rijk gebeeldhouwde betimmering en den overvloed van kostbaarheden en oudheden, die er op smaakvolle wijze zijn aangebracht, een der mooiste vertrekken, die men zich denken kan, echt „stimmungsvol", zoo als Duitschers het zouden stempelen. Men kan zich voorstellen, dat de veelbeminde koningin Olga, die zulk eene groote plaats in het hart der Wurtembergers heeft weten te veroveren, zich hier wèl bevond en geen plekje der aarde zoo bekoorlijk en heimisch achtte, als deze verrukkelijke villa, omgeven door een bloemengaard, die wederom een schitterende, kleurrijke lichtplek vormt te midden van een uitgestrekt park met hoog opgaand geboomte.

Slingers van groen begrenzen de uitgebreidste bloemperken, waar bevallige marmeren beelden tusschen een rijkdom van varens en zeldzame gewassen het oog streelen. Onder berceaux van groen en welriekende bloemen schrijdt men in dit toovereden voort, verrukt over zulk eene zeldzame vereeniging van natuurschoon en kunst.

* * *

Solitude, te midden van een eenzaam wildpark gelegen, is het vierde lustslot, dat op een prachtig panorama kan roemen, maar overigens in zijn vervallen ontredderden toestand weinig bezienswaardigs heeft. Als men echter op een namiddag per spoortrein tot de halt Wildpark rijdt en van daar door een heerlijk bosch met hoog oprijzende dennen en dikke, gladde beuken naar Solitude wandelt, geniet men van onvervalschte „Waldeinsamkeit". Het is een welbesteede namiddag, en het ontzagwekkend vergezicht, dat onder de arcaden van het slot zich voor uw blik ontplooit, maakt zulk een indruk, dat mijn dokter-reisgenoot lachend tot zijne vrouw zei:

„A propos, Marie, dat's wat nieuws, hè?"

Wat voor mij, Hollander, iets nieuws had kunnen zijn, indien ik het niet herhaaldelijk in Duitschland reeds opgemerkt had, waren de houding en de toon van het zeer groote gezelschap rondom ons, die genoegelijk hun glas bier of halve liter landwijn zaten te drinken. Het was namelijk Zondagmiddag, en tal van Stuttgarter burgers waren met vrouw en kinderen naar Solitude gewandeld, om eens een flinken tocht door het heerlijke bosch te doen, en dan bij den kastelein daarboven uit te rusten.

Het waren blijkbaar voor het meerendeel werklui en kleine burgers, die zich zoo kalm en fatsoenlijk gedroegen, zoo rustig onder elkaar zaten te praten en later, onder het zingen van welluidende liederen, zoo gezellig naar huis wandelden, dat zij eene andere, mij van zeer nabij bekende natie tot voorbeeld konden strekken.

De doktersvrouw, met wie ik aan Victoria's open tafel kennis gemaakt had, en die eene bijzonder groote vrijmoedigheid toonde, had enkele dier jonge meisjes, met wie wij aan eene lange tafel zaten, al herhaaldelijk een en ander gevraagd, waarop zij steeds een vriendelijk en duidelijk bescheid ontving.

Toen wij nu, na onzen terugtocht door het heerlijke bosch, waar de jonge hertjes dartel wegsprongen, weer aan de „spoorweghalt" kwamen, was het reeds donker geworden en moesten wij nog ongeveer een uur op den „Personenzug aus Freudenstadt" in een koud, half open loodsje wachten.

„Als wij eens bij den baanwachter gingen uitrusten!" stelde de vrijmoedige voor.

Wij keken naar omhoog naar het schamele woninkje, dat daar tegen den berg aanlag, en opperden de bedenking: of daar wel plaats zoude wezen en wij er welkom zouden zijn?

Wat nood! De vrijmoedige zou eens even poolshoogte nemen en in de handen klappen als men er ons voor dat uurtje kon opnemen. Eenige oogenblikken daarna klonk er handgeklap en wij klauterden naar boven. Op een bankje zaten drie meisjes en tegen de deur leunde een jong moedertje met een kindje van eenige maanden op den arm en een paar jonge katjes, aan hare voeten spelende.

„Kinderen en katten!" zei de dokter lachend.

„Die zijn hier het overvloedigst!" antwoordde eene vrouw, hare smerige handen aan haar vuilen boezeroen afvegende, en met haar mager rimpelig gezicht, tandeloozen mond, verbruinde houterige armen en oude sloffen het toonbeeld van eene door werken en tobben vroeg oud geworden huismoeder biedende.

Het vertrek zelf zag er echter heel zindelijk en geenszins armoedig uit. Zelfs de onmisbare canapé ontbrak er niet, en de houten vloer was mooi geboend. Een petroleumlamp brandde vroolijk op tafel, en wij zetten er ons gezellig om heen, terwijl de „vrijmoedige" al dadelijk het terrein begon te verkennen, door aan de vrouw te vragen:

„Dat is zeker je jongste, hé moeder?"

„Die is niet van mij!" ratelde de tandelooze, „dat is 't kind van mijn dochter, jao, jao!"

Nu werd 't jonge moedertje, dat, trotsch op haar schat, met het levendige kindje solde, in verhoor genomen.

„Wel, wel, ben je al getrouwd!"

„Ja, mevrouw."

„Wat doet je man?"

„Onderofficier bij het 121e, te Stuttgart."

„En woon-je in de kazerne?"

„Dat mag niet. Ik woon afzonderlijk!"

„En wat verdient hij?"

„Een mark en tien pfennige daags."

„En moet-je daarvan leven?"

„Dat kan niet, maar ik verdien er bij."

„Wat doe-je dan?"

„Ik ben handschoenenmaakster!"

„En wat verdien-je daarmee?"

„Een mark per dozijn."

„En hoeveel paar maak-je per dag?"

„Soms anderhalf dozijn."

„Dat heb ik nu toch altijd zóó interessant gevonden, om eens te zien, hoe men handschoenen maakt. Toe, je hebt hier zeker wel werk bij je, hé. Laat ons eens zien, hoe dat gaat!"

Het kind kraaide van de pret, toen het uit de armen der moeder in die der grootmoeder overging, en 't jonge moedertje bereidwillig uit een kastje een pak handschoenen nam, zich voor de lamp plaatste, en aan 't werk toog.

„Allerinteressantst!" betuigde de vrijmoedige, terwijl zij allerlei vragen omtrent het handschoenenmaken deed.

De deur ging weer open, en een zestienjarig blond meisje met een frank, open gezicht trad binnen en heette ons „schön guten Abend."

„Ook een dochter van je?" vroeg de vrijmoedige.

„Zeker, mijne tweede!"

„Ben je bij moeder thuis?"

„Neen, ik ben tricot-maakster in Stuttgart."

„Zoo, zoo!" — En nu had het verhoor in alle bijzonderheden plaats, waaruit bleek, dat het meisje 's morgens om 6 uur naar de stad wandelde, om 7 uur haar werk begon, en zoo, den ganschen dag staande arbeidende, 's avonds om half acht thuis kwam. — Een hard en zuur stuk brood, naar o n z e schatting, maar zeker niet naar de meening der zestienjarige, wier tevreden en blozend gezicht geenerlei teleurstelling over het aardsche lot verried.

„Jao, jao! er moet gewerkt worden!" zei de bejaarde moeder, haar kleinkind streelende en met den trots en de apenliefde eener grootmoeder het kleintje in de hoogte strekkende.

„Een lief kind, een dotje!" zei mijne reisgenoote. „Dat is zeker graag bij grootmoe?"

„Kon ik 't maar bij m ij hebben!" zuchtte het arme jonge

moedertje. „Ik zou zoo graag mijn kindje zelve verplegen en bij me houden, maar 't kan niet.... zoo'n handenbinder.... en al mijn handschoenen!"....

Nummer drie: een meisje van veertien jaar wipte de kamer in.

„Hoe oud is die?" vroeg de vrijmoedige.

„Veertien! Een ferme meid, hé? Jao, jao!"

„Wat doet die?"

„Die is bij mij om me te helpen! En dat is mijn oudste jongen van 13 jaar," zei de ratelende vrouw, den krullebol van een binnentredend ventje streelende, dat er heel netjes en aardig uitzag.

„Die gaat nog school, hè?" vroeg de vrouwelijke rechter van instructie.

„Jao, jao!"

„Wat leer-je op school?"

De jongen vertelde alles wat hij leerde, en welke schat van kennis anderhalf uur ver, dus iederen dag drie uur loopens, eerst bereikbaar voor hem was. Mevrouw de rechter was nog niet met haar verhoor gereed, toen een stoere, knappe man van hoogstens 45 jaar, in eene soort van houtvesterskleedij 't vertrek inkwam, en op militaire wijze aansloeg.

„Zeker een neef of jongere broer?" vroeg de vrouwelijke rechter.

„Dat's nou mijn man, jao, jao," zei de tandelooze met zekeren trots, niet beseffende hoe haar verlept en vervallen uiterlijk, in dien smerigen, verfomfaaiden rok, nog sterker uitkwam naast den gezonden, rijzigen, net gekleeden man, wiens zwarte knevelpunten coket naar boven gekruld waren. Blijkbaar was de arme „Asschepoester" door het zware huishouden ten ondergegaan.

„De heeren en dames zullen naar beneden moeten komen," zei de man, „de trein komt dadelijk!"

Wij namen afscheid van het baanwachtersgezin, dat in al zijne behoeftigheid toch tevreden met zijn lot scheen. Er heerschte een toon van gemoedelijkheid en harmonie, die goed deed. Toen wij onder 't afdakje stonden, zei mij de doktersvrouw:

„Zoo'n stuk leven te bespieden en te onderzoeken, vind ik toch zóo interessant!"

„Maar bovenal zóo aangrijpend treurig," zei ik, „als men constateert, hoe die arme drommels voor een karig loon den heelen

dag hard moeten arbeiden en er amper een stuk brood mee verdienen. Arme, arme menschen!"

„Zeker! Maar ze zijn er tevreden mee, en daar alle geluk betrekkelijk is, wordt het de groote vraag, of zij minder gelukkig zijn dan talloozen, die in overvloed leven"....

* * *

Wij waren wederom in Stuttgart terug en hadden Solitude voor den drukken tuin in Hôtel Royal verwisseld.

DE WOORDENSTRIJD.

EEN SPROOKJE

VAN

H. A. BRANDS.

Daar bestaat een onmiskenbaar verband tusschen de gewoonten der levende en der onbezielde wezens; vandaar zeker, dat, waar de menschen zoo onophoudelijk onder elkaar twisten, ook de dingen hoe langer zoo meer aan het kibbelen geraken.

Zoo was er eens een hevige strijd uitgebroken tusschen de verschillende woorden van de menschelijke taal over de vraag: wie van hen wel het meest gebruikt werd.

Daar waren er heel wat, die zichzelf dien voorrang toekenden. 't Meeste praats had het kleine „En".

„Natuurlijk word ik het meest gebruikt," betoogde het kleine ding zoo bijdehand mogelijk. „Geen mensch kan een half uur wat vertellen, zonder mij minstens vijftigmaal gebruikt te hebben."

„Ei!" riep Toen, „mij dan toch zeker niet minder, want je zult moeilijk kunnen ontkennen, dat ze jou en mij haast altijd samen noemen.

Zoo ging het gekibbel een heelen tijd door.

Als, Wel, Chut, Wanneer, Ja, Neen, Waarom, — en nog wel honderd andere woorden vonden, elk voor zich, dat ze het onmisbaarst waren in de menschelijke taal.

Eindelijk, nadat er heel wat minder aangename waarheden ge-

wisseld waren, hadden ze het in zooverre samen eens kunnen worden, dat er drie toch wel het allermeest uitgesproken werden. Dat drietal was: Ja, Neen en Waarom; wèlke daarvan nu echter de beide anderen overtrof, dát was met geene mogelijkheid uit te maken.

Elk van hen wist honderd en één bewijzen aan te voeren, dat hij den anderen de baas was; elk had zijne eigen partij van aanhangers, en zoo scheen het wel, alsof de strijd nooit beslist kon worden.

Daar kwam er een op een schitterenden inval: „Laten we het aan een boek vragen!" Dat voorstel vond algemeenen bijval en zou terstond worden ten uitvoer gebracht.

Ongelukkig was het eerste, beste boek, dat zij ontmoetten, een „Woordenlijst". Toen ze deze nu, héél eerbiedig, — want het was een heel dik en voornaam uitziend boek, en daarom juist hadden ze zich er toe gewend, — hun verzoek hadden voorgedragen, begon het boek hen schrikkelijk uit te lachen.

„Wie van jelui het meest noodig is in de menschelijke taal?" zei de Woordenlijst spottend. „Kijk eens hier, ik heb jelui hier allemaal bij elkaar, en niet één van jelui staat meer dan één keer genoemd. Daaruit zie je dus wel, dat je niet langer behoeft te kibbelen; de kwestie is uitgemaakt!"

Dat vonden echter natuurlijk de strijdende partijen in 't geheel niet; ze besloten, zich tot een mensch te wenden.

Aan den weg zat een stokoud man, een bedelaar, die daar jaar in, jaar uit gezeten had.

„Lieve mijnheer," begonnen „Ja" en „Neen" tegelijk, — want ze konden ook al niet het er over eens worden, wie het woord zou voeren, en „Waarom" hield zich meestal bescheiden op den achtergrond, „wie van ons drieën heeft u in uw leven het meest gebruikt: „Ja", „Neen" of „Waarom"?"

De bedelaar keek hen een oogenblikje met zijne gewone medelijwekkende gezichtsuitdrukking aan, en zei toen met klagend, ontevreden stem:

„Een armen stakkert als mij wordt geen oordeel gevraagd, dus ik heb al heel weinig gelegenheid gehad, ja of neen te zeggen. Waarom, denk ik héél dikwijls, als ik zie, dat alle menschen het

beter hebben dan ik; maar uitspreken, doe ik dat ook al niet meer: het helpt mij toch niet."

Nu was het drietal nog vrij wel even ver, want „Ja" en „Neen" vonden, — nu het oordeel zóó was uitgevallen, — dat „je één zoo'n ouden bedelaar toch niet als een orakel kondt beschouwen!" terwijl Waarom zich nu tot nummer één bevorderd vond. Denken en uitspreken kwam toch precies op hetzelfde neer, vond Waarom.

Terwijl ze daar nu nog stonden te overleggen, kwam er een zonnestraaltje voorbij, en dit, vriendelijk als altijd, vroeg hun, wat er aan haperde. Toen ze het zonnestraaltje hunne aangelegenheid hadden medegedeeld, riep dit vroolijk:

„Wel! ik geloof, dat ik er wat op weet. Ik kom overal, in alle hoekjes en gaatjes; ik zal jelui meenemen, dan gaan wij maar eens zelf onder de menschen de zaak onderzoeken. Maar," voegde het zonnestraaltje er bij, na eenig nadenken, toen alle drie met vreugde zijn aanbod hadden aangenomen, „voor de eerlijkheid moeten we één ding afspreken. Ik hoor de menschen zoo dikwijls iets herroepen, wat zij eerst gezegd hadden, — me dunkt, we moesten nu bepalen: alléén die keeren gelden, dat „Ja" ja blijft en „Neen" neen, en dat „Waarom" niet door de menschen zelf wordt teniet gedaan."

„Goed!" zeiden alle drie; ze dachten: met dat herroepen zou het zoo'n vaart wel niet loopen!

Het eerst droeg de zonnestraal hen binnen in eene kerk.

In breede golvingen doorbruiste de nagalm van orgeltonen de gewelfde ruimte; een jeugdig paar stond voor den preekstoel. De predikant, hun huwelijk inzegenend, had ieder hunner gevraagd, of zij elkaar tot echtgenoot wenschten, en daar klonk door de gewelven der kerk een tweevoudig „Ja!" opwellend uit de heiligste diepten van twee ontroerde menschenharten, een „Ja", zóó bezield, zóó verheerlijkt, dat heilige vervoering het luisterend drietal doortrilde.

„O!" fluisterde Ja in zalige verrukking, „zóó uitgesproken te worden, is dat niet voldoende om mij te maken tot het beste, het heerlijkste, wat er op aarde te vinden is?"

Uit de leegstroomende kerk voerde de zonnestraal hen weg, ver

over velden en weiden, tot zij eindelijk binnengestraald werden in een coupé van den trein, waarin het jonge paar, dat zij straks aanschouwd hadden, de huwelijksreis begon.

„Mijn lieveling!" fluisterde de jonge echtgenoot, „zou er wel één menschenpaar zoo gelukkig zijn als wij?" En de jonge vrouw antwoordde, vol bezieling in hare schoone oogen: „Neen, o Neen!"

Hij sloot haar vaster in zijn' arm: „Nu kan niets ons meer scheiden, nietwaar, mijn liefste vrouwtje?" En weer klonk het, van zaligheid trillend antwoord: „Neen! Neen! Niets!"

O, wat deed dat goed! Hoe gelukkig gevoelde zich het woordje, dat zich zóó hoorde gebruiken!

En Ja noch Neen zeiden elkaar meer ééne snibbigheid; zóó sterk gevoelde elk hunner zich, zóó zeker, dat hij de overwinning zou wegdragen.

Verder vloog de trein, en het zonnestraaltje bleef een oogenblik rusten op een landweg.

Een klein meisje zat daar aan den kant en snoepte stukjes van een brood, dat zij zeker in het naburige dorp had moeten halen.

Een oud vrouwtje, achter een kruiwagen met gras, kwam langs den weg, en vroeg aan het meisje, of zij in het dorp kwam, als zij altijd maar rechtuit liep.

„Ja," zei het kind, met eene leelijke uitdrukking in de oogen; en toen het vrouwtje een eind voorbij gesukkeld was, begon het kind hardop te schateren:

„Ze komt er niet, ze komt er zoo niet!"

Het zonnestraaltje wierp een medelijdenden blik op het arme misbruikte woord; doch Ja hield zich goed: de heilige bezieling van dien anderen klank ruischte nog in zijne herinnering; wat kon dat ééne herroepen „Ja" hem schelen?

De zonnestraal begeleidde het vrouwtje op haren weg: ach, wat viel die haar lang en zwaar! Toch morde zij niet, want ze was een vroom oud moedertje, dat braaf haar plicht deed.

Toen echter een wandelaar, dien zij ontmoette, en wien zij nog maar eens hetzelfde had gevraagd als aan het kleine meisje, haar aanwees, dat ze bijna de helft van den weg weer terug moest, om een zijpad in te slaan, toen overstelpten haar uitputting en

teleurstelling, en zij zette zich schreiend op den rand van haar kruiwagen.

„Waarom loopt mij toch altijd alles tegen!" klaagde zij, „waarom helpt onze lieve Heer mij nooit voort, al doe ik nog zoo mijn best!"

„Kom, moedertje!" sprak de wandelaar, vriendelijk troostend, „ben je zoo moe? en ben je zoo verkeerd geloopen? Ik zal je wel een handje helpen, hoor! Geef maar eens hier je kruiwagen!"

„Dank je! dank je duizend keer, mijnheer!" stamelde het oudje, toen de vreemdeling haar bij den zijweg verliet. „God zal het je loonen!" en in zichzelf prevelde zij, als vermanend: „nu mag ik ook niet meer klagen, dat onze lieve Heer mij niet voorthelpt en dat alles mij tegenloopt!"

De wandelaar echter ging peinzend verder: „Waarom, als er eene liefderijke macht is, die alles regeert, waarom duldt die dan dat zulk een oude stumper nog lijden moet onder de boosheid van een slecht kind? Waarom? ja, waarom?" herhaalde hij nog eens.

O, die toon van aanklagende moedeloosheid, waarop deze vraag herhaald werd!

Het was nog nooit bij Waarom opgekomen, dat het op zulk eene troosteloos droevige wijze kon worden uitgesproken. Het liefst had het zich dadelijk aan verderen wedstrijd onttrokken; maar reeds nam het zonnestraaltje het drietal weer mede.

In een van welriekende geuren en rijke tinten vervuld vertrek kwamen ze nu binnen.

Een sierlijk persoontje in elegant négligé lag op een chaise-longue, en daarnaast stond een vierjarig jongske.

„Maatje, mag Lulu naar buiten?" vroeg het kind.

„Neen!" Haastig klonk dit antwoord, de lezeres scheen niet eens den tijd te hebben, even op te kijken van het boek, dat het, uit een touffe van kant opduikend, handje vasthield.

„Toe, maatje! Lulu verveelt zich zoo!" smeekte de kleine opnieuw.

„Neen!" klonk het ongeduldig, want nu moest de spreekster hare lektuur wel staken. „'t Is veel te koud! De dokter heeft het verboden; Lulu is pas ziek geweest!"

Het kind begon te huilen.

„O, stout kind! Ga dan maar! Ik kan werkelijk nog niet eens rustig mijn boek uitlezen!"

Voor den ingang van datzelfde huis liep de eigenaar, eene trotsche figuur, het hoofd in den nek, de handen in de zakken van zijn kostbaren pels, op en neer met een ander man, die veel op hem geleek. Alléén echter wat den vorm van gezicht en gestalte betrof, want het uiterlijk van den laatste wees even onmiskenbaar op armoede, als dat van den ander op welgesteldheid.

„Ge hebt toch „Ja" gezegd, toen ik het eerst je hulp voor mijne plannen inriep," sprak de sjofelgekleede man, en er klonk zóóveel verwijt, zóóveel wanhoop tevens uit deze woorden, dat de rijke man een oogenblik het hoofd een weinig liet zakken.

Dat zwakke gevoel van schaamte was echter spoedig overwonnen:

„Dat kan wel zijn. Toen meende ik nog, dat ook anderen deelnemen zouden aan de onderneming. Nu dat waarschijnlijk niet het geval is, wil ik er mijn geld ook niet aan wagen."

„Ik had niet gedacht, dat mijn eigen broeder het eens gegeven woord zou breken," riep de ander bitter. Toen ging hij heen, in vertwijfeling en verontwaardiging de handen tot vuisten gebald: „Waarom heeft zoo'n arme duivel als ik een broeder, wien alles meeloopt in de wereld! en waarom ben ik nog zoo gek, van hem hulp te verwachten!"

„O, zonnestraaltje! laten we maar niet verder gaan!" riep Waarom terneergeslagen. „Ik houd het niet langer vol, mij zóó akelig te hooren uitspreken! Ik wil véél liever niet hooren, dat ik zoo dikwijls gebruikt word."

Doch Ja en Neen stemden volstrekt niet toe in het staken van hunnen onderzoekingstocht: hoe dikwijls zij zelf zich nu reeds hadden hooren herroepen, — dat eerste „Ja" in de kerk, dat „Neen" in den spoortreincoupé vergoedde hun alles niet alleen, maar boezemde elk hunner het onwankelbaar vertrouwen in, dat ze het pleit wel zouden winnen, als ze maar verder gingen.

Zoo trokken ze van land tot land, van plaats tot plaats. Het zonnestraaltje voerde hen in de woningen van arm en rijk, in de omgeving van oud en jong. Ze hoorden zich noemen en herroe-

pen, soms uit overtuiging, meest uit gebrek aan waarheidsliefde, uit vrees, uit lafheid, uit gemakzucht, uit valsche schaamte, — en hoe verder de tocht zich uitstrekte, des te meer ontzonk aan de beide eersten van het drietal de kans, te overwinnen; des te vaster echter ook klemden ze zich aan die eerste, heerlijke herinnering.

Voor Waarom stegen de kansen bij haast iedere nieuwe ontmoeting, maar wel verre van zich daarover te verheugen, gevoelde Waarom zich steeds treuriger gestemd. Wat zou het er veel voor over gehad hebben, het even dikwijls te hooren herroepen als de beide anderen!

Langer dan een jaar waren zij zoo met het zonnestraaltje de wereld rondgetrokken, en nog altijd weigerden Ja en Neen in het opgeven van den tocht toe te stemmen.

Daar voerde het zonnestraaltje hen op een morgen in eene weelderig ingerichte, doch ongezellige woning. In één der salons, waar de zonnestraal naar binnen gleed, stonden twee menschen, eene nog jonge vrouw en haar echtgenoot, tegenover elkaar.

Onmiddellijk herkenden Ja en Neen het jonge paar, waaraan zich hunne zaligste herinnering knoopte.

Diepe smart, maar ook nauwbedwongen toorn spraken uit de trekken van den jongen man; het kleine, bevallige vrouwtje liet zich in eene theatrale houding op de sofa neerzinken; booze hartstocht, trots, onrust streden op dat jeugdige gezichtje om den voorrang.

„Lotje," klonk het, van aandoening trillend, van de lippen des jongen mans, „wilt ge dat woord niet herroepen, dat woord, dat ons voor altijd scheidt?"

„Waarom zou ik?" was de spottende wedervraag. „Wij behooren niet bij elkander; wij deugen niet voor elkaar; waarom zouden wij dan nog naast elkander blijven voortleven? Ik houd niet meer van je; misschien heb ik je nooit liefgehad!"

„Lotje!" als een wanhoopskreet werd dat woord uitgehijgd. „En je eigen, vrijwillige keuze? Het Ja! dat je voor het altaar hebt uitgesproken!...."

„Herroep ik op dit oogenblik. Ik was een kind toen ik je aan-

nam; een kind is niet aansprakelijk voor zijne handelingen."

Nog bleeker werd het bleeke gelaat van den man, nog donkerder zijne oogen; doch ook nog eenmaal overwon zijne liefde zijn' mannentrots.

„Kind!" sprak hij, „kind! kom tot nadenken! Kan de herinnering aan het geluk van onzen eersten huwelijkstijd, vóórdat dat ééne tusschen ons kwam, je niet tot andere gedachten brengen? Weet je niet meer, hoe gelukkig wij waren, eindelijk samen alléén te zijn? Hoe je zeidet, dat niets, niets ons meer scheiden kon!"

„Waarom zou ik mij dat herinneren? Het verandert niets aan de zaak. Ik heb een weerzin in je gekregen, sedert ik ingezien heb, dat ik eene verkeerde keuze heb gedaan. Laten wij met wederzijdsch goedvinden van elkander gaan. Als man van eer zult ge geene vrouw naast je willen houden, die een afkeer van je heeft!"

Alsof hij met een bliksem van zijn edelen toorn die laffe onware vrouwenziel wilde treffen, zóó boorde hij nog eenmaal zijne blikken in de hare. Toen wendde hij zich af en ging.

Naar de woonkamer eener eenzame oude vrouw nam de zonnestraal het drietal nu mede.

Daar lag een jonge man op de knieën vóór eene eerwaardige oude gestalte; het hoofd in haren schoot verbergend.

Tranen stonden in de zachte, oude oogen, maar geen woord van meegevoel of van troost kwam over de bevende lippen: zij was oud geworden in harteleed, deze oude moeder; zij wist dus, dat er oogenblikken zijn in het menschenleven, waarin de smart alléén met zichzelf moet worden gelaten, om met zichzelf den strijd uit te kampen, dien geene hand der liefde hem kan verlichten.

Eindelijk hief de jonge man het hoofd op: Ja en Neen herkenden met schrik den beleedigden echtgenoot van daar straks.

„God! moeder! waarom mag ik mij nu niet een kogel door de hersens jagen? Waarom moet ik verder leven na dit. Waarom hebt gij mij het leven gegeven, moeder? Waarom?...."

„Breng ons weg! O, breng ons weg!" smeekten Ja en Neen en Waarom nu het zonnestraaltje.

Dit drietal, dat zoo vol overmoed den tocht had aanvaard, die één hunner tot den hoogsten rang voeren zou, — wat was er nu nog over van al dat zelfvertrouwen?

Als vernietigd stonden Ja en Neen: ook die heilige klank in die heilige oogenblikken was dus — leugen geweest en herroepen geworden!

Zwijgend wilden ze den palm der overwinning, dien de andere woorden voor één hunner hadden gereed gehouden, aan „Waarom" overreiken; maar dit trad hem onder den voet:

„Laat mij vergeten, dat ik overwonnen heb!" sprak „Waarom" ernstig. „Het is geen geluk, veel gebruikt te worden door de menschen! — tenminste niet op zulk eene wijze. Ik zou gelukkig zijn als ik mijne verloren illusies kon terugkoopen met dezen overwinningspalm!"

Den Haag, Jan. '95.

ZELFOPOFFERING.

DOOR

J. W. v. W.

Ja, vele jaren zijn sedert mijne laatste opstijging verloopen; maar de herinnering daaraan zal mij tot aan mijn dood bijblijven.

Arme Jack! Hoeveel malen heb ik mij het gebeurde van dien dag tot een verwijt gemaakt!.... Maar hoe kon ik het weten?.... Hoe kon ik het vermoeden?....

Wanneer ge wilt, zal ik u verhalen hoe het zich heeft toegedragen. Het is mij alsof het mededeelen mijner geschiedenis mijn hart van een drukkenden last bevrijden zal.

Ik was niet ouder dan twintig jaren toen het verlangen naar opstijgingen met den luchtbal in mij ontwaakte. Tot op dat oogenblik had ik zoo wat overal door de wereld rondgezworven; maar tot den dag waarop ik een volksfeest bijwoonde, tot welks programma ook het opstijgen van een luchtbal behoorde, was nog nimmer de gedachte aan een bezoek aan de wolken bij mij opgekomen.

Ik was destijds in het bezit van eenige spaarpenningen, en tegen betaling mocht ik den luchtreiziger vergezellen. Het was eene gril, maar zij besliste over mijne toekomst.

Hoe heerlijk, hoe betooverend was het daarboven!.... Hoe verschillend waren de daar ontvangen indrukken van alles wat ik

tot dusverre ondervonden had!.... Zij oefenden zulk eene onweerstaanbare aantrekkingskracht op mij uit, dat ik besloot luchtreiziger te worden.

Den dag na mijne eerste opstijging ging ik den eigenaar van den ballon opzoeken, en ik verliet hem niet eerder, dan na de stellige belofte van hem ontvangen te hebben, zijn helper te worden. Gedurende omstreeks vier jaren, tot aan zijn dood, vergezelde ik hem bij zijne opstijgingen; toen werd ik luchtreiziger voor eigen rekening en leerde ik Jack Peyton kennen.

* * *

Jack muntte uit in alle soorten van lichaamsoefeningen, en vooral aan de trapeze verrichtte hij de ongeloofelijkste toeren. Van het oogenblik af, dat wij elkander ontmoetten, gevoelden wij sympathie voor elkander en werden wij vrienden. Nooit waren twee mannen door oprechter vriendschap met elkander verbonden dan wij. Gedurende eene reeks van maanden bezochten wij verschillende steden, ik met mijn ballon en hij met zijne daaronder hangende trapeze, en overal vonden wij eene goede ontvangst en maakten wij goede zaken. Op de trapeze zittend liet Jack zich door den ballon in de hoogte voeren, en tusschen hemel en aarde zwevend verrichtte hij zijne bewonderenswaardige, destijds nog nieuwe toeren, welke overal met stormachtige toejuichingen werden begroet.

Drie jaren ongeveer hadden wij op die wijze in elkanders gezelschap rondgezworven, toen wij in een stadje in het graafschap Midland kwamen, waar wij Kitty Ware leerden kennen. Ik zal u geene beschrijving van haar geven. Voor mij was Kitty Ware de volmaaktheid. Op het eerste gezicht werd ik verliefd op haar; met Jack was zulks eveneens het geval, en het duurde niet lang of wij ontdekten elkanders geheim. Wij waren te goede, te oprechte vrienden, om door de liefde voor een zelfde meisje gescheiden te kunnen worden. Zoodra ik tot de ontdekking was gekomen van hetgeen er in onze harten omging, bekende ik Jack rondborstig mijne liefde voor Kitty Ware. Geen van ons beiden dacht er natuurlijk aan, voor den ander het veld te ruimen, zonder eerst beproefd te hebben het geluk aan zijne zijde

te brengen. Ten slotte kwamen wij tot de volgende overeenkomst: Ieder onzer zou op ronde en eerlijke manier trachten Kitty's liefde voor zich te winnen, en hij, die daarbij het onderspit dolf, zou daarin geene aanleiding tot het afbreken der vriendschapsbetrekking of tot wrok tegenover zijn gelukkiger mededinger mogen vinden. Met dit fraaie programma maakten wij Kitty gedurende een vol jaar ijverig het hof, zonder dat er eenige oneenigheid tusschen ons ontstond; bevonden wij ons in eene andere stad dan schreven wij haar vurige minnebrieven en zonden haar kleine geschenken. Toen onze zaken ons terugvoerden naar het stadje waar Kitty woonde, kwam zij, schooner dan ooit, ons tot aan het station tegemoet. Zij behandelde ons beiden op dezelfde wijze zonder eenige voorkeur te doen blijken. Er bestond dan ook niet de minste reden om te veronderstellen, dat zij den een boven den ander voortrok. Ik nam evenwel het besluit, niet langer te dralen, en nog dien zelfden avond eene gunstige gelegenheid vindend om met Kitty een half uurtje alleen te zijn, verklaarde ik haar mijne liefde, en stemde zij er in toe mijne echtgenoote te worden.

Toen ik Jack weder ontmoette, verbeeldde ik mij, dat hij van het voorgevallene iets had ontdekt; hij liet mij evenwel niets bemerken van hetgeen er in zijn binnenste omging, en den volgenden dag namen de bezigheden van ons beroep ons zoo geheel in beslag, dat wij geene gelegenheid hadden elkander over iets anders te onderhouden. 's Avonds verloor ik hem een poosje uit het oog, en toen ik Kitty ging opzoeken om afscheid van haar te nemen, want den volgenden morgen moesten wij weder vroegtijdig op reis, vond ik haar weenend en diep bedroefd. Na lang aanhouden kwam ik van haar te weten, dat zij Jack ontmoet had; maar in weerwil van al mijn bidden en smeeken wilde zij mij de reden harer droefheid niet bekennen.

Na afscheid van haar genomen te hebben zocht ik ons kwartier weder op, en vond Jack reeds thuis. Hij was zeer neerslachtig en zoozeer in gedachten verdiept, dat ik mijn voornemen om nog dien avond een onderhoud met hem te hebben liet varen, en mij ter ruste begaf met het vaste besluit, hem den volgenden morgen mijn engagement met Kitty mede te deelen, hoewel ik de overtuiging had, dat hij daarmede reeds bekend was.

De volgende morgen kwam; maar Jack was zoo terughoudend en zijne houding tegenover mij zoo vreemd, dat ik mijne mededeeling tot later uitstelde.

* * *

Sandy-Bay, waar wij ditmaal zouden opstijgen, is een stadje op de grens van Devonshire. De ons toegezegde som was zeer aanzienlijk. De nabijheid der zee, waarboven wij ons met den ballon en de daaronder bevestigde trapeze zouden verheffen, had ons lang doen aarzelen het aanbod aan te nemen, doch ten slotte gaven wij aan de dringende uitnoodiging gehoor, overtuigd dat wij bij het nemen der vereischte voorzorgen geen gevaar te duchten hadden.

Toen het oogenblik der opstijging evenwel naderde, kreeg de lucht een dreigend aanzien; donkere, weinig goeds voorspellende wolken rezen aan den horizon boven de zee, de wind stak op en deed den ballon hevig heen en weer slingeren.

Een gevoel van angst beving mij eensklaps, en ik deelde zulks mijn metgezel mede.

„Jack," zeide ik, „het is vandaag geen weder om op te stijgen en aan de trapeze te werken; laten wij het tot een anderen dag uitstellen."

Maar daar wilde hij niets van weten, zelfs richtte hij eene ironische uitdrukking aan mijn adres, waardoor ik eenigszins uit mijn humeur geraakte.

„Welnu, het zij dan zoo!" antwoordde ik wrevelig.

Ik gaf de noodige bevelen tot het maken der laatste toebereidselen, en vlug en handig werden deze uitgevoerd.

Toen alles gereed was sprak ik het traditioneele: „Alles los" en als een pijl uit den boog steeg de ballon het luchtruim in. De wolken werden steeds grooter en donkerder .... De ondervinding had mij maar al te goed geleerd wat zulks beteekende .... Wij werden in de richting van den Oceaan voortgedreven .... wij snelden onzen ondergang te gemoet ....

„Kom schielijk hier!" riep ik Jack toe, die na het doen zijner toeren met hangende beenen in onverschillige houding op de trapeze was blijven zitten.

De toon mijner stem deed hem begrijpen, dat er iets ernstigs op til was; met de hem eigene vlugheid klom hij naar boven, en het volgende oogenblik bevond hij zich bij mij in het schuitje, en gaf mij met een teeken met het hoofd te kennen, dat hij mij begrepen had, en het gevaarlijke van den toestand inzag.

Waar zouden wij nederdalen?... Dit was de vraag, welke ons uitsluitend bezig hield, en welker oplossing zoo uiterst moeielijk was. Met ontzettende snelheid werden wij door den onstuimigen wind voortgedreven, en de toestand van het terrein beneden ons maakte onder deze omstandigheden het bereiken der aarde tot een uiterst moeielijk en gevaarlijk waagstuk; toch moesten wij zulks beproeven, want de met dood en bederf dreigende onweerswolken naderden ons als schrikwekkende monsters met ongeloofelijke snelheid Ik trok aan het touw en opende de klep; langzaam daalde de ballon, en met onderzoekende blikken sloegen wij het terrein beneden ons gaande, om een voor de nederdaling minder ongunstig punt op te sporen. Op eenigen afstand ontdekte ik er een, en reeds wendde ik mij naar Jack om het hem te wijzen, toen ik eensklaps een kreet van schrik slaakte. Wij hadden het anker niet bij ons!.... Hoe was het mogelijk dat wij het anker, ons eenig redmiddel, hadden kunnen vergeten?.... Dit is nog steeds een geheim voor mij!

Inmiddels werd onze ballon te midden van de dwarrelingen van den storm en van de onstuimig voortjagende wolken in eene schier ondoordringbare duisternis als eene veder voortgedreven....

* * *

Geen van ons beiden sprak een woord. Het zou trouwens onmogelijk zijn geweest te midden van het woeste geloei en het oorverdoovend geraas der ontketende elementen een gesprek te voeren. Op hetzelfde oogenblik kwam dezelfde gedachte bij ons op. Terwijl ik werktuigelijk een zak ballast opnam en dien buiten het schuitje ledigde, zag ik Jack hetzelfde doen. Wij begrepen hooger te moeten stijgen, boven de donkere onweerswolken en den woesten stormwind, die onzen ballon als een tol in de rondte deed draaien, terwijl het verblindende licht der felle bliksemstralen ons

aan alle zijden omgaf. De ballon rees weder snel in de hoogte, doch zonder buiten het gebied van den storm te geraken; wij kwamen zelfs in nog donkerder wolkenlagen waar de duisternis als 't ware tastbaar was. De regen viel in stroomen en luid kletterend op den ballon neder, terwijl de wind nog in hevigheid toenam; maar wij waren toch buiten de zone van het onweder geraakt, dat met hetzelfde geweld beneden ons bleef voortwoeden.

Er schoot ons niets anders over dan zoo bedaard mogelijk den loop der zaken af te wachten. Ik zat zwijgend neder en beproefde de ons omgevende duisternis met mijn blikken te doorboren, toen Jack eensklaps zijne hand op mijn schouder legde en mij met schorre, boven het geweld van den storm uitklinkende stem in het oor schreeuwde: „Wij worden naar den Oceaan gevoerd!.... O, ik wist het wel!...."

Na verloop van eenige uren begon het iets lichter om ons heen te worden en ving de ballon weder aan te dalen.... Gedurende die dalende beweging gingen wij niet weder door dichte, donkere wolken, maar door een geelachtigen nevel, die even ondoordringbaar en gevaarlijk voor ons was.

Het duurde niet lang of onze ooren werden getroffen door een geluid, dat aanvankelijk zwak, van lieverlede in kracht toenam....

„Welk een vreemd gedruis!" riep Jack mij toe.

Voor mij was het evenwel in het geheel niet vreemd. Hoe dikwijls had ik het, op het dek van een schip wandelend, niet gehoord! Er was geene vergissing mogelijk: het werd door de golven der zee veroorzaakt....

Op hetzelfde oogenblik hoorde ik boven mijn hoofd een ander geluid: een hevig kraken gevolgd door een dof fluiten, waaraan geen einde scheen te komen.... De ballon was aan de bovenzijde gebarsten en het gas ontweek door de ontstane scheur.

Toen werd de toestand inderdaad hopeloos. Er schoot ons niets anders over dan den nog overgebleven ballast weg te werpen..... Maar ach!.... waartoe kon dit laatste hulpmiddel ons bij slot van rekening dienen? Alleen om onzen val eenige minuten te vertragen, want aan het dichtmaken der ontstane scheur viel niet

te denken. Ons vonnis was geveld en stond op het punt voltrokken te worden: de Oceaan zou ons verzwelgen.

Ik hief het hoofd op en zag Jack, die gereed stond als een eekhoorn tegen het netwerk van den ballon op te klimmen, naar ik begreep met het doel eene poging te wagen om de scheur dicht te maken.

„Jack!" riep ik, hem zulk een groot gevaar ziende loopen: „dat is geen werk voor jou, dat gaat mij aan.... Kom naar beneden en laat mij beproeven...."

Maar hij liet mij geen tijd om uit te spreken.

„Terug jij!" antwoordde hij met gebiedende stem en mij ruw terugstootend.

Toen werd mij alles duidelijk.... Kitty had hem alles medegedeeld; alles!.... Zonder het te weten of te vermoeden was Kitty oorzaak, dat hij thans zijn leven wilde opofferen!....

In weerwil van het verschrikkelijke van het oogenblik maakte bij het zien der verheven zelfopoffering van den ongelukkigen Jack eene hevige ontroering zich van mij meester. Ik stortte heete tranen, want ik hield veel van den armen Jack; ik hield van hem als van een broeder....

Zonder meer te zeggen sprong hij op den rand van het schuitje, terwijl ik haastig naar de tegenovergestelde zijde schoof om zooveel mogelijk het evenwicht te bewaren; en op hetzelfde oogenblik slaakte ik een door merg en been dringenden angstkreet.... Het schouwspel waarvan ik getuige was, deed mij het bloed in de aderen stollen....

De geelachtige nevel, die mij een oogenblik te voren belette den afgrond te zien, was uiteengedreven, en op minder dan eene kwart mijl onder ons ontwaarde ik eene reusachtige rotsmassa, welke met hare scherpe toppen loodrecht uit de zee oprees, en aan welker voet de schuimende en hoog opspattende golven een ziedenden draaikolk vormden. En naar dien afgrond voerde ons de in schuine richting dalende ballon met duizelingwekkende snelheid.

Hoe kon er nog eene poging gewaagd worden om de scheur in den ballon te herstellen?.... Hoe konden wij hopen over de dreigende toppen der rotsen heen te gaan?.... Nog tien, vijf,

vier minuten en wij zouden tegen dien rotswand verpletterd worden....

* * *

Jack was weder in het schuitje afgedaald. Ik wendde mij tot hem. Onze blikken ontmoetten elkander.

„Het is gedaan!" zeide Jack: „het is gedaan, oude, trouwe vriend."

Eensklaps stond Kitty mij voor den geest; ik dacht aan haar en aan mijn lang gekoesterden droom, die op het punt was met mijn leven verwoest te worden, en ik loosde een diepen zucht. Jack begreep wat er in mij omging en zeide haastig:

„Neen, beste vriend; er is nog eene kans.... Het is mijn plicht mij op te offeren.... Breng Kitty mijn laatsten groet over.... Vaarwel!...."

Ik sprong vooruit om hem te weerhouden.... Maar hij, vlugger dan ik, stortte zich met het hoofd naar beneden in de ruimte, terwijl de ballon te gelijker tijd met groote snelheid weder in de hoogte steeg.

Ik zag buiten het schuitje, dat nog geweldig slingerde, doch ontwaarde niets. Ondanks het bulderend geraas der golven en de snelheid van den stijgenden ballon meende ik nog een naam te onderscheiden.... Kitty!.... Daarna hoorde ik niets meer: ik verloor het bewustzijn.

* * *

Toen ik weder tot mijzelven kwam lag ik te bed in eene dorpsherberg.

Men had den erg beschadigden ballon in het vlakke veld in de takken van een boom gevonden. In bewusteloozen toestand, op verschillende plaatsen gekneusd en met eene hevig bloedende hoofdwond, maar toch nog levend, had men mij voorzichtig uit het schuitje getild. Het lichaam van den ongelukkigen Jack werd verpletterd tusschen de rotsen aan de zee gevonden: het werd opgenomen en op het kerkhof, dat ge daar ziet, begraven.... Arme Jack!....

Dikwijls bezocht ik zijn graf.... en ik bezocht het niet

alleen.... Kitty vergezelde mij daarbij!.... Ja, wij bezochten het te zamen.... den dag van ons huwelijk. Want ik trouwde Kitty; Kitty, wier naam werd uitgesproken daar waar men nimmer de namen van keizerinnen en koninginnen hoort; Kitty, Jack's uitverkorene en mijne teeder beminde; Kitty, de oorzaak der zelfopoffering van mijn onvergelijkelijken en onvergetelijken vriend....

Thans ben ik oud; maar elk jaar begeven Kitty en ik ons op den dag van zijn noodlottig uiteinde naar dien grafheuvel om daarop een krans te leggen, te bidden en.... te weenen!....

NA JAREN.

DOOR

CARRY.

Een zomermorgen aan 't strand. Een blauwe hemel; zonneschijn! Geen bruischende stroomen, die den mensch zijn nietigheid schijnen te willen toonen; geen grijze watermassa's; neen, kleine, doorzichtig blauwe golven, die spelend en fluisterend strand en menschen tegemoet rollen en dan weer terug, schelpjes achterlatend — rose, blauwe en gele. Er is veel beweging aan 't strand en in de zee; er wordt druk gebaad; niet 't minst in de bains-mixtes, waar ook de meest voyante badcostuums worden tentoongesteld; voorkeur voor rood predomineert en welke coquette badmutsjes! Welk gejubel, gelach, geflirt! Ja, de zee heeft in dat opzicht veel op haar geweten. Wat een handdrukjes onder haar golven, wat lieve blikjes er boven!

Die oude zee heeft veel bijgewoond. Den eenen zomer zag ze jonge menschen elkaar hun liefde bekennen; den volgenden kwamen ze dikwijls getrouwd terug, om er zich nog eens in die heerlijke oogenblikken van verleden jaar te verdiepen. Dan zag ze hen soms in jaren niet en als ze dan terugkeerden, was z ij gewoonlijk veel geposeerder geworden; hij had iets deftigers gekregen en bij hen was een kind met krullen en mollige kuitjes, dikwijls bleef het niet bij één. En, niettegenstaande de jaren, die er bij waren gekomen, zagen zij er nog even vroolijk en gelukkig uit!

Niet altijd. Velen spraken over liefde niet meer met elkaar, zooals dien eersten zomer; daarvoor hadden ze ieder hun menschen gekregen. Ze hadden pret, ja! maar zoo heel gelukkig schenen ze niet meer, als toen ze veel jonger waren en zoo onnoozel om op elkaar verliefd te worden!

Ook aan wandelaars ontbrak 't dien morgen niet. Onder hen bevond zich een heer met in het oog vallend uiterlijk; donker, flink gebouwd, met iets in houding en kleeding, dat den artist verried. Veel mooie oogen keken van uit de strandstoelen naar hem op en als hij dat bemerkte keek hij met een brutaal lachje de bezitsters aan. Hij slenterde als iemand, die nu eens recht genieten wil en wien rust niet dikwijls is gegund, de stoelen een paar maal voorbij. Toen nam hij er zelf een, van plan, de menschen nu eens voor hem de revue te laten passeeren.

Daar scheen hem iets in 't oog te vallen, wat hem bijzonder interesseerde; tenminste, hij staarde een tijd lang steeds naar dezelfde plek, waar kinderen aan 't spelen waren, bezig, met veel drukte en pret een meisje onder 't zand te begraven; de schoudertjes en 't hoofdje staken er nog boven uit.

't Was een beeldig kopje met groote zwarte oogen en de matte gelaatskleur, Italianen eigen. Van onder den strandhoed viel 't bruine krulhaar op haar schouders.

De heer in den strandstoel keek haar lang aan. Dat gezichtje kende hij; dat fransch met 't italiaansch accent had hij eens juist zoo uit hooren spreken; en toen hij dien lach hoorde, zoo hoog en helder, toen twijfelde hij niet meer en dacht: „Dat moet haar dochtertje zijn!"

Haar zelf had hij sedert hun ontmoeting in Italië niet weer gezien. Haar portret had hem vanuit zijn album nog dikwijls tegengelachen naast dat van anderen.

* * *

't Was nu wel tien jaar geleden. Op een' Juli-avond stapte hij te Baveno aan 't Lago Maggiore van de boot. Hij had zijn eerste kunstreis toen juist achter den rug, had veel succes behaald, overal,

waar hij had gespeeld en voelde zich zoo vrij en gelukkig, als nooit tevoren.

Hij had Weenen met haar drukte voor een poosje vaarwel gezegd, met 't plan de italiaansche meren te gaan zien en had daarvoor met opzet 't stille seizoen gekozen. Hij wilde hier studeeren, waar niets hem afleidde en hij beurtelings van zijn viool en de mooie natuur kon genieten.

Hij was jong, vif, een echt Weenerkind, innemend, vol levenslust, vol illusiën. De natuur had hem mild bedeeld, want behalve zijn groot talent had zij hem een flinke gestalte en een knap gezicht gegeven.

Er waren weinig gasten in 't hôtel, waar hij zijn intrek nam; hij werd dan ook met bijzondere voorkomendheid ontvangen en was verrukt over de kamers, die men hem gaf, vanwaar hij 't meer kon zien, dat daar zoo kalm lag, bestraald door 't avondlicht. Toen hij dien avond, vóór te gaan rusten, nog een luchtje ging scheppen in den tuin, gingen vóór hem van 't bordes twee dames. Er was weinig verlichting en hij zag alleen, dat de eene tamelijk zwaar was en donker gekleed, de andere tenger; hij hoorde, dat ze italiaansch spraken en was getroffen door de aangename heldere stem der jongste.

Den volgenden middag aan de table-d'hôte zat hij tegenover haar. Buiten hun drieën waren er alleen twee engelsche dames en een engelsche dominé met zijn vrouw.

Hij kon niet laten, 't italiaansche meisje van tijd tot tijd aan te kijken; ze bemerkte dit en vroeg hem met een vriendelijk glimlachje en in 't fransch om 't menu, hoewel 't haar bitter weinig kon schelen, waaruit 't volgend gerecht bestond.

Dit was 't begin van de kennismaking.

Al spoedig hoorde hij, dat beide moeder en dochter waren; dat ze te Milaan woonden en in 't stille seizoen te Baveno waren gekomen, omdat mevrouw ziekelijk was en geen drukte om zich heen kon verdragen. Ze vroegen hem, waar hij woonde en toen hij Weenen noemde, schitterden haar oogen.

O, Weenen, ze hield er dol van! De menschen waren er zoo vroolijk en vriendelijk; ze had er zoo genoten, vijf jaar geleden, toen haar vader nog leefde en ze er een winterséjour hadden ge-

maakt. En ze praatte, praatte; haar stem klonk hem als muziek en zelden had hij zulk aardig fransch gehoord. Toen na tafel op de galerij de koffie was klaargezet en de schommelstoelen tot luieren en babbelen uitnoodigden, vroeg ze hem, toch bij haar te komen zitten.

Hij nam die uitnoodiging met beide handen aan.

„Hoe komt u er toch bij, alleen op reis te gaan?" vroeg ze; „dat lijkt me zoo gruwelijk vervelend!"

Hij vertelde haar van zijn plan, hier veel viool te spelen en waarom hij hier rust was komen zoeken.

„O, bent u violist?" riep ze; „maar dat is heerlijk! dan kunnen we samen spelen; ik doe heel veel aan piano. Als u 't tenminste niet vervelend vindt met een dilettante! U zal wel eens wat geduld moeten hebben!"

Hoe zou hij 't vervelend kunnen vinden, al speelde ze nog zoo slecht, dat mooie wezentje. Hij keek naar 't slanke figuurtje in den schommelstoel, naar de donkere langwerpige oogen met de lange oogleden en wimpers; naar 't bruine krulhaar en de voetjes in de keurige schoentjes, waarmee ze regelmatig op den trépied duwde, om den stoel in beweging te houden. En ze speelde lang niet slecht! Dat bemerkte hij al dadelijk dien eersten avond. Ze hadden beiden muziek voor samenspel bij zich, waarvan ook zij de meeste kende. Zij toonde veel muzikalen aanleg te hebben en voor beiden was 't een genotvolle avond. Vóór ze naar hun kamers gingen, spraken ze af, het te herhalen en met een allerliefst lachje wenschte ze hem goeden nacht.

Hij was verrukt, noemde zich een geluksvogel, haar hier te hebben aangetroffen. Zij dacht: „Wat zou Carlo zeggen, als hij wist dat ik met dien violist had gespeeld! Hoe zou hij heeten? 't Is een knappe jongen; ik vertel hem niet, dat ik geëngageerd ben; nog niet dadelijk tenminste; dat is veel piquanter. Hij vindt me mooi, dat heb ik wel gemerkt."

't Leek haar hier, waar zoo weinig menschen waren, om zich mee te amuseeren, een alleraardigst tijdverdrijf: een jong artist te boeien en op zich verliefd te maken.

En 't spelen samen werd nog dikwijls herhaald. Haar moeder dacht er niet bij na; die had te veel met haar eigen gezondheid

te stellen en vond 't prettig, naar de muziek te luisteren, evenals de Engelschen, die dikwijls de conversatiezaal binnen kwamen, terwijl ze bezig waren en zich dan in een hoekje neerzetten, dankbaar voor de afleiding 's avonds.

Bij spelen bleef 't niet alleen. Ze hadden ook al tochtjes samen gemaakt in den omtrek.

„Er is toch eigenlijk niets in, er is immers ook een gids bij." Zoo dacht zij, en hij: „Ze vindt prettig me bij zich te hebben; anders kon ze alleen met den gids gaan, of zich bij de Engelschen aansluiten."

Zij sprak altijd druk: over Milaan, over 't uitgaan en de kennissen, over de reizen die ze hadden gemaakt, toen „Papa" nog leefde. Hij genoot hoe langer hoe meer van haar gezelschap; hij voelde 't verschrikkelijk te zullen vinden, eens afscheid van haar te moeten nemen.

Ze waren nu al bijna drie weken samen.

Eens lieten ze zich naar de Boromeïsche eilanden roeien; naar Isola Madre en Isola Bella, waar de plantengroei zoo heerlijk mooi is, en waar men tusschen magnolia's, oleanders en rozen wandelt. Zijn kunstenaarsziel kwam in verrukking in die omgeving; 't kalme meer onder hen, de blauwe lucht en al dat heerlijks om hen heen. Hij keek naar haar, zooals ze tegen de zuil van een beeld stond geleund en 't trof hem opnieuw, hoe mooi ze was, hoe ze daar thuis hoorde in die prachtige omlijsting.

„O, als dit altijd kon duren," dacht hij. Maar 't oogenblik kwam, dat 't bootje hen terug bracht tot voor den tuin van 't hôtel.

Dien avond waagde hij 't haar portret te vragen.

Ze bedacht zich een oogenblik en ging naar haar kamer; toen ze terugkwamhad ze het bij zich en er achter op geschreven: „Ter herinnering aan ons aangenaam samenzijn te Baveno."

Hoe verrukt was hij en toen hij haar hand vatte en haar dankte, hield hij die zoo lang in de zijne, dat ze wel voelen kon, hoe 't met hem gesteld was.

Dat had ze trouwens al lang gemerkt, maar medelijden kende ze alleen bij naam. Ze vond 't een alleraardigst avontuurtje en verheugde zich op 't gezicht, dat hij zetten zou, als hij hoorde van Carlo en haar engagement; terwijl bij hem een hartstocht

ontwaakte, zooals hij dien in zijn jonge leven nog niet had gevoeld. O, voor ze van elkaar gingen, en dat zou toch niet lang meer duren, wilde hij met haar spreken!

Op een morgen zat ze in de galerij, bezig brieven te schrijven. Hij had geroeid en kwam langzaam 't bordes opwandelen.

„Komt u me wat gezelschap houden?" riep ze; „ik heb zóó dezen brief klaar," en ze wees hem een stoel naast zich. Meteen legde ze een cabinetportret zóó op de tafel, dat hij 't moest zien. Het was dat van een blonden jongen man, een trotsch gezicht met heldere, doordringende oogen, 't haar was keurig gefriseerd, aan de snor veel zorg besteed; 't geheel gaf den indruk van een dandy. Hij nam 't portret op. „Is dit uw broer, de ingenieur, van wien u me vertelde?" vroeg hij.

„Wel neen! mijn broer is donker, zooals ik. Met hem," en ze wees naar 't portret, terwijl ze hem oplettend aankeek, „ga ik 't volgend voorjaar trouwen. Hij kan hier niet komen, die vervelende jongen; hij is aan de ambassade en voor een heelen tijd in Berlijn."

Ze zag, hoe zijn gezicht wit was geworden, hoe de hand, die 't portret hield, beefde; en ze bewonderde zijn zelfbeheersching, toen hij met een flauw glimlachje zeide: „Zoo, gaat u trouwen, 't volgend voorjaar? ik wist niets van uw engagement; ik hoop, dat u gelukkig zal worden!" Al zijn krachten had hij in moeten spannen, om dit te zeggen; maar toen was 't hem ook niet meer mogelijk, langer bij haar te zijn. Hij ging naar zijn kamer, zijn stappen inhoudend; hij wilde zijn ontroering niet toonen; maar toen hij daar was, snikte hij zóó lang, zoo hartverscheurend, dat zelfs 't coquette schepseltje buiten, als ze 't had gezien, nu medelijden zou hebben gevoeld.

Ze zag hem niet weer. Met de eerste boot, die te Baveno landde, vertrok hij. Aan de stille meren wilde hij niet blijven; hij voelde, dat hij beweging om zich heen moest hebben; hij keerde naar Weenen terug. Daar stortte hij zich met hartstocht in 't artistenleven.

In den eersten tijd voelde hij zich diep treurig; langzamerhand ging dat gevoel in onverschilligheid over. Later had hij om dien korten liefdesdroom gelachen, toen hij op zijn reizen nog zoovelen

had ontmoet, waaronder menige, die hij zelfs van zeer nabij had leeren kennen. Op zijn beurt had hij menig hartje gebroken!

* * *

Toen hij nu na al die jaren plotseling haar dochtertje zag, kon hij zonder hartkloppen denken: „Zou zij hier ook zijn?" Hij wilde wachten; er zou toch allicht iemand komen, om 't kind te halen. 't Duurde zoowat een half uur. Daar kwam in de verte een troepje menschen aan, druk pratend en lachend. 't Waren twee dames en eenige heeren.

Ze kwamen nader. „Ja, ik kom, Mama!" riep 't mooie kind.

Hij keek. Ja, dat was ze; maar wat was ze mager geworden en wat zat ze onder de poeier! Al 't jeugdige en frissche was er af. 't Coquette nog niet, te oordeelen naar de manier waarop ze met die heeren omging.

Hij zag nu in, hoe waar 't is, dat „there is nothing harder then a lavastream grown cold."

Hij dacht: „Wat ben ik blij, dat ik haar man niet ben."

WACHTEND.

Naar het Italiaansch van MATILDE SERAO.

De kleine kamer was in duisternis gehuld. Telkens teekende een rosachtig licht zich tegen den muur af: het kwam door het venster. Groepen gemaskerden bewogen zich zingend, dansend en joelend met toortsen langs de straat. Omstreeks elf uur in den avond werd een sleutel in het slot omgedraaid. Magda trad binnen, in de schaduw; zonder licht te ontsteken liep zij op den tast de kamer in. Een diepe zucht welde op uit hare borst.

„Welk een stilte....” fluisterde zij.

Onbeweeglijk bleef zij in 't midden der kamer staan, als een donkerkleurig standbeeld in de schaduw. Zij liet zich omhullen door de sombere, zwijgende stilte om haar heen.

„En hoe koud!” liet zij er huiverend op volgen.

Als om zich aan die onaangename indrukken te ontrukken stak zij haastig een paar kaarsen aan, en wierp zij eenige stukken hout in den haard. Met hare tengere handen greep zij den blaasbalg en blies het vuur aan. Plotseling werd het licht in de kamer, die er nu vroolijk uitzag met haar lichtkleurig, gebloemd behangsel, met hare sierlijke meubels, met de gazen wolk van haar keurig toilet. Vroolijk van kleur, maar eenzaam. Magda zag om zich heen. Zij had een gevoel van koude telkens als zij in deze eenzame kamer terugkeerde om te wachten op de komst van hem, die daar komen moest. Zijne komst alleen was in staat haar te

verwarmen; zoodra zij zijn voetstap op de trap hoorde begonnen hare handen te gloeien, bruiste haar het bloed ontstuimig door de aderen, en bedekte hare wangen en voorhoofd met een purperen gloed. Thans was zij door koude bevangen, krampachtige rillingen voeren haar door de leden, haar gelaat was marmerbleek. Sedert tien dagen had hij die kamer niet meer betreden. Zij wachtte hem elken dag.

„Ook van avond zal hij niet komen," dacht zij, terwijl zij hare fraaie blonde haren losmaakte om ze opnieuw weder op te maken.

Maar zich in den spiegel aanschouwend vatte zij weder moed. Zij vond zich schoon met hare zwellende roode lippen, met hare diepe schitterende oogen, met de vlekkelooze blankheid van haar voorhoofd en schouders.

„Hij zal zeker komen," dacht zij gerustgesteld.

Zij hield zich bezig de weelderige haren, welke als de manen van een leeuw om hare schouders golfden, tot den kleinst mogelijken omvang terug te brengen, met aán hare persoon die duizend kleine zorgen te wijden, welke eene schoone, rijke en niets te doen hebbende vrouw weet uit te denken. Het voorbijgaan van een aantal brandende flambouwen deed haar opschrikken.

„Welk een drukte op straat...." dacht zij „maar hij komt gewis."

Toch nam, naarmate de tijd verliep, hare ongerustheid toe. Hare handen werden moede, zij bewogen zich steeds langzamer, en rustten eindelijk werkeloos in haar schoot; haar geheele wezen verkeerde onder den invloed eener onbeschrijfelijke zwakheid.

„Moed gehouden, hij zal komen," herhaalde zij zich zelve.

Zij trad naar eene gebeeldhouwde kast en nam een compleet Folie-costuum daaruit, de eene helft van blauw, de andere van rooskleurig satijn en geheel met zilveren schelletjes bedekt, en een puntige met belletjes versierde kap. Het was een kort, laag uitgesneden costuum, en schier zonder mouwen. Zij trok de kousen aan, de eene van blauwe, de andere van roode zijde, en ook de laarsjes waren verschillend van kleur; de van bellen voorziene narrenstaf lag eveneens gereed. Dat Folie-costuum joeg haar een schaamteblos op de wangen. Zij, gewoon aan slepende japonnen van brocaat en kant, van satijn en fluweel, zij gevoelde een afschuw voor dat onwaardige korte kleed, dat niet haar, maar eene dan-

seres van beroep, eene koorddanseres voegde. Zij zou 't niet aantrekken, nooit. Zij stond voor den divan en staarde met droefgeestige blikken op de daarop uitgespreide kleederen. Nooit zou zij deze durven aantrekken, neen, nooit.

Het sloeg middernacht. Zij had nog slechts een uur om zich te kleeden en heen te gaan, een enkel uur slechts. Langzaam begon zij daarmede, telkens ophoudend en op een stoel neerzijgend, nu eens overvallen door eene vlaag van oogenblikkelijke neerslachtigheid, dan weder oprijzend onder den indruk eener plotselinge gramschap. Zonder zich in den spiegel te beschouwen bloosde zij van de ontblootte schouders tot aan het voorhoofd, huiverend als eene koortslijderes. Ziende, dat onder haar rok de voeten tot aan de enkels zichtbaar waren, wierp zij zich ineengedoken op den divan en durfde zich niet meer verroeren; toen zij eindelijk besloot de kap op het hoofd te zetten, en bij de geringste beweging alle belletjes rinkelden, kwam zij tot het volle besef harer eigen bespottelijkheid. Nooit zou zij gaan.

„'t Doet er niet toe, hij zal komen," dacht zij nog altijd met sprakeloozen moed.

Zij stak de juweelen ringen aan de vingers, welke hare hand in een schitterenden glans hulden, en deze op iets gevleugelds deden gelijken, zij trok den zwart zijden domino aan, die haar geheel bedekte. Voor zij heenging werd zij door eene aarzeling overvallen, alsof zij een geliefd wezen voor altijd verliet. 't Was haar of alles haar toefluisterde: Blijf, blijf.

„Neen, ik zal gaan," zeide zij overluid, als om zich zelve te bemoedigen, „want hij zal komen."

Alleen op straat voelde zij de bloote schouders koud worden onder de zwarte zijde van den domino; zij had geene pels omgeslagen, zij, gewoon aan warme kleeding en verwarmde vertrekken. Maar wijl een verterende gloed haar naar het hoofd steeg, voelde zij de koude niet meer. Een nieuwe reden van angst was die van geen rijtuig te vinden. Verlegen en omzichtig schreed zij voort, huiverend van koude, gloeiend van koortshitte, telkens tegen iets aanloopend; zij raakte onder haar masker den weg bijster. Reeds was nu en dan een voorbijganger blijven staan om dien weifelenden, geparfumeerden, eleganten domino te zien voorbijgaan. Een

zelfs had haar aangesproken en een souper aangeboden. Zij beefde, zij, de gravin, gewoon aan de onderdanigheid der bedienden, aan den eerbied van vrienden en bekenden — alleen, verlaten, schier stervend van schaamte en angst. Eindelijk kwam een rijtuig voorbij, zij riep het aan, en steeg er in als een schipbreukeling, die den reddenden oever bereikt.

„Wat doet 't er toe? Hij zal komen."

Het was haar zielezucht, hare litanie, hare laatste, verhevene, grootsche hoop. Het was het gebed: in hem vereenigde zich geheel haar leven. Zij zag den weg niet, zij lette niet op den verloopen tijd. Zij bevond zich voor de vestibule zonder te weten hoe. Uit het rijtuig stijgend maakte een domino haar op onbeschaamde wijze een compliment over hare sierlijke voetjes. Zij snelde haastig voort, miste de galerij, welke naar hare loge voerde, verdwaalde en beet zich van zenuwachtigheid op de lippen.

„Geduld, hij zal komen."

Toen zij hare loge bereikte was 't één uur, het uur van het rendez-vous. Zij begon oplettend in het parterre rond te zien, waar een menigte zwarte en lichtkleurige domino's, afgewisseld door allerlei bonte costumes, zich joelend door elkander bewogen. Zij dansten, sprongen, met de armen in de lucht, de beenen in de hoogte werpend, het lichaam in allerlei bochten wringend, als luidruchtige en geraasmakende marionetten. Een rosachtige nevel steeg naar de zoldering van den schouwburg; de gezichten waren moeilijk te onderscheiden. Zij trachtte met hare scherpe blikken de maskers te doorboren; hare ontroering deed haar een sluier voor de oogen komen.

„Hij zal komen, hij zal komen."

Na het parterre doorzocht te hebben ging zij over tot de loges, een voor een. Niets.

„Hij zal komen, hij zal komen, hij zal komen."

Zij bleef naar een langen, een eindeloozen galop zien, waarbij de dansende rij op eene slang geleek, welke nu eens haar staart bewoog, dan weder met rukken en schokken vooruit sprong. De geheele zaal liet zich door den doldriftigen dans medesleepen. Men hoorde de schelle, fausset stemmen der gemaskerden, die niet herkend wilden worden. Een oorverdoovend gonzen en schreeuwen,

niet te ontwarren kreten. Dat alles joeg haar angst aan. Het maakte op haar den indruk van een helschen rondedans, van een bacchanaal van verdoemden. Nooit zou zij daarbeneden in die hel afdalen.

„Hij zal komen, hij zal hier komen."

Iemand trad de loge binnen; Magda kende hem niet. Hij sprak haar aan als eene gemaskerde, die op een avontuur belust is; zij verbleekte van verontwaardiging, zij, de fiere, de hooghartige gravin. Zij antwoordde niet: die iemand, bemerkend, dat zijne pogingen vergeefsch zouden zijn, ging eindelijk heen. Het was half drie.

„Misschien is hij in de zaal en heeft hij het nummer der loge vergeten. Als ik hem eens ging zoeken? Zoo zal hij komen."

Geslingerd tusschen vrees en liefde daalt zij langzaam de trap af om hem in de zaal te zoeken. Van alle zijden wordt zij aangeroepen, want zij is alleen en men hoort het verraderlijke, het afschuwelijke geklingel der belletjes: de een neemt haar onder den arm, een ander loopt tegen haar aan, een derde spreekt haar rechtstreeks toe, een vierde fluistert haar iets in het oor. Zij verweert zich, bevrijdt haar arm, antwoordt niet, gaat steeds verder, en half zinneloos blijft zij zoeken als een gekwetst wouddier, met een toornigen en smeekenden blik te gelijker tijd.

„Hij zal komen, hij zal komen."

Zij vond hem niet, zij wist hem misschien niet te zoeken. Toen maakte de twijfel zich van haar meester, dat hij naar de loge was gegaan, terwijl zij er niet meer was. Nog steeds hopend gaat zij weder naar boven, zij is angstig, beeft bij elken voetstap in de galerij, rilt bij elk stemgeluid, trekt onder de wijde mouwen aan de toppen harer handschoenen, verrafelt de zijde van haar domino.

„Hij zal komen."

. . . .

Om vier uur in den morgen, terwijl de geheele zaal zich aan een laatsten, woesten galop overgaf, zat Magda in haar kort, laag uitgesneden Folie-costuum in stilte achter haar masker te weenen wijl hij niet gekomen was, wijl hij nooit weder komen zoude.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

October 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 September 1895.

„Huize Beetzen", door W. Heimburg, vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint 1895.

Wroeging, door Cyriel Buysse. 's Gravenhage, Loman & Funke.

Drie weken in Noorwegen, door J. Craandijk. Haarlem, de Erven Loosjes.

Jonker Frans, door A. van Redichem, (2 dln.). Haarlem, de Erven Loosjes.

Het geheim van Landy Court, door Fergus Hume. 's Gravenhage, Haagsche Boekhandel en Uitgevers-Maatschappij 1895.

De natuur, Aflev. 9. Utrecht, J. G. Broese.

Het Blauwe Boek, van Graaf Leo Tolstoi. Gouda, J. T. Swartsenburg.

 Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

HET LEESKABINET.

HET LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

VOOR 1895.

VIERDE DEEL.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1895.

INHOUD.

Bladz.

Heinrich Witte. (1 October 1855—1 October 1895), door JOHAN GRAM. *(Met Portret)* 1
Naar Canossa! Naar het Duitsch van O. VAN OBERKAMP, door J. W. v. V. 11
Het kwelduiveltje in den spiegel. Naar het Italiaansch van ANTONIO FOGAZZARO 26
Te laat, door MARIA VON GLASER 33
Mijne herinneringen van George Eliot, door Prof. Dr. SOPHIE KOWALEWSKA. (*Met Portret*) 48
Baby, door C. VAN ASPEREN 60
Eene bladzijde uit Barra's gedenkschriften. (Herinneringen aan Napoleon en Talleyrand), door A. W. STELLWAGEN 67
Den Haag in den kijker, (XXIII), van JAN VAN BUREN . . . 78
Betje Wolff en Aagje Deken, door J. CH. BLOK. (*Met Portretten*) 85
Tusschen Helmond en Venlo, door ROLAND 96
Jonge liefde, door HENRIETTE VAN DE MANDELE 117
Otto Baensch, de bouwmeester van het Noord-Oostzeekanaal (*Met Portret*) 125
Middeleeuwsche historiën ter »verluchting" van middeleeuwsche moraal, door A. W. STELLWAGEN 129
Huzaar Martin, door GEORGE VAN OMPTEDA 138

Bladz.

Zijn Nichtje. Eene vertelling. Naar het Italiaansch van FEDERIGO VERDINOIS 151

Straatkinderen 157

Gustave Droz. (*Met Portret*) 165

Vrouwe Sphinx, door VELY 169

Twee Werelden, naar JACOBSEN 182

Alleen de liefde, door GABRIELLE REUTER 187

Een uitstapje naar Martinique, door J. P. NYLAND. (*Met Plaat*) . 201

Alberta's Medeminnares. Naar het Italiaansch van ORAZIO GRANDI. 209

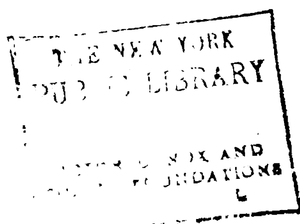
Het Breimandje, door JACOBINA 219

Waanzinnig, naar ERNST GOLLING 223

Het dochtertje van den baanwachter. Naar het Italiaansch van CORDELIA 234

DE PLATEN ALDUS TE PLAATSEN:

H. Witte	tegenover	bladzijde	1
George Eliot	„	„	48
De vriendinnen Wolff en Deken . .	„	„	87
Otto Baensch	„	„	125
Gustave Droz	„	„	165
Martinique.	„	„	201

H. WITTE.

HEINRICH WITTE.

(1 OCTOBER 1855—1 OCTOBER 1895.)

DOOR

JOHAN GRAM.

(Met Portret.)

Jaren geleden schreef Nicolaas Beets in zijne pittige verhandeling over „het populaire": „het instrument van den populairen toon is het volledig, is het welbesnaard menschelijk hart. De onvergelijkelijke eer van dien toon te hebben getroffen, wordt niet gevonden door hem die er op uit gaat haar te zoeken. Maar zij wandelt die grootmoedigen na, die, in den vollen rijkdom hunner krachten en gaven, niet anders gewild en niet anders gezocht hebben, dan, met en voor de menschheid, waarlijk geheel Mensch te zijn."

Onwillekeurig kwamen mij die kenschetsende woorden voor den geest, toen ik aan de letterkundige gaven van onzen Witte dacht, die juist een terrein, dat vroeger de wetenschap met voetangels en klemmen voor den leek onbereikbaar scheen te houden, voor een ieder toegankelijk heeft weten te maken door zijn echt populairen toon. De ondoordringbare, gesloten veste met hare onmetelijke schatten en ongekende kostbaarheden, waarvan slechts de priesters der wetenschap het genot hadden, werd door Witte's toedoen voor allen geopend. De heerlijkheden, die slechts enkele uitverkorenen

konden waardeeren en genieten, werden door zijne tusschenkomst gemeen goed.

Toen in 1867 „Het groote in het kleine" (uitgave Wolters) verscheen, en ons lezend volk met buitengewone gretigheid naar die openbaring van eene hem onbekende wereld greep, was de naam van Witte op eenmaal gevestigd. Hij behoefde slechts meer te geven, velerlei van zijne kennis der plantenwereld op zijne geheel persoonlijke, echt populaire wijze te vertellen, om het gansche Nederlandsche volk naar hem te doen luisteren. En Witte, die zooveel stof voor zijne boeiende vertellingen en mededeelingen uit de plantenwereld verzameld had, en deze stof met zulk eene zeldzame gemakkelijkheid wist te verwerken, liet zich niet smeeken en bidden, maar gaf van zijn overvloed, als een vorst, die overtuigd is, dat de bodem zijner schatkist nimmer zichtbaar worden kan.

Zoekt men naar het geheim van deze onuitputtelijke bron, van de zeldzame gemakkelijkheid om zijne stof met zulk eene frischheid en ongemeene oorspronkelijkheid aan te bieden — men zou het misschien in Witte's onafgebroken onmiddellijke gemeenschap met de natuur kunnen ontdekken. Zoo vele uitmuntende geleerden hebben hunne reusachtige kennis en wetenschap grootendeels uit folianten geput, en onwillekeurig is de duffe boekenlucht in hunne werken merkbaar. Witte heeft van jongsbeen af met en in de natuur geleefd, heeft, door de wetenschap voorgelicht en voorbereid, de plant zelve in al hare phasen en overgangen leeren nagaan, koesteren en liefhebben; de hooggeleerden schreven boeken over opvoedkunde: Witte zag de kinderen der Natuur zelf groeien en bloeien en bracht ze zoo goed mogelijk groot. Door dien dagelijkschen omgang, dat van ochtend tot avond bespieden van al de eigenaardigheden zijner voedsterkinderen, ontwaakte bij hem eene liefde, eene genegenheid voor hen, die uit zijne schilderingen van hun leven en werken zoo innig spreekt. Hij heeft niets anders gezocht, „dan, met en vóór de menschheid, waarlijk geheel Mensch te zijn."

* * *

Geen geleidelijker en kalmer levensloop dan die van onzen populairen schrijver. Op 10 Mei 1829 te Rotterdam geboren als de zoon van den hortulanus Witte, was het zoo natuurlijk, dat hij de voetstappen zijns vaders zoude drukken. De oude heer Witte, een Duitscher, uit Kiel geboortig, was van de oprichting tot de opheffing van den plantentuin te Rotterdam als hortulanus daaraan verbonden. De zoon, die eenvoudig lager onderwijs genoten had, verlangde in den aanvang niets liever dan onder de leiding zijns vaders in den Rotterdamschen plantentuin werkzaam te zijn. Van zijn vader, die degelijke kennis bezat, leerde hij praktisch werken, terwijl Professor Oudemans, destijds lector aan de Klinische school te Rotterdam, den jongen tuinier het gebied der plantenkunde binnenleidde, en hem met zulk eene liefde onderwees, dat onze Witte zich nog steeds met groote dankbaarheid die lessen herinnert.

Was hij leerling bij zijn vader, toch openbaarde zich toen reeds op velerlei wijze zijne warme ingenomenheid met de fraaie letteren. In Rotterdam wemelde het destijds, eene halve eeuw geleden, van letterlievende genootschappen, als: „Door vriendschap werkzaam", „Verscheidenheid en overeenstemming" en dergelijke klinkende titels. De jonge Witte blaakte van ijver en liefde voor alles wat tot het gebied van oratie en declamatie behoorde, en haastte zich met koortsachtige drift een dergelijk genootschap op te richten. Met andere jeugdige lettervrienden, onder welke Van der Schraft, Gerard Spoor, de welbekende A. van der Hoop Jr., stichtte hij Thespis, eene rederijkersvereeniging, die uitsluitend in besloten kring werkzaam was, maar niettemin met gloeiende geestdrift de uiterlijke welsprekendheid beoefende. Witte's vereering der uiterlijke voordracht kende geene grenzen en omvatte zoowel het tooneel als den kansel; ja zij ging zóo ver, dat de jonge Witte, zoo hem de planken ontzegd mochten worden, in die Sturm- und Drangperiode den kansel begeerd zoude hebben, om er naar hartelust zijne welsprekendheid en lust tot „spreken" bot te vieren. Het was een enthusiaste, hartstochtelijke tijd voor onzen rederijker, die met gelijke liefde en hooge vereering de welsprekendheid roemde van een Professor Oosterzee, van een Doedes of

van een Des Amorie van der Hoeven, als de hooge plastische gaven van een Peters, een Tjasink of van eene Mevrouw Van Ollefen da Silva.

Zelfs heeft het van een toeval afgehangen dat onze veelbelovende „spreker", die niets prikkelender en heerlijker vond, dan in een katheder te staan en zijn publiek met een zijner lettervruchten te boeien, in plaats van hortulanus aan 's Rijks Plantentuin, predikant geworden is. Witte's vader, die deze bijzondere neiging van zijn zoon voor eene roeping hield, wilde er den Lutherschen predikant Schultz-Jacobi eens over raadplegen. Twee-, driemalen vervoegde hij zich daartoe aan diens woning, maar vond hem niet thuis. Toen gaf hij het op, zoo als men wel eens meer in het leven ziet gebeuren, en hierdoor bleef de jonge Witte in den hortus te Rotterdam werkzaam. Ware dominee thuis geweest, Witte stond nu misschien met bef en toga in eene of andere gemeente.

Witte bleef dus onder leiding van zijn vader aan den hortus te Rotterdam, en legde zich er vooral op toe, zich hierin aan zijn vader spiegelende, om wat hij aanpakte, goed en deugdelijk te doen. De toenmalige lector aan den hortus te Rotterdam, Professor de Vriese, die eene bijzondere neiging voor den jongen Witte koesterde, omdat hij hem vroeger van eene gevaarlijke ziekte genezen had, en die hem ook later, nadat hij achtereenvolgens Hoogleeraar in de Botanie te Amsterdam en Leiden was, niet uit het oog had verloren, stond den jeugdigen botanicus, die zoo begeerig was naar vermeerdering van kennis, met raad en daad bij. De Vriese leidde Witte's studiën, en deed vrij spoedig zijn vroegeren leerling het voorstel, naar den Plantentuin te Leiden te komen, met het vooruitzicht, later daar als hortulanus op te treden. De toenmalige titularis was zwak en ziekelijk, zoodat het te voorzien was, dat de betrekking van hortulanus binnen niet zeer langen tijd zou open vallen.

In ondergeschikte betrekking kwam de jonge botanicus, die inmiddels gehuwd was, naar Leiden, en vond zich daar tegenover een personeel geplaatst, behept met allerlei vooroordeelen en naar de oude sleur voortsukkelende, en dat overigens zeer goed begreep met welke bedoelingen de nieuweling herwaarts kwam. Er werd dus groote tact vereischt, om niet met het personeel in con-

flict te komen en de zaak voor goed te bederven. De jongeman wist die klippen te ontzeilen, deed zijn best om zonder te grooten aanstoot te geven, zijne nieuwere denkbeelden ingang te doen vinden, en handhaafde zich zoo flink en kloek op zijn post, dat hij een paar jaar later, na den dood van den heer Schuurman Stekhoven, met ingang van 1 October 1855, tot hortulanus aan 's Rijks Plantentuin werd benoemd.

Wat die heerlijke Plantentuin sedert geworden is, de uitbreiding welke hij verkregen heeft, de prachtige kassen, die men er nu bewondert, de aanleg van het geheel, die zulk een goeden smaak en zulk een merkwaardig scheppingsvermogen openbaart — dit alles mag als het werk van den tegenwoordigen hortulanus gewaardeerd worden. Witte is de ziel van dit geurig en keurig eden, waar de zeldzaamste planten en gewassen groeien en bloeien, en waar een ieder, maar bovenal de bevolking van Leiden, van al dat schoone en met vaderlijke zorg gekweekte dagelijks mag genieten. Zij, die zich den toenmaligen Plantentuin herinneren en dien vergelijken met het pronkjuweel van den tegenwoordigen tijd, zullen erkennen dat de populariteit van den schrijver het organiseerend talent van den hortulanus evenaart.

Duizenden en duizenden komen zich hier verfrisschen aan de bron eener met zorg en keus gekweekte natuur. In het afgeloopen jaar was het ruim een negenduizendtal, dat in den Plantentuin werd toegelaten. Al zullen slechts enkelen van dit aantal eene duurzame herinnering aan deze onschatbare lustwarande bewaren, dan nog heeft de tuin in dit opzicht aan zijne bestemming beantwoord. Nog daargelaten dat de Plantentuin een onderdeel van het universitair onderwijs uitmaakt, zoodat de hoogleeraar in de plantenkunde telkens planten en gewassen uit den aan zijn laboratorium grenzenden tuin behoeft, om met zijne studenten te onderzoeken. Wilde men echter den Plantentuin uitsluitend als hulpmiddel voor het universitair onderwijs doen strekken, dan zoude men zeer zeker met eene veel kleinere inrichting kunnen volstaan. Doch gelijk de Plantentuin nu is ingericht, strekt hij tevens ten bate van een ieder, die hier, door aanschouwing van al het schoone, uitgezochte en merkwaardige in de plantenwereld, leeren, genieten en het hart verruimen kan.

Steeds wordt de stroom der bezoekers grooter, elk jaar neemt de algemeene belangstelling toe, en groeit derhalve ook de liefde voor de wonderen der natuur meer en meer aan.

* * *

Al deze bijzondere eigenschappen, die Witte tot een voortreffelijken hortulanus maken, zouden hem echter zijne populariteit niet bezorgd hebben. Dit deed zijne pen, zijne aangeboren gave, om op éénige, onderhoudende, boeiende wijze over planten en bloemen te schrijven. Niet te vergeefs had de jonge rederijker de kracht zijner welsprekendheid beproefd; wat hij zoo gemakkelijk en vlug voordroeg en uitsprak, vloeide even los en vlot uit zijna altijd vaardige pen. Toch was zijn coup d'essai geen coup de maître. De jonge rederijker had nl. een stuk geschreven over een „afgevallen blad", dat, door den wind opgenomen, in een hoek gejaagd wordt en dáar verdort en verrot, totdat het ten slotte aanleiding geeft tot eene geheel nieuwe generatie. Men ziet het: de toepassing en de moraal van dit stukje was zoo doorschijnend als een Catsiaantje. De jeugdige schrijver zond dezen eersteling aan het Album der natuur, doch ontving het van de redactie terug met de opmerking, dat het stukje veeleer in het Christelijk Album thuis hoorde. Leed deze eerste poging schipbreuk, de schrijver, die zich van zijn aanleg bewust was, liet er zich niet door ontmoedigen en schreef in 1867, op uitnoodiging van den uitgever Ter Horst, firma Wolters, „Het groote in het kleine", dat door duizenden en duizenden met geestdrift gelezen werd en Witte onmiddellijk zijne populariteit verschafte. Als men zóo over de natuur, over planten en allerlei, dat een alledaagsch oogenpaar niet opmerkt, schrijven kon, dán had men aller hart gewonnen en mocht de auteur er verzekerd van zijn, dat naar alles wat zijne pen schiep, hartstochtelijk gegrepen zou worden. In 1873 moest Wolters dan ook een tweeden druk van het mooie boekje doen verschijnen.

Nu volgde het een op het ander, en telkens nam de ingenomenheid van het publiek toe. In 1868 verscheen bij de firma Bohn „In 't lommer"; kort te voren had de firma Wolters het

„Handboek voor den bloementuin" doen verschijnen, spoedig gevolgd door het prachtwerk „Flora" 1868 en „De Plant", proeve van populaire plantkunde. Bij A. C. Kruseman verscheen in 1870, alweder op dringende uitnoodiging van dezen eminenten uitgever, „Schetsen uit het plantenrijk", waarna een jaar later de vertaling van Rossmäsler's „Vier jaargetijden" welkom geheeten werd. Zoowel het lezen en herlezen van Rossmäsler's populaire geschriften over plantkunde, als het geheel in zich opnemen van Alphonse Karr's „Voyage autour de mon jardin", had bij Witte den lust en wil om zijne wetenschap en kennis in populairen vorm te gieten, sterk aangewakkerd.

Zijn vorm werd al vrijer en losser, zijn verteltrant steeds ongedwongener en boeiender. De belletrist, die in hem sluimerde, ontwaakte intusschen meer en meer, en gevoelde ten slotte zulk een aandrang om zich te uiten, dat de botanicus den vorm eener novelle „Het driekleurige viooltje" (1875) koos, en aldus Wahrheit und Dichting vereenigde. Bij Kruseman en Tjeenk Willink zag intusschen „Binnen en buiten" het licht en in 1876, bij Brill, „Handleiding tot het kweeken van planten voor den handwerkersstand", op uitnoodiging der Leidsche Floralia-Commissie geschreven.

De novellist in Witte liet hem echter niet met rust, zoodat in 1880 bij de firma Brill „Een zwerveling" (twee deelen) verscheen, wien, in tegenspraak met zijn titel, overal zulk eene warme gastvrijheid aangeboden werd, dat auteur en uitgever zich beide in een zeer grooten bijval verheugen mochten, en de zwerveling in 1886 gevolgd werd door „Alleen door het leven" en later door „Een philantroop". In het eerste speelde de plantenwereld nog eene vrij groote rol; in beide anderen was uitsluitend de novellist aan het woord, en bleek de fijne natuuronderzoeker tevens een nauwkeurig opmerker te zijn van hetgeen rondom hem voorviel en toonde hij het vergrootglas met evenveel juistheid op zijne medemenschen als op planten en bloemen te kunnen richten. Critici van naam drongen bij hem aan, zijn kostbaren aanleg voor den roman niet te verwaarloozen, maar, als een Hollandsche Alphonse Karr, ons ook zijne levensfilosofie ruimer en milder te

doen geworden. Witte gaf daarop het nederig bescheid, dat hij zich door zijne benoeming tot lid van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde verplicht had gevoeld, te toonen, dat hij ook op zuiver belletristisch terrein vruchten aan te bieden had.

Witte's pen werd steeds door velerlei in beslag genomen. In 1878 bracht hij met eene Commissie, benoemd om een onderzoek in te stellen naar den toestand van het Haagsche Bosch, een verslag uit, dat de Minister van Finantiën met gratie ontvangen heeft, maar aan welks raadgevingen niet veel gevolg gegeven is. In 1887 schreef Witte, bij gelegenheid van het driehonderdjarig bestaan van den Leidschen Hortus, de geschiedenis van 's Rijks Academietuin van 13 April 1587—1887.

In 1873 toog hij als lid der hoofdcommissie naar de Wereldtentoonstelling te Weenen, en ontving tot erkentenis voor zijne goede diensten van Oostenrijks Keizer de Frans-Jozef-orde.

De Spaansche Regeering had uitvoerige inlichtingen aan het Nederlandsche Gouvernement gevraagd omtrent het beplanten van zeeduinen, daar Spanje met zijn kusten in het ongereede was. Onze Regeering droeg deze taak aan Witte op, die een zeer uitvoerig opstel schreef over de helm-beplantingen aan onze duinen, waarvoor de Spaansche Regeering hare dankbaarheid met het schenken der Isabella-orde toonde.

En niet alleen waren het Witte's boeken, die, in alle kringen en standen gezocht en gelezen werden, men verlangde hem ook te hooren, en de oud-rederijker, die in zijne jonge jaren met zulk een vuur gesproken had, trad nu in vereenigingen en nutsafdeelingen op, en verschafte zijn gehoor leerzame en genotrijke uren door zijne boeiende schilderingen uit het rijk der Natuur en zijne praktische lessen over het kweeken en verzorgen van plant en bloem.

* * *

Het spreekt van zelf, dat, als zulk een goed opmerker en prettig verteller eens den zwerverstaf opnam en in den vreemde aan het dolen ging, hij den drang niet zou kunnen weerstaan, om het publiek zijne reisindrukken voor te zetten. „In Saksisch Zwit-

serland" (1870) was er de vrucht van; „Twaalf dagen in den vulcanischen Eiffel" volgde daarop; „In en om Valkenburg" (1886) sloot zich er bij aan. Zoowel het eerste als de beide laatsten hadden het gevolg, dat tal van Nederlanders naar die streken heen trokken. Valkenburg, dat nu half Nederland tot zich lokt en een grooten naam als aangenaam zomerverblijf en schilderachtig lustoord verwerven mocht, heeft feitelijk zijne opkomst aan Witte's boekje te danken.

En tusschen al dat werk door, terwijl de praktische hortulanus zich geenszins door die vlug schrijvende pen op den achtergrond liet dringen, werd en bleef de met zijn tijd en gaven woekerende botanicus redacteur van het Weekblad Sempervirens (1872), dat hij, tengevolge van een verschil met den uitgever, losliet, om tijdelijk aan het hoofd van Sieboldia te staan, dat later met Sempervirens is samengesmolten en sedert 1883 gezamenlijk met Groenewegen wordt uitgegeven.

In die reeks van jaren zijn in dat weekblad door Witte's vruchtbare pen meer dan 1000 hoofdartikelen geschreven! Vraagt men hem, of de bron niet opdroogt? Hij zal u antwoorden, dat even onuitputtelijk als deze of gene mijn blijkt te zijn, waar men telkens en telkens nieuwe aderen en frissche lagen ontdekt, ook hij de gewaarwording heeft, alsof zijne pen pas aan het begin van haar tocht was, en de overvloed van stof hem het kiezen dikwerf moeilijk maakt. Is hem op het tijdstip, dat de drukkerij kopie eischt, nog geen onderwerp voor de hand gekomen, de hortulanus heeft slechts een paar stappen in zijn heerlijken tuin te doen, om er als van zelf stof voor een of ander artikel te vinden.

Heeft zijn prachtig eden hem het onderwerp doen grijpen, de rustige en gezellige werkkamer-bibliotheek, te midden van het lustoord gelegen, biedt den begaafden, vluggen schrijver een benijdenswaardig plekje, om, te midden zijner geliefde boeken, de inspiratie op het papier te brengen. Witte toch is niet alleen een auteur, maar ook een boekenvriend, en zijne bibliotheek omvat, behalve vele kostbare folianten betreffende botanie, ook tal van belletristische uitgaven. Bibliophilen kunnen bij den opgewekten en welgehumeurden hortulanus-auteur te gast gaan. De last der jaren toch wordt door den levendigen man, die nu reeds 66 jaren

telt, zijne doofheid daargelaten, waarin hij zich overigens heel goed weet te schikken, bijna niet gevoeld.

Nog steeds gaat zijne pen voort, de litteratuur met die aangenaam geschreven beschouwingen over de plantenwereld te verrijken, die kenner en leek, vakman en onkundige met even groote belangstelling lezen. Nog steeds is de ijverige en degelijke hortulanus op zijn post en even wakker als altijd, om den hem dierbaren Plantentuin op de hoogte te doen blijven van den stand der steeds verder schrijdende wetenschap.

De eerste October 1895 is een gewichtige herinneringsdag voor onzen hortulanus, de feestviering van zijn veertigjarig beheer van den Leidschen Plantentuin. Een zeer gedenkwaardige dag, dien Witte's talrijke vrienden en vereerders met warmte en dankbaarheid zullen vieren; een zeldzaam schoone dag, waarop men naar waarheid van Witte zal kunnen getuigen, dat hij niet anders gewild en niet anders gezocht heeft dan, met en voor de menschheid, waarlijk geheel Mensch te zijn.

NAAR CANOSSA!

Naar het Duitsch van O. VON OBERKAMP

DOOR

J. W. v. V.

Een feest bij vorstin Lonia Suwareff.

Men fluistert elkander toe, dat het in pracht alles zal overtreffen, wat het seizoen tot dusver geboden heeft.

De overleden echtgenoot der vorstin, Iwan Suwareff, werd gehouden voor iemand, die eenige malen millionnair was. Zijne erfgename is derhalve in het bezit van de middelen om alles te kunnen wat zij wil, en zij wil alles wat zij kan.

Op de Place Vendôme te Parijs, voor het op een paleis gelijkend gebouw, hetwelk de zuidzijde van het plein afsluit, houdt het eene rijtuig na het andere stil.

Wat de woelige Seinestad aan belletristen, jonge geleerden en kunstenaars uit binnen- en buitenland telt, heeft toegang bij de vorstin.

De uit de equipages stijgende dames en heeren ijlen de met tapijten belegde, naar de bel-étage voerende trap op, waar de vorstin hare gasten ontvangt.

Deze staat zelve met den vicomte de Vaudricourt, den schilder Lannez en den markies de Préport in de groote, met waarlijk koninklijke pracht ingerichte en versierde receptie-zaal.

Men zou Lonia Suwareff, met hare slanke gestalte en haar pikant schier doorschijnend bleek gelaat, hebben kunnen vergelijken met eene dier geurige perzische rozen, die zonder eigen wil onder de stralen der zon bloeien en verwelken, indien in hare donkere oogen niet eene geestkracht en een hartstocht gloeide, die met deze vergelijking in lijnrechte tegenspraak waren.

Neen, Lonia Suwareff is geene bloem zonder eigen wil, welke het zachtste zefiertje op haar stengel sidderen doet; integendeel, zij heeft in de alle zielskracht verlammende broeikas-atmospheer der voorname wereld een helder oordeel en een krachtigen wil weten te behouden.

Lonia Suwareff's naar waarheid strevende geest kent geene feest- en rustdagen; hij is steeds op zijn qui vive!, dat toont de ongeduldige beweging harer schoone schouders, welke uit eene wolk van echte kant te voorschijn komen, als zij thans te midden van een zeer levendig gesprek tot de haar omringende heeren zegt: „Berouw!? Maar ik vraag u, mijnheeren, wat eene nuttelooze zelfkwelling! Het berouw herstelt volstrekt niets. Ik heb nooit in mijn leven over wat ter wereld ook berouw gevoeld. De Magdalena's met hare boetvaardige gezichten en de egyptische Maria's met hare geeselingen zijn voor mij steeds onbegrijpelijke wezens gebleven. „Voilà tout."

De toehoorders glimlachen. In weerwil van hare zonderlinge en overdreven begrippen kent men vorstin Lonia's vlekkelooze reputatie, en de vicomte de Vaudricourt veroorlooft zich met eene buiging de opmerking te maken: „Ge hadt u in het leven ook zeker nog nimmer iets te verwijten, vorstin."

Deze lacht. „Ge hebt gelijk...." fluistert zij. „Ik heb mij in het leven, en wat veel meer beteekent, ook in de liefde niets te verwijten. Mocht dit echter eenmaal anders worden, mijneheeren, dan zult ge het zonder twijfel vernemen; want...." — en thans slaat de schoone, jonge vrouw haar waaier dicht — „zijne zonden alleen aan den schandpaal te laten staan, en zelf daarvoor de vlucht te nemen.... fi donc, que c'est lâche!"

De heeren lachen.

„Maar ziet ge dan geheel over het hoofd, vorstin", waagt de markies de Préfort in het midden te brengen, „dat hij, die bij zijn

misdrijf aan den schandpaal blijft staan, eene veel grootere boete op zich neemt, dan hij, die als eene Maria van Egypte met zijne zonden naar de woestijn vlucht?"

„Daarop komt het juist aan, markies," voert Lonia hem met fonkelende oogen te gemoet, „mij komt het bekennen van een misslag minder voor als eene boete, dan als een plicht...."

„Tant mieux," zegt de schilder Lannez glimlachend, „tant mieux, dat ge er zoo over denkt; wij hebben dus binnen korteren of langeren tijd een pendant van de bekentenissen van den heiligen Augustinus te verwachten, vorstin,.... en ik wil hopen, dat ge mij niet zult uitsluiten, wanneer de tijd komt, dat ook gij bekentenissen zult te doen hebben!"

„De tijd der bekentenissen is reeds daar!" antwoordt Lonia op vasten toon, en met zekeren uitdagenden trots en eene onnavolgbare beminnelijkheid reikt zij te gelijker tijd ter verwelkoming de hand aan een nieuwen gast, die op dat oogenblik in den kring treedt, een zekeren graaf Richard Hartenau, die bij het duitsche gezantschap te Parijs geplaatst is.

Zoude in dezen welkomstgroet, in dezen handdruk, die den graaf ten deel valt, eene bekentenis van Lonia Suwareff schuilen?

Zeer waarschijnlijk!

De heeren wisselen blikken van verstandhouding.

De markies de Préfort neemt den vicomte zelfs ter zijde en fluistert hem toe: „De ongelukkige waagt het hare hand in de hand van dezen vreemdeling te leggen, 't zal haar bitter berouwen."

De vorstin staat een paar schreden van hen verwijderd nog steeds tegenover Richard Hartenau. Om hare lippen speelt een glimlach, hare oogen schitteren, er ligt een onbeschrijfelijke glans over haar gelaat, en hare stralende blikken schijnen te zeggen: „Ziet, ik beken!.... Ik beken, dat ik het wagen durf dezen heer aan u allen voor te trekken!"

De markies de Préfort drukt de tanden in de lippen. „Hoe veel christelijke barmhartigheid, in weerwil van alle onchristelijke onboetvaardigheid, jegens dien eenen," fluistert hij der vorstin toe.

Deze vat de Préfort's opmerking evenwel als scherts op. „Ge hebt gelijk, markies," antwoordt zij lachend. „Te veel christelijke barmhartigheid is niet goed, zelfs niet tegenover een graaf Har-

tenau. Waar fierheid ontbreekt, ontbreekt ook karakter — en onze tijd heeft beide helaas! maar al te zeer verloren, fierheid zoowel als karakter!"

De markies werpt een vluchtigen, raadselachtigen blik op graaf Hartenau.

„Och, vorstin!" roept hij. „Wees toch niet al te wreed voor onzen tijd en onze tijdgenooten. Eéne zaak hebben wij toch geleerd, en gij zelve zijt het levende bewijs van dezen vooruitgang onzer hedendaagsche maatschappij. Wij gaan niet meer naar Canossa. Wij lachen den grooten Keizer uit, die in staat was zulk eene vernederende boete te doen!"

„Wie weet...." brengt graaf Hartenau thans in 't midden. „Zooals van algemeene bekendheid is, hebben wij Duitschers het scherpste anathema over den boetgang naar Canossa uitgesproken en met recht. En toch kan in eene oprechte boetedoening eene verachting voor den dood en eene grootheid van ziel liggen, zooals nimmer in het meest trotsche zelfbewustzijn ligt, dat nooit wegens begane misstappen om vergeving smeekend, den stijven nek heeft leeren krommen."

De markies grijpt Vaudricourt en Lannez bij den arm. „Ik wensch u toe, vorstin," zegt hij, „dat ge nooit tot de grootheid van ziel de toevlucht zult behoeven te nemen, welke graaf Hartenau u zoo warm gelieft aan te prijzen!"

De heeren hebben zich met zekere onbeleefde bedoeling uit Hartenau's nabijheid verwijderd, zoodat Lonia met den laatsten alleen blijft.

„Hoe fel zij den Duitscher haten, die in mijne woning ontvangen wordt!" zegt zij, terwijl zij de heengaanden met de oogen volgt.

Hartenau haalt minachtend glimlachend de schouders op. „Mag de gehate u om den eersten wals verzoeken?" vraagt hij, terwijl hij zich naar de schoone vrouw vooroverbuigt.

„Zeker mag hij dat!" — Lonia heeft langzaam haar waaier dichtgeslagen. „Vooral nu!" — schijnen hare fonkelende oogen te zeggen, en Hartenau's arm nemend, schrijdt zij met trotsch opgericht hoofd naast hem voort.

Hartenau's fiere gestalte schijnt nog grooter te worden aan de zijde dezer vrouw, die hij bemint en ook reeds herhaaldelijk

zijne liefde beleden heeft, doch zonder meer van haar te bekomen dan een vriendelijken glimlach en de beminnelijke gastvrijheid, welke zij al haar gasten laat ten deel vallen.

Maar nu, wat mag er in deze oogenblikken in het trotsche gemoed dezer vrouw omgaan?

Lonia Suwareff laat Hartenau's arm niet los. Zij steunt er sterker op en drukt hem vaster tegen zich aan, hoe meer wangunstige blikken op den Duitscher gevestigd worden.

„Ik bewonder uwen moed, vorstin!" zegt Hartenau, als zij, aan het einde der zaal gekomen, den drempel overschrijden van een vertrek, dat stil en eenzaam met de kostbare versiering zijner tropische bladplanten als een groen eiland te midden der branding ligt.

De vorstin haalt diep adem. Zij heeft haar arm uit dien van den graaf los gemaakt en staat thans voor hem. — „Moedig!?" fluistert zij. — „Ja, dat ben ik. En ik wil u heden het grootste bewijs van moed geven, waartoe de vrouw tegenover den man in staat is."

„Welk?" fluistert hij zich tot haar vooroverbuigend.

„Dit!" klinkt het nauw hoorbaar van hare lippen, en aan eene spontane impulsie toegevend, slaat zij eensklaps beide armen om zijn hals, om hem vurig en hartstochtelijk op den mond te kussen.

„Lonia! Om gods wil, Lonia, wat doet ge?"

Hij ziet verschrikt om zich heen. Maar zij vleit zich teeder tegen hem aan, en heft de liefelijke oogen glimlachend tot hem op. „Ik beken!" stamelt zij, hare handen op zijne borst samenvouwend. En thans medegesleept door dat bekoorlijke, bleeke gelaat, hetwelk hem tegengeurt als eene witte, geheimzinnige bloem, bedwelmd door het geluk, dat hem zoo onverwacht ten deel valt, sluit hij haar in de armen, om hare gesloten oogen, haar goudblond haar en hare bloeiende lippen als in vervoering met zijne kussen te bedekken.

„Mag de wereld het weten, Lonia?" vraagt hij.

„Gewis!"

„Vandaag nog?!"

„Vandaag nog," bevestigt zij.

En thans ontglipt zij hem om achter de hooge palmen te verdwijnen, en alleen haar zacht, liefelijk lachen klinkt hem nog in het oor. —

Lachen en weenen, vreugde en smart, hoe na zijn beiden in 's menschen leven aan elkander verwant!

Thans lacht Lonia niet meer.

Voor eene buste van den Eros van Praxiteles staat zij met toornig gefronste wenkbrauwen tegenover den markies de Préfort.

„Ik moet spreken, vorstin," zegt de markies, „want door te zwijgen zou ik u blindelings laten voortschrijden op den weg, die u onvermijdelijk naar den afgrond moet voeren!"

„Maak u over mij niet ongerust," voert de vorstin hem trotsch te gemoet. „Ik heb mij reeds een leidsman gekozen, die mij langs alle afgronden des levens veilig zal heenleiden."

De markies drukt de tanden in de lippen: „Heet die leidsman graaf Hartenau?" brengt hij met moeite uit.

„Ge noemt zijn naam!"

De markies wischt zich met den zakdoek het voorhoofd af.

„Zoo ver dus reeds!" stamelt hij. „Om 's Hemels wil!.... weet ge dan inderdaad niet, wat de geheele wereld elkander sedert eenige dagen over dezen graaf Hartenau toefluistert?"

„De geheele wereld is verschrikkelijk veel en verbazend weinig," antwoordt de vorstin spottend. „U mag de groote hydra, wereld genoemd, veelhoofdig toeschijnen, mij is ze steeds hoofdeloos voorgekomen. En ge zult mij daarom vergunnen aan het weten eener hoofdelooze wereld niet het minste gewicht te hechten!"

Met een trotsche beweging werpt Lonia het bevallige hoofd achterover en keert zich naar den graaf; de markies treedt haar in den weg.

„Ge zult en moet mij aanhooren, zelfs tegen uw wil, vorstin," verklaart hij, terwijl de woorden hem schier sissend over de lippen komen. En zich toen tot haar vooroverbuigend fluistert hij zacht, en toch met meedoogenlooze duidelijkheid op elke lettergreep nadruk leggend: „Deze Hartenau heeft de vermetelheid, de hand niet naar uw hart, maar uitsluitend naar uw goud uit te strekken. En gij.... gij? — Wilt gij misschien met uwe millioenen het leven zijner minnares vergulden?"

„Zijner minnares!?"

Lonia Suwareff wankelt een paar schreden achteruit. Als vreesde zij het bewustzijn te verliezen leunt zij tegen de zuil, welke de buste van den Eros draagt. Hare tanden klapperen als bij een aanval van koorts en hare handen zijn vast tegen de naar adem hijgende borst gedrukt. — In de belendende danszaal begint op dat oogenblik het orkest eene polonaise te spelen, en te midden der ruischende tonen roept de vorstin thans luid en gebiedend: „Spreek, markies, ... spreek, uw zwijgen doodt mij."

De markies treedt dicht op Lonia toe. „Graaf Hartenau heeft ongeveer veertien dagen geleden de vrouw van zijn besten vriend ontvoerd," begint hij.

De vorstin staart den markies met wijd geopende oogen aan, en begint langzaam de smalle handen van de handschoenen te ontdoen.

„Verder!" roept zij met heesche stem.

„Hartenau woont met die vrouw in een huis, tegenover de Madeleine kerk."

„Ach!" — De vorstin richt zich thans in hare volle lengte op; wild en onstuimig begint, na de kortstondige verstijving, haar het bloed in de aderen te bruisen. Hare zich krampachtig bewegende vingers scheuren het fijne batisten zakdoekje in kleine stukken, en hare oogen blikken strak voor zich uit naar de dansende rijen.

„Hartenau komt om u ten dans te leiden!" fluistert de markies. „Vergunt ge mij, vorstin, voor u in 't krijt te treden?"

Lonia schudt ontkennend het hoofd. — „Ik heb u niet noodig!" antwoordt zij trotsch. — De vorstin is thans de danszaal binnengetreden. — Zij staat onder den grooten kroonluchter, welks honderden kaarsen haar gloeiend, uit elken trek wraakademend gelaat verlichten, zij staat daar zoo fier — zoo kalm, zoo onbeweeglijk, dat de naaste paren gedwongen zijn te blijven stilstaan.

Hartenau is Lonia middelerwijl genaderd.

„Mag ik u verzoeken, vorstin!" zegt hij.

De bleeke vrouw heft hare hand op .... „Dat voor den eerloosten der eerloozen!" roept zij, en met vlammende oogen, hoog opgerichte gestalte en op elkander geklemde tanden slaat zij Hartenau met den handschoen in het aangezicht.

Diepe, ademlooze stilte — de muziek verstomt eensklaps. — De dans wordt afgebroken.

Aller blikken richten zich op Lonia en Hartenau. Maar Hartenau's trotsche gestalte heeft zich onder de hem aangedane grievende beleediging niet gebogen, – zij schijnt in fier zelfbewustzijn nog grooter geworden. De graaf slaat een enkelen onbeschrijfelijk treurigen blik op Lonia, en dan den markies de Préfort zijn kaartje overgevend, zegt hij: „Deze slag kwam van uwe hand, markies de Préfort. Ge zult mij op eene andere plaats rekenschap daarvan geven!"

Verder geen woord. — Hartenau heeft de zaal verlaten. De markies de Prèfort en de vicomte de Vaudricourt volgen hem. — Op een bevel der vorstin ruischt de muziek weder door de zaal, alsof er niets was voorgevallen. — Maar de kwaadsprekendheid klinkt zelfs boven de walsen van Strauss en Lanner uit. — Alleen de vorstin laat zich over het gebeurde geen enkel woord meer ontvallen. — Zij danst met gesloten oogen en half geopende lippen. Zij danst den geheelen nacht door. — Zij danst als eene Maenade!

De ochtend na den slapeloos doorgebrachten nacht vindt Lonia geheel gekleed op de chaise-longue. Het is Zondag en nog vroeg in den voormiddag. Het rococo uurwerk op den schoorsteenmantel wijst tien uur aan. Werktuigelijk heeft de vorstin een stichtelijk werk ter hand genomen, waarin zij nochtans niet leest en dat zij naast zich nederwerpt, als de vicomte de Vaudricourt wordt aangediend.

„Wel?!" vraagt zij, zich half naar den binnentredende wendend, dien zij verwacht schijnt te hebben.

Deze staat besluiteloos. De berichten, welke hij heeft over te brengen, verzekeren hem geene goede ontvangst.

„De markies de Préfort is dood!" antwoordt hij eindelijk. „Bij de ontmoeting, welke heden morgen in het Bois de Boulogne plaats had, trof Hartenau's kogel hem..... midden in het hart."

Er ontstaat eene diepe stilte in het vertrek. Alleen het uurwerk op den schoorsteenmantel laat zijn eentonig getik hooren en Lonia's kleed ritselt, als deed eene plotselinge koude het lichaam der schoone vrouw huiveren. „En Hartenau?" vraagt de vorstin eindelijk op verachtelijken toon.

„Niet gewond natuurlijk," antwoordt de vicomte. „Die Duitschers hebben geluk."

De vorstin staart naar het tapijt aan hare voeten. „Hebt ge Hartenau in zijne woning opgezocht?" vraagt zij.

De vicomte kucht verlegen — zijne eerste boodschap was treurig; zijne tweede is beschamend, hij aarzelt ze te doen, eindelijk vermant hij zich en zegt: „Als secondant van Préfort natuurlijk. Ik had — in het voorbijgaan gezegd — bij die gelegenheid ook het genoegen de gravin Anna Wladimira te leeren kennen."

„Wie is gravin Anna Wladimira?"

„De dame, die bij Hartenau woont!"

„Ha!" De vorstin richt zich eensklaps uit hare liggende houding op.

„De bekoorlijkheid dier dame schijnt uwe tong geheel verlamd te hebben!" zegt zij, terwijl zij met spotachtig gezicht de toenemende verlegenheid van den vicomte beschouwt.

„Inderdaad, vorstin. Ik stond niet tegenover eene maîtresse, ik stond tegenover eene dame, fier en trotsch als eene koningin!"

„Nu, het is bekend genoeg, dat ook koninginnen zich wel eens hebben laten ontvoeren," merkt de vorstin glimlachend op. „De geschiedenis der schaking, welke Préfort mij verteld heeft, blijkt dan toch waar te zijn?"

„Ze is het, vorstin — Hartenau heeft de dame uit het huis van haar echtgenoot, een Poolschen graaf, Wladimiri genaamd, die in Moskou woonde, ontvoerd!"

„En haar eene plaats in zijne woning en in zijn hart ingeruimd!?" roept de vorstin met trillende lippen.

„Ook dat, vorstin. Hartenau was er de naaste toe om die dame tegen de ruwheid en mishandelingen van haar echtgenoot te beschermen; want Anna Wladimira is niet, zooals de kwaadsprekende wereld het doet voorkomen, de beminde, maar de zuster van Hartenau."

Lonia slaakt een kreet. — Smart, vreugde, vertwijfeling en opnieuw ontwakende liefde weerklinken in dien kreet. — Maar smart en vertwijfeling hebben daarin den boventoon. — Met doodsbleek gelaat leunt zij tegen de chaise-longue.

Zij ziet niet, dat Vaudricourt haar bezorgd aanstaart, zij hoort

niet, dat de lakei den schilder Lannez aandient en deze binnentreedt om op een wenk van den vicomte zwijgend op een stoel plaats te nemen. — Eerst na eene lange, lange poos strijkt Lonia werktuigelijk met de hand over het voorhoofd, en terwijl twee tranen aan hare wimpers parelen en langzaam langs hare wangen biggelen, zegt zij: „De leugen van Préfort kost mij mijn geluk!"

Thans waagt Vaudricourt het de hand der jonge vrouw aan zijne lippen te brengen. „Het was eene onwaarheid uit onwetendheid, vorstin — en de markies heeft ze met zijn leven geboet."

„Heeft hij ze geboet!" zegt de vorstin, terwijl zij het hoofd op de borst laat zinken en in droomerig gepeins voor zich uit staart. Plotseling richt zij het hoofd weder op: „Hij heeft ze geboet," zegt zij nauw hoorbaar, „en ik, ik zal ze boeten!"

Lannez wisselt een bezorgden blik met Vaudricourt en verheft zich daarna uit zijn stoel. „Gij zijt eene vrouw, vorstin, en van eene vrouw verlangt men in dergelijke zaken geene voldoening."

„Geene voldoening.... ha, werkelijk!" zegt de vorstin glimlachend. „Zijn wij dan niet in staat om voldoening te geven? — Of duidelijker gezegd: wij worden niet geteld, wij zijn nullen!"

„U weet zeer goed, vorstin, dat men u niet tot de nullen rekent," brengt Lannez in het midden, „daartoe zijt ge te zelfstandig en te verstandig."

„Daarom dus!"

„Ja, daarom!" zegt Lannez glimlachend. „En juist omdat ge zoo verstandig zijt, verwacht ik van uw doorzicht, dat het u den rechten weg zal aanwijzen, vorstin."

„En die zou zijn?"

„Parijs onmiddelijk te verlaten, tot de zaak met Hartenau doodgebloed is."

Thans richt de vorstin zich in hare volle lengte op. „Ik Parijs verlaten!?" roept zij met een minachtenden lach. — „O, hoe gemakkelijk! Na een man van eer openlijk beleedigd en gebrandmerkt te hebben, — zou ik eenvoudig wegloopen. Na mij met eene zware, met eene onvergeeflijke schuld beladen te hebben, zou ik deze schuld aan den schandpaal laten staan, en zelve de vlucht nemen? — Neen, mijne heeren, dan kent ge Lonia Suwareff niet. — Ik zal mij naast mijn misslag aan den schandpaal plaat-

sen — en dit nog heden, en dit zónder te dralen nog in deze zelfde ure!"

Bij deze woorden is Lonia de heeren vlug voorbijgestapt. „Laat terstond inspannen!" roept zij den in de zijkamer wachtenden lakei toe.

En toen, terwijl zij zich naar haar boudoir wendt om toilet te maken, het schoone gelaat, waarop in dat oogenblik eene onbeschrijfelijk verheven uitdrukking ligt, nog even over den schouder naar Vaudricourt en Lannez keerend, zegt zij: „Ge zult misschien wel zoo goed willen zijn, heeren, mij op den tocht, dien ik ga doen, te vergezellen!

De portière valt achter de vorstin dicht, de beide mannen zijn alleen. Lannez ziet Vaudricourt onthutst aan. „Wat zou zij voorhebben?" mompelt hij.

„A h! m o n c h e r," antwoordt Vaudricourt glimlachend. „Onze trotsche vorstin heeft het uiterste voor; zij maakt zich gereed voor haar boetgang naar Canossa."

„Onmogelijk — zoude zij ons dan getuigen daarvan doen zijn!"

„Ge kent die vrouw al zeer slecht.— Zij wil juist getuigen hebben!"

„Wat een moed!" riep Lannez.

„Zeg liever, welk een liefde!" zucht Vaudricourt. „Lonia bemint dien Hartenau. — Openlijk heeft zij hem aan den schandpaal geplaatst.... en thans legt zij zich dezelfde straf op."

„Dat juist een Duitscher zulk eene genoegdoening moet te beurt vallen!"

„Q u e v o u l e z v o u s," merkt de vicomte glimlachend op. „Frankrijk heeft in onzen tijd het ongeluk op schier elk gebied door Duitschland geslagen te worden!"

De mannen zwijgen en staan op; de vorstin is weder binnengetreden. Zij is in wandeltoilet. Langzaam de handschoenen over de slanke, aristocratische handen trekkend gaat zij voor de heeren uit de breede marmeren trap af.

De elegante equipage houdt juist op dat oogenblik voor den hoofdingang stil. Een lakei in de livrei der vorstin opent het portier.

Deze wendt zich evenwel tot hare geleiders.

„Wilt ge zoo goed zijn, heeren, den koetsier de woning van graaf Hartenau uit te duiden?"

Vaudricourt en Lannez zien elkander verlegen aan.

„Ge ziet op tegen de verantwoording — ik begrijp het!" fluistert de vorstin met een spottenden glimlach. En zich tot den koetsier wendend, zegt zij: „Naar de Madeleine. — Ge zult het huis van graaf Hartenau, tegenover de kerk, wel weten te vinden."

De man op den bok neemt onderdanig zijn hoed af.

De vorstin stijgt in het rijtuig, de heeren nemen tegenover haar plaats, en de vurige paarden verwijderen zich in snellen draf.

Een tijdlang wordt er geen woord tusschen hun drieën gewisseld. — Lannez verbreekt het eerst het zwijgen. „Wilt ge Hartenau gaan opzoeken, vorstin?" vraagt hij aarzelend.

„Zooals ge zegt!"

„En als die trotsche Duitscher u uit zijn huis wees, zooals ge hem uit het uwe gewezen hebt?"

De gedachte aan eene dergelijke mogelijkheid doet Lonia plotseling ineenkrimpen, en het schoone hoofd zinkt haar op de borst. „De graaf heeft het recht mij te behandelen, zooals ik hem behandeld heb," antwoordt zij eenvoudig.

Weder ontstaat er eene pauze. — „Laat uwe equipage althans voor de Madeleine stilhouden," fluistert Lannez eindelijk. „Ik verzoek.... ik bezweer 't u, vorstin. — Het is Zondag vandaag. De aanzienlijke lieden stroomen op dit uur naar de kerk, zoodat uwe handelwijze groot opzien zal baren."

Lonia werpt het hoofd achterover. „Juist daarom!" zegt zij. — Zij drukt zich in den hoek van het rijtuig en bewaart het zwijgen, maar zij is doodsbleek. Als het rijtuig voor de woning van den graaf stilhoudt, legt zij hare kleine, bevende hand op Vaudricourt's arm. — Deze brengt ze aan zijne lippen.

„Nog is het tijd, vorstin," brengt hij stamelend uit. „Overweeg wel wat ge doet: deze Duitscher zou u eene vernedering kunnen bereiden, die voor uwen buitengewonen moed zelfs te groot was."

„Dan blijft mij eene laatste toevlucht, vicomte," glimlacht de bleeke vrouw, „en die toevlucht heet de dood!" —

Lonia heeft thans met de beide heeren het rijtuig verlaten. Langzaam treedt zij op het huis van graaf Hartenau toe. Zij draagt geen sluier. De voorname kerkgangsters zien een gelaat, waaruit de laatste droppel bloed geweken schijnt.

„Is dat de vorstin Lonia Suwareff niet?" Deze woorden bereiken nog haar oor op het oogenblik, dat de deur voor haar geopend wordt.

De bleeke vrouw bestijgt wankelend de naar de bel-étage voerende trap.

„Graaf Richard Hartenau." De naam staat op de metalen plaat der deur, waarvoor de vorstin blijft staan.

Zij schelt aan. Een bediende opent de deur, en wijl de bezoekster het stilzwijgen bewaart, zegt hij: „Gravin Wladimira is niet tehuis, zij is een oogenblik geleden naar de kerk gegaan."

Eene siddering vaart Lonia door de leden. Hare marteling neemt een aanvang. Zij moet dezen bediende zeggen, dat zij niet gravin Wladimira, maar graaf Hartenau wenscht te spreken.

En zij zegt het.... met eene stem, welke niet meer de hare schijnt te zijn, en stelt den lakei te gelijker tijd haar kaartje ter hand.

O hoe moeilijk, hoe vreeselijk moeilijk valt het der trotsche vrouw zich zoo te vernederen.

Alles draait haar voor de oogen. Zij moet zich aan de meubels vasthouden, als zij in de ontvangkamer wordt gelaten. Zij ziet de voorwerpen om zich heen als door een dichten nevel. Op een stoel nedergezegen wacht zij. — Waarop? Op den man, dien zij beleedigd heeft, en in wiens handen leven of dood voor haar ligt.

En die man nadert. Schreden weerklinken in het aangrenzend vertrek. De portière ruischt en — graaf Hartenau staat tegenover de vorstin.

De dame richt zich op.... wankelend treedt zij den graaf te gemoet, en de handen smeekend tot hem opheffend stamelt zij: „Richard, vergeef mij!"

Koel en onbeweeglijk ziet hij haar aan. „Ik heb u vergeven, vorstin," zegt hij. „Ik heb mijn wrok tegen u begraven, evenals ik mijne liefde voor u begroef."

Zij slaakt een smartelijken zucht als werd zij in het hart getroffen, en valt voor hem op de knieën. — „Ach, spreek niet op dien koelen toon!" roept zij snikkend — „gij doodt mij!" En het met tranen bedekte gezicht tot hem opheffend stamelt zij hartstochtelijk en smeekend: „Stort uwe verontwaardiging over mij uit — hef de hand tegen mij op om mij te slaan.... laat mij

aan uwe voeten sterven.... alles.... alles.... zelfs de dood is beter dan een leven zonder uwe liefde!"

„Sta op, vorstin," — zegt Hartenau met gedempte stem, beschaamd de trötsche vrouw in die houding voor zich te zien. „Er zijn zaken, die vergeven maar niet vergeten kunnen worden. Ik heb vergeven, vorstin, maar ik zal nimmer kunnen vergeten, dat ge in staat waart, aan mij en aan mijne eer te twijfelen. Van de vrouw, die mij bemint, verlang ik, dat zij in alle omstandigheden des levens mij onvoorwaardelijk vertrouwt."

De graaf zwijgt en Lonia Suwareff staat op.... „Ik heb in u geloofd als in God" — fluistert zij — „tot...."

„Tot men mij belasterde," vult Hartenau op bitteren toon aan, „toen verdween het geloof voor den laster, en traden ijverzucht en zelfzuchtige trots daarvoor in de plaats."

„Zelfzuchtige trots!" gilt de vorstin weenend ... „O, zie wat er van mijn zelfzuchtigen trots geworden is."

Zij snelt bij die woorden naar het venster en schuift de gordijnen open.... „Het is dag buiten".... roept zij — „klaarlicht dag, en toch staat mijne equipage, welke geheel Parijs kent, voor uwe woning.... Maar het is niet genoeg, dat elke der aanzienlijke kerkgangsters heden mijn naam met onverholen leedvermaak en bitteren spot zal noemen, neen, iets veel zwaarders dan dat heb ik op mij genomen. Ik heb den vicomte de Vaudricourt en den schilder Lannez getuigen van de volvoering van mijn voornemen doen zijn. Die heeren hebben mij hierheen vergezeld, en nog heden zal Parijs uit hunnen mond vernemen hoe vorstin Lonia Suwareff boete heeft gedaan."

Diepe stilte. De vrouw zwijgt uitgeput. Hartenau staat versteld en roerloos Versteld — tegenover zulk eene boete; roerloos — tegenover zulk eene liefde.... Groote God.... Lonia zijgt neder. — Dat is het laatste. Zij kan niet langer smeeken.

„Vaarwel, graaf, het ga u wel," stamelt zij met klanklooze stem. — Nog eenmaal slaat zij de oogen naar hem op — en fluistert dan zacht, als wilde zij deze laatste kieschheid verontschuldigen.... „Wij mogen elkander in langen.... langen tijd niet wederzien.... graaf, ik vertrek...."

Lonia's stem heeft bij de laatste woorden hare oude, trotsche

vastheid terugbekomen. En misschien is het juist deze vastheid, welke den graaf uit zijne roerloosheid doet ontwaken...."

„Wij mogen elkander in langen.... langen tijd niet wederzien.... ik vertrek."

Hoe vreemd weerklinken die woorden in het vertrek.

Lonia vertrekken! — Waarheen? Zonderlinge vraag! Tegenover deze vrouw — is op eene dergelijke vraag slechts één antwoord mogelijk. — Lonia heeft haar trotsch hoofd gebogen, en zij heeft het te vergeefs gebogen....

Morgen.... wellicht heden nog.... zal de laatste herinnering aan de boete, welke deze vrouw gedaan heeft, in dat hoofd voor altijd uitgewischt zijn.... De vorstin gaat den dood te gemoet.... dat is hare reis.

Graaf Richard weet het thans. Hij doet zich geene vragen meer. Zijne blikken volgen Lonia. Deze schrijdt wankelend naar de deur.... Zij gaat en hij laat haar gaan.

Kan hij haar dan werkelijk laten gaan? Is zijne liefde inderdaad uitgedoofd, zooals hij heeft gedacht?

Neen.... neen.... zij leeft nog. — Haar gloed doorstroomt op nieuw zijne borst. — Hij strekt de armen uit. — „Lonia!" — roept hij op hartstochtelijk teederen toon. En thans keert zij zich om, met een half jubelenden, half snikkenden kreet, om in zijne armen te vallen en bewusteloos aan zijne borst ineen te zijgen.

* * *

De nieuwsbladen der eerstvolgende dagen brachten den roman der vorstin onder den titel: „Een boetgang naar Canossa" ter kennis van het publiek.

De beide daarin betrokken personen bleven op deze echt fransche onbescheidenheid het antwoord niet schuldig.

Dit antwoord volgde reeds eene week later en luidde:

„Ondertrouwd:

GRAAF RICHARD HARTENAU

EN

VORSTIN LONIA SUWAREFF."

HET KWELDUIVELTJE IN DEN SPIEGEL.

Naar het Italiaansch van

ANTONIO FOGAZZARO.

In de nabijheid van de galerij De Christoforis te Milaan woonde eene even rijk met aardsche goederen gezegende als schraal met lichamelijk schoon bedeelde bejaarde dame, de gravin X; zij was nog zeer levenslustig en hield veel van vroolijk gezelschap, en wijl zij er eene uitmuntende keuken en een goed voorzienen wijnkelder op na hield, en men zich ten harent uitstekend amuseerde ontbrak het haar daaraan dan ook nimmer. Op zekeren avond waren een elftal bezoekers in haar salon vereenigd: eene nog jonge weduwe, eene engelsche dame, een raadsheer van het hof van appel, een zwaarlijvig generaal, een tenger luitenant der genie, een langharig musicus en een kaalhoofdig dichter, twee beroemdheden, en een viertal elegante jonge lieden, die het zeer volhandig hadden met niets doen.

Toen het gesprek op het onuitputtelijke onderwerp viel of de vrouwelijke dan wel de mannelijke sekse de meest ijdele helft van het menschdom vormt, was de meerderheid van gevoelen, dat in dit opzicht de zwakke kunne door het sterke geslacht wordt overtroffen; doch toen de dame des huizes, om de waarheid hiervan nog duidelijker te doen uitkomen, beweerde, dat geen man, hoe oud en ernstig hij ook zijn mocht, in staat was een spiegel voorbij te gaan zonder althans een enkelen blik op zijn eigen verleidelijk

beeld te werpen, kwamen de twee beroemdheden, de raadsheer en de zwaarlijvige generaal met klem van redenen daartegen op; zij noemden dit overdreven en bezijden de waarheid, wijl de ijdelheid der mannen zich op gansch andere wijze uit. Eensklaps weerklonk tot tweemaal toe een helder, zilveren lachje door het vertrek. De heeren dachten, dat de jonge weduwe had gelachen en deze meende, dat het de naast haar zittende engelsche dame was geweest. De lacher was evenwel niemand anders dan een van die kwelduiveltjes, welke den mensch omzweven en hem tot het uiten van allerlei dwaasheden en tot ijdelheid aanzetten. Het gesprek nam daarmede een einde, vooral ook omdat het middernachtelijk uur reeds geslagen had. De beide dames stonden op en dit voorbeeld werd door de heeren gevolgd; nadat alle aanwezigen op allerinnemendste wijze door de dame des huizes voor den volgenden dag te zes uur te dineeren waren genoodigd, scheidde het gezelschap en ging ieder zijns weegs.

Den volgenden namiddag, het was een fraaie warme lentedag, begaven de genoodigden zich tegen het vastgestelde uur op weg naar de woning van gravin X.; de dames per rijtuig, de heeren te voet, ieder op eigen gelegenheid. De raadsheer en de generaal woonden in de Alessandro-Manzoni-straat en ook de woningen der andere heeren waren zoodanig gelegen, dat zij allen de galerij De Christoforis moesten passeeren, en hoewel zij er allen tusschen kwartier vóór zes en zes uur doorgingen, zoo wilde evenwel het toeval, dat geen hunner een zijner medegenoodigden onderweg ontmoette. Men moet weten, dat de galerij De Christoforis uit twee gedeelten bestaat, die een rechten hoek vormen, en dat zich tegenover het café Frenk een spiegel bevindt, dien men bij het omslaan van den hoek rakelings voorbij gaat. Achter dien spiegel had zich het looze kwelduiveltje verborgen en wachtte de genoodigden af om hun een zijner verraderlijke poetsen te spelen.

De eerste die voorbijkomt is de generaal; hij werpt een blik in den spiegel en ontdekt met schrik eene groote inktvlek op zijne linkerwang. Het is reeds dicht bij zes uur, zoodat hem de tijd ontbreekt naar zijne woning terug te keeren. Hij versnelt zijne schreden en bedekt de vlek met zijn zakdoek; zoodra hij zich in de zijkamer der gravin bevindt vraagt hij den bediende haastig

een handdoek en wat water; deze geleidt hem naar eene slaapkamer en heeft nauwelijks den tijd gehad wat water in eene lampetkom te gieten als er opnieuw gescheld wordt. Het is de raadsheer, die eveneens een zakdoek tegen de linkerwang houdt, en zoodra hij binnen gelaten is den bediende toeroept: „geef gauw wat water en een handdoek!" De bediende brengt hem naar een ander vertrek en schenkt daar eveneens water voor hem in. Weder wordt er gescheld: het is de luitenant, die zijn handschoen tegen de linkerwang houdt en bij het binnentreden zegt: „dat is verschrikkelijk onaangenaam, mijne handschoenen geven af, heb je wat water voor me bij de hand?" De verbaasde bediende brengt hem naar een derde vertrek. Weder gaat de schel over; de musicus treedt binnen en zegt kortaf: „water! breng mij spoedig naar een of ander vertrek." „Mijnheer," antwoordt de bediende wrevelig, „er zijn reeds drie heeren in drie verschillende slaapkamers bezig zich te wasschen, er is geene enkele kamer meer beschikbaar als die der gravin. Zal ik u hier wat water brengen?" „Breng maar op!" luidt het norsche antwoord. De bediende verwijdert zich en keert spoedig met het verlangde terug. De musicus wrijft met den handdoek over de wang en kijkt of het vuil zich daaraan mededeelt, wijl deze evenwel even vlekkeloos blijft gaat hij voort met beurtelings te wrijven en te kijken. Er wordt voor de vijfde maal gescheld. De beroemde dichter treedt binnen en als hij zijn vriend zoo ijverig bezig ziet, roept hij uit: „Dat is sterk, mij is hetzelfde overkomen!" „Is het er af?" vraagt de musicus, zijne linkerwang naar hem toekeerend. „Volkomen!" Met opgeruimd gelaat begeeft deze zich naar het salon der gravin, waar hij den generaal en de andere heeren reeds aantreft. Achtereenvolgens schellen drie der elegante jonge heeren aan en elk hunner verlangt water, een handdoek en nog zeep bovendien. De bediende heeft moeite zijn ernst te bewaren, hij weet schier niet waar zich te wenden of te keeren. Hij heeft geene handdoeken meer en moet ze aan de linnenmeid vragen, deze begrijpt er niets van en raakt uit haar humeur. Inmiddels wordt er weer gescheld, niemand opent; de gravin schelt op hare beurt om de deur te doen openmaken, zij scheldt voor de tweede en derde maal, maar niemand vertoont zich; zij treedt buiten het salon en roept haar bediende. De vierde jonge

heer, die buiten de deur wacht en eveneens in de meening verkeert, dat hij eene vlek op de wang heeft, hoort de stem van de dame des huizes, en, bevreesd haar in dien toestand in de zijkamer te ontmoeten, bevochtigt hij zijn zakdoek met speeksel, en na zich overtuigd te hebben, dat er geene getuigen van zijn minder zindelijk reinigingsproces zijn, wrijft hij zijne wang even hard en zoo mogelijk nog harder dan een zijner voorgangers. Eindelijk zijn alle genoodigden in het salon vereenigd en vraagt de gravin, die inmiddels iets van haar bediende vernomen heeft, op lachenden toon: „Wat hebt ge toch aan de wang, waarde generaal, dat ze zoo rood is?" De andere heeren verbeelden zich eveneens eene roode wang te hebben en brengen onwillekeurig eene hand naar het gezicht; de gravin lacht, een der jonge heeren begint eveneens te lachen, een tweede en derde volgen hem na, en het voorbeeld werkt zoo aanstekelijk, dat weldra allen in een schaterend gelach uitbarsten. Nu het ijs eenmaal gebroken is verhaalt de gravin het voorgevallene aan de twee aanwezige dames, en deze zijn zeer nieuwsgierig de reden dezer buitengewone epidemie te kennen.

„Wat mij betreft," zegt de dichter, „ik moet wel veronderstellen, dat eene vriendin mijner kindsheid, de hertogin Yla, die als 't ware eene zuster voor mij is, vandaag steenkolen heeft gegeten, want voor ik mij hierheen begaf ontmoette ik haar aan het station, en heeft zij mij juist hier op de wang gekust."

„Ik geloof daarentegen," begon de raadsheer van het hof van appèl, „dat ik mij bemorst heb met inkt van den minister Belza, die op het oogenblik te Milaan is en mij voor eene hoogst belangrijke zaak bij zich deed ontbieden. Wij zijn dikke vrienden en bij het afscheidnemen nam hij schertsend mijne wang tusschen index en middelvinger, en naar ik thans veronderstellen moet, zal hij inkt aan de vingers gehad hebben."

„Wat mij aangaat," zeide de luitenant, en scheen de geschiedenis der afgevende handschoenen vergeten te hebben, „ik had Sarah Bernardt eene aquarel beloofd, en heb tot het laatste oogenblik daaraan gewerkt, wijl er haast bij was. Ik zal daarbij wat sepia op de wang gekregen hebben."

„Ik," begon de musicus op zijne beurt," ik ging juist mijne

deur uit, toen mij eene heerlijke gedachte inviel voor het preludium van de vierde acte der opera, waaraan ik op het oogenblik bezig ben. Ge weet het, dat is als eene electrische vonk. Ik zeg dit, omdat er niet de minste verdienste in steekt; dergelijke lumineuze ideeën komen plotseling op geheimzinnige wijze bij mij op. Ik snelde ijlings naar mijne kamer terug om een achttal noten op het papier te werpen, en zal door de overhaasting wat inkt aan de wang gekregen hebben."

„Ik," zeide de generaal, die de zes kruisjes reeds achter den rug had, „ik houd mij elken dag gedurende een paar uren met gymnastische oefeningen bezig. Heden middag ben ik van vijf uur af aan de ringen bezig geweest, en het is zeer goed mogelijk, dat er daarbij een met mijne wang in aanraking is gekomen."

„Ik kan 't mij waarachtig niet verklaren hoe ik er aan gekomen ben," zeide een der elegante jonge heeren. „Ik heb vandaag, nauwelijks een uur geleden, voor het eerst Shetland-soap gebruikt, een nieuw engelsch toilet-artikel, dat ik expres uit Londen heb laten komen, en misschien nog aan niemand hier bekend is."

„Ho, ho!" riepen twee zijner collega's uit één mond. „Ik heb ze al sedert gisteren! Ik heb ze al sedert eergisteren!"

„Dan," hernam de eerste, „dan is het ongetwijfeld de schuld der Shetland-soap."

„Onmogelijk!" riep de vierde, die het reinigingsproces buiten de deur volbracht had. „Ik gebruik ze ook en geloof toch geene vlekken op de wangen te hebben, zie maar!"

„Maar heeren," merkte de gravin op, „ge werpt de schuld op den inkt, op de sepia, op dit en op dat. Nu zou ik toch wel eens gaarne willen weten op welke wijze ge die vlekken op het gezicht hebt bemerkt, en hoe 't komt, dat ge ze allen eerst na het verlaten uwer respectieve woningen hebt ontdekt?"

Er ontstond een stilzwijgen van eenigen duur.

„Mijne vriendin ...." begon de dichter op verlegen toon.

Op hetzelfde oogenblik nam de generaal een besluit en zeide ronduit: „Laat er ons maar niet langer doekjes om winden, heeren! Ik beken oprecht, gravin, in den spiegel in de galerij De Christoforis gezien te hebben."

„Goed zoo!" „Drommels!" „Bij Bacchus!" riepen onwillekeurig de musicus, de luitenant en een der elegante jonge heeren.

„Zoo, zoo!" klonk het toen uit den mond der dames, die de toedracht der zaak begonnen te begrijpen, en zij dwongen de drie genoemden er voor uit te komen, dat zij eveneens in den spiegel gezien hadden; deze deden zulks; daarna drongen de dames en de vier heeren, die hunne schuld bekend hadden, op luidruchtigen toon er bij de overigen op aan, dat zij eveneens zouden bekennen, en allen, met uitzondering van den dichter, die zich hardnekkig aan zijne vriendin bleef vastklampen, eindigden met te verklaren, dat zij in den ongelukspiegel in de galerij gezien hadden.

„Zegt liever: gelukspiegel, heeren," merkte de gravin op, „want zonder hem zoudt ge er aardig uitgezien hebben."

„Zeer juist opgemerkt," antwoordde de generaal, „vraagt het maar eens aan Frederico."

Federico, de bediende, trad op dat oogenblik juist binnen om aan te kondigen, dat er opgedragen was.

„Is 't niet waar, Frederico," vroeg de generaal hem, „dat ik bij het binnen komen eene groote vlek op de wang had? En niet alleen ik, maar ook de andere heeren, is 't niet zoo?"

„Om de waarheid te zeggen," antwoordde Frederico, „kan ik dit van den generaal, van mijnheer den raadsheer en van den luitenant niet verklaren, omdat zij hunne wangen bedekt hielden; maar bij de andere heeren heb ik duidelijk opgemerkt, dat zij niets bijzonders aan hunne wangen hadden."

Allen protesteerden, maar de bediende hield voet bij stuk, en liet zelfs niet onduidelijk doorschemeren, dat hij hetzelfde van den generaal, den raadsheer en den luitenant veronderstelde.

„Hoe is dat mogelijk?" riep de gravin in de uiterste verbazing. „Dat lijkt wel tooverij! Wij gaan niet aan tafel vóor dit geheim ontsluierd is."

„Het tafeltje, gravin!" zeide de engelsche dame, die aan spiritisme deed en met de dame des huizes dikwijls seances had. „Wij moeten het tafeltje raadplegen."

Zoo gezegd, zoo gedaan; het tafeltje werd gebracht, begon te draaien en liet daarbij een eigenaardig krakend geluid hooren, dat wel iets op lachen geleek; ondervraagd omtrent het waar

het hoe en het wanneer der geheimzinnige vlekken antwoordde het plichtmatig:

Elke spiegel is mijn woning;
De vlekken waren jokkernij.
Al 't gezegde is onwaarheid
Van de heeren aan mijn zij.
Het kwelduiveltje der galerij.

De heeren wachtten niet af of het kwelduiveltje wellicht nog meer te vertellen had, zij stonden haastig op en riepen verward door elkander: „Aan tafel! Aan tafel! Spoedig! Spoedig! Dwaasheid! Onzin! Bijgeloof! Aan tafel!" Zij voerden de dames, die om hen en vooral om den dichter met zijne vriendin de hertogin schaterend lachten, bijna met geweld mede en als een wervelwind stormden zij gezamenlijk naar de eetzaal.

TE LAAT.

DOOR

MARIE VON GLASER.

„En nu is zij vrij!"

Ferdinand Holder las 't briefje en de weinige woorden in het flinke duidelijke schrift voor de ik weet niet hoeveelste maal.

„Men brengt mij daar even de tijding, dat Herman Laurens dood is! Hij is in Engeland gestorven, op een afgelegen dorp, waar hij, men weet niet waarom of waartoe, heengekomen was. Zijn leven eindigt, zooals het geweest is. Moge hem de aarde licht zijn. Nu ben ik weduwe. Is het mogelijk, dat dit woord voor menigeen eene wereld van beteekenis in zich sluit?? Christa."

In deze woorden, in de wijze waarop ze hem de meedeeling deed, lag haar geheele persoon: haar trots, hare onbuigzame vrouwenwaarde, die haar door de woestenij van een ledig leven, bij de versterving van haar arm hart steeds staande gehouden hadden, en die, ondanks uren van oneindig verlangen en oogenblikken van zwoel, smachtend gevoel, ongedeerd waren gebleven.

Ferdinand's blikken dwaalden ver voor zich uit; van de groote schrijftafel over de ontbladerde boomen van den tuin zochten zij de torens en koepels, de dakenzee der groote stad; in een dezer huizen kende hij eene eenzame vrouw, die langzamerhand aan het oud worden was, en wier gansche denken en zijn sedert een twintigtal jaren hem gold. En nu was zij vrij! Weder las hij 't kleine, veelzeggende briefje!

Ach! wat kan het lot toch grillig zijn! Er waren dagen, jaren geweest, dat hij vurig naar dit uur gesmacht had, dat hij geleden, bitter geleden had, omdat dit uur niet wilde komen, en nu! —

Onrustig stapte hij 't vertrek door. Zijne gestalte was hoog en recht, vlug en vast in hare bewegingen. Geen zilveren draad nog in het korte, volle blonde haar; de oogen hadden niets van hun vuur verloren. Hij was een man, van wien men volstrekt niet zeggen kon, dat hij bejaard was. Hij had eene positie in de stad en in de wereld, men zag hem overal graag, en waar hij ontbrak, verlangde men naar hem.... En zij — en zij!

Hij peinsde en ging twintig jaren terug. Hij dacht zich haar, gelijk zij al die jaren geweest was; hij zag haar voor zich, altijd oprecht, altijd standvastig, standvastig tot heldenmoed toe. Bijna maakte hij er haar een verwijt van. Ware zij anders geweest, anders, als duizend andere vrouwen... dan zou het hem bespaard zijn gebleven, deze pijnlijke stonde te doorleven. De tijding, dat zij weduwe geworden was, had hem dan niet behoeven op te schrikken uit zijne kalme gemoedsstemming, uit een jonggezellenleven, dat hem van lieverlede dierbaar geworden was, al wilde hij het zich zelven ook niet bekennen. En wanneer hij rechtvaardig jegens zich zelven had willen zijn, dan moest hij zich zelven ook verder bekennen, dat hij deze vrouw al sinds lang niet anders wenschte, dan ze was. Wanneer hij in dit uur verwijten tegen haar opwierp, was het juist, omdat de toekomst hem angst begon aan te jagen. Hij kon zich zijn leven aan de eene zijde niet meer denken zonder haar, zonder dit avonduurtje bij haar, in het kleine stille kamertje, waar hij alle kommer, al zijn klagen, al zijne plannen en indrukken heen kon dragen, en van de andere zijde kwelde hem — wat dan? Wat zoude ze dan van hem verwachten?

Haar beeld rees voor hem op, het beeld eener treurige, bijna sombere vrouwenfiguur. Hij zag haar in hare lange, zwarte kleeren, hij zag haar gelaat, waarin het verdriet zijne voren gegrift had, hij zag haar glimlach, dien zij voor hem alléen over had, hij hoorde hare stem, die nu en dan een klank, een weemoed verried, vol van teruggedrongen liefkoozingen en bedwongen teederheid.

Dat alles pijnigde hem heden, dat alles beklemde hem zonderling. Hij had zich zelven willen ontloopen. En in zijn ongestadig

weifelen tusschen datgene wat geweest was, wat was en wat nu gebeuren moest of gebeuren kon, vond hij slechts één uitweg, het verwijt jegens haar: waarom had zij zich zonder eenigen strijd onderworpen — zoo wilde het hem althans in dit uur toeschijnen — zich gebogen voor de strenge wetten? Waarom had zij niet, alle oordeel en vooroordeel der wereld trotseerende, háar en zijn geluk met beide handen weten te grijpen en vast te houden? Had hij, wel beschouwd, haar niet zijn geheele leven ten offer gebracht? Was hij om harentwil niet alléén gebleven?

En nu was het te laat, veel te laat — en dat was tusschen de regels in haar briefje te lezen. En daarbij was het hem, alsof eene welbekende stem hem in een welbekend oord riep. Hij werd al onrustiger en onrustiger. Het verledene in al zijne groote trekken, in al zijne kleine onderdeelen, kwam hem weder voor den geest, en het vervolgde hem als bittere ironie en tevens als een spooksel: „En nu is zij vrij?" — — —

Hare tante, de generaalsvrouw, vertelde, jaren geleden, op fluisterenden toon aan hare buurvrouw, de kapiteinsweduwe, die zij met haar vertrouwen vereerde, dat Christa Laurens de „roman" der familie was. Haar toch reeds zoo lange en spitse neus vormde dan al buigende een rechten hoek, en de beide magere, licht blonde meisjes van het lid der Rekenkamer, hare nichtjes, trokken dan regelmatig een scheef gezicht en zaten heimelijk samen te giegelen. Hardop te lachen durfden ze niet, want zij meenden, dat een meisje vóor haar dertigste jaar eigenlijk niet mocht weten, wat een „roman" is, en sedert jaren stonden ze, ofschoon ze geen tweelingen waren, bij het noodlottige „negen en twintig" stil. Zij giegelden dus maar stil over den „roman" harer trotsche nicht Christa.

De roman der familie Hubertsdorp bestond voor haar uit een echtgenoot die een jaar na zijn huwelijk zijne jonge vrouw verlaten had, zonder op eene of andere wijze voor haar gezorgd te hebben, en uit een verren neef, die sedert een twintigtal jaren elken avond bij de eenzame vrouw thee dronk. Om Herman Laurens had zich van lieverlede eene soort van familielegende gesponnen. Het plotselinge verdwijnen van den begaafden, lichtvaardigen, gewetenloozen jongen edelman was een stof, die door

tantes en ooms, door nichten en neven nu reeds in het tweede geslacht in al hare phasen zoo uitvoerig mogelijk behandeld werd. De eene keer jaagde hij, naar men vernam, in Indië op tijgers, een ander maal graafde hij goud in Californië, een derde maal hield men stokstijf staande, dat hij het in het leger van den keizer van China tot generaal gebracht had.

Men stelle zich den toestand voor: eene niet zeer groote stad, eene wijdvertakte, gezeten familie, in wier midden eene eenzame vrouw, die rechts noch links keek, maar recht voor zich uit den treurigen weg van een mislukt leven ging — wat moesten de tongen zich daar reppen! En bij dit alles nog deze „verre" neef. Hoe ver de graad van bloedverwantschap van Doctor Ferdinand Holder tot de familie Hubertsdorp was, scheen heel moeilijk te bepalen, althans een der ooms had er menigen winteravond aan gewijd, om allerlei oude familiepapieren na te snuffelen. Al zijne scherpzinnigheid, die hij in zijn veertigjarigen diensttijd ten toon gespreid had, was er toe noodig geweest, om uit te maken, dat, langer dan honderd jaar geleden, er werkelijk een Karel Hubertsdorp geweest was, die eene Magdalena Holder tot vrouw genomen had.

„Bij de haren er bij gesleept — die heele bloedverwantschap," zei hij ernstig en plechtig op het volgend whistavondje, toen hij aan de generaalsvrouw den uitslag van zijn rusteloos snuffelen meedeelde, en de jonge meisjes weder aan 't giegelen waren.

Anna fluisterde: „Geen wonder, dat z ij nog U tegen hem speelt," waarop Lotje, slim met hare oogen knippende, hetgeen bij twee blauwe kijkers zoo goed paste, er veelbeteekenend bijvoegde: „Als er menschen zijn, ja!"

Christa glimlachte bitter, haar gang werd nog een weinig rechter, hare gelaatstrekken werden nog wat strakker, als haar zoo'n woordje overgebracht werd. Dat zoo iets bij machte was, haar telkens weer te hinderen, was het leelijke er van. Niet altijd was dat zoo geweest. Er was een tijd geweest, dat zij schier onkwetsbaar scheen. Dat was, toen hare ouders nog leefden.

Eerst stierf haar vader, bij wien zij met alles wat haar kwelde of bezorgd maakte, kon aankomen. De strenge man van het weten, de geleerde, die zijn leven verdeelde tusschen leeren en anderen

onderwijzen, die de wereldgeschiedenis verkondigde, die oordeel velde zoowel over de zonden als over de deugden der koningen en volkeren, — hij verstond de kunst, met vrouwelijk teedere hand de draden te ontwarren, welke het bestaan van zijn eenig kind omspannen hielden.

Met zijn trouwen, wakkeren blik wist hij in het worstelende hart der jonge vrouw vrede te brengen. Met hem verloor zij den rechter van haar geweten, met de moeder de zachte verzorgster van een eenig kind, dat soms bitter en zonderling kon zijn. Een enkel dikwerf onbeteekenend woord van den bleeken mond, eene beweging der gebogen gestalte in den ouden leunstoel, een blik uit het moede, zwakke oog, en alle bitterheid, alle verstoordheid tegen menschen en lot hield op.

Haar vader stierf plotseling; als de knoestige oude eik, waarbij men hem vergelijken kon, velde hem de eerste houw; moeder kwakkelde jaren achtereen, en Christa verpleegde haar voorbeeldeloos.

De ziekekamer der oude vrouw was hare geheele wereld; het eene jaar na het andere vond haar daar op hare plaats, steeds trouw, moedig en vol toewijding.

Nu was ook deze wereld voor haar gesloten; een schat van kinderlijke liefde en kinderlijke plichtvervulling was met deze beide menschen in 't graf gedaald. Nu deden zich voor Christa moeilijkheden voor, waaraan zij dapper en kloek het hoofd bood. Met de komst van Ferdinand Holder in het ouderlijk huis, was ook de strijd in haar beleedigd, versmaad vrouwenhart ingetrokken. Zij wist het nog zoo goed, ze had het tot in de kleinste bijzonderheden kunnen schilderen, het oogenblik, dat hij twintig jaar geleden eene plaats in haar leven ingenomen had.

Twintig jaar geleden! Het scheen haar altijd toe, alsof het gisteren gebeurd was. Gisteren, toen zij zoo vertrouwelijk in vaders schrijfkamer bij elkaar gezeten hadden: de oude heer aan zijne schrijftafel over eene oorkonde gebogen, moeder in hare avondlectuur verdiept, zij zelve met een handwerkje tusschen deze beiden, voor wie zij alles en alles was.

Zij zag de ouderwetsche meubelen, de schilderijen aan den muur, de lamp achter het groene scherm; over alles lag eene diepe stilte, eene heilige rust.

Plotseling hoort men op 't portaal eene welbekende stem, de deur gaat open: Oom Peter. Hij staat op den drempel, lang en recht als een kaars in zijn majoorsuniform, vonkelende sterren en blinkende kruisen aan kleurige linten op de borst, en vlak achter hem een vreemdeling. Hoe goed en nauwkeurig zou ze dat alles nog kunnen schilderen: eene lange, rijzige gestalte, een fijn besneden, door de zon verbrand gezicht, een paar blauwe sprekende oogen. Zij hoort de stem van den majoor: „Weten jelui wie dat is? Dat is Ferdinand Holder, die eerst in de rechten gestudeerd heeft en toen de wereld doorgetrokken is, met de wilde Zoeloes gevochten heeft en nu bij ons teruggekomen is, om hier kool te planten en de meisjes het hoofd op hol te brengen. Nu, zegt dan toch ten minste, dat het jelui pleizier doet."

En zij zeiden het hem allen; de professor zeide het in het vooruitzicht van menig belangwekkend gesprek met den jongen Doctor in de Rechten, de moeder zeide het in de goedheid van haar teeder hart, en Christa zeide het met haar glimlach vol weemoed, in nevelachtige herinnering aan een lang vervlogen dag, toen eene reeds grijze, lieve vrouw en een slank knaapje haar, het kleine meisje in korte kleertjes, vaarwel gezegd hadden en men elkaar vertelde, dat de familie Holder, moeder en zoon, voor goed naar elders vertrokken was. In de smart, welke haar hare mislukte echt veroorzaakt had, was soms, als in een droom, de gedachte aan beiden bij haar opgekomen; zij zei dan bij zichzelven, dat zij misschien bij hen meer deelneming en overeenstemming zou gevonden hebben, als bij de kleinzielig, scherp oordeelende andere bloedverwanten, die haar het voorname huwelijk nooit vergeven konden. En nu eerst....

Spoedig liep het praatje door de geheele stad, dat Christa Laurens Ferdinand Holder gevangen had. Onder dit „gevangen hebben" verstond men, dat de jonge wereldreiziger, nu hij in zijne geboorteplaats teruggekeerd was, bij de zoogenaamde „eerste familiën" uit- en inliep, dat hij van het eene feest naar het andere ging, dat hij uiterst beleefd jegens iedereen was, de geheele wereld voor zich innam, maar daarbij even koel als ongenaakbaar bleef.

Het scheen alsof ééne gedachte hem steeds overal vergezelde. Deze gedachte was Christa, was de stille huiselijkheid, door geest

en goedheid des harten nog aantrekkelijker gemaakt; het was het avonduurtje bij haar en de haren, in de prettige woonkamer, over wier drempel geen geluid der buitenwereld kwam, waar alles het zelfde bleef, van dag tot dag, van jaar tot jaar.

Lange, boeiende gesprekken kon hij met Christa's vader voeren; nu en dan gesprekken, waarbij niets gespaard bleef: Staat noch Kerk, land noch menschen; dan gaf hij weder luimige schilderingen uit het verledene, dolle studentenhistories, reisavonturen in bonte menigte; daartusschen praatjes over het feest van gisteren, het diner, waar hij van daan kwam, of over de kleine gebeurtenissen van den dag.

Hij was voor hen, die buiten het gewoel leefden, de beweging en het leven — zij voor hem de rust en kalmte. Hij hoorde deze drie menschen graag lachen, hoorde boven alles gaarne Christa's lach, die even zacht klonk als haar geheele uiterlijk was, als de kleur harer ernstige oogen, als het blond van haar haar, waarop soms in den zonneschijn zulk een warme gloed kwam.

Er kwam een tijd, dat deze lach verstomde. Na haar vaders dood werd het beeld somberder, maar de band, die hen vereenigde, des te nauwer. Geen woord had dien saamgebracht, geene enkele belofte dien aangeknoopt. En zij was hem dankbaar voor het fijne gevoel dat hem nooit eenige uiting deed geven aan iets, dat zij voor zonde zou gehouden hebben, daar zij toch volgens de wetten van kerk en staat gebonden was, wel is waar aan een onwaardige, maar toch in elk geval gebonden.

Het pijnlijke van haar toestand stond haar zoo duidelijk voor oogen, toen hare moeder haar levenloos uit de armen gegleden was, toen de ziekekamer gesloten was, waarin zij jaren had doorgebracht en gewaakt, en waarin Ferdinand's komen en gaan de gebeurtenis van den dag was, de éénige gebeurtenis en het éénige lichtpunt.

Een poos later had het tweetal bijna als vreemden tegenover elkaar gestaan; de teedere kleine hand, die vereffenend en verzachtend tusschen beiden was gekomen, was verstijfd. Hoe meer Christa gevoelde, dat haar de vriend onontbeerlijk was, des te harder was zij tegen zich zelve, des te strenger waakte zij over zich zelve, over hem, over de wijze van hun verkeer, over het woord, dat zij met hem sprak of hem schreef.

Hoe beefde zij bij de gedachte, hem te verliezen. Zij had hem lief met al de diepte van haar hart, met die diepte, die zich moeilijk aan eene neiging ontworstelt, en die hare zaligheid in eene overgave zonder grenzen vindt. Deze zaligheid hield zij voor zich met eene hardvochtigheid jegens zich zelve, waardoor menige zachtere aandoening in haar te gronde moest gaan. De menschen mogen dikwerf hard genoeg over haar geoordeeld hebben, al zij het ook, dat zij haar meestal voorbij gingen, zonder op haar te letten. Dat is nog het goede, dat de „algemeene belangstelling" zich slechts zelden met menschen als Christa bezig houdt. Welk belang zou haar ook eene vrouw inboezemen, die niets verlangde dan zonder klacht te lijden, die elk bewijs van deelneming als ongevraagd en opgedrongen, als eene beleediging van de hand zou wijzen? En niet veel anders ging het met de beste vrienden. Deze gleden dan ook van lieverlede slechts als de schaduw in Christa's leven voorbij. Zij kende de „grondregels", volgens welke de haar omringende maatschappij leefde en handelde. Zij wist, hoe de steenen naar haar gevlogen waren, en wanneer deze haar niet altijd raakten, dan lag dit in de zielskracht, die zij zich door niet te beschrijven leed had eigen gemaakt.

Zoo waren de jaren voorbijgegaan. Het verledene lag als eene groote, weemoedige herinnering achter haar, het tegenwoordige geleek eene wonde, die bij elke aanraking opengereten werd, en de toekomst? Menigmaal had Christa zich die trachten voor te stellen. Er was een tijd waarin zij droomde en hoopte, dat de toekomst haar vergoeding zou schenken voor alles, wat zij geleden had. Toen verdween van lieverlede dat droomen en hopen. En zij bedroog zich zelve niet.

In Ferdinand's wijze van doen waren er mijlpalen, die haar verwachtingen den weg wezen. Lange afwezigheid in verre landen, plannen waarin hij ternauwernood of slechts vluchtig haar betrok; steeds drong zich de polsslag van het leven, van het zijn en van de daad, meer en meer tusschen hem en de vrouw, voor wie hij alles was. Deze overtuiging drong bij haar tot in het diepste van het hart door, maar zij, die anders zoo streng kon zijn, zij maakte er hem geen verwijt van. Hij had haar in smart en kommer bijgestaan, hij was haar in onbaatzuchtige vriendschap toegedaan ....

een oogenblik was er geweest, waarin hij haar alles zou geofferd hebben: zijn leven, zijne positie, ja zelfs het vaderland. En zij, wat had zij hem geschonken? — Een niet onder woorden te brengen gehechtheid, die zij zooveel mogelijk in haar binnenste terugdrong, en die slechts nu en dan zich door een woord, door een blik, door eene vraag, door eene waarschuwing of raad lucht gaf.... Dat had Christa al een tijdlang tot zich zelve gezegd, en wanneer haar verbrijzeld geloof aan geluk voor een uurtje weder bijeengevoegd werd, dan was het slechts om het in 't volgend uur reeds weder te ontvluchten. En in zulk een uur ging altijd wat van de kracht van haar eigen ik verloren.....

* * *

De grauwe sneeuwachtige winterdag, die Christa Laurens de tijding gebracht heeft, dat zij weduwe was, loopt ten einde. Sedert uren reeds heeft zij zich niet verroerd. De eenige plicht, dien haar dit bericht oplegde: Ferdinand Holder er kennis van te geven, is kort en bondig vervuld. En nu is ze aan hare gedachten overgeleverd, die pijnigend hun taak verrichten.

Over haar gelaat trekt licht en schaduw; in de oogen flikkert het op, als moed, als trots, als koenheid, om zich tegen het grievende leed te verzetten. Tranen biggelen over de bleeke wangen, tranen, die zoo zwaar, zoo heet, zoo bitter zijn, omdat zij zoo zelden geweend werden. Het inhouden van smart weet zich te wreken, het wacht eenvoudig zijn tijd af; eenmaal breekt het de dikste ketenen door, eenmaal rukt het de kunstigste dijken naar omlaag, al waren deze ook van de edelste en beste soort en al heetten zij ook: Godsdienst, plichtgevoel, zelfopoffering.

Van dit alles getuigt de stomme mond, spreken de lijnen, die zich er om heen gegrift hebben. Christa's handen liggen gevouwen in den schoot, twee slanke, krachtige handen, die bijna vertellen, hoe zij nooit naar zich toe gewenkt, maar veeleer altijd slechts van zich afgeweerd hebben, handen, wien men het kan aanzien, dat zij nooit zegenend of liefkoozend op 't hoofd van een kind gelegen hebben, dat de kus van vrome, onschuldige lippen ze nooit aangeraakt heeft, want ach! de handen eener moeder spreken eene geheel bijzondere taal.

Tot het beeld van dit voorkomen werkt hare uitwendige omgeving als een omlijsting mede, die men nauwelijks van haar scheiden kan: het oude huis, waarin zij woont en langs welks muren het klimop tot aan hare vensters opklimt; de kamer, waarin zij woont, en waar niets fel of hard van tint is, die eene plaats van heilige herinneringen schijnt en toch wederom niets van het plechtige van zulke oorden heeft; daarvoor zorgen de platen en gravures, die hier en daar verstrooid hangen, de bloemen en planten, die — als wisten zij, wat zij zich zelven hier schuldig zijn — met ouderwetsche gratie — uit hare manden en hooge vazen groeten, en de boeken, die in bonten overvloed daar in drie verschillende talen prijken.

Deze boeken zijn het eigenlijke verbindingsteeken met het tegenwoordige, met de bedrijvige wereld daar buiten, met het verkeer in de stad, dat slechts gedempt door de stille straat trekt. Ferdinand Holder bracht hier die beweging mede binnen, wanneer hij, van eene reis komend, of van een rusteloozen dag vermoeid, dat stille huishouden bezocht. Hij vermoedde niet, welk een wreed egoïsme er in gelegen was, dat hem de afgeslotenheid van dit huiselijk kringetje zoo behaagde. Hij wist alleen, dat het hem uit zijn humeur bracht, wanneer hij een voorwerp niet precies op dezelfde plaats zag of wanneer hij hier of daar eenige verandering bespeurde; hem, die eene geheele wereld gezien had — en daarom misschien juist. Eens kwam hij van een schitterend feest, het oog verblind door licht en geflonker, door den glans der uniformen, der ridderkruizen en der juweelen, door vrouwen, die alles beproefden om te behagen en mede te slepen, die met inspanning van alle middelen bekoorlijk schenen of wilden schijnen: een door elkaar wemelen van jeugd en schoonheid, van glanzende weefsels en blanke schouders, van zwoelen bloemengeur en stralende blikken. En hij had zijn cijns aan bewondering betaald en had daarvoor menigen glimlach opgevangen en ingeoogst; daarop was hij, vroeg vermoeid en oververzadigd weggegaan, met de tevredenheid in 't harte, naar een geheel ander milieu toe.

„Ge kijkt me vandaag zoo afkeurend aan — wat bevalt u dan niet aan me?" vroeg hem Christa toen.

„Ik weet het niet," antwoordde hij haar ernstig, „ik weet het

niet precies," en daarbij gleed zijn blik als afkeurend over het eenvoudige huiskleed, dat zij droeg — „zulke mouwen, duid het me niet ten kwade, komen me al heel nieuwerwetsch, naar den laatsten smaak voor!"

In deze schijnbaar onbeduidende uiting lag de geschiedenis van beider gemoed. Hij kwam uit een bont gewemel en gedrang en kon dergelijke drukte zoeken en vinden zoo dikwijls als hij wilde, maar aan haar en bij haar wilde hij, dat alles eeuwig hetzelfde bleef.

Tot zijne tevredenheid bespeurde hij, dat den volgenden dag de gladde mouw weder regeerde en de nieuwe huisjapon weder volkomen als de laatste was. Christa glimlachte daarbij, want ze vond er hare eenige vreugde in, deze kleine wenschen te vervullen; zij vond die roerend in hunne onschuld en vermoedde niet, dat zij van lieverlede meester over haar werden.

Zoo zingt en pruttelt de kleine theeketel ook op dezen avond, en de beide kopjes staan zoo zeker en plechtig tegenover elkaar als ooit, en zij schamen er zich niet over, dat hun gouden randje bijna geheel verdwenen is, evenals zich de ijverige ketel niet schaamt, dat hij eenige deuken en versleten plekken begint te vertoonen. Als deze theetafel praten kon, dan zou ze aan de nieuwsgierige en gespitste ooren der beide hoogblonde nichtjes stellig eene lange historie verteld hebben, maar geen verhaal, dat haar meisjesachtige fijngevoeligheid had kunnen kwetsen en, wat meer zeggen wil, geen, daar zij in hare eenzaamheid van teruggedeinsd zouden zijn. Christa Laurens kan haar hoofd omhoog houden, voor God en voor de menschen, en wanneer zij het dan niettemin in diepen deemoed buigt, wanneer zij ontelbare malen in het gebed klachten tegen zich zelve inbrengt, dan blijkt daaruit het voorname van haar aard, waarin zich het voorbeeld en de opvoeding van voortreffelijke ouders ook vermengd heeft.

„Hun geene schande aandoen," dat was een grondtrek in haar denken en gevoelen gebleven. Teeder herinnert zij zich beiden op den avond, die op genoemden dag is gevolgd, een dag, die hare ziel zoo diep geschokt heeft. Nu verbeidt zij met ongeduld Ferdinand's komst. Hij is nu al van huis, en zij ziet het welbekende rijtuigje over de bevroren, stille straat naderen; zij ziet Ferdinand in het

hoekje gedoken, met opgezetten kraag, de pelsmuts in 't gezicht getrokken. Hoe menigmaal heeft zij, op zijne komst wachtend, door deze zelfde voorspiegeling het ongeduld, waarover zij zich schaamde, trachten te verjagen. Zij bekent het zich zelve: zij heeft hem nog heden lief als altijd, zooals ze hem steeds bemind heeft. Ook zij vraagt zich zelve af, hoe het er wel in haar en om haar zou uitzien, wanneer zij — als duizend andere vrouwen geweest ware. Zij sluit de oogen, de gedachten drijven een tooverspel met haar. Daar binnen steunt en zucht, klaagt en snikt het bij haar. Zij legt de handen op het hart, het klopt en hamert, het strijdt tegen haar zelve een wanhopigen strijd om zijn laatste recht. Er vaart een storm door haar sterk gestaald wezen. Daar binnen wordt hartstochtelijk gesmeekt, maar zij luistert er niet naar.

„Te laat — te laat," met moeite brengen het de op elkaar geperste lippen er uit. Eerst fluistert de zin van het treurige, kleine woord in haar binnenste, dan gilt het haar wild in 't oor, bruisend doortrilt het haar, aan elke pees, aan elke zenuw rukt het.

Plotseling staat zij op. Zij worstelt met en tegen zich zelve. De geheele geschiedenis haars levens en harer liefde ontrolt zich voor haar. Verwijten doemen op. Zij klaagt zich zelve aan, zij klaagt hem aan, zij beklaagt zich over de wereld en hare instellingen, over de menschen, die de voltrekkers dezer instellingen zijn. Zij rilt van diepe aandoening. Alles roept zij te hulp, wat zij aan kracht, aan trots, aan moed, aan waardigheid en zachtheid bezit, als een heete stroom gaat het door haar heen. Een gevoel van zwakte en schaamte overrompelt haar. Het is de ledigheid van haar bestaan, van een bestaan, dat zij niet heeft weten aan te vullen, dat door ééne gedachte beheerscht werd, en dat in dit uur met haar gevonnisd wordt. En in deze doodende zelfbekentenis, in dit schuldbesef, waaraan zij zich niet kan ontworstelen — spreekt zij hem vrij. Hij is niet schuldig! Hij niet! Hij zal niet lijden! Dat niet! God — God! — zij vouwt de handen, zij bidt lang, uit het diepste van haar hart, zonder woorden, zonder tranen, een gebed, dat een smartkreet gelijkt . . . .

* * *

De klokken luiden het Ave Maria, als Ferdinand Holder bij haar binnentreedt. De ijzige, frissche buitenlucht van den winteravond brengt hij mee binnen, en als gisteren en eergisteren, als een jaar geleden, als tien jaren geleden klinkt haar zorgzaam: „Wat zijt ge door en door koud — dadelijk een kop thee!"

En als gisteren en eergisteren, als een jaar geleden, als tien jaren geleden neemt zij voor de kleine theetafel plaats. Hij neemt zijne plaats in, tegenover haar in den grooten fauteuil, op welks lederen leuning ontelbare bersten den ouderdom van het meubel doen gissen. Zij zien elkaar nauwelijks aan. Hij let op, hoe afgemeten de bewegingen harer handen zijn, als zij de thee zet. Hij zou met gesloten oogen kunnen zeggen hoe alles toegaat. Eerst den suiker in de kopjes — dan voor de eerste keer water opgeschonken, het zoogenaamd uitspoelen van den trekpot, het voor de tweede maal opschenken, het omroeren der theebladen met een lepel, het keuren der thee-kleur — eene kleine pauze — en de thee is gereed. Zij schenkt in; de wasem dampt er uit en de geur der thee verspreidt zich; een scheutje melk in de kopjes, zij zet het zijne voor hem neer, en nu het: „Is de thee naar je zin?"

„Ja, best — ze kon niet beter zijn!" En nu spreken zij met elkaar als anders over de nieuwtjes van den dag, nu en dan een pijnlijk, kort zwijgen, een stilstaan der gedachtenwisseling, nu en dan een beven harer stem, een vreemde toon in de zijne: — ziedaar alles, waardoor zich de aandoening, die beiden in hare macht heeft, verraadt. Ter sluiks slechts monsteren haar zijne blikken. Zij kennen het heel goed, het woord, dat hun ontvliedt, het zou een beslissend woord moeten zijn — — en daarom zoeken zij er juist niet naar.

In Christa's gemoed rijpt al meer en meer het besluit, om te verzaken. Verzaken! Alles, wat deze wereld aan bitterheid en hardheid, aan kwaal en strijd omvat, ligt in het oogenblik, dat in een menschenhart dit begrip opdoemt. Het is zoo gemakkelijk gezegd, het klinkt zoo moedig en groot, dit „verzaken", en toch is het niets anders, dan een wreed, druppelsgewijs verwoestend vergif, dat invretend en snijdend zijne uitwerking doet.

Christa zet den beker aan den mond — zij neemt den eersten

teug; en het is haar alsof zij van alles afscheid neemt: van het vertrek en van al de haar zoo goed bekende dingen. Waarom? Zal hij dan niet morgen, overmorgen, over een jaar, precies tegenover haar zitten als vandaag? Is het niet gedeeltelijk ter wille dezer zekerheid, dat zij dat beslissende woord niet hooren wil —, dat — zij weet het immers zeker — hij spreken zou in het bewustzijn, dat hij in hare schuld staat. Zij wil het niet hooren. Nooit, nooit! Zij heeft er naar gehongerd en gedorst, zij heeft het begeerd en er om gebeden, en nu zou het haar ten deel vallen, nu hij haar ten slotte recht wil doen weêrvaren.

Als een aalmoes aannemen datgene, wat haar eenmaal als een huldigende schatting in verspilzieke weelde zoude zijn aangeboden, wanneer zij — wanneer zij als duizend andere vrouwen ware geweest — nooit! Zij ziet hem aan, en dan ziet zij in den géest haar eigen beeld. Hij heeft nog menig jaar op de zonnige middagshoogte voor zich, zij is door verdriet en teleurstellingen verwelkt....

Ferdinand is al weeker en weeker geworden; in Christa's bijzijn, in de gewone omgeving folteren hem zelfverwijten, en het schijnt hem alsof het verledene zijne tooverkracht uitoefent. Hij vermoedt hoe zij lijdt en wat zij lijdt. Hij zegt bij zich zelven — zich een hart onder den riem stekende: in het bewustzijn zijn plicht vervuld te hebben, zal hij zijne tevredenheid vinden. Hij stelt zich voor, hoe 't wezen zou: een stil oud worden zij aan zij na den langen weg, dien beiden gegaan zijn. Hij vergeet daarbij, hoe geheel verschillend zij en hij dezen weg hebben afgelegd: zij zoo steil, zoo moeilijk, zoo beladen, altijd het engste pad, altijd rechtuit; hij steeds langs dwarspaden, door bloemrijke weiden, door vriendelijk heuvelachtig land, zorgeloos en welgemoed.

Ferdinand staat op, hij komt naderbij en neemt Christa's handen in de zijne; zij laat het lijdelijk toe; hij kust hare handen stil en zacht. Met hare bevende vingers strijkt zij over zijn donker haar, er is iets van de liefkoozing eener moeder in de wijze waarop zij het doet, doch nog één oogenblik en zij weet niet, of hare kracht toereikend zal zijn, en ze wil, ze moet, ze weet het maar al te goed: — te laat, en zij heeft verzaakt, en hij zal niet lijden!

Daar zoeken zijne oogen de haren. Van berouw, van schuldbesef, van den wensch om boete te doen, van dit alles spreken haar deze beminde oogen, en de haren, die nooit hebben kunnen liegen — zij antwoorden in een stroom van tranen, terwijl zij zich met geweld losrukt uit eene wereld van aandoeningen, waardoor zij zich heeft staande gehouden, tot zij aan dit doel is aangeland: „Te laat!"

MIJNE HERINNERINGEN VAN GEORGE ELIOT.

DOOR

Prof. Dr. SOPHIE KOWALEWSKA.

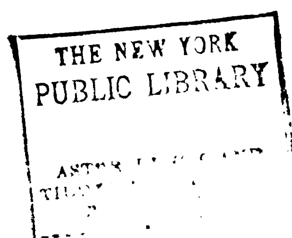
(*Met Portret.*)

In het begin van het jaar 1873 bracht ik twee maanden mijner vacantie te Londen door. Omstreeks dezen tijd had ik juist mijne wiskundige studiën onder Professor Weierstrasz te Berlijn begonnen en bezat ik nog zeer weinig relatiën in de wetenschappelijke en letterkundige wereld. Onder de weinige personen, die ik te Londen kende, bevond zich Mr. Rallston, een der directeuren van het Britsch museum en een zeer vertrouwd vriend van Mr. Lewes en Mevrouw Evans (George Eliot). Ik had dikwerf gelegenheid gehad, met hem over deze talentvolle vrouw te spreken, en alles, wat hij mij van haar persoon, van haar leven vol beproevingen en opofferingen vertelde, droeg er toe bij, de bijna hartstochtelijke geestdrift, welke de lezing harer werken in mij had doen ontstaan, nog te verhoogen.

Ik was er dus zeer verheugd over, toen Mr. Rallston mij het voorstel deed, mij met de beroemde schrijfster in kennis te brengen. Toch aarzelde ik een oogenblik. Mijn eerbied voor het „talent" was destijds zoo groot, dat ik heel verlegen werd bij de gedachte, in persoonlijke aanraking te zullen komen met de eerste schrijfster onzer eeuw.

GEORGE ELIOT. (Mevrouw Evans.)

Welk genoegen kon zij in mijn gezelschap scheppen? Het zou haar zeker al heel belachelijk toeschijnen, dat eene kleine Russische student den aanmatigenden inval had, zich aan haar te laten voorstellen.

Ik herinnerde mij al de grappige verhalen, die ik in mijne jeugd van een mijner bloedverwanten van moederszijde, Senkofski, gehoord had, die een zeer vruchtbaar schrijver was van tooneelstukken en roerende romans, welke eene halve eeuw geleden zeer gezocht waren, maar nu geheel en al in het vergeetboek zijn geraakt. Zijn roem voerde hem bestendig het bezoek van kleine, onbeteekenende provincie-bewoners toe, die hem onveranderlijk de toespraak opdischten:

„Ik zou mijn bezoek te Petersburg niet voor volkomen houden, wanneer ik de grootste bezienswaardigheid der hoofdstad, den grooten Senkofski, niet gezien hadde." Mijn oom ontving deze menschen zeer hoffelijk, maar wanneer hij afscheid van hen nam, vergat hij nooit er bij te voegen:

„Vergeet u ook niet, mijnheer (of mevrouw), dat er in Petersburg nog andere veel grootere bezienswaardigheden zijn. In Tivoli zijn er bv. een paar gedresseerde Laplanders te kijken, die ik u werkelijk zeer dringend kan aanbevelen, eens te gaan zien. Men moet er wel is waar vijf kopeken voor betalen, terwijl men mij gratis te zien krijgt."

Al deze geschiedenissen, die mij in mijne jeugd zeer vermaakt hadden, ontwaakten in mijne herinnering bij de gedachte, dat ik aan George Eliot voorgesteld zou worden. Ik deelde meneer Rallston mijne weifelingen en mijne bedenkingen mede, en hij trachtte mij zooveel mogelijk gerust te stellen; toen hem dat echter niet gelukte, ried hij mij aan, George Eliot een woordje te schrijven. Dat deed ik, en George Eliot's antwoord liet niet lang op zich wachten. Zij schreef mij, dat mijn naam haar niet onbekend was, daar zij reeds meer dan een jaar geleden door Mr. Hill, een engelschen wiskunstenaar, die te gelijk met mij Professor Königsberger's voorlezingen te Heidelberg bijgewoond had, van mij gehoord had; sedert had zij steeds verlangd, mij persoonlijk te leeren kennen. Zij bepaalde een namiddag, waarop ik haar bezoeken en heel vertrouwelijk met haar praten kon.

Ik behoef niet te zeggen, hoe gelukkig ik me over dezen brief voelde. George Eliot had reeds een jaar geleden aan mij gedacht. Tot dusverre had weinig in mijn leven mij zoo trotsch gemaakt.

Het spreekt van zelf, dat ik mij op den bepaalden dag stipt aan de deur der woning in de John Woods Road bevond, waar destijds Mr. Lewes en George Eliot woonden. Een klein dienstmeisje bracht mij in een groot, vrij elegant gemeubeld salon, dat echter op alle andere Engelsche salons geleek en elk spoor van oorspronkelijkheid miste. Meneer en Mevrouw Lewes verwachtten mij reeds en kwamen mij te gemoet. Ik beken oprecht, dat de eerste indruk, dien ik kreeg, toen ik mijn blik op George Eliot richtte, was de vage hoop, dat ik mij vergist mocht hebben, dat niet zij het was, maar eene andere — zóó leelijk en zoo geheel anders, als ik ze mij voorgesteld had, kwam zij mij voor. Ik had nooit haar portret gezien, en Mr. Rallston had mij gezegd, dat zij in het geheel niet mooi, maar zeer sympathiek was. Ik had er behagen in geschept, haar in mijne fantazie mij zoo voor te stellen als ik ze het liefste wilde zien, maar de werkelijkheid bleek nu in alle opzichten het tegendeel te zijn. Eene oude, magere vrouw met een neus, die goed gevormd, maar onbehoorlijk groot voor een vrouwengezicht was, met lange, Engelsche tanden, die een weinig uit den mond stonden; daar kwam bij, dat haar zwarte japon van bijna doorschijnende stof de magerheid van haar hals en haar leelijk teint nog meer deed uitkomen.

Dat was het uiterlijk van George Eliot, gelijk ze in het eerste oogenblik voor mij stond. Ik was geheel en al verslagen.

Zij kwam naar mij toe en verwelkomde mij met een paar vriendelijke woorden. De eerste toon harer stem gaf mij mijne George Eliot weder. Nooit in mijn leven heb ik zulk eene sympathieke, harmonische stem gehoord als de hare. Wanneer ik Othello's bekende woorden lees, waarin hij van Desdemona's stem spreekt, moet ik onwillekeurig aan George Eliot's stem denken.

Zij verzocht mij, naast haar op een lage canapé plaats te nemen, en begon met mij te praten alsof ik eene oude bekende van haar was. Het is mij niet mogelijk, mij te herinneren, waarover ons gesprek geloopen heeft; ik weet niet eens, of hetgeen zij zeide, origineel of geestig was; alleen dit weet ik: na een kwartier was

ik geheel en al door hare persoonlijke beminnelijkheid meegesleept, ik beminde haar met mijne geheele ziel, haar gelaat en hare gestalte schenen mij geheel veranderd toe, ik gevoelde, dat de werkelijke George Eliot ver boven mijn fantasie-beeld stond!

Het zou mij letterlijk onmogelijk zijn te beschrijven, waarin de geheel eigenaardige, bijna ongeloofelijke toovermacht lag, die George Eliot op hare omgeving uitoefende. Het zoude vergeefsch zijn, te beproeven, dit iemand begrijpelijk te willen maken, die ze niet zelf ondervonden heeft; ik weet alléén, dat allen, die George Eliot gekend hebben, mij verzekerden, dat het hun eveneens gegaan is. Turgenjeff, die in het algemeen zeer ontvankelijk voor schoonheid was, en die in dit opzicht groote ervaring bezat, zei mij eens, toen er van George Eliot sprake was: „Ik weet, dat zij leelijk is, maar ik zie het niet." Hij zeide zelfs, dat hij eerst sedert hij George Eliot had leeren kennen, het begrepen had, dat men op eene werkelijk onbetwistbaar leelijke vrouw verliefd kon worden.

Wat mij zelve betreft, kon ik niet nalaten, telkens, wanneer ik ze weerzag, bij mij zelve te zeggen: „Zij is toch schrikkelijk leelijk," doch vijf minuten later verwonderde het me, dat ik ooit zoo had kunnen denken.

Een van George Eliot's groote talenten bestond daarin, dat de persoon, met wien zij sprak, zich steeds op zijn gemak voelde; zij wist de gedachten te vatten, vóór men tijd gehad had, ze in een vorm te gieten en hare eigen ideeën iemand op eigenaardige wijze in te geven.

„Ik voel mij nooit zoo geestig en diep, als wanneer ik met George Eliot praat," zeide mij een onzer gemeenschappelijke vrienden. Ook ik heb dezen indruk ondervonden, en misschien ligt het geheim harer toovermacht in dit gevoel van welzijn en tevredenheid met zich zelve, dat zij onbewust bij ieder, met wien zij sprak, wist te doen ontstaan.

Wat Mr. Lewes betreft, zoo moet ik bekennen, dat ik zoodanig door zijne vrouw werd bezig gehouden, dat ik slechts weinig aandacht aan hem kon wijden. Ik gevoel, dat ik er nauwelijks toe gerechtigd ben, hem te beschrijven. Ook hij was heel leelijk, maar het was eene soort van origineel leelijk, waarmede men zich makkelijk verzoent. Zijne kundigheden kwamen mij verbazend

omvangrijk voor, en zijn onderhoud was zeer belangwekkend en oorspronkelijk. Hij sprak graag over de werken zijner vrouw en verlangde mijn oordeel daarover te vernemen.

Het scheen hem veel genoegen te doen, toen ik hem zeide, dat zijn eigen boek: „Physiology of Common life" een buitengewonen bijval in Rusland gevonden had, zoodat de uitgever der Russische vertaling er een heel vermogen aan verdiend had. Hij vroeg mij, of ik zijn bekend biographisch werk: „Het leven van Goethe" en zijn roman „Ranthorpe" gelezen had? Ik moest hierop ontkennend antwoorden, en deze openhartigheid scheen hem aan te staan. „De geleerde en de kunstenaar hebben in mij steeds om de opperheerschappij gestreden," zei hij, „nu ben ik al grijs, en nog is de strijd niet geëindigd. Ik heb altijd beweerd," voegde hij er lachend bij, op George Eliot wijzende, „dat er in haar veel meer stof voor een geleerde zit dan in mij."

Toen ik na een uur opstond, om afscheid te nemen, verzocht mij George Eliot met aandrang spoedig terug te komen. „Ik ontvang elken Zondag tusschen twee en vijf uur," zeide zij, „en ofschoon het grootst gedeelte mijner vrienden in dezen tijd van het jaar niet te Londen is, hoop ik toch, dat u gelegenheid hebben zal, bij mij personen te ontmoeten, die u grooter belangstelling inboezemen dan eene oude vrouw gelijk ik."

Ik maakte natuurlijk gebruik van deze uitnoodiging en kwam den volgenden Zondag terug, ofschoon ik, wat mij betreft, er de voorkeur aan gegeven zou hebben, haar nog eens alleen, zoo heel intiem weer te zien, in plaats van haar door eene menigte uitstekende personen omringd te vinden, die allen op een deel harer belangstelling en opmerkzaamheden aanspraak maakten.

Ongeveer twintig menschen waren in hun salon bijeen, toen ik den volgenden Zondag daar binnentrad. Daaronder bevond zich ook een zeer jonge lord, die juist van eene lange reis in een zeer afgelegen en blijkbaar zeer wonderbaarlijk land teruggekeerd was, maar wiens naam mij echter tot mijn leedwezen ontgaan is.

Daar waren ook twee of drie schilders, een musicus en een dichter. Van dames was er behalve mijn persoon slechts éene aanwezig, eene zeer jonge, allerliefste vrouw, de echtgenoote van een der schilders.

* * *

Tot hare beste vrienden telde George Eliot den beroemden wijsgeer Herbert Spencer, die hare eerste schreden op de letterkundige loopbaan leidde en grooten invloed op de ontwikkeling harer ideeën en levensbeschouwing gehad heeft.

Bij George Eliot leerde ook ik dezen grooten man kennen. Onze kennismaking had op eene zeer oorspronkelijke wijze plaats.

Ik had mij bereids een heele poos in George Eliot's salon bevonden, toen een kleine, beenige grijsaard met een typisch Engelsch voorkomen binnentrad. „Ik ben heel blijde, dat u van daag komt," zeide onze gastvrouw tot hem, „want ik kan u eene gepersonifieerde ontkenning uwer beginselen voorstellen, mevrouw Kowalewska, eene wiskunstenaresse. Ik moet u daaromtrent opheldering geven," voegde zij er bij, zich tot mij wendende; „mijn vriend hier ontkent namelijk de mogelijkheid van het bestaan eener vrouwelijke wiskundige. Hij geeft wel is waar toe, dat men soms bij uitzondering vrouwen ontmoet, wier verstandelijke vermogens het gewone niveau van het mannelijk geslacht overtreffen, maar hij beweert, dat deze vrouwen dan steeds aangetrokken zullen worden tot de letterkunde en de schoone kunsten; zij moesten, naar zijne opvatting, hare gave tot kritiseeren en ontleden hiertoe aanwenden, om het leven en de maatschappij te onderzoeken en analyseeren, maar zij moesten nooit tot de sferen der zuivere abstractie opklimmen. Beproeft u nu eens, hem op andere gedachten te brengen."

De kleine grijsaard zette zich naast mij neder en bekeek me met eene zekere nieuwsgierigheid. Ik had er niet het geringste vermoeden van, wie hij was, en in zijn geheele voorkomen was niets, wat mij eenigszins beschroomd maakte. Het onderhoud bepaalde zich dus tot de eeuwige questie over de begaafdheid en de rechten der vrouwen, en over het goede of kwade, dat er voor het geheele menschdom uit zou kunnen ontstaan, wanneer een grooter aantal vrouwen zich aan de studie wijdde.

Mijn tegenstander maakte eenige opmerkingen, die — zooals mij veel later eerst gebleken is — alleen ten doel hadden, mijne oppositie te voorschijn te roepen en mij tot den strijd aan te sporen. Dat was niet moeilijk. Ik was destijds heel jong; de vijf of zes jaren, die mij van mijne kindsheid scheidden, had ik besteed, door uit alle kracht te kampen, om voor mij het recht te verwerven,

mij aan mijne lievelingsstudie te kunnen wijden. Ik bezat den gloeienden ijver van een neophyt voor de vrouwenquestie, en ik was in dien tijd er zoo van overtuigd, de onbetwistbare waarheid aan mijne zijde te hebben, dat ik spoedig mijne geheele omgeving vergat. George Eliot deed buitendien alles, om mij tot spreken aan te moedigen, zoodat de overige aanwezigen van lieverlede verstomden en naar ons luisterden.

Dit had mij voorzeker tot nadenken moeten brengen, maar ik bespeurde dit eerst later en beantwoordde dapper en zonder mij eenigszins verlegen te laten maken, alle opmerkingen en sarkastische zetten van mijn tegenstander.

Onze woordentwist had ongeveer reeds drie kwartier geduurd, toen George Eliot ten slotte lachend zei: „Ge hebt flink en dapper gestreden, en wanneer Mr. Herbert nu nog niet overwonnen is, vrees ik, dat wij hem als onverbeterlijk moeten beschouwen." Men kan zich gemakkelijk mijne ontsteltenis bij deze woorden voorstellen.

Toen mijne vacantie verstreken was, keerde ik weder naar Duitschland terug, en gedurende de nu volgende jaren kwam ik in geene persoonlijke aanraking met George Eliot. Toen ik in mijn doktersexamen geslaagd was, schreef ik het haar en ontving eenige hartelijke regels van haar. Sedert zond ze mij van tijd tot tijd een groet door wederzijdsche vrienden, en daartoe beperkte zich ons geheele verkeer.

* * *

In den herfst van het jaar 1880 keerde ik naar Londen terug, om er eenige weken door te brengen.

Groote veranderingen hadden er intusschen in George Eliot's leven plaats gegrepen. Haar echtgenoot, Mr. Lewes, was gestorven, en een jaar daarna hadden George Eliot's vrienden door de couranten het opzienbarend nieuws van hare echtverbintenis met Mr. Crosz vernomen.

Ik moet bekennen, dat deze tijding op mij een smartelijken indruk maakte. George Eliot was in mijne oogen met zulk een stralenkrans van poëzie en grootheid omgeven, dat het mij niet

mogelijk was, mijn ideaal op eene of andere wijze te zien verbleeken; en ik was er stellig van overtuigd, dat ik, nadat ze zulk een stap gedaan had, niet meer dezelfde vereering voor haar koesteren kon als te voren. Eene zestigjarige vrouw, die met een dertigjarigen man huwt — men kan zich werkelijk slechts heel moeilijk zulk eene zonderlinge afwijking voorstellen!

Ik wil hier niet beproeven, deze zaak te verklaren, nog veel minder zulke onnatuurlijke verbintenissen in het algemeen te verdedigen; doch ter wille der waarheid moet ik echter zeggen, hoe onwaarschijnlijk dit ook klinken moge, dat, toen ik George Eliot met dezen tweeden man samenzag, mij hare vereeniging heel natuurlijk toescheen. De verklaring daarvan ligt misschien hierin, dat zij beide zoo eenvoudig en kalm gelukkig schenen. Het geluk is iets, dat men onmiddellijk herkent, men kan het zeer moeilijk huichelen, en het ware geluk, het geluk, dat in zich zelf genoeg heeft, dat de ijdelheid doodt, dat u onverschillig omtrent de meening van anderen maakt, dat den moed bezit, ondanks den ironischen glimlach der wereld, zijne aanwezigheid te toonen, is zoo zeldzaam en zoo benijdenswaardig, dat men niet nalaten kan, het te eeren en te bewonderen, ook al ontmoet men het in een zeer zeldzamen en verrassenden vorm in het leven.

George Eliot was gedurende de zeven jaren, waarin ik ze niet gezien had, heel weinig veranderd. Zij scheen mij niet ouder en zelfs minder leelijk dan de eerste maal toe. Misschien waren de zeven jaren, waarin ik zelve ouder geworden was, ook wel de reden, dat ik haar met een minder kritisch oog bekeek.

Zij was overigens het zelfde vrouwtje als vroeger met het goede, ernstige, ziekelijke uiterlijk en de innemende stem. Men bespeurde bij haar niet de geringste poging om jonger te schijnen, dan ze was, en er was bij haar geen spoor te ontdekken van de „verliefde vrouw", aan welke men onwillekeurig denken moet, wanneer men van een zoo ongepaste echt hoort, als de hare toch in werkelijkheid was.

Mr. Crosz was een zeer knap man van het zuiver Anglo-Saksisch type: een mooi figuur, eene frissche kleur, helder kastanjebruin, krullend haar. Het gezicht werd door een paar bruine, zeer sympathieke, verstandige en trouwe oogen verlevendigd. De

lippen waren in het oog vallend fijn geteekend. Zijn geheele persoon maakte den indruk van een fijn en voor het schoone ontvankelijk wezen, dat misschien niet de gave bezat, zijn ideaal te belichamen, het een stoffelijken vorm te schenken, maar daarentegen des te beter in staat is, deze gave bij anderen te waardeeren.

George Eliot had na haar tweede huwelijk eene andere woning betrokken. Zij bewoonde nu een eigen huis. De kamer, waarin ze mij ontving, was een redelijk groot schrijfvertrek, dat als Bibliotheek was ingericht. Eene kleine causeuse, eenige heel lage leunstoelen en veel boeken — boeken, waar men ook heen zag. Dat was eene veel betere lijst voor haar persoon dan het koude, doodgewone salon, waarin ik haar de eerste maal zag. Zij zeide mij, dat dit hun beider lievelingsvertrek was, waarin zij bijna den geheelen dag doorbrachten. Haar man en zij gaven den indruk van twee teedere, liefdevolle vrienden, die den zelfden smaak en de zelfde belangen hebben, en van welke de jongste de oudste ontzaglijk bewondert.

Wij spraken veel over oude en nieuwe letterkunde, en toen kwam het gesprek op haar eigen werk. Zij vertelde mij onder anderen, dat zij, zoodra zij een nieuw werk uitgaf, steeds eene menigte brieven van onbekende personen ontving, die haar soms allerlei raad gaven, of zich ook in een of anderen persoon meenden te herkennen.

„Toen bv. ‚Middlemarch' uitkwam," zeide zij, „waren er niet minder dan drie Dorothea's, die mij haar compliment maakten, dat ik hare geheimste gedachten geraden had. Ik verzocht ieder van haar, mij hare photographie te zenden, maar ik moet bekennen, dat zij, althans wat het uiterlijk betrof, al heel weinig op de Dorothea geleken, die ik zelve mij had voorgesteld. In tegenstelling hiervan ontving ik een brief van een ouden heer, die mij schreef, dat hij twee dochters had, en dat hij, na de beschrijving van ‚Rosamunde' gelezen te hebben, zich bijna verbeeld had, dat ik zijne meisjes kennen moest. Dat was althans al heel weinig vleiend voor zijne beide dochters!"

Ik zei toen George Eliot, dat er één ding in hare romans was, waartegen ik bedenking had: namelijk, dat zij hare personen bijna al te zeer à propos liet sterven. Juist wanneer het zielkundig

conflict het ingewikkeldst wordt, wanneer de lezer met spanning verwacht, hoe het leven de gevolgen eener goede of slechte handeling ontwikkelen zal — dan komt de dood en vereffent alles. Men begrijpt b.v. heel goed, dat Maggie in „the Mill on the flors" in een oogenblik van zielsverrukking en zelfverloochening hare eigene liefde kan opofferen, om die van haar nichtje te redden. In het oogenblik, waarin men als 't ware overweldigd wordt door een onmetelijk, onvoorzien geluk, kan het mogelijk, bijna gemakkelijk schijnen, van dit geluk vrijwillig afstand te doen. In zulk een oogenblik schijnt het lijden ons zoo veraf toe, komt het ons in kleuren tegemoet, die zoo weinig op de werkelijkheid gelijken, dat het offer mogelijk is. Zal Maggie echter in hare opoffering volharden, wanneer op de overspanning de onvermijdelijke reactie volgt, wanneer de doodelijke eentonigheid van een eenzaam leven zonder liefde in eene eindelooze reeks van dagen en jaren haar terneer drukt, wanneer zij haar offer eene gestalte ziet aannemen, wanneer zij bespeurt, dat het haar werkelijk gelukt is, de liefde voor den beminde te dooden, wanneer de kwaal der jaloezie werkelijkheid voor haar wordt? Zal zij zich dan niet zelve verrassen, als zij hartstochtelijk het geluk terug begeert? En wanneer zij werkelijk in hare zelfopoffering volhardt, wat zouden er dan de gevolgen van zijn? Ik zou Maggie wel eens na den strijd willen zien; ik zou willen zien, of de verzaking een mensch edeler en waardiger maakt, dan wel of men zijn geluk ter wille van het beginsel slechts ten koste der beste eigenschappen van het hart offert, zoodat er slechts een dweper overblijft, die even ongevoelig voor zijn eigen lijden als voor de smart en vreugde van anderen is.

Dat wil de lezer weten, naar mijne opvatting althans. In plaats daarvan komt echter de overstrooming, en eene groote zwarte golf maakte aan allen strijd, aan alle opofferingen en verwachtingen een einde. In de overige romans ziet men ongeveer het zelfde. In „Middlemarch" sterft Mr. Casanbon vóor Dorothea in staat is geweest, iets van het ondankbare en onvruchtbare werk ten uitvoer te brengen, waaraan hare ondoordachte liefde haar geketend heeft. In „Daniel Deronda" verdrinkt Gwendoline's echtgenoot bij eene gondelvaart, juist als hun gezamenlijk leven bijna eene on-

mogelijkheid wordt, en als de lezer in de grootste spanning is gebracht, hoe zich de arme Gwendoline uit den ontzettenden toestand redden zal, waarin hare ijdelheid haar gebracht heeft. Steeds komt de dood precies op het juiste oogenblik, brengt alles in orde en hakt den onoplosbaren knoop door.

„U mag gelijk hebben," antwoordde George Eliot, „maar hebt ge datzelfde niet menigmaal in het werkelijke leven ook opgemerkt? Wat mij betreft, ik geloof dat de dood veel logischer is, dan men zich voorstelt. Wanneer de toestand ondragelijk wordt, wanneer men in 't geheel geen uitweg meer ziet, wanneer de elkaar wedersprekende plichten met elkaar in strijd geraken, dan komt de dood en ontsluit een weg, die verzoent, wat onverzoenlijk scheen. Het geloof aan den dood geeft mij dikwijls den moed om te leven."

Ik heb na dien tijd dikwijls aan dit onderwerp gedacht — het laatste, dat ik met George Eliot had. Er waren nauwelijks twee weken sedert dien dag vervlogen, toen de vernuftigste vrouw onzer eeuw na eene ongesteldheid van slechts eenige uren overleed. Bij haar kwam de dood als bij hare heldinnen, even onvoorzien en snel, juist op het oogenblik toen het leven al den schijn had, haar een zwaar, misschien onoplosbaar raadsel voor te leggen. Zij had den moed gehad, een levenstoestand te trotseeren, die veel zwaarder en ongewoner was dan die van een harer heldinnen. Door haar lot met dat van een man te verbinden, die dertig jaar jonger was dan zij, had ze eene uiterst gewaagde, zielkundige proef genomen. Voor het oogenblik waren beide tevreden en gelukkig, maar kon dat zoo blijven? Zoude de geest op den langen weg voldoende blijken, om het verschil in leeftijd te vereffenen? Kan eene hartstochtelijke bewondering voor het talent eener vrouw het leven van een man geheel vullen en hem eene meer aardsche liefde vergoeden?

Dat was een zeer lastig en ingewikkeld vraagstuk. Wie kan zeggen, welke oplossing het leven daarvan gegeven zou hebben? Maar de dood kwam op het juiste oogenblik, hij was liefdevol en barmhartig jegens de begaafde vrouw. Hij nam haar plotseling weg, bijna zonder haar te doen lijden, te midden van de weelde van een laat, onverwacht geluk. Ik heb menigmaal aan hare

woorden gedacht: „Het geloof aan den dood geeft mij den moed om te leven."

* * *

Deze belangwekkende herinneringen aan de eerste schrijfster en begaafdste vrouw onzer eeuw, aan George Eliot (eigenlijk Mary Ann Evans) geb. 1819, gestorven 1880, zijn onlangs in een Russisch en een Zweedsch tijdschrift verschenen. De schrijfster, Sophie Kowalewska, werd in 1853 te Moskou geboren, en was de dochter van den generaal der artillerie Corvin-Krokowski. Zij studeerde in 1869 te Heidelberg bij Professor Königsberger en vervolgens van 1871—74 te Berlijn bij Professor Weierstrasz wiskunde. Op een-en-twintigjarigen leeftijd verwierf zij te Göttingen het doctoraat in de wijsbegeerte. In 1888 werd haar door de Academie te Parijs voor hare wetenschappelijke studiën de prix Baudin toegekend. In het jaar 1884 werd haar de leerstoel voor hoogere Analysis aan de hoogeschool van Stockholm aangeboden, dien zij tot haren dood, 10 Februari 1891, innam.

BABY

DOOR

C. VAN ASPEREN.

„Gunst, ma, die nieuwe menschen komen zeker vandaag op het bovenhuis hierover; er staat een verhuiswagen voor de deur," verkondigt Suze van Dommelen, eene der talrijke dochters van een ambtenaar, die met vrouw en kroost in een der nieuwe wijken een klein huis bewoont met ongelooflijk weinig ruimte, maar op „netten stand", volstrekt niet „ordinair"!

„Dat tref je, dat je vanmiddag geen les hebt, Suus! nu kan je naar hartelust gluren," meent zusje Jeanne, wel wat vinnig; maar als tot verzachting voegt zij er dadelijk bij: „'k Wou, dat ik ook zoo gezegend was, in plaats van naar die vervelende school te moeten draven. Nu, bonjour, hoor! kijk voor mij meteen maar!"

De laatste opmerking gaat verloren voor Suze, die reeds een en al aandacht is voor de verhuizing aan den overkant, want het afladen is al in gang en achter de verraderlijke vitrage monstert zij stuk voor stuk den kleinen inboedel met onderzoekende blikken. De totaal-indruk schijnt bevredigend te zijn, althans mama wordt nu en dan gerustgesteld met opmerkingen als: „'t Ziet er heusch nog al heel netjes uit!" — „Bepaald nog een jong huishoudentje, alles lijkt zoo nieuw!" — „O, ma, kom eens even kijken, wat een beeldige salonstoeltjes!"

„'k Hoop, dat het nu eens buren zullen zijn, waar we wat aan

hebben," zucht Betsy, de oudste der dochterenschaar; „die vorige familie was heel geen conversatie voor ons, en 't is toch zoo ..."

Hier worden hare beschouwingen afgebroken door een uitroep van schrik, die haar van het venster tegenklinkt.

„O hemel!" en met eene soort van ontzetting staart Suze naar den overkant, waar het onschuldig voorwerp harer belangstelling juist naar binnen gedragen wordt; „'t zijn menschen met kleine kinderen! er is een kinderwagen bij. Ba, wat een vervelende overburen! Dan had ik nog liever die twee oude burgermenschen, daar hadden we tenminste geen last van!"

„Houd je toch kalm, kind; draaf zoo niet door!" vermaant mama; „'t is er misschien maar één, en wat voor last zullen wij daar nu van hebben?"

„Eén? 't kunnen er even goed zes zijn! En last? nu, we kunnen er op rekenen, dat ze altijd met hun neus voor 't raam zitten en ons brutaal op de vingers kijken; dat doen kinderen altijd!"

„Als ze nu maar net als jij achter de gordijnen gaan staan, zullen de wederzijdsche kijkers weinig van elkaar merken, dunkt me."

Deze opmerking, droogjes maar duidelijk, maakt een einde aan de woordenwisseling, want Suze heeft weinig lust om als dank voor hare inlichtingen niets dan zusterlijke hatelijkheden te oogsten en bewaart dus omtrent alle verdere ontdekkingen een hardnekkig stilzwijgen.

Was ooit een kinderwagen bestemd tot het teweegbrengen van onaangename indrukken, dan is het zeker het elegante lichte karretje, dat daar de trappen is opgedragen van zijn nieuw verblijf; want niet alleen bij de Van Dommelens staat een waakzaam lid van 't gezin op post — o neen, de geheele buurt interesseert zich voor alles wat de nieuwe bewoners betreft en gluurt, zeer bescheiden, achter de vitrage; en overal bederft die ongelukkige kinderwagen den goeden indruk, dien de verdere inboedel gemaakt heeft. De buurt is niet op kinderen gesteld; het is eene kalme, stille buurt en wel eene halve straat ver is geen huis, waar kinderstemmen gehoord worden.

Mevrouw Engel, de naaste buur rechts, die juist een half jaar geleden haar jongsten zoon naar Indië heeft zien vertrekken,

waarheen vier oudere broers hem reeds zijn voorgegaan, denkt aan den tijd, toen dat troepje jong was en zucht:

„Die kinderen schreeuwen me natuurlijk den ganschen dag half doof, want 't is hier zoo gehoorig. 't Is pleizierig! Zelf ben ik blij den last van kleine kinderen kwijt te zijn en nu krijg ik 't van een ander te genieten."

Mijnheer Stork, violist, naaste buur links, verneemt het nieuws met groote ergernis.

„Hemel, vrouw! Elizelief, stel je voor, dat ik aan het componeeren ben en dat me zoo'n ... zoo'n wurm ... gaat brullen!"

„Hè, man!" Elize's stem klinkt ietwat verwijtend, het harde woord hindert haar. Zij heeft al zoo lang, zoo heel lang naar een kindje verlangd, en haar hinderde de kinderwagen alleen om de droevige gedachten, die hij wakker riep; in 't diepst van haar hartje liggen teleurstelling en smart verborgen en voor niets ter wereld zou zij het haar man willen openbaren, dat zij soms o, zoo veel liever het „brullen" van „zoo'n wurm" zou hooren dan zijne kunstigste composities!

Maar 't meest verongelijkt en beklagenswaard gevoelen zich de bewoners van het benedenhuis, die het naderend onheil vlak boven 't hoofd zullen krijgen. Het zijn een paar lastige oudjes, broer en zuster; hìj zoo goed als blind, zìj stokdoof, en zóó, elkanders gebreken aanvullend zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, sukkelen zij het leven door, dat voor hen niets meer beduidt dan een aaneenschakeling van lange, eentonige dagen, waarin veelvuldige kibbelarijen de eenige afwisseling brengen.

„Thomas, een kinderwagen! er komen kinderen hier boven!" bericht de oude vrouw met de luide stem, aan dooven eigen.

„Schreeuw toch zoo niet, ik ben niet doof!" bromt broer; „kinderen, zeg je? hoeveel?"

„Geel? neen, de wagen is donkerblauw."

„Hoeveelll, vraag ik!" met groote stemverheffing.

„O, hoeveel! Wel, weet ik dat? In dien wagen kunnen ze wel beurt om beurt rijden; en dan kunnen er ook zijn, die al loopen, en misschien nog grootere, en ...."

„Houd op, mensch! Als dàt waar is, verhuis ik; ik kan dat gestommel en gehol op de trap niet aanhooren den geheelen dag."

„Dat's nog het ergste niet," meent zus, ietwat egoïstisch bedenkend, dat zij daarvan weinig last hebben zal; „maar ze zullen op mijne stoep spelen en die vuil maken; misschien bemorsen ze zelfs mijne ramen wel!"

Broer Thomas zou nu terecht kunnen opmerken, dat dìt voor hèm niet heel hinderlijk zal zijn; maar het gesprek verveelt hem en hij bromt nog slechts voor zich zelf iets omtrent de onrechtvaardigheid van op zijn ouden dag nog te moeten verhuizen om zóó'n reden!

Arme Baby, die daar in den avond als een klein hoopje slapend mensch door papa uit het rijtuig getild en de trap op gedragen wordt, — weinig vermoedt ge, door de buren als een soort schrikbeeld verwelkomd te worden! en evenmin vermoedt ge, hoe ge bij uwe intrede de eerste goede daad verricht: het geruststellen van een paar oude, bezorgde harten. De doove juffrouw van beneden bericht met een zucht van verlichting:

„Goddank, Thomas, 't is er maar één, en nog klein!"

Als een kleine prins, die zich van zijn hoogen zetel den volke vertoont en zijn gebied in oogenschouw neemt, troont den volgenden morgen Baby in zijn kinderstoeltje voor het open raam.

Baby's ouders houden niet van vitrage en de rolgordijnen hebben zij hoog opgehaald om het vriendelijke voorjaarszonnetje binnen te laten, zoodat het kleine figuurtje tegen den crême-achtergrond der kanten overgordijnen tot zijn volle recht komt.

Suze van Dommelen is aan het stof afnemen in de voorkamer en het is dus niet meer dan natuurlijk, dat zij, nu er leven is gekomen aan den overkant, eens even een kijkje moet nemen.

't Is vreemd: door die royaal opgehaalde gordijnen kan zij de geheele kamer en al wat er in is gemakkelijk overzien, maar Suze maakt van die gelegenheid geen gebruik! Haar blik, 't eerst op Baby vallend, blijft aanvankelijk met verrassing en dan met eene soort van welbehagen op het ventje gevestigd: het ziet er zoo vriendelijk uit, dat bruine krulkopje met de groote, donkere kijkers, de rozige wangetjes, het schalks lachend mondje.

Blijkbaar is Baby de buurt aan het inspecteeren en zijn dwalende blik vestigt zich nu juist op het venster, waarachter Suze in stille bewondering hem gadeslaat. Onwillekeurig schuift zij de vitrage wat ter zijde; en nauwelijks heeft het buurmanneke deze manoeuvre gezien, of hij staart het hem onbekende gelaat een oogenblik onderzoekend aan en begint dan uit alle macht te knikken en met de mollige armpjes te wuiven. Suze kleurt van verrassing: zij is er voor bekend, dat kinderen altijd bang voor haar zijn, of haar althans geen vertrouwelijke toenadering betoonen; en nu dit kleine vreemde dotje!

Binnen een kwartier weet heel het huishouden van Van Dommelen, dat „het kind van hierover" een snoes is; in haar vuur om het nieuws te verspreiden laat Suze zich zelfs niet afschrikken door de kans op eene hatelijkheid van zuster Betsy (die zij dan ook niet misloopt) betreffende den plotselingen ommekeer in hare gevoelens.

't Is trouwens of Baby het er op gezet heeft, den ongunstigen indruk, door zijn voertuig teweeg gebracht, zoo gauw mogelijk uit te wisschen; want voor dat het gezin eene week op het bovenhuis heeft doorgebracht, hebben het vriendelijke snuitje, het aardig, gebroken gebabbel, kortom alle goede gaven die moeder Natuur het kindje bij zijne intrede in de wereld mede gaf, alle veroverbare harten in de buurt stormenderhand ingenomen.

Mevrouw Engel's verzuchtingen blijken voorbarig geweest te zijn: Baby denkt er niet aan, de buren op geschreeuw te vergasten; hij is tevreden met zijn leventje en uit zijne gevoelens omtrent alles wat hem wedervaart meer met zijne groote, lachende oogen dan met zijne keel, die hoogstens nu en dan, bij groote verrukking, een vroolijk gekraai laat hooren. Deze eigenschap van Baby heeft ook onmiddellijk de vijandige gezindheid van buurman Stork doen bedaren, in wiens kunstenaarsbrein het mooie, ideale kopje zelfs reeds eene vonk van inspiratie heeft doen ontgloeien, waaruit hoogstwaarschijnlijk eene of andere rêverie zal geboren worden, als „l'Enfance" of „C'était un ange des cieux!"

Arme mevrouw Stork! In haar hart heeft Baby meer dan ééne vonk doen ontgloeien! Alle hunkerende verlangens, alle vroeger gekoesterde droomen, jarenlang met zooveel inspanning terugge-

drongen naar het diepst harer ziel, hij heeft ze weêr wakker geroepen met den blik zijner lieve, onschuldige kijkers, met den zilveren klank van zijn stemmetje; en zij vlammen op in haar hart, als wilden zij dat arme ontberende hart verteren. Baby moet dikwijls bij haar komen, heeft ze tegen zijn moedertje gezegd; en dat jonge moedertje begrijpt haar verdriet en schenkt van haar eigen grooten schat van geluk gaarne nu en dan een zonnig half uurtje aan de arme misdeelde.

En of de benedenburen aanstalten maken om te verhuizen? Wel — dat tweetal is door den jeugdigen indringer behandeld met eene taktiek, een ervaren krijgsman waardig; de kleine handjes hebben die oude harten gekneed en bewerkt, dat het een lust is, de resultaten waar te nemen!

De eerste maal, dat Baby in zijn wagentje thuis kwam, door moeder gereden, stond toevallig de doove buurvrouw aan hare open deur; of het een uitvloeisel van verlegenheid of wel van hartelijkheid was, is moeilijk uit te maken, maar het oudje neeg deftig voor de nieuwe bovenbuur en stak het kind de hand toe met een vriendelijk „dag, beste jongen!"

Van dat oogenblik dateert Baby's vriendschap met de benedenburen; van groeten en praatjes kwam het tot bezoeken en zonder dat iemand er zich over verwonderde, laat Baby nu bijna dagelijks daar beneden eenige oogenblikken zijn zonnetje schijnen.

Het gebrek van de oude vrouw schijnt hij, zooal niet te begrijpen, dan toch als bij instinct te gevoelen; op haar schoot zittend praat hij geen woord, maar wijst met zijn mollig vingertje naar alles wat hij mooi vindt en maakt zijn vriendelijk snuitje zoo welsprekend mogelijk, nu en dan eens met een triomfantelijken blik te kennen gevend: „wij begrijpen elkaar best, nietwaar?"

Bij den ouden man op knie vlot het gesprek beter; hier is het wel degelijk zaak, zich door praten verstaanbaar te maken, want zijne sprekendste blikken, zijne liefste lachjes gaan immers voor den armen blinde totaal verloren!

„Baby kijken voor jou! — dat mooi! — o, dat mooi! ammaal mooi, mooooi!" verkondigt hij gewoonlijk, met een blik van voldoening de geheele kamer rondziend en geen oogenblik twijfelend aan de duidelijkheid zijner inlichtingen.

Eens pakt de oude man hem op, houdt hem voor den spiegel en vraagt lachend:

„En hoe is Baby zelf nu wel?"

Kraaiend van pret bekijkt de kleine man zich van top tot teen, knikt vroolijk tegen zijn aardig evenbeeld en roept dan vol overtuiging:

„Baby ook mooooi!"

Later, als Baby's stemmetje lang verstomd, zijn schoon lang vergaan is, meent de oude het nog dikwijls te hooren, dat dartel „Baby ook mooooi!"; en zijn rimpelig gelaat staat dan zoo droevig, zoo droevig — — — —

Drie dagen aaneen heeft Suze van Dommelen 's morgens vergeefs naar den overkant getuurd, telkens hopend Baby's plaatsje weer bezet te zien; maar geen kindergezichtje vertoonde zich om den gewonen morgengroet te wisselen en in plaats daarvan grijnsden haar dreigend de groote zwarte letters tegen: „Besmettelijke ziekte Diphteritis". Op den vierden dag was alles gesloten aan den overkant en Suze is snikkend de kamer uitgegaan, begrijpend dat er een lief, onschuldig wezentje minder op aarde was.

En nu staat de lijkwagen voor de deur en rijdt langzaam weg met zijne kleine, lichte vracht: Baby gaat de buurt voor goed verlaten.

„Arme Baby!" fluistert menigeen, die den kleinen stoet ziet voorbijtrekken; maar mevrouw Stork wendt het hoofd af en als een smartkreet rijst het haar op de lippen: „Arm moedertje!"

EENE BLADZIJDE UIT BARRAS' GEDENKSCHRIFTEN

(HERINNERINGEN AAN NAPOLEON EN TALLEYRAND.)

DOOR

A. W. STELLWAGEN.

Paul Jean Francois Nicolas, Graaf van Barras, werd den 30sten Juni 1755 te Foy in Provence geboren. Hij ging in militairen dienst, vertrok voor korten tijd naar Indië, streed er tegen de Engelschen, en keerde na den vrede te Parijs terug. Hier verkwistte hij zijn vermogen, maar maakte zich vele vrijheidsvrienden. In 1789 als afgevaardigde van den derden stand ter Generale Staten gekozen, stond hij steeds aan de zijde van de vooruitdringende revolutie Na de bestorming der Tuilerieën, 10 Augustus 1792, verwierf hij 't bestuur van het departement Bar; later vertrok hij als legercommissaris naar Italië, om er het algemeen bestuur van het graafschap Nizza over te nemen. Tot afgevaardigde der Conventie verkozen, was hij weder onder de ijverigste revolutiehelden, en stemde voor de executie des Konings „zonder uitstel of hooger beroep". Ook verklaarde hij zich den 31sten Mei 1793 tegen de Girondisten. Toen hij, bij zijn terugkeer naar 't leger in Italië, vernam, dat zijne collega's, de afgevaardigden Bayle en Beauvais, in Toulon gevangen gehouden werden, en er een prijs op zijn hoofd was gesteld, besloot hij dadelijk met de te Nizza aanwezige troepen Toulon te gaan belegeren, commandeerde onder Dugommier bij den aanval tegen de stad zelf eene divisie, en werd, na

de inneming der rebelleerende veste, een der heftigsten bij alle bloedige maatregelen, die het zuiden des lands voor de nieuwe toestanden moesten geschikt maken. Den 9den Thermidor, bij den val van Robespierre, die hem haatte, speelde Barras een hoofdrol, en greep hij de teugels van het hollende revolutiepaard. In November 1794 werd hij Secretaris, spoedig daarop President der Conventie, en lid der Commissie van Openbaar Welzijn; maar weldra scheidde hij zich van de mannen, die het schrikbewind ondersteund hadden, al bleef hij ook met gelijke beslistheid tegen de royalisten gekant. Den 13den Vendémaire door de Conventie opnieuw tot generalissimus benoemd, toonde hij zich een beschermer van Bonaparte, die tot generaal werd bevorderd. Alsnu trad het Directoire te voorschijn, en Barras, medelid met Carnot der uitvoerende macht, verwierf de benoeming van zijn jongen vriend tot opperbevelhebber van het Italiaansche legercorps. Ook hielp hij mede aan het tot stand komen van Napoléon's huwelijk met de weduwe Beauharnais Den 18den Fructudor was hij nog eens weder de redder der regeering en handhaafde zijne macht als dictator. Twee jaren lang behield hij zijnen beslissenden invloed in het directoire en was het paleis Luxemburg ingericht voor het eene feest na het andere. Toen het directoire zijn glans ging verliezen, verbond hij zich met Sieyès, en de catastrophe van 30 Prairial bracht de uitvoerende macht geheel in handen der beide vrienden. En in deze dagen is hij, zegt men, met Lodewijk XVIII in onderhandeling geweest om den troon te herstellen. Maar reeds was Sieyès aan den arbeid, om met Bonaparte de gebeurtenissen van den 18den Brumaire voor te bereiden, en weldra moest Barras wijken voor het Consulaat. Hij trok zich aanvankelijk terug op zijn landgoed Grosbois, maar nu eens heette het, dat hij de Jacobijnen begunstigde, dan weer dat hij met de Bourbons heulde, en verder deed Napoleon, die hem, ondanks vroegere vriendschapsdiensten, haatte, al 't mogelijke om hem onschadelijk te maken; het slot was, dat Barras naar Brussel vertrok. Sedert 1805 was hij echter nu eens te Marseille, dan weer in Rome of te Montpellier, maar altijd onder toezicht der politie. Ten dage der restauratie keerde ook hij terug naar Parijs, waar hij nog vertoefde gedurende de regeering der honderd dagen, maar aan de elkaar

wisselende gebeurtenissen in deze periode nam hij geen aandeel. Sedert leefde hij stil van het vrij groote vermogen, dat hij uit de revolutiedagen overgegaard had, op zijn kasteel Chaillot, waar hij den 29sten Januari 1829 overleed.

* * *

Uit bovenstaande kleine mededeelingen is zooveel duidelijk, dat Paul Barras, de drager van een oud-adellijken naam, zich in de golvingen der revolutietijden niet alleen boven water hield, maar ook de kunst verstaan heeft gedurende de dagen der heftigste verschrikkingen in de nabijheid der guillotine te blijven, zonder er eenige andere betrekking mede te krijgen dan die van machthebber om de slachtoffers voor het politieke scheermes te helpen aanwijzen. Middelerwijl klom hij de ladder van voorspoed tot aanzienlijke hoogte op. Na Robespierre's val was hij ontegenzeggelijk de machtigste man van Frankrijk, en eerst voor het overweldigende genie van Bonaparte moest hij naar beneden komen en een goed heenkomen zoeken. Van zedelijkheidsbezwaren heeft Barras' geweten nooit vele folteringen ondervonden. De officier van het ancien régime, die, als avonturier naar Indië getogen, weldra terugkeerde om te Parijs het aantal slachtoffers van het zedenbederf dier dagen met één te vermeerderen, vond gelegenheid als Jacobijn op den voorgrond te komen, zijne fortuin te herstellen en machtig te worden. Geen zedeleeraanhanger hoegenaamd, geene beginselenbelijder van moreelen diepgang; maar man van goede manieren moest men zijn in den tijd, toen ook Talleyrand boven de menigte uitstak, en Barras voldeed aan deze lengtemaat. Zonder blozen had hij vóór het doodvonnis van Lodewijk Capet gestemd, zonder te verbleeken Robespierre aan de guillotine overgeleverd; zonder aarzelen had hij den 13den Vendémiaire de tegenomwenteling met kartetsen uiteen doen spatten; en bij alles was en bleef hij toch eigenlijk een staatkundig net mensch, voor wien de passiën aan de speeltafel en de dito bij de vermeerdering van zijn vermogen hooger plachten op te vlammen dan de aspiratiën van verheven eerzucht. Toen hij als dictator in het paleis Luxembourg ter eere van zijne favorite Madame Tallien de schitterendste feesten bekostigde, kwam de omkeer. Op den voorgrond verscheen de

kleine Korsikaan met den zwarten haarlok op het geniale voorhoofd, aan diens arm de bevallige Kreoolsche, de heerlijke Josephine, die tot heden, en in het paleis van Barras, anders gemeenlijk Rose genoemd werd. Welnu dan, de gunsteling van Barras, toen hij door dezen en door Carnot met het opperbevel over het Italiaansche legercorps werd bedeeld, aan zijne zijde de vroegere favorite van dienzelfden Barras, beide gelukkige jonggehuwden kwamen hunnen heer en beschermer uitnoodigen af te dalen van de trap der eere om als een vergeten burger op een landgoed zijne gedenkschriften te gaan schrijven. Drie-vierden van eene eeuw zijn verloopen, sedert de auteur dier gedenkschriften overleed, en thans worden zijne Mémoires gedrukt. Begrijpelijker wijze is het aantal nieuwsgierigen, weetgierigen en belangstellenden groot, om Barras te hooren vertellen van den gewichtigen tijd, dien hij beleefde; van de gebeurtenissen, waarin hij betrokken is geweest.

* * *

En is de gedenkschriftenschrijver een geloofwaardig auteur, verdienen zijne herinneringen vertrouwen? Dit wordt nu de vraag. Wat zal men zoo dadelijk antwoorden? De uitgever der Mémoires, de heer George Duruy, een Bonapartist met hartstocht voor de eer van den eersten Napoléon, zegt booze dingen omtrent Barras' onvertrouwbaarheid. Hij houdt Barras voor eene soort van gifmenger. Hij noemt hem ten hoogste ongeloofwaardig; hij noemt hem boosaardig, lasterziek, aanschennend. Hij waarschuwt den lezer tegen Barras' leugentaal. „Het is een gif, dat ik de wereld inzend; maar nu ik het vooruit zeg, dat het een gif is, nu reken ik mijzelve geabsolveerd, en kan de lezer op zijne beurt onderzoeken." Zoo en op deze wijze laat George Duruy zich over Barras' Mémoires uit, niet zonder protest van des lezers kant, tegen den voorredenaar der gedenkschriften, die immers verstandiger had gedaan zich buiten de zaak der uitgave te houden, indien Barras niets dan een gemeene leugenaar is. Nochtans is eene onbepaalde afkeuring, gelijk die van Duruy nopens Barras' herinneringen, niet zelden prikkelender ter kennismaking dan luidklinkende lof; en nu wij bovendien weten, dat de uitgever toornen moest tegen Mémoires, die zijn afgod Napoléon te

na komen, nu is er iets in ons, dat ons uitnoodigt Barras toch maar te hooren en te trachten door zorgvuldige schifting goed en kwaad uiteen te houden. Dit weten wij, dat Barras de menschelijke laagheid heeft gekend; de kromme ruggen der smeekelingen, de ijdeltuitigheid der parvenuën heeft gezien; dat hij de gewetenloosheid der opkomelingen, den hoogmoed der fortuinlijken, de bastaardij der machtigen en de slaafsche onderworpenheid der oogendienaars van nabij aan den arbeid heeft gezien. Indien hij dus zijne herinneringen oproept en geen reden heeft onware dingen te vertellen, dan kunnen zijne schilderingen wel zekere historische waarde hebben. Maar het is noodig voorzichtig te zijn, als we ons door hem over zijne vijanden laten inlichten. Zoo b.v. als hij over Napoleon Bonaparte vertellen gaat en met zekeren onedelen lust van diens kleinheden ophaalt of op kleingeestige wijze des Keizers roem vermindert. In zulke gevallen zal het verstandig zijn Barras' mededeelingen van elders toe te lichten en tegengif toe te dienen.

Bekend is het, dat Napoleon zijne bevordering in het leger aan zijne bekwaamheden, aan zijn genie in de eerste plaats te danken had. Hij is opperbevelhebber van het Italiaansche legercorps geworden door de goede gedachten, welke het Directoire van hem koesterde, en zeker heeft Barras zijne hulp en zijne stem aan Napoleon geschonken; maar Barras was immers voor oorlogszaken niet de hoofdpersoon in het college, waarvan ook Carnot lid was, en die in later jaren de zelfbeschuldiging heeft geuit „dengene het opperbevel in Italië te hebben toevertrouwd, die zich door dit springkussen op den troon heeft getild." Zooveel mag aangenomen worden, dat het Directoire van Bonaparte's buitengemeenheid als hoofdofficier kennis droeg en hem dien overeenkomstig bevorderde. De overlevering verhaalt, dat Napoleon aan het Directoire het plan voor een veldtocht in Italië had voorgelegd; en in de „Souvenirs sur Napoléon" van Chaptal, die onder den Eersten Consul minister is geweest, wordt gezegd, dat generaal Bonaparte, als artillerie-officier te Nizza, een plan in zeventien artikelen had opgesteld om met 25,000 man heel Italië te veroveren. Bedoeld plan moet Carnot in handen gekomen, en voor dezen de aanleiding geweest zijn, den genialen ontwerper tot opperbevelhebber

voor te dragen. Hoe dit alles in de bijzonderheden ook moge zijn, hoofdzaak is, dat Napoleon door eigen verdiensten tot bevordering geraakte. Het was juist in deze dagen, dat de schoone weduwe Beauharnais aan hertrouwen moest gaan denken. Zij had geene middelen en de opvoeding harer kinderen moest geld kosten, terwijl zij zelve voor haar kostbaar toilet veel noodig had. Gelukkig voor haar was er een drietal candidaten naar haar bezit. Een dezer was de jonge Bonaparte, de man van den 13[den] Vendémiaire. Hij was de meest verliefde, en de man met de schitterendste vooruitzichten. Maar Josephine hield niet van hem, ten minste niet dadelijk. „Bonaparte est si drôle", zeide ze in een harer brieven. Wel mogelijk, antwoordt een harer welmeenende vereerders, maar de toekomst kan hem aangenaam maken. Toch bleef de schoone aangebedene haren Napoleon te koel, en reeds scheen deze, het flirten van Josephine moe geworden, zich terug te trekken, toen hij den 28sten October 1795 een briefje van haar ontving, waarin ze zich beklaagt een beetje door hem veronachtzaamd te worden, door hem, dien zij zoo teederlijk genegen is, tendrement attachée. Als hij daartoe lust en gelegenheid heeft moet hij liever den volgenden morgen bij haar komen ontbijten, want ze voelt behoefte eens een half uurtje met hem over zijne belangen te keuvelen. Men begrijpt, dat Napoleon de schoone vrouw niet liet wachten. Vier maanden later waren de verloofden man en vrouw. Napoleon was hartstochtelijk van haar en hield niet op zijne hartstochtelijkheid te uiten met jaloersche drift. Bij iedere gelegenheid moet Josephine op hare hoede zijn, om den verliefden man geene aanleiding tot achterdocht te geven. Somtijds gebeurt het, dat hij — tijdens den veldtocht in Italië, waarheen Josephine hem gevolgd was — het hoofdkwartier verlaat en des nachts onaangediend tehuiskomt, om te zien hoe zijne echtgenoote het in hare slaapkamer heeft en of zij haren gemaal eene trouwe gade is.

Met deze wetenschap gewapend slaan wij Barras' gedenkschriften op, ter plaatse, waar hij vertelt, hoe Napoleon opperbevelhebber voor den Italiaanschen veldtocht is geworden. Het was ten dage van Josephine's verloving met Bonaparte, verhaalt Barras, en de aanstaande echtelieden waren ondertrouwd. Napoleon moest nog tot generalissimus benoemd worden, en Josephine zou het hare

doen om den beminden bruidegom den veldheersstaf in handen te spelen. Zij begaf zich daartoe, vergezeld van haren Napoleon, naar de woning van Barras en verzocht om een onderhoud. Aan haar wensch werd voldaan, en Napoleon bleef in de voorkamer van Barras' vertrekken vertoeven, terwijl de schoone bruid bij den machtigen beschermer werd toegelaten om hare belangen voor te dragen. Hoe zij dit deed, weet Barras met bijzondere uitvoerigheid uit te teekenen. „Zij sprak van de hartstochtelijke teederheid, die ze zeide altijd voor mij gekoesterd te hebben, en die door hare thans aangegane verloving toch niet te onderdrukken was. Zij sloot mij in hare armen, verweet mij, dat ik haar niet meer beminde, hield niet op te zeggen, dat ik het was, dien zij het meest van allen en alles in de wereld had liefgehad, en van wien ze zich niet losrukken kon, al werd ze dan ook de vrouw van den kleinen generaal.... Ik bevond mij zoo ongeveer in de positie van Jozef tegenover Potiphar. Maar ik zou liegen, indien ik beweerde even wreed geweest te zijn ten opzichte van Josephine als de jonge minister van koning Pharao voor de huisvrouw zijns meesters."

Men moet erkennen, dat deze voorstelling van de wijze, waarop Josephine hare bruidvisites maakte en voor haren Napoleon naar het opperbevelhebberschap des legers solliciteerde onbarmhartig gemeen is. Zoo laag kan men zich niet denken, dat Josephine geweest zal zijn. En zelfs, indien men geen bezwaar heeft de bruid van Napoleon voor schuldig te houden, dan nog: het kan niet waar zijn, dat de jaloersche bruidegom geduldig heeft zitten wachten in de voorkamer van Barras' paleis, terwijl deze met Josephine alleen ging voor een intiem gesprek. Napoleon, die zeer goed wist, dat Barras' beginselen op het gebied der moraliteit geen al te groot vertrouwen verdienden, zal zijne Josephine wel wat zorgvuldiger bewaakt hebben dan geschieden kon in het voorvertrek eener huizinge, waar binnen in eene eenzame kamer een onvertrouwbaar man de mooie vrouw afwacht voor langdurig sollicitanten-bezoek. Voor wij zullen gelooven, dat Napoleon door Josephine's verraad opperbevelhebber is geworden, en niet Josephine door de opgaande zon van Napoleon tot het besluit is gekomen om Bonaparte's bruid te worden, moeten er krachtiger bewijzen

komen dan in de lichtzinnige woorden van Barras gelegen *zijn*. Duruy kon wel gelijk hebben, dat hij vergif heeft gevonden in de Mémoires van den man, die het Napoleon nooit vergeven heeft, dat deze boven het directoire uit tot de keizerskroon is geklommen.

* * *

Naast Napoleon staat nog een ander tijdgenoot van Barras, die in de Mémoires met alles behalve toegenegenheid is behandeld. Die jongere tijdgenoot was Talleyrand. Barras zal ons vertellen, hoe Talleyrand Minister van Buitenlandsche Zaken geworden is. Ook nu is er eene vrouw in 't spel, die de hoofdrol vervult en voor haar intiemen vriend in de bres springt, al wordt in deze historie het kabinet geen boudoir. De sollicitant was ditmaal slechts bekoorlijk naar den geest. Het was Madame de Stael, die voor haar vriend Talleyrand audiëntie verwierf. „Nooit ben ik," zegt Barras op den toon van een eerlijk man, „nooit ben ik, als er iets van zulken aard te behandelen viel, onschuldiger en reiner uit de ure der verzoeking te voorschijn gekomen." Het tooneel is voor 't overige zoo kostelijk, als het alleen bij ware historiën pleegt te wezen. Madame de Stael komt nl. op zekeren dag in de grootste opgewondenheid tot haar vriend Barras, destijds een der invloedrijkste leden van het Directoire, treedt de kamer binnen, valt op een stoel neder, en begint zuchtende en met ontsteltenis in de stem: „weet gij, wat hij mij gezegd heeft, en wat hij mij daareven nog eens heeft herhaald?" — „Van wien spreekt gij, en wat is er dan toch?" — „Barras, mijn vriend," herhaalde zij, mij nog sterker de handen drukkend, en als eene epileptische de oogen verdraaiend, „o, mijn God, ik spreek u immers van onzen armen vriend Talleyrand. Weet gij, wat er daareven met hem gebeurd is?" — „Wat dan?" — „Ik heb hem daar juist verlaten, en misschien is hij op dit oogenblik zelfs niet meer onder de levenden; hij heeft mij gezegd, dat hij zich in de Seine zou werpen, als gij hem niet tot Minister van Buitenlandsche Zaken benoemt. Hij heeft thans alles en alles te zamen niets meer dan 10 Louis d'or."

En terwijl deze hartroerende geschiedenis in een bovenvertrek van Barras' woning afspeelt, zit beneden aan de straat in een

toerijtuig de levensmoede candicaat heel leuk af te wachten, welke tijding zijne vriendin voor hem zal medebrengen.

* * *

Het valt niet moeilijk de geschiedenis van Talleyrand's ministerschap onder het Directoire ook van onpartijdiger kant dan Barras' hatelijke herinneringen toe te lichten. Het fraaie boek van Lady Blennerhassett, geb. Gravin Leyden, eene met zaakkennis en waarheidsliefde geschreven biographie van Talleyrand, bevat in zijn negende hoofdstuk al 't noodige ter toetsing van Barras' Mémoires. — Talleyrand was, na een verblijf van 4 jaren in den vreemde, in de maand Januari 1799 uit Amerika te Hamburg aangekomen. Van hier uit deed hij kleine uitstapjes naar Amsterdam en Brussel, en kwam in September voorgoed te Parijs terug. Het was er geen weelde in de anders zoo weelderige stad: de kerken dienden voor pakhuizen, de paleizen voor kazernes en kroegen, de kloosters waren dansgelegenheden voor 't volk. In de aristocratische Faubourg groeide het gras in de doodsche straten. De wereld van vóór de revolutie had afgedaan, en Talleyrand, zonder vermogen en min of meer uit den tijd, stond half verlegen rond te zien. „Ma chère enfant," zeide hij tot Madame de Stael, „je n'ai plus que 25 louis, il n'y a pas de quoi aller un mois; vous savez que je ne marche pas et qu'il me faut une voiture. Si vous ne me trouvez pas un moyen de me créer une position convenable, je me brûlerai la cervelle. Arrangez-vous là-dessus. Si vous m'aimez, voyez ce que vous avez à faire."

Zulke intieme woorden vonden hun loon, en Madame de Stael stelde den berooiden sollicitant in 't bezit van 24.000 francs, terug te geven te gelegener tijd. Het was in de Meimaand van 1797, toen Talleyrands beschermende vriendin zelfs wist te bewerken, dat Barras hem tot zich noodigde op zijne villa Suresnes bij Parijs. Toen Talleyrand te Suresnes was, had er een vreeselijk ongeluk plaats, want Barras' adjudant, die een bad was gaan nemen, verdronk in de Seine.

De gastheer was vreeselijk bedroefd over den dood van zijnen gunsteling, maar Talleyrand, die met Barras naar de stad terugkeerde, wist hem zoo te troosten, dat hij de gunst won van den bedroefde. Het is bekend, dat Talleyrand al heel beminnelijk zijn kon. „Il aurait donné un parfum au fumier," dit woord bezigde Barras om uit te drukken, wat hij in den omgang met Talleyrand ondervond. En het geschiedde, dat Madame de Stael's wenschen vervuld werden: met drie tegen twee stemmen — Barthélemy en Carnot waren tegen — werd Talleyrand benoemd tot Minister van Buitenlandsche Zaken, 16 Juli. Er werden bittere woorden gewisseld voor de stemming; „een afvallig priester, die zijn stand, zijn Koning en zijn God verraden heeft, zal immers ook het Directoire verraden, als hij 't noodig vindt," zeide men. Maar drie is meer dan twee en Talleyrand kon zijn program gereed maken: „ik wilde niets anders dan herstel van den vrede met het buitenland om aldus tot een toestand van orde in het binnenland te komen," zegt hij ergens in zijne gedenkschriften. Hoe verheugd hij was over zijne benoeming, blijkt wel uit den brief, dien hij reeds den 17^{den} Juli aan Madame de Stael schreef: „Me voilà donc encore Ministre. J'ai des raisons de position pour en être bien aise, des raisons de caractère pour en être fâché; c'est fort loin d'être un plaisir complet." Terstond verliet hij nu de eenvoudige buurt, waar hij bij zijne aankomst te Parijs was gaan wonen, en vestigde zich in zijne officieele residentie, het Hôtel Galiffet, „waar hij door eene schaar van bedienden omgeven was, wier loon hij niet betalen kon en die in kostbaar Sévres kookten, omdat hij geen geld had om pannen te koopen van gewoon aardewerk," gelijk hij later placht te vertellen. In dit licht beschouwd, krijgt ook de mededeeling van Benjamin Constant waarde, waar deze verhaalt van Talleyrand's reden tot blijdschap over de benoeming. Talleyrand was in den Schouwburg, toen Benjamin Constant hem de blijde boodschap bracht en daarvoor met eene omhelzing van de zijde des gelukkigen wordt beloond. Terstond verlaten beide vrienden het théatre en rijden naar het Luxembourg om Barras te gaan bedanken. Onderweg, zegt Constant, deed de groote diplomaat niets anders dan roepen: „wij zijn benoemd; wij zijn benoemd; nu kunnen wij ons een groot vermogen

verwerven, een onmetelijk vermogen; ja, ja.... een groot vermogen, een onmetelijk vermogen!"

Zooveel blijkt uit een en ander, dat Barras' herinneringen aan het ministerschap van zijn voormaligen gunsteling, in hoofdzaak de waarheid geven. De geldgierigheid van den ex-bisschop heeft de mémoireschrijver kostelijk bij 't licht van den spot gehouden, maar de sollicitatiebezoeken van Madame de Stael zijn te hatelijk geteekend: „eene vrouw, die epileptische stuiptrekkingen krijgt, omdat ik een van haar vriendjes geen ministerspost kan geven, en de vriend zelf, een abbé, een geruïneerden ex-bisschop, die zich dreigt te verdrinken als hij geen minister worden kan, d. i. agent van een uit vijf koningsmoorders bestaand Directoire! Daar was in dit melodramatische tooneel eene vermenging van zooveel somberen ernst en dwaze spotternij, dat ik ook nu nog aan de bijzonderheden van het geval niet kan denken zonder in mijne eenzaamheid in lachen uit te proesten." Maar of dit proestend gelach aan Barras' roem van ernstig bestuurder veel goed zal doen, valt te betwijfelen.

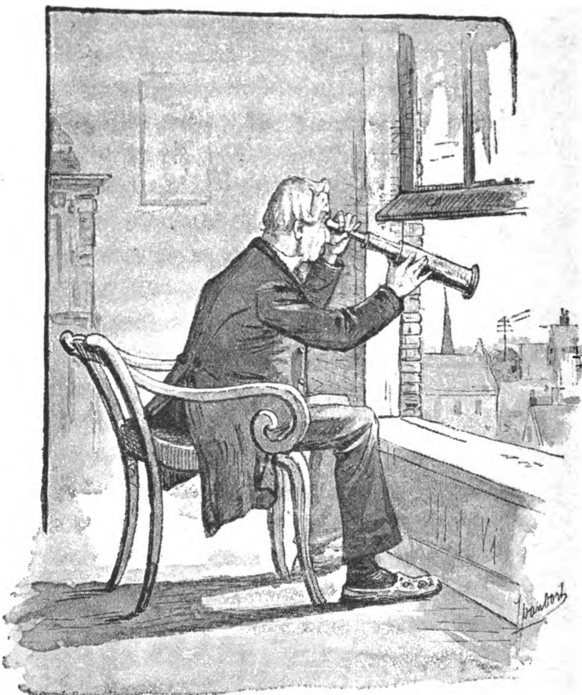
DEN HAAG IN DEN KIJKER

VAN

JAN VAN BUREN.

XXIII.

De Haagsche turfdragers.

Ieder Hagenaar kent bij name het „gilde der Turfdragers", en heel oude Hagenaars of menschen, die er pleizier in hebben daarvoor te poseeren, meenen zelfs dat wij er veel van weten; maar veel ervan vertellen dat belangrijk is, helaas! dat doen zij juist niet.

'tZijn turf-

dragers geweest, die de vereeniging gesticht hebben (dat is vrij aannemelijk) en zij woonden op de Turfmarkt (dat laat zich ook hooren, hoewel het hier weer eenigszins de quaestie geldt van de kip en het ei), en zij lustten op hun tijd en ook buitendien een stevigen borrel, die er doorgaans inging als het Woord des Heeren in een ouderling, en 't waren geen heeren om mee te gekscheeren, en zij waren bovenal koningsgezind.

Dit is alles wat de oudste en meest betrouwvolle Hagenaars er van weten te zeggen, en in dat opzicht zijn zij nog wijzer dan De Riemer en het Haagsch archief, die omtrent dit onderwerp zwijgen als de pyramiden van Egypte, en het borduurwerk van dergelijke onbekende zaken welwillend hebben overgelaten aan de fantasie van eventueele liefhebbers.

Voor borduurwerk zijn altijd menschen te vinden, getuige, om van de Algemeene en Vaderlandsche Geschiedenis te zwijgen, de nooit verpoozende dagbladpers; maar er is zelden een onderwerp geweest waarop zoo aangenaam en ongezocht kon geborduurd worden, als een waarvan absoluut niets bekend is, en zoodanig is de vereeniging van turfdragers in Den Haag.

Alleen Jonckbloet rept er van met een paar woorden in zijn „Physiologie van den Haag" waar hij o. a., sprekende van de Bagijnestraat, zegt:

„Daaraan grenst het kwartier der turfdragers, ijverige oranje-„klanten en tamboers bij de schutterij, die zich, hoe ook de in-„richting der maatschappij moge zijn veranderd, als een echt gild „hebben weten bijeen te houden; een slag van volk, geheel ver-„schillend van de overige burgerij, krachtig en ruw naar ligchaam „en naar geest; vol opgewondenheid voor het regerende huis, zoo „lang hunne illuminatiën en gemaskerde optochten goed betaald „worden; Urmenschen uit den tijd der volksverhuizingen; de bravi „van den Haag, die steeds gereed zijn voor een borrel en een „paar vijfjens uw vijand vuist- en rotting-olie toe te dienen, „à charge de revenche, als de ander meent u eene contra-beleefd-„heid schuldig te zijn."

Heel veel licht werpt deze Hagenaar dus ook niet over de zaak.

Niemand weet er meer van dan het Bestuur en dit erkent vol-

mondig dat het eigenlijk niet veel wijzer is dan De Riemer en het gemeentearchief.

De navorscher van Haagsche toestanden, die denkt hier de hand te hebben geslagen op een overblijfsel der oude gilden, en als zoodanig een verschijnsel met eenig cachet, wordt min of meer teleurgesteld bij de ontdekking dat er in de vereeniging van turfdragers eigenlijk geen turfdragers zijn.

Zooals in onze verlichte eeuw iedereen een sportje hooger is geklommen, omdat men met de sport waarop men thuis behoorde niet tevreden was, zooals alle meiden, dames en werklieden heeren zijn geworden, hebben zich de oorspronkelijke turfdragers in een zoodanig hooge sfeer begeven, dat zij eenvoudig niet meer te vinden zijn, het terrein latend aan familieleden en kennissen die evenveel met turf te maken hebben, als een baker met een Krupp-kanon.

De vereeniging, die men dus met evenveel recht den naam van „Gezellige Sauskom" of „Getrouw tot in den dood", als dien van „Turfdragers" zou kunnen geven, zou werkelijk, voor het publiek althans, niets belangrijks hebben, indien zij niet jaarlijks ter gelegenheid van den Rotterdamschen kermiszaterdag (de bekende Aalbessenhos) de gemeente in rep en roer bracht.

De couranten verkondigen ons dan steeds getrouw dat de Haagsche turfdragers hun gebruikelijken jaarlijkschen tocht naar Rotterdam zullen houden, en deze gewoonte, die door haar leeftijd den schijn van een oud privilegie heeft gekregen, verschaft der vereeniging een zekere populariteit, waarop vele zustervereenigingen in de Residentie niet weinig ijverzuchtig zijn.

Indien men de afvaart en 's avonds de thuiskomst wil bijwonen, moet men niet tegen een langen dag opzien: het uur van vertrek is in den vroegen morgen en dat der terugkomst in den nacht.

Een gewone open schuit met banken aan den kant en een lange tafel in het midden, voorzien van een zeildoeksche tent, en kleurig opgesierd, ligt reeds tegen 5 uur in den morgen op de feestgenooten te wachten aan de Turfmarkt.

Voor oningewijden moge dienen, dat de Turfmarkt een grachtje is, waar noch turf noch markt valt te bekennen, maar waar

eertijds wel eens eenige turfdragers zullen gewoond hebben.

Het is dan ook zuiver uit een oogpunt van symboliek, waarmede het einde dezer eeuw zoo rijkelijk gezegend is, dat de tochtgenooten zich de moeite getroosten eerst een wandeling te maken, ten einde op dit historisch plekje scheep te gaan.

Reeds een uur lang staat daar een nieuwsgierige menigte te wachten, in bewondering van de versierde schuit, en met kwalijk verholen jaloezie, die zich openbaart in schampere opmerkingen of een minachtende houding; als onbeschaafde, eenzijdig ontwikkelde menschen zien zij in iedere uiting van vreugde of feestelijkheid een uitdaging, en hun jaloezie zou er hen, zoo zij slechts durfden, toe brengen, een spaak in 't wiel te steken.

Zij kennen echter elkanders ruwe kracht en bepalen zich dus tot verdachtmaking en laster, zoolang ten minste de betrokken personen nog niet aanwezig zijn.

Maar deze komen eindelijk aan, met muziek en 't vaandel voorop, en vergezeld van de respectieve vrouwen en dochters, wier deelneming gedurende de laatste jaren aan den tocht geen slechten invloed blijkt te hebben.

Met den ontzettenden aanhang, die aan dergelijke publieke vertooningen onvermijdelijk verbonden is, lijkt de troep grooter dan hij is, en men vraagt zich met eenige bezorgdheid af: of die allen wel een plaats in het kleine scheepje zullen vinden.

Doch het heele gezelschap gaat er lustig in: de vrouwen, die verreweg in de meerderheid zijn, onder de tent rond de tafel, en de mannen op den voor- en achtersteven. Voorop de banierdrager, met het vaandel hoog opgeheven, geflankeerd door twee waardigheidsbekleeders met insignes en ernstige gezichten.

Voor en achter wordt het geïmproviseerde pleizierjacht van wal geduwd en terwijl de muziek het „Wilhelmus" aanheft, wordt het vaartuig langzaam en statig door de grachten geboomd.

Een andere tocht der Argonauten, met dit onderscheid dat er weinig Grieksche neuzen bij zijn.

Het „Wilhelmus" wordt gevolgd door het „Wien Neerlandsch bloed", want de Vereeniging is er trotsch op, te zijn voortgesproten uit een combinatie van Oranjeklanten en zij houdt de traditie in dit opzicht hoog in eere.

Over gebrek aan belangstelling van de zijde der burgerij is op dit vroege morgenuur werkelijk niet te klagen: de volkrijke buurt van Spui, Ammunitie- en Schedeldoekshaven en tusschen liggende steegjes en sloppen levert een niet onbelangrijk contingent, dat nog welwillend wordt aangevuld door een specifiek Haagsche categorie van zoogenaamde loopmeisjes, die dan ook werkelijk, blijkens den toestand harer voetbekleedselen en den rand van het kleedingstuk dat zij hun japon durven noemen, zich dien naam ten volle waardig maken.

Aan deze schepseltjes komt bovendien de eer toe, dat zij dit ochtendschouwspel met teekenachtige en gepeperde uitdrukkingen meer kleur bijzetten dan de zon er aan geven kan, en het woord van Cats tot waarheid maken dat een Hollandsche vrouw in haar eigen land niet verlegen is.

Langs beide kanten van het Spui en vooral op de bruggen krioelt het van belangstellenden, die ieder persoonlijk zich voortdurend verwonderen dat al deze menschen het der moeite waard vinden, voor deze eenvoudige vertooning zooveel drukte te maken, met de bijvoeging dat zij zelf maar eens even voor de aardigheid zijn komen zien of er weer zooveel „herrie" bij zou zijn als verleden jaar.

Bij het Zieken begint het uitgeleide al een weinig te dunnen, en wanneer eindelijk, bij het begin van de Trekvaart, een magere knol aan de lijn wordt gespannen, is het vaartuig met zijn vroolijke opvarenden weldra uit het gezicht, en wordt alleen nog op een sukkeldrafje gevolgd door eenige volhardende pretmakers, die er alles van willen hebben wat er van te halen is, en die bij de Hoornbrug nog een laatst vaarwel aan de feestgangers toewuiven.

De welgezinden onder dat troepje juichen in hun hart wanneer de zon vroolijk schitterend aan den hemel staat, een weldadige warmte verspreidend, en den zoo noodigen glans verleenende, waarmede een pleiziertochtje al voor drievierden geslaagd mag heeten.

Maar die welgezinden zijn helaas te tellen: afgunstige, spottende blikken en minder goede wenschen volgen het vaartuigje op zijn verderen tocht.

Dat de Rotterdamsche kermis meer m i d d e l dan d o e l is geweest voor den feestdag, blijkt wel uit het feit dat men 's avonds weder betrekkelijk vroeg den terugtocht aanvaardt, om althans niet al te laat weder in de residentie te zijn.

Uren van te voren staat hetzelfde publiek van des morgens met dezelfde opmerkingen over het dwaze om voor zulk een nietigheid zooveel drukte te maken, langs het Zieken en Spui, de thuiskomst der schuit af te wachten.

Men heeft nu evenwel den tijd; het uur van den dag leent zich meer voor een „afzakkertje" ('tgeen niet moet doen vermoeden dat men 's morgens vies is van een „opknappertje", maar men kan er 's avonds allicht één meer nemen); verder zijn vele handelingen door den sluier der duisternis aan het oog onttrokken, en al die omstandigheden werken samen om den toestand iets ongegeneerder te maken dan des morgens, hetgeen hij dan ook werkelijk is.

Naarmate de thuisvaarders op zich laten wachten, wordt de feeststemming aan den wal grooter, en het zou mij niet vreemd voorkomen dat menigeen de thuiskomst nog wel wat uitgesteld zou willen zien, als geldig argument voor de verlenging van dit ongewone Zaterdagavondfeest.

Men kan het den menschen ook alweer niet kwalijk nemen: er is hun veel ontnomen, waarvoor zij met woekerwinst iets trachten terug te krijgen.

Eindelijk vertoont zich in 't verschiet Bengaalsch licht: bleekgroen en micarood, begeleid door ver verwijderd gejuich en geschreeuw.

Ze zijn er! Ze komen!!

Onmiddellijk het opdringen der menschen in een onzinnige haast naar een andere plaats dan juist die waar zij staan of loopen; een zenuwachtige gejaagdheid om ergens anders te zijn, dan waar het goed is.

De drang naar het onbekende.

Zoo in de eerste plaats uwe voeten en nog andere lichaamsdeelen u lief zijn, geef dan ruimte aan de menigte die joelend

en tierend komt opdringen, want er is geen mededoogen te ontdekken in die waanzinnige onstuimigheid.

Dit is geen geestdrift die feestvierende stadgenooten inhaalt met rondborstige gastvrijheid; het is kwaadaardige naijver die wil genieten omdat anderen genoten hebben, en die alleen aan dat feestje een motief daarvoor ontleent.

Geef ruimte aan deze horde, want zij ontziet niets, en haar eenig doel is wanorde te stichten ten koste van anderen.

Aan deze „kaailoopers” is het wellicht te danken dat de dag, die voor enkele menschen zoo vroolijk begon, met twist en nog grootere onaangenaamheden eindigt, en de Vereeniging die onwillekeurig de aanleiding tot deze onregelmatigheden is geweest, krijgt er in den volksmond den naam van. Zij wordt er aansprakelijk voor gesteld.

De turfdragers, die van uit de grijze oudheid de reputatie hebben dat zij niet alleen bij water leven, worden zonder vorm van proces, en alleen op grond daarvan, als de onruststokers aangewezen.

En dit is toch zoo niet. Zij komen in vroolijke, opgewekte stemming van hun uitstapje thuis, en zij brengen verder den nacht in besloten kring door.

Daarbuiten staan de onruststokers, die het der politie en der goegemeente lastig maken.

O! Vereeniging van turfdragers, gij ziet het, ik vier uw jaarlijkschen tocht in mijn hart met u mede; ik wensch u zonneschijn en vreugde en voorspoed; ik neem den lans voor u op, waar gij valschelijk beschuldigd wordt; maar één ding kan ik u niet vergeven, dat gij namelijk de traditie zoodanig met voeten getreden hebt, dat gij geen Vereeniging van turfdragers meer zijt, ja dat er onder u gevonden worden, die zich dien titel schamen.

Gij toch hadt allerminst aanleiding, uw historisch karakter niet krachtig te handhaven, waar juist in dezen tijd zooveel brandstof is aan te voeren voor een vuur dat niet mag worden uitgebluscht.

HET
LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

November 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 October 1895.

Geïllustreerde Novellen-Bibliotheek, De misdaad der ouders, door George Ohnet. 1e Afl. Amsterdam, N. J. Boon.

Vertoogh van de Krijghs-oeffeninghe in 't particulier van Musquet en Spies, bijeengevoeght door Karel Ketner, Capitain-Lt over de compagnie van de guardes van de Stadt Oud-Hollandt. Te Amstelredam bij N. J. Boon.

De vrouw, door Paul Lindau. (2 dln.). Amsterdam, N. J. Boon.

Twee heldinnen, door Mary Angela Dickens. Amsterdam, N. J. Boon.

Elsie Venner, door Oliver Wendell Holmes. Schiedam, H. A. M. Roelants.

Dichterlijke handelsartikelen van de firma Jammer, Spot en Bombast. Schiedam, H. A. M. Roelants.

De Hemelsche Tweelingen, naar het Engelsch van Sara Grand, door Mevr. Willeumier. (2 dln.). Haarlem, de Erven F. Bohn.

Van huis. Roman van Gerard Keller. Derde druk (2 dln.). Leiden, A. W. Sijthoff.

Mr. E. de Breul van Oosthuijzen, door Mr. W. G. F. A. van Sorgen. (2 dln.). Utrecht, Gebr. van der Post.

Nederlandsche Muziekkalender voor 1896. 's Gravenhage, Haagsche Boekhandel- en Uitgeversmaatschappij.

De Grootvisscherij op de Noordzee, door A. Hoogendijk Jzn. (Beknopte uitgave.) Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Gedroomde Schatten. Naar het Engelsch van Walter Besant, door G. L. B. (2 dln.). Utrecht, H. Honig.

Blanke duiven, door Hélène Lapidoth—Swarth. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zn.

Alles komt terecht, door Mevr. van Westrheene. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zn.

Miserere, door Anna de Savornin Lohman. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zn.

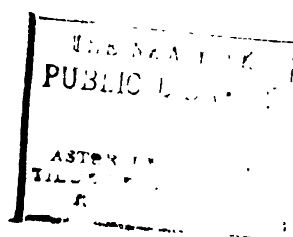
Een roman van den eersten Konsul, naar het Zweedsch van Mathilda Malling. (2 dln.) Leiden, A. H. Adriani.

Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

PUBLIC

DE VRIENDINNEN WOLFF EN DEKEN.

BETJE WOLFF EN AAGJE DEKEN.

DOOR

J. Ch. BLOK.

»Wij schrijven uit den schat van ons hart, oude dingen en nieuwe dingen; wij schrijven over het geen wij zien, hooren, opmerken."
(WILLEM LEEVEND, 8ste Deel, blz. 255.)

De woorden, die wij boven dit opstel afschreven, vormen de beste karakteristiek, die men kan wenschen of denken van de beteekenis der hartsvriendinnen Wolff en Deken als Nederlandsche schrijfsters. Toen zij den moed hadden om met zulk een devies op te treden, was er in de Nederlandsche letteren geen natuur, geen oorspronkelijkheid, geen kracht, geen zelfstandigheid, geen geest meer te bespeuren, waar men den blik ook heen richtte.

't Was al gemaaktheid, bombast, onnatuur, navolging, ziekelijke dweeperij, huilerige sentimentaliteit.

Men offerde nog altijd druk op de altaren der Grieksche en Romeinsche goden; men snikte met de grootere en kleinere Wertherianen, 't was een wellust om te weenen in zelfopgedrongen smart.

De schrijftaal in het gemeenebest der Geünieerde Provinciën was onleesbaar van gewrongenheid, overladen met bastaardwoor-

den, zonder pit of veerkracht, — een „gedegenereerde," zou men in onze dagen zeggen. Zij leek op de geparfumeerde en gepoederparuikte saletjonkers, op de nuffige petits-maîtres, die zich Bataven geliefden te noemen.

De vriendinnen Elisabeth Wolff-Bekker en Agatha Deken hebben zich de groote verdienste verworven, den onsterfelijken lof, van beter, natuurlijker gevoeld en gedacht te hebben dan hare omgeving. Zij, levende in een dampkring als dien van 1780, zagen in, dat de Nederlandsche taal te schoon was om te ontaarden tot een bastaard-dialect, een allegaårtje van kunsttermen, dienend om den bedorven en overprikkelden smaak van een verweekelijkt nageslacht te dienen. Zij gevoelden de roeping in zich om de taal van een Vondel en een Hooft en een Huygens voor edeler doel te gebruiken. Zij hadden, toen het Nederlandsche volk blind scheen geworden voor het karakter van Hollandsche kunst, oog voor hetgeen vanouds haar glorie was geweest: het in soberen eenvoud schetsen van 't dagelijksch leven in zijn gewone doen; het bespieden van Hollandsche eigenaardigheden met een blik, die ontvankelijk was voor hetgeen ook daarin den kunstenaar kan treffen.

De verschijning van Wolff en Deken in de Nederlandsche letteren viel samen met het aanbreken van een nieuwen dag, toen nog maar flauw glorend aan den gezichteinder, doch de voorbode van een betere toekomst.

Deze beide vrouwen zijn in dit opzicht de eersten, de besten geweest van het geslacht, dat toen leefde. Zij waren haar tijd vooruit. Zij gevoelden meer en dieper dan velen het jammerlijke van het verval der Hollandsche kunst. Zij teekenden protest aan tegen de onnatuur, het karakterlooze, het flauwe en laffe, die de dichterij en schrijverij van toen kenmerkten. En die gevoelens ontsproten uit haar eigen ziel. Dat zij „het ijs braken" voor de oorspronkelijke, Nederlandsche romantiek en hun vaderland poogden los te maken van de Fransche naäperij en de Duitsche meêhuilerij, — dit was een eigen, moedige, zelfstandige daad, spontaan van karakter, niet het gevolg van wat anderen hadden verkondigd, doch uit eigen gemoed ontsproten.

De dames Wolff en Deken zijn het eerst onder den invloed gekomen, kan men zeggen, van de toen nog maar zoo zwakke

stemmen, die hier en daar zich reeds verhieven en om „natuur en waarheid" riepen, na eene zeer lange periode van verval en verwording op velerlei gebied.

Zij hebben de Hollandsche meisjes van hare dagen voor 't eerst weer geleerd, niet den neus op te trekken voor Hollandsche kunst.

„Mij dunkt" leest men in de voorrede van Sara Burgerhart „ik hoor hier en daar een jong juffertje.... met een opgeschort neusje, dus spreken: „Een Hollandsche Roman! Hede, ma chère, wel hoe vindt gij dat? (En ma chère vindt het even ridicul als ons juffertje). — „Ik lees geen Hollandsch; ik geloof ook niet, dat ik het zou kunnen lezen."

En elders, in 1765 reeds, schrijft Betje Wolff: „De mode, die bizarre dame, wil niet dat iemand die in het Nederduitsch schrijft, geestig of schrander zal heeten. Ze noemt hem een Hollands auteur, en niet anders. Nu weet men, dat bij lieden van goût, Hollands en plomp woorden van eenerlei beteekenis zijn.

„Un bel Esprit, die het weinigje rede, dat de natuur hem gaf, op zijne tour en France verloor, zal u, met een beslissend air, sur son honneur declareeren, dat men niets galands, niets geestigs, niets energicqs in die dromerige taal kan expliseren." Zóo spraken en dachten werkelijk de „fraaie geesten" in het Holland van die dagen, toen Jan Salie oppermachtig den toon aangaf.

Maar Betje Wolff wil „een oorspronkelijk vaderlandschen roman" schrijven, een roman, „berekent voor den meridiaan des huisselijken levens!" Zij wil „Nederlandsche karakters" schilderen; menschen, gelijk men „in ons vaderland werkelijk vindt."

Om zich aldus te kunnen losrukken van den invloed zijner omgeving en te midden van gekunsteldheid en wansmaak echt, natuurlijk, zuiver en artistiek te kunnen gevoelen en werken: het is niet te veel gezegd, wanneer men beweert, dat daarvoor eene „superieure" figuur noodig is.

En zoo eene was Betje Wolff zeer zeker. Haar gevoel is teêr, maar slechts ontvankelijk voor echte ontroering, zich kranig werend wanneer de weeke sentimentaliteit aan 't woord is. Het grappige trekt haar aan en verlokt haar tot het ontwerpen van

die kostelijke, onsterfelijke genre-tafereeltjes en typen, waaraan vooral haar eersteling, de „Sara Burgerhart," zoo rijk is. Zij wil met hare lezeressen en lezers op vertrouwelijken voet staan, met hen kouten en babbelen naar hartelust. Zij is opgewekt, vroolijk, gezellig: ernstig, maar met zin voor afwisseling van toon. In één woord, zij voelt artistiek en bezit de gave om hare indrukken weer te geven in eene taal, oneindig nationaler en oneindig meer los, ongedwongen, Hollandsch, dan waarvan men in haar tijd durfde droomen. Zij heeft het Hollandsche publiek gedwongen om te erkennen, dat men in zuiver Nederduitsch nog wel goede dingen kan neerschrijven. Wat meer is, — zij heeft hare tijdgenooten toegeroepen: Weest fier, hebt karakter, houdt het kostbaar erfdeel, dat taal heet, in eere; keert terug op uw weg en toont, dat gij nog verdient een eigen land, een eigen kunst, een eigen naam te hebben!

Betje Wolff en Aagje Deken waren niet slechts de schrijfsters van een stuk of wat „verouderde" romans, veel te lang en veel te saai voor onze generatie, — gelijk men wel hoort zeggen. Neen, zij waren de dappere apostelen van eene „herleving", die reeds te lang op zich had laten wachten. Zij waren de baanbreeksters voor gezonder denkbeelden en van herboren achting voor Nederlandsche kunst.

Bovendien hadden zij de verdienste om arbeid te scheppen, waarvan nog zeer veel genot kan verschaffen aan ons geslacht, schoon dan erkend mag worden dat men wel verplicht is te schiften en te ziften, wil men thans nog meer dan platonische bewondering voor de beide merkwaardige vrouwen opwekken.

* * *

Het is bekend, dat Betje Wolff en Aagje Deken aan elkander verbonden zijn geweest door eene zeldzaam warme en innige vriendschap, die van 1777 af onverbroken en onverstoord duurde tot het jaar 1804, als wanneer Betje en Aagje, de eene negen dagen na de andere, overleden en te zamen op het Scheveningsche kerkhof „Ter Navolging" werden te ruste gelegd.

„Vereent van hart" noemden zij zich „van geest, van staat en

lot". Geheel juist is deze omschrijving niet en misschien voor een deel te schrijven op rekening van de kiesche heuschheid der beminnelijke Elisabeth. Doch daarover straks nader.

De beide vriendinnen waren eigenlijk levende contrasten.

Betje Wolff was een tenger, klein, teer, poppig figuurtje, een „weeuwtje in miniatuur". Van zichzelve zegt zij, dat „een welgebouwd man haar in zijn kamizoolzak kan steken en de knoopjes dan nog toe doen". Zij is uiterst gevoelig voor elke weerswisseling: een schepseltje, dat lichamelijk zeker niet tegen ruwe schokken is opgewassen. Een zenuwmenschje, dat des winters liefst warm toegebakerd in het hoekje van den haard kruipt, wat anemisch, maar dapper en kloek door stalen wilskracht en onverstoorbaar goeden luim. Van haar echtgenoot, ds. Wolff, heet 't, dat hij zijne Elisabeth „voor de pronk" hield. De bejaarde, goedige predikant had schik in het kwikmenschje, in het levendige popje, dat zijne pastorie opvroolijkte. Hij beknibbelde haar nooit op haar toiletgeld, in hare uitgaven voor „comfort" of vermaak. Hij laat gewillig met zich sollen en amuseert zich met den guitigen levenslust van zijn vrouwtje.

Aagje Deken is een gansch ander wezen. Van haar wordt getuigd, dat zij „een vasten geest" heeft, een „edel hart, natuurlijken aanleg voor de letteren."

Zij heeft sterke zenuwen, een klaren en „meewarigen" blik. Zij mist het bewegelijke van hare vriendin. Aagje denken wij ons als eene trouwe ziel, eene brave en gemoedelijke vrouw, vroom van hart, vol liefde en zelfopoffering, met een kalmte die heerlijk reageerde op de prikkelbaarheid van Elisabeth Bekker. Aldus zal er ontstaan zijn eene soort van „wisselwerking", die het vuur der vriendschap steeds levendig hield.

Aagje Deken bewonderde Elisabeth Wolff—Bekker. Zij zag in haar eene „buitengewone vrouw, in staat eene wereld te hervormen". Haar bescheiden gemoed voelde diepen eerbied voor de kennis, de belezenheid, — voor al de intellectueele gaven van hare vriendin.

En deze laatste had hare Aagken lief met zulk eene beminnelijke onbaatzuchtigheid en met zooveel gloed, dat zij niet aarzelt om alles met haar te deelen en ook als schrijfster hare lauweren

zusterlijk wil verdeeld zien tusschen haar en Aagje. Het is een vriendschap, die berust op wederzijdsche waardeering van elkanders gaven van hart en van geest, hoe verscheiden van natuur die ook bij ieder der beide vriendinnen waren.

En de slagen van het noodlot hebben die vriendschap herhaaldelijk op de proef gesteld.

Betje Wolff, in 1738 te Vlissingen geboren, trad betrekkelijk jong — op twee-en-twintigjarigen leeftijd — in het huwelijk met een man, voor wien zij slechts achting gevoelde. Ds. Adr. Wolff, predikant in de Beemster, was toen twee-en-vijftig jaar oud! Zij noemt hem beurtelings „Eelhart" en „Vredemond", namen die voldoende te kennen geven wat zij in den braven theoloog wel het meest waardeerde.

Wanneer ons een ruimer bestek vergund ware op deze plaats, dan zouden wij ons kunnen verdiepen in de vele litteraire strijdvragen, die de rijke litteratuur over Wolff-Deken oplevert. Zóó o. a. deze: of Betje in hare jeugd liefde heeft gevoeld voor een haar onwaardig minnaar, en in hoever de toen ondervonden teleurstellingen van invloed kunnen geweest zijn op haar verderen levensloop. Wij zullen dat punt (de tamelijk bekende historie van den snooden Gargon) laten rusten.

In de pastorie van de Beemster bracht zij rustige, gelukkige aren door. Grasduinend in de boekerij en weldra aan 't schrijven gaand.

In haar Winter-buitenleven geeft Betje Wolff eene aardige schets van haar manier van werken. Des zomers zat zij bij voorkeur in haar „Groenprieëltje"; des winters was de avond voor letterkundig werk bestemd. En toch verzuimde zij niet, „als vrouw haar plicht" te doen, 't niet beneden zich achtend om „de wasch aan kant te maken". Daarop was zij „aangenomen, toen zij in 't huwelijks-fuikje trad". Men ziet dus, dat Elisabeth Wolff weinig gemeen had met de „blauwkousen" van later dagen, gebrilde en pedante van het slag, dat in „Evolutie"-bladen e. a. den oorlog aan „den man" verklaart! Als de thee was opgeruimd (citeert Jonckbloet, in zijne bekende Geschiedenis, uit het „Winterbuitenleven"), het licht ontstoken, „het vuur wat aangeboet" dan ging ieder aan zijn werk.

„Het groene schermpje en de kaars
Staan tusschen onze lessenaars.
Op tafel ligt een boek of twee.
Dan ist: „ik groetje, Domine"
Jou ook, mijn kind, tot hallef tien."

De meid, die 's avonds niets te doen had, moest zich stil houden, want „Juffrouw" hinderde „ook het minst gedruis". Daarom gaf men haar vaak Vader Cats in handen, want:

„Wat lezen kan, kan hèm verstaan."

Zoo ging de tijd ongemerkt voorbij; zij vergiste zich menigmaal in de klok, zoodat Dominé „met vrij wat spijt" riep:

„Kom, 't is halftien, maak toch gedaan!"

Toch knoopte zij er — voegt Jonckbloet erbij — „soms 't nachtje wel eens aan."

Na deze citaten over het leven op de pastorie is het misschien noodig aanstonds te zeggen, dat Betje Wolff's kracht niet in haar poëzie, doch louter en alleen in haar proza schuilt.

„Mijn vaerzen".... zegt zij zelve,
„Er is noch „zang", noch „hemelval",
„Ja! niets „hoogdravends" in te vinden.
Een kind verstaat al wat ik schrijf;
Zoo spreken deez mijn goeie vrinden
Van mijn poëtisch tijdverdrijf."

En in hare „Brieven": „Dit is waar, dat ik nooit een vaers maakte, 't welk de goedkeuring wegdroeg, of het vloeide mij als van zelf toe; zoodra een dichtstuk mij moeite kost, is het alleen goed om in 't vuur gegooid te worden. Ik heb nooit kunnen zeggen: „nu zal ik eens een vaers gaan maken of dit of dat onderwerp."

Zij was „dichteresse der natuur". Deze is haar „zanggodin" en aldus schreef zij ook wel allerliefste dingen in gebonden stijl, schoon de dichteressen Wolff en Deken dan geen blijvende plaats in de Hollandsche kunst konden veroveren.

Na den dood van Ds. Wolff (in 1777) kwam Betje Wolff met Aagje, die drie jaren ouder was dan zij, in nadere aanraking. De kennismaking dateerde reeds van vroeger, doch van dien tijd af bleven de vriendinnen samen. Het aandeel, dat Aagje Deken in de com-

pagnieschap toekomt, is ook al een punt, waarover veel en warme strijd is gevoerd. Busken Huet teekent Aagje als een beweldadigde door de weduwe Wolff: eene soort van gezelschapsjuffer, voorlezeres, copiïste, opgeklommen uit zeer eenvoudigen stand tot de gelijke van Betje Wolff—Bekker. Anderen hebben de rol, door Aagje Deken gespeeld, als veel belangrijker doen uitkomen en droegen voor die thesis bewijzen aan, die zeer zeker groote waarde hebben.

Aan beide kanten vindt men misschien wat overdrijving, wat over- en onderschatting. Aan de „Stichtelijke Gedichten", aan de „Economische Liedjes" (1781) en aan meer poëzie heeft Aagje zeer zeker een belangrijk, zelfstandig aandeel genomen.

Ook aan het proza? Geheel opgelost zal deze quaestie wel niet licht worden. En trouwens, wij namen ons voor, ook dit strijdpunt onaangeroerd te laten. Het Scheveningsche graf omsluit de beide lichamen, en het nageslacht handelt misschien pieuser door niet zijn vernuft en zijne belezenheid te toonen in de uitrafeling van deze vrij teêre vraag.

Tot 1788 sloten de beide vriendinnen te Beverwijk, op „Lommerlust", gelukkige jaren.

Toen kwamen er booze tijden. De vrijzinnige vrouwen wijken in 1788, na de „Restauratie" door kracht van Pruisische soldaten, naar Frankrijk, moeten daar allerlei vervolging en ongeluk verduren, keeren in 1798 naar het „bevrijde" vaderland terug, doch — beiden arm, beroofd van al hare bezittingen. Zij vestigen zich in Den Haag (in de Herderinnestraat) en leven er verre van onbekrompen. Betje moet vertaalwerk leveren „tot zij kikhalst". Vrienden toonen op krachtdadige wijze hunne belangstelling in het lot der begaafde vrouwen. Den 5[den] November 1804 ontslaapt Betje Wolff, door de slagen van het noodlot sinds lang ernstig geschokt; negen dagen later volgt de trouwe, bedroefde Aagken haar in het graf.

* * *

De meest beroemde en tot den huidigen dag nog in trek gebleven roman, door Wolff—Deken geschreven, is de „Historie van mejufvrouw Sara Burgerhart," het boek waarop de woorden

stonden gedrukt, die de meesten kennen en aanhalen als een bewijs van hun op-de-hoogte-zijn: Niet Vertaalt. Waarom deze beide woorden van zoo groote en bijzondere beteekenis waren, hebben wij in den aanhef reeds aangestipt.

De „Sara Burgerhart" schijnt onder den indruk te zijn gemaakt van Richardson's Clarisse Harlowe. Het is eene eenvoudige geschiedenis: van een meisje, die door eene femelaarster van 'n tante wordt opgevoed, ontvlucht naar de woning van eene wereldsche maar toch „fatsoenlijke" dame; daar naar hartelust geniet; in de macht dreigt te vallen van een vermetelen Don Juan; gered wordt; trouwt en een allerliefst huisvrouwtje wordt.

De karakterschildering is in dit kunstwerk hoofdzaak. De twee deelen van „Sara Burgerhart" bevatten een schat van meesterlijk geschetste typen, van met grooten humor weergegeven toestanden. Het 18[de] eeuwsche wereldje in al zijn vromigheid, knutselige en poppige kleinzieligheid, babbelzucht, femelarij, gekunsteldheid en stijve „deftigheid" is er in geschetst op meesterlijke wijze. De „Sara Burgerhart" kan met recht eene Camera Obscura van 1780 worden genoemd. En dat het werkelijk goede zich steeds baan weet te breken, blijkt wel hieruit, dat in 1782 de eerste, in 1783 de tweede en in 1784 de derde druk van het boek het licht zag. Deze roman is dan ook ontegenzeggelijk het beste en uit artistiek oogpunt het meest bewonderenswaardige, door Wolff—Deken geschapen.

„Men vindt in deze roman" leest men in de Voorrede „geen wandaden, die een Engelschman zelf met rilling leest; geen zo overdrevene deugden, dat zij voor ons zwakke menschen onbereikbaar zijn .... Daar wordt in dit geheele werk geen een duël gevochten. Eens echter wordt er een oorvijg uitgedeeld. Er wordt noch geschaakt, noch vergif gedronken. Ons vernuft heeft niets wonderbaarlijks uitgedost. Alles blijft in het natuurlijke; de uitvoering zal alles moeten goed maken." En ook: „Het bijzondere in de karakters is iets zeer aantrekkelijks voor den lezer; zoo is het niet met de gevallen, indien zij al te romanesk zijn."

Zeker: de „Sara Burgerhart" is als roman niet onberispelijk. De „spanning" is niet zeer groot. Er wordt in de Brieven nog vrij veel gemoraliseerd. Doch wanneer men het boek beschouwt

als een bundeltje schetsen en portretten, met fijnen smaak en weergaloos gevoel voor humor en groote gave van opmerking en diep, echt gevoel ontworpen, — ja, dàn kan men de „Sara Burgerhart" zéér hoog stellen als kunstwerk.

Men kan nòg door dezen roman, niet slechts „geleerd en gesticht" worden, maar ook wel degelijk „vervrolijkt". Deze laatste aanbeveling kan in onze dagen, als aansporing tot nadere kennismaking, hare waarde hebben!

Zooals gezegd, de „Sara Burgerhart" is Wolff—Deken's best geslaagde werk. In tegenstelling met de eischen van onzen tijd, den haastigen en gejaagden, hielden onze bet-overgrootmoeders in hare jeugd niet van een roman, die „zoo gauw uit was". De schrijfsters bukken voor dien eisch naar groote quantiteit voor het geld, aan een „boek" besteed.

De „Historie van dén Heer Willem Leevend", in 1784 verschijnend, beslaat acht deelen. In brievenvorm vervat, (de mode wilde het zoo!) is deze lijvige roman, waarin het moraliseerend karakter veel meer op den voorgrond treedt, voor het gros der hedendaagsche lezers niet meer met vrucht te genieten. Men moet het goede, dat er in is (en dat ontbreekt niet) gaan schiften van het preekerige.

In 1742 ziet het licht „Cornelia Wildschut, of de gevolgen der opvoeding", in zes deelen, ook in brievenvorm.

De „Brieven van Abraham Blankaart" (1789) hadden slechts drie deelen beslagen!

Misschien hadden de schrijfsters inderdaad wat te veel uit het oog verloren, dat „de kunst om te vervelen, bestaat in de zucht om alles te zeggen, wat men over iets zou kunnen zeggen."

Trouwens, Wolff—Deken zijn gansch niet blind voor de gebreken van haar werk. Van „Willem Leevend" erkennen zij, dat het „alleen het geraamte van een roman" is, maar de karakters — voilà l'affaire"

Het nageslacht moet zich dus de moeite getroosten om het vele schoone te zoeken, dat in Wolff—Deken's langste romans te vinden is. En den aanhangers der „psychologische richting" zouden, gingen zij zich eens aan dien arbeid zetten, misschien heel wat

verrassingen wachten! Het waren vooral „de karakters", die de schrijfsters boeiden. En waarlijk, zij teekenden geen ziellooze poppen; zij hadden scherper blik dan slechts voor den „buitenkant" berekend was; hunne figuren hadden leven, hebben echte hartstochten, blijken vruchten te zijn van fijne en geoefende opmerkingsgave.

De schrijfsters hebben daarentegen te druk gemoraliseerd en getheologiseerd om de eischen van een roman behoorlijk in het oog te kunnen houden. Doch deze „gebreken" mogen geen afbreuk doen aan de bewondering, door het nageslacht verschuldigd aan de begaafde vrouwen, aan wier nagedachtenis men dezer dagen hulde heeft gebracht en op wier graf een gedenksteen is onthuld.

De schrijfsters van „Sara Burgerhart", den Nederlandschen roman die bekend zal blijven zoolang het Nederlandsch eene zelfstandige taal is, moeten bovenal worden geëerd als de baanbreeksters voor natuur, waarheid, karakter, liefde tot eigen, echte, Hollandsche kunst in een tijd, toen het Nederlandsche volk àl zijn fierheid en àl zijn karakter bij de weelde en door den wansmaak scheen te hebben verloren. Zij hebben een groot aandeel gehad in de verheven taak, om het Hollandsche volk weer aan zichzelf terug te geven en aandoeningen op te wekken, die later sterk genoeg bleken om wat dreigde af te sterven, tot nieuw leven te roepen.

Aan schrijfsters ontbreekt het in onze dagen stellig niet. Maar vrouwen, die sterk genoeg zijn om alleen op te roeien tegen de strooming des tijds; die nieuw, oorspronkelijk, zelf-gedacht en zelf-doorvoeld werk leveren; die moed en gaven genoeg hebben om hare tijdgenooten tot nieuwe, betere, gezonder inzichten te brengen: van dit slag zijn er nu juist geen twaalf in de vele dozijnen dames-auteurs, waarop Nederland thans kan bogen.

Niet allen zijn ook Wolff's en Deken's, — zeker niet. Doch betoonen wij dan een weinig dankbaarheid, en liefst zich anders dan in klanken uitende, voor hetgeen Betje Wolff en Aagje Deken deden voor de eer van onze Hollandsche kunst!

TUSSCHEN HELMOND EN VENLO.

DOOR

ROLAND.

Tusschen Helmond en Venlo stapte te Blerik eene dame in een coupé der eerste klasse.

In een der hoeken van dien coupé sliep een heer, in zijn mantel gewikkeld, het halve gezicht door een grijs-zwarte reismuts bedekt. Naast hem lag op de fluweelen bank een pas opengesneden deel: „Photographies d'après nature par Galotti," een boek, dat omstreeks dien tijd door zijne pikante waarheidsliefde en ettelijke stoute uitvallen tegen eigenlijk onaantastbare dingen veel gelezen en veel besproken werd. De vrouwennaam, die zich achter dit pseudoniem verborg, was echter nog door geen weetgierige ontraadseld.

Het boek trok onmiddellijk hare aandacht. Zij glimlachte en begreep niet, hoe men bij zulk eene lectuur in slaap had kunnen vallen. Dan moest men òf zeer flauwhartig òf al heel vermoeid zijn.

Daarop keurde zij het halve profiel met den donkerblonden knevel — eerst onverschillig, om de eerste minuut te dooden, maar toen plotseling verbaasd! Dat gezicht had ze meer ontmoet! Te Amsterdam? Zij ging al de kennissen eens na! — Neen! Te Weenen? Zij doorliep even de lijst der haar bekende familiën aldaar.

Te Rome? Zij liet nu alle bekenden de revue passeeren die zij op haar Italiaansche reis ontmoet had — neen. Karlsbad? Zij dacht aan de drie lions van ginds, die er twee maanden achtereen geschitterd hadden — neen. Geen aanknoopingspunt — ja, eindelijk!

Een portret in het salon van Freule van Sanderheem in Den Haag. Nû was ze er: de om zijne deugdzame verveling en vervelende deugdzaamheid bekende neef Gerard, die door alle dames zoo gezocht en vereerd, en door zijne twee tantes zoo vergood werd — de rijke erfneef met uitgestrekte landgoederen — die was 't!

Zij kende hem slechts van hooren zeggen; ondanks allerlei pogingen van tantes zijde had zij tot nu toe vermeden, met hem in aanraking te komen.

Van vervelende menschen had zij een afkeer, haar tijd was te kostbaar, om dien aan dialogen met zulke nulliteiten te verspillen. Iemand, van wien men niets anders wist te zeggen, dan dat hij onverbeterlijk fatsoenlijk was, bezat in hare vrijzinnige wereldbeschouwing niet meer waarde dan een vervelend boek.

Was 't niet karakteristiek voor hem, dat hij bij het pikante boek, dat naast hem lag, had kunnen inslapen?

Daar viel haar blik op zijn rondreisbiljet, dat als leesteeken in de „Photographies" lag.

Als zij zich eens overtuigde? Discreet was het niet — maar waarom sliep de eigenaar ook zoo vast? Waarom was die eentonige streek van Helmond naar Venlo ook zoo onbelangrijk?

Reeds had zij 't boek in de hand, tusschen hare grijze, fijne gemslederhandschoenen. Snel een blik op de naamteekening. Naam: G. van Sanderheem. Ha ha! Dus juist geraden!

In dit oogenblik bewoog zich de slaper. In een oogwenk lag het boek weder op zijne plaats, en keek de dame fluks naar de andere zijde 't raampje uit. Doch hij had bij 't ontwaken duidelijk gezien, dat hare vingers met zijn boek in aanraking waren.

Nu werd onze reiziger klaar wakker. Hij was ingedut door het turen naar deze saaie heide — en zie, plotseling was er heerlijke stoffage: een gedistingeerd vrouwenkopje, een keurige reismantel, een heel elegant reispak. Eene dame, die met hare handjes

in 't goed van anderen zat, en die met haar onverschillig naar buiten kijken nu komedie speelde? Nu, zijne tantes waren gelukkig ver weg, hij was zoo goed als incognito, waarom zou hij zich dus nu niet eens in zijne ware gedaante toonen! Die rol van 't vervelend fatsoen begon hem hoe langer hoe meer tegen te staan!

Hij wierp zijne reismuts af, trok wel zesmaal aan zijn knevel en verwisselde van plaats, zoodat hij nu schuin tegenover de dame zat. Deze glimlachte even.

„Pardon mevrouw," begon hij eindelijk, „zou u me ook kunnen zeggen, of we Venlo al voorbij zijn?"

„Nog niet," zei ze lakonisch, het kopje even omkeerende.

„Die treinen gaan zoo langzaam!"

Zij zweeg.

„Of kunt ge u een trein denken met welks snelheid onze ras voortspoedende tijd tevreden zoude zijn?"

„Als er een zóo snel liep, dat men zijn eigen woorden daarin niet hoorde en die van anderen evenmin, dan zou dit quantum van snelheid mij persoonlijk voldoende zijn."

„Zou u dat als een voorrecht beschouwen?" vroeg hij.

„Dat zou van de woorden van anderen afhangen!"

Zij keerde hem nu haar volle gezicht toe, een Italiaansch kopje, welks leeftijd moeilijk te schatten was, doch eene knappe brunette vol geest en met een trekje van brutaal-durven om den mond.

„Mag ik na dit antwoord nog verder gaan?" vroeg hij, „of verlangt u dat ik er 't zwijgen toe leg?"

„Praat gerust door," hernam ze. „Deze streek is zoo eminent vervelend, dat men het wel verantwoorden kan, als men er 't gezicht van afwendt, al ware het zelfs om naar iets — van nóg minder beteekenis te luisteren. Of heeft uw geest soms van die echte bliksemschichten in voorraad? Zoo ja, dan is daartoe tusschen Helmond en Venlo de uitmuntendste gelegenheid, om ze te doen ontvlammen."

„Voor zulk een ironisch gehoor?" vroeg hij, haar minachtenden toon nabootsend.

„Misschien dwingen mij die bliksemschichten van uw geest bewondering af!"

„Bewondering ternauwernood — zelfs als waren ze van betere qualiteit dan ze inderdaad zijn. Uwe oogen zijn van die soort, die alles kritiseert, maar niets bewondert."

„Dunkt u — maar begin dan toch met uw jupitersambt!"

„Zoodra u mij voorgaat — les dames en avant — met deze gemeenplaats doe ik nu eens mijn voordeel."

„En wanneer het mij nu eens minder gelukte dan u, om geestig te zijn?"

„Dan zou ik in elk geval weten, wat ik mij buitendien kan voorstellen, dat u meer bewondering in ontvangst genomen heeft dan ik, en dat u dit zoetste van alle suikergoed eindelijk tegen staat."

„Tegen staat, ja, als 't altijd op de zelfde wijze wordt toegediend! Maar dit gerecht kan op zooveel verschillende manieren worden toebereid!"

„Dus u veroorlooft mij, u op mijne manier te bewonderen?" vroeg hij.

„Van Helmond tot Venlo — ja!"

„Dan zou dit laatste woord over het thema gesproken zijn, want ik bewonder steeds slechts zwijgend."

Zij stootte even met haar fijn geschoeid voetje tegen de zitting. „Men prijst je als een engel, en je bent een verwaande gek!" dacht ze; „nu beter een onderhoudende kwast dan een vervelende engel!"

„Vervolg!" zeide zij, „tweede deel! — Wat voor een thema zou er dan nu op het tapijt te brengen zijn?"

„Waarom sprak u daar straks zoo minachtend over dit landschap?" En hij wees naar de vlakke, eindelooze heide, die zich daar om hun heen, zoo moede en zonder eenige uitdrukking, in de zon uitspreidde.

„Zij heeft niets, waar men over zou kunnen nadenken — geene afwisseling — dat is al afkeuring genoeg. Zij is even vreugdeloos als een ultra-modern schilderij."

„Vindt u die ultra-moderne kunst zoo vreugdeloos?"

„En banaal —"

„O, de werkelijkheid is immers nooit banaal!"

„In natura somwijlen — op doek maar al te dikwerf, ten

minste eene werkelijkheid als deze hier: velden, perspektivisch naast elkaar gelegen, een paar sloten, een wagen — op den achtergrond een boom en een dorp. Zoo in natura kan 't er nog mee door — maar wanneer een modern schilder, b.v. Bratner, dat gaat schilderen, dan wordt het niet om aan te zien."

„Waarom noemt u juist Bratner?"

„Voor hem tien anderen."

„Heeft u bij Goupil zijn laatste schilderij gezien?"

„Ja van schrik ben ik weggeloopen! En wat een manier van smeren en vegen! Hij is de koning van al die kladschilders! Zeker de onbeschaamdste smeerder, dien ik ken — alles zoo dik als mijn vuist, zelfs kadmium. Onverdragelijk, zijn overdreven kadmium!'

„U is onbillijk! Hij heeft al twee-driemaal de grootste onderscheidingen behaald."

„Natuurlijk! Hoe dwazer hoe prikkelender!".....

„Hij heeft talent!"

„En verspilt het —"

„Hij houdt rekening met den tegenwoordigen smaak —"

„In plaats van dien te verbeteren!"

„Verbeteren? Wie heeft dien verbeterd? Niemand, noch met kleur, noch met inkt. Hij evenmin met zijne natuurwaarheid als mevrouw Galotti met hare phothographies d'après nature!"

„Dat is heel wat anders," riep zij, „het boek is goed."

„Vreeselijk realistisch!"

„Niet realistischer dan de schilderijen van Bratner —"

„De kleur verzacht. Geschreven waarheid is scherper dan geschilderde!"

„De natuur al te realistisch te schilderen," antwoordde zij levendig, „is haar misvormen, haar te kort doen. Doch beeltenissen van menschen kunnen niet waar genoeg geschilderd worden! Menschen vinden voor al hunne zwakheden steeds eene verontschuldiging: zij kunnen niet volmaakt zijn — daarvoor zijn zij er niet. De natuur daarentegen zal en moet schoon zijn — voor haar gelden geheel andere wetten.

„Derhalve ziet u dus het schoone liever dan het ware!"

„In de natuur is het ware schoon; zij is altijd schoon — vervelend misschien, wanneer wij in eene vervelende stemming verkeeren. Wanneer Bratner b.v. dit hier schilderde, zou ik 't afschuwelijk vinden! Zoo moet ik erkennen, wanneer ik me verder in haar verdiep: ze is eentonig, maar toch niet zonder charme! Deze hooge, wijde lucht — deze wegvloeiende vlakte!"

„Dat voegt u er nu opzettelijk alles bij en ziet ér in wat u zien wil! uwe fantasie is uwe dienstwillige dienares!"

„Niet het allerminst! Zou ik anders dat boek prijzen?"

„Prijzen? Hoe kan men iets prijzen, dat zoo scherp, zoo hekelend en zoo onbarmhartig is?"

„O, 't betreft hier geene streek of land, maar menschen!"

„U veracht dus de menschen?"

„Ik vereer Nietzsche," antwoordde zij.

„Dat is de beste weg, om ze eenmaal weder opnieuw hartstochtelijk lief te krijgen!

„Houdt u niet van hem?"

„Ik houd uitsluitend van dames, met uitzondering van de schrijfsters. Zulke Galotti's vind ik vreeselijk. Men moge zeggen wat men wil, er is altijd wat bas bleu-achtigs aan."

„U is vol vooroordeelen!" En toen hij ontkennend het hoofd schudde: „Zelfs niet tegen schoonmoeders?"

„Dweept u met Bismarck?" vroeg hij lachend op zijne beurt, hare algemeene vraag omdraaiend.

„Stelt u belang in koloniale politiek?" kaatste zij snel terug.

„Ik ben reeds tweemaal in Afrika geweest!" zei hij gelaten. „Eens van Indië uit als toerist om de wereld, de tweede maal in eene ernstiger aangelegenheid, namelijk om eene karavaan van Bagamojo naar het Victoria-Nyanza-meer te begeleiden."

De dame glimlachte. Gerard van Sanderheem was nooit in Afrika geweest! Zijne tantes zouden van angst bezweken zijn, als hij naar 't land der krokodillen, der ontoerekenbare wilden en vergiftigde pijlen gewild had.

„Dat was zeker héél interessant?"

„Lichamelijk zeer inspannend; ik heb vier maanden met koorts te Zanzibar gelegen."

„Heeft u ook wilden gedood?"

„Vijf — bij mijn tocht over den Nijl."

„Dus eene kleinigheid! En hoeveel overwinningen heeft u behaald?"

„Mijne kameraden en ik versloegen de Wahehes en brachten een deel der Wagogos onder ons juk."

„Stellig een interessante tijd!" getuigde ze heel ernstig. „Waarschijnlijk even interessant als de twee jaren, die ik in Tobolsk heb doorgebracht, waar mijn eerste man verbannen was. Kent u 't boek van Kennan over Siberië?"

„Ik ken George Kennan in persoon, nog uit den tijd toen ik te New-York woonde!"

„Zoo! Heeft u ook te New-York gewoond?"

„Zeker mevrouw, u ook?"

„Vijfmaal, terwijl mijn derde man te Washington was."

„Mag ik vragen, waar uw derde man nù woont?"

„Hij is in de afgeloopen lente te Parijs doodelijk getroffen door een bom in den Ravachol-tijd."

„Ach!" steunde hij met eene condoleantie in de stem.

Zij trok eene minuut lang een treurig weduwengezicht. Als Gerard loog — waarom zou zij dan ook niet liegen? Zij zagen elkaar toch ook zoo makkelijk niet weer.

„Hoe curieus," zeide zij toen, „dat wij elkaar op onze vele reizen al niet eens ontmoet hebben."

„En dat het juist hier moet zijn!" viel hij in, „hier, tusschen Helmond en Venlo, terwijl het even goed in Indië of Amerika had kunnen zijn."

De trein floot. „'t Spijt me,", zeide zij, „maar hier is mijn station."

„Nu al? Maar dat is toch Venlo niet!"

„Ik rijd ook niet mee tot Venlo."

Gerard was opgesprongen. „Nu al afscheid nemen!" zeide hij. „Dat is afschuwelijk!"

„Beter nu, dan dat we op de eerste pauze gewacht hadden!"

„Dan zouden we heel wat verder dan Venlo gekomen zijn!"

„Of wij waren aan 't twisten geraakt —"

De trein hield stil. Naast het kleine station wachtte een keurig rijtuig, dat een livrei-knecht open deed.

„Mag ik me nog even aan u voorstellen: Bratner —"

„Wel! wel!" zei ze, schijnbaar verbaasd — „dan vraag ik u wel degelijk vergeving voor mijne rondborstige woorden — maar ten slotte zijn wij quitt, want mijn pseudoniem is Galotti."

Zij wees daarbij op de „Photographies d'après nature" en stapte uit den coupé. Hij keek haar verbluft na.

Hij loog, en haar geloofde hij — dat was niet logisch, maar 't kwam in 't geheel niet bij hem op, de oprechtheid dezer dame in twijfel te trekken. „Een fameuse vrouw!" dacht hij — „een beetje bas bleu en toch terdege chic. Nu begrijp ik pas, waarom zij de hand naar het boek uitstak — ik had haar toch niet naar waarde geschat!"

* * *

Den volgenden winter zag Gerard van Sanderheem in Den Haag zijne reisgezellin uit den trein terug.

Hij kwam uit de Tweede Kamer, met den kraag van zijn bonten jas in de hoogte, van wege de koude, en zichtbaar afgemat van een zeer gerekt en langdurig debat.

De dame wipte juist Pulchri Studio binnen, waar eene tentoonstelling van schilderijen gehouden werd; hij erkende haar en volgde de onbekende. Het fijne, zuidelijke gezicht was hem onvergetelijk gebleven; alle andere meisjes en vrouwen die hij intusschen voor zich zelven in de reeks opnam, bij wie hij mettertijd eens dacht aan te kloppen, vielen af bij deze herinneringsbloem van Helmond-Venlo.

Hij had naar het pseudoniem van Gallotti gevorscht, doch te vergeefs! Eene voorname dame verschool zich daarachter — meer kwam hij zelfs van de best-ingelichten niet te weten.

Natuurlijk eene voorname dame — en den hemel zij dank! Soms schemerde hem eene hoopvolle toekomst voor oogen. Menigmaål hinderden hem de drie mannen, die zij al gehad had — neen, 't ging toch niet! Maar wat deed het er ook eigenlijk toe? Soms hinderden die drie hem ook weder in 't geheel niet!

Toen zag hij haar op dien namiddag Pulchri Studio inwippen. Vast beraden sprong hij haar na. Hij vond haar tusschen eene

zee van Mesdag en een landschap van eenen Italiaan op een fluweelen poef zitten, een beetje verkleumd, maar nog bekoorlijker dan zijne herinnering aan haar.

„Wel — is 't mogelijk? Werkelijk?"

„Hoe heeft u 't al dien tijd gehad?" vroeg zij.

„Ik heb me menigmaal erg verveeld!" zuchtte hij.

„Schildert u nog veel?"

„Natuurlijk — al denken ook nog zoo vele menschen hard over mijn onverdragelijk kadmium! — En u? schrijft u nog veel?

„Meneer Bratner!" zeide zij, hem guitig aankijkend, „u heeft dat grapje met het Galotti-pseudoniem toch niet ernstig geloofd?"

„Maar mevrouw!"

„Het was maar een grap! Als ik schrijven kon, deed ik 't stellig — maar ik versta de kunst niet!"

Hij trok een teleurgesteld gezicht. „U heeft dus mijne lichtgeloovigheid misbruikt!" Inwendig juichte hij. Zelfs schreef deze vrouw niet, en was zij dus het toppunt van volkomenheid nabij!

„Ha!" dacht ze. „Deze hooggeroemde modelman is met recht een uitgeslapen huichelaar! Ik zeg rondborstig de waarheid, en hij blijft me maar heel kalm doorfoppen! wacht maar! Nu zal ik de omwegen om de waarheid ook heel vroolijk voortzetten!

„Galotti is maar eene goede vriendin van me," zeide zij. „Ik heet anders — niet zulk een klassieke naam."

Hij plukte nadenkend aan zijn baard. Neen, een tweede maal zoude zij hem niet weder zoo onvindbaar onder de menigte ontsnappen!

„Veroorlooft u mij, mevrouw, dat ik u dezer dagen mijne opwachting maak?" zei hij, „en zou u de goedheid willen hebben, mij uw adres op te geven? U vermoedt zeker niet, hoe lang ik reeds op dit weerzien gevlast heb, ja, ik geloof bijna, dat ik door intensief-verlangen, langs hypnotischen weg, quasi zelf er aanleiding toe gegeven heb, zoo als de monnik van Bonifazio met de vloot!"

Zij dacht een oogenblik na. „Het doet mij leed, u niet te kunnen ontvangen. Ik vertrek morgen naar Weenen!"

„Dat is immers geen beletsel? Ik moet een dezer dagen ook naar Weenen, waar ik een paar schilderijen heb tentoongesteld."

„Ik zou mijn naam liever willen verzwijgen," hernam zij; „stel eens, dat het alles behalve een mooie naam is! Maar 't is waar! ge zijt iemand zonder vooroordeelen, ten eerste als artist en voorts ook als mensch, zoo als ge mij zeidet!"

Zij stond op. „Ik heb nog heel wat te doen."

Hij sprong ook op. „Vergeef me!" Zij hief afwerend de fijn geschoeide rechterhand op. — „'t Zijn bezoeken, die ik zonder geleide dien te maken. Vaarwel!"

Hij maakte eene buiging en zei:

„Dus tot weerziens aan den Donau! En uw naam?"

„Mijn laatste man," hernam zij dralend, „was de bankier Schulze te Berlijn — ik heet Wilhelmina."

Hij bedankte haar en begeleidde haar galant tot aan de deur — maar inwendig rilde hij.

Wilhelmina Schulze! Ja, de schilder Bratner zou daar misschien vrede mee gehad hebben — maar Gerard van Sanderheem nooit.

Schulze — hoe kwam dit zoo bijzondere schepsel er toe, zulk een platten, alledaagschen naam te dragen. Schulze en Muller uit de Kladderadatsch. En dan Wilhelmina — precies als Frau Buchholz van Julius Stinde. Wat zouden zijne tantes wel zeggen, deze voorstandsters van het blauwe bloed, in wier gansche stamboom nooit zoo iets alledaagsch als de naam Schulze te vinden was?

Wanhopig staarde hij voor zich. Hij was nog zeer weinig verliefd geweest, zoowel het leven als de menschen verveelden hem gewoonlijk. Hij was van zijne jeugd af te veel gedrild en kleingeestig afgericht, dan dat hij ooit frank en vrij de vleugels had kunnen uitslaan. Wat hij in de twintig jaren verzuimd had, wreekte zich nu op den dertiger. De hartstocht, die hem nu vast greep, was een diergenen, waarvan men zich niet weder los maakt, die met onverbreekbare ketenen in de ziel vastgeklonken wordt.

Maar dien afschuwelijken naam van Schulze als een aanhangsel van zijn eigen naam, waarop hij altijd zoo trotsch was, mee te slepen! Hij zuchtte diep en lang. Ach, als ze 't maar weer verzonnen had — maar neen! Met zoo iets spot men niet, daar zij toch ook altijd gevaar kon loopen, dat hij de herinnering aan haar begroef!

Zou hij dat doen? Neen! Hij vloog op. Weerzien moest hij haar! Al ging het dan ook niet anders! Voor de eerste maal welde er een helder gevoel in zijne ziel op, en het was hem plotseling, alsof al die verbleekte kastenwetten, die hem van zijne weg afgeleid hadden, niets als oude pruikmakerij, uit den tijd en dientengevolge zonder recht van bestaan waren. Leefde hij niet in eene eeuw, waarin op huwelijksgebied alles mogelijk is? Waarom zou men zijn voordeel niet mogen doen met de stroomingen van het tegenwoordige? Heeft elk bereikt geluk niet eene dubbele waarde, wanneer men ter wille daarvan een paar oude kasten omver haalt! Hij was ten slotte ook de eerste niet, die de traditiën zijner opvoeding eenvoudig op haar hoofd zet.

Van avond zich dus nog bij de tantes verveeld — en morgen naar Weenen!

* * *

Des avonds reed de mooie weduwe naar de dames van Sanderheem, en toen zij deze niet thuis vond — ze wist wel, dat zij heel druk in een weldadigheidsbazar bezig waren — besloot zij, de dames, die elk oogenblik thuis konden komen, in het salon te wachten.

Toen ze de vestibule doorkwam, sleepte een dienstbare geest een mooi beslagen koffer de trap op.

„Gaat een van de dames op reis?" vroeg ze.

„De baron vertrekt morgen naar Weenen."

„Zoo!" Bevredigd trad ze binnen. „Ik stoor hier toch niemand?"

„De baron schrijft op zijne kamer brieven, mevrouw, en dan doet hij gewoonlijk zijn deur op slot. U stoort stellig niemand."

Zij trippelde door salon en boudoir en bekeek nieuwsgierig de deur, waarachter, naar zij wist, het rijk der familie-parel begon. In het laatste jaar had zij zich met geestkracht tegen eene kennismaking met dit wonder verzet. De tallooze malen warm aanbevolen neef had niets bekoorlijks voor haar gehad. Nu kwamen haar zijne woorden over den monnik van Bonifazio voor den geest — wat zou zij hem graag achter die deur gehypnotiseerd hebben.

Als zij maar leven maakte, 't een of ander stuk sloeg! De

papegaai in de kooi sarren, totdat het dier fel begon te schreeuwen? Eene melodie neuriën, een liedje zingen? Dat kwam haar alles zoo smakeloos voor!

Zij stond nu voor den spiegel en monsterde zich glimlachend. Het heldere licht vloeide over haar heen; jong en veerkrachtig stond ze daar, met een uitdrukking vol levendigen, bekoorlijken spot om den mond.

Deze blijmoedige uitdrukking had zij vroeger niet bezeten. De tien vervelende jaren op het stille landgoed, waar zij met haar stillen, vervelenden man en diens vier stille, vervelende zusters gezeten had, waren juist niet zeer geschikt om levenslust bij haar op te wekken. Zij had een droomersleven geleid — en na haar mans dood en na de twist met de vier zusters, waarvan zij de schuld niet droeg, werd zij eigenlijk eerst goed wakker. Van dien tijd af woonde ze gewoonlijk bij haar broeder te Parijs, of bij eene vriendin te Weenen, of bij hare moeder te Rome, en bekeek van daar uit de wereld naar alle richtingen, met het verlangend oog eener levenslustige, die lang gevast heeft en voor het groote wereldgastmaal een onverzadigden eetlust meebrengt.

Zij leidde een zeer kosmopolitisch leven, had eene sterk sprekende voorkeur voor al wat internationaal was, steunde evenzeer op hare dertig jaren als op haar weduwentitel en haar fijn onderscheidingsvermogen van den mensch in zijne verschillende uitgaven.

Trouwen wilde zij slechts onder ééne voorwaarde, niet zooals de eerste maal, zonder juist te weten waarom, alleen omdat de wederzijdsche relatiën zoo goed bij elkaar pasten — zij wilde nu slechts trouwen, als zij wezenlijk wat voelde!

Deze Van Sanderheem beviel haar; zij prees het in hem, dat hij niet met den achtergrond van zijn mammon, zijn adellijken naam en van zijne drie landgoederen op het slagveld der flirtation uittrok. Een mensch, die zich voor goed genoeg hield, ook ter wille van zich zelven achting in te boezemen — dat pleitte voor hem. En dan? Men kon toch immers afwachten, hoe het ging! In elk geval zou er een aardig avontuurtje uit geboren worden, en daarom jeukten haar de vingers, om hem voor zijn eigenzinnig incognito eens flink door te halen.

Het sloeg half acht. Zij wist, dat de dames in elk geval om acht uur terugkwamen; zij had dus niet veel tijd te verliezen.

Plotseling hoorde zij naast zich diep en ongelukkig zuchten — daarop volgde een tweede zucht van de zelfde tragische soort.

Daar kwam een denkbeeld bij haar op! Zij schoof een taboeret vlak aan de deur, dicht bij den schoorsteen, en begon nu ook van haar kant heel luid en doordringend te zuchten.

„Al terug?" riep hij van daarnaast. Wat een welluidende stem had hij toch — en zij had zulk een fijn oor voor melodische organen!

Zij bleef onbewegelijk zitten. Daarop hoorde zij stappen. De deur ging open. Gerard van Sanderheem stond op den drempel, stom van verbazing.

Zij sprong op.

„Meneer Bratner, ù hier?"

„U hier?" riep hij in hetzelfde oogenblik.

„Zonderling!" liet zij er argeloos op volgen, „we ontmoeten elkaar hier even ongemotiveerd als de vertooners in blijspelen, die ook allen, zonder eenige verontschuldiging, door de kamers van wildvreemde menschen gaan en komen."

„O, m ij n e tegenwoordigheid is hier behoorlijk gemotiveerd!" zei hij gevat. „Ik heb den heer des huizes met een schilderij verrast en het daar net hiernaast opgehangen."

„Och, mag ik dan dit nieuwe product uwer Muze eens gaan bewonderen!" En dit zeggende deed ze reeds een stap naar de deur.

„Neen, neen!" riep hij verschrikt, „voor geen geld ter wereld!"

„Zoo bescheiden? Het gevaar nu ook bekroond te worden, loopt dus dit nieuwe product zeker niet?"

„Ik weet, hoe u mijn werk schat," antwoordde hij; „dat is me nog van 't uitstapje Helmond-Venlo in 't geheugen gebleven. Tot mijn geluk denken de jury's er meestal heel anders over. De schilderij daar binnen mag echter niemand zien vóor de eigenaar ze gekeurd heeft."

„Hemeltje lief, meneer van Sanderheem heeft geen aasje kunstkennis; dien kunt ge 't allerdolste voorschilderen en hij houdt van de moderne richting."

Er togen wolken over zijn voorhoofd.

„Kent u dan meneer van Sanderheem?"

„Bij naam en dat is voldoende om voor verdere kennismaking te bedanken.

Hij trok zenuwachtig aan zijn das.

„En wie is uw zegsman?"

„Zijne tantes natuurlijk niet, want voor deze is hij het volmaakte heertje uit den manuel du bon ton."

„Kent u zijne tantes?"

„Ook slechts bij naam, door eene vriendin van wie ik nu juist aan de dames de complimenten kom brengen, eene jonge weduwe, mevrouw van Brits."

„Zoo! Agatha van Brits!" riep hij, „eene soort van vrouwelijke Ahasverus, die het heele vasteland onveilig maakt en zoo'n opperbeste actrice in 't gewone leven moet zijn."

Nu begonnen er ook over háar voorhoofd wolken te trekken. Zóo dacht derhalve Van Sanderheem over haar reislustig persoontje.

„En wie heeft u een en ander over die dame verteld?"

„De dames van Sanderheem, en wel met den grootsten lof — waaruit ik begreep dat ze héél vervelend moest zijn. Vervolgens mijn vriend, haar neef Sanderheem, met ik weet niet hoeveel uitroepingsteekens er achter — waaruit ik begreep, dat ze vrij ongenietbaar moest zijn. Zeker! Wanneer mevrouw van Brits niet steeds de kennismaking met Sanderheem ontloopen ware — dan zou hij het van zijn kant gedaan hebben. En die arme tantes smeedden zulke mooie plannen!"

„Dat aanprijzen is altijd 't slechtst wat men doen kan!" hernam zij koeltjes. „Overigens schijnen die dames schreeuwend lang weg te blijven."

Hij liep onstuimig de kamer op en neer. Zeker! Morgen nog moesten de tantes aan mevrouw van Brits schrijven en informatiën omtrent Wilhelmina Schulze inwinnen. Hij moest en zou er meer van weten! Deze mooie, spotachtige lippen, deze oogen, waarin het straalde en schitterde als gansch Italië, of als een brok van het Oosten met palmen en heilige bergen en fabelachtige sterrebeelden — neen, vergeten kon hij deze vrouw toch niet meer! Zou hij zich bekend maken? Maar wat dan verder? Met ouder-

wetsche scrupules het vuur blusschen, dat altijd sterker en sterker in hem opvlamde?

„Ja," zeide zij en keek even op het miniatuur-horloge aan haar armband, „ik heb waarlijk geen tijd meer. Zou u de goedheid willen hebben, mijne groeten aan de dames over te brengen? Ik heb onlangs eenigen tijd met Mevrouw van Brits te Parijs doorgebracht. Wilhelmina Schulze dus, mijne visitekaartjes heb ik tot mijn spijt vergeten."

Hij volgde haar tot aan de deur. Wat zou hij doen? „Tot weerziens in Weenen!" mompelde hij.

„Misschien reis ik nog verder naar Kaïro!" zeide zij. „Als men zijn eigen meester is —"

Toen wilde zij heen gaan. Op eenmaal klonken er stemmen in de gang, zachte, teedere, ietwat gemaakte stemmen, die heel ouderwetsch klonken, stemmen, zooals ze voor vijftig jaar in den smaak waren, om Mijn roosje van Bellamy of De Bull's Ledige Stoel met trillende pathos voor te dragen.

De pseudo-schilder Bratner hief plotseling wanhopend zijne handen ten hemel en riep, zijne rol geheel vergetend, in zijn plotselingen schrik:

„Heere in den hemel, mijne tantes!"

„Uwe tantes?" vroeg zij snijdend en verwonderd, „Bratnersche tantes dus?"

Hij wist dat er nu geene sprake meer van liegen en ontkennen wezen kon. „Mevrouw", zei hij, met eene vormelijke, diepe buiging, „mijn naam is Van Sanderheem!"

„Wel!" riep ze, „dat is ongehoord!"

„Maar niet meer te veranderen!" voegde hij er aan toe en verdween links uit de kamer, terwijl rechts de deur open ging en de tantes binnentrippelden.

* * *

Beide tantes geleken op die oude, uit de mode geraakte meubelen, waarvan alles verschoten en verkleurd schijnt en die niettemin elk milieu een zekeren stempel van deftigheid geven — zorgvuldig bewaarde familiestukken, die als reminiscentiën van een

vervlogen tijdperk in het nieuwe heden kijken, waarin zij niet meer passen.

Niettemin waren zij beladen met allerlei producten van het tegenwoordige, producten van een fin de siècle, waarin alles, wat in de hoogere dameskringen vingers heeft, schildert, teekent kerft, snijdt of beeldhouwt en naief en onversaagd kunstnijverheid stoutweg in het handwerk mengt.

Zij kwamen regelrecht uit de liefdadigheidsbazar en hadden allerlei dingen gekocht die door freules beschilderd en door vriendinnen gesneden of geteekend waren.

Eerst een allerhartelijkste begroeting. Gerard hoorde in de verte het gepraat, dat als een eentonig gemompel door de zware portières tot hem doordrong. Hij liep als razende op en neer. Daarop hoorde hij het drietal naderen. Hij had zich nu wel is waar terug kunnen trekken of opsluiten, want dit zou niets als eene logische voortzetting van zijn eerste deserteeren geweest zijn. Maar neen, weerzien moest hij ze, haar verklaren, hoe hij aan zijn pseudoniem gekomen was — o, hij voelde zich zoo terdege schuldig tegenover deze mooie, bedrogen, zwarte oogen.

Hij liep dus het drietal flink tegemoet, toen ze 't boudoir in trippelden. Of ze nog boos was? — Hoe zou ze zich nu tegenover hem houden? Vijandig? Vriendelijk? Als eene vreemde of als eene bekende?

„O Gerard!" riep tante Aldegonde, „als je eens wist wat voor eene verrassing we je nu brengen?"

„Duivels!" dacht hij, „wat moeten de tantes ingenomen met haar zijn, dat zij al haar uitsluitenden trots zoo maar op eens prijs geven!"

Mevrouw Schulze had hem glimlachend aangezien. Nu kwam ze plotseling met beide handen naar hem toe.

„O, meneer," zei ze heel onbevangen, „me dunkt, dat we elkaar reeds eens ontmoet hebben? Hebben we elkaar al niet eens op reis, in een trein, ontmoet? Wel zeker! Nu komt me alles duidelijk voor den geest. U heeft me toen immers nog zoo onderhoudend en boeiend van uw onderzoekingstocht in Afrika verteld — weet u nog wel? U heeft u toen tegenover mij voor een schilder uitgegeven, ondeugende huichelaar! Nu een jeugdig heer der

schepping als u is van zulke kleine komedietjes niet afkeerig!"

„O, dat kan onze neef onmogelijk geweest zijn!" zei tante Aldegonde met overtuiging.

„Hij was het toch wel, stellig! Tusschen Helmond en Venlo! Of zou hij het zelf durven loochenen? Ik zou mijn geheugen in dit opzicht ongaarne gedesavoueerd zien!"

„Gerard," zei Aldegonde angstig, „kan-je je herinneren?"

Gerard stond zoo recht en stijf als een kaars voor haar. „Er staat me flauw iets van voor," antwoordde hij ontwijkend.

„Gerard!" riep Aldegonde, „je reist toch immers niet onder een vreemden naam!" En Adelaïde, die nog altijd met de handen vol Bazar-artikelen daar stond, zag hem zoo verschrikt aan, alsof er plotseling uit het smirna's tapijt een monster verrezen was, dat dreigde al hare Bazar-artikelen mee te nemen.

„Gerard!" zei Aldegonde verwijtend, „dat iemand als jij dat doet, is beneden je!"

Sanderheem glimlachte — zulk een wanhopend glimlachje als van menschen, die uit goedhartigheid aan den leiband loopen, wanneer zij uit ontzag voor die anderen niet op hunne zelfstandigheid willen pochen. „Tante Aldegonde," zei hij met eenige ironie, „ik ben mondig!"

Mevrouw Schulze zag hem flink aan; er lag nu iets hardvochtigs in hare oogen. Zeker, het was hare bedoeling, hem zoo sterk mogelijk tegenover zijne tantes te compromitteeren! Maar verdiende hij iets beters, hij, die haar zoo bedrogen had?

„O!" nam tante Adelaïde 't woord, „in Afrika ben-je nooit geweest! Wat zal mevrouw van Brits van je denken? En wij hadden altijd zooveel goeds van je verteld!"

„Mevrouw van Brits," zei hij langs zijn neus weg, „nu, ik denk toch, dat mevrouw Schulze het haar niet per omgaande zal melden!"

„Mevrouw Schulze?" vroeg Aldegonde, „wat moet die naam hier beteekenen?"

„Och!" begon op eenmaal de knappe Willemijn en liet het kopje een weinig verlegen hangen, „in der tijd, toen wij samen van Helmond naar Venlo in den trein zaten, was het mode, incognito te reizen. U mag daar uw neef dus geen verwijt van maken — want ik heb het ook gedaan."

„Wilhelmina!" riep hij op eenmaal geprikkeld en liep naar haar toe, terwijl een vurig rood over zijne wangen toog.

„Wilhelmina?" herhaalde Aldegonde, „waar komen nu op eens al deze rare namen van daan?"

„Maar ik heet niet Wilhelmina," fluisterde zij en boog 't kopje nog dieper, „ik heet Agatha, Agatha van Brits, de ‚vrouwelijke Ahasverus,' als ge u dien bijnaam nog herinnert."

„Agatha van Brits?" riep hij, „en u is dus geene Schulze? U heeft dus nog geen drie mannen gehad? En is er geen in Siberië gestorven? En geen te Parijs in dien rumoerigen Ravachol-tijd?"

„Gerard, wat bazel-je toch?" kwam Aldegonde daar tusschen, „je kent toch mevrouw van Brits' levensgeschiedenis op je duimpje!"

„Ja!" zei hij en zag zijne tegenstandster met triumfeerenden blik aan, „deze bijzonderheden heeft zij mij alle tusschen Helmond en Venlo verteld!"

Beide tantes keken mevrouw van Brits heel ontsteld aan. Van zulk een houding begrepen zij niets! En dat van eene vrouw als Agatha, wier karakter beiden steeds zonder eenige smet of blaam was voorgekomen.

„En wij hadden Gerard nog al zooveel goeds van u verteld!" liet Aldegonde zich bekommerd ontvallen.

„Ja, ja!" glimlachte de ontmaskerde, „wij geven elkaar blijkbaar niet veel toe! Ik ontken niet, dat het gepaster geweest ware, wanneer wij destijds tusschen Helmond en Venlo kaartjes gewisseld hadden — maar amusanter was het stellig zóo."

„Amusanter?" riep Adelaïde, „Agatha-lief! Ik herken u heelemaal niet meer! Dat is — ik vind er tot mijn spijt geen verschoonender woord voor — dat is wat.... heel avontuurlijk! En wanneer een heer zich nog eens zoo iets veroorlooft — maar eene dame!" Dit zeggende trok ze haar fijn neusje op.

„Pardon!" viel van Sanderheem haar bout in de rede, „u weet, tanteslief, dat ik uw fijn gevoel altijd gespaard heb. Ik kon alleen als suikerzoet ventje, als een engel van een jongen in uw smaak vallen, en daarom heb ik me in uw bijzijn ook altijd zóo gehouden. Het was misschien overdreven vereering, want niemand kan het mij ten kwade duiden, dat ik mij daarvoor elders schadeloos heb gesteld!"

„Adelaïde!" zei Aldegonde, „ik geloof dat het tijd wordt, dat wij beiden voor eenige oogenblikken de kamer verlaten. We zullen wat bromkali innemen, want ik ben heelemaal abattue! En Gerard en mevrouw van Brits hebben elkaar stellig nog heel wat te zeggen."

Sanderheem vloog naar de deur en deed ze met zijne gewone galanterie voor de tantes open, raapte nog een beschilderden potlepel op, dien Adelaïde had laten vallen en sloot toen met een zucht van verlichting de deur.

„Nu zijn wij beide gecompromitteerden dus alleen!" zei Agatha glimlachend, „weet u een middel tot verzoening?

„Ja," riep hij, „wij foppen elkaar in 't vervolg niet meer, rijden nog eens van Helmond tot Venlo, wetende wie we zijn, en doen dat liefst zoo spoedig mogelijk, b. v: op de huwelijksreis!"

Zij keerde zich half om en trommelde met de vingers op den schoorsteenmantel, zoodat hij hare gelaatstrekken niet kon zien.

„Ik wed, mevrouw," ging hij voort, „dat wij al lang de handen ineengeslagen hadden, als men ons wederkeerig niet zoo aangeprezen had! Als twee idealen wisten we niets met elkaar aan te vangen. Nu bracht ons het toeval in vrijheid gedresseerd bij elkaar; en toen sprong de knoop dadelijk, ten minste bij mij! Ik vervul dan ook slechts een lievelingswensch mijner tantes, als ik om uwe hand vraag!"

„Nu toch nog," zeide ze ietwat verlegen, „na deze laatste onthullingen."

„Het blaadje is eenvoudig omgekeerd," ging hij voort. „Vroeger wilden de tantes, en wilde ik niet; nu wil ik, al verzetten zich ook alle tantes der wereld daartegen! — En dan nog dit: onze liefde is jong, maar zij heeft toch reeds hare degelijkheid getoond. Ik heb van uw vermogen niets geweten, en u evenmin iets van mijne goederen. Geen stoffelijk voordeel, om 't welk men zoo menigmaal een huwelijk aangaat, heeft op ons beiden invloed uitgeoefend; wij stonden tegenover elkander als mensch tot mensch, ja, ik was vast besloten, zelfs over de gewone vooroordeelen heen te stappen om u aan mij te verbinden. Ik zou u naar Weenen nagereisd zijn, en niet waar: u zou den armen schilder verhoord hebben, ofschoon ik niet ontkennen mag, dat het mij zóó veel

welkomer is! — Agatha!" ging hij voort en knielde voor haar op het tapijt, „zeg mij toch, dat gij den armen schilder in genade aanneemt en hem niet van u verstooten wilt, omdat hij een gedresseerd man van de wereld is, en eene eerbiedwaardige reeks voorzaten en een paar landgoederen heeft!"

„Ach!" antwoordde zij en wendde zich plotseling om, zoodat zij vlak in de naar omhoog ziende oogen van den knielenden aanbidder keek, „'t spijt me 't allermeest, dat ik op dat alles slechts iets antwoorden moet, dat uwe illusiën vernietigt: ik heb zoo'n slecht geweten!"

Zij liet zich op een taboeret glijden en legde beide handen op zijne schouders. „Wij hebben allebei komedie gespeeld, maar ik verreweg het allermeest, want voor u nog een woord met mij gesproken had, wist ik reeds wie u was; ik ontdekte dit, terwijl u sliep, door even uw rondreisbiljet in te zien. Kan u mij dat vergeven?"

„Ach!" zei hij ontgoocheld en zag haar op eenmaal wanhopend aan.

„In elk geval," ging zij plotseling met eene stem, die vaster en luider werd, voort, „moet ge mij die onbeschaamdheid vergeven! Anders vergeef ik u den ‚vrouwelijken Ahasverus' niet en de ‚actrice, die het heele vaste land onveilig maakt'. Waarlijk, dat is ook maar niet zoo licht te verduren!"

„Maar heeft u dan over mij zoo zachtaardig gesproken?" vroeg hij.

„Pardon, daar is een groot onderscheid tusschen! Ik deed het, terdege wetende wie u was. Bij mij kwam het dus op eene plagerijtje neer. U daarentegen sprak met de volste overtuiging uw persoonlijk oordeel over mij uit, en dat me die attributen ooit uit het geheugen zullen gaan, is bijna niet mogelijk. Neen, meneer, ik heb vrij wat meer te vergeven! Wie was het ook weer, die het allereerste de andere partij beloog? U, en ú alleen, heeft ten slotte de geheele komedie op uw geweten, en ik wasch derhalve mijne handen in onschuld."

„Ach!" riep hij hartstochtelijk, „deze komedie was immers slechts de weg naar mijn geluk!" En hij sloot de glimlachende zalig in zijne armen.

In dit oogenblik gluurde tante Aldegonde door een spleet der

portières. Het laatste kwartier had haar allerlei dingen doen bijwonen, waarvan 't eene al meer „shocking" was dan 't andere, maar wat zij nu zag, deed der arme ziel beseffen, dat het hoe langer hoe erger werd.

„Gerard!" riep zij met eene klagende stem, „dat wordt hoe langer hoe erger! O Agatha, wat doe je daar?"

„Wij stellen het programma onzer huwelijksreis vast!" riep Sanderheem zijne verontwaardigde tante bout toe, „de wereld is een waar paradijs!"

„En," zei mevrouw van Brits en sloeg hare armen sans gêne om zijn hals, „de streek tusschen Helmond en Venlo is er 't beste plekje uit!"

JONGE LIEFDE.

DOOR

HENRIETTE VAN DE MANDELE.

„Va, ne nous plaignons pas de nos heures d'angoisse,
Un trop facile amour n'est pas sans repentir,
Le bonheur se flétrit, comme une fleur se froisse
Dès qu'on veut l'incliner vers soi pour la sentir."

Zij had ze onbewust gezongen, de fraaie woorden, die haar in het geheugen gebleven waren, en moest nu zelve glimlachen om de hartstochtelijke melodie, die zij er voor gevonden had. Lachen met een vochtigen glans in de oogen. Daar naderde iemand met veerkrachtigen voetstap en haastig frommelde zij een brief, zijn brief, in haar zak, want den gloed, den hartstocht van hare liefde verborg zij instinktmatig.

„Goedenmorgen, kindlief" en met een koelen kus in het voorbijgaan nam Annie's tante hare plaats achter het theeblad in. Er werden weinig woorden gewisseld tusschen de beide vrouwen. Zóó was het nu altijd; als zij zich geen geweld aandeed om een warm gevoel te veinzen, had Annie weinig, zoo weinig te zeggen tegen hare tante.

Vroeg had Annie hare ouders verloren; hare zachte moeder had stervend het jonge kind opgedragen aan hare oudere zuster,

door wier heerschzuchtig, koel karakter de zachte vrouw zich heel haar leven had laten beheerschen.

Er trilden tranen van innig medelijden in de anders zoo klare, strenge oogen der oudere zuster, toen zij het kleine rozige kindje uit de moederarmen overnam. Maar dat warme, liefdevolle gevoel was spoedig ondergegaan. Zij had met zorg en opoffering hare plichten vervuld tegenover het jonge kind, maar als eene vreemde, niet als eene moeder.

En Annie, toen zij op school ging en de kleine meisjes vaak onwillekeurig vertelden van „mamaatje", onbewust als de bloemenharten, die zich altijd weer keeren naar de zon, dacht wel eens met kinderbevreemding aan de koele verstandhouding tusschen haar en de vrouw, die toch zorgvol de plaats harer moeder nnam.

Maar als zij haar dan met meer vertrouwen wilde naderen, verkoelde dat warme gevoel in den ijzigen cirkel van verstand en gestrengheid, die hare tante omgaf. Er was iets in den blik dier oogen, in die spaarzame gebaren, dat alle vertrouwen deed sterven tusschen deze twee, door het noodlot in zoo innige verhouding tot elkaar geplaatst. En zoo was Annie opgegroeid, begaafd met eene levendige verbeelding, een warm gevoelend hart en echten kunstzin. Ook in dit opzicht vond zij geen medegevoel bij hare tante, die volstrekt niet van kunst hield, en ironisch alle enthusiasme als „dweepen" belachelijk maakte.

Annie was veel te fijngevoelig om zich verder te uiten; zij verborg hare gevoelens, om tot elken prijs te verhinderen dat belachelijk gemaakt werd wat haar dierbaar was. Sinds korten tijd bewaarde ze een geheim, haar oneindig dierbaar, dat eene wereld van nieuwe gewaarwordingen opende.

Bij goede vrienden had zij eenige maanden doorgebracht en was met dat geheim thuis gekomen. Zij had het hare tante verteld, het eenvoudige feit, dat Herman van Heel, de bekende jonge schilder, haar ten huwelijk had gevraagd.

Tante keek kalm naar het tot haar opgeheven gezichtje, dat met een diepen blos bedekt was en luisterde tot de jonge stem ophield met spreken.

„Kind, weet je iets van zijne levensomstandigheden?"

Ja, zij wist er van. Toen hij na den eersten heiligen kus hare hand in de zijne hield, scheen eene pijnlijke gedachte hem te kwellen. Hij had hare hand losgemaakt uit de zijne. „O, waarom heb ik mij laten medeslepen door dat heerlijke gevoel! Kind, ik ben arm, ik kan je niets aanbieden dan de onzekere inkomsten van mijne kunst."

„Herman, wij behoeven daarover geen zorgen te hebben, ik ben rijk, en je weet" — toen hij zich afwendde — „de liefde moet alle trots overwinnen, of...."

Kwam er een zweem van twijfel in hare mooie oogen? Hij liet haar niet uitspreken, maar kuste teeder zijn nieuwverworven schat, het vrouwtje dat zijne schoonste droomen deelde, dat het beste deel zijner ziel bezat voor eeuwig.

Van eene openlijke verloving was nog geen sprake; „mijn Hemel, wat wilden zij, hij was nog zoo weinig bekend en...."

Tante zweeg, maar de jonge man begreep het.... „en arm bovendien."

Een schaduwzijde van zijn karakter was die fijngevoeligheid, dat licht gekwetst zijn. Was het niet een natuurlijk gevolg van de omstandigheden? Zijne ouders waren beiden lang gestorven, maar Annie wist, dat het zeer eenvoudige burgerlieden geweest waren. Eene moeielijke jeugd had hem vroeg gevormd; met al den hartstocht van zijn temperament had hij zijne gaven aangekweekt en geoefend. Hartstochtelijk en gevoelig, kon hij zich moeilijk buigen voor tantes gezag.

Hij aanbad zijne zachte, teere Annie, onder haar invloed kwamen zijne beste eigenschappen tot ontwikkeling evenals fijne, schoone bloemen in de zonnewarmte.

„Als wij elkaar mogen toebehooren, dan moet je altijd bij mij zijn, mijne kleine Fee."

Haar altijd bij zich te hebben, haar, die met hare fijne vingeren alles scheen te verfraaien in hare omgeving met onbewusten, aangeboren smaak. Te zamen zou alles licht te dragen zijn.

„Daar is Herman.” Met een frisschen blos op de wangen liep Annie hem haastig tegemoet; den eersten Zondag in de maand had tante zijn bezoek toegestaan. Een zachte kus en een blik, waaruit de vreugde van het bevredigd verlangen straalde.

„Gaat het goed met je werk?”

„Ja kind, ja, kon je maar eens komen kijken!”

Herman werkte aan een groot doek, over enkele maanden werd eene groote tentoonstelling in de hoofdplaats geopend en hij hoopte op eene onderscheiding: dat zou hem nader tot Annie brengen.

Aan het middagmaal begonnen beiden over zijn werk; tante nam het wel waar, het doorstralend enthusiasme, en toen hij te veel werd medegesleept, kon zij eene licht-spottende opmerking niet weerhouden.

Annie voelde het, Herman zweeg; ach, nu was alles weer bedorven, ondanks de moeite, die zij deed om hen te zamen te brengen, en een vreemde angst maakte zich van haar meester.

In den namiddag wandelden zij samen in de lanen van den grooten tuin. In de schaduw van de boomen had hij den arm om haar heen geslagen.

„Ik ben zoo gelukkig met jou alleen; wanneer zal het voor altijd mogen zijn? Weet je wel, dat wij vandaag een half jaar verloofd zijn?”

„En heb je geen berouw?” vroeg zij plaagziek.

„Annie, zeg dat nog eens!” en hij nam haar hartstochtelijk in zijne armen. En samen dichtaaneengeleund schiepen zij hunne schoone lichtbeelden van eene gelukzalige toekomst.

Op zijn werk was al zijne hoop gevestigd, daarmede zou hij zijne lieveling verdienen.

Het was nu lente geworden, een zoele dag in het einde van April. Het had geregend en als met een tooverslag had overal het jonge groen zich uit knoppen en windselen losgemaakt tot eene verrukking voor de menschenoogen, zoo lang aan het dorre hout gewend.

De vogels zongen met zachte stemmen, boven alles weerklonk de verlangende kreet van de lijster.

Door het duister gedwongen, legde Herman palet en penseelen neer, en overzag zijn werk.

„Dat kan eene mooie studie worden", zei eene vriendelijke stem achter hem. Het was de schilder E, een oudere vriend, aan wiens oordeel Herman veel hechtte.

„Denkt u?" Herman wendde zich om, eene beleefde buiging makend voor het jonge meisje, dat met haar vader was binnengekomen.

„Mijne dochter Lena, je zult haar wel niet kennen, want ze is lang weggeweest, in Duitschland."

Herman dacht even na; hij herinnerde zich nog een mooi kind met donkere oogen en lang zwart haar.

„Ho, ho, wat eene vergelijkende studie", lachte zij.

„Ga je nog een eind mede loopen in het bosch, het is buiten heerlijk?"

Door het kantwerk van takken en fijne, jonge blaadjes flonkerden de sterren; het was stil en vredig buiten.

En zoo voortloopende met het jonge meisje en haar vader, dacht Herman aan Annie; wat zou zij nu doen? O, konden zij samen genieten van den heerlijken avond!

Herman dacht aan haar brief van heden, daar lag iets in, een gedichtje voor hem, hij voelde even in zijn linkerborstzak; daar droeg hij het.

„Annie, liefste!" fluisterde hij heel zacht.

Intusschen was Lena een gesprek begonnen met haar verstrooiden begeleider. Ze sprak levendig en druk met hare welluidende stem, aan welke ze een eigenaardig warmen klank wist te geven, wanneer ze wilde. En nu wilde ze wel; haar vader had haar veel goeds verteld van den talentvollen, jongen man; dat was nog eens de moeite waard. Er werd wel iets gemompeld van zijne geheime verloving, maar.... dat wist zij niet. En zij babbelde zoo druk, dat ze Herman medesleepte tegen wil en dank.

„En mag ik nog eens uw stuk komen zien, het was vanavond zoo donker, ik kon niets meer zien, en ik hoor van vader, dat het mooi wordt."

„Uw bezoek zal mij welkom zijn.”

Eene week later kwam zij, hij bracht haar bij zijn werk. Uit hare mooie, donkere oogen sprak de echte spontane bewondering van hare artistieke natuur.

Hij gevoelde, dat zij hem begreep en lichtte haar in over verdere plannen. „Maar laat ik u niet storen”, sprak zij met een coquet lachje.

Herman ging voort met zijn werk, terwijl zij vrijmoedig rondliep, snuffelde in portefeuilles en schetsboeken, nu en dan een lichten kreet van bewondering uitend. Dan keek hij op, onwillekeurig haar sierlijk persoontje bewonderend. Als hij zijne Annie eens hier mocht binnenleiden; dat zonnige hoekje daar, zou het hare worden. Zij was nog nooit hier geweest; maar hij zou zich het recht verwerven, haar door eigen arbeid verdienen.

Herman vertelde Annie van de kennismaking met Lena.

„Is zij jong en mooi?”

„Ja”, zei hij eenvoudig, en er kwam de eigenaardige glans in zijne oogen, dien ze altijd opmerkte, wanneer hij over iets sprak, dat mooi was.

Dien avond na zijn heengaan overdacht zij dat alles. De groote liefde die haar hart innam, liet er geene plaats aan het wantrouwen; — zij kon het aan anderen niet zeggen, het was te teeder, het zou hem doen dalen in hunne oogen, zij zouden het aanzien voor twijfel en dat was het niet, alleen maar haar geloof in de macht der omstandigheden. O, dat hunne jonge liefde langs zoo doornige paden moest gaan.

Een blos van innige vreugde en opgewondenheid kleurde Annie's gezichtje. Daar stond het: haar Herman was bekroond. Zij werd niet moede zijn lof te lezen in de couranten.

Met eene trillende stem las zij de berichten aan tante voor, die als gewoonlijk hare gevoelens niet uitte. Toen matigde zij hare opgewondenheid tot stil geluk, maar daarbinnen sloeg de hoop trillende hare wieken uit.

Vol hoop was Herman gekomen; nu zag tante toch, dat hij niet enkel tot luchtkasteelen bouwen in staat was, maar tot

mannelijk streven en overwinnen. En hij wachtte met fier zelfvertrouwen de toenadering van tantes zijde. Slechts de toestemming tot hunne openlijke verloving! Tante ontving hem met haar gelukwensch, maar verder niets. Geen enkel woord over wat beiden zoo vurig wenschten. Dus werd hem nog niet het recht toegekend, naar Annie's hand te dingen?

Zijn trots, zijn zelfvertrouwen werd hiermede eene diepe wonde toegebracht. Toen zij alleen waren kon Annie in een zwak oogenblik hare tranen niet weerhouden. Heftig wendde hij zich af, om in het volgende oogenblik haar in zijne armen te nemen en die tranen weg te kussen.

„Annie, schrei niet, je tranen branden mij op het hart; waarmee moet ik je dan verdienen, waarmee?"

Hunne liefde was innig en heilig en het was zondig van de menschen tusschenbeide te willen komen.

„Ik kom liever niet zoo dikwijls meer, je telkens weer zien, telkens je liefelijk bijzijn gevoelen om je weer te moeten afstaan, het is als een beker, die den dorstende aan de lippen wordt gebracht en dan wordt weggerukt. Wacht mij, en heb mij altijd lief."

Annie verbleekte bij die woorden van hartstocht, van liefde.

Herman was vertrokken naar Rome; hij zou een jaar wegblijven, en Annie moest hem laten gaan, alleen.

Trouw kwamen zijne brieven en maakten haar gelukkig door de warme liefde, die er uit sprak, zijn moed en het innig vertrouwen op betere tijden.

Zijn verlangen, zij wist het te temperen met vrouwelijken tact: hij moest werken en vooruit komen.

Lena was met haar vader naar Italië vertrokken, en Annie hoorde van Herman, hoe zij hem bezocht hadden.

Toen de zomerwarmte aanbrak, werkte hij in zijne koele, stille werkplaats. Die stilte werd alleen verbroken door Lena's bezoeken. Met de vrijmoedigheid van eene kunstzuster bleef zij uren praten.

Zij wilde hem boeien; eerst was het haar louter spel, louter behaagzucht, toen werd het haar ernst; in haar ontwaakte de hartstocht van de vrouw, die den geliefde wil bezitten tot elken prijs.

Herman, het harte vol van zijne liefde voor Annie, bemerkte haar invloed niet; hij was haar dankbaar voor hare vriendschap, die hem troostte en de dagen hielp verkorten.

Maar langzaam, langzaam werd het luisteren naar hare klankvolle stem, werd het zien van hare diepe, donkere oogen hem een behoefte.

Lena was altijd nabij in zijne oogenblikken van droefheid, gewetenloos door de passie, die haar bezielde.

En toen kwam de bitterste dag in Annie's jong leven, de dag, die haar den brief bracht, waarin hij schuld beleed.

En het was meer leed dan hare jonge schouders dragen konden.

OTTO BAENSCH.

OTTO BAENSCH.

De Bouwmeester van het Noord-Oostzeekanaal.

(*Met Portret.*)

Op den 21sten Juni van dit jaar had de plechtige inwijding van het grootsche werk plaats, waaraan men acht jaar geleden begonnen was en waardoor een kanaal ontstaan is, dat voor Duitschland niet alleen de zeereis aanmerkelijk verkort, maar ook de verdediging des lands verbetert en verzekert, Sleeswijk-Holstein veel nader bij het zee-verkeer brengt en grootere veiligheid waarborgt.

Even als het in 1869 geopende Suez-kanaal, het kanaal door de landengte van Korinthe en het nog onvoltooide Panama-kanaal, heeft het Noord-Oostzee-kanaal zijne geschiedenis. Het pogen en zoeken om Noord- en Oost-zee door een kunstmatigen waterweg te verbinden, dagteekent reeds van de veertiende eeuw. De steden Hamburg en Lübeck bouwden van 1391 tot 1398 het Stecknitz-kanaal, dat wel is waar slechts voor kleinere vaartuigen geschikt was. Ook het Alster-Travekanaal, dat in 1525 gegraven werd, bleek al spoedig onbruikbaar te zijn. Evenmin voldeed het Eider-kanaal, dat in de jaren 1777 tot 1785 ontstond, aan de hooge eischen der moderne scheepvaart.

Eerst nadat Duitschland's eenheid tot stand was gekomen, kon ook het reuzenwerk volbracht worden, dat de sinds eeuwen ge-

wenschte verbinding tusschen beide zeeën ten gevolge heeft gehad. In Juli 1881 werd met de voorloopige werkzaamheden begonnen, in 1885 werd het ontwerp, waarbij de kosten op 156 millioen Mark geraamd worden, bij den Duitschen Rijksdag ingediend en in 1886 eenstemmig goedgekeurd. Den 3den Juni 1887 werd door keizer Willem I aan de sluis te Holtenau de eerste steen voor het kanaal gelegd.

Het kanaal begint bij het dorp Brunsbüttel, dat aan den rechteroever der Elbe eenige uren beneden Hamburg ligt. Het loopt van daar uit eerst in noordoostelijke, vervolgens van Schestedt uit in oostelijke richting. Bij het vlek Taterphal snijdt de Westholsteinsche spoorweg door middel van een draaibrug het kanaal. Bij Grünenthal is eene vaste hooge brug over het kanaal gelegd ten behoeve van de spoorlijn Neumünster—Tönning. Bij Rendsburg, het hoofdstation van het kanaal, zijn twee draaibruggen gebouwd, de eene voor het verkeer van personen en voerwerken, de andere voor de spoorlijn Neumünster-Flensburg. Bij Levensau verbindt eene tweede prachtige hooge brug de spoorlijn Kiel-Flensburg, en bij Holtenau loopt het kanaal in de bocht van Kiel uit.

Terwijl het gemiddeld ongeveer even breede Suez-kanaal 162 kilometer lang, maar slechts 8 meter diep is, bedraagt de lengte van het Noord-Oostzee-kanaal 98,65 kilometer, en de diepte 9 meter, zoodat het zelfs voor de zwaarste pantserschepen steeds een bevaarbaren weg blijft.

De voornaamste bouwwerken van het kanaal zijn de eindsluizen aan de uitmondingen bij Brunsbüttel en Holtenau en de beide ijzeren bruggen bij Grünenthal en Levensau. De dubbele sluizen zijn meesterstukken van waterbouwkunst. Iedere sluis bestaat uit drie ontzagwekkende pijlers van graniet, waarvan twee aan beide oevers en een zich in het midden van het kanaal bevinden. Aan de einden dezer 150 meter lange pijlers zijn vier machtige ijzeren deuren aangebracht, die tot op den gemetselden grond reiken en, zoodra zij gesloten zijn, allen toe- of afvoer van water onmogelijk maken. Zij worden met hydraulische kracht in beweging gebracht, en één man kan deze ijzeren reuzengevaarten zonder inspanning besturen.

In het bijzonder van groot gewicht is de sluis aan de uitmonding der Elbe, waar ebbe en vloed den waterstand zoo veelvuldig en zoo sterk veranderen. Zonder genoemde sluis zou het water in het kanaal tijdens de ebbe zoo diep zinken, dat de grootere schepen op den grond zouden geraken, en tijdens den vloed zoude het water daarentegen zoodanig stijgen, dat de groote schepen niet onder de vaste bruggen door zouden kunnen varen. De Oostzee is daarentegen aan zulke veranderingen minder bloot gesteld. Het is een groot voordeel van het kanaal, dat, behalve de beide onontbeerlijke eind-sluizen, er geene verdere sluizen noodig waren en de schepen zich ongehinderd en vrij door het kanaal bewegen kunnen.

Verdere voorrechten zijn de talrijke uitwijkplaatsen, waar het kanaalbed zich verbreedt, — op elke twaalf kilometer eene „uitwijkplaats" —; verder de electrische verlichting van het geheele kanaal bij avond en het gemakkelijk en veilig vervoer van alle zeilschepen door steeds ter beschikking staande sleepbooten.

Deze nieuwe waterweg tusschen de Noord- en Oostzee biedt tegenover den omweg om Skagen, afgezien van de kortere vaart, het niet hoog genoeg te schatten voordeel der volkomenste veiligheid; eene groote menigte schepen, goederen en ook menschenlevens is toch jaarlijks bij de herfst- en winterstormen in het Skagerrack verloren gegaan. En voor den handel en de scheepvaart in Duitschland is het kanaal in zoover nog van groote beteekenis, dat het tevens het verkeer van het akkerbouw drijvende oosten tusschen Oder en Pregel met het aan nijverheidstakken zoo rijke Westen tusschen Elbe en Rijn bevordert en gemakkelijk maakt.

Doch van het allergrootst belang is het kanaal voor de verdediging van het machtige Duitsche Rijk ter zee, daar de geheele Duitsche vloot, zonder dat de vijand het bespeuren kan, nú eens in de eene, dán weder in de andere zee zich vereenigen en met verdubbelde sterkte optreden kan. Dit is voorzeker voor Duitschland wel de allergrootste beteekenis van dit reuzenwerk.

Aan den ontwerper, Otto Baensch te Berlijn, aan wien de technische opperleiding van het geheele werk was toevertrouwd, en die sinds jaren alles op de zorgvuldigste wijze had voorbereid,

komt groote lof voor zijn kloek beheer toe. Aan dit werk waren bovendien tusschen de zes- en achtduizend arbeiders, twee honderd opzichters, vijf en tachtig technische beambten en vijf en zestig bouwkundigen acht jaren lang bezig.

Otto Baensch is een zeventiger, hij werd den 6[den] Juni 1825 te Zeitz geboren, bezocht de Bouw-Academie te Berlijn en trad reeds op een-en-twintigjarigen leeftijd als land- en waterbouw-inspecteur in Pruisischen dienst. Vroegtijdig hield hij zich bezig met den stroom- en rivierbouw en construeerde talrijke ijzeren bruggen over den Rijn. Door tal van groote waterwerken maakte hij zich een naam. Met het nu geheel voltooide Noord-Oostzee-kanaal, het hoofdwerk zijns levens, hield Baensch zich reeds druk en voortdurend bezig in een tijd toen de nieuwe waterweg nog slechts tot de vrome wenschen behoorde en aan de wezenlijke uitvoering der grootsche onderneming niemand eigenlijk dacht.

Aan de groote technische bekwaamheden van dezen man is het gelukkig slagen van dit reuzenwerk te danken, dat onbetwistbaar het grootste waterbouwwerk van Duitschland mag heeten.

MIDDELEEUWSCHE HISTORIËN TER „VERLUCHTING" VAN MIDDELEEUWSCHE MORAAL.

DOOR

A. W. STELLWAGEN.

Onder de veel gelezen en veelverspreide boeken der middeleeuwen bekleedt het leerdicht Der Leken Spieghel van 1328 en geschreven door den Brabantschen dichter en Antwerpschen schepenklerk Jan Boendale eene eerste plaats. Het werk is verdeeld in vier afdeelingen, waarin achtereenvolgens allerlei wetenswaardigs over het begin van hemel en aarde, over de geschiedenis der kerk, over de plichten van den mensch en over het einde der dingen wordt medegedeeld. Vooral de derde afdeeling of het derde boek is een eigenaardig stuk middeleeuwsche literatuur. Het bevat alles, wat de mensch moet weten om goed te leven: 1°. ten opzichte van God; 2°. ten opzichte van zijn evennaaste en 3°. ten opzichte van zich zelven Nu en dan is de moraal „verlucht", dat is door voorbeelden toegelicht, en somtijds zoo aardig, dat men lust gevoelt de prentjes uit te knippen. Met een zevental heb ik dat gedaan; ze zijn: de geschiedenis van den paardedeken; het nieuwsgierige, maar onderworpen nonnetje; de roover en de kluizenaar of slechts hij, die volhardt, wordt zalig; de stervende ridder, die de biechtvaders niet eerde; van het nonnetje, dat hare moeder en

verdere familie niet weer zien wilde na hare gelofte; van den man, die in een weerwolf veranderd was of hoe vrouwen zwijgen kunnen; van de drie vagebonden of de bedriegers bedrogen. In de meening, dat er vele belangstellende lezers zijn kunnen om Boendale te hooren, geef ik aan den middeleeuwschen dichter in Nieuwnederlandsch het woord.

Er is een raad aan ouders, die met kinderen gezegend zijn en met eenig vermogen, groot of klein; een raad, waarvan de strekking best van al wordt vertolkt door het oude Hollandsche spreekwoord, volgens hetwelk een verstandig man zich niet uitkleedt vóór hij naar bed gaat. Deze moraal zal de dichter illustreeren, en er ontstaat eene epische bladzijde in Boendale's boek, die veel latere dichters zich mede ten nutte zouden maken. Daar was eens een man, heeft de poëet hooren zeggen, die zeer rijk was, maar al zijne landerijen, zijne bezittingen en zijne specie aan zijn zoon overdroeg en ter hand stelde, toen de jongeling in 't huwelijk trad. Maar hij werd krank, de oude, en zeer hulpbehoevend; en zie, de schoondochter vond het lastig en vervelend den hoestenden en kuchenden papa den ganschen dag bij den haard te hebben zitten. Alzoo werd er eene legerstede gespreid in een stal verre van de woonkamer der lieve kinderen. Ternauwernood kreeg de oude genoeg te eten; want men vergat hem zoo dikwijls. Thans was het winter en de arme verschoveling had het bitter koud. „Kind!" sprak hij tot den eenigen zoon van zijn zoon, toen de knaap eens in den stal kwam, „kind, het vriest zoo erg; ga eens naar uw vader en vraag om een beetje dek voor mijn lijf!" Haastig spoedde de knaap zich henen en bracht papa de boodschap over, die op zijne beurt niet talmde, maar den jongen een zak ter hand stelde, zeggende: „breng hem dezen zak, het is mij lief."

„Vader," zei de oolijke wijsneus, toen hij den zak had bekeken, „vader, snijd dezen zak in tweeën, dan wil ik de helft er van bij grootvader brengen". Doch de vader volhardde in zijne mildheid en gelastte zijn zoon den heelen zak naar den koudkleum in den stal te brengen. Toen stuurde God den goedleerschen knaap eene gedachte in 't hart: „vader", hernam hij nogmaals, „als gij tot uw ouden dag komt, en ik ben daar getuige van, dan zal ik u de overblijvende helft geven." Dit vooruitzicht scheen te helpen, want

van stonden aan werd de oude verlatene de huiskamer weder binnengeleid en in eere hersteld op zijne oude plaats in 't hoekje van den haard.

Onderworpenheid aan den wil des Heeren is eene heilzame deugd, zegt de middeleeuwsche bespiegelaar, als hij gaat verteller worden om aan zijne didactiek klem bij te zetten. Want er was eens een nonnetje, die een heilig leven leidde, maar wier nieuwsgierigheid zoo verre ging, dat zij van den Heer weten wilde tot welk loon zij hiernamaals zoude geraken. Vele jaren bad zij om deze wetenschap, en ten laatste werd hare stem gehoord, helaas! Het was een verschrikkelijk bericht, dat van Godswege tot haar kwam, het bericht nl.

datsi ter hellen soude varen.

Maar het nonnetje kende de deugd der onderworpenheid. „Sinds mijn God alzoo wil, wil ook ik de pijnen; mijn wil zij onderworpen aan den wil des Heeren; waar Hij het gebiedt, zal ik henen gaan," zeide ze, en bleef volharden in den dienst Godes, gelijk ze te voren placht. Zooveel braafheid bleef echter niet onbeloond, want na dag en jaar kwam er eene stem uit den hemel tot haar oor sprekende: „om uwe groote verduldigheid, hebt gij den Heer overwonnen in die mate, dat Hij te uwen opzichte op zijn besluit terugkomt en gij de hemelsche zaligheid zult beerven." En met deze anti-voorbeschikkingsleer, of, wil men, met deze praedestinatie, die uitzonderingen toelaat, verbindt de dichter nog eene tweede zedenles, deze nl., dat alleen de mensch, die volhardt ten einde toe, den hemel binnengaat; ja meer, dat eigenlijk het slot van 's menschen leven zijn volgend eeuwig geluk of eeuwig ongeluk bepaalt. Reeds herinnert Boendale zich een treffend voorbeeld.

Weleer hield zich in 't bosch een roover op, en placht de voorbijkomende kooplieden onder moord en doodslag van het hunne te berooven. Nochtans had de booswicht de gewoonte zijne biecht te spreken bij den kluizenaar, die daar op een boom woonde. Biechten deed hij dus, maar de opgelegde penitentie volbrengen, deed hij niet. Dat verdroot den biechtvader, en daarom zeide hij tot zijn biechtkind, toen dit opnieuw aan zijne voeten neder-

knielde: „wat helpt het, of ik u de absolutie geef? Gij volbrengt de penitentie toch niet, noch laat de zonde, waarvan gij u in de biecht komt zuiveren. En daarom zeg ik u, dat God de zonde niet vergeeft, tenzij gij boete doet en beternis belooft. Toen sprak de schuldige boosdoener: „lieve heer, ik kan toch geen hairen boetekleed aantrekken, of vasten, of mij met de roede kastijden. Leg mij eene zachtere penitentie op." — „Welnu, kalmeerde de goede biechtvader, dan leg ik u op: voortaan nooit meer te liegen, zelfs geen noodleugen te zeggen." — „Dat neem ik aan," sprak de geäbsolveerde, en ging zijns weegs. Doch ziet, nog was hij niet verre gegaan, of hij ontmoette een reizend koopman, dien hij zoo onheusch bejegende, dat hij den man doodsloeg en hem van alles beroofde. Niet ongestraft ditmaal, want er kwamen daar eenige lieden aanrijden door 't bosch, die den roover inhaalden en hem vraagden, wie het slachtoffer, daarginds aan den weg liggende, had gedood.

De vagebond in quaestie herinnerde zich zijne biechtbelofte en ontving terstond de gerechte doodstraf door de stokslagen der onverwachte wrekers. Dit alles zag de kluizenaar, die daar ginder op den boom, zijne verblijfplaats, van de zonde en de boete getuige was. Nochtans, hij zag ook, dat de engel des Heeren naderde om de ziel des verslagenen, die zoo nauwgezet zijne penitentie had volbracht, ten hemel te geleiden. Toen dacht de kluizenaar: wel hoe, deze levenslange moordenaar en roover, hij wordt ter eeuwige blijdschap gebracht; is het dan voor mij wel noodig op dezen boom te liggen vasten en hongeren. Laat mij eten en drinken en genot najagen, de hemel zal mij wel toekomen. En de daad bij het woord voegende, stond hij overeind om af te komen; als helaas, zijn voet uitgleed, de hooge boeteling naar beneden tuimelde en den hals brak. Zoo moet het hun vergaan, die het levenseinde in zondige voornemens besluiten. Slechts wie volhardt in het goede, wordt zalig, en die — hoe hij voor 't overige mocht hebben geleefd — na eene rouwmoedige biecht absolutie ontving en de opgelegde penitentie volbrengt, dacht de middeleeuwsche poëet.

Doch ook toen reeds waren er, die de heilzame macht des priesters veronwaarden. Boendale had hooren zeggen, dat er voor jaren

in Saksenland een ridder leefde, die de priesters niet achtte, hun zelden eere deed; die zelfs beweerde, dat er te veel pastoors waren. In ieder land moest maar één paap wezen, zeide hij, en die moest in een mand zitten, zoo hoog in de lucht hangende, dat ieder hem zien konde. Maar het gebeurde, dat de profane spreker in zijn eigen dorp door zijne vijanden werd overvallen en mishandeld, zóó, dat ze hem voor dood lieten liggen. Toen zond men om den priester, maar er was er geen op 't dorp. Haastig werden boden uitgestuurd naar drie, vier dorpen in den omtrek, om den stervende te berechten, dat is, hem de Sacramenten der Stervenden toe te dienen. Helaas, men kon geen priester vinden; de ridder stierf zonder biecht en onbediend. Toch had hij beweerd, dat er priesters te veel waren.

Hier omme ic u bevele
Dat ghi u herte daer toe keert,
Dat ghi 't paepschap altoos eert,
Om Christum, den Godszone fijn,
Daar si alle na ghetekent sijn.

Ook het kloosterleven was in Boendale's oog eere waardig; de volharding in 't goede, de gehoorzaamheid, de dichter zal ze in beeld brengen. „Men leest", zegt hij, „van eene non, die vele jaren in een klooster was geweest, en al dien tijd vader noch moeder, vriend noch kennis had gezien. Wel was ze herhaaldelijk te huis ontboden, maar ze had geweigerd te komen. Zij was de wereld nu eenmaal ontvlucht en leidde een heilig leven voor God alleen. Eindelijk werden vader en moeder ongeduldig en besloten met maag en vriend naar 't klooster te trekken om de „begevene" [1]) zuster nog eenmaal te zien. Reeds waren allen in feestkleedij voor de kloosterpoort aangekomen en vraagden toegang tot de bruid des Heeren. Juist lag deze in gebede, toen men haar de komst der familie boodschapte. Maar zij antwoordde, niet te kunnen te voorschijn komen; ze zou voor allen bidden, dat moest hun genoeg zijn. Hoe bedroefd was hare moeder, toen

1) Eene „begevene" non beteekent eene non, die de wereld en hare ijdelheden heeft vaarwel gezegd.

ze de weigering vernam: maar ze zou niet vertrekken, zeide ze, vóór ze heur kind had gezien. Als de abdisse eens voor haar wilde spreken. Deze liet zich vinden, en zeide: „lieve dochter, het is kwaad gedaan uw vader en uwe moeder en al uwe vrienden, die om u van verre zijn gekomen, ongetroost henen te zenden. Ik raad u dan, u te herinneren, dat onze Heer heeft gezegd: ‚doet vader en moeder eere', en tot hen te gaan."

„Vrouwe", sprak de zuster haastig, „ga ik tot dezen, dan vrees ik, dat God in mijn hart eene mindere plaats zal gaan innemen." Maar de abdisse hernam: „lieve dochter, hoor nu. God mocht het wreken, dat gij vader en moeder dusdanig bedroeft en dat alleen om een enkel, laatste afscheidswoord."

„Maar heeft God de Heer dan niet gezegd, dat we vader en moeder, zuster en broeder zullen verlaten, en Hem alleen aanhangen? Ziet dan wel toe, dat gij mij goeden raad geeft. God is het, die mij schiep, en zaligheid schenkt, te aller uren, en geen schepsel behoort mijn hart." Toen de abdisse zag, dat een raad niet voldoende was, gebood zij aan 't nonnetje op zonde van ongehoorzaamheid tot de wachtenden te gaan; en nu ging ze, edoch ze deed zich blinddoeken om niemand te zien. Allen bood ze eenen goeden dag, doch toen hare moeder begon te klagen over hare hardvochtigheid, zei ze: „moeder, ik weet wel, dat gij naar 't vleesch al te gader van mijne familie zijt, maar mijne ziel behoort God, mijn Schepper, die mij verloste. Ik zal voor u allen bidden en neem nu afscheid voor altijd." Zoo geschiedde en zij keerde tot hare cel terug; de anderen gingen ongetroost huiswaarts.

Niet altijd echter is de didacticus zoo ernstig gestemd, dat hij diergelijke vrome zusjes noodig heeft voor het klemmende van zijn betoog. Somtijds komt ook de vroolijke zijde zijns gemoeds naar voren en staat hij met lachend gezicht zijn hoorders aan te zien. Zoo bv., wanneer hij zijne stelling wil illustreeren, dat de man onwijs handelt, die zijne vrouw te veel vertrouwt. Want men wete, dat hij eens van een wapendrager uit den ouden tijd heeft hooren verhalen, van een hoveling, die heel zelden thuis kwam, met de oeconomische berekening, dat hij aan eigen tafel de sier betalen moest en ze ten hove voor niemendal genoot. Tusschen haakjes zij medegedeeld, dat het de gewoonte dezer

lieden is, zegt Boendale, tehuis voor den maaltijd te bedanken, als ze dien elders om Godswil hebben [1]). Bedoelde heraut nu was te heeren hoven bijzonder gewild, zoo zelfs, dat hij meermalen een en ander van de geheime beraadslagingen wist. Als de man dan den voet weer over eigen drempel zette, was zijne vrouw als hongerende naar de gelegenheid om hem uit te hooren; edoch, hij zeide niets, en liet vrouwlief boos worden zooveel ze wilde. Ha, de verstandige man wist maar al te wel, dat vrouwen kinderen zijn in 't bewaren van geheimen. Intusschen kwam hij eens op den inval haar te beproeven en te zien of ze wel in staat zijn zoude eenig geheim te bewaren. Hij ging dan van huis en bleef zes weken weg. Maar op een avond keerde hij onverwachts in de echtelijke woning terug; hij was somber gestemd, at noch dronk en legde zich haastig te slapen. Zijne vrouw begaf zich tot hem en hoorde hoe bedroefd de tehuisgekomene was, en hoe hij steende van verdriet. Maar deze, in de ondeugendheid van zijn beraamd plan, had zich heimelijk een vossestaart aan 't lichaam bevestigd ter plaatse, waar de vossen zelf dit sieraad gewoon zijn te dragen. Hoor, hoe zijne vrouw hem toespreekt: „zeg me toch, mijn lieve man, hoe zijt ge zoo ontsteld; wat is u overkomen?" — „Dat kan ik u niet zeggen," zeide de man, „om niets ter wereld; wist iemand het, ik ware een man des doods." Toen hernam de vrouw weder: „ik heb u liever dan mijn leven; wat u deert, moet mij deren. Waarom zoudt ge mij uw leed niet mededeelen? Wie zou het u beter kunnen helpen dragen dan ik?" — Alsnu antwoordde de goede man: „indien gij het tegen niemand zoudt willen zeggen, ik zou u alles zonder omwegen openbaren. Maar heusch, ik zoude een man des doods zijn, indien het ook slechts de minste der dorpelingen te weten kwam."

„Ik hadde liever", sprak toen de vrouw, „dat men mij in de zee wierp, dan dat ik ooit iemand iets van uwe geheimen zoude mededeelen."

„Ach, zeide toen de goede man, „ik ben tot een weerwolf verschapen; en al de paarden, koeien en schapen, die in 't dorp ge-

1) Het is dezelfde klacht, die ruim eene eeuw later in den *Lazarillo de Tormes* van Mendoza zoo geestig in beeld wordt gebracht.

storven zijn, die heb ik doodgebeten en doen sterven. En opdat gij niet twijfelen zoudt aan mijne woorden, tast slechts hier achter, hoe groote staart mij daar gegroeid is."

Zoodra de vrouw zich van 't bestaan van dien staart overtuigd had, geloofde ze met volkomen rechtzinnigheid, dat manlief een weerwolf was geworden. Toen de dag aanbrak, stond ze haastig op en is ter kerk gegaan, waar ze tot heur biechtvader kwam en hem heel de geschiedenis vertelde, die haar in den nacht was geopenbaard. Van den biechtstoel liep het nieuws de kerk door en eer 't middag was wisten al de parochianen, dat de man een weerwolf was geworden „en dat hij de koeien en schapen van het dorp gedood en dit alles aan zijne vrouw geopenbaard had." Toen kwam de heele gebuurte in rep en roer en eene menigte boeren trok op naar het huis van den man om hem dood te slaan. Gelukkig had de onvoorzichtige zich, hoewel met moeite, haastig uit de voeten gemaakt; hij zou het er anders niet levend afgebracht hebben:

Daer om en si niement te ghereet
Te segghen den wive al dathi weet:
Hele [1]) haer dat te heelne si:
Dats wijsheit, ghelovets mi.

Wat ook wijsheid is, is den bedrieger te bedriegen, zegt Boendale, en hij heeft eene tweede vroolijke historie bij de hand om zijn genoegen te uiten over de mogelijkheid daartoe.

Weet dan, dat er eens drie gezellen waren van de soort, die 't platteland afloopen en zonder werken aan den kost plegen te komen. Deze drie kameraden kwamen eens in een armoedig dorp, waar zelfs geen snede brood te krijgen was. Alleen ten huize eener behoeftige vrouw deden ze een schotel tarwemeel op, waarvan ze eenen koek maakten, dien ze onder de asch te bakken legden. Twee der gezellen speelden onder een hoedje, de derde was de bedrogene. Zoo scheen het. Maar nu begrepen de beide vrienden, dat de koek voor den maaltijd van drie personen te klein zou

1) „Hele", d. i. „verberg", wat gij verbergen kunt; zwijg uwe booze daden.

wezen en daarom bepaalden ze de volgende uitkomst. Terstond zouden ze zich met hun drieën te slapen leggen, en wie dan den wonderlijksten droom droomde, die zou den koek deelachtig worden. De slimmen, ze wilden slechts hun makker verschalken. Nog eenige oogenblikken en de beide vrienden lagen in een ronkenkenden slaap. Toen n⁰. 3 bespeurde, dat zijne kameraden sliepen, stond hij stilletjes op, haalde den koek van onder de asch te voorschijn en at dien lekker op; al was hij niet al te gaar, hij was toch redelijk bruikbaar. De asch rakelde de verzadigde weder behoorlijk bij elkander. Na korte oogenblikken hieven de wakker geworden droomers 't hoofd op, wreven de oogen uit, en begonnen te vertellen. „Mij dunkt", zeide de eerste, „dat ik in den hemel ben geweest." — „En ik," zei de ander, „heb een bezoek in de hel gebracht." En beiden hadden groote wonderen te vertellen van hetgeen ze gezien hadden. „Gezel! zeg ons thans uw visioen", zeiden ze. En de onnoozele nam het woord, sprekende: „gezellen, voorzeker, gij zegt de waarheid. Toen ik voor mijne oogen zag, dat u beider geesten opwaarts vlogen, de een ten hemel, de andere ter helle, toen dacht ik wel, goede makkers, dat gij geen van tweeën ooit zoudt wederkomen. Daarom heb ik den koek uit het vuur genomen en dien opgegeten. Had ik geweten, dat gij weder hier zoudt gekomen zijn, de koek zou nog onder de asch liggen. Maar men zegt, die derwaart gaat, komt nooit op aarde terug:

Dus was die hoonre ghehoont
Ende met syns selfs quaetheit gheloont;
Ende noch sietmen des ghelike
Dicke ghescien in aertrike.

HUZAAR MARTIN.

DOOR

GEORGE VON OMPTEDA.

Ik denk aan den tijd terug, toen ik nog geene burgerkleeren maar de attila droeg, en allerlei beelden rijzen dan voor mijne herinnering op en beginnen voor mijn geestelijk oog te leven. Regimentskameraden en vrienden, van wie ik nu gescheiden ben, die het lot ver van mij verwijderd en in een anderen werkkring geplaatst heeft, of die niet meer op deze aarde zijn.

En daar staat plotseling weder mijn oppasser Martin voor me, met zijn braaf, trouwhartig gezicht, zooals hij de hielen tegen elkaar slaat en mij aankondigt: „Luit'nant, de merrie is gezadeld!"

Mijn oppasser Martin. Een beste, brave kerel, de beste oppasser dien ik in de tien jaren dat ik de attila droeg, gehad heb.

Hij was van eene gemiddelde lengte, gezet en krachtig, had kort geknipt, zwart haar en een begin van een knevel. Wat hem in het bijzonder kenmerkte, was zijne zeldzame kalmte en huiselijkheid. Eigenlijk ging hij nooit uit. Ook des zondags niet, wanneer ik 't hem aanbood. Steeds wilde hij liever thuis blijven. Als ik hem dan wel eens vroeg: „Martin, ga-je niet uit?" dan bedacht hij zich een poosje en zei eindelijk: „Graag, luit'nant."

Dan gaf ik hem menigmaal een gulden en voegde er bij: „Zoo Martin, heb daar nu eens een vroolijken avond voor!"

Hij bedankte me dan, en ik ging naar een of andere uitnoo-

diging of partijtje. Kwam ik dan tegen negen of tien uur 's avonds thuis, dan deed Martin me de deur open. En als ik hem dan vroeg, waarom hij nooit uitging, antwoordde hij telkens: „Ik wou liever thuis blijven, luit'nant!"

Zooals ik later uitvischte, spaarde hij 't geld, dat hij van me kreeg, om het aan zijne oude moeder te zenden, die in 't dorp, waar hij van daan was, naaide en streek voor de lui. In plaats van gezellig uit te gaan, zooals de anderen, bleef hij op zijn kamertje zitten en sneed of lijmde een of ander: kleine kastjes, photographie-lijstjes en dergelijken. Hij was een echte knutselaar.

Of wel hij ging den stal in en zag naar mijne paarden. Van paarden hield hij het allermeest. Nooit zijn mijne dieren zoo uitmuntend verzorgd geweest als destijds. Daar bestond zijn trots in, te zorgen dat zij altijd gepoetste hoeven hadden, dat manen en staart steeds netjes uitgekamd, zonder stof en glad geborsteld waren, en bovenal dat de huid altijd spiegelglad was, ook zelfs des winters, ofschoon mijn stal niet bijzonder warm was.

In den stal hokte Martin altijd. Hij had eeuwig en altijd wat aan de paarden te doen, te kammen, of te borstelen, het tuig te poetsen of de zadels te wasschen. En om de paarden vergat hij datgene, wat in 't leven zijner kameraden nog al geene geringe rol pleegt te spelen: het meisje. Hij stond noch met eene keukenmeid, noch met een werkmeisje op een bijzonder vriendschappelijken voet en kwam nooit in een danslokaal.

Ik sprak er eens met hem over, en wel bij gelegenheid van het bal van ons escadron, waar hij ook bij gekomen was, omdat allen er heen gingen, maar waarbij ik hem in een hoek zag staan, zonder te dansen. Ik vroeg hem toen: „Wel Martin, dans-je in 't geheel niet?"

„Neen, luit'nant!"

„Waarom niet?"

„Ik zal eerst maar eens afwachten, luit'nant!"

Lachend gaf ik hem een paar sigaren, daarop pakte ik de wachtmeestersvrouw om haar midden en walste er op los. Toen we langs hem voorbijkwamen, zag ik hem met een paar anderen aan de tafel zitten rooken.

Ik kweet mij toen van mijne verdere dansverplichtingen tegen-

over de vrouw van onzen ritmeester, die ook gekomen was, en zoo verder. Vervolgens dronk ik nog plichtmatig met de oudere onderofficiers een glas bier op de gezondheid van het regiment en stapte naar huis.

Wie deed me de deur open? Martin!

„Wel Martin, had-je geen lust om te dansen?"

Hij antwoordde me, dat hij zich niet heel lekker voelde, en daarmee was het uit.

Toen kwamen de manoeuvres, de laatste, die Martin in zijn diensttijd zou bijwonen, want in den herfst zou hij voor goed naar huis gaan.

In zulk een manoeuvretijd was mijn oppasser een bovenste beste. Hij wist mij mijn kwartier aangenaam en prettig te maken, zorgde, als ik bij een boer werd ingekwartierd, dat ik een paardendeken op mijn bed kreeg inplaats van die afschuwelijke veeren kussens. Hij bestelde 't eten voor mij zoo weinig vet mogelijk, en in den stal zorgde hij er voor, dat er flink gelucht werd, iets waar de boer nog wel eens afkeerig van is.

Aan het einde der manoeuvres — ik kommandeerde het escadron voor den van 't paard gevallen ritmeester — kwamen wij in een mooi groot dorp, waar we eene week bleven.

Ik was ingekwartierd bij den landbouwer en grondeigenaar Fiedler, vlak naast de herberg. Het dorp had als gewoonlijk maar ééne hoofdstraat, met huizen aan weerszijden In het midden der straat was een stuk weide, waarop tallooze ganzen rondwaggelden en kwaakten, en vlak voor de herberg een vijvertje met vrij helder water. Wij zetten er geregeld de paarden tegen den avond in, daar hunne beenen bij de oefeningen het meest geleden hadden.

Mijne kamer was 't pronkvertrek van den boer en lag aan den hoek met het gezicht op de dorpstraat aan de eene zijde en op den tuin der herberg naar de andere zijde.

Wij waren heel laat ingerukt, de oefening had bijzonder lang geduurd. Daar wij den nacht te voren onder den blooten hemel hadden doorgebracht en ik des morgens eene zeer inspannende officierspatrouille gehad had, gevoelde ik me een beetje vermoeid. Ik trok dus mijne laarzen uit en ging wat op de oude, harde canapé liggen.

Van de binnenplaats beneden klonk het regelmatig geklos der roskammen naar omhoog, die Martin bij het paarden poetsen op de steenen sloeg, om het stof en vuil er uit te verwijderen.

Anders was er volkomen stilte, geen windje zelfs, en men hoorde alle geluiden van het boerenerf: het doffe geloei uit den koestal en het ratelen met den ketting van den wachthond. Nu en dan kraakte er een traptrede, als er iemand met bloote voeten op kwam.

Toen was 't in mijn gehoor, alsof Martin op 't erf sprak. Altijd door hoorde ik zijne brommende stem. Eerst dacht ik, dat hij een praatje hield met mijn rosmerrie Georgette, daar hij zooveel van hield — 't eenige vrouwelijke wezen, dat hij zelfs menigmaal kuste — maar voorzooveel ik wist, poetste hij Wallach, en met dezen sprak Martin nooit een enkel woord. Het dier was niet heel vriendelijk, een beetje grillig — kortom, Martin mocht hem van de drie paarden het allerminste lijden. Plotseling scheen het me echter toe, alsof hem eene vrouwelijke stem antwoordde.

Martin en eene vrouw? Dat scheen me toch àl te vreemd, àl te onmogelijk toe. Ik sprong op en liep naar 't raam: Martin stond — precies zooals ik vermoed had, bij Wallach — aan 't lage muurtje en was druk aan 't poetsen. Af en toe hield hij op, keek over 't muurtje heen en sprak met een vrouwelijk wezen.

Het was een slank, naar 't scheen, groot meisje met blond haar, hetwelk, naar den trant der dorpslui, door water tegen het hoofd geplakt zat. Dat verrieden de donkere en natte plekken aan schedel en slapen. Zij was iets meer steedsch gekleed dan de dorpsmeisjes gewoonlijk zijn.

Nauwelijks had ik háar in 't oog, of uit de herberg hoorde men iemand roepen:

„Marie, waar zit-je dan weer?"

En met een: „Ik kom al!" drukte zij Martin over den muur de hand en verdween in den tuin der herberg. Martin keek haar aandachtig na, en begon toen weder druk te poetsen.

Een uur later bracht hij 't avondeten binnen. Hij was net als altijd. Ik kon echter niet nalaten hem te vragen, toen hij 't op de tafel gereed zette: „Wel, Martin, ik dacht dat je niets om meisjes gaf?"

Hij werd zoo rood als vuur en keek me verbaasd aan.

Toen vroeg ik: „Wie was dat toch aan dien muur?"

„'t Meisje uit de herberg, luit'nant!"

En ik ging voort, om hem in verlegenheid te brengen: „Maar Martin, ben-je dan bij de manoeuvres geheel anders geworden?"

Toen gooide Martin er kloek uit: „We zijn uit het zelfde dorp, luit'nant!"

Toen hij dit gezegd had, verdween hij in een oogwenk.

De volgende dag was het rustdag. Als kommandant van de troep maakte ik het ieder dien dag zoo makkelijk als 't kon, zoodat zij een leventje hadden als een vischje in 't water. Martin had mijne drie paarden gepoetst en was met alles klaar. Hij kwam bij mij in mijne kamer en vroeg me:

„Heeft de luit'nant nog wat vóór den avondstal?"

„Neen, Martin — waarom?" vroeg ik.

Hij wreef verlegen met zijne vingertoppen langs zijne broekspijpen: „Ik zou ook graag vrij af hebben, luit'nant."

Toen kwam mij 't „meisje uit het zelfde dorp" van de herberg in de herinnering: „Ga-je eens naar de herberg?"

Martin was altijd eerlijk. Hij werd weder vuurrood en zei: „Ja luit'nant!"

„Nu voor mijn part — best!"

Ik had met een officier van mijn escadron, die op eene hoeve, ongeveer tien minuten ver, ingekwartierd was, afgesproken, dat we elkaar in de herberg vinden zouden. Daar er in de achterkamer zelfs een biljart was, speelden wij eene partij. Het meisje, met wie Martin gesproken had, bracht ons het bier. Ik kon me niet bedwingen, haar te vragen: „Ben-je uit Hennersdorf?"

Zij draaide zich heelemaal om en lachte: „Ja, luit'nant, uit Hennersdorf! Waarom vraagt u dat?"

Daarbij had zij iets uitvorschends, iets brutaals, dat me niet beviel. Ik antwoordde: „Ik vraag het, omdat mijn oppasser ook uit Hennersdorf is."

Heel onverschillig zei ze daarop: „Dat is wel mogelijk!"

Daarop kon ik niet nalaten te zeggen: „Je kent hem toch, Martin —"

Listig keek ze me van ter zijde aan: „Martin, wel zeker — wát een knappe jongen!" Toen dribbelde ze weg.

„Dát is me 'r eentje, die heeft het ongemakkelijk achter de mouwen!" zei mijn kameraad lachend.

Toen we een uur daarna heengingen en door de voorkamer kwamen, stonden daar verscheidene huzaren op, die ginds gezeten hadden. Onder hen was ook Martin, die dicht bij 't buffet stond.

Opzettelijk zag ik hem niet aan. Buiten voor de herberg slenterden een paar jongelieden rond, gelijk men zoo menigmaal in dorpen des avonds ziet. Een hunner had vlak aan 't raam gestaan en naar binnen gekeken. Hij sloop terug toen hij ons zag aankomen. Het was een groote kerel met een knap gezicht, dat slechts ondanks den zwaren knevel door een hazenlip ontsierd werd. En toen ik afscheid van mijn kameraad genomen had en in mijne kamer 't raam uitkeek, zag ik den zelfden kerel wederom om de herberg slenteren.

Martin kwam uit de deur. Het was tijd om zijne paarden te voorzien. Marie, 't meisje uit zijn dorp, liep met hem mee. Zij spraken nog met elkaar. Toen kwam plotseling die gluiper met de hazenlip naar hen toe, en dadelijk maakte het meisje zich uit de voeten. Martin scheen heel bedaard zijn weg te willen gaan, en gaf zich blijkbaar moeite, om in 't geheel niet op den anderen te letten, die tot aan ons erf er bij liep, zonder een woord te spreken, maar voortdurend dreigende blikken naar beiden werpende. Heel lankmoedig en gelaten sloeg Martin de huisdeur voor zijn neus dicht.

Weder bracht mij mijn oppasser 't avondeten binnen, en toen vroeg ik hem: „Wie is toch die lange kerel, die tot aan de deur hier meeliep?"

„Een loodgieter uit Seifertsdorf, luit'nant."

„Wat wilde hij toch van je?"

Martin aarzelde.

„Nu Martin?"

Eindelijk kwam het er uit: „Hij is woedend vanwege Marie, luit'nant."

Den volgenden Zondag waren wij den laatsten dag in 't dorp, want 's Maandags na de oefeningen zouden wij naar 't garnizoen terugkeeren.

In de herberg was voor dezen avond dansmuziek aangekondigd,

en ik had onzen mannen permissie gegeven om er heen te gaan, doch slechts tot 11 uur 's avonds, omdat anders de manschappen den volgenden dag maar op hunne paarden sliepen, en dat ten koste van de arme dieren.

Zooals ik in 't geheel niet anders verwacht had, vroeg Martin verlof, nadat hij 's avonds de paarden verzorgd had, om te gaan dansen. Ik gaf het hem met de woorden: „Nu Martin, 't is de laatste maal! Ben-je dan niet treurig? Je ziet nu Marie niet meer!"

Maar hij weersprak die bewering. „Als ik van dienst kom over drie dagen, dan zien we elkaar al terug, luit'nant."

Ik begreep hem niet best. „Je gaat toch immers naar huis, naar Hennersdorf?"

„Ja, luit'nant!"

„En Marie is immers toch hier."

Van vreugde stralend verkondigde mij nu Martin: „Op den eersten October gaat ze ook naar huis, luit'nant."

Ik kon mij toen niet weerhouden te vragen: „Nu — en wat gebeurt er dan?"

„We zijn 't zamen eens, luit'nant, Marie en ik; ziet u, ik heb 't moeder al geschreven!"

Nu was alles in orde. Martin had het jawoord: dat was 't fijne van de zaak. Ik bleef dien avond op mijn kamer. Mijn kameraad was naar kennissen op een buiten in den omtrek gereden. In de herberg kon ik vandaag natuurlijk ook niet gaan, en derhalve nam ik een boek en begon te lezen.

Van de overzijde klonk de muziek onafgebroken naar hier. Zoo als Martin mij verteld had, bliezen onze trompetters met medewerking van een paar huzaren, die maar heel zwakjes een instrument bespelen konden. Heel mooi klonk het dus natuurlijk niet.

Toen het donker begon te worden, werden in de herberg van lieverlede de lichten ontstoken. Ik kon van mijne kamer uit slechts de verlichte vensters der naar achteren aan den tuin aangebouwde danszaal onderscheiden, doch daarbinnen kon ik niets onderscheiden, daar de takken van een paar groote boomen mij 't uitzicht verborgen.

Het stampen, hossen en schuiven der dansenden trof mijn oor, begeleid door het langzaam slepend blazen der trompetters. Het

eene stuk volgde op het andere. Meestal waren het walsen, die de soldaten het allerliefst hadden, doch zelden een galop of zelfs een polka.

Er werd nu aan mijne deur geklopt, en mijn gastheer, de grondeigenaar Fiedler, stapte binnen. Het was een beenige, groote boer met een glad geschoren, vriendelijk gezicht. Trouwhartig kwam hij naar me toe, hief de hand op en liet deze naar boerentrant links in de hem toegestoken rechter vallen.

„Goejen avond, luit'nant. Ik stoor u toch niet. Ik kwam zoo maar eens hooren, hoe 't met het dansen staat. Mijn oudje is aan d' overzij en m'n dochter ook. U kent ze toch, luit'nant. Een knap stel van 'n meid, een blonde." Hij bleef steken, en ofschoon ik zijne dochter nog niet opgemerkt had, zei ik vriendelijk:

„Natuurlijk, zeker — een knap, aardig meisje...."

De boer grinnikte: „Nou, aardig kan ik zoo niet zeggen; maar een ferme meid is ze, hoor, en ze kan d'r handen uit de mouw steken in 't huishouden. Daar valt niks op af te dingen, hoor!"....

Weder hield hij op. Maar ik begreep al, waar het heen moest: hij was door de twee vrouwen uitgezonden, om mij naar de overzijde te tronen, opdat ik met haar dansen zou, althans met de dochter. Zij hadden den last, den officier bij zich ingekwartierd te hebben, en nu wilden zij ook ten minste er 't voordeel van genieten, dat de andere vrouwen van nijd en jaloezie geel en groen werden, wanneer de luitenant met háár danste. Ik kende dat. Ging ik er niet heen, dan namen mijn brave gastheer en gastvrouw het mij waarschijnlijk kwalijk en legden het heel verkeerd uit.

„Dat is me een trotsche meneer!" zou er dan achter mijn rug geklaagd zijn. Ging ik er echter heen, dan hinderde ik mijne brave huzaren, wier pret en vrijheid door de aanwezigheid van een superieur bedorven werd, daar zij zich door mijne tegenwoordigheid toch meer of minder gegeneerd voelden. Ik draalde dus nog, totdat Fiedler tot me zei:

„Nu luit'nant, hoe staat het er nu mee?"

Ik nam toen kort en bondig 't voorstel aan, deed mijn sabel om, nam handschoenen en pet en ging mee.

De zaal was propvol. Natuurlijk heerschte er eene onverdragelijke hitte, die door den dikken tabakswalm nog verhoogd werd.

Heel achter in de zaal zaten moeder en dochter Fiedler. Zij stonden verlegen op toen wij aankwamen.

Het kostte mij heel wat moeite om de familie Fiedler weder tot zitten te krijgen. In 't bijzijn der anderen sprak de boer geen woord meer, doch glimlachte verlegen. Ook de blonde dochter zweeg. Alleen juffrouw Fiedler was spraakzaam. Zij overviel me dadelijk met een stroom van woorden en had me in twee minuten hare geheele levensgeschiedenis verteld: dat ze de dochter van een schoolmeester was en op kostschool gelegen had en dergelijke dingen meer, om slechts hare „beschaving" aan te toonen.

De boer zat er bij en keek trotsch naar zijne vrouw, terwijl hij voortdurend knikte, zoodra zij het een of ander zei, wat zijns bedunkens de „penne waard" was. Ik had heel spoedig beider geschiedenis samengerijmd: arme schoolmeestersdochter — rijke boer — mesalliance — offer vanwege stoffelijke belangen — huwelijk — enz. enz.

Eene flesch wijn had ik besteld, en de familie Fiedler dronk die bijzonder vlug uit, waarschijnlijk om met echte boerengeslepenheid van den ingekwartierden officier te halen wat zij kon.

Om aan die kletspartij van juffrouw Fiedler te ontkomen, stond ik op en vroeg haar voor een wals.

Zij maakte eene allergrappigste, diepe buiging, waarbij zij geheel in elkaar kromp, en toen draaiden wij ons in den kring, dat wil zeggen: ik draaide mij in 't rond, en zij wipte altijd van het eene been op 't andere. Eindelijk kon ik ze weer aan ons tafeltje nederzetten. De dochter kwam toen aan de beurt. Zij, die zich „gewoon" voordeed, danste vrij wat beter de boerenwals, die met het strakste gezicht en den grootsten ernst als een zwaar werk ten uitvoer wordt gebracht.

Wij waren klaar. Eindelijk had ik tijd om eens in 't rond te zien. Martin danste niet. Hij leunde in de nabijheid van het buffet waar 't bier getapt werd. Toen hij mij gewaar werd, zette hij zich in postuur.

Marie liep in de zaal rond en bracht den gasten het bestelde aan de tafeltjes. Zij was druk bezig, daarom danste Martin niet.

Slechts tusschen dat alles door vroeg hij haar haastig om een dans. Zij zette de bierkruiken even op zij, die zij in de hand

droeg, veegde de vingers aan haar voorschoot af en ging met mijn oppasser de drie treden naar de danszaal af.

Daarbij scheen het mij toe, alsof zij zich, zonder dat Martin het bespeurde, omdraaide en even de schouders ophaalde. Ik volgde de richting harer blikken en zag bijna naast mij aan de andere zijde van het buffet den loodgieter staan, die zulk een rood gezicht had alsof hij dronken was.

Martin danste met het meisje slechts ééns in 't rond, want zij had geen tijd meer. Ik volgde zijn zwarten kop door al het gedwarrel in de zaal en zag, hoe hij zijne danseres dicht tegen zich aan drukte, terwijl hij hare rechterhand op zijn heup hield en zijn wang de hare bijna raakte. Iets bijzonders was er eigenlijk niet aan, want zoo dansten al onze soldaten gemeenlijk.

Maar toen hij terugkwam en met eene driftige buiging, zooals ik van mijn oppasser nooit verwacht zou hebben, het meisje losliet, stapte plotseling de loodgieter op haar toe, en zei haar hardop: „Marie, nu moet je er met mij ook op los."

Zij draalde en zag Martin angstig aan, die haar bij de hand nam en mee wilde trekken.

Maar dit duldde de loodgieter niet en riep: „Marie, kom met me mee, of —"

Daarbij maakte hij een gebaar met den rechterarm alsof hij den huzaar een oorvijg wou geven, doch deze bleef zich zelven volkomen meester, deed alsof hij niets gehoord of gezien had en trok alleen het meisje met zich voort.

De waard en een paar lieden in de buurt schoven zich er tusschen, zoodat de groep gescheiden werd.

Ik begreep echter dat het tijd voor mij werd, om mij uit de voeten te maken. Beschonken lieden moet men uit den weg gaan, vooral echter was het bij ons officieren eene stilzwijgende afspraak, in dergelijke gevallen ons ter zijde te houden. Helpen kon ik toch niet. Tusschen beiden komen was bedenkelijk, want wanneer ik den huzaren, die vermoedelijk al wat te diep in 't glaasje gekeken hadden, het een of ander beval, moest ik er ook voor zorgen, dat mijn bevel gehoorzaamd werd. Gebeurde dit echter niet dadelijk, dan deed zich het geval van weigering van gehoorzaamheid voor, hetgeen tot allerlei verwikkelingen aanleiding gaf.

Ik begaf me dus zoo haastig mogelijk door de zaal naar mijn gastheer en familie om snel afscheid van hen te nemen, en was blijde, dat de zaak nog zoo afgeloopen was. Want alles scheen weder in orde te zijn. Muziek en dans gingen kalm voort, en het oploopje aan 't buffet was weder gedaan.

Om verdere botsingen te voorkomen, besloot ik, toen ik buiten was, den wachtmeester te laten roepen en hem te zeggen, dat hij Martin dadelijk naar mij toe zou sturen, omdat er in mijn stal een paard los was geraakt. Daardoor onttrok ik den armen kerel aan alle verdere gevaar.

Juist wilde ik afscheid nemen van juffrouw Fiedler, toen er plotseling aan 't andere einde der zaal opnieuw kabaal ontstond. Ik hoorde duidelijk den loodgieter roepen:

„Je denkt zeker, dat je meer bent dan wij burgers, dat je zoo maar een meisje voor onzen neus komt wegkapen. Een ruiter van koek ben je, ja!"

Nu schreeuwden er verscheidene stemmen door elkaar, en de dansers lieten hunne danseressen los. Het geraas en getier nam toe. De huzaren schoten van alle kanten toe.

Martin riep: „Houd je mond, zeg ik je!

En toen de loodgieter: „Kom maar op als je durft!"

Duidelijk hoorde ik weder Martin: „Denk jij, dat ik bang ben voor zoo'n lamlendigen loodgieter!"

Toen wierp zich de laatste op mijn oppasser. Zij pakten elkaar beet en worstelden als razenden.

De muziek zweeg. Ook Fiedler en vrouw en dochter waren opgesprongen. De tafeltjes werden ontruimd en alles verdrong zich om de twee vechtenden.

Bedaard dit alles aanzien mocht en kon ik niet, nu ik ongelukkigerwijze daar eenmaal was.

In het geweld en getier, dat meer en meer toenam, zou mijne stem echter verloren zijn gegaan. Reeds stond ik geheel alleen in den achtergrond der zaal, terwijl alles naar voren geloopen was om de vechtenden te omringen.

Derhalve riep ik snel den oudsten trompetter, die de dansmuziek dirigeerde.

„Trompetter Wohlart, ga dadelijk naar buiten en blaas ‚uitrukken'!"

De dikke trompetter keek me een oogenblik versuft aan; hij wist in 't geheel niet wat er gebeurde, daar alles zoo snel in zijn werk gegaan was. Maar gehoorzaamheid zat hem zoo in 't bloed, dat hij met een: „Tot uw orders, luitenant" weg liep, en daar hij zich anders geen weg kon banen, handig als een echte huzaar, met één sprong door 't open lage raam in den tuin was.

Terwijl ik onrustig op het signaal wachtte en dichter bijkwam, breidde het kabaal zich uit. Van alle kanten waren huzaren op den loodgieter toegeschoten, dien eene bende boerenjongens verdedigde. De vrouwen waren schreeuwend en krijschend in een hoek gevlogen. De waard, de grondeigenaar Fiedler en de wachtmeester trachtten de gemoederen tot bedaren te brengen. Het hielp niets. Reeds werden de vuisten opgeheven — toen eindelijk van de straat het signaal van trompetter Wohlart schel en luid weerklonk.

Een paar huzaren keken verbaasd op.

„Uitrukken!" riepen ze. „Wat is er? Wat moet dat?"

En de wachtmeester schreeuwde zoo luid als hij kon: „Huzaren! huzaren!"

Een oogenblik werd er gedraald — toen grepen een paar de sabels en petten, en de eersten stormden de deur uit. De vechtenden lieten elkaar los. Aan den eenen kant zag men nog slechts zwarte jassen, aan den anderen attila's.

En toen herhaaldelijk het signaal daar buiten klonk, dunden de rijen der huzaren meer en meer. Allen liepen nu naar buiten. Alleen de wachtmeester bleef nog achter, om toe te zien, dat zich ook allen verwijderden.

Martin was de laatste, die ging. Uitdagend stond de loodgieter daar en kruiste de armen. Marie leunde doodsbleek tegen het buffet.

Toen Martin zich omkeerde, riep hem zijn tegenstander honend toe: „De kleine jongens moeten naar bed. Tettereter! wordt geblazen. Ga nou maar zoet slapen. Wij dansen voort — niet waar Marie?" Daarbij liep hij naar het meisje toe en pakte haar om de leest.

Martin had zich tot zoover nog weten in te houden. Plotseling werd hij echter purperrood, toen hij zag, hoe de loodgieter Marie beetpakte, gilde het van woede uit en wierp zich op zijn vijand. Maar deze greep in 't laatste oogenblik een bierglas en sloeg het

met zulk een geweld op Martin's hoofd stuk, dat de schermen in 't rond vlogen.

Ik vloog er bij. Martin lag stroomende in zijn bloed op den grond. Hij verroerde zich niet. De boerenjongens waren plotseling ontnuchterd, toen zij het bloed zagen en drongen vooruit, terwijl de loodgieter als vastgenageld bleef staan. Het meisje was verdwenen.

Een paar onderofficieren schoten toe. Ik liet den loodgieter in hechtenis nemen.

Dadelijk werd Martin op een tafel gelegd, waar wij haastig de glazen van verwijderd hadden, we knoopten zijne attila los en ook zijn stropdas — doch wij zagen maar al te spoedig, dat hij dood was!

De zaal was leeg. Alleen de wachtmeester en ik stonden nog aan de tafel, waarop de arme Martin lag, en in dat oogenblik — gelijk het iemand meermalen gebeurt — dacht ik plotseling aan mijne vosmerrie Georgette, het eenige wezen, dat Martin gekust had, en dat nu geen verzorger meer had.

ZIJN NICHTJE

EENE VERTELLING.

Naar het Italiaansch van FEDERIGO VERDINOIS.

Haar hartstocht voor gedroogde bloemen riep een spottend lachje op het gelaat van al haar vriendinnen: zij droeg ze in de haren, aan de ceintuur, of op de borst. Bovendien had ze nog eene rijke verzameling daarvan tusschen de witte bladen van een groot boek, met datums er onder, die den juisten dag vermeldden, waarop het een en ander was voorgevallen. Men begreep onmiddellijk wat dat een of ander was, want zij was blond en schoon, telde zeventien jaren en had iets dweepends in voorkomen en gedachten. Men begreep en glimlachte. In vertrouwelijke oogenblikken, wanneer zij met een drie- of viertal goede vriendinnen samen was, werden haar door deze op den meest ongekunstelden toon somwijlen bij uitstek ondeugende vragen gedaan; bijvoorbeeld: „hoe oud ben je nu al? hoe zal het eindigen? hoe lang duurt het nog? arm kind!" Zij zeiden „arm kind", wijl zij frissche bloemen in de haren droegen, welke zij ten geschenke ontvingen, en die eerder ontbladerden dan verwelkten, wijl ze telkens door andere vervangen werden. Zij waren meesteressen van het tegenwoordige en het toekomende, die twee bekoorlijke bloemen der jeugd, terwijl gene alleen het verledene bezat. Zij bezat evenwel ook een neef. Zij waren buren, hunne woningen grensden aan elkander en zij konden elkander dagelijks zien. De neef was een knappe

jongen, een beetje grooter dan zij, die zich aan de studie der rechten had gewijd. Deze omstandigheid opende natuurlijk een nieuw veld voor de spotternijen en de vragen vol nieuwsgierige belangstelling van hare vriendinnen: „Wanneer krijgen wij de frissche bloemen te zien?"

Op zekeren dag kregen zij ze te zien. Opgeruimd en glimlachend zagen zij haar in hun midden verschijnen. Zij was kleurig als een roos en droeg zooveel rooskleurigs op de borst, dat het een lust was haar te zien, en zij met een algemeen gejuich begroet werd.

Hare verschijning veroorzaakte eene algemeene verbazing, eene werkelijke opschudding, een kruisvuur van vragen, van uitroepen, van „dat verheugt mij." Was de zaak dus beklonken? wanneer kwamen de bruidsuikers? waarom er niets van gezegd? waarom het tot het laatste oogenblik geheim gehouden? Een fraaie manier inderdaad om hare vriendinnen te behandelen, hare goede vriendinnen, die o zooveel van haar hielden, en zoo van harte deelden in het haar te beurt gevallen geluk!

Zij hielden werkelijk van haar en deelden ook inderdaad in haar geluk, want zij waren niet in staat lang een gevoel van afgunst te koesteren. Zij was de eerste, wie het lot gunstig was, en morgen of overmorgen zou het de beurt der anderen zijn. Van wedijver kon er trouwens geen sprake zijn: allen kenden zij dien neef; hij was een goede, brave jongen, vroolijk en levenslustig, een beetje los en fatterig, in één woord iemand met wien men gaarne een uurtje gezellig keuvelde of onschuldig schertste; maar geene enkele harer had er ooit aan gedacht de zaak als ernst te beschouwen.

Bedoelde zaak had zich in het kort aldus toegedragen. Ook die roos verdorde evenals hare andere bloemen, en kreeg eene plaats tusschen een paar witte bladen van haar boek. Zij had ze werkelijk van haar neef Roberto ontvangen en maakte daarvan volstrekt geen geheim, integendeel, zij vertelde het aan wie het maar hooren wilde, want dien dag was zij zoo vroolijk en opgeruimd als zij nog nooit was geweest, en lachte zij als een kind om de geringste kleinigheid.

De vriendinnen konden denken wat zij wilden. Men weet, dat in die blonde en bruine kopjes geene enkele gedachte ontkiemt,

welke niet met het huwelijk in verband staat. In werkelijkheid bestond er nochtans tusschen Roberto en haar geene schaduw van iets, dat ook maar in de verte op een huwelijk doelde; Roberto had haar nimmer over liefde gesproken, en zij had hem nooit anders dan als een broeder behandeld; noch hare ouders noch de zijnen hadden ook maar in de verte op een plan gezinspeeld, waarvan zij beiden het onderwerp uitmaakten. Het gebeurde met de roos was waar, maar het was een feit zonder eenige beteekenis, eene eenvoudige beleefdheid, of zoo men wil, een bewijs van sympathie, zooals er elken dag tusschen mannen en vrouwen gewisseld worden, die toch, ter wille van het enkele feit van eene geschonken en aanvaarde bloem, niet verplicht zijn zich tot den ambtenaar van den burgerlijken stand te wenden.

Roberto had met glans zijne examens afgelegd en groot was daarover de vreugde in beide woningen; het blonde nichtje was er over in haar schik als gold het eene eer, welke eene harer kostschoolvriendinnetjes was te beurt gevallen. Zij had de eerste willen zijn om Roberto te ontmoeten, zij was halverwegen de trap afgesneld en had hem met een hartelijken handdruk gelukgewenscht, terwijl zij hem met haar opgeruimdsten glimlach aanzag.

Roberto was daarna ziek geworden, hetzij door de inspanning gedurende den laatsten tijd, hetzij door de daarop gevolgde aandoeningen, of ten gevolge van eenige andere reden, zoodat de aanvankelijke blijdschap weldra plaats maakte voor vrees, angstige bezorgdheid, onafgebroken zorgen en algemeene treurigheid.

Zij had rust noch duur. De ziekte was ernstig en zou van langen duur zijn. Dit was althans het gevoelen der huisgenooten, en zoo luidde ook de uitspraak des dokters. Wanneer de gelegenheid zich slechts aanbood ondervroeg zij Roberto's moeder, de huisvrienden, de bedienden en zelfs den dokter. Elken morgen stond zij vroeg op en liet dadelijk vragen hoe Roberto den nacht had doorgebracht; over dag snelde zij herhaaldelijk onder het eene of andere voorwendsel naar zijne woning om iets naders omtrent hem te vernemen, of met de stille hoop, dat het haar vergund zou worden een blik in de kamer van den zieke te slaan, of ook met het enkele doel de meer bevoorrechte personen te zien, die bij den zieke werden toegelaten. Voor zij zich 's avonds

zoo laat mogelijk ter ruste begaf, vroeg zij: „Hoe gaat het met Roberto?"

Op die wijze verliep er een maand, die haar eene eeuwigheid toescheen. De dokter had ten strengste verboden vreemde personen onder welk voorwendsel ook in de ziekenkamer toe te laten. Weinig licht, weinig spreken, geene stoornis. De ziekte nam met den dag in hevigheid toe. Roberto leed veel. Hij had vlagen van ijlhoofdigheid, die iedereen angst aanjoegen, en daarna maakte eene algemeene uitputting zich van hem meester en viel hij op de kussens terug, alsof het leven op het punt was hem te begeven.

Op zekeren dag heerschte er nog grootere onrust en moedeloosheid in de woning dan gewoonlijk. Op hare vraag van elken ochtend had Roberto's moeder geantwoord:

„Hij heeft een slechten nacht gehad, hij heeft geen oogenblik geslapen en voortdurend geijld."

De huisgenooten liepen in de grootste ongerustheid heen en weder, zij spraken met gedempte stem, schudden moedeloos het hoofd en wisten in hunne radeloosheid niet wat te doen. Zijne moeder, de beklagenswaardige vrouw, stak telkens het hoofd buiten de deur om te vragen of de dokter nog niet gekomen was. Haar gelaat was bleek en afgevallen, hare oogen rood van 't weenen. In het aangrenzende vertrek zat het nichtje in een fauteuil en wrong wanhopend de handen, telkens als zij de deur hoorde opengaan sprong zij verschrikt overeind en liep eene siddering haar door de leden.

Eindelijk verscheen de dokter met den stok onder den arm en den hoed op het hoofd. Er was geen tijd te verliezen. Hij trad de ziekenkamer binnen, trok de deur achter zich dicht en was verdwenen. Het was alsof hij niet weder zou te voorschijn komen. Vóór dien tijd kon zij niets te weten komen, zij moest wachten en geduld oefenen. Het blonde nichtje gevoelde zich daartoe niet in staat, zij stond op, liep het vertrek eenige malen op en neder, ging opnieuw zitten, stond nogmaals op en verliet ten slotte de kamer. Toen de dokter heenging ontmoette hij haar bij de trapdeur, waar zij op hem stond te wachten alsof ze hem in het geheim iets belangrijks wilde toevertrouwen, maar er den moed niet toe had.

Hij groette haar, streek haar over de blonde lokken en sprak haar eenige bemoedigende woorden toe. Maar het waren slechts woorden; zij begreep, dat de dokter haar als een kind behandelde.

„Zou er geen middel zijn om hem te redden?"

„Kom, kom, zoo erg is het niet. Wij zullen hem wel weer beter maken, maak je maar niet ongerust."

Het meisje liet zich daarmede niet tevreden stellen. Zij had een denkbeeld, maar was niet in staat het onder woorden te brengen; zij was bedremmeld, en beefde en bloosde alsof zij zich aan iets verkeerds had schuldig gemaakt. De dokter moest het haar niet kwalijk nemen, zij meende het in vollen ernst, hij moest haar niet uitlachen en geduldig naar haar luisteren. Men behoefde juist geen dokter te zijn om goede invallen te hebben. Het was bovendien zeker, dat het haar niet het minste letsel zou doen. Zij had van een nieuw middel hooren spreken, een onfeilbaar middel natuurlijk, hij zou het ook wel kennen, van transfusie van bloed. Welnu, hij moest de proef maar eens nemen. Zij had zooveel bloed, dat het op een beetje meer of minder niet aankwam, voor haar was er niet het minste gevaar bij. Als men het doen kon zonder er hem iets van te zeggen, dan zou niemand er iets van weten, en wat haarzelf betrof, de dokter kon er van overtuigd zijn, dat het haar niemendal schaden zou. Zij was er toe bereid, zij zou zich misschien een beetje flauw gevoelen, maar verder ook niets, volstrekt niets.

De dokter had haar glimlachend aangehoord. „Kind!" zeide hij, streek haar nogmaals over de lokken en ging heen.

Het was eene dwaasheid, men begrijpt het; maar zij begreep het niet en wist niet, wat zij doen zoude.

Zij beging nóg eene dwaasheid, en ook Roberto lachte er hartelijk om toen ze door de onbescheidenheid der kamenier bekend raakte. Toen er in hare tegenwoordigheid over gesproken werd, steeg haar het schaamrood naar de wangen en trachtte zij het gesprek eene andere wending te geven. De zaak was deze. Op zekeren avond, na van hare moeder daartoe vergunning bekomen te hebben, verliet zij omstreeks zes uur de woning. Zij moest naar eene vriendin in de buurt om met deze eene les te bestudeeren; dit had zij haar beloofd. Zij sprak onwaarheid, zooals zij

nog nooit te voren had gedaan, want zij ging naar de kerk en vertoefde daar langer dan een uur. Zij begaf zich naar een donkeren hoek, knielde daar neder en zond een hartgrondig gebed ten hemel; zij weende, zij had haar eigen leven willen geven en aan den hemel ik weet niet wat beloven, opdat God, of de Heiligen, of de Madonna, of wie ook hem redden mocht. Bemoedigd, schier gerustgesteld en met een vast vertrouwen in haar nieuw reddingsmiddel, had zij de kerk verlaten.

Het merkwaardige van het geval was, dat zij den volgenden morgen Roberto's moeder in hare kamer zag treden, glimlachend, met de oogen vol tranen, en bijna niet in staat te spreken.

„Ach lieve!" zeide zij eindelijk, „het lijkt wel een wonder. Vannacht heeft er eene crisis plaats gehad. Roberto is van den rand van het graf tot het leven teruggekeerd. Hij heeft geslapen, om eten gevraagd, en zelfs het venster doen openzetten; nu slaapt hij weer rustig; in één woord, hij is het gevaar te boven.

Roberto genas werkelijk en zijne krachten keerden spoedig terug. Weldra mochten zijne vrienden en kennissen bij hem toegelaten worden, mocht hij opstaan, op en neer in de kamer loopen en deze eindelijk verlaten. De eerste maal, dat hij het huis verliet, ging hij zijn nichtje begroeten en schonk haar de roos, daarbij lachend opmerkend, dat hij haar deze vereerde als belooning voor hare wonderkuur. Het nichtje antwoordde: „Hartelijk bedankt!" en snelde verheugd naar hare vriendinnen.

Toen de roos verwelkt was gaf zij haar eene plaats in haar boek met witte bladen bij de andere bloemen.

Dit is alles, wat er voorgevallen was.

STRAATKINDEREN.

Zij waren straatkinderen — inboorlingen eener woestijn nog grooter dan de Sahara: Londen. Als de agenten haar met rust lieten en als zij kapitaal genoeg kon bijeen scharrelen, verkocht zij lucifers op straat. „Hij verkocht nieuwsbladen en schreeuwde: Pall Mall! Ster! buitengewone editie! Laatste nieuws van de wedrennen! Al de winners!" zooals een Londensche straatjongen dat doen kan. Men kon niet zeggen dat ze geen vodden hadden om aan te trekken, want ze droegen niets anders, en niemand had het recht om hunne hoeden en schoenen versleten en lek te noemen, want die droegen ze niet. Zij was zijn meisje. Dat was zóó gekomen: Op een kouden winteravond zat zij op een stoep te huilen van kou en honger. Haar vader was opgepakt, omdat hij haar moeder mishandeld had, en deze was naar het hospitaal gedragen. Hun inboedeltje had de huisbaas naar den uitdrager gebracht en hij had den sleutel meegenomen, zoodat Grietje geen thuis had.

Jaap had een voordeeligen dag gehad en zich onthaald op gebakken aardappels. Ze waren glimmig, bruin, heet en smakelijk. Hij slenterde langzaam voort, bepeinzende voor hoeveel geld hij wel zou op kunnen als hij 't had, en hij besloot daarvan eens de proef te nemen zoodra hij zijn fortuin gemaakt had. Plotseling

werden zijn verdenkingen gestoord door luid snikken, dat uit een portaal scheen te komen en uit Grietjes hart opwelde. Hij ging er op af en toen hij een ineengedoken bundel lompen bemerkte, greep hij dien aan en tilde Grietje bij haar magere armpjes op.

„Kom nou!" riep hij, „waarom maak je zoo'n bliksemsch leven?"

„Omdat ik 't niet helpen kan," snikte zij klappertandend en rillend van kou. „Ik ben zoo koud als ijs en heb sinds gisteren morgen niets over mijn lippen gehad."

Jaap was geen beschaafde jongen; hij zei eenvoudig: „hou je smoel! daar!" en nam nu een proef waarop hij niet gerekend had, namelijk met hoe weinig aardappels hij toekon, en gaf Grietje de rest: negen tiende. Hij was maar een kleine straatjongen, maar hij had een groot hart. Hij nam haar mede naar zijn kamertje, liet haar slapen op zijn bundel stroo, en ging zelf op een mat liggen in de gang. Toen de vrouw van het huis het gewaar werd, zei ze, terwijl zij haar opinie met een menigte vloeken kracht bijzette, dat hij lang niet slecht was. Hij kon evenwel de rol van den barmhartigen Samaritaan niet geheel volhouden en haar een dubbeltje geven, omdat hij die som niet bezat; maar van dat eerste maal dagteekende de vereeniging hunner harten. Men zag hen zelden meer afzonderlijk. Samen zwierven zij rond bij den een of anderen schouwburg en verdienden soms een paar stuivers door buitenlieden den ingang te wijzen naar hun plaatsen en rijtuigen te halen voor wie na den afloop naar huis wilde; gelukkige moeders, die vroolijke, goedgekleede en welverzorgde kinderen van het rijtuig naar den ingang van het theater brachten, rilden als zij die straatkinderen barrevoets zagen rondstappen door de half gesmolten sneeuw, en die goede dames dankten God dat Hij zoo goed was voor hun kroost of zij prezen hare kinderen, die zeker door hun zoetheid Zijn gunst hadden gewonnen. Samen slopen ze langs de stapels leege manden op de groentemarkt, in de hoop onder den afval enkele vruchten te vinden; samen liepen zij op de maat der straatorgels langs de trottoirs; samen drongen zij door de dichtste volksmenigte waar ook maar een standje of een brand aan den gang was en ontdoken de verschillende handlangers der wet als hun natuurlijke vijanden. Als Jaap soms een welverdiende oorveeg kreeg, omdat

hij eerzamen burgers aanraadde hun haar te laten knippen, riep Mietje luidkeels: „Nou, waarom sla je hem? Sla liever een die zoo groot is als jij zelf." En als ooit iemand, groot of klein, Mietje ook maar zuur aankeek, dan viel hem Jaap onmiddellijk aan, zonder zich door eenig verschil in grootte of leeftijd te laten afschrikken. Soms maakten zij, achter op een of ander rijtuig gezeten, uitstapjes naar het Westend en wanneer ze dan langs de groote pleinen en de fraaie gebouwen huiswaarts stapten, overlegden ze met elkander, wat zij zouden doen als zij eens rijk wierden en al hun luchtkasteelen bewoonden. Jaap zou de huisheer en Mietje de dame zijn; en ofschoon ze dat nu juist zóó niet uitdrukten, zou de liefde alles voor hen zijn.

Nu had Jaap de normale hoeveelheid ondeugden, die gewoonlijk aan het genus jongen eigen is en dat is zeker niet weinig; maar de natuur had hem in één opzicht buitengewoon begunstigd. Hij kon namelijk verwonderlijk mooi fluiten en het gekweel van iederen vogel natuurlijk nabootsen; tusschen zijn tanden en lippen kon hij zoo'n oorverscheurend schel geluid voortbrengen, dat elke oude juffrouw van schrik haar pakje liet vallen; een vigilante kon hij bijna van elken afstand doen aankomen of wel zoo zoet kweelen, dat de voorbijgangers stellig geloofden dat er een goudvink naar de stad verdwaald was en hij hen deed droomen van de groene hagen, die het arme vogeltje had verlaten, om rond te zwerven tusschen de berookte huizen der stad. Soms, op een zomeravond op een stoep gezeten, bracht hij de bewoners zijner achterbuurt in verrukking door het nabootsen van elken vogel, dien zij weleens in een der parken of in de hoptuinen van Kent gehoord hadden.

Door Mietje kwam hij er toe om van zijn talent een praktisch gebruik te maken. Op zekeren avond had zij niets te eten en geen geld om voor den volgenden dag haar voorraad lucifers op te doen en Jaap verkeerde eveneens in dergelijke financieele moeilijkheid.

„Voor mij," peinsde hij, „komt het er zooveel niet op aan, maar Mietje is een meisje. Vandaag heeft zij geen kruimel over haar lippen gehad en er is maar weinig vooruitzicht, dat het morgen beter zal gaan."

Nu zag hij bij de deur van een koffiehuis een straatmuzikant staan, die uit een kornet een quintessens van wanklanken te voor-

schijn bracht. Op de vriendelijke uitnoodiging der klanten om in Gods naam uit te snijden, hield hij op en slofte weg. Jaap kreeg toen een schitterenden inval. Hij ging staan bij den ingang van het koffiehuis en begon te fluiten: „wiet-wiet, wiet, wiiiet!"

„Waarachtig een kanarievogel buiten!" riep een heer en de anderen hielden hun adem in om te luisteren. Toen veranderde de toon. „Dat 's een leeuwrik," riep Jan aan 't buffet, „en zijns gelijke bestaat niet." Maar tot ieders verbazing veranderde het gefluit plotseling in de wijs van een bekend komisch liedje en eindigde met een vroolijke wals. Toen zij de deur openden, zagen zij den kleinen straatjongen in vodden gekleed, zonder hoed, met bloote voeten, omringd door een schaar menschen, die naar zijn gefluit luisterden. Hij werd binnengeroepen en toen hij eindelijk wegging, was zijn hart veel lichter en zijn zak veel zwaarder dan hem in langen tijd gebeurd was. Wat een feest zou hij met Mietje dien avond hebben! Gebakken aardappels, podding met rozijnen en — schitterend denkbeeld: zelfs al zou hij een voorraad van nieuwsbladen kunnen opdoen, welk een menigte zou hij van de hand moeten zetten, — dat de zuivere winst zooveel bedroeg als hij nu in zijn ongewasschen vuist hield. Hij bleef onder een lantaarn staan om te tellen.

„Hoeveel?" vroeg een vreemde, schorre stem. „Kijk, ik zal je elken avond eens zoo veel geven, als je voor mij wil fluiten. Ik ga met een gezelschap artiesten langs de badplaatsen. Wil je meegaan?"

„Ja."

„Dat 's goed, jongen, spreek er met niemand over en kom morgen bij mij in de vergulde koffiekan."

Den volgenden dag was Jaap uit het achtersteegje verdwenen en Mietje voelde zich eenzaam, zooals Calypso toen Ulysses haar verlaten had.

II.

Het gezelschap van mijnheer Spanjolini had nooit zooveel succes gehad als gedurende dien zomer. Ze hadden al de badplaatsen „afgedaan" en nooit hadden zij meer menschen getrokken en nooit was de kas voller geweest. En schoon de liederen van Spanjolini, geaccompagneerd door Madame Spanjolini op het harmonium, algemeen werden toegejuicht en schoon signor Robinsini met zijn uitgebreid repertoire van nieuwe en populaire komische liederen veel aftrek had, nochtans spande de jonge heer Michaels Mawelli, de kampioen-vogel-nabootser en de wonderfluiter, verreweg de kroon. Elken zomeravond bezocht een talrijk publiek de plaats, waar zij hun voorstellingen gaven, hetzij op het strand of in een koffiehuis, en mijnheer Spanjolini, die zijn zaak goed verstond, koos altijd de pauze nadat Jaap's nommer was afgeloopen, om de groote zeeschelp rond te sturen, waarin de tast- en zichtbare blijken van den bijval van het publiek werden verzameld. Het nieuwe leven beviel Jaap uitnemend — de versterkende zeelucht, de goede kleeding, de omgang met een klasse van menschen, beschaafder althans dan waaraan hij gewoon was, geprezen en toegejuicht te worden in plaats van uitgescholden en gedreigd, het gevoel van veiligheid en het bewustzijn van een soort van personage te zijn, in plaats van een vagebond — dit alles maakte hem heel gelukkig. In dien zoeten beker was maar één druppel alsem — de gedachte, dat, terwijl de fortuin haar gaven op hem uitstortte, 't arme kleine Mietje dat alles met hem niet kon deelen. Ten koste van veel arbeid, tijd en inkt gelukte 't hem het volgende epistel zamen te stellen, dat haar moest opvroolijken, totdat hij terugkwam.

„Lieve Mie ik bin Ge Sond ik zal gau kome en jou en Boel Lekkers brenge."

Deze ontboezeming was geadresseerd:

Mie — waar Ze Krui Waag gens Ver Hure. Vuilsteeg bij Groonmart.

Maar, helaas, deze liefdespijl miste haar doel en viel, na heel Europa te hebben doorgezworven, bedekt met een menigte opschriften

in allerlei talen, eindelijk in het kantoor der onbestelbare brieven te Londen, waar zij ongetwijfeld nog te vinden is.

En het kleine Mietje, wier groote, donkere oogen steeds dieper wegzonken en wier mager, beenig gezichtje steeds kleiner en magerder werd, zwierf rond in het slijk der straten en stegen van de achterbuurten — alleen — wachtend en hopend op tijding van Jaap, die nimmer kwam. Hij had geen spoor van zijn verblijf achtergelaten. Ze kon ook niet gaan vragen aan zijn ouders, want ze wist niet beter, wie die waren dan Jaap zelf.

Er waren zooveel verwaarloosde straatjongens, zoo geheel aan hem gelijk in vuil en lompen, dat niemand hem miste, en toen niemand hem meer zag, dachten ze dat hij zeker opgepakt was om 't een of ander; daarvoor konden zooveel redenen bestaan dat het niet mogelijk was er over te oordeelen; Jaap was weg en liet geen leege plaats achter als in het hart van Mietje. Ontelbare keeren zat zij aan het eenige venster van het eene vertrek dat haar ouders bewoonden, te luisteren naar het zingen van den blinden vink, die aan den overkant van het steegje de liederen kweelde harer jeugd in de boomgaarden en hoptuinen van Kent. En Mietje zuchtte: „Ja, hij zingt mooi; maar hij kan het toch niet zoo goed als Jaap placht.

„Er was nog nooit een vogel, die zoo goed een vogel kon nadoen als hij."

Eindelijk kwam Mietje niet meer waar de straatkinderen der buurt gewoonlijk samenschoolden. En toen de beambte van het schoolbestuur weer kwam, vond hij haar deze keer wel t'huis; maar hij deed geen stappen, om haar, volgens de wet, tot schoolgaan te dwingen — want zij was opgeroepen — naar elders.

De zomer liep ten einde. Buiten had Natuur haar groen en kleurig kleed uitgedaan en begon japonnen te dragen van goud, bruin en purper. Doch in de Vuilsteeg bemerkte men maar weinig van de modes door de natuur gevolgd: de menschen zagen haar bijna nooit.

Mietje's vader was uit de gevangenis ontslagen en haar moeder was hersteld uit 't hospitaal thuis gekomen. 't Was vreemd, maar ze hadden geen ruzie en waren ook niet dronken. Zij zaten elk aan een zijde der oude matras waarop Mietje lag, erg zwak en

moe. Op haar wangen gloeide een donkere koortsblos en in haar ingezonken blauwe oogen straalde een vreemd licht. „Vader", zei ze, „ge zult niet meer opgepakt worden, niet waar? Zeg, ge zult om uw dochtertje pleizier te doen — moeder niet meer slaan? zult ge?"

„Bij God, Mietje, nooit weer!"

„Als Jaap weerkomt — ik weet niet of hij zal — als — als ik weg ben, zeg hem dan, moeder, dat ik hoop dat hij een fatsoenlijke jongen zal worden en een boel geld verdienen. Ik zou hem zoo graag weergezien hebben; want hij was zoo goedhartig en ik was zijn meisje; wij hielden zooveel van elkaar. Maar misschien is hij vooruitgegaan en fatsoenlijk geworden en als de menschen dat worden, dan denken ze niet veel aan ons. Niet dat ik denk: Jaap was zóó."

De diepe stilte van den nacht werd slechts afgebroken door de zware ademhaling van den man en door de snikken, die de vrouw niet kon bedwingen. Nu zij haar moesten verliezen, ontdekten zij, dat zij meer aan Mietje gehecht waren, dan zij ooit gedroomd hadden. Hij dacht er aan, hoe hij haar, toen zij nog heel klein was, op zijn schouder had rondgedragen. Toen was hij nog jong en dronk hij nog niet; zij waren gelukkig en zij dacht aan den tijd toen zij Mietje aan haar borst had gevoed.

De kleine dunne vingers plukten lusteloos aan de versleten deken, waarmee zij toegedekt was. Opeens fluisterde zij: „Zeg aan Jaap dat ik hem nooit vergeten heb; misschien vergat hij mij."

„Oewiet — oewiet — wiet — wiet — wiet — sjuuk sjuuk!'

In de zomernachtlucht klonken door het open venster de golvende klanken als van een zangvogeltje uit het woud, die zijn maat uitnoodigde om met hem uit de rookerige straten der stad weg te vliegen naar buiten waar de boomen nog groen waren.

„Hoor dien leeuwrik", fluisterde Mietjes vader tot haar moeder.

Maar als een zacht licht verhelderde een blijde glimlach haar gelaat en met haar laatste krachten fluisterde zij:

„'t Is geen leeuwrik — 't is hij, hij is 't. Ik zei immers, hij zou nooit zijn kleine meisje vergeten. Jaap, Jaap!"

Haar vader ging naar het venster en wenkte den jongen die buiten stond en die een oogenblik later binnenkwam, en toen zijn oog op haar doodsbleek gelaat viel, terwijl hij op zijn toonen over

de naakte, oneffen planken naar haar bed kwam, vatte hij haar vermagerde kleine handjes en keek haar aan met de oogen vol tranen.

„Jaap! ik ben blij, dat je gekomen bent om mij goeden dag te zeggen. 't Is mijn beurt — om weg te gaan — nu."

„Mietje! Mietje!" snikte hij.

Had zij 't gehoord? Ja, want haar oogen glansden een oogenblik en verstijfden toen in dien blik, die niets meer ziet aan deze zijde van het graf.

HET

LEESKABINET

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

December 1895.

MET PLATEN.

LEIDEN.
L. VAN NIFTERIK Hz.

Ter aankondiging ontvangen boeken

Sedert 1 November 1895.

Zeemansbloed, door Joh. H. Been. Utrecht, H. Honig.

Rahoe, Roman uit Engelsch-Indië, door Gregor Samarow. (2 dln.) Alkmaar, P. A. Kluitman.

In 't voorbijgaan, door Quintus. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

De vrouw van den predikant, uit het Zweedsch van Juhrmi Aho, door J. Visscher. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

Een bruidskrans en een Doornenkroon, door Thérèse Hoven. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

De Natuur, afl. 10 en 11. Utrecht, J. G. Broese.

Kinderen van hun tijd, door Esjee. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Guatamozin, naar het Engelsch van Lewis Wallace. Utrecht, H. Honig.

De Muziek en hare grootmeesters, uit het Hoogduitsch door Mej. A. M. Gerth van Wijk. Amsterdam, A. M. van den Broecke.

Marie Duvekes Huis, uit het Noorsch vertaald door Mej. A. M. Gerth van Wijk. Amsterdam, A. M. van den Broecke.

Parijs tijdens de Roode Terreur, door Dr. Jan Ten Brink. (2 dln.) Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

Eduard de Villemare, door W. P. Kops. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

De Poorterszoon van Hoorn, door M. W. Maclaine Pont. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Purification, par M. Reepmaker. Paris, Tresse A. Stock.

Kobolden, Fantastische Vertellingen, uit het Noorsch vertaald door M. A. Zeeman. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

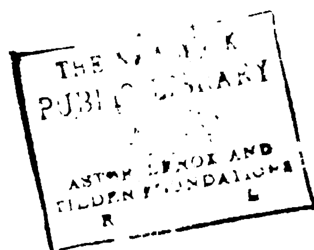
Elsje, door A. C. Kuiper. Utrecht, J. L. Beijers.

Koningin Wilhelmina-Album 1896, onder redactie van Fiore della Neve. Leiden, E. J. Brill.

☞ **Aan H.H. Uitgevers wordt beleefd verzocht, bij de toezending hunner werken ter beoordeeling, tevens de prijzen te willen opgeven.**

Alle Correspondentiën betreffende de Redactie moeten worden gericht tot den Heer JOHAN GRAM te 's-Gravenhage.

Ongevraagde bijdragen, die niet worden opgenomen, zullen niet teruggezonden worden, tenzij de frankeerkosten door den afzender er bij gevoegd zijn.

GUSTAVE DROZ.

GUSTAVE DROZ.

(*Met Portret*).

Toen het bekend werd, dat Gustave Droz plotseling gestorven was, zei de geheele wereld, althans de beschaafde en geletterde wereld: „De schrijver van Monsieur, Madame et Bébé is dood!" Het ging met hem gelijk het met zoo velen gaat: het ontzagwekkend succès van dit bekoorlijke boek drukte ten slotte loodzwaar op hem. Het is en blijft de geschiedenis van Bellamy's Roosje of De Veer's „Trouringh".

Wat zijn de tijden reeds veranderd! In zekeren bundel, die nu al min of meer verouderd mag heeten, daar hij van een twintigtal jaren dagteekent, kan men lezen, dat een streng zedenmeester zich ergert over den vrijen, lossen toon in Monsieur, Madame et Bébé, en den schrijver beschuldigt dat hij het eerst begonnen is dingen te zeggen, die men vóor dien tijd niet zeide. Wel een bewijs, hoe alles verandert.

In dien bundel toch leest men: „Dat was wel terdege lektuur voor het Tweede Keizerrijk, en die op de maandagavondjes van het Pavillon de Flore grooten bijval vond. Die geblankette en welriekende wereld zette met de grootste begeerte den mond in deze verboden vrucht. Er was aan dit alles een ongodsdienstig bijsmaakje, dat het elegante scepticisme wel aanstond: men ging niet zóóver om met heilige zaken te spotten, maar men stak er

toch een weinig den draak mee. Droz komt de eer toe, zoo het eene eer mag heeten, den eersten stoot aan al dat luchtig, erotisch geschrijf gegeven te hebben!"

Hoe is het mogelijk, zal men zeggen, en hoe dood-onschuldig wordt de kunst van Droz, als men nagaat, wat Frankrijk ons later heeft durven aanbieden!

Monsieur, Madame et Bébé „een meesterstuk van onzedelijkheid". Gave de hemel, dat men die fijnheid en kieschheid, die vroolijkheid en dien maat altijd had weten te bewaren. Dezer dagen heb ik het boek nog eens herlezen, en het weder even mooi en keurig gevonden, doorsprenkeld met dat fijn gevoel, hetwelk den lezer zoo goed doet. Gustave Droz had een nieuwe ader ontdekt, die hij op de vernuftigste en schitterendste wijze exploiteerde. Zijn boek is inderdaad niet verouderd; men vindt er steeds den schilder in terug, die aan allerlei details bijzondere waarde wist te geven, die met schijnbare kleinigheden veel teweeggebracht en wiens keurige Meissonnier-paneeltjes hunne „psychologische" waarde hadden, al gebruikte hij ook nimmer die pedante uitdrukking.

Doch de geheele Gustave Droz bestond niet uit Monsieur, Madame et Bébé, of uit het Cahier bleu de Mlle Cibot, dat niet minder grooten bijval vond, of uit Une Femme gênante, dat later verscheen, en van dezelfde humor en fantasie overvloeide. De beminnelijke schrijver is bij hem nooit gepaard gegaan met een oppervlakkigen opmerker. Dat hij dit niet was, blijkt wel hieruit, dat sommige onderwerpen, die hij het eerst behandeld had, na hem weder opgenomen werden, zooals b. v. dat, hetwelk hij met zulk eene bijtende ironie in Autour d'une source had opgevat.

Het zou mij althans niet verwonderen als men een of anderen dag dien Babolain weer eens ophaalde, waarmee Gustave Droz, ten spijt van zijn luchtig pennetje, bewees, dat hij ook tot krachtige karakterstudie in staat was. Het kan met de algemeene opvatting zoo vreemd loopen. Babolain, dat u en mij toeschijnt alsof de adem van Balzac er over heen gegaan is, wordt bij lange niet als het meest bekende werk van den auteur beschouwd, in wien men bij voorkeur een amusant schrijver bliefde te zien. Deze

„amusante" schrijver wist zich eenvoudig en flink tot het pathetische te verheffen in de zeer krachtige teekening van het type van den armen geleerde, buiten het leven staande, innig goed en onschuldig, in voortdurenden strijd met de slechtheid der menschen, slachtoffer van zijn hart, tot het uiterste wanhopend zijne aangebeden dochter verdedigende en, ten slotte ook door haar verlaten, zich getroostende, slechts een arm, zwak wezen te zijn met wien iedereen den spot drijft. Eene soort van burgerlijke Koning Lear, die met krachtig dramatisch gevoel geteekend is. Zoo Gustave Droz Monsieur, Madame et Bébé niet geschreven had, zou Babolain, waarin meesterlijke bladzijden voorkomen, voldoende zijn geweest, om hem naast de voortreffelijkste schrijvers te rangschikken. In denzelfden ernstigen en melancholischen toon werd ook Les Etangs geschreven, een verheven gedachte roman. Men lette er te weinig op, met welk eene zeldzame lenigheid en gemakkelijkheid Droz van het eene genre tot het andere overging.

Zeer zeker was er in een zijner laatste boeken, Tristesses et sourires, eene soort van dagboek eener oude vrouw, die zich verbaast over de onbeschoftheid der wereld, over de ruwe heftigheid waarmee hartstocht en eigenbelang zich doen gelden, een weinig bitterheid, of liever oververzadigdheid van het schouwspel dier leelijke dingen. Maar wat vindt men er fijne en keurige opmerkingen over het leven, de liefde en de gedragslijn van ons bestaan in!

Gustave Droz was in de laatste jaren geheel vergeten. Eenige jaren geleden had hij zich candidaat voor het lidmaatschap der Academie gesteld, en bij die gelegenheid hadden naijverige lieden het praatje verspreid, dat zijne boeken, waarmede hij zijne aanspraak op de onderscheiding deed gelden, eene onzedelijke strekking hadden. Toen die laster en ook de namen van hen, die zulks verspreid hadden, hem bekend werden, kreeg hij zulk eene walging van de geheele Maatschappij, dat hij zich terugtrok en het openbare leven geheel ontvlood.

Toen hem een zijner vrienden later eens vroeg: waarom hij zijne pen liet rusten, gaf hem Droz ten antwoord: „Als ik nu nog bijval zou willen vinden, zou ik moeten schrijven: Monsieur,

Madame, Bébé et l'amant." — Zeer kenschetsend voorden smaak van onzen tijd.

Hoe Droz ook buiten Frankrijk's grenzen bekend en geëerd werd, blijkt o a. uit een zeer kenmerkend voorval in den Fransch-Duitschen oorlog. Parijs was door de Duitschers belegerd, en Droz moest wegens eene of andere aangelegenheid de bezette vijandelijke linie passeeren. De Duitsche schildwacht bracht hem bij den bevelvoerenden officier, die hem zijn naam vroeg.

„Gustave Droz!"

„De schrijver van Monsieur, Madam et pépé?"

Juist!"

De officier zette zich in postuur, bracht hem den militairen groet en zei met eene buiging vol eerbied en ontzag: „Bassez monsieur Droz!"

En toen de andere officieren, die er om heen stonden, zijn naam hoorden, sloegen zij allen eerbiedig aan en lieten hem voorbijgaan.

Gustave Droz neemt met zijne naar het leven bestudeerde schetsen eene geheel eigenaardige plaats in. Zijn Hollandsche navolger, H. de Veer, heeft aan de nabootsing van het Fransch model zijn beste werk te danken.

F. v. D.

VROUWE SPHINX.

DOOR

VELY.

„Niet waar, eene echt verwende vrouw?" vraagt dokter Ernst Bernewitz-Lenskau op het terras van het Menahuis te Gizeh aan Baron Frenk, die naast hem gezeten is. Daarbij glimlacht de dokter welgevallig en strijkt over zijn langen knevel. Bonte, oostersche stoffen zijn in den vorm eener tent uitgespannen, tafeltjes met parelmoer ingelegd, lage divans, reusachtige waaiers, zachte tapijten overal; daartusschen elegante dames en heeren, die in alle talen door elkaar praten, kleurige bedienden in wit glinsterende kleederen, engelsche en duitsche kellners, die in hun zwarte rok heen- en weer schuiven; voor het bordes de mailcoach, die naar Kaïro rijdt, een troep ezeljongens met hunne dieren; verder bedouïnen en reizigers, op wie zij zich werpen om hun tot gids te strekken; daar boven het wit-geel der woestijn en de heldere hemel, en op den achtergrond de ontzagwekkende pyramiden!

„Ja zeker! En benijdenswaardig!" Baron Frenk maakt daarbij eene lichte buiging voor de slanke dame. „Ik zie dat alles hier nu eerst een halven dag aan, maar u heeft al drie maanden lang dat genot in al zijn omvang."

Zij licht even de zware oogleden op. „Verplicht voor uw waardeering! B e n ij d e n s w a a r d i g zal mijn man het beste bevallen!"

„Kindlief, 't woord is juist gekozen!" meent dokter Bernewitz, naar zijne goed verzorgde nagels kijkende. „Ga eens na — wie heeft het zoo als jij?"

Haar gezicht heeft de geelachtig bleeke tint, welke de huid der Europeanen bij een langdurig verblijf onder de brandende zon van het Oosten pleegt aan te nemen, haar neus is recht, de fijne neusvleugels trillen nauw merkbaar, de mond, die zich over een rij kleine, blinkende tanden sluit, is zacht en vol, de oogen zijn donker, de kin steekt wat puntig naar voren, hetgeen geestkracht doet vermoeden.

„Ja," zegt ze, „ja!" en laat den blik op de reusachtige gevaarten van Cheops rusten. De bedouïnen loopen als mieren langs de hoogste pyramiden op en neer en slepen een paar vreemdelingen met wit linnen helmen en halssluiers nu omhoog. Aan de overzijde voor het postkantoor schrijft een heer op den rug van een jongen fellah eene briefkaart, en een Engelsch jong meisje met lang blond haar bestijgt een sierlijk gezadelden ezel, terwijl een paar schreden verder een kameel in 't zand ligt en bestemd is, de lijvige gestalte van een gewezen koekbakker uit eene of andere stad in Europa, die nu als rentenier door de wereld reist, op zijn rug te dragen.

Hilla Bernewitz is dertig jaar. Hare bewegingen hebben iets bevalligs; terwijl hare gelaatsuitdrukking steeds kalm blijft, spelen hare vingers zenuwachtig met een of ander voorwerp. Nu strijken zij de plooien van haar zandkleurige japon glad.

„Wij reizen nu al zes jaar," zegt ze, „hebben geen andere meubels dan onze koffers, ofschoon we een landgoed in Thuringen bezitten. Maar u heeft met Erich samen gestudeerd, niet waar?"

De woorden klinken hoffelijk, ook de wijze waarop zij zich beweegt en buigt is vol gratie. Maar toch kan de baron het vermoeden niet van zich afzetten, dat haar alles onverschillig is: zoowel die pyramiden daar ginds als de woestijn achter hen, het Mena-huis, waarover alle reizigers in verrukking zijn en hij zelf en ten slotte ook haar man.

„Zeker, zeker — maar we hebben alleen in langen tijd niets meer van elkaar gehoord," antwoordt hij.

„Och, schrijven," zegt Bernewitz, „is zoo vervelend, even saai

als thuis in zijn kluisje te zitten en zijn kool en rapen te planten. Ik heb daar geen aanleg voor. Jij bent zeker —"

Frenk valt hem met gefronste wenkbrauwen, haastig, bijna angstig in de rede: „Ik ben getrouwd geweest; mijne vrouw is een half jaar geleden gestorven en heeft mij een kindje nagelaten, dat mijne moeder verzorgt. Ik ben op reis gegaan, omdat het me thuis te eng, te leeg was. Wij waren zoo echt gelukkig — zij was zoo'n best vrouwtje voor een dorpsheer, stelde in alles belang — en onze dorpers kunnen haar maar niet vergeten."

„Wel! wel! Arme kerel! Zoo gaat het in 't leven! De eene heeft dit motief om door de wereld te zwerven, de andere dat!" Hij groet daarbij rechts en links lieden, die van het Lawn-Tennisveld komen.

Mevrouw Bernewitz zegt niets, zij slaat de oogen ook niet op, zoodat er eene pauze is, waarvan haar man gebruik maakt om Rijnwijn, Sodawater en veel ijs te bestellen.

„Want daar ligt wel iets in," zegt hij lachend, „dat alles hier voor oogen te hebben en te denken, hoe die arme kerels in 't zweet huns aanschijns moesten werken, om die dingen daar op elkaar te stapelen!"

Daarop slurpt hij in lange teugen den verkoelenden drank en knijpt zijn oogen, die toch al heel klein zijn, dicht. „Iéder genot nog zoo'n kleine verfijning geven, vriendlief! Nu ja! Ik kan 't, ik heb de moppen er voor! Een broer van mijn oude kreeg kort na diens dood ook den inval om uit te knijpen, en toen werden me nog een paar honderd duizend toegeschoven!"

„Gelukkige kerel!"

„Dat ben ik ook, niet waar Hilla? En Hilla is het ook! Ja, die heeft er slag van gehad om den grooten bom te trekken! Fleemkousen zijn ze allemaal, die vrouwen — daar weet-je alles van! Die daar was in een naburig garnizoensplaatsje bij haar broer den kapitein gelogeerd. De dochter van een majoor — haar heele rijkdom bestond uit haar mooi bakkesje, haar manieren en zoo iets — van ick en weet niet wat! Dat pakt ons mannen in! En ik was juist in eene doffe, vervelende stemming, daar ik hals over kop uit Parijs had moeten komen om dat sterfgeval en het aanvaarden der erfenis. Ik reed er dus alle dagen heen en vond

haar daar in die smalle gemeente als eene exotische plant. Zij had daarbij eene manier om mij te zeggen: ‚Meneer Bernewitz, dat is ferm gesproken, dat is grootsch opgevat, dat is een heel ongewone wereldbeschouwing.' Nu, kort en goed, uit een vrouwenmond klinkt ons dat al heel lief in het oor. En ik heb wel wat noodig; ik mag 't wel, dat men mijne goede zijden waardeert! Warempel! En zoo was ik op zekeren dag in de fuik!"

Zijne oplettendheid wordt een seconde lang door een paar ruiters geboeid, die voor het terras van hunne paarden springen. Hij kritiseert hunne kleedij en hunne paarden en zegt achter den rug eener voorbij trippelende Française:

„'n Chieke hoed, Hilla, zoo een moest-je er ook nemen! Ja, die kleine Ninette weet terdege wat aardig staat."

„Zoo opgedrild gaat geene dame."

„Doet er niet toe — als jij zoo'n ding opzet, draagt het juist iedere dame." En tot baron Frenk: „Ja, waar was ik ook weer gebleven? — Ik ben er: 't heeft me niet gespeten. En Hilla weet er van mee te praten welk een geluk haar te beurt gevallen is. Zij heeft zich eerst terdege ontwikkeld, en de oude fleemkous is ze ook gebleven."

Hij laat zich weder in den lagen zetel achterover vallen en wenkt een bediende, die zijn gebaar met den oosterschen groet der handbeweging op voorhoofd, mond en hart beantwoordt en vervolgens een waterpijp voor hem neerzet.

„Nu zal ik mijn kêf gaan rooken."

Baron Frenk heeft onder het relaas de slanke vrouw gade geslagen, maar niet het allerminste trekje verried, dat haar iets pijnlijk trof — nu licht ze heel langzaam het hoofd op en vraagt hem: „Zij was dus een goede kameraad voor u, uw ‚vrouwtje' zoo als u haar noemde?"

„Dat is 't juiste woord, mevrouw!" Er ligt eene zekere stijfheid in zijn toon en houding, die hem anders vreemd is, maar die vrouw met hare apathie, hare loomheid, stoot hem af. Bernewitz verzinkt in stil gepeins, met zijn sigaar in den mond, en de baron zoekt naar een voorwendsel om op te staan, en vindt zich zelven al heel onhandig, dat hij daarnaar zoeken moet.

Op eens zegt de diepe vrouwenstem: „Heeft u lust samen eene

wandeling naar de Sphinx te maken? Of heeft u die volgens het geijkte programma ook al afgelegd? Ik bezoek haar dagelijks, en haar zwijgen staat mij beter aan dan al dat internationaal gebabbel hier om me heen."

Hij staat op. „Heel gaarne mevrouw. Ik ben er nog niet geweest. Erich meende, dat er morgen nog overvloed van tijd was, met meneer of mevrouw Sphinx kennis te maken —"

„Laten we dan gaan!" Zij zet den naast haar liggenden hoed op de donkere haren, knikt haar man toe en gaat de trappen af. De baron eerbiedigt de mijmerzucht van zijn ouden Academie-vriend en volgt haar zonder te spreken. Een paar stappen verder en zijne voeten zakken reeds diep in het mulle zand; een heele hoop Fellah's omsingelt hem en biedt hem ezels aan om naar de pyramiden en de Sphinx te rijden, maar eene handbeweging van Hilla jaagt ze voort. Zij kennen de voortdurende bewoners van Menahouse en maken het hun niet meer lastig. Dan spreekt ze half over de schouders naar hem gewend, zij heeft zijn weifelen bij 't aanbod der grauwtjes opgemerkt: „Neen, neen, zoo zonder eenige inspanning moet men alles niet willen hebben? Cleopatra heeft zich hier wel laten dragen, maar de ontzagwekkende Mozes is toch ook te voet gegaan, en toen de heilige Familie hier op de vlucht voorbij kwam, had Jozef toch zeker brandende zolen! Voor al wat goed en schoon was eischten de goden het zweet des aanschijns!"

Frenk lacht, zij is voor de eerste maal levendiger en ijveriger.

In het brok schaduw aan de muren der groote pyramide scheert een bedouïn een man, vreemden staan er bewonderend bij en worden, omdat zij dat schouwspel genieten, om een fooi aangesproken. Een photograaf is een paar stappen verder bezig, Fellah's ranselen elkaar af en worden vervolgens door een dragoman zoo geslagen, dat zij uiteen stuiven; geschreeuw vervult de lucht, zand stuift omhoog, de zon gloeit, het is alles wit: grond, lucht en hemel.

Wadend, diep in 't zand zakkend, heet en buiten adem komen beiden voor het geweldige, uit het zand oprijzende Sphinxbeeld aan; zwijgend ziet Frenk naar omhoog, en zonder te spreken laat Hilla Bernewitz zich in het mulle zand neerglijden. Een poosje

later zet haar begeleider zich ook aan hare zijde neer. Het geschreeuw rondom hen, het komen en gaan der menschen hindert het tweetal niet. Het is overweldigd door den indruk van het kolossale beeld, en plotseling komt de gedachte bij hem op, dat hij dien indruk beter geniet hier naast de bleeke vrouw, dan wanneer hem zijn altijd doorpratende vriend naar hier gebracht had.

Hare handen rusten in haar schoot; de scarabeeën, die zij als eenig versiersel aan haar hals draagt, glinsteren grijs-blauw in het schelle licht. Hij graaft met de eene hand in 't witte zand en laat de korrels dan spelend door de vingers loopen, precies als in een zandlooper.

En hij denkt! — Zelden heeft hem iets zoo sterk aangepakt als dit steenen beeld hier aan den zoom der woestijn, dat sedert duizenden jaren op het mierengedrang der menschen neerziet, door hen zelven eens gevormd is en nu minachtend geslacht na geslacht voor zich aanschouwt. En gedichten aan de Sphinx van Heine, Carmen Sylva en zoovele anderen spoken hem door het hoofd, allerlei vergelijkingen, en dan tuurt hij weder sprakeloos naar de verweerde gelaatstrekken. Ook Mozes, Cleopatra, Cesar en Napoleon zagen naar het strenge gelaat daar boven! Waar zijn ze? Weg gestoven als de zandkorrels, die hier door zijne vingers glijden! Daar valt eene schaduw over zijne hand, het gele vrouwengelaat buigt zich naar hem toe.

„Vraag toch eens aan de Sphinx, waarom u dat ‚vrouwtje', uw goede kameraad, verliezen moest?" zegt de diepe stem, en dan volgt er rauwer en doffer: „En waarom ik er nog ben, juist ik, die zoo niemendal aan 't leven hecht!"

Hij kijkt haar aan en schudt het hoofd:

„Maar mevrouw!"

„Ach, laten we toch al dat conventioneele rusten, hier, wij zandkorrels voor die reuzensphinx. Vraag eens, wat het beteekent, dat ik als een gek, die op antwoord wacht, hier zoo moet zitten."

„Natuurlijk met een heel dom gezicht —"

„Naar plichten, ziet-u, naar plichten, die uw vrouwtje vrijwillig op zich nam en waaraan zij ontrukt werd, daarnaar smacht ik. Sinds zes jaren strek ik daarnaar te vergeefs mijne handen uit, en daarom ben ik zoo geworden als ik nu ben!"

Hij schudt het hoofd, eene onbeschrijfelijke bitterheid klinkt hem uit die stem en die woorden toe. Maar evenmin als de Sphinx een antwoord op die vraag heeft, welke haar de vrouw van zijn vriend toeslingert, evenmin kan ook hij iets antwoorden. Eene of andere phrase zou hier alledaagsch klinken. En deze gedachte moet zij geraden hebben, want er speelt een glimlach om hare lippen.

Daar wordt eene hand op zijn schouder gelegd, een hoofd met een tulband buigt zich voorover, en een gerimpeld bruin gelaat met listig glinsterende oogen fleemt:

„Schech Mohamed wil meneer die t o m b s wijzen, Schech Mohamed beste gids naar de graven!" Zoo klinkt het in slecht Engelsch aan zijn oor.

Met een ruw woord wil baron Frenk de driemaal herhaalde bestorming afweren, maar Mohamed blijft maar altijd volhouden, totdat hem een zuiver Arabische volzin van Hilla doet afdruipen.

„Nu ziet u," zegt de baron, „dat reizen toch wel leert en ontwikkelt."

„Omdat ik als een papegaai, zooals hij daar, opvang en weer terugkakel? Anders zal u er niets voordeeligs aan kunnen ontdekken. —" Dan een minachtend schouder ophalen. „Hoe zou dat ook kunnen! We kennen elkaar eerst sedert een uur of twee. Hoe zou u voor dit of dat mijne belangstelling kunnen wekken? En welk recht heb ik, op uwe gedachten beslag te leggen!"

Zij wil opstaan, maar hij pakt haar bij de pols en trekt haar weder neer. „Toch wel," zegt hij, „treurige menschen zijn ook door eene soort van vrijmetselarij aan elkaar verbonden!"

Zij wijst naar de richting, waar het Menahouse ligt. „Hij weet het niet, ondanks onze zesjarige echt, dat ik me treurig en ongelukkig voel. O, ik ben geen onbegrepen vrouw. Die is al lang uit de mode — ik ben de vrouw die geen enkelen plicht te vervullen heeft, en dat in onzen tijd, die zoo gebiedend een levensdoel vordert. Als u dat begrijpt —"

„Ja," zegt hij eenvoudig.

„Benijdenswaardig in zijne oogen! Hij kan het immers niet anders begrijpen! Het is zijn recht, weet u — voor zijn geld."

„Mevrouw!" zegt Frenk waarschuwend.

„Van mijn zestiende jaar hebben ze mij voorgehouden, toch steeds uit te zien naar eene goede partij. Elke onbevangen daad werd hierdoor reeds vooraf gedood. Doch het verlangde bleef uit. De vierentwintig jaren waren reeds op het appel — het gezicht van vader en moeder betrok al meer en meer. Geleerd had ik niemendal, als wat men voor het salon noodig heeft, en achter de schermen maakte ik allerlei handwerken, gelijk dat altijd zoo gaat. Toen deed ik een uitstapje naar Thüringen, en voor „hij" met mij in aanraking kwam, maakte men mij reeds opmerkzaam op zijn rijkdom en ijdelheid. Die nam ik tot mikpunt natuurlijk. Maar ik wilde hem althans dankbaar zijn, dat nam ik me plechtig voor — eene trouwe echtgenoote, die in haar werkkring ijverig hare plichten vervullen zou. Maar die werkkring vond ik niet — want over den ganschen aardbol spande hij onze reisroute uit. En toen de lust naar afwisseling bij mij ophield, zag ik, hoe ellendig ik was, en voelde ik me niet veel meer dan een stuk levend vrachtgoed, dat vandaag met dat adres en morgen met gene bestemming per spoortrein of boot verder verzonden wordt. Bergen en boomen, oevers en menschen trekt men voorbij — den eenen keer legt men den soldo in de uitgestoken handen en een anderen keer den piaster — dat is alles, wat men zijn evennaaste doet. Ja, men hoort ook toe, welke reisplannen deze tafelbuur heeft en welke gene —"

Zij springt op, steekt haar zonnescherm in het zand, ziet toe, hoe de baron zich met meer inspanning opricht, en lacht dan plotseling, geheel van stemming veranderd: „Daar heb ik er nu eens uitgegooid, wat ik aan onze Sphinx daar altijd fluisterend gezegd heb. Misschien was 't dom van me! Maar waarom sprak u ook zoo roerend van uw goeden kameraad!"

Hij neemt zijn hoed af en buigt heel eerbiedig voor haar. „Was er maar een middel om u te helpen!"

„Kom! — dat kan ik maar alleen!"

„Erich zal 't reizen ook wel eens moede worden."

„Dan gaat hij naar Parijs of Nizza en laat mij in Weldadigheidsbazars in groot toilet staan."

Frenk biedt haar zijn arm aan. „Dank u", zegt zij afwijzend. „Ik moet alleen leeren gaan — overal. Dat is 't resultaat van mijne wereldreizen!"

Hij knikt de Sphinx goeden dag. Zij gaan naast elkaar langs de pyramiden voorbij, komen weder langs hard schreeuwende en gestikuleerende groepen, hooren Engelsche, Fransche en Duitsche klanken en betreden wederom het terras.

Erich Bernewitz laat den bediende juist de waterpijp wegdragen. „Het wordt tijd, Hilla, dat je toilet voor het diner gaat maken,'' zegt hij. „Neem het witte met de gele kant en de topazen. Lady Worningham heeft er een stel van, dat door dat van jou wel driemaal overtroffen wordt. Kom, Frenk, old fellow, ik zal je eens vertellen, wat voor zomerplannen ik heb!''

* * *

Maneschijn over pyramiden en woestijn; wat in het zonlicht verblindend wit was, is nu alles zilverglans. Op het terras speelt de Janitscharen-kapel, en men bewondert in allerlei talen den heerlijken avond in de behagelijke stemming waarin men na een goed diner verkeert. En dan neemt men met handdrukjes en buigingen afscheid van elkaar of ruischt en stapt elkaar onverschillig voorbij.

Heel vluchtig steekt Hilla Bernewitz den baron hare vingers toe; zij zijn ijzig koud. Overigens is hem deze vrouw, met wie hij voor de Sphinx gezeten heeft, weder geheel als daar straks voorgekomen: hoffelijk en onverschillig. Zij heeft met hetzelfde gezicht naar den ouden blufferigen Franschen vicomte geluisterd, als naar den Amerikaanschen generaal Botfield, die haar van het cadeau verteld heeft, dat hem zijne officieren geschonken hebben. En zij heeft er prachtig uitgezien in haar kleed van Worth met zijn uitgezochten eenvoud.

„Goeden nacht!'' zegt hij.

„Vaarwel,'' antwoordt zij. En ook dit wordt zoo onverschillig uitgesproken als tegen ieder ander, zonder nadenken, want zij zullen elkaar morgen bij 't ontbijt immers weer zien.

Frenk blijft op het terras achter. Erich Bernewitz begeleidt zijne vrouw door de half verlichte voorhalle de breede trap op. De lenningen zijn met tapijten en stoffen in bonte kleuren behangen. Een zwarte in witte kleeren duwt de deur open van het salon,

dat verlicht is. Groote palmboomen in potten en vele vazen met bloemen, de zaal is geheel op Oostersche wijze gemeubeld.

Zij blijft in het midden van het vertrek staan, zoodat een groote spiegel hare beeltenis geheel weerkaatst, terwijl hij naar een tafeltje ter zijde gaat en een boek en een sigarettenkastje zoekt, om ze mee in de slaapkamer te nemen.

„Jij," zegt hij van dat plekje, „je hebt ze allemaal de loef afgestoken bij het diner. ‚Worth natuurlijk', zei de kleine barones Allotria, die weet dat op haar duimpje. Maar dat genot kan ze zich maar ééns in 't jaar veroorloven, en dan natuurlijk alleen aan 't hof, niet hier in de woestijn... Zij trok een heel gek gezicht toen ze zei: ‚Tegen uwe vrouw kan niemand op!' Jaloersch mompelde ze: ‚die is te benijden hoor!' "

Zijne sigarette is eindelijk aan, nadat hij twee waschlichtjes verbruikt heeft.

„Nu", laat hij er op volgen, „doet-je dat geen pleizier? Waarom bedank-je je lieven man daar niet eens voor? Van zulke overwinningen had-je ook niet in je wieg gedroomd! Zie-je, ik denk nu niet aan Allotria, maar aan al deze dametjes is het duidelijk te bespeuren, dat ze terdege jaloersch op je zijn — nu, zeg dan toch eens: ‚Manlief, wat is dat toch goed van je —!' "

„Neen — neen!" klinkt hem tegen, en terwijl hij verwonderd het hoofd oplicht, doet Hilla een paar stappen naar hem toe; haar gezicht lijkt als van steen. „En ik — ben 't moede door een ieder benijd te moeten worden!"

Hij kijkt haar aan, neemt de sigarette uit zijn mond, doet dan weder een paar trekjes en zegt: „Ik begrijp-je niet best —"

„Je hebt me juist n o o i t begrepen! En ik ben de komedie moede. Vóor alles ben ik 't moede, jou als de uitdeeler van al die mildheid te aanbidden. Altijd maar te zeggen: jij bent mijn redder uit den nood, uit mijne armoe en kaalheid geweest! Wat ben-je toch knap, groot, origineel en veelbeteekenend. Dát kan ik niet meer en dat wil ik niet meer. Maar nu wil ik heel wat anders: Jou en mij den spiegel eens voorhouden!"

„Hilla!" — hij legt de sigarette neer en komt langzaam met den schrik op 't gezicht naar haar toe — „jij, jij, maar, lieve hemel, je bent —"

„Stil!” wenkt ze, „ik ben in ’t geheel niet ziek, ik heb geen champagne gedronken; ik ben nooit verstandiger geweest dan op dit oogenblik, nu ik inzie, dat ik niet meer liegen kan, dat het zoo niet verder gaan kan als in deze eindelooze zes jaren, waarin je mij in plaats van brood steenen gegeven hebt. Ja, kijk me nu maar niet zoo vreemd aan — neen, wees ook niet bang, dat ik te hard zal spreken en dat onze buren een standje zullen kunnen hooren. Niets daarvan! Heel kalm zal ik het je duidelijk maken, dat ik in den overvloed aan jou zijde toch alles heb moeten derven, dat het onnuttig bestaan zonder inhoud en plicht mij een helsche pijn geworden is en dat ik eenvoudig niet meer kan en niet meer wil.”

Erich Bernewitz zinkt op den divan en grijpt met beide handen wanhopend naar zijne slapen. Hij haalt de schouders op. Er is eene pauze, daarna zegt hij:

„Dat is daar op eens een geheel nieuwe ontdekking bij jou: ondankbaarheid! En die heb ik toch zeker niet verdiend.”

Zij lacht even bij zich zelve, en begint haar kostbaar stel van hals en ooren te doen. En daarbij herinnert zij zich, dat zij als zijne bruid zich gaatjes in hare ooren moest laten boren, om de eerste groote parelen te kunnen dragen, die hij haar ten geschenke gaf. Een pronkstuk is zij voor hem geweest, waaraan anderen zijn rijkdom moesten bewonderen — anders niets.

„Het zal voorbijgaan, en spoedig in de herinnering slechts eene kleine kwelling voor je zijn —” zegt ze halfluid.

Hij staat op.

„Ik mag me mijne nachtrust door je grillen niet laten ontnemen — morgen kan-je me zeggen, wat je eigenlijk bedoelt.”

„Vandaag en morgen en alle dagen is het precies het zelfde — ik wil plichten op me nemen — geleerd heb ik niets, evenmin bij mijne ouders thuis als bij jou. Maar de handen kan ik uitsteken, en er is veel ellende in de wereld!”

„Ha — ja!” zegt hij met onderdrukt gegeeuw. „Morgen zal ik je een som gelds ter hand stellen, dan kan-je geven, zooveel als je wilt — weldadigheid is nu wel niet juist mijn sport, de menschen zijn te ondankbaar, maar als je nu eenmaal met deze mode wilt meedoen — ga je gang!”

Daarop neemt hij een boek en een sigaar en gaat heen.

Zij kijkt door 't raam naar den maneschijn en naar hare beeltenis in den spiegel, daarop zucht ze diep alsof ze zich van een waren last bevrijd voelde.

Een poosje later steekt hij het hoofd door het gordijn der zijdeur. „Ben-je nog niet verstandig? Ik zal 't licht uitdoen — je kunt toch niet hier blijven!"

„Zeker wel," antwoordt ze kalm.

„Net zoo als je wilt!"

Hij gaat terug naar 't midden van 't vertrek en schuift zijne turksche pantoffels naast elkaar voor 't bed. En dan glimlacht hij, „waarachtig — zoo'n klein beetje jaloersch op de kleine barones — zoo zijn de vrouwen!"

* * *

Den volgenden morgen zoekt baron Frenk de familie Bernewitz te vergeefs aan het ontbijt, en dan roept hem zijn studeervriend in hun salon, waar hij alleen Bernewitz vindt, die op den divan gezeten de hand naar hem uitstrekt. Hij is bleek en zijn haar is niet zoo keurig als gewoonlijk opgemaakt.

„Zij is weg, de raadselachtige vrouw — een echte Sphinx! Dát heeft ze op tafel gelegd! Mijn hoofd, vriendlief, mijn hoofd! Kan zij 't dan in ernst meenen? Niet terugkomen — verpleegster in een gasthuis willen worden?! 't Is haast niet te gelooven! En waarom? Waarom?"

Frenk leest de enkele woorden, die in flink schrift zijn neergeschreven en ziet den verpletterden man aan.

„Van die vrouw — geloof ik het!" zegt hij en kijkt door 't venster in de richting, waarin hij weet, dat de zwijgende Sphinx zich bevindt.

„Maar — dat is toch niet mogelijk — zulk een leven als ik haar aanbood, weg te werpen en ellendige, vieze menschen te — foei!" En hij waait zich met zijn geparfumeerden zakdoek lucht toe.

„Zij zoekt plichten!"

„Maar die had ze immers: — comme il faut voor mij te zijn — was dat dan niet genoeg?"

Frenk antwoordt ditmaal niet.

Bernewitz doet het topazenstel, dat nog op dezelfde plek ligt, waar Hilla het heen geslingerd heeft, voorzichtig in een etui. „Geloof-je werkelijk, dat ze niet terugkomt?"

Een toestemmend knikje.

Bernewitz knipt het etui toe, ziet Frenk aan en zegt langzaam: „Jou vrouw stierf. Voor mij zal dit allerlei last geven en in den eersten tijd al mijne reisplannen in de war brengen."

Frenk knijpt de lippen opeen, en dan glimlacht hij: „Maar — jij zult spoedig troost vinden en zorgen, dat al die weelde met chic gedragen wordt. Daar heb jij 'n bijzonder talent voor! — Ik weet, dat ik alleen moet blijven!"

TWEE WERELDEN

NAAR

JACOBSEN.

De Salzach is geen vroolijke rivier en aan den oostelijken oever ligt een dorpje, dat treurig, arm en doodstil is.

De huizen staan dicht aan het water, als een troep ellendige bedelaars; de afgebrokkelde muren ondersteunen elkander, en de vermolmde posten van deuren en ramen spiegelen zich in den grauwen stroom.

Op eenigen afstand staren doffe ramen met eene uitdrukking van haat naar de meer bevoorrechte huizen, die alleen of in gezellige groepjes over de groene vlakte verspreid liggen en door een nevelachtigen gouden toon omgeven worden. Maar over de arme hutten ligt geen glans, daar heerschen duisternis en stilte, die nog drukkender worden door het geruisch van het water, dat traag voortstroomt en zoo levensmoede, zoo weinig opwekkend murmelt.

De zon ging onder; reeds lieten de krekels hun brommend gezang hooren, dat door plotselinge, korte windvlagen werd meegevoerd naar het armoedige veldgewas aan den oever, om daar weg te sterven.

Over het water gleed eene boot.

Eene teere, zieke vrouw leunde over de borstwering der hoogste

verdieping van een der laatste huizen en keek de boot na.

Met hare doorzichtige hand beschermde zij hare oogen, want ginds, waar de boot zich bevond, lag gouden zonneglans, die verblindend op het water schitterde; het was alsof het scheepje zich bewoog op een spiegel van goud.

In het heldere schemerlicht glansde het wasbleeke vrouwengelaat, alsof het licht van binnen koesterde; duidelijk en scherp teekende het zich af, zooals het schuim der golven ook in den donkersten nacht te zien is. Angstig tuurden die hopelooze oogen; een eigenaardige, zwakke glimlach lag om den vermoeiden mond; maar de loodrechte plooien in haar gewelfd voorhoofd verspreidden over het geheele gelaat eene schaduw van den moed der wanhoop.

Daar begon de dorpsklok te luiden.

Zij keek niet meer naar de schitterende zon, maar bewoog haar hoofd heen en weer alsof zij het klokkengelui niet wilde hooren, en als antwoord op die tonen mompelde zij: „Wachten kan ik niet, wachten kan ik niet."

Maar het gelui hield niet op.

Als eene gefolterde liep zij op en neer; de schaduwen der wanhoop waren nog dieper geworden en zij haalde moeielijk adem, als een, die niet weenen kan. Sedert vele, vele jaren leed zij aan eene pijnlijke ziekte, die haar nooit met rust liet. Zij had alle waarzegsters bezocht, uit vele heilige bronnen gedronken, maar alles te vergeefs. Eindelijk was zij in September ter bedevaart naar St. Bartholomeus gegaan, daar had een oude man haar den raad gegeven: edelweis en verwelkte blaren, maïskolven en varens van het kerkhof, één harer haarlokken en den splinter eener doodkist bij elkaar te binden, en dit eene jonge, gezonde vrouw, die door stroomend water gekomen was, na te werpen; dan zou de ziekte haar verlaten en op die andere vrouw overgaan. En nu verborg zij het bosje tusschen hare kleederen en naderde er op de Salzach eene boot, de eerste, sedert zij de betooverde voorwerpen had. Zij boog zich weer over de borstwering, reeds was het bootje zoo dicht bij, dat zij de vijf of zes passagiers kon onderscheiden. Het schenen vreemdelingen te zijn.

Aan den voorsteven stond de bootsman, aan den achtersteven

zat eene dame met het roer in de hand, en naast haar een heer, die er op lette, dat zij de bevelen van den bootsmàn volgde; de overigen zaten midden in de boot.

De zieke boog zich naar voren; iedere trek in haar gelaat drukte spanning uit, hare hand was onder hare kleeren verborgen.

Hare slapen bonsden; nauwelijks kon zij ademhalen en hijgend, met roode wangen, met opengesperde, strakke oogen, wachtte zij het naderen der boot af.

Reeds hoorde men de stemmen der reizigers, nu eens duidelijk, dan weer als een onderdrukt gemompel.

„Geluk", zeide een van hen, „is een absoluut heidensch begrip. Ge vindt dat woord op geene enkele plaats in het Nieuwe Testament."

„Maar zaligheid dan?" vroeg een ander.

„Hoor eens, beste", zeide nu iemand, „ofschoon het 't ideaal van een gesprek is, het uitgangspunt geheel uit het oog te verliezen, zoo meen ik toch, dat wij er liever toe moesten terugkeeren."

„Zeker, de Grieken...."

„En de Phoeniciers vóór hen?"

„Wat weet ge van Phoeniciërs af?"

„Niets, maar waarom vergeet men de Phoeniciërs?"

De boot bevond zich juist onder het huis en iemand aan boord stak eene cigarette aan. Het licht flikkerde een paar maal even op, en viel op de dame aan het roer, en bij het roodachtige schijnsel zag men een frisch, jeugdig meisjesgelaat, met een gelukkigen glimlach om de halfgeopende lippen en een droomerige uitdrukking in de heldere oogen, die naar den donkeren hemel waren opgeslagen.

Het licht ging uit; een kort geluid alsof er iets in het water viel en de boot gleed verder.

* * *

Het was ongeveer een jaar later. De zon daalde tusschen gloeiend roode wolken, die een bloedig schijnsel op het water wierpen.

Een frissche wind streek over de vlakte; geen gezang van krekels, slechts het ruischen van den stroom en het fluisteren in het oeverriet, liet zich hooren. In de verte naderde eene boot.

De zieke vrouw stond aan den oever. Vroeger, toen zij het meisje de betooverde voorwerpen had nageworpen, was zij bewusteloos neergezonken. De gemoedsbeweging en misschien ook de goede raad van een nieuwen armendokter hadden gunstig op haren toestand gewerkt; na een harden strijd werd zij langzaam beter en na een paar maanden was zij geheel genezen. In het begin maakte het gevoel van gezond zijn haar overgelukkig; maar het duurde niet lang, of zij werd terneer gedrukt, treurig, rusteloos, en wanhopend; want overal vervolgde haar het beeld van het jonge meisje in de boot. Eerst verscheen het haar jong en bloeiend, zooals zij het gezien had; het knielde voor haar neder en keek haar smeekend aan; later werd het onzichtbaar, maar zij wist toch, dat het er was en waar het was, want zij zag het 's nachts in haar bed en overdag in een hoek harer kamer op den grond liggen kreunen. In den laatsten tijd echter, was het weer stom en zichtbaar geworden, het zat tegenover haar, bleek en uitgeteerd, en tuurde haar met onnatuurlijk groote, vreemde oogen aan.

Nu stond zij aan den oever; zij had een stok in hare hand en teekende onophoudelijk kruisen in het weeke zand; dikwijls wachtte zij even, luisterde, en teekende verder.

Daar werd voor het „ave" geluid.

Zorgvuldig maakte zij het kruis, legde den stok neer, knielde neder en bad. Daarna ging zij zoover mogelijk in het water, vouwde de handen en dook in den grijzen stroom. En het water nam haar op, en trok haar in de diepte en stroomde zooals altijd, zwaar en treurig, langs het dorp, langs de velden voort.

Nu was het bootje genaderd, de jongelui waren aan boord, die vroeger aan het roer zaten en die nu hunne huwelijksreis maakten. Hij zat bij het roer; zij stond midden in de boot, in eene grijze shawl gehuld en met een kleine, roode muts op het hoofd.... zij leunde tegen den korten mast zonder zeilen en neuriede zacht.

Zij dreven juist langs het bewuste huis. Zij knikte vroolijk tegen den stuurman, keek naar den hemel boven hen en begon te zingen. Zij zong tegen den mast geleund, terwijl hare oogen de voorbijtrekkende wolken volgden:

„Gij, vaste wallen,
„Kan mijn geluk niet vallen?
„Schutten muren en grachten
„Tegen zorgen en smarten,
„Omgeeft ge beschermend den burg van mijn heil?
„Zie ik niet achter het schoone gebouw
„Der zonroode wolken, reeds nevelig grauw?
„Ik zie personen
„Als schimmen in droomen;
„Er zweven machten
„En vergeten gedachten
„Uit smartelijk vroegere tijden tot mij.

„Weest welkom, gij schimmen geledener smarten,
„Blijft bij mij als gasten, blijft in mijn harte,
„En brengt mij uit gouden, blanken bokaal,
„In der vreugde rijke stralenzaal,
„Een dronk op Geluk, zoolang droom het nog is,
„En vergeet, dat ontgoocheling mogelijk is. —
„Op droomgeluk, stoot met mij aan!"

ALLEEN DE LIEFDE.

DOOR

GABRIËLLE REUTER.

De nieuwe groom stond voor de eerste maal achter den stoel van freule Lida. Hij bood haar den schotel asperges aan de rechter-, in stede van aan de linkerzijde aan. Verstoord wendde zij haar bekoorlijk blozend gezichtje over den schouder, terwijl zij toornig de donkerbruine wenkbrauwen fronste, maar toen zij daar den grooten, onbeholpen blonden jongen zag staan, die met zijne plompe, in witte handschoenen gestoken handen angstig den schotel omklemde, terwijl zijn rond vollemaansgezicht vuurrood van verlegenheid was en er dikke zweetdroppels op zijn voorhoofd parelden, toen begonnen hare oogen vroolijk te glinsteren en wendde zij haastig haar kopje weer af, wijl de nieuwe groom zoozeer haar lachlust opwekte.

„Neem het hem niet kwalijk, freule," zei de oude Mengert, die hare mama op dat oogenblik vleesch presenteerde, „mijn neef bedient vandaag voor de eerste maal aan tafel, hij zal het wel leeren."

„Wel natuurlijk, Mengert," antwoordde de jonge freule, terwijl

zij nog steeds bleef lachen. Daarop keerde zij zich geheel op haar stoel om, zag den groom vriendelijk aan en vroeg:

„Hoe heet ge ook?"

„Christiaan."

„Men leert alles wat men leeren wil, is 't niet zoo, Christiaan?" vroeg de kleine freule den forschen boerenknaap met overlegde jonge-meisjes-wijsheid.

Daarna begon zij hare asperges te verorberen. Ze waren ook uitstekend, lang en blank, dik en malsch. Met hare rooskleurige vingertjes hief Lida de eene na de andere van het bord, boog het hoofd een weinig achterover, opende vol verwachting het frissche mondje, en met een kleinen zwaai, evenals de Italiaan zijne macaroni, deed zij de asperge voor de helft verdwijnen, beet toe en legde het overblijvend gedeelte weder op haar bord.

Christiaan had zoo iets nog nooit gezien — in zijn geheele leven niet.

Het was een goed bezette, opgewekte feestdisch in de ruime, vroolijke tuinkamer met haar hemelsblauw plafond, waarlangs zich lauriertakken en wijnranken van wit stucwerk slingerden. Voor den verjaardag der gravin, hunne moeder, waren de elders wonende zoons overgekomen — de diplomaat en de schitterende luitenant. Nichten, neven en oude ooms en tantes waren mede aangezeten. — Vazen met prachtige bouquetten en zware, zilveren fruitschalen versierden de tafel.

Bij de restjes in de champagneglazen, bij de eerste aardbeien en de laatste noten zat de familie nog lang bijeen. De bejaarde ooms, de neven en broers plaagden freule Lida voortdurend. Haar lief mondje vol uitdrukking bleef niemand een antwoord schuldig; hare blauwe oogen, die eene zoo bekoorlijke tegenstelling met haar donkerbruin haar vormden, fonkelden nu in deze dan in gene richting, opdat geen enkele der op haar gerichte schertsende aanvallen haar zou ontgaan.

De oude Mengert stond stijf en onbeweeglijk als een pilaar achter den stoel der gravin, en Christiaan, de nieuwe groom, stond stijf en onbeweeglijk achter den stoel der freule.

Voor zich zag hij het vijftienjarige kopje in onafgebroken beweging, terwijl de kleine donkere krulletjes in den lelieblanken

hals in zacht trillende beweging bleven. Freule Lida droeg een licht kleed met kanten schouderstuk en mouwen; rooskleurig schemerde de zachte, teedere huid door het fijne weefsel.

Uit een morsige, armoedige hut in een nietig dorpje te midden eener onvruchtbare heidestreek was de nieuwe groom gisteren bij zijn oom aangekomen. Hij wist niets, dan wat hij op de dorpsschool geleerd en op de catechisatie van den ouden predikant gehoord had. Nooit had hij eene schoonheid gezien — hij had er zelfs niet van gedroomd.

Hij was hoofdzakelijk in dienst genomen om freule Lida's Shetlandsche pony „Oelander" te verzorgen en voor te brengen, wanneer zij met haar vader uit rijden ging. Dan zette zij het kleine voetje in het sierlijke knooplaarsje op zijne breede, roode hand, en met behulp van dien steun wipte zij met eene vlugge beweging in den zadel.

Aan de ontbijttafel, waar elk lid van het gezin at en dronk, zooals hij goedvond, verscheen zij 's morgens na hare wandeling in het park. In haren en kleederen bracht zij den geur van bloemen en bladeren met zich mede. Christiaan zette dan een stoel voor haar aan de tafel, en zij stak hem onverschillig haar grooten bundel bloemen toe.

„Daar, Christiaan, zet ze maar zoolang in water, ik zal er later wel bouquetten van maken. En haal mij inmiddels de vazen uit mama's kamer."

Op warme zomerdagen, als de gouvernante haar vrijaf gaf, zonderde freule Lida zich elken namiddag in de biljartkamer af, welke gelijkvloers naast de eetzaal lag. Het was een ruim vertrek, waarin een aangenaam halfdonker heerschte, met zware zuilen, waartusschen op dié uren alle koelte uit het in zonnegloed gehulde park de wijk nam. In vroegeren tijd was het eene grafkapel geweest, de steenen vloer was bedekt met half vergane inschriften en langs de wanden stonden gedenkteekenen van geharnaste ridders en hunne edelvrouwen, die hare smalle, saamgevouwen handen biddend ophieven.

Christiaan huiverde nog altijd, als hij de zonderlinge, geheimzinnige ruimte betrad. Maar het was freule Lida's geliefkoosde schuilplaats. Zij strekte zich daar uit op de vierkante causeuse

tusschen de plompe pilaren op den achtergrond, omgeven door stapels boeken en gehuld in hare weelderige, donkerbruine haren, welke zij ieder oogenblik losmaakte en om de schouders liet golven, wijl zij nog te veel kind was om aan haarnaalden te kunnen wennen.

Zoo vond Christiaan haar dikwijls slapend, als hij om vier uur zachtjes binnentrad. De familie was gewoon op dat uur in de biljartkamer koffie te drinken.

Rinkelde het porcelein bij het gereedzetten op de tafel bij het boogvenster in de bevende handen van den groom, dan werd Lida wakker en riep zij geeuwend:

„Christiaan!... heeft papa de courant nog niet naar beneden gestuurd?"

Zij moest alles weten, wat in de groote steden en de buitenwereld voorviel, zij was verschrikkelijk nieuwsgierig.

Christiaan bracht haar de nieuwsbladen. Zij rekte en strekte zich in haar licht zomerkostuum op haar donkere rustplaats, met de armen onder het warme kopje, terwijl de oogen nog slaperig rondstaarden. Hij stond voor haar en hield eerbiedig de couranten vast. De warme, geurige uitwaseming van haar jong en gezond lichaam steeg tot hem op, en hij zag de vrije, sierlijke bewegingen, terwijl hare voetjes — zij had smalle, gewelfde voetjes, vlugge voetjes met fijne enkels — de uitgesneden verlakte schoentjes zochten. Freule Lida geneerde zich voor Christiaan volstrekt niet. Hij was immers maar de groom. — De leeswoede had Lida van haar vader. De graaf was een halve geleerde. Nu eens microscopeerde hij met grooten ijver en verzamelde hij allerlei dieren, welke hij op spiritus zette, dan weder was het de chemie, welke hem aantrok, en vier weken later waren het de grieksche philosofen. De benoodigdheden en overblijfselen van al deze liefhebberijen verzamelde hij in eene verbazend groote bibliotheek. Daar stonden naast geschiedkundige en wetenschappelijke werken ook romans, drama's en gedichten, waaraan freule Lida de voorkeur gaf.

In den laatsten tijd scheen behalve vader en dochter nog iemand behagen in de boekerij te vinden. De graaf vermiste nu dit dan dat boek, waarmede hij zich kort te voren had bezig gehouden, en waarvan hij meende te weten, dat hij het op een bepaalde

plaats had opgeborgen. Een poosje later werd het gezochte geregeld weder teruggevonden, en meestal ook in het vak waar het behoorde. Toch slopen er langzamerhand ongeregeldheden in.

De graaf liet het een tijdlang zwijgend doorgaan. Hij had er in stilte schik in, dat de onverzadelijke leeslust van zijn dochtertje zich tot zulke dorre onderwerpen scheen uit te strekken. Eensklaps begon Lida evenwel zelf te klagen. Het leek wel tooverij — zij kon haar Shakespeare niet vinden, dien zij toch zeker wist in de biljartkamer te hebben laten liggen, en behalve Mengert en Christiaan was toch geen sterveling daar binnen geweest.

Christiaan moest zelfs onder de causeuse kruipen om daar te zoeken. En het onnoozele gezicht, dat de bloed daarbij zette, het was om 't iemand te doen uitgieren! En denkt men dat er een antwoord uit hem te krijgen was, of hij het boek — een groenen band en verguld op snee — ook ergens gezien had? Met geen mogelijkheid!

Mengert ontving van den graaf een wenk, om hem in 't vervolg bij de keus zijner lektuur te raadplegen. De onthutste oude huisknecht verdedigde zich:

„Hoe zou ik zoo iets durven wagen! Kijk eens, mijnheer de graaf, over dag heb ik mijn werkzaamheden, en dan is een man op mijn leeftijd 's avonds zoo moede, dat hij zich maar het liefst aan den slaap overgeeft.... Daarom heb ik u ook verzocht mij Christiaan tot hulp te geven. Ja... ach... het spijt mij erg... ik heb mij over mijn eigen vleesch en bloed te beklagen.... de jongen is al te dom en lui. En onhandig... 't is God geklaagd!"

„Je moet geduld met hem hebben, Mengert. Zoo'n boerenjongen gevoelt zich in deze voor hem geheel vreemde omgeving niet op zijn gemak, langzamerhand zal hij daaraan wel gewennen," zei de graaf vermanend.

Mengert schudde bezorgd het hoofd.

„Hij is nu al ruim een halfjaar hier.... Ik had er al in stilte over gedacht, dat hij zoo langzamerhand mijne plaats zou innemen — maar wat zal ik u zeggen, mijnheer de graaf — hij is niet bij de hand, niet vlug genoeg voor een goeden huisknecht, hij mist het c o m p r e n e z-v o u s daartoe!"

De oude Mengert hield er van, zijne schoone moedertaal op zijne

manier te pas of te onpas met vreemde woorden te doorspekken — hij moest toch toonen, dat hij niet voor niet twintig jaren bij eene hoogst beschaafde familie had gediend.

In den namiddag stormde Lida schaterlachend de kamer harer ouders binnen, zij proestte het uit en was aanvankelijk niet in staat iets te zeggen.

„Verbeeldt u toch eens wat ik gezien heb — zoo even kom ik in den stal om Oelander een stukje suiker te geven.... Ik roep Christiaan, omdat de halster van het dier te vast gebonden is, hij hoort niet! Ik klim de ladder op om te zien of hij soms op den hooizolder is — daar zit hij bij het kleine dakvenster, waar een beetje licht binnenkomt, met de haren vol hooi en mijn Shakespeare op de knieën, en op half luiden toon, spellend, en met zijne dikke, roode vingers de regels volgend, leest hij:

„„O, zoo veroorloof, dierbre heil'ge thans,
Dat ook de lippen als de handen doen;
Vol geestdrift smeeken zij u af: verhoor!
Opdat geloof niet in vertwijfeling verkeer!" "

Hahahaha! Is dat niet allerkluchtigst?"

De graaf en zijne echtgenoote vonden het beschreven tooneel eveneens allerdwaast.

De graaf deed Christiaan in zijn studeervertrek komen. Daar bekende de groom, dat hij al de ontbrekende boeken had weggenomen: werken over kunstmeststoffen en staatswetenschappen, over grieksche beeldhouwkunde en fransche romantiek. Hij had ze allen gelezen — op den hooizolder boven den paardenstal.

„Maar je hebt toch niets daarvan begrepen," merkte zijn meester op.

„Neen, mijnheer de graaf," antwoordde Christiaan en liet het hoofd op de borst zakken.

De graaf beschouwde met belangstelling den onbeschaafden, bedremmelden jongen — hij was leelijk, maar misschien kwam dit alleen door zijn grooten, vierkanten schedel.

„Wat dacht je dan wel daarbij?"

„Ik dacht, dat men het toch leert begrijpen."

„Ja — dat kan wel mogelijk zijn," zei de aristocraat, wien de beschaving van eeuwen her gemodeleerd had, terwijl die jeugdige, eigenzinnige kracht voor hem met onhandige grepen den geheelen kunstschat der beschaving op eenmaal trachtte te bemachtigen.

„Maar waartoe zal het begrijpen je dan dienstig zijn?"

De groom bewaarde het zwijgen en het onderhoud liep daarmede af.

De oude Mengert vroeg ootmoedig vergiffenis voor zijn neef, doch zijn meester gaf hem de verzekering, dat hij er niet aan dacht Christiaan weg te zenden. De heimelijke lectuur werd hem evenwel streng verboden. Graaf Wichtershausen bezorgde hem nu en dan boeken, die meer onder zijn bereik waren.

In het laatst van den winter vertelde de predikant op een Zondag, toen hij op het landgoed dineerde, dat hij thans een buitengewoon leerling had. De groom Christiaan had het kerstgeschenk, dat de graaf zijnen onderhoorigen in geld uitkeerde, aangewend om bij hem les in het latijn en duitsch te nemen, en daarbij legde hij een ijver aan den dag, die inderdaad aan het ongeloofelijke grensde.

Daaruit ontspon zich een langdurig gesprek tusschen de heeren, vooral ten opzichte van het punt, of dat zonderlinge streven, om zich te verheffen boven den stand, waarin men was geboren en opgevoed, al dan niet verdiende aangemoedigd en gesteund te worden.

De grafelijke familie had dus een vermakelijk wonder in haar kasteel. — Men wees bloedverwanten en vrienden steelswijze den latijn leerenden rijknecht aan.

De oude Mengert vatte de zaak op als een harde slag van het noodlot, freule Lida met haar vlug tongetje pleitte bij den oude ten gunste van Christiaan, en zij zou hem zeer romantisch gevonden hebben, waren zijne handen niet zoo groot en rood geweest.

* * *

Een jaar later verzocht de groom zijn ontslag.

„Waarom?" vroeg de graaf. „Heb je hier over het een of ander te klagen?"

„Neen, mijnheer de graaf," antwoordde Christiaan en zag zijn meester met zijne eerlijke oogen ernstig aan. „Ik wenschte alleen liever in de stad te zijn."

„Zoo .... aha .... de stadsvermaken. — Jullie jonge vlegels zijt toch allen hetzelfde!"

„Ik wilde gaarne studeeren, mijnheer de graaf."

„Wat .... ! Studeeren?"

„Ja, mijnheer de graaf."

„Beste jongen," zei de graaf vriendelijk. „Je schijnt je een verkeerde voorstelling van het studeeren te maken! Wat wil je dan bij voorbeeld studeeren?"

Christiaan streek verlegen met de hand over zijne lederkleurige livrei.

„Zoo .... dat .... waarmede men een geleerd heer wordt."

„Ach, beste jongen," zei de graaf en staarde over den rook zijner sigaar in de verte, „je stelt je dat gemakkelijker voor dan het werkelijk is. Het ontbreekt je hier aan niets — als Mengert eenmaal heengaat, neem jij zijne plaats in en dient mijn zoon, zooals hij mij gediend heeft. — Ik zeg daarmede niet, dat het onmogelijk is je zonderling doel te bereiken — niets is den mensch onmogelijk, die, met een vasten wil begaafd, zich de bereiking van een bepaald doel voorstelt — maar je kunt daarbij ook verhongeren."

Op Christiaans breed gezicht vertoonde zich een glimlachje, een nauw merkbaar glimlachje, dat reeds aan eene andere wereld van gedachten en gewaarwordingen dan die van eens rijknecht zijn ontstaan te danken had.

„Aan honger lijden ben ik gewend," zei hij.

„Je hebt toch het eene of andere plan gemaakt? Spreek toch ronduit!"

„Zou mijnheer de graaf zoo goed willen zijn, met den predikant te spreken?" stamelde Christiaan verlegen.

Christiaan had werkelijk een plan.

Eenige dagen later werd het geheele kasteel van freule Lida tot het kleinste keukenmeisje, in opschudding gebracht door het besluit van den groom, om naar de stad te gaan en een geleerde te worden.

Niettegenstaande de graaf verklaarde, dat het een aan krankzinnigheid grenzende dwaasheid van den jongen was, liet hij zich ten laatste door den geestelijke en eene zekere verplichting, welke hij aan zijnen ouden Mengert meende te hebben, toch overhalen Christiaan's plan te ondersteunen. Hij beval hem aan een neef in de stad aan, die eene bijzondere liefde voor menschelijke curiositeiten had — in groote adellijke families treft men altijd een paar origineelen aan — en deze oude heer verklaarde zich bereid, Christiaan in zijn dienst te nemen, en hem de avonduren voor zijne studie en geestelijke ontwikkeling te zullen vrijgeven. De predikant gaf hem twee of drie aanbevelingsbrieven voor invloedrijke ambtsbroeders in de stad. De oude Mengert had wel is waar een spaarbankboekje, maar hij hield de hand er op en verklaarde plechtig, dat de hemel er hem voor zou bewaren, een dergelijken zondigen hoogmoed aan te moedigen.

Uitgerust met de geschiktheid tot honger lijden en met zijn geribden, vierkanten schedel, nam Christiaan afscheid van de grafelijke familie. Deze zat aan de ontbijttafel, maar allen stonden op, gaven hem de hand en wenschten hem veel geluk — ietwat ontroerd en ietwat schertsend.

Freule Lida had tranen aan de wimpers; hare schitterende blauwe oogen vulden zich zoo gemakkelijk met tranen — bij elk aandoenlijk verhaal, bij elke aangrijpende melodie.

„Christiaan!" riep zij opgewonden. „Als je dokter bent geworden kom je terug!"

De groom hield haar poezelig, rooskleurig handje in de zijne — een vluchtig oogenblik slechts, maar hij waagde het niet het te drukken.

„Ja freule — ik kom."

— — — En toen vergaten zij hem langzamerhand.

* * *

Freule Lida werd verscheidene jaren voor de schoonste danseres op hof- en andere partijen gehouden, tot andere, jongere schoonen hare plaats innamen. Toch bleef zij nog altijd zeer gevierd. De grafelijke familie bracht elken winter eenige maanden in de hofstad

door. De wetenschappelijke liefhebberijen van den graaf brachten naast officieren en diplomaten ook geleerden en letterkundigen in hunne woning. Freule Lida stond zelfs in den roep eenigszins excentrieke neigingen met betrekking tot haar omgang te hebben. Zij wees verschillende goede en met hare stand overeenkomende partijen af, en ging vriendschappelijk met hare muziekonderwijzeres om.

Toen zij op zekeren dag van een rit met haar vader en den hertog van Ugelli uit den met rijp bedekten dierentuin terugkeerde, vond zij op de tafel in de voorkamer een kaartje liggen. In het voorbijgaan nam zij het op en las den naam:

Dr. Christiaan Mengert.

Een oogenblik staarde zij peinzend voor zich uit. Die naam ...

„O papa! Kan dat onze vroegere groom zijn?" riep zij eensklaps vroolijk met het kaartje wuivend.

„Wij moeten hem uitnoodigen, overmorgen op onzen receptiedag!"

Een ivoorkleurig briefje werd doctor Mengert gezonden, waarin freula Lida hem namens hare ouders uitnoodigde, op Donderdagavond om acht uur bij hen te komen thee drinken.

Freule Lida stond lachend en schertsend tusschen eenige huisvrienden in het midden van het salon — daar kwam het oogenblik, dat de oude Mengert met zijne grijze haren en waardige houding, het type van een major domus, voor zijn neef de deur opende, en op een ceremoniëelen toon, waarin geen zweem van ontroering te bespeuren was, in het vertrek aankondigde: „Mijnheer doctor Mengert."

Men wist, dat daar een phaenomeen binnentrad en iedereen zag op.

Een deftig heer, onberispelijk en smaakvol gekleed, trad bedaard en onbeschroomd binnen en maakte eene buiging voor den graaf. Deze schudde hem hartelijk de hand en bracht hem bij zijne vrouw en dochter.

Hij groette Lida. Toen hij haar evenwel wilde aanspreken, was hem zulks gedurende eenige oogenblikken onmogelijk, en daarna

kwamen de woorden hem onsamenhangend en stamelend over de lippen.

Dit ging evenwel spoedig over; men zag, dat deze man eene buitengewone zelfbeheersching bezat.

Lida zag hem nieuwsgierig en vol belangstelling aan.

De gezonde, roode kleur van den door de zon verbranden boerenknaap was verdwenen. De gelaatstrekken bleven grof en leelijk, maar werden gedeeltelijk door een langen baard verborgen. Het hooge, eigenaardig gevormde voorhoofd, kwam nog meer uit dan vroeger. Aan de slapen begon zijn haar reeds te grijzen. De handen hadden de zorgvuldig onderhouden vingers van den operateur.

„Een flinke man — een verdienstelijk en energiek man," dacht freule Lida, en zij verheugde zich in het vooruitzicht met hem te spreken, en in dat buitengewone leven een diepen blik te slaan. Zij hield zich den geheelen avond schier uitsluitend met hem bezig en was uiterst minzaam en voorkomend jegens hem.

„Ziet ge," fluisterde zij glimlachend, toen hij haar aan tafel geleidde, „onze oude Mengert heeft te uwer eer de zilveren schalen op den disch geplaatst, en de bloemen heb ik zelf geschikt — omdat uw bezoek een feest voor ons is!"

Hij schoof den stoel voor haar terug, en toen zij daarop plaats nam, zag hij opnieuw den blanken hals en de daarop trillende kleine donkerbruine krulletjes.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ieder wilde van doctor Mengert weten, welke positie hij bekleedde, hoe hij het had aangelegd om zijn doel te bereiken, hoe hij het schier onmogelijke had mogelijk gemaakt. De achting welke de grafelijke familie den gast bewees, gebood evenwel daarbij de bescheidenheid niet uit het oog te verliezen.

Mengert gaf bedaard antwoord. Eerste assistent-arts bij een beroemd chirurg te Weenen, was de betrekking, welke hij op dat oogenblik bekleedde. Thans herinnerde zich de muziekonderwijzeres die ook tegenwoordig was, dat zij reeds eenige verhandelingen over geneeskundige onderwerpen van hem gelezen had. Hij stemde toe die geschreven te hebben.

„Wanneer de menschen maar eerst tot de overtuiging zijn ge-

komen, dat men met zijne geheele energie een doel tracht te bereiken, dan is het verwonderlijk hoe gaarne en spoedig zij iemand helpen," zeide hij eenvoudig. „Een feit is het," hij keerde zich om en lachte den ouden Mengert vriendelijk toe, „dat mijn oom toch ten slotte zijn spaarbankboekje heeft moeten opofferen."

De oude huisknecht vond het zeer ongepast, dat Christiaan aan de tafel der grafelijke familie van de tusschen hen bestaande bloedverwantschap melding maakte. Verlegen wendde hij zich naar het buffet, en zag daar met een fieren en gelukkigen glimlach op het gebloemde porselein neder.

Inmiddels deelde Mengert aan freule Lida in korte woorden het voornaamste uit zijne loopbaan mede. De bloedverwant der grafelijke familie, die hem destijds in dienst nam, had zich zijner inderdaad krachtig aangetrokken, hij had hem goede onderwijzers bezorgd en tijd en gelegenheid verschaft om te studeeren, bovendien had hij hem, toen hij na verloop van twee jaren zijne woning verliet, rijkelijk met geld ondersteund. Mengert was hem grenzenlooze dank schuldig.

„Het verheugt mij, dat de brave menschenvriend althans mijne komst op de Universiteit nog beleefd heeft," zeide hij. „De moeilijkste tijd voor mij brak eerst na zijn dood aan — hierover zal ik u later wel eens het een en ander mededeelen."

Zijn blik sprak de stille bede uit over zichzelf te mogen zwijgen, en Lida bracht het gesprek op een ander onderwerp.

Het gesprek werd zeer levendig. Door talrijke voorbeelden werd bewezen hoeveel door vaste wilskracht en zucht voor de studie in het belang der wetenschap reeds was gedaan.

* * *

Freule Lida zat aan het venster van hare met den liefelijken geur van hyacinten vervulde kamer. Buiten kleurde een vroegtijdig avondrood de koude sneeuw met een vluchtigen rosachtigen gloed, en menschen en dieren keerden met haastige schreden door de snerpende koude huiswaarts. Het zwakke schemerlicht viel op de dicht beschreven bladen van een brief op Lida's schoot.

Daarin ontsluierde Christiaan Mengert haar onomwonden het

geheim van zijn slagen, waarover hij aan den hel verlichten avonddisch het zwijgen had bewaard: de geweldige worsteling met de ruwe stof van zijn onontwikkelden geest — de vernederende kwelling van het ontvangen van aalmoezen — de eenzaamheid der doorwaakte nachten — de honger....

En niet de lust tot studie had hem gedreven — alleen de liefde....

De liefde, welke met onweerstaanbaar geweld zich van hem had meester gemaakt, toen hij, de nieuwe groom, voor de eerste maal achter den stoel der kleine vijftienjarige freule stond. —

Een noodkreet om verhooring steeg uit die bladen tot haar op.

Tranen biggelden langs hare wangen, terwijl eene pijnlijke uitdrukking op haar gelaat verscheen.

Hoe stout en zeker ging die man op zijn doel af — hij had zooveel bereikt, dat het geene verwondering behoefde te baren, dat hij de maatschappelijke kloof, welke hen nog steeds scheidde, daardoor in het geheel niet meer bemerkte.

„Toen ik u gisteren wilde wederzien, zeide ik tot mijzelf: is zij in deze tien jaren verstijfd tot eene aristocratische pop, dan zou een leven aan een droombeeld weggeworpen zijn. Maar ik vond u als het lieve, ongekunstelde meisje van weleer! — En nu bezweer ik u: laat niets anders spreken dan alleen de liefde!"

Met die woorden eindigde Christiaan Mengert's brief.

Alleen de liefde....

Freule Lida verzonk in diep gepeins. — Een maand vroeger slechts, toen zij den hertog van Ugelli nog niet kende.... Hadde zij dezen brief in den vorigen winter ontvangen, toen zij ziek was van verveling en van afkeer van de eentonige gezelschappen....

Haar hart klopte sneller, zij stond op en leunde met de hand op de vensterbank. Ugelli reed voorbij. Zijn blik richtte zich naar freule Lida's venster, hij bemerkte haar en bracht de hand groetend aan zijn hoed.

Zij beminde hem.

Voorzichtig, als vreesde zij de bladen aan te raken, beschroomd en treurig vouwde zij Christiaan Mengert's brief weder dicht.

— — Hare broeders zouden immers ook nooit in die echtverbintenis hebben toegestemd. En dan haar vader....

Hij zou Mengert antwoorden — zij gevoelde zich daartoe niet in staat.

Ware de man zelf gekomen — — misschien — zij wist niet....

* * *

„Beste vriend," zei de oude graaf en legde bemoedigend de hand op Christiaan's schouder, toen deze hem naar de deur geleidde, „zoo gaat het nu in de wereld — op den vergeefschen weg naar het bezit van een dwaas meisje zijt ge een wetenschappelijk man geworden — zult ge weldra een meester zijn. Ik benijd u!"

Christiaan antwoordde niet.

Niet lang daarna scheepte hij zich naar Afrika in. Hij wilde de onbekende, vreeselijke ziekten der negers bestudeeren. Bij dergelijke studie worden de blanken daar ginds in het zwarte werelddeel niet oud. Hij stierf dan ook binnen het jaar.

En freule Lida trouwde den hertog? — Neen. — Hij toch was een hertog en zij slechts eene freule. Zijne broeders zouden nooit daarin toegestemd hebben. En dan zijn vader!

Freule Lida trad later toch nog in het huwelijk met een dokter van burgerlijke afkomst. Zij had een gevoel met zich blijven omdragen, dat de groote, onmetelijke liefde, waarnaar zij smachtte, bij dokters van burgerlijke afkomst te vinden was.

En werd zij gelukkig? — Neen. — Want er zijn ook dokters, die het eenvoudig practisch vinden eene bevallige en rijke freule te trouwen. Maar dit zou eene andere geschiedenis worden.

QUAI DES DAMES (FORT DE FRANCE).

EEN UITSTAPJE NAAR MARTINIQUE.

DOOR

J. F. NYLAND.

(*Met Plaat*).

Toen wij op den morgen van den 9en Maart het eiland Martinique in 't zicht kregen, maakte het reeds dadelijk een aangenamen indruk op ons, zooals het daar in de verte blauwgrijs met zijne vele bergtoppen boven de kim uitkwam. Terwijl wij het land naderden kwam daar langzamerhand meer kleurschakeering in, het blauwgrijs ging weldra tot de verschillende nuances van groen over en de hoogste toppen der bergen schenen zich in de wolken voor den onbescheiden blik van den vreemdeling terug te trekken. Weldra liepen wij de prachtige baai van Fort de France in en zagen aan de noordzijde het stadje van dien naam liggen, waarvan de witte, lichtgele huisjes ons tegenblonken en de witte koepel van de bibliotheek en de à jour gebouwde toren van de cathedraal tegen de groene berghellingen helder afstaken.

Het stadje Fort de France is voor den handel van weinig beteekenis, telt slechts 13000 inwoners en is nog niet geheel bekomen van de twee rampen, die het achtereenvolgens in de laatste vier jaren getroffen hebben.

In 1891 werd het grootste en best gebouwde gedeelte door een brand vernield; slechts een jaar later werd het geheele eiland door

een hevigen orkaan geteisterd, die van het plaatsje een ware puinhoop maakte; van beide rampen zijn nog allerwege de sporen te zien.

Tegenwoordig is men overal bezig de ruïnen van huizen, kerken enz. af te breken en op te ruimen om er nieuwe woningen en gebouwen voor in de plaats te stellen.

Overigens maakt het stadje, dat voor het grootste gedeelte weder is opgebouwd, een aangenamen, netten, Zuid-Europeeschen indruk, welke indruk van zindelijkheid nog verhoogd wordt door het heldere snelvloeiende bergwater in de goten aan weerszijden der straten. — Bovendien schijnt Fort de France een gewichtig strategisch punt te zijn, hetgeen men ten minste zou moeten opmaken uit de groote en uitgebreide vestingwerken, die het aan alle zijden beschermen en bestrijken, uit het groote garnizoen en de arsenalen en munitiemagazijnen zoowel voor het leger als de vloot.

De forten en batterijen hier, maken wel een geheel anderen indruk, dan hetgeen men gewoon is overal elders in de West te ontmoeten. Terwijl men op Martinique moderne vestingwerken ziet, waaronder het fort Desaix op een heuvel van 800 voet hoogte gelegen, met bijna reusachtige afmetingen, bewapend met het nieuwste geschut, vindt men overal elders meestal forten van geen waarde, soms nog uit den Spaanschen of Portugeeschen tijd, bewapend met oude, gladde voorladers.

Een Fransch officier, dien ik in het café, (d. w. z. het café waar de officieren en de zoogenaamde deftige menschen komen, want zelfs het kleine Fort de France houdt er vele verschillende standen onder zijne burgerij op na, meestal gerangschikt naar de gelaatskleur) er over sprak, begreep ook niet dat men zooveel onkosten voor Martinique maakte. Aangezien ik het fort St. Louis aan de baai en als het ware in de stad gelegen, wel eens zien wilde, vervoegde ik mij tot den militairen commandant. Hoewel hij zeer voorkomend en beleefd was, zeide hij dat de orders te streng en te strikt waren, zoodat hij mijn verzoek onmogelijk toe kon staan.

Zeker waren in den laatsten tijd strengere maatregelen genomen na het pas gebeurde met kapt. Dreyfuss.

Tegen vijf uur 's middags is de algemeene wandelplaats op de

Place de la Liberté, en aardig is het, die verschillende groepen van officieren en burgers, druk gesticuleerende met elkander te zien praten, waarschijnlijk over politiek, tusschen welke groepen zich eenige europeesche dames als echte parisiennes gekleed, bewegen, waarbij zij het zeer druk hebben met de groeten van al die heeren te beantwoorden.

De soldaten hebben het weer druk met de nounous, onder welke men van tijd tot tijd aardige, licht gekleurde gezichtjes ziet, waarvan het effect nog verhoogd wordt door de veelkleurige martinieksche kleeding. Men merkt dan ook dadelijk dat de martiniquaises nog iets meer dan de taal van de françaises hebben overgenomen. Menige schoone op een bank naast een zoon van Mars gezeten, kan men het dan ook aanzien, dat het haar moeite kost, nu en dan plotseling een gesprek, dat haar niet onaangenaam schijnt, te moeten afbreken, om eene bébé, die stoeiende en hardloopende in het zand is gevallen, tot bedaren en haar kleedje en handjes weer wat in orde te brengen. Natuurlijk gaat dat met die liefkoozingen gepaard, welke de krijgsman beschouwt als bepaald aan een verkeerd adres gegeven te zijn.

Toch valt het oog voor alles op het kunstvolle marmerbeeld van Josephine de Beauharnais, wanneer men op de Place de la Liberté wandelt [1]). In bewondering bij het beeld stilstaande, niet alleen voor de uitvoering ervan, maar ook voor de vrouw die het voorstelt, kan men begrijpen, hoe eene vrouw, alleen door hare buitengewone schoonheid, het bracht tot de echtgenoote van Napoleon I [2]).

Den tweeden dag na onze aankomst maakten wij met ons beiden een heerlijken tocht naar het gezondheidskamp der Fransche troepen, Balata, ongeveer 3000 voet hoog gelegen. Natuurlijk doet men dien tocht per rijtuig met twee kleine maar taaie bergpaardjes ervoor. Reeds bij het klimmen genoten we van de prachtige vergezichten en de weelderige natuur die ons omringde,

1) De Place de la Liberté wordt door de jongelui in de wandeling steeds de „Allée des soupirs" genoemd.

2) Josephine Tascher de la Pagerie in 1763 op Martinique geboren, gehuwd in 1779 met Alexander vicomte de Beauharnais, in 1796 gehuwd met Napoleon Bonaparte.

doch kwam dat bij het dalen op den terugtocht méér tot zijn recht. Boven gekomen verpoosden wij ons in een klein bakkerswinkeltje, want herberg of hôtel was daar niet. Gelukkig konden we daar een flesch bier, brood natuurlijk, wat margarineboter, een weinig vuil zout, maar daarentegen heerlijke vruchten, frisch geplukt, lekkere versche eieren en radijsjes, zoo versch uit den grond krijgen, zoodat we werkelijk smulden, al hadden we ook maar samen één roestig mes.

Gedurende ons ontbijt zaten alleraardigste, licht bruine kindertjes ons met verbazing aan te kijken, zeker ten gevolge van onzen eetlust, die door den frisschen bergwind wel wat opgewekt was.

De kleinen waren echter niet verlegen en gaven behoorlijk antwoord op alles wat wij hun vroegen, in het Fransch natuurlijk. Dat woordje ‚natuurlijk' ontvalt mij, omdat in onze koloniën, met uitzondering van Suriname, door de mindere klasse in 't geheel geen Hollandsch gesproken noch verstaan wordt. Na afloop van ons landelijk dejeuner liet de man ons zijn moestuin zien, waarin alle mogelijke europeesche groenten als asperges, artisjokken, doperwtjes, jonge worteltjes en aardbeien naast kôffie, cacao, annanassen en vanille groeiden. Een oogenblik later, na eenige aardbeien gegeten en eenige bossen asperges gekocht te hebben, ging het met onze flinke paardjes weer hooger, tot we op Balata aangekomen waren.

Het kamp met zijne barakken, waar op dat oogenblik slechts eene compagnie gekazerneerd lag, was niet bijzonder bezienswaardig en we gingen dan ook maar spoedig een wandeling maken.

Het was daar heerlijk, alleen een weinig vochtig, doordat het dagelijks geregeld een paar maal regent. Al die steile hellingen en diepe ravijnen waren prachtig begroeid, waarbij men dikwijls meer dan 1000 voet bijna loodrecht neerziende, geheel beneden, alleen kenbaar aan een witte streep schuim, een bergstroompje bemerkte. Toen we een uur later naar beneden reden, waarbij alle zorg voor het rijtuig met ingezetenen aan de paardjes was toevertrouwd, hadden wij telkens de prachtigste vergezichten op de stad en de schilderachtige blauwe baai met dicht begroeide

eilandjes. Op de oevers der baai ontdekte men als witte stipjes de woonhuizen der verschillende suikerplantages. Buiten het eiland zagen wij de diepblauwe zee door eene, van tijd tot tijd afgebroken, zeer dunne sluier van wolken, waarin we in de verte St. Lucia blauwnevelachtig met zijne vele bergtoppen als het ware zagen drijven.

In het begin keken we elkaar wel eens aan, als het met die snelle vaart over steile gedeelten van den weg, waarvan de helling wel één op 25 M. was, naar beneden ging, waarbij telkens zeer scherpe hoeken gemaakt werden. Maar weldra was ons vertrouwen in onze paardjes zoo groot, dat we niet meer op hen letten en ons onverdeeld in de heerlijke vergezichten konden verlustigen.

Van den koetsier heb ik niet gesproken, omdat hij op Balata zijnde, beweerde zware koorts te hebben, zoodat wij hem op zijn verzoek een grooten kop met warme thee voor de helft met rhum gevuld hadden laten toedienen. Neergaande zat hij dan ook met zijn grauwbruin gelaat diep in de kraag van zijn jas verzonken, voortdurend leelijke gezichten te trekken, waarbij hij tersluiks naar ons keek, of we wel zagen, hoe ziek hij was, daarbij op ons medelijden, liefst in den vorm van een groote fooi, speculeerende.

Dank zij onzen vluggen trekdiertjes waren we in minder dan een kwart van den tijd, dien wij aan het bestijgen besteed hadden, beneden.

Den volgenden dag maakten wij een uitstapje naar St. Pierre, een plaats ook aan de westzijde van het eiland doch noordelijker dan Fort de France, op eenen afstand van 10 Eng. mijl gelegen. 's Morgens ten 8 uur vertrok het bootje van den steiger en bracht ons in $1^1/_4$ uur op de plaats onzer bestemming.

St Pierre is de eigenlijke handelsplaats; er is meer levendigheid en het is grooter doch het maakt niet dien indruk van netheid als Fort de France. De hoofdstraat loopt evenwijdig aan het strand, de zijstraten zijn nauw en veelal sterk hellend. In de rue de Victor Hugo vindt men de groote kerk en het theater, waarop de inwoners niet weinig trotsch zijn.

Aan de achterzijde van de stad zijn heerlijke wandelingen langs

de berghelling, vanwaar men telkens een schoon gezicht op de lager gelegen stad heeft.

Niet ver buiten de stad is de ingang van den botanischen tuin, welke zeer bezienswaardig is, niet alleen voor den botanicus, die er de meest verschillende tropische plant- en boomsoorten in kan vinden, doch ook voor ieder, die iets gevoelt voor natuurschoon, daar het afwisselend hooge en lage terrein er zeer schilderachtige wandelingen aanbiedt. Op de prachtigste punten zijn banken gezet, waar de vermoeide wandelaar zich een oogenblik kan verpoozen. De tuin is nog niet geheel voltooid; waar menschenhanden het werk gestaakt hebben, stuit men op ondoordringbaar woud.

Na ons 's middags in het „Hôtel de Bains" door een bad in een bassin met heerlijk koel bergwater verfrischt te hebben, gebruikten we ook daar het diner en bestelden er kamers voor den nacht.

De Fransche keuken in het hotel was zeer goed, overigens heerschte daar het tegenovergestelde van Hollandsche zindelijkheid.

Den volgenden morgen te vijf uur werden we gewekt en na ons gekleed te hebben en we in de haast een koud ontbijt gebruikt hadden, vonden we ten 6 ure een rijtuigje met twee kleine doch stevige bergpaardjes bespannen klaarstaan om ons langs den binnenweg, door het bergland heen, naar Fort de France terug te voeren. Van St. Pierre af stijgt de weg eerst tot op eene aanzienlijke hoogte, vanwaar men de stad aan den voet van den berg in vogelvlucht te zien krijgt.

Heerlijk woei ons in het nog vroege morgenuur de koele bergwind te gemoet.

Terwijl men den weg, welke al sluipend langs de berghelling loopt, vervolgt, ontrolt zich als 't ware telkens een nieuw panorama voor het oog van den reiziger.

De geheele weg van St Pierre tot Fort de France is 36 KM. lang; toch heeft men ruim vijf uren noodig om den weg per rijtuig af te leggen.

Dikwijls moet men, bergopwaarts gaande, groote gedeelten, welke sterk hellende zijn, stapvoets afleggen. Men komt dan op een plateau vanwaar men aan de eene zijde in het bergdal den

weelderigen plantengroei kan bewonderen en eenige bergstroomen tusschen het groen door zich een weg naar het diepst van het dal ziet banen. Aan de andere zijde ziet men de hoogere bergtoppen, gewoonlijk met hunne spits in de wolken verborgen. De plantengroei is er buitengewoon rijk, vooral vele palmsoorten en eene groote verscheidenheid van boomvarens treft men er aan. Door het telkens kronkelen van den weg heeft men voortdurend nieuwe en afwisselende gezichtspunten.

Hier en daar heeft men de kleine bergstroompjes benut en een gedeelte van hunnen watervoorraad over een smalle goot van bamboe geleid, hetgeen eene natuurlijke fontein vormt, waar men zich aan het heerlijke koele bergwater kan laven. Halfweg bevindt zich een onbewoond gebouw, waar ieder kan overnachten of uitrusten.

Na twee derden van onzen terugtocht naar Fort de France te hebben afgelegd, kwamen wij weer langs Balata, en waren we dus weder op bekend terrein. Te ongeveer half twaalf thuis gekomen, gevoelden we behoefte om uit te rusten, vermoeid als we waren, niet door buitengewone lichaamsinspanning, doch door het vele natuurschoon, dat ons oog gedurende dien morgen had aanschouwd.

Den laatsten dag gingen we, nadat wij 's morgens schriftelijke vergunning hadden gekregen van den gouverneur van Fort de France, bij den koning Behanzin, in 't fort Fortenson een bezoek brengen. Nadat we in het fort toegelaten en aangediend waren, kwam Behanzin met een zijner vier vrouwen en zijne beide dochters, van welke de jongste wel een aardig meisje van ongeveer 17 jaar was, uit de kazemat, die hun tot huisvesting dient. Hij gaf ons dadelijk eene hand evenals de beide princessen (zijne vrouw was minder toeschietelijk) en vroeg: Français, amis? hetgeen zijn bewaker bevestigend beantwoordde. Onze audiëntie beperkte zich voornamelijk tot elkaar eenige oogenblikken stilzwijgend aankijken, het Fransch van Behanzin bepaalde zich blijkbaar tot slechts woorden, hetgeen ons trouwens ook van te voren was gezegd. Hij was een stevig gebouwde, groote neger, met flinke innemende gelaatstrekken. Zijne kleeding bestond uit een fluweelen geborduurde muts, een grooten doek om de schouders geslagen

tot over de knieën afhangende, een paar sandalen en zijn onafscheidelijke pijp. Gedurende onze audiëntie hield de jongste prinses een parapluie boven zijn hoofd, terwijl zijne andere dochter naast hem stond en hem telkens een kwispeldoor ten gebruike aanbood. Zijne vrouw verjoeg dadelijk een vlieg, die zich een oogenblik vermat op den voet zijner majesteit te gaan zitten.

Het geheel maakte eenen treurigen indruk. Den man, die eens toch werkelijk een geducht tegenstander der Fransche troepen geweest was, daar teruggebracht te zien tot iemand, die den geheelen dag mocht rooken, goed eten kreeg, over dag mocht wandelen, maar dan toch 's avonds in een kazemat, welke hare lucht en haar licht door een paar schietgaten ontving, achter slot en grendel werd opgesloten. Behanzin was toch geen schurk; hij was een overwonnen vorst, die voor betere bewapening, meer strategische kennis en vooral voor meer geld had moeten zwichten. Onwillekeurig drong zich de gedachte bij mij op, hoeveel waardiger het van onze Indische regeering is, wel een weerspannigen vorst te verbannen, maar dan toch ook op de plaats, die hem aangewezen is, hem te midden der bevolking met een behoorlijk inkomen totaal vrij te laten leven, zoolang hij zelf geene aanleiding geeft hem strenger te doen bewaken.

a/b Hr. Ms. „Bonaire", 12 April 1895.

ALBERTA'S MEDEMINNARES.

Naar het Italiaansch van ORAZIO GRANDI.

Alberta herlas voor de twintigste maal het volgende:

„Mimì, de geliefde mijns harten is blond. Wie het waagt haar in de oogen te staren is overwonnen, want in dat azuur ligt eene wereld van beloften...... wellicht bedriegelijke.... Wie weet?.... Maar ik heb geen tijd om aan misleiding te denken. Ik heb haar aangezien, en ben de hare.... De hare, begrijpt gij? Elken dag licht zij van een klein gedeelte van het paradijs den sluier voor mij op, hetwelk noch juist dat van den dichter, noch dat van het eerste menschenpaar is; of het dat van Satan, van den schoonen en sterken Miltoniaanschen Satan is, zou ik u niet kunnen zeggen; maar van daaruit bereikt mij eene telkens nieuwe liefkoozing, welke als een hemelsche kus mijn voorhoofd beroert, en weder verdwijnt...... Helaas! juist dat is mijne grootste marteling, en wellicht het groote geheim mijner blonde sphinx.... Deze liefkoozing verdwijnt, of juister uitgedrukt, ze blijft aanhouden, en verhonderdvoudigd door den koortsgloed, die mij het bloed onstuimig door de aderen doet bruisen, bedekt zij mijne

oogen met een floers, en belet mij op een afstand te zien...... Wellicht bevindt zich op een afstand de afgrond; maar wat, wat beduidt de afgrond, Mimì?...... Is het geheele leven geen hellend vlak, waarlangs men langzaam doch gestadig voortglijdt, zonder den bodem des afgronds te kennen?.... Ik bemin haar, Mimì, ik bemin haar: in deze woorden liggen mijne heerlijke, mijne rampzalige vier en twintig jaren opgesloten, waarin ik heb geleerd...... om niet te weten wat ik het liefste zou verlangen...... Vraag mij nooit den naam mijner blonde geliefde Mimì..... Wat beteekent de naam?.... Ik zelf spreek hem slechts zelden uit en dan nog met zekeren angst..... Ik ben angstig en bemin haar!.... ik bemin haar zoo vurig!.... Herinnert gij u onze aardige tamme musch, Mimì? Ze was het liefst in uwe tengere handjes, ze gehoorzaamde aan al uwe grillen, en scheen vergeten te zijn dat ze vleugels had om weg te vliegen en een bekje om zich te verdedigen. Dikwijls denk ik aan dien tijd terug, en zucht. G."

En voor de twintigste maal liet Alberta de handen en daarmede het beschreven blaadje papier in den schoot vallen, zij staarde naar buiten en dwaalde met hare blikken, welke een nameloozen angst uitdrukten, door de zonnige ruimte, over den tuin, waaruit de heerlijkste geuren tot haar opstegen, en over het kerkje in de verte, waaruit de zachte tonen van het orgel en het koorgezang tot haar doordrongen. Aan deze zijde der kerk bevond zich het spiegelgladde meer, en strekte zich het schoone trotsche park uit; de eeuwenoude boomen, die met hunne dichte bladerkronen den breeden weg overschaduwden, schenen elkander ijzingwekkende legenden uit aloude tijden toe te fluisteren.

Twee maanden was het geleden, dat Giorgio haar bij gindsche haag de handen had gekust, en bij het heenrijden de paarden den teugel vierend zich in het rijtuig had omgekeerd, en haar was blijven nastaren tot eene bocht van den weg haar aan zijne blikken onttrok. Ook toen was het park zonder gedruis, de avond spreidde langzaam zijne vale wieken, en de zefier scheen haar nogmaals zijne woorden toe te fluisteren:

„Slechts u zal ik beminnen, Alberta."

De villa van graaf Laurati strekte haar park tot aan de kaasmakerij van den heer De Lellis uit. Giorgio en Alberta waren reeds als kinderen begonnen elkander toe te lachen; later hadden zij, zooals het doorgaans gaat, de gewoonte om tegen iedereen te lachen verleerd, wijl zij de jaren der bedeesdheid en der coquetterie bereikt hadden. Daarna hadden zij elkander uit het oog verloren: Alberta werd ter voltooiing harer opvoeding naar een instituut gezonden en Giorgio bezocht de Universiteit.

Op zekeren dag zagen zij elkander te Rome weder; het smalle ijzeren hek van de Thermen van Caracalla had hen opnieuw vereenigd. Als kinderen zouden zij in dien kooivormigen doorgang als een paar vogeltjes hebben gezongen en gesprongen: toen zagen zij elkander aan en namen elkander nauwlettend op; hij ontblootte het hoofd, zij boog het bekoorlijke bruine kopje, en bleef staan voor de uitstalkast van den photograaf, onder den eersten grooten boog der ruïne

Na dien dag hadden zij elkander dikwijls ontmoet en liefde voor elkander opgevat. Sedert zes maanden waren zij geëngageerd. Met het huwelijk werd gewacht tot Giorgio gepromoveerd was. In hunne gesprekken over het verledene was er nimmer sprake geweest noch van eene Mimì, noch van eene blonde geliefde, wier liefkoozingen koorts verwekten, en wier naam schrik aanjoeg.

Ziedaar waarom Alberta's angstige blikken door de zonnige ruimte en over het zwijgende park dwaalden.

Eene week geleden had zij een fraai muziek-album ontvangen, in russisch leder gebonden en met de initialen A. D. L. in goud. Het was een schoone bundel herinneringen. Een twee of drietal romances hadden zelfs het vermogen haar Giorgio te doen wederzien, zooals hij naast de piano zat: met eenigzins voorovergebogen hoofd, van liefde stralende oogen en half geopenden mond, die woorden fluistert, welke haar hart van zalig genot doen popelen.

Alberta had zich in het salon opgesloten en met wellust, met vervoering die heerlijke muziek genoten. Bij sommige passages had zij tranen gestort, bij andere had zij opgehouden als om te luisteren naar de geluidsgolven, welke als een door twee tril-

lende lippen gelispte kus, in de halfschaduw der dikke boomen wegstierven.

Er was eene romance getiteld: Aan Lydia, welke luidde:

Ik leef door u: als dat wat ons omgeeft,
O mijne Lydia, 't geloei is van d'orkaan,
Het deert mij niet!.... wanneer uw kus den [mijnen antwoord geeft;
Wanneer wij een van ziel langs 's levens paden gaan.

Ik leef door u: wanneer in 't gras aan onzen voet
De adder stort haar wreed en doodelijk venijn,
Het deert mij niet!..... wanneer ik met de borst in gloed
U drukken mag aan 't hart, en u mag noemen mijn!

Tallooze malen herhaalde Alberta deze twee strophen, zonder er zich van te kunnen losmaken, en toen zij eindelijk het blad omsloeg, gleed er een blaadje papier uit het album en viel haar in den schoot. Het was het schrijven aan Mimì.

Van dat oogenblik werd de piano niet meer aangeraakt, en sedert acht dagen reeds lag het album daar, op dezelfde plaats opengeslagen.

„Waarom speel je niet meer?" vroeg haar vader haar vriendelijk, wanneer hij haar in diep gepeins in huis of in den tuin aantrof.

„Ik denk aan iets."

„Waaraan?"

„Aan..... Mimì."

„Zoo!.... Is 't een hondje?"

„Neen.... eene nieuwe romance."

„Ha!.... Wil je ze eens voor mij spelen?"

„Wij zullen zien, papa: later misschien."

De goedhartige markies De Lellis kuste haar op het voorhoofd en liet haar met hare gedachten alleen.

Op zekeren dag nam hij haar bekoorlijk bruin kopje tusschen zijne handen.

„Hoe is 't nu met die romance van Mimì?"

„Het is nog de tijd niet, papa."

„En.... is ze niet in het album vau Giorgio?"....

„Ze was er in."

„Hoe!.... was ze er in?"

Het bloed steeg Alberta naar de wangen; zij greep de handen haars vaders, trok ze van haar hoofd en drukte ze tusschen de hare.

„Papa....." begon zij moedig. Maar verder kwam zij niet. Zij liet zijne handen los en verdween tusschen de boomen in het park.

* * *

Voor het probleem van M i m ì scheen de weg ter oplossing gevonden te zijn, sedert Alberta zich herinnerde inderdaad de tiranne eener tam gemaakte musch geweest te zijn; maar het andere van de b l o n d e g e l i e f d e bleef nog over, en drukte haar met centenaarsgewicht op de borst, toen zij op een dag twee vospaarden in gestrekten draf de groote laan door het park zag inrijden.

Alberta's hart zeide haar wie het was; maar dat zelfde hart had gedurende acht lange dagen de folteringen der jaloezie verduurd; en terwijl zij zich volgaarne in de armen van haar knappen verloofde zou geworpen hebben, bood zij hem koel de hand om daarop zijne vurige kussen te drukken.

Giorgio sloeg de oogen op en zag haar in het gelaat, waarop doorgaans de gratiën zich in afwisselende uitdrukkingen van liefde en lieftalligheid afspiegelden, en bemerkte dat het bleek en ontroerd was.

„Wat scheelt er aan, Berta?" vroeg hij, zich tot haar voorover buigend, zooals hij het vroeger bij de piano had gedaan.

Zij bleef voortspelen, met de oogen op de muziek gevestigd, welke zij niet las en wellicht niet eens zag, en hare handen bewogen zich zenuwachtig over de toetsen.

In hunne nabijheid bevonden zich andere personen: vrienden en bekenden van de naburige villa's.

„Berta, gevoelt ge u niet wel?" fluisterde Giorgio haar toe, terwijl hij het muziekblad omsloeg, waarom zij zich niet scheen te bekommeren.

„Mij scheelt niets," antwoordde Alberta koel. Zij bleef nog een poosje voortspelen, stond toen eensklaps op en begaf zich naar een der openstaande vensters. Hare borst was beklemd; men zag ze onder de plooien van haar nauwsluitend kleed onrustig op en neer gaan.

Giorgio voegde zich bij haar.

„Alberta", zeide hij op dringenden toon, „zal-je mij eindelijk eens zeggen wat je deert?..... Waarom heb-je mij zoo koel ontvangen?.... Berta?.... Berta?... Bemint ge mij niet meer?"

Zij zag hem aan met een onbeschrijfelijken blik.

„Zijt gij er zoo zeker van dat je me liefhebt?" vroeg zij op hare beurt met iets bevends in de stem.

„Alberta!"

„Zijt ge er zeker van dat je geene geheimen voor mij hebt?"....

„Ik!" riep hij, hare hand in de zijne nemend.

„Neen," hernam zij, hare hand terugtrekkend. „Geef mij eerst een oprecht antwoord."

„Ik geheimen, voor u!... Neen Berta, geen enkel geheim.... dat je beleedigen kan!" Bij het woord geheim aarzelde hij een oogenblik, terwijl een vluchtig rood zijne wangen kleurde. „Berta" vervolgde hij, „vergunt ge mij te wachten tot morgen, tot wij alleen zijn, om je mijn geheim toe te vertrouwen."

„Ach!" Zij beet zich op de lippen om den angstkreet te smoren, die op het punt was haar te ontglippen. „Het zij zoo", antwoordde zij met trillende stem.

„Ik dank u."

Een uur later was het stil in de villa van den markies De Lellis.

De maan schitterde aan den helderen hemel, het park was stil en onbeweeglijk; alleen het zacht kabbelend geluid van de golfjes op het meer verbrak de stilte van den schoonen avond.

Alberta verdiepte zich niet meer in gepeinzen. Zij was er bijna

zeker van, dat de blonde sphinx zich den volgenden dag als een schrikbeeld tusschen Giorgio en haar zou plaatsen.

* * *

„Willen wij wat op het meer gaan roeien, Berta?.... Of zijt ge bang?"

Zij boog bevestigend het hoofd. Het was afgesproken. Zij was niet bang voor een roeitochtje op het meer, o neen: eene geheel andere vrees vervulde haar gemoed.

Het meer was betooverend schoon: snelvoetige watervogels bewogen zich pijlsnel door het hooge oeverriet, zilverkleurige visschen sprongen dartelend boven het water uit, en troepen zwaluwen vlogen rakelings langs de oppervlakte om zich het volgende oogenblik hoog in de lucht te verheffen.

De markies De Lellis, zijne echtgenoote en een aantal genoodigden vleiden zich in het gras aan den oever neder, terwijl het net voor de vischpartij werd gereed gemaakt.

„Kom," zeide Giorgio, terwijl hij Alberta bij de hand nam en naar het ranke bootje voerde, dat op het water lag te wiegen, hetwelk op die plaats groen was als een tapijt van smaragd.

Alberta nam bij het roer plaats; Giorgio nam de riemen op en bracht het lichte vaartuig in beweging. Het bootje gleed tusschen het riet, hetwelk een geluid veroorzaakte als het ruischen van een zijden kleed, en een zwerm vogels vloog verschrikt in de hoogte.

Spoedig bevond het bootje zich op een aanmerkelijken afstand van den oever, waar een zacht briesje woei; Giorgio en Alberta waren alleen; niemand kon hen hooren; alleen een geoefend oog had hen van den oever kunnen zien.

Giorgio hield eensklaps met roeien op en liet de riemen rusten. Het oogenblik was daar: Alberta hief het hoofd op en legde de hand op het hart.

„Alberta," begon Giorgio ongeduldig, „ik wil geene geheimen voor u hebben. Ik bereidde u eene verrassing; maar ge lijdt, Alberta, en dat kan ik niet dulden."

Zij zag hem in het gelaat, met oogen zoo blauw als het azuur dat zich boven hunne hoofden welfde, en in die oogen glinsterden een paar tranen.

„Welnu?"

„Welnu...... toen ik droomde, u eenmaal de mijne te mogen noemen, toen had ik nog een anderen droom.... Ik had nog een ander ideaal......"

„Ik weet het, Giorgio."

„Weet ge het?!... Ge weet dat ik sedert maanden kunstenaar poog te worden?.... mijn naam den waren adel te geven?.... Ge weet dat ik een roman geschreven heb?!"

„Gij!"

„Ja ik, Alberta. Maar wanneer ge dit niet weet, wat weet ge dan!?"

Zij meende te droomen. Hij naderde haar en knielde in het bootje aan hare voeten neder.

„Berta, wanneer ge het wist! wanneer ge wist hoeveel nachten ik wakend bij mijn werk heb doorgebracht, welke schoone verwachtingen ik daarvan koesterde, geslingerd tusschen de vrees van niet te zullen slagen en het bewustzijn iets goeds te kunnen voortbrengen, om op zekeren dag tot u te snellen en u te zeggen: Dit is voor u..... het is mij ingegeven door uw reinen wil! — En welk een verdriet, Berta, welk een hartzeer, toen op zekeren dag een paar bladzijden aan mijn arm manuscript ontbraken: een paar bladzijden, welke mij het liefst waren!"

„Ha!" riep Alberta, doch dadelijk herstelde zij zich weder. „Hebt ge een paar bladzijden verloren?...."

„Helaas, ja! en ik zal ze moeten overmaken..... Maar dat is minder..... Luister, Berta..... ik deed ze door mijn hoofdpersoon aan Mimí richten."

Alberta's gelaat was onkenbaar, of juister gezegd, ze was weder geheel de gelukkige Alberta van voorheen.

„Met de gedachte aan u, Berta, schiep ik Mimì. Met de gedachte aan onze kinderjaren schreef ik mijn werk."

„En.... wat zeiden die bladzijden?"

„Zij zeiden..... — Mimí, de geliefde mijns harten is blond (het is mijn hoofdpersoon die schrijft). Wie het waagt haar in de oogen te staren is overwonnen; want in dat azuur ligt eene

wereld van beloften ..... wellicht bedriegelijke..... Wie weet?.... Maar ik heb geen tijd om aan misleiding te denken .... — En verder herinner ik het mij niet meer, helaas!"

„Ik zal het u herinneren ..... — Ik heb haar aangezien, en ben de hare.... De hare, begrijpt gij? Elken dag licht zij van een klein gedeelte van het paradijs den sluier voor mij op, hetwelk noch juist dat van den dichter ......"

Alberta hield op, Giorgio omvatte hare knieën en zag haar aan met groote oogen en trillende lippen.

„Alberta! Alberta!.... gij weet!.... gij weet!"

„Hier is het", riep Alberta met van blijdschap stralend gelaat. „Het lag in het album, dat ge mij gezonden hebt!"

Ze bood hem de bladzijde „Aan Mimì" aan, en ademde met volle teugen de frissche lucht van het meer in.

„Ge hebt mij gewantrouwd, niet waar Berta?" zeide Giorgio.

„Ja".

„Lieve, dierbare Berta!.... Zijt ge thans overtuigd, dat ik u alleen bemin?"

Zij zweeg.... Hare blanke handjes rustten op zijne schouders; in de verte hoorden zij het vroolijke gelach van het visschende gezelschap.

„De blonde geliefde is een denkbeeldig wezen, Berta, en niets anders."

Ook hij zweeg. Lang staarde zij hem in de oogen en zeide eindelijk:

„Werkelijk?"

„Luister, Berta; wanneer ook slechts de geringste twijfel je gemoedsrust nog mocht verstoren, moet ik al mijne verwachtingen vóór de toekomst prijs geven. Binnen drie dagen moet ik mijn manuscript aan den uitgever zenden; binnen twee maanden heb ik misschien reeds naam gemaakt...... Welnu, ziehier!"

Hij trok het manuscript uit zijn borstzak, legde het teruggevonden blad op zijne plaats, en..... van den oever zag men plotseling vlammen uit het bootje opstijgen en na een poosje weder verdwijnen.

Maar terwijl het werk der dichters tot asch verteerde, en het water van het meer den doodstrijd der blonde geliefde

weerspiegelde, hadden Giorgio's en Alberta's lippen zich in een langen, vurigen kus vereenigd.

Ik leef door u: wanneer in 't gras aan onzen voet
De adder stort haar wreed en doodelijk venijn,
Het deert mij niet!... wanneer ik met de borst in gloed
U drukken mag aan 't hart, en u mag noemen mijn!

Het was reeds laat in den nacht, en in het salon der villa weerklonken nog altijd deze verzen.

HET BREIMANDJE.

DOOR

JACOMINA.

Hoe goed herinner ik het mij nog, hoe duidelijk zie ik het nog voor mijn oogen, dat kleine, fijn bewerkte zilveren breimandje, dat, nog afkomstig uit den tijd der Gilden, zeker een prijswerk was geweest. — Als ik de groote vacanties in mijn vroege jeugd bij mijn grootouders doorbracht, weet ik nog best, hoe heel enkel het maar gebeurde, dat wij de mooie kamer mochten binnengaan. In mijn herinnering is er iets sombers aan die kamer, die, fraaier gemeubeld dan de andere — maar eenvoudiger nog dan nu de daagsche vertrekken! — toch geheel het gezellig aanzien miste, dat een woonkamer kenmerkt. Wanneer ik er binnentrad, had ik een gevoel, alsof ik een berisping zou krijgen, waartoe mijn kinderlijk geweten altijd wel de eene of andere oorzaak wist. Maar het mooie breimandje verzoende mij geheel met die stille, donkere kamer. Dat te bewonderen, dat eens in handen te mogen hebben, het hengsel op en neer te draaien, vorm te geven aan die verschillende in het zilver gewerkte figuren, was een van de genotvolste oogenblikken, die ik mij nog herinner uit de vroolijke vacanties mijner eerste schooljaren. 't Is zonderling, dat zulke

kleine, onbeduidende dingen ons kunnen bijblijven, terwijl zooveel gewichtiger ondervindingen uit ons geheugen worden weggewischt.

* * *

Er waren heel wat jaren verloopen, toen ik dat kleine zilveren mandje weer zag. De prettige vacanties in den grooten familiekring behoorden reeds lang tot het verleden; naarmate ons gezin alrijker werd, waren de bezwaren tegen de verre reis met de diligence toegenomen en eindelijk onoverkomelijk geworden.

Nu was mijn grootvader overleden en mijn grootmoeder in dezelfde plaats komen wonen als wij. Wat al bekende voorwerpen ontdekte mijn oog, toen ik voor het eerst haar woning binnentrad. Alles wekte herinneringen op, en vooral dat kleine zilveren mandje begroette ik als een oude bekende. Menigmaal zag ik grootmoeder glimlachen, als mijn kleine zusje dezelfde bewondering er voor toonde, die ik er voor gehad had. En zij kon er zoo naar hartelust van genieten! De jaren veranderen zooveel: wat voor mij een uitzondering was, daar mocht zij dagelijks mee spelen. Ik zie het kleine ding nog zitten op haar stoeltje bij de canapé, waarop grootmoeder lijdend lag, ik zie nog, hoe zij door haar kinderlijk gebabbel een glimlach wist te tooveren op het ingevallen gelaat der oude vrouw, die met haar weder kind werd.

En dan komt mij een koude winterdag voor den geest, waarop de storm huilde door den schoorsteen, dichte sneeuwvlokken omaag dwarrelden en velden en huizen bedekten met haar lijkkleed. Ze bedekten ook een pas gedolven graf. Flauwer en flauwer had het licht gebrand, tot het eindelijk was uitgedoofd; en wij allen zaten bijeen, kinderen en kleinkinderen, het hart vol weemoed over ons verlies, en toch vol dankbaarheid over een zoo langdurig bezit. Een welbesteed leven werd daar herdacht, en menige goede daad, menige wijze les van de beminde moeder en grootmoeder werd met vochtig oog in herinnering gebracht.

Het was dien dag, dat mijn klein zilveren mandje een taak te vervullen had. Behalve meer zaken van practischen aard viel ook hierop de keuze, om de trouwe dienstbode, die met onafgebroken

zorg mijn tante had bijgestaan in de verpleging van de overledene onzen dank te toonen.

Toen het haar met een woord van innige erkentelijkheid werd overhandigd, kon zij van aandoening niet spreken, maar later, bij haar in de keuken komende, deelde zij mij haar hartelijke blijdschap mede met dat aandenken aan de lieve lijderes. Nog hoor ik haar zeggen: „Ik ben er dubbel blij mee, omdat mevrouw er zelf zooveel prijs op stelde. Wat was zij toch geduldig, de arme ziel, precies een kind op het laatst en nog altijd gaf zij een goed woord; toen zij niet meer spreken kon nog een vriendelijken blik. Het is mij zoo vreemd, dat ik nu niets meer te doen heb," klaagde zij. „En dan die sneeuw op het graf hindert mij zoo, ik kan niet gelooven dat zij het niet meer voelt, het is zulk een groot onderscheid. Wij bewaarden haar zorgvuldig voor elk tochtje en nu —"

Zoo sprak zij in haar eenvoud en droefheid. Nog bij mijn heengaan herhaalde zij de verzekering: „Dat zij het mandje altijd, altijd zou bewaren."

* * *

Weder is de tijd met zijn rusteloozen spoed over zomers en winters heengegaan, ze tellende, alsof het dagen waren.

Ik stond met mijn nichtjes voor een kastje met snuisterijen bij mijn tante; lachend waren wij uit scherts aan het verdeelen van al dat fraaie goedje en ieder koos er uit naar haar smaak. Daar viel mijn oog op een klein zilveren mandje, dat niet voor het gezicht stond. Ik bekeek het, trad dichter bij, bekeek het met nog meer aandacht: het kwam mij zoo bekend voor! Op eens wendde ik mij om en zeide tegen mijn tante, die achter mij stond, op het mandje wijzend: „Is dat niet —"

Een zwijgende hoofdknik was het antwoord, haar oogen werden vochtig.

„Hoe komt u daaraan?"

„Ik zag het bij den goudsmid Z in het winkelraam en ge begrijpt dat ik dat niet kon hebben."

Ontroerd wendde zij zich af, ook in mijn oogen kwamen tranen.

Ik dacht op eens aan dien morgen van den sneeuwstorm, toen onze lieve doode naar de laatste rustplaats was gebracht. Menig jaar was sedert voorbij gegaan; veel vreugde genoten en veel leed geleden, maar onvergetelijk was die dag gebleven. Ik wierp een blik op het mandje, als met de vraag of het spreken wilde! Zeker zou het heel wat te vertellen hebben, zeker had het heel wat bijgewoond, schuld, ellende en boete wellicht, eer het aan den zilversmid werd toevertrouwd.

Na den dood mijner grootmoeder was haar dienstbode niet in een andere betrekking overgegaan, maar na verloop van eenigen tijd in het huwelijk getreden. Haar man echter deugde niet, dat wisten wij vooraf — en vruchteloos hadden wij haar voor hem gewaarschuwd. Toen zij eenmaal onze omgeving had verlaten, bleek ons weldra, dat ons vertrouwen op haar beschaamd werd en de meerdere beschaving, die zij had getoond, niets meer was geweest dan een vernis. Zij trok zich van ons terug en wij verloren haar uit het oog. Jaren later hoorden wij door anderen, dat zij naar Amerika was vertrokken.

En nu bleek mij, dat zij zich nog voor haar vertrek had ontdaan van een aandenken, dat haar toch eenmaal zoo dierbaar was geweest. Hoe mij dat trof! Hoe mij dat teleurstelde en het laatste vertrouwen op haar ontnam! Maar — gedachtig aan het hoor en wederhoor — indien de nood er haar toe had gedrongen? Bovendien, had ik wel het recht van haar dezelfde piëteit te vorderen, die wij aan de nagedachtenis harer meesteres schonken?

Ach, dat het mandje toch spreken kon! Dan zou ik zoo graag willen weten, of bij het scheiden ook nog één weemoedige herinnering in haar was opgekomen aan de lijderes, wie zij — en daar zullen wij haar altijd dankbaar voor blij en! — eenmaal zooveel liefde heeft betoond? Zou, hoe kort ook, zij nog niet even hebben teruggedacht aan dien wintermorgen, toen zij verklaard had, dat dierbaar aandenken altijd, altijd te zullen bewaren?

WAANZINNIG.

Naar ERNST GOLLING.

Met angstig kloppend hart wachtte de jonge arts, Erich Sanden, in den gang op hetgeen de verpleegster hem zou mededeelen. Dáár, twee schreden van hem verwijderd, bevond zich de deur der ziekenkamer, welke het liefste en dierbaarste bevatte, wat hij op aarde bezat. Zou hij haar eindelijk heden morgen wederzien, nadat hij maanden lang in pijnlijke onzekerheid voor haar leven gevreesd en gesidderd had?

Toen de gevreesde ziekte uitbrak, welker heimelijk voortwoekeren hij reeds lang te voren met verterenden angst had gadegeslagen, en welke hij toch niet had kunnen bestrijden, was hij niet eens te Berlijn geweest. Zijn meisje in het ziekenhuis! — Het bericht hiervan van hare ouders had hem wel is waar terstond aan hare zijde geroepen, maar al spoedig had hij de zekerheid bekomen, dat het hier geen strijd gold, waarin hij zijn arm beschermend over haar kon uitstrekken, maar dien stillen, geduchten, hardnekkigen strijd, die ten slotte met eene nederlaag eindigt. De eigenaardige lucht in het ziekenhuis en de doordringende geur van verschillende medicamenten werkte drukkend op hem; het was alsof de Engel des Doods door die stille, treurige ruimte zweefde. Door de met een gordijn behangen glazen deur aan den ingang scheen de zon naar binnen, maar haar licht was mat en bescheen slechts eene kleine plek van den marmeren vloer. In

die verlichte plekken speelden de schaduwen van hooge bladplanten. Al het overige was in halfdonker en diepe stilte gehuld.

Zacht ging eene deur open, de verpleegster trad uit de ziekenkamer en op Erich toe, die haar in gespannen verwachting te gemoet ijlde.

„Zij slaapt, en ik zou haar liever niet wekken. Wilt ge niet nog een poosje wachten?"

„Ja, maar laat mij binnengaan, ik zal naast haar bed gaan zitten en mij bedaard houden."

De verpleegster aarzelde een oogenblik en zeide toen:

„Kom dan maar!"

In de kleine ziekenkamer stond slechts één bed. Het hooge venster aan het hoofdeinde was van witte gordijnen voorzien, waardoor het licht in het eenvoudig gemeubileerde vertrek op aangename wijze getemperd werd. En daar — in het zindelijke bed, onder het witte dek, lag zij stil en bewegingloos neder. De verpleegster verwijderde zich zachtjes; Erich bemerkte het niet eens. Eene lichte huivering doortrilde zijne ziel, eene wonderlijke gewaarwording van stille vreugde en diepe droefheid.

Vreugde daarover, dat hij haar wederzag, dat hij zich naast haar kon nederzetten, naast haar, die alles voor hem was, die hij lief had met al de kracht zijner ziel. En droefheid daarover, dat hare schoonheid zoo aangrijpend, zoo ontzaglijk treurig was. De schoonheid eener geduldige lijderes, een onbeschrijfelijk indrukwekkend, bekoorlijk gelaat met den stempel des doods op de bleeke trekken.

„Mijn arm, mijn ongelukkig, mijn allerliefst meisje!" fluisterde hij. „Hoe roerloos ligt ge daar neder! Zult ge dan nooit weder de oogen openen en nooit de lippen?"

Zou het mogelijk zijn, was zij daarom zoo bleek? Hoorde hij daarom hare ademhaling niet?

Zijn hart stond eensklaps stil. En toen snoerde een onbeschrijfelijke angst zijne keel dicht en deed eene duldelooze pijn zijne borst ineenkrimpen, als moest hij sterven. Hij boog zich over de geliefde, en bracht zijn gelaat langzaam naar haar mond, tot hij de bleeke lippen aanraakte. En nu voelde hij, wat hij zoo vurig, met zooveel angst verbeidde, wat hem van zijne schrikwekkende

gedachte verloste: haar adem. Een nauw waarneembare ademtocht beroerde zijne wang. Zij leefde! Hij zou hare schoone blauwe oogen weder zien en hare lieve stem weder hooren. Hij richtte zich op en nam op den stoel naast haar bed plaats, en daar bleef hij zitten en haar aanstaren, onafgebroken, zonder den blik een oogenblik van haar af te wenden.

„Bertha!"

Dit op innigen, teederen toon gesproken woord deed haar wakker worden. Een verwonderlijk liefelijke, roerende glimlach verscheen om hare bleeke lippen bij het zien zijner hooge, slanke gestalte en van zijn bemind gezicht met de fijne, geestige trekken en het donkere haar boven het blanke voorhoofd. En de klank van dat woord bleef onbeschrijfelijk streelend in haar natrillen, ook toen de geliefde sprakeloos hare hand in de zijne nam en ze vasthield, als om ze nooit in 't leven weder los te laten.

Nooit in 't leven? — Wist hij dan niet, dat zij sterven zoude? — Hem nog eens, nog een enkele maal weder te zien, vóór zij stierf, dat was haar onweerstaanbaar verlangen, haar vurige wensch geweest. En nu was hij immers daar, aan hare zijde! Een onuitsprekelijk zalig gevoel doorstroomde haar geheele wezen. Het was haar als werd zij door onzichtbare handen opgeheven en hemelwaarts gedragen, opwaarts naar de hoogte van het paradijs. Zijn blik, die haar als met de armen der liefde omvatte, was zoo treurig. In dien blik las zij de onuitgesproken woorden, dat hij haar niet verliezen wilde, niet verliezen kon; daarin lag de gansche angst van zijn beminnend hart opgesloten. En toen hij zich nu over haar heen boog en haar innig op het voorhoofd kuste, fluisterde zij hem toe:

„Liefde, liefde, voor u! Ach, eene zoo onbegrensde, welke ik alleen niet altijd toonen kon, zichtbaar en met woorden!"

Nu werd haar het sterven zoo moeilijk gemaakt. Hare kleine, schier doorzichtige, waskleurige hand beefde in de zijne.

„Het is zoo smartelijk," kwam het over hare trillende lippen, „zoo smartelijk uit het gelukkige leven te moeten scheiden. Ik zou zoo gaarne gezond worden, aan uwe zijde het leven genieten!"

Zij was immers zoo geheel de zijne. En ook in dit oogenblik,

nu hij zich in folterenden angst over haar heen boog, doorstroomde dit levendige gevoel als eene ziedende golf zijn hart.

„Ja, de mijne, de mijne!" Hij had het recht tot het uiten dier woorden. Het recht der liefde, dat machtiger en heiliger is dan alle rechten des bloeds.

De deur der ziekenkamer werd geopend. Het vriendelijke gezicht der verpleegster vertoonde zich in de opening; het oogenblik was aangebroken, dat de bezoekers de inrichting verlaten moesten. Nog een lange, veelzeggende, warme blik, oog in oog, een bezorgd ineenstrengelen der bevende handen, een laatste hartverscheurend afscheidswoord — en Erich stond weder buiten in den gang.

Na dezen dag zag hij haar niet weder, hoewel hij het vurigste verlangen naar het geliefde meisje koesterde, en zijne schreden zich dagelijks naar het ziekenhuis richtten. Maar geen enkele maal gewerd den in martelende onzekerheid wachtende de vergunning, haar te zien en te spreken. Alleen de ouders werden tot haar toegelaten. En uit den mond harer moeder ontving hij dan telkens de boodschap, dat zij hem hartelijk, duizendmaal liet groeten, en dat zij gezond wilde worden.

Dat was ontegenzeglijk zeer bemoedigend, maar toch bij lange na niet genoeg, ja zelfs bitter weinig voor zijn van dag tot dag toenemend onstuimig verlangen naar haar werkelijk bijzijn, naar haar bezielenden blik, oog in oog, en naar den innigen druk harer lieve hand. Zoo oneindig weinig voor de reikhalzende stem, welke in zijn binnenste om haar riep, al het overige tot zwijgen brengend; dag en nacht alleen dit onverpoosde smachten van eene groote, alles overheerschende liefde.

Over den werkelijken aard der ziekte bestond bij hem niet de geringste twijfel, en hij zag het verdere verloop met den scherpzienden blik des geneesheers reeds vooruit. Voor hem bestond de weldadige onzekerheid niet, welke aan de hoop voedsel geeft. Deze zoete, bemoedigende waan sterkte en steunde hem niet. En daarom, wijl hij de harde waarheid in haar ganschen omvang kende, en zich van zijne onmacht om het nakende onheil af te wenden zoo volkomen bewust was, bleef ook zijne foltering oneindig grooter en grievender dan de radelooze angst der ouders. In zijn bin-

nenste zetelde eene nimmer wijkende pijn, eene enkele, doffe smart, welke bij elke ontmoedigende tijding tot vertwijfeling steeg. En in zulke oogenblikken verrees haar bleek gelaat met de groote blauwe oogen voor hem, en zijn hart sidderde en kromp ineen bij de herinnering aan den om hulp smeekenden, liefdevollen blik, waarmede zij hem had aangezien op den dag, toen hij voor altijd afscheid van haar genomen had.

Op zekeren dag kwam aan haar lijden een einde.

Hoewel hij dat lang vooruit gezien had, zoo kwam hij thans evenwel tot de ervaring, dat op den bodem van zijn hart een zwakke hoop was blijven voortleven, eene hoop, welke, in weerwil van de zekerheid zijner diagnose, hem niet begeven had, maar steeds opnieuw hare schuchtere stem verheven en hem een bedriegelijk „misschien" toegefluisterd had. Op het eerste oogenblik geleek zijne smart een plotselingen, overweldigenden schrik, die van lieverlede in eene alle geestkracht verlammende verdooving overging. En daarna ontwaakte zelfs een zwakke twijfel in zijne ziel. Was het dan mogelijk? Was dan nu alles, alles ten einde en voor altijd gedaan?

Eerst nadat hij haar had gezien, gezien in de rustige, bleeke schoonheid des doods, overviel hem de erkenning der werkelijkheid met verpletterende zwaarte.

'sAvonds stond hij bij de open kist en staarde op het verstijfde, beminde gelaat, op de gesloten oogen, welke zich nooit weder zouden openen. Daar lag zij, geheel in 't wit gehuld, met den mirtekrans in het blonde haar, en een witte roos in de saamgevouwen handen. Een adem des vredes ging uit van de doode. De plechtige stilte in het vertrek werd slechts verbroken door het hevige, hartbrekende snikken der ouders. De lichten der kaarsen flikkerden, hun rosachtig schijnsel bewoog zich heen en weder over de witte gedaante......

In dat uur doemde eene vreeselijke gedachte in hem op, welke hem sedert onafgebroken bleef vervolgen. Aanvankelijk was het een onbepaald, een onduidelijk gevoel, hetwelk hem beangstigde, eene gedachte, waarvan hij niet wist hoe ze in hem was opgekomen. Daarna herinnerde hij zich echter plotseling, hoe dat zelfde gevoel hem vroeger reeds meermalen schrik en vrees had

aangejaagd. Toen evenwel was het niet met volkomen klaarheid in zijn bewustzijn doorgedrongen. Sedert twee jaren had hij zijne verloofde behandeld, had hij met de bezorgde nauwgezetheid van den beminnende den aard der ziekte trachten te doorgronden, welke destijds ternauwernood de aandacht wekte. Hij echter had in den vijand instinctmatig den toekomstigen reus herkend, en tevens de noodzakelijkheid ingezien, dezen te rechter tijd te bestrijden. Zoowel zijne geliefde als hare ouders liet hij in gelukkige onwetendheid: zij mochten van het gevaar niets vermoeden, wijl hij het vaste vertrouwen koesterde het te kunnen overwinnen.

Onder allerlei voorwendsels en op eene wijze, welke zoo min mogelijk in het oog liep, had hij haar de noodige geneesmiddelen toegediend. Later, toen zijn meisje aan hoofdpijn en voortdurende loomheid begon te lijden, was hij meer openlijk te werk gegaan. Toen de ziekte dit stadium was ingetreden, had hem voor de eerste maal terloops het gevoel aangegrepen, hetwelk thans den vorm eener duldelooze foltering aannam: ernstige twijfel aan zijne medische bekwaamheid.

Waarom had hij de ziekte niet in de kiem kunnen bedwingen? Lag dit aan de menschelijke machteloosheid in het algemeen, of had hij niet met de vereischte nauwkeurigheid onderzocht en waargenomen, en de middelen niet zorgvuldig gekozen en aangewend? Was het mogelijk, was het ook maar denkbaar, dat hij oppervlakkig, lichtzinnig had gehandeld? En wie stond er hem voor in, dat hij zulks althans niet onbewust gedaan had? Waren er wellicht wegen, die hij niet betreden, bijzondere momenten, die hij niet doorgrond had? Wanneer er eens een middel bestond, dat bij aanwending op het juiste oogenblik haar had kunnen redden; een middel dat juist hij niet gevonden had? Zulk een middel moest bestaan, het was niet mogelijk, dat de ziekte van den aanvang af ongeneeslijk was geweest. Hij had toenmaals de verantwoordelijkheid op zich genomen, hij alleen droeg de schuld, dat het zoo ver gekomen was.

Deze verschrikkelijke gedachte werkte hij in alle richtingen uit. Hij riep zich alle mogelijkheden voor den geest; elk moment der ziekte ging hij met onmeedoogende wetenschappelijke strengheid

nogmaals nauwkeurig na. Maar de gevolgtrekkingen waartoe hij kwam waren onzeker, hij vond geen uitweg uit het labyrint van vragen, welke zich aan hem opdrongen. Toch moest hij zekerheid, de onomstootelijke waarheid hebben; want hoe kon hij verder leven met deze voortdurende marteling des twijfels in de ziel? Hij had voor zich zelf behoefte aan rechtvaardiging.

Toen verdiepte hij zich in zijne boeken en zocht en vorschte, waar hij maar vermoedde iets te kunnen vinden. Zijn toestand geleek op dien van een veroordeelde, die zich tot het laatste oogenblik met al zijne zielskracht aan de mogelijkheid zijner begenadiging vastklemt. Maar de twijfel wies tot eene ongekende hoogte en verduisterde zijn gemoed. Van lieverlede ging hij over in het geloof, dat hij zelf door zorgeloosheid het liefste en dierbaarste, wat hij op aarde bezat, den dood had in de armen gevoerd. Van deze gedachte doordrong hij zich geheel, door haar overdreef hij zijne aandoeningen tot in het ziekelijke, hij vervolgde ze met rustelooze volharding tot de uiterste consequentie, tot aan de grens — van den waanzin.

Hij zocht een overeenkomstig geval en vond er geen. Ook de professor, die de behandeling zijner verloofde had geleid, en wien hij een nauwkeurig verslag van het verloop der ziekte verzocht, wist hem niets mede te deelen, dat in staat was zijne zielesmart, zijn knagend zelfverwijt te verdrijven. Nochtans — een woord uit den mond van den beroemden geleerde verraste hem: „Overerving!" — Hij had reeds zelf daaraan gedacht, maar die gedachte ook weder spoedig laten varen, wijl hem elk aanknoopingspunt voor dergelijke theorie scheen te ontbreken. Thans ontwaakte dit denkbeeld weder met verdubbelde kracht. Langzamerhand vervulde het hem geheel, en beproefde hij het deze duistere zijde zijner wetenschap te doorgronden. Overerving! Zoude van dit schrikwekkende spooksel, van dezen vampier, die onzichtbaar over de aarde rondwaarde en geheele geslachten het bloed uit de aderen zoog, zoude van dezen onheil stichtenden sluipmoordenaar ook zij het offer geworden zijn? Dan kon hij zich voor zijn geweten vrijspreken, want in dit geval was elke mogelijkheid tot redding uitgesloten geweest. Maar hij verviel in steeds grootere dwalingen en tegenstrijdige abstracties, wijl hij met koortsachtigen angst arbeidde,

zonder de vereischte kalme helderheid van geest te bezitten.

Zoo werd het steeds donkerder in zijn binnenste en om hem heen, de verschrikkelijke waan liet hem niet meer los, dag en nacht, gedurende zijn waken en in zijn droomen martelde hem het brandende verlangen naar verlossing van de ontzettende gedachte. Weldra ontwaakte in hem een groot wantrouwen tegen de meest erkende waarheden en begon hij aan alles te twijfelen, wat hij vroeger als onomstootelijk waar erkend had. Wanneer de wetenschap met al hare hooggeroemde hulpmiddelen niet in staat was een bloeiend, jong leven aan de vernietiging te ontrukken, wanneer zij niet eens in staat was den vijand, dien zij bestreed, te herkennen, was zij dan geene blinde reuzin, die tegen hare eigene kinderen het zwaard ophief?

Op zekeren nacht zat hij over zijne boeken gebogen; met het hoofd door de handen ondersteund las hij de eene bladzijde na de andere. Maar wat hij las drong niet tot zijn bewustzijn door; het was een zuiver werktuigelijke arbeid, die alleen zijne oogen bezig hield. Eensklaps voer hem toen het begrip van zijn toestand met een schok door de leden. „Ik moet gedroomd hebben!" fluisterde hij met een matten glimlach. Het venster stond open, de koele nachtlucht streek liefkoozend langs zijn van koortshitte gloeiend voorhoofd. Met eentonig geluid viel de regen buiten kletterend neder op de daken en op het asphalt der binnenplaats. Hij zag over het boek heen naar het portret zijner verloofde voor hem op de tafel; en toen hij zich in de aanschouwing der geliefde trekken verloor, dwaalden zijne gedachten weder af. Het droefgeestige geruisch van den neervallenden regen, de hem omstroomende koele lucht, de stilte in zijne omgeving, dit alles bracht hem in eene droomerige stemming. En in dezen half slapenden, half wakenden toestand hoorde hij eensklaps, eerst zacht en als uit de verte, daarna steeds duidelijker, eene wonderschoone muziek. Van waar kwam ze? En welk lied was dat? Maar hij droomde immers, en de muziek weerklonk alleen in zijne ziel. Toch werd hij zich daarvan niet bewust; hij doorleefde thans nog eenmaal dien zomeravond, die als de schoonste zijns levens nimmer uit zijne herinnering zoude worden weggevaagd: —

Zij keerden dien avond van een uitstapje terug en werden on-

derweg door den regen overvallen. Onder een breedgetakte linde voor eene villa zochten zij eene schuilplaats. Bertha was vermoeid, had hare armen om zijn hals geslagen en liet haar hoofd tegen zijn schouder rusten. Met den arm om hare tengere leest ondersteunde hij haar, en zoo staarden zij door de openstaande vensters in een helder verlicht vertrek gelijkvloers van de villa tegenover hen. Er waren slechts twee personen in het hoogst elegant en smaakvol gemeubileerde vertrek: eene in het wit gekleede jonge dame stond naast een heer met een innemend, fijn besneden gelaat, die voor den vleugel zat en haar gezang begeleidde:

„Lehn Deine Wang' an meine Wang',
Dann flieszen die Thränen zusammen,
Und an mein Herz drück' fest Dein Herz,
Dann schlagen zusammen die Flammen!

Und wenn in die grosze Flamme flieszt
Der Strom von unsern Thränen,
Und wenn mein Arm Dich gewaltig umschlieszt —
Sterb' ich vor Liebes sehnen!"

Dit op gevoelvollen toon gezongen lied maakte op beiden een diepen indruk. Eene ongekende ontroering maakte zich van hen meester. Hij drukte de geliefde vaster aan het hart en voelde, hoe een gevoel van geluk en zaligheid haar in zijne armen deed sidderen. En terwijl dit bedwelmende gevoel hun het bloed sneller door de aderen deed stroomen en hunne harten onstuimig deed jagen, terwijl de tonen van het lied, zoo liefelijk en weemoedig tevens, nog in hen natrilden, toen omklemden zij elkander vast en vaster, en omhelsden zij elkander met hartstochtelijke innigheid, alles om zich heen vergetend. Eene werkelijke vervoering had hen aangegrepen en een stroom van teeder gevoel zich over hunne harten uitgestort, zoodat Bertha van overgroot geluk eensklaps in een zacht weenen uitbrak. Zij was toenmaals reeds lijdend en daarom beschouwde hij hare tranen als eene uitdrukking van pijn. Vleiend zeide hij daarom: „Ik zal je immers beter maken, liefste! Geheel gezond, ik beloof 't je!" — —

Eene hevige windvlaag wierp het openstaande venster met een harden slag tegen de tafel, zoodat de peinzende jonkman uit zijn droom opschrikte. De vlam der lamp flikkerde. De regen viel nog altijd kletterende op de daken neder. Hij kon zich in de werkelijkheid niet meer terugvinden. Ontsteld staarde hij het portret zijner beminde aan. Hij had haar immers zoo even nog in zijne armen gehouden; thans was zij plotseling verdwenen? Op zijn gelaat vertoonde zich de uitdrukking van ingespannen nadenken. Hij meende toch geweten te hebben, waar zij was heen gegaan, waarom kon hij 't zich thans niet meer herinneren? Met beide handen greep hij naar het hoofd, en drukte de vingers krampachtig tegen voorhoofd en slapen. „Groote God!" fluisterde hij, „het ontvlucht mij! — Het ontvlucht mij!" herhaalde hij, ter prooi aan eenen hem eensklaps overvallenden geweldigen angst. Hij sprong op en liep heen en weer door de kamer, het hoofd voortdurend tusschen de handen geklemd. Plotseling bleef hij weder voor de tafel staan, de hevigste zielepijn spiegelde zich af op zijn bleek gelaat, terwijl de oogen in het ledig staarden.

„Als ik het maar wist — en ik heb 't toch zou duidelijk gehoord!"

Gedurende eenige minuten doorliep eene hevige zenuwtrekking zijn lichaam......

„Lehn Deine Wang' an meine Wang' — —"

Toen hield hij weder op. Had hij 't dan werkelijk vergeten? En zoo even had zij toch pas gezongen? Ja, wie dan? — Wie? Hij liet zich op een stoel nedervallen, steunde het hoofd met beide handen, en den blik onafgewend op het portret gericht verzonk hij in diep gepeins.

„Wie?" herhaalde hij, „wie?" — Eene windvlaag doofde het licht uit, maar hij bemerkte het niet, en hij lette er ook niet op, dat eensklaps duisternis hem omgaf. Deze eene gedachte folterde hem, en toen was het geen helder, geen zelfbewust denken meer, maar eene reeks in zijn brein door elkander warrelende voorstellingen.

„Bertha!" riep hij eensklaps en sprong op met uitgebreide armen, alsof zij voor hem stond en hij haar aan de borst wilde drukken. En toen weerklonk als een juichtoon:

„Lehn Deine Wang' an — — —"

Daar ontging het hem weder. In waanzinnigen angst greep hij met de armen om zich heen, hij wilde de ontvluchtende gestalte der geliefde vasthouden. Maar zij verdween meer en meer en werd eindelijk geheel uit zijne herinnering weggevaagd. Met een luiden lach stortte hij bewusteloos neder.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Den volgenden dag werd Erich Sanden naar het krankzinnigen. gesticht overgebracht.

HET DOCHTERTJE VAN DEN BAANWACHTER[1]).

Naar het Italiaansch van CORDELIA.

Pierina was het dochtertje van een baanwachter, die het in de nabijheid van een dorpje gelegen wachthuis No. 6 van de St. Gothard-lijn bewoonde.

Uit hare eerste kinderjaren, bij het eerste ontwaken van haar sluimerend besef, herinnerde zij zich, dat haar vader meermalen daags met iets opgerolds onder den arm of een lantaarn in de hand het wachthuis verliet en zij eenige oogenblikken later een donderend geraas hoorde, dat op eene aardbeving geleek, het kleine huisje van boven tot beneden deed schudden, daarna van lieverlede verzwakte en eindelijk in de verte wegstierf. Zij wist niet wat het was, maar wanneer haar vader naar buiten ging luisterde zij opmerkzaam toe, wachtend op het gewone geraas.

Op een avond dat haar vader afwezig en zij wat onrustig was, stak hare moeder de lantaarn aan, nam haar op den arm en begaf zich naar de spoorbaan. De indruk, dien zij bij die gelegenheid ontving, vergat zij nimmer.

In de verte zag zij eene groote, donkere, reusachtige massa

1) Uit het werk Piccoli Ervi (kleine helden) door Cordelia.

met twee roode vurige oogen, die vuurstralen en rookwolken uitbraakte als een spookachtig monster, en die donkere massa naderde hen met duizelingwekkende snelheid, als wilde zij hen verslinden of verpletteren. Zij verborg het gezicht tegen den schouder harer moeder, sloot de oogen en begon luidkeels te schreien. Hare moeder bewoog zich niet: zij bleef onbeweeglijk staan tot het monster voorbij was en zij in de verte het geraas hoorde verminderen en eindelijk geheel ophouden.

Pierina bleef voortschreien en beefde van angst.

„Je zult toch aan het voorbijkomen der treinen dienen te wennen, vreesachtig ding," zeide de moeder met haar naar huis terugkeerend.

En zij gewende inderdaad spoedig aan dat geraas, zoozeer zelfs dat toen zij begon te loopen en het geweld der machine hoorde, zij naar buiten wilde snellen om den stoom te zien en hem te grijpen; met uitgestrekte handjes wuifde zij tegen het blinkende koper der locomotief, volgde de rookwolk met de oogen en riep juichend: „hoe mooi! hoe mooi!" In korten tijd was het voorwerp, dat haar zóoveel schrik had aangejaagd, haar tijdverdrijf geworden; wanneer zij den trein in de verte hoorde, snelde zij naar de spoorbaan en sprong en danste zij tusschen de rails.

Vol angst snelde hare moeder dan op haar toe, nam haar op den arm en diende haar eene zoo gevoelige kastijding toe, dat haar de tranen over de wangen liepen.

„Je mag niet op de baan komen als de trein nadert, heb je dat begrepen?"

Maar Pierina begreep er niets van, zij wist alleen, dat, wanneer zij op de baan kwam om de locomotief toe te wuiven, zij klappen opliep, die haar zeer deden; van lieverlede liet zij de gewoonte van naar de spoorbaan te snellen varen, en stelde zich tevreden met den trein door het venster of van uit het tuintje voor de woning op een afstand te begroeten.

Toen zij ouder werd bezocht zij de dorpsschool, en elken morgen als zij zich daarheen begaf, klonken haar de waarschuwende woorden harer moeder in de ooren:

„Denk er aan, dat je het pad tusschen de heuvels neemt en niet langs de rails. loopt."

„O moeder, ik ben geen klein kind meer, ge behoeft u niet ongerust te maken, dat ik onder den trein zal raken."

„Ik ben in ieder geval geruster als je den anderen weg neemt; wanneer je babbelend en spelend met je vriendinnetjes loopt dan is een ongeluk gauw gekomen, men kan 't nooit weten, wij zijn zoo gewoon aan 't geraas van den trein, dat hij vlak bij ons is, voor wij het bemerken."

Pierina werd langzamerhand eene uitmuntende baanwachtster en dikwijls, wanneer hare ouders bezigheden hadden, ging zij zelve op de uren, dat een trein moest voorbijkomen, de seinen geven. Haar vader had haar alles goed ingeprent, opdat zij hem kon helpen en zoo noodig vervangen, te meer daar hare moeder zich met een klein broertje moest bezig houden, en het huis schier niet verlaten kon. Voor er een trein voorbijkwam liep de baanwachter langs het aan zijne bewaking toevertrouwde gedeelte der baan, onderzocht vervolgens of de boven een diep ravijn geslagen brug niet beschadigd was, vooral bij stormachtig weder, en nadat hij zich overtuigd had, dat alles in orde was, begaf hij zich naar zijn post en door het zwaaien met eene groene vlag beduidde hij den trein, dat de weg veilig was, terwijl hij in het tegenovergestelde met eene roode vlag seinde en den trein deed stilstaan.

Pierina had hem dikwijls vergezeld, zij had goed opgelet en spoedig alles geleerd, zoodat zij, overgelukkig zich nuttig te kunnen maken, dikwijls tot haar vader zeide:

„Wanneer ge werk hebt, ga dan uw gang maar, ik zal wel op het voorbijkomen der treinen letten."

„Kan ik daarop vertrouwen? Zal je op den tijd letten?"

„Maak u maar niet ongerust, moeder zal er mij bovendien wel aan helpen denken."

Pierina was zoo oplettend en ijverig, dat men zich gerust op haar kon verlaten, steeds was zij tien minuten voor het voorbijkomen van den trein op haar post met de seinvlag in de hand, met glimlachend gelaat en in den wind fladderende en door de zon vergulde blonde haren.

De conducteurs en machinisten op die lijn kenden Pierina reeds en wanneer zij het wachthuis no. 6 naderden, zagen zij reeds uit naar het aardige blondinetje, dat den indruk van eene

liefelijke verschijning op hen maakte. Somwijlen groetten zij haar met de hand, maar zij bleef steeds roerloos en ernstig op haar post, geheel vervuld van het gewicht harer taak.

En er kwam een tijd, dat zij het blondinetje altijd, zoowel over dag als 's avonds met het sein in de hand daar zagen, zoodat men bijna kon zeggen, dat de bewaking der spoorbaan uitsluitend aan haar was toevertrouwd.

Dit kwam doordien haar vader, die in zekeren nacht, terwijl het hevig woei en sneeuwde, op een te laat komenden trein moest wachten, eene longontsteking had gekregen, welke hem noodzaakte het bed te houden, zoodat hare moeder hem moest verplegen. De ziekte verergerde spoedig in die mate, dat de dokter verklaarde, dat er geene hoop meer was.

Pierina glimlachte niet meer, zij was bedrukt en tranen stonden haar in de oogen, maar zij vergat het uur van het voorbijkomen der treinen niet, zij wist dat hare ouders van streek waren en zij voor hen moest handelen.

En ook op den dag dat haar vader overleed en hare moeder zich geheel aan hare droefheid overgaf, vergat zij niet zich op de gewone uren naar haren post te begeven.

Gedurende zijne ziekte had haar vader haar dikwijls gezegd om toch vooral op den tijd te letten; en nu hij er niet meer was, was zij nog oplettender dan te voren.

Eenige dagen verliepen, en hare moeder deed niets anders dan weenen.

„Waarom weent ge?" zeide Pierina haar, „aan het gebeurde is niets te veranderen, en wanneer ook gij ziek mocht worden, wat moet er dan van mij en Luigino worden?"

„Ik zie met angst het oogenblik tegemoet," antwoordde de moeder, „dat nu je vader er niet meer is, men ons uit ons huisje zal zetten, en ik ben gehecht aan deze woning, welke wij onmiddellijk na ons huwelijk betrokken hebben en waarin ik jullie heb zien geboren worden."

„Ook ik houd van dit huisje, van mijne bloemen, van de bergen en van de voorbijsnellende treinen, en ik geloof zelfs dat ik zonder dat alles niet zou kunnen leven, maar zooals wij gedurende vaders ziekte hebben gedaan, kunnen wij immers ook verder doen, ik ben al groot en kan voor de spoorbaan zorgen."

„Dat is ook zoo, maar je zult zien, dat men ons wegzendt," en deze kwellende gedachte hield haar dag en nacht bezig.

Toen een inspecteur kwam, die door de directie van den spoorweg was gezonden om te zien hoe het gezin was samengesteld, smeekte de ongelukkige vrouw hem op de knieën haar in het wachthuisje te laten.

„Sedert een maand reeds zorgen wij voor alles, en ge weet dat er nimmer iets voorgevallen is; het is de kwestie van eenige jaren, mijn zoon zal groot worden en dan zijn wij weder met ons drieën evenals vroeger."

„Maar het geldt hier eene groote verantwoordelijkheid," antwoordde de inspecteur, „wij kunnen het toezicht over den weg niet aan twee vrouwen overlaten, waarvan de eene bovendien weinig meer dan een kind is.

„Mijne Pierina is even oplettend, verstandig en moedig als een man; ge zult zien, dat men over ons tevreden zal zijn, ach, laat ons onze plaats toch behouden!"

De inspecteur was geroerd door de tranen der arme vrouw, doch kon niet besluiten haar verzoek onvoorwaardelijk in te willigen.

„Goed, wij zullen zien," antwoordde hij, „ik zal mijn best doen, maar zonder een man zal het moeilijk gaan; het eenige wat ik voor u kan doen is de zaken voorloopig te laten zooals ze zijn; het geheele treinpersoneel heeft mij niet anders dan goeds van u en uw dochtertje verteld; ik zal mij houden alsof ik niet weet, dat uw zoon nog een kind is, maar zorg er vooral voor, dat er niets voorvalt, en vergeet niet, altijd op uw post aanwezig te zijn."

De ongelukkige vrouw moest zich met die woorden tevreden stellen, maar de vrees, den eenen of anderen dag haar huisje te moeten verlaten en door bedelen in het onderhoud van zichzelve en van hare kinderen te moeten voorzien, verliet haar geen oogenblik.

Pierina deed wonderen; tusschen den eenen trein en den anderen vond zij tijd om naar school te gaan, maar wanneer er een trein moest voorbijkomen was zij steeds dààr, onbeweeglijk op haar post, en zij schepte er behagen in, met den blik de lange zwarte strook te volgen, die als eene slang langs de helling der bergen voortkronkelde, in de ingewanden der aarde drong, weder triom-

fantelijk daaruit te voorschijn kwam en den afstand als 't ware verslond; die haar voorbijsnelde en een oogenblik hare vaart vertraagde als om haar te groeten, om daarna met nog grootere snelheid dan te voren, haren weg te vervolgen.

Het was haar als zag zij een vriend voorbijgaan, en zij verklaarde, dat zij niet zou kunnen leven op eene plaats, waar het stoomros geene vijf of zes malen per dag voorbij haar heenging.

Was zij eerst bang voor den trein geweest, later, nadat hare onderwijzeres haar had uitgelegd hoe de kracht, welke die lange rij passagiers- en goederenwagens, die massa reizigers en goederen in beweging brengt, niets anders is dan eene zekere hoeveelheid door kokend water gevormden en in cylinders samengeperstem stoom, beschouwde zij hem met bewondering, en trachtte zij de inrichting en werking der zoo kunstig met elkander verbonden en in elkander sluitende onderdeelen der locomotief te leeren kennen.

Toen op zekeren dag een locomotief voor het wachthuis stilhield mocht zij er op komen, en zag zij den op eene vurige spelonk gelijkenden vuurhaard, waarin een stoker onophoudelijk groote stukken steenkool wierp, die in een oogenblik verbrandden; zij zag den stoomketel waarin het kokende water voortdurend borrelde, en verder de cilinders, de veiligheidskleppen en de stoompijp, waardoor de stoom ontwijkt, na aan dat samenstel van assen en cilinders de impulsie gegeven te hebben, welke de geheele kolossale massa in beweging brengt; maar zij had het geheim dier machinerieën willen begrijpen en de verborgen kracht er van ontdekken, en daaraan dacht zij telkenmale als zij een trein zag voorbijsnellen.

Het was een stormachtige dag in het laatst van November. Den geheelen dag was er in het gebergte een fijne jachtsneeuw gevallen, en hevige windvlagen schudden de kruinen der boomen en loeiden in de kloven der bergen.

Luigino was ziek en zijne moeder kon hem geen oogenblik verlaten.

Pierina onderzocht volgens gewoonte de spoorbaan en bevond zich bij het voorbijkomen der treinen op haar post, zonder zich te bekommeren om het geweld van den wind en de in dichte vlokken neervallende sneeuw.

Terwijl zij tegen den avond bij hare moeder en broertje was,

dat meer pijn had dan anders en in zijn bedje lag te kreunen, hoorden zij eensklaps een geweldig gekraak, gevolgd door een bulderend geraas, hetwelk het huisje deed schudden alsof het instortte.

„Groote God! wat gebeurt er? Het is alsof de wereld vergaat!" riep de moeder verschrikt.

„Ik zal eens gaan zien," antwoordde Pierina bedaard.

„In dit weder? Wacht ten minste tot de storm wat bedaart, je zult een ongeluk krijgen."

„Ik moet zien wat het is; weet ge niet dat de trein van vijf uur nog moet voorbijkomen?"

„Dat is de sneltrein en die houdt hier niet stil."

„Maar als er eens een ongeval op de baan had plaats gehad?"

„Om twee uur is er een trein voorbij gekomen en toen was alles in orde," merkte de moeder op.

„Maar dat vreeselijke geraas dan? Ik ga zien wat het is om mij gerust te stellen, ik ben niet bang, dat weet ge wel, ik ben er aan gewend."

Zij sloeg een mantel van waterdichte stof om en trad naar buiten in de duisternis. Vijf minuten later keerde zij in de hevigste ontroering terug, en stak haastig de roode lantaarn aan, welke zij aan een stok bevestigde. Daarna nam zij den hoorn, die bijna nooit gebruikt werd, van den wand en hing hem om den hals.

„Wat voer je uit?" vroeg de moeder.

„Er heeft eene bergstorting plaats gehad, die de brug in den afgrond heeft gesleept, het is verschrikkelijk!"

„Wat ben je voornemens te doen?"

„Ik moet den trein doen stoppen."

„Ben je krankzinnig?"

„Laat mij maar begaan, ik maak de seinen gereed zooals ge ziet, ge behoeft u volstrekt niet ongerust te maken."

„Men zal ze bij dit donkere mistige weder niet kunnen zien."

„Ik zal ook op den hoorn blazen."

„En als men het niet hoort?"

„Laat ons hopen dat men 't zal zien en hooren. Ik ga, moeder, het is tijd."

Gehuld in haar donkeren mantel en met de roode seinlantaarn

in de eene en de vlag in de andere hand, ging zij naar buiten, terwijl de wind nog onstuimiger was dan te voren en haar een fijne ijskoude regen in het aangezicht woei.

Pierina laat zich door het weder niet afschrikken, de eenige gedachte welke haar bezig houdt is, of het treinpersoneel hare seinen zal zien of hooren. Haar hart klopt onrustig, want zij vreest dat men bij dit weder minder goed zal uitzien, te meer wijl het de sneltrein is die bijna nergens ophoudt. Zij hoort in de verte het snuiven der locomotief, haar hart klopt met versnelde slagen, de gedachte dat de lange trein in den afgrond kan storten en daar verpletterd worden, jaagt haar eene huivering door de leden; hij is reeds in het gezicht en zij blaast met al de kracht harer longen in den hoorn, zij begint wanhopig met lantaarn en vlag te zwaaien, maar de trein vermindert zijne snelheid niet. Pierina schreeuwt, gilt, blaast nog harder, maar het gedruis van den aanrollenden trein en het geloei van den wind overstemmen het geluid van den hoorn, de locomotief snelt voort, steeds met dezelfde vaart, en is het meisje reeds op enkele schreden genaderd.

Zij denkt niet meer aan eigen gevaar, zij treedt dichter bij, zoo dicht dat zij de locomotief schier aanraakt, blaast nogmaals zoo hard als zij kan in den hoorn, en dan ziet zij niets meer; zij meent nog een geweldig geraas te hooren en stort bewusteloos neder.

Zij werd opgenomen door hare moeder, die hare ongerustheid niet kunnende bedwingen, naar buiten was gegaan toen zij den trein hoorde naderen, en het gevaar bemerkend waaraan hare dochter zich had blootgesteld, aan hare zenuwachtigheid lucht gaf door haar eene dracht klappen toe te dienen als toen zij nog een klein kind was.

„Wat heb je mij een schrik op het lijf gejaagd," zeide zij, „weet je wel, dat het een wonder is, dat je niet door den trein bent verpletterd geworden; hoe vreeselijk onvoorzichtig !"

Toen Pierina den stilstaanden trein zag, onbeweeglijk als eene reusachtige levenlooze massa, lachte en weende zij te gelijker tijd. Hij was dus niet in den afgrond gestort! O wat een wonder! Zij, die geloofd had eveneens daarin voortgesleurd te zijn, was daarentegen van uitputting en overspanning bewusteloos naast de baan neergezonken: zij meende te droomen toen zij bemerkte dat ze nog levend was.

Terwijl
van den
luiden to
en het o
afschuwel
zij uit on
„Ziedaa
de verbr
zijn, dat
„Maar
„Door
nemend,
want zij
juist op h
zag nade
met alle
te doen
die hem
elkander
gen, maa
het b l o
Terwijl
beval, in
der reizig
stations t
was gest
stegen all
Er wa
sommige
wollen d
Bij he
pletterd
zeiden sc
allen wa
hen had
Hare n
„Het

komen," zeide zij, „en wat had ik zonder jou moeten beginnen? Waarom ben je zoo onvoorzichtig geweest?"

„Ik dacht aan al die menschen in den trein, wier leven op het spel stond, aan de moeders, die hunne kinderen, aan de kinderen, die hunne moeders zouden verloren hebben, aan mijzelf dacht ik niet."

Eene jonge engelsche dame zag Pierina met bewondering aan en was zeer verbaasd, dat zij door hare moeder bekeven werd.

„Wat is die vrouw ruw en gevoelloos!" zeide zij in hare moedertaal tot eene haar vergezellende dame, en zich toen tot Pierina wendend liet zij er op volgen: „Wil je met mij medegaan? Ik ben rijk, heb een fraai huis en zal je als een zuster behandelen; je zult het goed hebben en door niemand beknord worden, wil je?"

En aan de moeder vroeg zij:

„Wilt ge haar aan mij afstaan? Ik zal u zooveel geven, dat ge onbezorgd kunt leven."

De vrouw begreep haar niet en zag haar schier wezenloos aan; maar Pierina begreep haar des te beter, en de armen om haar moeders hals slaande, riep zij uit:

„Ik blijf bij mijne moeder en in ons huisje, ik ben hier gelukkig en tevreden!"

Een heer, die in navolging van de engelsche dame iets voor het meisje wilde doen, dat hun op schier wonderdadige wijze het leven had gered, zeide:

„Laat ons, om onze dankbaarheid te toonen, liever eene som geld voor deze arme lieden bijeen brengen"; hij gaf het voorbeeld door honderd lire uit zijne beurs te nemen, en alle anderen droegen naar hun vermogen daaraan bij.

Maar Pierina wilde het geld niet aannemen.

„Ik heb niet meer gedaan dan ik doen moest," zeide zij, „wij zijn hier om toezicht op de spoorbaan te houden; maar wilt ge ons werkelijk een dienst bewijzen, zegt dan aan de Directie van den spoorweg, dat wij onzen plicht gedaan hebben, en dat zelfs een man dien niet beter had kunnen vervullen; weest onze voorspraak bij de heeren dat zij ons in ons wachthuisje, in het stille hoekje laten, waar wij zoo gelukkig leven."

„Laat dat maar aan mij over," zeide de heer, die een ingenieur van dien spoorweg was. „Wij zullen het zonder twijfel doen en na hetgeen gij gedaan hebt, zal men u niet heenzenden, maar ge moet in elk geval dit geld aannemen, het kan u te pas komen, en mocht de directie de bewaking van een zoo gevaarlijken post niet langer aan u willen overlaten, dan verzeker ik u, dat ze in de nabijheid der brug een ander huisje voor u zal doen bouwen."

Inmiddels waren de muildieren en wagens aangekomen om de reizigers en bagage langs een bergpad aan de andere zijde van het ravijn te brengen.

De meeste reizigers gaven Pierina een aandenken en omhelsden haar bij het afscheid nemen, en toen alles weder tot de vorige stilte was teruggekeerd, zeide zij tot hare moeder, die nog altijd niet van den doorstanen schrik bekomen was:

„Ik ben tevreden, men zal ons althans ons huisje niet ontnemen."

„Wat ben je toch een braaf kind!" antwoordde de moeder, „en ik, die je nog wel beknorde! Maar ik dacht slechts aan het gevaar dat je geloopen hebt; ik was het hoofd kwijt."

„Denk daar maar niet meer aan, moeder, ik weet dat ge veel van mij houdt, en dan wilde die dame nog wel hebben, dat ik met haar zou medegaan! Hoe kreeg zij het in 't hoofd?"

INHOUD.

	Bladz.
Gustave Droz. (*Met Portret*)	165
Vrouwe Sphinx, door VELY	169
Twee Werelden, naar JACOBSEN	182
Alleen de liefde, door GABRIELLE REUTER	187
Een uitstapje naar Martinique, door J. P. NYLAND. (*Met Plaat*)	201
Alberta's Medeminnares. Naar het Italiaansch van ORAZIO GRANDI	209
Het Breimandje, door JACOMINA	219
Waanzinnig, naar ERNST GOLLING	223
Het dochtertje van den baanwachter. Naar het Italiaansch van CORDELIA.	234

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM.

	Bladz.
Oliver Wendell Holmes, Elsie Venner	145
Leo Tolstoï, Het blauwe boek	147
Walter Besant, Gedroomde Schatten	151

De prijs van dit Maandwerk is per jaargang van 12 Nummers, die 5 Boekdeelen uitmaken, *f* 11,50. Afzonderlijke Nummers *f* 1,25.

